Leadership

Henry Kissinger

Six Studies in World Strategy

AYNI YAZAR TARAFINDAN

Yeniden Kurulan Bir Dünya: Metternich, Castlereagh ve Barış Sorunları, 1812–1822

Nükleer Silahlar ve Dış Politika Seçim Yapmanın Gerekliliği: Amerikan Dış Politikasının Geleceği Sorunlu Ortaklık: Atlantik İttifakı'nın Yeniden Değerlendirilmesi Ulusal Stratejinin Sorunları: Bir Okuma Kitabı (ed.)

Amerikan Dış Politikası, Üç Deneme Beyaz Saray Yılları Kayıtlara Geçsin: Seçilmiş Açıklamalar, 1977–1980

Çalkantılı Yıllar Gözlemler: Seçilmiş Konuşmalar ve Denemeler, 1982–1984

Diplomasi Yenilenme Yılları Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?: Yirmi Birinci Yüzyıl İçin Bir Diplomasiye Doğru Vietnam Savaşı'nın Sonlandırılması: Amerika'nın Vietnam Savaşı'na Katılımının ve Savaştan Çekilmesinin Tarihi Kriz: İki Büyük Dış Politika Krizinin Anatomisi Çin hakkında Dünya Düzeni Yapay Zeka Çağı: Ve İnsanlığın Geleceği (Daniel P. Huttenlocher ve Eric Schmidt ile birlikte)

LEADERSHIP

Six Studies in World Strategy

HENRY KISSINGER

PENGUIN PRESS

NEW YORK

2022

PENGUIN PRESS

Penguin Random House LLC'nin bir markasıdır.
penguinrandomhouse.com

Telif hakkı © 2022 Henry A. Kissinger'a aittir.
Penguin Random House telif haklarını desteklemektedir. Telif hakkı yaratıcılığı besler, farklı sesleri teşvik eder, ifade özgürlüğünü destekler ve canlı bir kültür yaratır. Bu kitabın yetkili bir baskısını satın aldığınız ve telif hakkı yasalarına uyarak, izinsiz olarak herhangi bir bölümünü çoğaltmadığınız, taramadığınız veya dağıtmadığınız için teşekkür ederiz. Yazarları destekliyor ve Penguin Random House'un her okuyucu için kitap yayınlamaya devam etmesine olanak sağlıyorsunuz.

Görsel kaynakları bu sayfada yer almaktadır.

ISBN 9780593489444 (ciltli) ISBN 9780593489451 (e-kitap) Kapak tasarımı: Darren Haggar Cora Wigen tarafından e-kitap formatına uyarlanmıştır.

pid_prh_6.0_140384926_c0_r0

Hayatımın ilham kaynağı

İçindekiler

Teşekkürler

giriiş

Liderliğin Eksenleri • Liderlik Kararlarının Doğası • Bağlamlarında Altı Lider • Liderliğin Özü: Devlet Adamı ve Peygamber • Tarihte Birey

1. Konrad Adenauer: Alçakgönüllülük Stratejisi

Yenilenmenin Gerekliliği • Erken Yaşamdan İç Sürgüne • Liderliğe Giden Yol • Sivil Düzenin Yeniden Sağlanması ve Şansölyenin Göreve Başlaması • Yeni Bir Ulusal Kimliğe Giden Yol • Sovyet Meydan Okuması ve Yeniden Silahlanma • Ayrılmaz Geçmiş: Yahudi Halkına Tazminat • İki Kriz: Süveyş ve Berlin • Adenauer ile Üç Sohbet • Alman Birleşmesi: Acı Verici Bekleyiş • Son Sohbetler • Adenauer Geleneği

2. Charles de Gaulle: İrade Stratejisi

Yakın Karşılaşmalar • Yolculuğun Başlangıcı • De Gaulle'ün Davranışının Kaynakları ve Amaçları • Fransa Tarihinde De Gaulle • De Gaulle ve İkinci Dünya Savaşı • Kuzey Afrika Mücadelesi • Siyasi İktidara Ulaşma • Moskova Ziyareti • De Gaulle ve Geçici Hükümet • Çöl • Çinhindi'nde Başarısızlık ve Orta Doğu'da Hayal Kırıklığı •

Cezayir ve De Gaulle'ün Dönüşü • Beşinci Cumhuriyet • Cezayir Çatışmasının Sonu • Fransa Politikasının Anahtarı Olarak Almanya: De Gaulle ve Adenauer • De Gaulle ve Atlantik İttifakı • Nükleer Direktörlük • Esnek Yanıt ve Nükleer Strateji • İttifak Nedir? • Başkanlığın Sonu • De Gaulle'ün Devlet Adamlığının Doğası • De Gaulle ve Churchill Karşılaştırması • Gizemin Ardında

3 Richard Nixon: Denge Stratejisi

Nixon'ın Geldiği Dünya • Beklenmedik Bir Davet • Nixon Beyaz Sarayı'nda Ulusal Güvenlik Karar Alma Süreci • Nixon'ın Dünya Görüşü • Diplomasi ve Bağlantı • Avrupa Gezisi • Vietnam Savaşı ve Sonu • Büyük Güç Diplomasisi ve Silah Kontrolü • Sovyetler Birliği'nden Göç • Çin'e Açılım • Orta Doğu'da Kargaşa • 1973 Orta Doğu Savaşı • Ateşkes Diplomasisi • Orta Doğu Barış Süreci • Bangladeş ve İç İçe Geçen Soğuk Savaş • Nixon ve Amerikan Krizi

4. Enver Sadat: Aşkınlık Stratejisi

Enver Sadat'ın Özel Nitelikleri • Tarihin Etkisi • Erken Yaşamı • Hapishanedeki Düşünceleri • Mısır'ın Bağımsızlığı • Devrimin Sözcüsü • Nasır ve Sadat • Sadat'ın Bakış Açısı • Düzeltici Devrim • Stratejik Sabır • 1973 Savaşı • Meir ve Sadat • Tahra Sarayı'ndaki Buluşma • Cenevre'den Ayrılmaya • Suriye Boyutu • Barışa Doğru Bir Adım Daha: Sina II Anlaşması • Sadat'ın Kudüs Yolculuğu • Barışa Giden Dolambaçlı Yol • Çözülme • Suikast • Sonuç: Gerçekleşmemiş Miras

5. Lee Kuan Yew: Mükemmellik Stratejisi

Harvard Ziyareti • Lilliput'tan Gelen Dev • İmparatorluk Gençliği • Bir Devlet Kurmak • Bir Ulus Kurmak • 'Tarih Yargılasın' • Bir Ekonomi Kurmak • Lee ve Amerika • Lee ve Çin • ABD ve Çin Arasında • Lee'nin Mirası • Lee Kişiliği

6. Margaret Thatcher: İnanç Stratejisi

En Beklenmedik Lider • Thatcher ve İngiliz Sistemi • Önümüzdeki Zorluklar: 1970'lerde Britanya • Grantham'dan Yükseliş • Liderlik İçin Bir Çerçeve • Ekonomik Reformcu • Egemenliğin Savunmasında: Falkland Savaşı • Hong Kong Üzerine Müzakereler • Bir Sorunla Yüzleşmek Şiddetin Mirası: Kuzey İrlanda • Temel Gerçekler: 'Özel İlişki' ve Soğuk Savaş • Grenada'da Bir Sorun • Stratejik Bir Değişim: Doğu-Batı İşbirliği • Kuveyt Egemenliğini Savunmak: Körfez Krizi • Liderliğin Sınırları: Almanya ve Avrupa'nın Geleceği • Avrupa, Sonsuz Zorluk • Düşüş • Epilog

Sonuç: Liderliğin Evrimi

Aristokrasiden Liyakat Sistemine • Acı Gerçekler • Tökezleyen Liyakat Sistemi • Derin Okuryazarlık ve Görsel Kültür • Temel Değerler • Liderlik ve Dünya Düzeni • Liderliğin Geleceği

Resimler Listesi

Notlar

İndeks

Teşekkürler

Bu kitabın bugünkü haline gelmesinin büyük ölçüde sebebi, Penguin Press UK'nin yayın yönetmeni ve olağanüstü editör Stuart Proffitt'tir. Düşünceli yayıncılar, anlaşılması güç konuları gündeme getirerek yazarlarını en iyi düşüncelerine ilham verirler. Stuart bu görevi büyük bir ustalık, azim ve bilgelikle yerine getirdi. Düşüncelerimi benzer bir incelik ve bilgi birikimiyle anlayan veya sorgulayan çok az kişi oldu. İki yıldan uzun bir süre boyunca yaptığımız onlarca Zoom görüşmesinde Stuart, bu kitabın hazırlanması ve hayata geçirilmesinde vazgeçilmez bir ortak oldu.

Bir diğer dikkat çekici işbirlikçi, olağanüstü editörlük becerisiyle Stuart'ın etkisini tamamladı. Neal Kozodoy her bölümü gözden geçirdi. Karmaşık düzyazıların düğümlerini çözmede bir dahi ve derin bir amatör tarihçi olan Kozodoy, bakış açısını genişletti ve düzyazıyı daha da üst seviyeye taşıdı.

Önceki kitaplarımda olduğu gibi, bu kitapta da geniş kaynak materyallerini araştıran özverili çalışma arkadaşlarımdan faydalandım. Matthew Taylor King, hem içerik hem de üslup konusunda bilgece tavsiyelerde bulundu. Her bölüme damgasını vuran King, olağanüstü bir özveri ve kavrayışla kitabın orta noktasından itibaren ilerlemesine yardımcı oldu.

Coşku, verimlilik ve olağanüstü zekayı bir araya getiren Eleanor Runde, kitabın ilk aşamasında değerli araştırmalar yaptı ve daha sonra yarı zamanlı olarak Sadat bölümüne derinlemesine bir katkı sağlamak üzere geri döndü. Vance Serchuk, Nixon bölümünün geliştirilmesi ve analizinde yardımcı ve keskin bir rol oynadı. Ida Rothschild ise etkili satır düzenlemeleri ve düşünceli organizasyonel yorumlar sağladı.

Meredith Potter, Ben Daus ve Aaron MacLean, devlet yönetimi üzerine araştırmalarını erken bir aşamada sundular. Joseph Kiernan ve John Nelson başlangıçta faydalı arka plan araştırmaları yaptılar. Austin Coffey, yayın için önemli bölümlerin derlenmesinde değerli katkılarda bulundu.

Ana bölümler, çalışmalarına hayran olduğum, konu üzerine alanında saygın yazarlara inceleme için sunuldu. Margaret Thatcher üzerine de araştırmalar yapmış olan Daniel Collings, tamamlanmış Thatcher metnini Charles Powell (Lord Powell of Bayswater) ve Charles Moore ile birlikte inceledi. Profesör Julian Jackson, de Gaulle bölümünü, Profesör Christopher Clark ise Adenauer bölümünü incelikle okudu. Diplomat ve akademisyen Martin Indyk, Sadat bölümü için değerli yorumlar sundu. Yardımları için her birine minnettarım.

Deneyimli diplomat Charles Hill, yarım yüzyıllık işbirlikçimiz ve dostumuz olarak, keskin notlar ve özellikle Richard Nixon hakkında son derece faydalı bir değerlendirme kaleme aldı. Olağanüstü kariyeri boyunca Charlie, Dışişleri Bakanlığı'na, Yale Üniversitesi'ne ve toplumumuzun yükselişine yaptığı hizmetlerle çığır açıcı katkılarda bulundu.

Bazı arkadaşlarım, belirli konularda keskin yargılarım için bana iyilikseverliklerinden faydalanma izni verdiler. Bunlar arasında Ray Dalio,

Samantha Power, Joel Klein, Roger Hertog, Eli Jacobs ve Bob Blackwill vardı.

Son yıllarda Eric Schmidt, beni yüksek teknoloji ve yapay zekâ dünyasıyla tanıştırarak ufkumu genişletti. Dan Huttenlocher ile birlikte, bu sayfalardaki stratejik tartışmaları etkileyen *Yapay Zekâ Çağı adlı* eserde iş birliği yaptık.

Bu yedinci iş birliğimiz olan bu cildin hazırlanmasında Theresa Cimino Amantea bir kez daha vazgeçilmezliğini gösterdi. Kitap şekillenirken, Theresa sadece el yazımı deşifre etmekle kalmadı, aynı zamanda kendine özgü titizliği ve keskin gözüyle birçok revizyon turunda bölümleri yeniden yazdı. Ayrıca Penguin Press, Wylie Ajansı ve dış okuyucularım ve editörlerimle de iletişim kurdu.

Kritik bir dönemde yazım işlerinde bana yorulmak bilmeyen Jody Iobst Williams yardımcı oldu; kendisi de uzun yıllardır güvendiğim bir iş ortağım. Jessee LePorin ve Courtney Glick, tüm süreç boyunca programımı ustalıkla yönettiler. Kişisel ekibimden Chris Nelson, Dennis O'Shea ve Maarten Oosterbaan, pandemi nedeniyle uzun süren izolasyon dönemlerinde ve birçok idari konuda paha biçilmez yardımlar sağladılar.

Penguin Press'in başkanı ve editörü Ann Godoff, Amerikan baskısı için önemli konuları yönetme konusundaki geleneksel rolünü karakteristik profesyonelliğiyle yeniden üstlendi. İngiltere tarafında ise Richard Duguid, Alice Skinner ve David Watson, özellikle metin düzenleme ve el yazmasının derlenmesi aşamalarında, zaman baskısı altında başarılı bir performans sergilediler.

Uzun yıllar boyunca edebiyat temsilcim olan Andrew Wylie ve İngiltere'deki yardımcısı James Pullen, yorulmak bilmeyen bir özveri ve yetenekle beni dünyanın dört bir yanında temsil ettiler.

Bu kitap, yaklaşık yarım asırdır evli olduğum eşim Nancy'ye ithaf edilmiştir. Hayatıma anlam kattı ve onu tamamladı. Diğer kitaplarımda olduğu gibi, Nancy de her bölümü okudu ve bana ilham verdi.

Söylemeye gerek yok, bu kitaptaki eksiklikler tamamen bana aittir.

giriiş

LIDERLIĞIN EKSENLERI

Siyasi sistemi ne olursa olsun, her toplum sürekli olarak hafızasını şekillendiren bir geçmiş ile evrimine ilham veren bir gelecek vizyonu arasında geçiş halindedir. Bu yolculukta liderlik vazgeçilmezdir: kararlar alınmalı, güven kazanılmalı, sözler tutulmalı, ileriye dönük bir yol önerilmelidir. İnsan kurumlarında – devletlerde, dinlerde, ordularda, şirketlerde, okullarda – insanların bulundukları yerden hiç gitmedikleri ve bazen hayal bile edemeyecekleri yerlere ulaşmalarına yardımcı olmak için liderliğe ihtiyaç vardır. Liderlik olmadan kurumlar sürüklenir ve uluslar giderek önemsizleşir ve nihayetinde felakete doğru gider.

Liderler iki eksenin kesişim noktasında düşünür ve hareket eder: birincisi, geçmiş ve gelecek arasında; ikincisi ise, liderlik ettikleri kişilerin kalıcı değerleri ve özlemleri arasında. İlk zorlukları, toplumlarının tarihine, geleneklerine ve kapasitelerine dayalı gerçekçi bir değerlendirmeyle başlayan analizdir. Ardından, geçmişten gelen bilgileri, doğası gereği varsayımsal ve belirsiz olan gelecek hakkındaki sezgileriyle dengelemeleri gerekir. Liderlerin hedefler belirlemesini ve strateji oluşturmasını sağlayan da bu sezgisel yön kavrayışıdır.

Toplumu motive edecek stratejiler için liderler, eğitimci rolü üstlenmeli; hedefleri iletmeli, şüpheleri gidermeli ve destek toplamalıdır. Devlet, tanımı gereği güç tekelini elinde bulundururken, zorlamaya başvurmak yetersiz liderliğin bir belirtisidir; iyi liderler, insanlarında kendileriyle birlikte yürüme isteği uyandırır. Ayrıca, düşüncelerini günümüzün pratik sorunlarına uygulayabilecek şekilde, yakın çevrelerini de motive etmelidirler. Bu dinamik çevre ekibi, liderin içsel canlılığının görünür tamamlayıcısıdır; liderin yolculuğuna destek sağlar ve karar verme ikilemlerini hafifletir. Liderler, çevrelerindekilerin nitelikleriyle büyütülebilir veya küçültülebilir.

Bu görevlerde bir liderin hayati nitelikleri ve geçmiş ile gelecek arasındaki köprü, cesaret ve karakterdir: karmaşık ve zor seçenekler arasından bir yön seçme cesareti, bu da rutinin ötesine geçme isteğini gerektirir; ve faydaları ve tehlikeleri ancak seçim anında tam olarak görülemeyen bir eylem biçimini sürdürme karakter gücü. Cesaret, karar anında erdemi çağırır; karakter ise uzun bir süre boyunca değerlere bağlılığı güçlendirir.

Değerlerin ve kurumların önemini yitirdiği ve değerli bir geleceğin ana hatlarının tartışmalı olduğu geçiş dönemlerinde liderlik en büyük öneme sahiptir. Bu gibi zamanlarda liderlerden yaratıcı ve teşhis edici düşünmeleri beklenir: Toplumun refahının kaynakları nelerdir? Çöküşünün kaynakları nelerdir? Geçmişten hangi miraslar korunmalı, hangileri uyarlanmalı veya terk edilmelidir? Hangi hedeflere bağlılık gösterilmeli, hangi olasılıklar ne kadar cazip olursa olsun reddedilmelidir? Ve en uç noktada, bir toplum,

daha tatmin edici bir geleceğe giden bir ara durak olarak fedakarlığı hoş görebilecek kadar canlı ve kendine güvenli midir?

LIDERLIK KARARLARININ DOĞASI

Liderler kaçınılmaz olarak kısıtlamalarla çevrilidir. Her toplum, demografi ve ekonomi tarafından belirlenen yetenek ve erişim sınırlarıyla karşı karşıya olduğundan, kıtlık içinde faaliyet gösterirler. Ayrıca zaman içinde de faaliyet gösterirler, çünkü her dönem ve her kültür, birlikte arzu edilen sonuçları tanımlayan kendi baskın değerlerini, alışkanlıklarını ve tutumlarını yansıtır. Ve liderler rekabet içinde faaliyet gösterirler, çünkü statik olmayan, aksine uyum sağlayan, kendine özgü kapasite ve istekleri olan diğer oyuncularla – ister müttefik, ister potansiyel ortak, ister rakip olsunlar – mücadele etmek zorundadırlar. Dahası, olaylar genellikle kesin hesaplamaya izin vermeyecek kadar hızlı gelişir; liderler, karar anında kanıtlanamayan sezgilere ve hipotezlere dayalı yargılarda bulunmak zorundadırlar. Risk yönetimi, lider için analitik beceri kadar kritiktir.

'Strateji', bir liderin kıtlık, geçicilik, rekabet ve akışkanlık koşulları altında ulaştığı sonucu tanımlar. İleriye giden yolu bulmada stratejik liderlik, bir ip üzerinde yürümeye benzetilebilir: Tıpkı bir akrobatın çok çekingen veya çok cesur olursa düşeceği gibi, bir lider de geçmişin göreceli kesinlikleri ve geleceğin belirsizlikleri arasında asılı kalmış, dar bir aralıkta ilerlemek zorundadır. Aşırı hırsın cezası – Yunanlıların kibir dediği şey – tükenmedir, oysa başarıya güvenmenin bedeli giderek önemsizleşme ve

nihayetinde çürümedir. Liderler, hedeflerine ulaşmak için adım adım araçları amaçlara ve amacı koşullara uydurmalıdır.

Stratejist rolündeki lider, özünde bir paradoksla karşı karşıyadır: Eylem gerektiren durumlarda, karar alma alanı genellikle ilgili bilginin en az olduğu zamanlarda en geniştir. Daha fazla veri elde edildiğinde ise manevra alanı daralmış olur. Örneğin, rakip bir gücün stratejik silahlanmasının ilk aşamalarında veya yeni bir solunum yolu virüsünün aniden ortaya çıkması durumunda, ortaya çıkan olguyu ya geçici ya da yerleşik standartlara göre yönetilebilir olarak görme eğilimi vardır. Tehdit artık inkar edilemez veya küçümsenemez hale geldiğinde, eylem alanı daralmış veya sorunla yüzleşmenin maliyeti aşırı derecede artmış olabilir. Zamanı kötüye kullanırsanız, sınırlar kendini göstermeye başlayacaktır. Geriye kalan en iyi seçenekler bile uygulaması karmaşık olacak, başarı için ödüller azalacak ve başarısızlıkta riskler daha büyük olacaktır.

İşte bu noktada liderin içgüdüsü ve yargısı hayati önem taşır. Winston Churchill, *Fırtınanın Yaklaşması* (1948) adlı eserinde bunu çok iyi anlamıştı: 'Devlet adamlarından sadece kolay soruları çözmeleri istenmez. Bunlar çoğu zaman kendiliğinden çözülür. Dengenin sarsıldığı ve oranların sisle örtüldüğü yerde, dünyayı kurtaracak kararlar alma fırsatı ortaya çıkar.' [1]

Mayıs 1953'te Amerikalı bir değişim öğrencisi Churchill'e liderliğin zorluklarıyla başa çıkmaya nasıl hazırlanılabileceğini sordu. Churchill'in kesin cevabı şuydu: 'Tarih çalışın. Tarih çalışın. Devlet yönetiminin tüm sırları tarihte gizlidir.' [2] Churchill, kendisi de tarih konusunda son derece yetenekli bir öğrenci ve yazardı ve çalıştığı sürekliliği çok iyi anlıyordu.

Ancak tarih bilgisi, gerekli olmakla birlikte, yeterli değildir. Bazı konular sonsuza dek 'sis perdesi' altında kalır ve bilgili ve deneyimli kişiler için bile anlaşılmazdır. Tarih, benzer durumları tanıma yeteneği aracılığıyla, benzetme yoluyla öğretir. Ancak 'dersleri' özünde, liderlerin tanımaları ve kendi zamanlarının koşullarına uyarlamaları gereken yaklaşımlardır. Yirminci yüzyılın başlarındaki tarih felsefecisi Oswald Spengler, 'doğuştan' lideri 'her şeyden önce bir değer biçen - insanları, durumları ve şeyleri değerlendiren... [ve] doğru şeyi "bilmeden" yapabilme yeteneğine sahip' olarak tanımladığında bu görevi yakalamıştır. [3]

Stratejik liderlerin, mevcut malzemeleri kullanarak geleceği nasıl şekillendireceğini sezen sanatçı niteliklerine de ihtiyaçları vardır. Charles de Gaulle'ün liderlik üzerine yaptığı meditasyonda, *Kılıcın Ucu* (1932)'da gözlemlediği gibi, sanatçı 'akıllıca kullanımından vazgeçmez' - ki bu, sonuçta 'derslerin, yöntemlerin ve bilginin' kaynağıdır. Bunun yerine, sanatçı bu temellere 'ilham dediğimiz belirli bir içgüdüsel yeteneği' ekler; bu yetenek, 'hayati kıvılcımın sıçraması gereken doğayla doğrudan teması' sağlayabilir. [4]

Gerçekliğin karmaşıklığı nedeniyle, tarihteki gerçek, bilimdeki gerçekten farklıdır. Bilim insanı doğrulanabilir sonuçlar arar; tarihsel olarak bilgilendirilmiş stratejik lider, doğasında var olan belirsizlikten eyleme geçirilebilir içgörüler elde etmeye çalışır. Bilimsel deneyler, önceki sonuçları destekler veya şüpheye düşürür ve bilim insanlarına değişkenlerini değiştirme ve denemelerini tekrarlama fırsatı sunar. Stratejistlere genellikle yalnızca bir test yapma izni verilir; kararları genellikle geri alınamaz. Bilim insanı böylece gerçeği deneysel veya

matematiksel olarak öğrenir; stratejist en azından kısmen geçmişle benzetme yoluyla akıl yürütür – önce hangi olayların karşılaştırılabilir olduğunu ve hangi önceki sonuçların geçerliliğini koruduğunu belirler. O zaman bile, stratejist benzetmeleri dikkatlice seçmelidir, çünkü hiç kimse gerçek anlamda geçmişi deneyimleyemez; Hollandalı tarihçi Johan Huizinga'nın ifadesiyle, onu yalnızca 'hafızanın ay ışığında' hayal edebilir. [5]

Anlamlı siyasi tercihler nadiren tek bir değişkene bağlıdır; akıllıca kararlar, siyasi, ekonomik, coğrafi, teknolojik ve psikolojik içgörülerin bir bileşimini gerektirir ve bunların hepsi tarih içgüdüsüyle desteklenir. Yirminci yüzyılın sonlarında yazan Isaiah Berlin, bilimsel düşüncenin kapsamının ötesine uygulanmasının imkansızlığını ve dolayısıyla stratejist mesleğinin kalıcı zorluğunu tanımlamıştır. Ona göre lider, tıpkı romancı veya manzara ressamı gibi, hayatı tüm göz kamaştırıcı karmaşıklığıyla özümsemelidir:

> İnsanları bilgili, öğrenmiş veya iyi bilgilendirilmiş olmaktan ziyade aptal veya bilge, anlayışlı veya kör kılan şey, her durumun kendine özgü özelliklerinin, belirli farklılıklarının algılanmasıdır; yani, onu diğer tüm durumlardan ayıran, onu bilimsel tedaviye karşı duyarsız kılan yönleridir. [6]

BAĞLAMLARI İÇINDE ALTI LIDER

Tarihi yaratan, karakter ve koşulların birleşimidir ve bu sayfalarda profili çıkarılan altı lider – Konrad Adenauer, Charles de Gaulle, Richard Nixon, Enver Sadat, Lee Kuan Yew ve Margaret Thatcher – hepsi de dramatik

tarihi dönemlerinin koşulları tarafından şekillendirilmiştir. Hepsi de daha sonra toplumlarının ve uluslararası düzenin savaş sonrası evriminin mimarları oldular. Etkilerinin zirvesindeyken altısıyla da tanışma ve Richard Nixon ile yakından çalışma şansına sahip oldum. Savaşın kesinlikleri ortadan kaldırdığı bir dünyayı miras alan bu liderler, ulusal amaçları yeniden tanımladılar, yeni ufuklar açtılar ve geçiş halindeki bir dünyaya yeni bir yapı kazandırdılar.

Altı liderin her biri, kendi yolunda, 'İkinci Otuz Yıl Savaşları'nın ateşli fırınından geçti; yani, Ağustos 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından Eylül 1945'te İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar uzanan yıkıcı çatışmalar dizisinden. Birinci Otuz Yıl Savaşları gibi, ikincisi de Avrupa'da başladı ancak daha geniş dünyaya yayıldı. Birinci savaş, Avrupa'yı meşruiyetin dini inanç ve hanedan mirasından türetildiği bir bölgeden, laik devletlerin egemen eşitliğine dayalı ve ilkelerini dünyanın dört bir yanına yaymayı amaçlayan bir düzene dönüştürdü. Üç yüzyıl sonra, İkinci Otuz Yıl Savaşları, tüm uluslararası sistemi, Avrupa'daki hayal kırıklığını ve dünyanın büyük bir bölümündeki yoksulluğu yeni düzen ilkeleriyle aşmaya zorladı.

Avrupa, yirminci yüzyıla küresel etkisinin zirvesinde girmişti ve önceki yüzyıllardaki ilerlemesinin kesin – hatta kaderinde yazılı – sonsuza dek süreceği inancıyla doluydu. Kıtanın nüfusu ve ekonomisi eşi görülmemiş bir hızla büyüyordu. Sanayileşme ve giderek artan serbest ticaret, tarihi refahın doğmasına vesile olmuştu. Demokratik kurumlar neredeyse her Avrupa ülkesinde mevcuttu: Britanya ve Fransa'da baskın olan bu kurumlar, İmparatorluk Almanyası ve Avusturya'da gelişmemiş ancak önem kazanmış, devrim öncesi Rusya'da ise başlangıç aşamasındaydı. Yirminci yüzyılın

başlarındaki Avrupa'nın eğitimli sınıfları, Thomas Mann'ın *Büyülü Dağ* romanındaki liberal hümanist Lodovico Settembrini ile 'işlerin uygarlık lehine bir seyir izlediği' inancını paylaşıyordu. [7]

Bu ütopik görüş, İngiliz gazeteci Norman Angell'in 1910'da yayımlanan ve çok satan eseri *Büyük Yanılsama'da* doruk noktasına ulaştı; bu eserde, Avrupa güçleri arasındaki artan ekonomik karşılıklı bağımlılığın savaşı aşırı pahalı hale getirdiği savunuluyordu. Angell, 'insanın çatışmadan uzaklaşarak işbirliğine doğru karşı konulamaz bir şekilde yöneldiğini' ilan etti. [8] Bu ve diğer birçok benzer tahmin kısa sürede çürütülecekti – belki de en önemlisi Angell'in 'artık hiçbir hükümetin eski İncil tarzında kadınların ve çocukların da dahil olduğu bir nüfusun tamamını yok etme emri vermesinin mümkün olmadığı' iddiasıydı. [9]

Birinci Dünya Savaşı hazineleri tüketti, hanedanlıkları sona erdirdi ve hayatları paramparça etti. Avrupa'nın asla tam olarak iyileşemediği bir felaketti. 11 Kasım 1918'de ateşkes anlaşmasının imzalanmasıyla yaklaşık 10 milyon asker ve 7 milyon sivil öldürülmüştü. [10] Seferber edilen her yedi askerden biri asla geri dönmedi. [11] Avrupa gençliğinin iki kuşağı tükenmişti – genç erkekler öldürüldü, genç kadınlar dul veya yalnız kaldı, sayısız çocuk yetim kaldı.

Fransa ve Britanya zafer kazanmış olsalar da, her ikisi de bitkin ve siyasi olarak kırılgan durumdaydı. Sömürgelerinden yoksun ve ağır borç içinde olan yenilmiş Almanya, galiplere duyduğu kızgınlık ile kendi içindeki çekişen siyasi partiler arasındaki iç çatışmalar arasında gidip geliyordu. Avusturya-Macaristan ve Osmanlı imparatorlukları çökerken, Rusya tarihin en radikal devrimlerinden birini yaşadı ve artık herhangi bir uluslararası sistemin dışında kaldı.

İki dünya savaşı arasındaki yıllarda demokrasiler sendeledi, totalitarizme doğru ilerledi ve kıtada yokluk kol gezdi. 1914'ün askeri coşkusu çoktan yatışmışken, Avrupa Eylül 1939'da İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesini, teslimiyetle karışık bir önseziyle karşıladı. Ve bu kez, tüm dünya Avrupa'nın acısını paylaştı. New York'tan Anglo-Amerikan şair WH Auden şöyle yazacaktı:

> Öfke ve korku dalgaları Parlaklığın üzerinde dolaşın Ve yeryüzünün kararmış toprakları, Özel hayatımıza takıntılı bir şekilde yaklaşmak; Ölümün dile getirilemeyecek kokusu Eylül gecesini rahatsız eder. [12]

Auden'ın sözleri öngörücü çıktı. İkinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı insan kaybı, başta Sovyetler Birliği, Çin, Almanya ve Polonya olmak üzere en az 60 milyon can kaybına ulaştı. [13] Ağustos 1945'e gelindiğinde, Köln ve Coventry'den Nanjing ve Nagasaki'ye kadar şehirler, topçu ateşi, hava bombardımanı, yangın ve iç çatışmalar nedeniyle enkaza dönüşmüştü. Savaşın ardından kalan yıkılmış ekonomiler, yaygın kıtlık ve bitkin nüfus, ulusal yeniden yapılanmanın maliyetli görevleriyle karşı karşıya kalmıştı. Almanya'nın ulusal itibarı, neredeyse meşruiyeti, Adolf Hitler tarafından yok edilmişti. Fransa'da, Üçüncü Cumhuriyet, 1940'taki Nazi saldırısının etkisiyle çökmüş ve 1944'te bu ahlaki boşluktan ancak yeni yeni kurtulmaya başlamıştı. Büyük Avrupa güçlerinden yalnızca Büyük Britanya savaş öncesi siyasi kurumlarını korumuştu, ancak fiilen iflas etmişti ve yakında imparatorluğunun giderek azalması ve sürekli ekonomik sıkıntılarla başa çıkmak zorunda kalacaktı.

Bu kitapta profili çıkarılan altı liderin her birinde bu çalkantılar silinmez bir iz bıraktı. 1917'den 1933'e kadar Köln belediye başkanlığı yapan

Konrad Adenauer'in (1876 doğumlu) siyasi kariyeri, savaşlar arası dönemde Fransa ile Ren bölgesi üzerindeki çatışmayı ve Hitler'in yükselişini de içeriyordu; İkinci Dünya Savaşı sırasında Naziler tarafından iki kez hapse atıldı. 1949'dan itibaren Adenauer, Almanya'yı Avrupa'ya hakim olma arayışından vazgeçirerek, Atlantik İttifakı'na yerleştirerek ve kendi Hristiyan değerlerini ve demokratik inançlarını yansıtan ahlaki bir temel üzerine yeniden inşa ederek, Almanya'yı tarihinin en düşük noktasından kurtardı.

Charles de Gaulle (1890 doğumlu), Birinci Dünya Savaşı sırasında iki buçuk yılını Wilhelmine Almanyası'nda savaş esiri olarak geçirdi; İkinci Dünya Savaşı'nda ise başlangıçta bir tank alayına komuta etti. Daha sonra, Fransa'nın çöküşünden sonra, Fransa'nın siyasi yapısını iki kez yeniden inşa etti – ilki 1944'te Fransa'nın özünü yeniden canlandırmak için, ikincisi ise 1958'de ruhunu canlandırmak ve iç savaşı önlemek için. De Gaulle, Fransa'nın yenilmiş, bölünmüş ve aşırı yayılmış bir imparatorluktan sağlam bir anayasa altında istikrarlı, müreffeh bir ulus devlete geçişine rehberlik etti. Bu temelden yola çıkarak, Fransa'yı uluslararası ilişkilerde önemli ve sürdürülebilir bir role kavuşturdu.

Richard Nixon (1913 doğumlu), İkinci Dünya Savaşı'ndaki deneyiminden, ülkesinin yeni ortaya çıkan dünya düzeninde daha büyük bir rol oynaması gerektiği dersini çıkardı. Görevinden istifa eden tek ABD başkanı olmasına rağmen, 1969 ile 1974 yılları arasında Soğuk Savaş'ın en yoğun dönemindeki süper güç gerilimlerini değiştirdi ve Amerika Birleşik Devletleri'ni Vietnam'daki çatışmadan çıkardı. Bu süreçte, Çin ile ilişkileri açarak, Orta Doğu'yu dönüştürecek bir barış sürecini başlatarak ve dengeye

dayalı bir dünya düzeni kavramını vurgulayarak Amerikan dış politikasını yapıcı bir küresel zemine oturttu.

Bu sayfalarda ele alınan liderlerden ikisi, İkinci Dünya Savaşı'nı sömürge tebaası olarak yaşadı. Mısır ordusunda subay olan Enver Sadat (1918 doğumlu), 1942'de İngilizleri Mısır'dan çıkarmak için Alman Mareşal Erwin Rommel ile işbirliği yapmaya teşebbüs ettiği için iki yıl hapis yattı ve ardından İngiliz yanlısı eski Maliye Bakanı Amin Osman'ın suikastından sonra üç yıl, büyük bir bölümünü hücre hapsinde geçirdi. Devrimci ve pan-Arap inançlarıyla uzun süredir hareket eden Sadat, 1970 yılında Cemal Abdül Nasır'ın ani ölümüyle, 1967'deki İsrail savaşı yenilgisiyle şok olmuş ve morali bozulmuş bir Mısır'ın cumhurbaşkanlığına getirildi. Askeri strateji ve diplomasiyi ustaca birleştirerek, Mısır'ın kaybettiği toprakları ve özgüvenini geri kazanmaya çalışırken, aşkın bir felsefeyle İsrail ile uzun zamandır elde edilemeyen barışı sağlamaya çalıştı.

Lee Kuan Yew (1923 doğumlu), 1942'de işgalci Japonlar tarafından idam edilmekten kıl payı kurtuldu. Lee, Pasifik kıyısında, düşman komşularla çevrili, yoksul ve çok etnikli bir liman kentinin gelişimini şekillendirdi. Onun önderliğinde Singapur, kültürel çeşitlilik içinde birlik sağlayan ortak bir ulusal kimliğe sahip, güvenli, iyi yönetilen ve müreffeh bir şehir devleti olarak ortaya çıktı.

Margaret Thatcher (1925 doğumlu), Britanya Savaşı sırasında ailesiyle birlikte radyonun etrafına toplanarak Başbakan Winston Churchill'in savaş dönemi yayınlarını dinlemişti. 1979'da Thatcher, Britanya'da küresel erişimini kaybetmenin ve uluslararası öneminin azalmasının getirdiği yorgun bir teslimiyet havasıyla dolu eski bir imparatorluk gücünü devraldı.

Ülkesini ekonomik reformlar ve cesaret ile ihtiyatı dengeleyen bir dış politika ile yeniden canlandırdı.

İkinci Otuz Yıl Savaşı'ndan itibaren altı liderin tamamı, dünyayı yoldan çıkaran şeyin ne olduğuna dair kendi sonuçlarına vardılar ve cesur -ve iddialı- siyasi liderliğin vazgeçilmezliğine dair canlı bir takdir gösterdiler. Tarihçi Andrew Roberts bize, 'liderlik'in en yaygın anlayışının doğuştan gelen iyiliği çağrıştırdığı halde, liderliğin 'aslında tamamen ahlaki açıdan tarafsız olduğunu, insanlığı uçuruma götürebileceği gibi güneşli dağlara da götürebileceğini' hatırlatıyor. 'Bu, ahlaki amaçlara yönlendirmeye çalışmamız gereken korkunç bir güce sahip değişken bir kuvvettir.' [14]

LIDERLIĞIN ÖZÜ: DEVLET ADAMI VE PEYGAMBER

Liderlerin çoğu vizyoner değil, yöneticidir. Her toplumda ve her sorumluluk düzeyinde, kendilerine emanet edilen kurumları yönetmek için günlük yöneticilere ihtiyaç vardır. Ancak kriz dönemlerinde – savaş, hızlı teknolojik değişim, sarsıcı ekonomik bozulma veya ideolojik ayaklanma gibi – statükonun yönetimi en riskli yol olabilir. Şanslı toplumlarda, bu tür zamanlar dönüştürücü liderleri ortaya çıkarır. Bunların ayırt edici özellikleri iki ideal tipe ayrılabilir: devlet adamı ve peygamber. [15]

İleri görüşlü devlet adamları, iki temel görevleri olduğunun farkındadır. Birincisi, koşullar karşısında ezilmek yerine, onları manipüle ederek toplumlarını korumaktır. Bu tür liderler, değişimi ve ilerlemeyi kucaklarken,

teşvik ettikleri evrimler aracılığıyla toplumlarının temel öz benlik duygusunu korumasını sağlarlar. İkincisi ise, vizyonu ihtiyatla dengelemek ve sınırların bilincinde olmaktır. Bu tür liderler, yalnızca en iyi sonuçlardan değil, en kötü sonuçlardan da sorumluluk alırlar. Başarısız olmuş birçok büyük umudun, gerçekleştirilememiş sayısız iyi niyetin, insan ilişkilerinde inatla devam eden bencilliğin, iktidar hırsının ve şiddetin farkında olma eğilimindedirler. Bu liderlik tanımında, devlet adamları, en iyi hazırlanmış planların bile başarısız olabileceği veya en etkileyici ifadelerin gizli amaçlar saklayabileceği olasılığına karşı önlemler almaya eğilimlidirler. Politikayı kişiselleştirenlerden şüphe duyma eğilimindedirler, çünkü tarih, büyük ölçüde tek kişiliklere bağlı yapıların kırılganlığını öğretir. Hırslı ama devrimci olmayan bu kişiler, tarihin akışı içinde hareket ederek, siyasi kurumlarını ve temel değerlerini (özlerini koruyacak değişikliklerle de olsa) gelecek nesillere aktarılacak bir miras olarak görürler. Devlet adamı modundaki bilge liderler, yeni koşulların mevcut kurum ve değerlerin aşılmasını gerektirdiğini fark ederler. Ancak toplumlarının gelişmesi için değişimin sürdürülebilirliğin ötesine geçmemesini sağlamaları gerektiğini de anlarlar. Bu tür devlet adamları arasında Vestfalya devlet sistemini kuran on yedinci yüzyıl liderleri [*] ve Palmerston, Gladstone, Disraeli ve Bismarck gibi on dokuzuncu yüzyıl Avrupalı liderleri yer almaktadır. Yirminci yüzyılda ise Theodore ve Franklin Roosevelt, Mustafa Kemal Atatürk ve Cevaharlal Nehru devlet adamı tarzındaki liderlerdi.

İkinci lider tipi – vizyoner veya peygamber – mevcut kurumları olasılık perspektifinden ziyade zorunluluk vizyonundan ele alır. Peygambervari liderler, aşkın vizyonlarını doğruluklarının kanıtı olarak öne sürerler. Tasarımlarını serecekleri boş bir tuval arzulayan bu liderler, geçmişin –

hazineleriyle birlikte tuzaklarının da – silinmesini temel görev olarak görürler. Peygamberlerin erdemi, mümkün görüneni yeniden tanımlamalarıdır; George Bernard Shaw'ın "tüm ilerlemeyi" atfettiği "akıl dışı adamlar"dırlar. [*] Nihai çözümlere inanan peygambervari liderler, zaman ve koşullara gereksiz bir taviz olarak kademeli değişime güvenmezler; amaçları statükoyu yönetmekten ziyade aşmaktır. Akhenaten, Jeanne d'Arc, Robespierre, Lenin ve Gandhi, tarihteki peygambervari liderler arasındadır.

İki tarz arasındaki ayrım çizgisi mutlak gibi görünse de, neredeyse geçirimsiz değildir. Liderler bir tarzdan diğerine geçebilir veya birinden ödünç alırken diğerinin yöntemlerini büyük ölçüde benimseyebilirler. Churchill, "çorak yıllarında" ve Özgür Fransızların lideri de Gaulle, yaşamlarının bu evrelerinde peygambervari kategoriye aittiler; Sadat da 1973'ten sonra aynı kategoriye giriyordu. Uygulamada, bu kitapta profili çıkarılan altı liderin her biri, devlet adamlığına doğru bir eğilimle de olsa, iki eğilimin bir sentezini başarmıştır.

Antik çağda, iki tarzın en uygun karışımı, Yunan şehir devletlerini Pers imparatorluğu tarafından emilmekten kurtaran Atinalı lider Themistokles'in liderliğinde örneklendirilmiştir. Thucydides, Themistokles'i 'hem az ya da hiç düşünme imkanı olmayan ani krizlerde en iyi *yargıç* , hem de geleceğin en uzak olasılıklarına kadar en iyi *peygamberi* ' olarak tanımlamıştır. [16]

İki yaklaşım arasındaki karşılaşma, başarı ölçütlerinin farklılığından dolayı çoğu zaman sonuçsuz ve hayal kırıklığı yaratıcıdır: Devlet adamlarının ölçütü, baskı altında siyasi yapıların dayanıklılığıdır; peygamberler ise başarılarını mutlak standartlara göre değerlendirir. Devlet

adamı olası eylem biçimlerini "gerçek"lerinden ziyade faydalarına göre değerlendirirken, peygamber bu yaklaşımı kutsal değerlere saygısızlık, evrensel ilkeye karşı çıkarcılığın zaferi olarak görür. Devlet adamı için müzakere bir istikrar mekanizmasıdır; peygamber için ise rakipleri ikna etmenin veya moralini bozmanın bir aracı olabilir. Ve devlet adamı için uluslararası düzenin korunması, içindeki herhangi bir anlaşmazlığın ötesindeyken, peygamberler amaçlarına göre hareket eder ve mevcut düzeni alt üst etmeye hazırdır.

Her iki liderlik biçimi de, özellikle kriz dönemlerinde dönüştürücü olmuştur; ancak coşku anlarını temsil eden peygambervari tarz, genellikle daha büyük bir karmaşa ve acı içerir. Her yaklaşımın da kendi düşmanı vardır. Devlet adamının düşmanı, dengenin, istikrarın ve uzun vadeli ilerlemenin koşulu olsa da, kendi ivmesini sağlamamasıdır. Peygamber için risk, coşkulu bir ruh halinin insanlığı bir vizyonun enginliğine boğması ve bireyi bir nesneye indirgemesidir.

TARIHTEKI BIREY

Kişisel özellikleri veya eylem biçimleri ne olursa olsun, liderler kaçınılmaz olarak amansız bir zorlukla karşı karşıyadır: bugünün taleplerinin geleceği ezmesini önlemek. Sıradan liderler acil olanı yönetmeye çalışır; büyük liderler ise toplumlarını vizyonlarına yükseltmeye çalışır. Bu zorluğun nasıl karşılanacağı, insanlık irade edilen ile kaçınılmaz olan arasındaki ilişkiyi düşündüğü sürece tartışılmıştır. On dokuzuncu yüzyıldan beri Batı

dünyasında, çözüm giderek tarihe atfedilmiştir; sanki olaylar, erkekleri ve kadınları, yaratıcıları değil, araçları oldukları muazzam bir süreçle alt etmiş gibi. Yirminci yüzyılda, önde gelen Fransız tarihçi Fernand Braudel gibi çok sayıda bilim insanı, bireyleri ve şekillendirdikleri olayları, geniş ve kaçınılmaz gelgitlerin daha geniş bir denizinde sadece 'yüzey bozuklukları' ve 'köpük tepeleri' olarak görmekte ısrar etmiştir. [17] Önde gelen düşünürler – sosyal tarihçiler, siyasi filozoflar ve uluslararası ilişkiler teorisyenleri – henüz oluşmamış güçlere kaderin gücünü aşılamışlardır. 'Hareketlerden', 'yapılardan' ve 'güç dağılımlarından' önce, insanlığın her türlü seçme hakkından mahrum bırakıldığı ve dolayısıyla tüm sorumluluktan vazgeçmek zorunda kaldığı söylenir. Bunlar elbette tarihsel analiz için geçerli kavramlardır ve her lider bunların gücünün farkında olmalıdır. Ancak bunlar her zaman insan eylemiyle uygulanır ve insan algısıyla filtrelenir. İronik bir şekilde, bireyler tarafından gücün kötü niyetli bir şekilde pekiştirilmesi için tarihin kaçınılmaz yasaları teorilerinden daha etkili bir araç olmamıştır.

Bu durumun ortaya koyduğu sorun, bu güçlerin kalıcı mı yoksa sosyal ve siyasi eylemlere mi bağlı olduğudur. Fizik, gerçekliğin gözlem süreciyle değiştiğini öğrenmiştir. Tarih de benzer şekilde, erkeklerin ve kadınların çevrelerini yorumlamalarıyla şekillendirdiklerini öğretir.

Tarihte bireylerin önemi var mıdır? Sezar'ın, Muhammed'in, Luther'in, Gandhi'nin, Churchill'in veya FDR'nin çağdaşı böyle bir soruyu sormayı aklından bile geçirmezdi. Bu sayfalar, irade ile kaçınılmazlık arasındaki bitmek bilmeyen mücadelede, kaçınılmaz görünen şeyin insan eylemiyle kaçınılmaz hale geldiğini anlayan liderlerle ilgilidir. Onlar önemliydi çünkü

miras aldıkları koşulları aştılar ve böylece toplumlarını mümkün olanın sınırlarına taşıdılar.

1

KONRAD ADENAUER: ALÇAKGÖNÜLLÜLÜK STRATEJISI

YENILENMENIN GEREKLILIĞI

Ocak 1943'te Kazablanka Konferansı'nda Müttefikler, Mihver devletlerinin 'koşulsuz teslimiyetinden' daha azını kabul etmeyeceklerini ilan ettiler. Bu açıklamanın arkasındaki itici güç olan ABD Başkanı Franklin Delano Roosevelt, Hitler'in yerine geçecek herhangi bir hükümetin, yerine getirilmemiş vaatlerle teslim olmaya kandırıldığını iddia etme yeteneğinden mahrum bırakmayı amaçladı. Almanya'nın tam askeri yenilgisi, ahlaki ve uluslararası meşruiyetinin tamamen kaybıyla birlikte, Alman sivil yapısının giderek parçalanmasına kaçınılmaz bir şekilde yol açtı.

Bu süreci, ABD ordusunun 84. Piyade Tümeni'nin bir parçası olarak, sanayi bölgesi Ruhr yakınlarındaki Alman sınırından, o sırada tüm hızıyla devam eden Berlin Muharebesi'ne sadece 100 mil uzaklıktaki Magdeburg yakınlarındaki Elbe Nehri'ne doğru ilerlerken gözlemledim. Tümen Alman

sınırını geçerken, Hitler'in emrettiği gerilla faaliyetlerinin önlenmesi ve güvenliğinden sorumlu bir birliğe transfer edildim.

Ailesi altı yıl önce ırkçı zulümden kaçmak için Bavyera'nın küçük Fürth şehrinden ayrılan benim gibi biri için, gençliğimdeki Almanya ile bundan daha büyük bir tezat hayal edilemezdi. O zamanlar Hitler Avusturya'yı yeni ilhak etmişti ve Çekoslovakya'yı parçalama sürecindeydi. Alman halkının baskın tavrı neredeyse bunaltıcıydı.

Artık birçok pencereden beyaz çarşaflar sarkıyordu; bu, halkın teslim olduğunu gösteriyordu. Birkaç yıl önce Manş Denizi'nden Volga Nehri'ne kadar Avrupa'ya hükmetme ihtimalini kutlayan Almanlar, korkmuş ve şaşkına dönmüşlerdi. Savaş sırasında Doğu Avrupa'dan zorunlu işçi olarak sürgün edilen binlerce yerinden edilmiş insan, yiyecek, barınak ve eve dönme umuduyla sokakları doldurmuştu.

Alman tarihinde umutsuz bir dönemdi. Gıda kıtlığı çok şiddetliydi. Birçok kişi açlıktan öldü ve bebek ölüm oranı Batı Avrupa'nın geri kalanının iki katıydı. [1] Yerleşik mal ve hizmet alışverişi çöktü; yerini karaborsa aldı. Posta hizmeti yetersizden tamamen yok olmaya kadar değişiyordu. Demiryolu hizmeti düzensizdi ve savaşın tahribatı ve benzin kıtlığı nedeniyle karayolu taşımacılığı son derece zorlaşmıştı.

1945 baharında, işgalci güçlerin görevi, eğitimli askeri hükümet personeli muharip birliklerin yerini alana kadar bir tür sivil düzen kurmaktı. Bu, Temmuz ve Ağustos aylarındaki Potsdam konferansı (Churchill/Attlee, Truman ve Stalin'in katıldığı) zamanlarında gerçekleşti. Bu zirvede Müttefikler Almanya'yı dört işgal bölgesine ayırdı: Amerika Birleşik Devletleri için Bavyera'yı içeren güney kısım; İngiltere için sanayileşmiş kuzey Renanya ve Ruhr Vadisi; Fransa için güney Renanya ve Alsas

sınırındaki topraklar; ve Sovyetler için Elbe Nehri'nden Oder-Neisse Hattı'na kadar uzanan ve yeni Polonya sınırını oluşturan, savaş öncesi Alman topraklarını neredeyse dörtte bir oranında azaltan bir bölge. Üç batı bölgesi, işgalci güçlerin üst düzey bir yetkilisinin (yüksek komiser unvanıyla) yetki alanına verildi.

Bir zamanlar açıkça verimli ve sorgulanamaz olan Alman sivil yönetimi sona ermişti. Nihai yetki artık ilçe (*Kreis*) düzeyine kadar işgal güçleri tarafından kullanılıyordu. Bu güçler düzeni sağladı, ancak iletişimin öngörülebilir seviyelere geri dönmesi on sekiz ayın büyük bir bölümünü aldı. 1945-46 kışında, yakıt kıtlığı, dört yıl sonra şansölye olacak olan Konrad Adenauer'i bile ağır bir paltoyla uyumaya mecbur etti. [2]

İşgal altındaki Almanya, yalnızca yakın geçmişinin yükünü değil, aynı zamanda tarihinin karmaşıklığını da taşıyordu. Birleşmeden bu yana geçen yetmiş dört yılda Almanya, sırasıyla monarşi, cumhuriyet ve totaliter bir devlet olarak yönetilmişti. Savaşın sonunda, istikrarlı yönetime dair tek hatıra, Otto von Bismarck'ın (1871-1890) başbakanlığı dönemindeki birleşik Almanya'nın başlangıcına dayanıyordu. O zamandan 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesine kadar, Alman İmparatorluğu, Bismarck'ın "kâbus" olarak adlandıracağı, Almanya'nın askeri potansiyeli ve uzlaşmaz söylemiyle ortaya çıkan düşman dış koalisyonların kuşatması altında kaldı. Birleşik Almanya, çevresindeki birçok devletten daha güçlü ve Rusya hariç herkesten daha kalabalık olduğu için, büyüyen ve potansiyel olarak baskın gücü, Avrupa'nın kalıcı güvenlik tehdidi haline geldi.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, yeni kurulan Weimar Cumhuriyeti enflasyon ve ekonomik krizlerle yoksullaşmış ve savaş sonrası Versay Antlaşması'nda yer alan cezalandırıcı hükümlerden dolayı kendini

haksızlığa uğramış hissetmiştir. 1933'ten sonra Hitler yönetimindeki Almanya, totaliter rejimini tüm Avrupa'ya dayatmaya çalışmıştır. Kısacası, yirminci yüzyılın ilk yarısı boyunca, birleşik Almanya, Avrupa'nın barışı için ya çok güçlü ya da çok zayıf olmuştur. 1945'e gelindiğinde, birleşmeden bu yana Avrupa ve dünyadaki en güvensiz konumuna düşmüştür.

Bu ezilmiş topluma onur ve meşruiyeti geri kazandırma görevi, Hitler tarafından görevden alınmadan önce on altı yıl boyunca Köln belediye başkanı (*Oberbürgermeister*) olarak görev yapmış olan Konrad Adenauer'e düştü. Adenauer, geçmişi itibariyle, koşulsuz teslimiyetin sonuçlarını yönetme alçakgönüllülüğünü ve ülkesinin demokrasiler arasında uluslararası bir statü kazanmasını sağlayacak karakter gücünü aynı anda gerektiren bir rol için şans eseri seçilmişti. 1876'da, Bismarck yönetiminde Almanya'nın birleşmesinden sadece beş yıl sonra doğan Adenauer, hayatının geri kalanını, Ren Nehri'ne bakan görkemli Gotik katedrali ve Hansa Birliği'nin önemli bir ticaret merkezi olan Köln şehriyle özdeşleştirdi.

Yetişkin bir birey olarak Adenauer, birleşik Alman devletinin Bismarck sonrası üç yapılanmasını deneyimlemişti: Kaiser dönemindeki inatçılık, Weimar Cumhuriyeti dönemindeki iç karışıklıklar ve Hitler dönemindeki maceracılık, nihayetinde kendi kendini yok etme ve dağılma ile sonuçlanmıştı. Ülkesi için meşru bir savaş sonrası düzende yeniden bir yer yaratmaya çalışırken, küresel bir kızgınlık mirasıyla ve ülke içinde, uzun bir devrim, dünya savaşı, soykırım, yenilgi, bölünme, ekonomik çöküş ve ahlaki bütünlüğün kaybı dizisiyle yıpranmış bir kamuoyunun şaşkınlığıyla karşı karşıya kaldı. Hem alçakgönüllü hem de cesur bir yol seçti: Alman

haksızlıklarını itiraf etmek; yenilginin ve acizliğin cezalarını, ülkesinin bölünmesi de dahil olmak üzere, kabul etmek; savaş tazminatı olarak sanayi altyapısının tasfiyesine izin vermek; ve teslimiyet yoluyla, Almanya'nın güvenilir bir ortak olabileceği yeni bir Avrupa yapısı inşa etmeye çalışmak. Almanya'nın normal bir ülke olacağını umuyordu, ancak her zaman anormal bir hafızaya sahip olacağını biliyordu.

ERKEN YAŞAMDAN İÇ SÜRGÜNE

Adenauer'in babası Johann, bir zamanlar Prusya ordusunda astsubaydı ve otuz yıl boyunca Köln'de memur olarak çalıştı. Zorunlu ilkokulun ötesinde bir eğitime sahip olmayan Johann, çocuklarına eğitim ve kariyer fırsatları sağlamaya kararlıydı. Adenauer'in annesi de bu amacı paylaşıyordu; bir banka memurunun kızı olan annesi, Johann'ın gelirini el işi yaparak tamamlıyordu. Birlikte, genç Konrad'ı okula hazırlamak için büyük bir gayret gösterdiler ve ona Katolik değerlerini aktarmaya çalıştılar. [3] Günah bilinci ve sosyal sorumluluk, Adenauer'in çocukluğu boyunca sürekli bir alt akım olarak yer aldı. Bonn Üniversitesi'nde öğrenciyken, gece geç saatlere kadar süren derslerin yorgunluğunu gidermek için ayaklarını bir kova buzlu suya batırma alışkanlığıyla bağlılığıyla ün kazandı. [4] Adenauer'in hukuk diploması ve ailesinin hizmet geçmişi, onu 1904 yılında Köln memurluğuna katılmaya yönlendirdi. Vergilendirmeden sorumlu olmak üzere *Beigeordneter* veya belediye başkan yardımcısı unvanını aldı. 1909'da kıdemli belediye başkan yardımcılığına terfi etti ve 1917'de Köln belediye başkanı oldu. [*]

Köln belediye başkanları genellikle, davranışlarını dönemin şiddet dolu ve son derece partizan siyasetinin üzerine çıkarmaya çalışan eski devlet memurlarıydı. Adenauer'in itibarı o kadar arttı ki, 1926'da Berlin'de ulusal birlik hükümetinin başbakanı olarak atanıp atanmayacağı bile tartışıldı. Ancak, Adenauer'in görevi kabul etme şartı olan tarafsız bir ittifak bulmanın zorluğu nedeniyle bu girişim başarısız oldu.

Adenauer'in ilk dikkat çekici ulusal davranışı, Hitler'in 30 Ocak 1933'te şansölye olarak atanmasıyla bağlantılı olarak gerçekleşti. Konumunu güçlendirmek için Hitler genel seçim çağrısında bulundu ve Alman parlamentosuna hukukun üstünlüğünü ve sivil kurumların bağımsızlığını askıya alan sözde Yetkilendirme Yasası'nı önerdi. Adenauer, Hitler'in şansölye olarak atanmasından sonraki ay içinde üç kamuoyu önünde muhalefet gösterisi düzenledi. Köln belediye başkanı sıfatıyla üyesi olduğu Prusya Üst Meclisi'nde Yetkilendirme Yasası'na karşı oy kullandı. Seçim kampanyası sırasında Hitler'i Köln havaalanında karşılama davetini reddetti. Ve seçimden önceki hafta, köprülerden ve diğer kamu anıtlarından Nazi bayraklarının kaldırılmasını emretti. Adenauer, Hitler'in önceden belirlenmiş seçim zaferinden sonraki hafta görevden alındı.

Görevden alınmasının ardından Adenauer, bir Benediktin manastırının başrahibi olan eski bir okul arkadaşından sığınma talebinde bulundu. Bu talep kabul edildi ve Nisan ayında Adenauer, Köln'ün 50 mil güneyindeki Laacher Piskoposluğu'nda bulunan Maria Laach Manastırı'na yerleşti. Orada, esas uğraşı, Katolik öğretisini sosyal ve siyasi gelişmelere, özellikle de modern işçi sınıfının gelişen durumuna uygulayan Papa Leo XIII ve Papa Pius XI tarafından yayımlanan iki papalık genelgesine kendini kaptırmaktı. [5] Bu genelgelerde Adenauer, siyasi inançlarıyla örtüşen

doktrinlerle karşılaştı: siyasi kimlikten ziyade Hristiyan kimliğini vurgulamak, komünizmi ve sosyalizmi kınamak, alçakgönüllülük ve Hristiyan hayırseverliği yoluyla sınıf mücadelesini hafifletmek ve kartel uygulamaları yerine serbest rekabeti sağlamak. [6]

Adenauer'in Maria Laach'taki görevi uzun sürmedi. Çevredeki insanların onu görmek ve desteklemek için geldiği bir Noel ayinine katılırken, Nazi yetkilileri başrahibe hayranlık duyduğu konuğunu kovması için baskı yaptı. Adenauer ertesi Ocak ayında ayrıldı.

Hayatının sonraki on yılı zorluk ve istikrarsızlıkla geçti. Özellikle Temmuz 1944'te Prusya üst sınıfının temsilcileri ve Nazi öncesi siyasi ve askeri yaşamın kalıntılarını içeren Hitler'in hayatına yönelik başarısız suikast girişiminden sonra ciddi tehlike anları yaşandı. Hitler'in intikamı tüm bu unsurları yok etmeyi amaçlıyordu. Bir süre Adenauer, yirmi dört saatten fazla bir yerde kalmadan, sürekli seyahat ederek onların kaderinden kurtuldu. [7] Tehlike, Adenauer'in modern devletin *olmazsa olmazı* olarak gördüğü hukukun üstünlüğünü çiğnediği için Hitler'i reddetmesini asla değiştirmedi. [8] Bilinen bir muhalif olmasına rağmen, Adenauer, büyük ölçüde başarı olasılıklarından şüphe duyduğu için, sivil veya askeri olsun, rejim karşıtı komploculara katılmaya istekli değildi. [9] Genel olarak, bir bilim insanının tanımladığı gibi, 'o ve ailesi olabildiğince sessiz ve göze çarpmayan bir şekilde yaşamaya çalıştılar'. [10]

Siyasetten uzaklaşmasına rağmen, Naziler sonunda onu hapse attılar. 1944 sonbaharında, iki ayını bir hücrede geçirdi ve penceresinden aralarında on altı yaşında bir çocuğun da bulunduğu infazlara tanık oldu; üst katından ise diğer mahkumların işkence görürken attıkları çığlıkları duydu.

Sonunda, Alman ordusunda görev yapan oğlu Max, babasının serbest bırakılmasını sağladı. Şubat 1945'te Amerikan tankları Ren bölgesine girince, Adenauer askeri olarak yenilmiş, ahlaki olarak harap olmuş, ekonomik olarak sarsılmış ve siyasi olarak çökmüş ülkesinde bir rol bulup bulamayacağını düşünmeye başladı. [11]

LIDERLIĞE GIDEN YOL

Hitler'in İkinci Dünya Savaşı'nın çılgın son yılında Temmuz darbesine verdiği vahşi tepki, kendisinden sonra göreve gelebileceklerin saflarını büyük ölçüde zayıflatmıştı. Sosyal Demokrat Parti'nin bazı üst düzey politikacıları – Adenauer'in daha sonraki rakibi Kurt Schumacher de dahil olmak üzere – toplama kamplarından sağ kurtulmuş ve şansölye pozisyonu için gerekli siyasi statüye sahiplerdi. Ancak, ülkenin koşulsuz teslimiyetini ve beraberindeki cezaları uygulamak için gereken kamuoyu desteğini kazanacak kadar büyük bir takipçi kitlesine sahip değillerdi; bu da Batılı Müttefiklerin güvenini kazanmanın ön koşullarındandı.

Mayıs 1945'te, Köln'ü ilk işgal eden Amerikan kuvvetleri Adenauer'i belediye başkanı olarak yeniden görevlendirdi; ancak Potsdam anlaşması sonucunda şehrin İngiliz yönetimine geçmesiyle gerilimler ortaya çıktı ve İngilizler onu birkaç ay içinde görevden aldı. İşgalci güç tarafından geçici olarak siyasi faaliyetlerden dışlanmış olsa da, Adenauer sessizce Alman özerk yönetiminin yeniden ortaya çıkışına hazırlık olarak siyasi bir taban oluşturmaya yoğunlaştı.

Aralık 1945'te Adenauer, hem Katolik hem de Protestan Hristiyanlığından etkilenen yeni bir parti kurmak için yapılan bir toplantıya katıldı. Adenauer'in Köln belediye başkanı olarak ilişkili olduğu Katolik Merkez Partisi'nin yanı sıra muhafazakâr Alman Ulusal Halk Partisi ve liberal Alman Demokrat Partisi'nin eski üyeleri de toplantıda hazır bulundu. Birçoğu Hitler'e karşı çıkmış ve bazıları direnişleri nedeniyle hapse atılmıştı. Grubun net bir siyasi yönü ve doktrini yoktu; aslında, bu ilk toplantıdaki tartışmaların tonu klasik liberalden ziyade sosyalistti. Kısmen Adenauer'in itirazları nedeniyle, temel ilkeler meselesi bir kenara bırakıldı ve grup sadece adını belirledi: Hristiyan Demokrat Birliği. [12]

Ertesi ay, Adenauer, CDU'ya demokrasi, sosyal muhafazakarlık ve Avrupa bütünleşmesi partisi olarak siyasi felsefesini aşılamaya yardımcı oldu; Almanya'nın yakın geçmişini ve her türlü totalitarizmi reddetti. Ocak 1946'da, Vestfalya'daki İngiliz işgal bölgesinde CDU'nun önemli üyelerinin katıldığı bir kongrede Adenauer, bu ilkeleri detaylandırdı ve yeni kurulan partinin liderliğini pekiştirdi.

Adenauer'in 26 Mart 1946'da savaşın sona ermesinden sonra yaptığı ilk halka açık konuşması, sonraki siyasi liderliğinin bir ön izlemesiydi. Hitler yönetimindeki Almanya'nın davranışlarını eleştiren Adenauer, Köln Üniversitesi'nin ağır hasar görmüş ana salonunda binlerce kişiye, Nazilerin nasıl iktidara gelebildiğini sordu. O zamanlar 'büyük suçlar' işlediklerini ve Almanların ancak geçmişleriyle yüzleşerek daha iyi bir geleceğe doğru yol alabileceklerini söyledi. [13] Bu tür bir çaba, ülkelerinin yeniden canlanması için gerekliydi. Bu bakış açısıyla, Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki tutumu, Birinci Dünya Savaşı'na verdiği tepkinin tam tersi olmalıydı. Almanya, bir kez daha kendini acındıran milliyetçiliğe kapılmak

yerine, geleceğini birleşen bir Avrupa içinde aramalıydı. Adenauer, alçakgönüllülük stratejisini ilan ediyordu.

Uzun boylu ve görünüşte sakin olan Adenauer, Mark Twain'e göre cümlelerin askeri düzenler gibi konuşmalar boyunca ilerlediği Prusya konuşma tarzından daha uzlaşmacı olan Ren bölgesinin melodik tonlarıyla yumuşatılmış olsa da, genellikle kısa ve öz konuşurdu. (Ren bölgesi, 1814-15'te Prusya tarafından ele geçirilene kadar özerk bir tarihe sahipti.) Aynı zamanda, canlılık ve özgüven yayardı. Tarzı, Hitler döneminin gürültülü karizmatik niteliğinin tam tersiydi ve Birinci Dünya Savaşı öncesi kuşağının, kısıtlama ve ortak değerlerle yönetilen sakin otoritesine özeniyordu.

Bütün bu nitelikler, Hitler'den on yıl boyunca sergilediği gösterişli mesafeli tavırla kazandığı itibarla birleşince, Adenauer'i yeni demokratik partinin başına geçmek için en uygun aday haline getirdi. Ancak amacına ulaşmak için pratik manevralardan da geri kalmadı. İlk CDU toplantısı, masanın başına bir sandalye yerleştirilerek düzenlendi. Adenauer sandalyeye doğru ilerledi ve şöyle dedi: '5 Ocak 1876'da doğdum, bu yüzden muhtemelen buradaki en yaşlı kişiyim. Kimse itiraz etmezse, kendimi kıdemim gereği başkan olarak kabul edeceğim.' Bu hem kahkahaya hem de onaya yol açtı; o andan itibaren partiyi on beş yıldan fazla bir süre yönetecekti. [14]

Adenauer'in geliştirilmesinde önemli rol oynadığı CDU programı, Almanları geçmişlerini reddetmeye ve Hristiyan idealleri ile demokratik ilkelere dayalı bir yenilenme ruhunu benimsemeye çağırdı:

> Kaybolmuş bir dönemin sloganlarından, hayatın ve devletin yorgunluğundan kurtulalım! Aynı zorluk hepimizi çalışmaya zorluyor. Şimdi nihilizme veya kayıtsızlığa düşmek, kişinin kendi ailesine ve Alman halkına ihaneti olurdu. CDU, Alman halkının iyi niteliklerine olan sarsılmaz güvene ve Hristiyan fikrini ve gerçek demokrasinin yüce idealini yenilenmenin temeli yapma konusundaki yılmaz kararlılığa dayanarak yeni bir yapı kurmaya istekli olan tüm güçlere çağrıda bulunuyor. [15]

Adenauer, her zaman trajedi olasılığının farkındaydı - belki de bu olasılığa takıntılıydı. Ona göre Almanya, tek başına ayakta duracak kadar ahlaki veya maddi olarak güçlü değildi ve bunu yapmaya yönelik herhangi bir girişim felaketle sonuçlanacaktı. Kıtanın merkezinde yer alan yeni Almanya, önceki politikalarının ve tutumlarının çoğunu - özellikle coğrafi konumunun fırsatçı manipülasyonunu ve Prusya'nın Rusya ile iyi ilişkiler kurma eğilimini - terk etmek zorundaydı. (Alman militarizminin ana kaynağı olan Prusya, 1947'de Müttefikler tarafından Almanya içindeki bir devlet olarak resmen ortadan kaldırılacaktı.) Adenauer'in Almanyası bunun yerine demokrasisini iç politikada Katolik bölgelerine ve ekümenik Hristiyan değerlerine, uluslararası alanda ise Batı ile federasyona - özellikle de Amerika Birleşik Devletleri ile güvenlik bağlarına - dayandıracaktı. [16]

Savaş zamanı hava saldırılarından etkilenmeyen, pastoral üniversite şehri Bonn, Berlin'in yeniden başkent olacağı birleşmeye kadar Federal Almanya Cumhuriyeti'nin geçici başkenti olarak seçilmişti. Ayrıca, memleketi Rhoendorf'a yakın ve siyasi karmaşadan uzak olması nedeniyle Adenauer'in kişisel tercihiydi. Adenauer, CDU lideri ve Müttefikler tarafından siyasi evrimi planlamak ve yeni bir anayasa veya Temel Yasa hazırlamakla görevlendirilen Alman siyasi figürlerinden oluşan Parlamento Konseyi başkanı olarak sahip olduğu nüfuz sayesinde, Eylül 1948'de -başbakan

olmadan önce- Bonn'un seçilmesini etkileyebildi. Daha sonra, konseyi Bonn'u onaylamaya ikna etmesinin tek nedeninin Rhoendorf'un başkent olarak hizmet veremeyecek kadar küçük (nüfusu 2.000'in altında) olması olduğunu şaka yollu ifade etti. [17] Ayrıca, daha az mizahi bir şekilde, Bavyera'nın aşırı duygusallığıyla ilgili ünü nedeniyle çok daha kozmopolit Münih'i reddetmişti ve küçümseyerek belirttiği gibi, başkentin patates tarlalarıyla yan yana olmaması gerektiği için de reddetmişti. Adenauer ayrıca, 1848'de kısa ömürlü bir parlamentonun kurulduğu Frankfurt gibi büyük şehirleri de küçümsüyordu; bu şehirlerde demokrasinin geleceği, halk gösterileri ve isyanlar nedeniyle bozulabilirdi.

SIVIL DÜZENIN YENIDEN SAĞLANMASI VE ŞANSÖLYENIN GÖREVE BAŞLAMASI

1946'da Alman yeniden yapılanması yavaş yavaş başladı. Giderek daha yüksek yönetim kademeleri için seçimler yapıldı, yapılar yeniden kuruldu ve siyasi sorumluluk istikrarlı bir şekilde Almanların kendilerine devredildi. Ocak 1947'de ABD ve İngiltere, bölgeleri için ortak bir ekonomik politika oluşturdu. Fransa ertesi yıl katılarak 'Üçlü Bölge'yi oluşturdu. Ekonomist Ludwig Erhard, Ekonomik Konsey direktörü olarak atandı ve yeni para birimi olan Alman markına sorunsuz geçişi denetledi. Bunu, hem fiyat kontrollerini hem de karne uygulamasını ortadan kaldırmakla birleştirdi. Erhard'ın cesur ekonomik politikası, sonunda Müttefik Güçler tarafından onaylanan bir anayasaya dayalı siyasi yeniden yapılanmayı mümkün kılan bir toparlanmaya ilham verdi. [18]

23 Mayıs 1949'da – koşulsuz teslimiyetten dört yıl sonra – yeni Alman anayasası (Temel Yasa) yürürlüğe girdi ve üç batı bölgesini kapsayan Federal Cumhuriyet resmen kuruldu. Sovyet işgal bölgesinin yerini alan Alman Demokratik Cumhuriyeti ise birkaç ay sonra resmen kurulacaktı.

Almanya'nın bölünmesi artık Avrupa'daki bölünme çizgilerini yansıtıyordu. Bu süreç, Ağustos ayında bir parlamento olan Bundestag'ın seçimiyle sonuçlandı. 15 Eylül'de Bundestag, anayasaya göre mutlak çoğunluk gerektiren ve ancak belirlenmiş bir halefin mutlak çoğunluk oyuyla görevden alınabileceği bir başbakan seçti – bu, istikrarı sağlayan bir önlemdi. Adenauer, bu kalıntı devletin parlamentosunda sadece bir oy farkla (muhtemelen kendi oyuyla) seçilmiş olmasına rağmen, art arda dört seçim kazanmayı başardı ve on dört yıl boyunca görev yaptı.

Ancak Almanya'nın egemenliği ciddi şekilde kısıtlanmış durumda kaldı. İşgal altındaki Batı Almanya üzerinde kendi yüksek komiserleri aracılığıyla en üstün yetkiyi kullanan Müttefikler, Alman halkının 'mümkün olan en yüksek derecede özerkliğe sahip olacağını' resmen iddia ettiler. Ancak, dış ilişkilerden 'fonların, yiyeceklerin ve diğer malzemelerin kullanımına' kadar uzanan bir dizi konuda, üç yüksek komiserin ve diğer işgal yetkililerinin nihai söz sahibi olacağını belirttiler. [19] Yukarıdaki alıntıların alındığı ve Mayıs ayında Federal Cumhuriyet'in kurulmasından iki hafta önce yürürlüğe giren İşgal Tüzüğü, Temel Yasa'nın üzerinde yer alıyordu. İlgili bir belge olan Ruhr Tüzüğü, aynı adı taşıyan sanayi merkezi üzerinde Müttefik kontrolünü kurdu ve tazminatlar için Alman sanayisinin tasfiyesi için kriterler belirledi. [20] Bununla birlikte, bir başka sanayi üssü olan Saar Vadisi'ne nispeten erken bir aşamada özel bir özerklik statüsü verildi.

Müttefik otoritesini koruma ve Alman özerkliğini yeniden tesis etme arasındaki gerilim, özellikle 21 Eylül 1949'da, üç yüksek komiserin Bonn'da Adenauer'i Federal Cumhuriyet'in yeni şansölyesi ve Hitler'in ilk meşru halefi olarak karşılamak üzere bir araya geldiği gün belirginleşti. Adenauer, törenden önce, Almanya'nın bölünmesine ve Müttefiklerin koşulsuz teslimiyetin bedeli olarak dayattığı çeşitli yasalarla egemenliğinin zedelenmesine karşı çıkmayacağını teyit etmişti. Ancak göreve başlama törenini, bunu onur ve öz saygıyla yapacağını göstermek için kullandı. Yüksek komiserlerin toplandığı kırmızı halının sınırının ötesinde, onun için ayrılmış bir yer vardı. Tören başladığında ve protokolü tamamen ihlal ederek, Adenauer yerini terk etti ve yüksek komiserlerin *yanına* , halıya geçti; bu da yeni Federal Cumhuriyet'in, Almanya'nın geçmişteki ihlallerinin sonuçlarını kabul etse bile, gelecekte eşit statüde ısrar edeceğini gösteriyordu.

Kısa bir kabul konuşmasında Adenauer, şansölye olarak İşgal Yasası'nı ve egemenliğe getirilen diğer sınırlamaları kabul ettiğini vurguladı. Almanya'nın bu hükümlere tabi olmasının, yasada bölünmeyle birleştirildiğini belirtti; bu fedakarlıkları kabul ettiğinin bir göstergesi olarak, yüksek komiserlerden çeşitli yasaların hükümlerini 'liberal ve cömert bir şekilde' uygulamalarını ve Alman halkının zaman içinde 'tam özgürlüğe' ulaşmasını sağlayabilecek değişikliklere ve gelişmelere izin veren maddelerden yararlanmalarını istedi.

Kabul konuşmasının özü, galiplerden cömertlik istemek değil, Adenauer'in yeni Almanya'yı taahhüt ettiği yeni Avrupa'ya dair eşi benzeri görülmemiş vizyonuydu. Savaş öncesi Avrupa'nın milliyetçiliğine veya motivasyonlarına geri dönüşü reddeden Adenauer, "olumlu ve yaşayabilir

bir Avrupa federasyonu" kurmanın gerekliliğini ortaya koyarak, bu federasyonun üstesinden gelmeyi amaçladığını belirtti.

> 19. ve 20. yüzyılın başlarında yaygın olan dar milliyetçi devlet anlayışı... Eğer şimdi Hristiyanlıktan doğan Avrupa uygarlığımızın kaynaklarına dönersek, Avrupa yaşamının birliğini her alanda yeniden tesis etmede başarısız olamayız. Bu, barışı korumanın tek etkili güvencesidir. [21]

Adenauer'in konuşması, ülkesinde derin bir dönüşümün habercisiydi. Koşulsuz teslimiyet bağlamında, bu aynı zamanda galiplerle eşitliğe yönelik zekice bir çağrıydı; Almanya'nın sahip olduğu tek eşitlik talebiydi.

Konuşma aynı zamanda daha temel ufuklar da açtı. Yeni başbakan, ülkesinin belirsiz (muhtemelen kalıcı) bölünmesini kabul ederken, bir yandan da artık ülkeyi işgal eden yabancı güçlerle ortaklık içinde bir dış politika ilan ediyordu. Almanya'nın teslimiyetini kabul ederken, Avrupa'daki tarihi rakipleriyle federasyon ve Amerika Birleşik Devletleri ile ittifak kurma yönünde ulusal hedefler ilan ediyordu.

Adenauer bu vizyoner fikirleri retorik süslemelerden uzak bir şekilde ortaya koydu. Ona göre ulusların görevleri kendi gerekçeleriydi; hitabet süslemeleri ancak bu temel anlayıştan uzaklaştırabilirdi. Adenauer'in gösterişsiz üslubu, yeni Almanya'nın uzlaşma yoluyla yeni bir Avrupa'yı şekillendirmede oynayacağı rolü de ima ediyordu.

Bir asırdan fazla bir süredir hiçbir Avrupalı lider ülkesini uluslararası düzene geri döndürme zorluğuyla karşı karşıya kalmamıştı. Fransa, Napolyon savaşlarının sonunda tamamen yenilmiş ve başkenti yabancı güçler tarafından işgal edilmişti, ancak Fransız ulusal birliği bozulmamıştı ve savaş sonrası Viyana Kongresi, Talleyrand'ı tarihi bir devlet olarak eşit

haklara sahip kıdemli bir Fransa temsilcisi olarak kabul etmişti. Konrad Adenauer, benzer görevi çok daha zorlu koşullar altında üstlendi. Komşuları ülkesini eşit olarak kabul *etmiyordu* . Onlar için Almanya hâlâ büyük ölçüde 'deneme sürecindeydi'.

Morali bozuk, yenilmiş bir toplum için demokratik egemenliğin yeniden tesis edilmesi, devlet adamlığı açısından en zorlu zorluklardan birini oluşturur. Galipler, eski düşmanlarına yasal yetkiyi, hele ki gücünü yeniden kazanma kapasitesini vermekte isteksizdirler. Yere yığılmış kaybeden, ilerlemeyi geleceği üzerindeki kontrolü yeniden kazanma derecesi ve hızıyla değerlendirir. Adenauer, bu gerilimlerin üstesinden gelmek için gerekli içsel kaynaklara sahipti. Alçakgönüllülük stratejisi dört unsurdan oluşuyordu: yenilginin sonuçlarını kabul etmek; galiplerin güvenini yeniden kazanmak; demokratik bir toplum inşa etmek; ve Avrupa'nın tarihsel bölünmelerini aşacak bir Avrupa federasyonu oluşturmak.

YENI BIR ULUSAL KIMLIĞE GIDEN YOL

Adenauer, Batı ile ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri ile bağları güçlendirmeyi, Almanya'nın dünyadaki yerini yeniden kazanmasının anahtarı olarak görüyordu. Dean Acheson anılarında, 1949'da ABD Dışişleri Bakanı olarak Adenauer ile yaptığı ilk görüşmeyi coşkuyla anlatacaktı:

> Yaklaşımının hayal gücü ve bilgeliği beni çok etkiledi. En büyük kaygısı Almanya'yı tamamen Batı Avrupa'ya entegre etmekti. Nitekim, bu amacı mutsuz bir şekilde bölünmüş Almanya'nın yeniden birleşmesinden daha öncelikli tuttu ve komşularının bunu yeniden birleşmenin neredeyse bir ön koşulu olarak görmelerinin nedenini anlayabiliyordu... Almanların Avrupa vatandaşı olmasını, özellikle Fransa ile ortak çıkarlar ve bakış açıları geliştirmek ve geçmiş

> birkaç yüzyılın rekabetlerini gömmek için işbirliği yapmasını istiyordu... Avrupa'nın yeniden doğuşunda öncülük etmeleri gerekiyordu. [22]

Amerika Birleşik Devletleri, ekonomik canlanma planıyla bu hedefleri desteklemede önemli bir rol oynadı. 5 Haziran 1947'de, Acheson'ın selefi olan Dışişleri Bakanı ve eski Genelkurmay Başkanı General George C. Marshall, bunu Harvard Üniversitesi'nde şu şekilde dile getirmişti:

> Politikamız herhangi bir ülkeye veya doktrine karşı değil, açlığa, yoksulluğa, umutsuzluğa ve kaosa yöneliktir. Amacı, dünyada işleyen bir ekonominin yeniden canlandırılması ve böylece özgür kurumların var olabileceği siyasi ve sosyal koşulların ortaya çıkmasıdır. [23]

Adenauer, Marshall'ın konuşmasını ve ardından gelen resmi planı, Müttefiklerin Alman sanayisi üzerindeki kontrolünü sürdürmesinin diğer yollarından biri olan 1949 Ruhr Anlaşması'na razı olmak için bir gerekçe olarak gördü. Marshall Planı'nı Almanya'dan gelen talepleri frenleyen bir unsur olarak, ancak daha da önemlisi Avrupa'nın federalleşmesine doğru atılan ilk adım olarak yorumladı:

> Eğer [Ruhr Tüzüğü] Alman ekonomisini baskı altında tutmak için bir araç olarak kullanılırsa, Marshall Planı saçmalıktır... Ancak Ruhr Tüzüğü Alman ve Avrupa çıkarları doğrultusunda bir araç olarak kullanılırsa, Batı Avrupa'da yeni bir ekonomik düzenin başlangıcı anlamına geliyorsa, o zaman Avrupa işbirliği için umut vadeden bir başlangıç noktası olabilir. [24]

Kurt Schumacher liderliğindeki Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin (SPD) şimdi Adenauer'in başlıca iç rakibi olarak ortaya çıkması ironikti. SPD, Alman devletinin kuruluşuna kadar uzanan, demokrasiye derinden bağlı bir geçmişe sahipti; ancak imparatorluk döneminde, Marksist bir parti olarak güvenilir bir milliyetçi olarak görülmediği için liderlik gruplarından izole edilmişti. Hitler döneminde on yılı aşkın bir hapis cezası nedeniyle

sağlığı bozulan mevcut lideri Schumacher, partisinin amacını *ulusal* olarak kurmadığı sürece savaş sonrası seçimleri asla kazanamayacağına kendini ikna etmişti. Bu nedenle Adenauer'in teslimiyet yoluyla restorasyon stratejisine karşı çıktı: "Bir halk olarak Alman politikası yapmalıyız, bu da yabancı bir irade tarafından değil, halkımızın iradesinin ürünü olan bir politika anlamına gelir." [25] Bir tür popülizm, Schumacher'in ısrarlı talebi haline geldi. SPD tarihi açısından anlaşılabilir olsa da, koşulsuz teslimiyetle veya Avrupa'nın Hitler yönetimindeki Almanya deneyimiyle bağdaşmıyordu.

Adenauer, SPD'nin demokratik ilkelerini paylaşıyordu, ancak demokrasiyi benimsemesinin stratejik bir gerekçesi de vardı. Boyun eğmeyi bir erdem haline getirmeye kararlıydı ve geçici bir eşitsizliğin statü eşitliğinin ön koşulu olduğunu görüyordu. Kasım 1949'daki parlamento tartışmaları sırasında, (kendisi için oldukça alışılmadık bir şekilde) "Savaşı kimin kaybettiğini düşünüyorsunuz?" diye bağırarak bunu vurguladı. [26] Boyun eğmek tek ilerleme yoluydu: "Müttefikler bana fabrikaların sökülmesinin ancak Müttefiklerin güvenlik arzusunu tatmin edersem durdurulacağını söylediler," diye açıkladı ve ardından alaycı bir şekilde sordu: "Sosyalist parti, sökümün sonuna kadar devam etmesini mi istiyor?" [27]

Adenauer'in bir diğer temel amacı da Fransa ile uzlaşmaydı. Adenauer, o dönemde Fransa Dışişleri Bakanı olan Robert Schuman ile ilk kez 1948'de görüşmüştü. O zamanlar Fransız politikası, Alman sanayi üretimini sekteye uğratmayı ve Saar bölgesini Fransız kontrolüne almayı hedefliyordu. Adenauer meseleyi yeniden tanımladı; nihai zorluk stratejik veya mali

değil, siyasi ve etikti. Temmuz 1949'da, şansölye olmadan önce, Schuman'a yazdığı bir mektupta bu temayı ele aldı:

> Bana göre, [başka] bir ülkenin sökülen fabrikaların tahsis edilmesi sonucunda elde ettiği herhangi bir ekonomik avantaj, Alman halkının moraline verilen büyük zararın yanında önemsiz kalmaktadır... Fransa ve Almanya arasındaki uzlaşma meselesine ve Avrupa işbirliği ilkesine bu kadar özel bir önem verdiğiniz için, bu tamamen anlaşılmaz önlemlere son verecek yollar ve araçlar bulmanızı rica ediyorum. [28]

Adenauer, ülkesinde Müttefiklerin çeşitli cezalandırıcı önlemleriyle işbirliğinin tek akıllıca yol olduğunu vurguladı. 3 Kasım 1949'da Alman haftalık dergisi *Die Zeit'e* bir röportaj verdi:

> Ruhr ve Ruhr Otoritesi tüzüğüne karşı sadece olumsuz bir tepki gösterirsek, Fransa bunu Alman milliyetçiliğinin bir işareti, tüm gözetimi reddeden bir meydan okuma eylemi olarak yorumlayacaktır. Böyle bir tutum, güvenliğin kendisine karşı pasif bir direniş gibi görünecektir. Ve her şeyden önce bundan kaçınılmalıdır. [29]

Adenauer'in yaklaşımı etkili oldu. O ayın ilerleyen günlerinde Müttefikler, onu işgal otoritesiyle yeni bir ilişki kurmak, sökülmesi planlanan fabrika sayısını azaltmak ve o yıl kurulan Avrupa Konseyi'ne Almanya'nın katılımı için bir yol açmak üzere müzakere etmeye davet etti. 24 Kasım'da, milliyetçiliğin hâlâ yaygın olduğu bir Bundestag'a yeni anlaşmayı sundu. Schumacher o kadar coştu ki Adenauer'e 'Müttefiklerin şansölyesi' dedi. Bu hakaret nedeniyle parlamentodan uzaklaştırılan Schumacher kısa süre sonra göreve iade edildi ve hemen saldırısını yeniledi. [30] Buna karşılık Adenauer, alçakgönüllülüğün eşitliğe giden yol olduğunu vurguladı:

> Bence yaptığımız her şeyde, tam bir çöküşün sonucu olarak güçsüz olduğumuzun farkında olmalıyız. Biz Almanların, giderek daha fazla güç elde etmek için Müttefiklerle yürütmemiz gereken müzakerelerde, psikolojik anın çok büyük bir rol oynadığının farkında olmalıyız. Başlangıçtan itibaren güven talep edilemez ve beklenemez. Diğerlerinde Almanya'ya karşı tutumda aniden tam bir değişiklik olduğunu varsaymamalı ve varsaymamalıyız; bunun yerine güvenin ancak yavaş yavaş, parça parça geri kazanılabileceğini varsaymalıyız. [31]

Adenauer'in yaklaşımı, Almanya'nın komşuları tarafından, iç eleştirmenlerinden daha sıcak karşılandı. Mart 1950'de Avrupa Konseyi, Federal Almanya Cumhuriyeti'ni, yalnızca ortak üye olarak da olsa, katılmaya davet etti. Kabinesine yazdığı bir muhtıra ile Adenauer, ayrımcı statüye rağmen katılımı teşvik etti: 'Şimdiye kadar tek yol bu. Almanya'yı Avrupa müzakerelerini boşa çıkarmak gibi bir utançla yüklememeye karşı uyarmalıyım.' [32]

Üç ay sonra, Almanya'yı Fransa'ya bağlamaya hevesli Robert Schuman, Ruhr Otoritesi'nin yerini alacak ve onun yerine geçecek bir plan ortaya koydu. 9 Mayıs 1950'de yayınlanan Schuman Planı, yüzeysel olarak bu emtialar için ortak bir pazar olan, ancak esas amacı siyasi olan bir Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (AÇÇ) kurulmasına yol açacaktı. Schuman, böyle bir anlaşmayla 'Fransa ve Almanya arasında savaş sadece düşünülemez değil, aynı zamanda maddi olarak da imkansız hale gelir' diye ilan etti. [33]

Bir basın toplantısında Adenauer, planı benzer ifadelerle onaylayarak, bunun 'Fransa ve Almanya arasında gelecekteki tüm çatışmaların ortadan kaldırılması için gerçek bir temel oluşturduğunu' söyledi. [34] Fransız Ulusal Planlama Komisyonu genel komiseri ve daha sonra AETŞ Yüksek Otoritesi'nin ilk başkanı (1952-1955) olan Jean Monnet ile yaptığı bir

görüşmede Adenauer, Schuman'ın görüşünü pekiştirdi: 'İlgili çeşitli hükümetler, bu önerinin uyandırdığı büyük umutlar karşısında teknik sorumluluklarından çok ahlaki sorumluluklarıyla ilgilenmelidir.' [35] 23 Mayıs 1950'de Schuman'a yazdığı bir mektupta Adenauer, maddi olmayan hedefleri tekrar vurguladı: 'Aslında, çalışmalarımızı yalnızca teknik ve ekonomik hususlarla yönlendirmezsek, etik bir temele oturtursak başarılı olacağız.' [36]

Schuman Planı, Almanya'nın birleşen Avrupa'ya girişini hızlandırdı. Adenauer'in Şubat 1951'de Bonn'da yaptığı bir konuşmada belirttiği gibi:

> Schuman Planı, birleşik bir Avrupa inşa etme amacına hizmet etmektedir . Bu nedenle, en başından beri Schuman Planına hayat veren fikri onaylayarak benimsedik. Bazen işler bizim için son derece zor olsa da bu fikre sadık kaldık. [37]

ECSC tüzüğü 19 Mart 1951'de imzalandı. Ertesi Ocak ayında, Bundestag 378'e 143 oyla tüzüğü onayladı. [38] Federal Cumhuriyet'in on eyaletini temsil eden üst meclis olan Bundesrat, Adenauer'e "Müttefik Yüksek Komisyonu'nun Almanya'daki demir ve çelik üretimindeki tüm kısıtlamaları kaldırmasını ve Batı Berlin'in ECSC'nin kapsadığı bölgeye açıkça dahil edilmesini sağlamasını" isteyerek Alman ulusal duygularının devam ettiğini gösterdi. [39] Sonuç olarak, Batı Berlin özellikle ECSC bölgesine dahil edildi ve Alman çelik ve kömür üretimi yeni Topluluğun himayesi altında arttı. Dahası, Schuman'ın önerdiği gibi, ECSC resmi olarak (en azından Almanya'da) sevilmeyen Ruhr Otoritesi'nin yerini aldı.

Şansölye olduktan sadece iki yıl sonra Adenauer, Almanya'nın Avrupa entegrasyonuna katılımını sağlamıştı ve bunu Almanya'nın geçmişini aşmayı hedefleyen bir politika ile başarmıştı. Motivasyonunun şüphesiz ki

kısmen taktiksel, ulusal ve etik nedenleri vardı. Ancak taktikler stratejiyle birleşmişti ve stratejisi tarihe dönüşüyordu.

SOVYET MEYDAN OKUMASI VE YENIDEN SILAHLANMA

Sovyetler Birliği, Batı Almanya ekonomisinin yeniden inşasını ve Alman siyasi kurumlarının aşamalı olarak kurulmasını doğrudan bir meydan okuma olarak değerlendirdi. Komünist tehdit, Batı demokrasilerinin yeniden canlanan bir Almanya korkusunu gölgede bırakmaya başladı; Haziran 1948'de Sovyetler Birliği, çevredeki Sovyet işgal bölgesinden Berlin'e giden yolları abluka altına aldı. Bu, 1945'teki Potsdam Zirvesi'nde kurulan Berlin'in yönetimi için dört güç düzenlemesine bir meydan okumaydı. Sonunda, ABD'nin Batı Berlin'e hava köprüsü Sovyet şantajını aştı. Amerika, Berlin'in çöküşüne izin vermeyeceğini ve gerekirse erişim yollarını açmak için askeri tırmanmaya başvuracağını açıkça belirtti. Mayıs 1949'da Stalin ablukayı kaldırdı. 7 Ekim 1949'da Sovyetler Birliği, işgal bölgesini egemen (uydu devlet olsa da) bir devlete dönüştürerek Almanya'nın bölünmesini kesinleştirdi.

Bu artan bağlılık sürecinde, Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri, Amerikan politikasının bir sütunu haline gelen Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nü kurdu. Federal Cumhuriyet, topraklarının tek taraflı bir Amerikan garantisi niteliğinde, 1949'da NATO'nun koruması altına alındı, ancak hâlâ silahsızdı ve teknik olarak örgütün üyesi değildi. Ancak bir yıl sonra, 1950'de, Kuzey Kore'nin Güney Kore'yi işgali, Müttefikleri, karşı karşıya oldukları komünist tehdidin çok büyük olduğuna ikna etti. Başkan Truman,

Avrupa'nın taleplerine yanıt olarak, General Dwight D. Eisenhower'ı NATO'nun başkomutanı olarak atadı. General, Avrupa'nın savunmasının otuz tümen (yaklaşık 450.000 asker) gerektirdiğini, [40] bu sayının Alman katılımı olmadan ulaşılamayacağını ısrarla belirtti.

Amerika'nın müttefikleri, birkaç yıl önce saldırganlığına maruz kaldıkları ülkenin şimdi Batı savunmasına önemli bir askeri katkı sağlaması ihtimaline karşı doğal olarak kararsızdılar. Başlangıçta, Batı Avrupa liderleri, Almanya'nın savunmasına atanan birliklerin diğer ülkeler tarafından sağlanması gerektiğinde ısrar ettiler. Ancak daha sonra –ve Amerikan baskısı altında– çoğu Avrupalı lider, Almanya'nın askeri katkısı olmadan savunmasının sağlanamayacağını kabul etti.

Adenauer anılarında, Kore Savaşı'nın Almanya'yı zayıflatma politikasının kalıntılarına nasıl son verdiğini şu şekilde dile getirmiştir:

> Almanya'nın yeniden güçlenmesi Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarınaydı. Bu nedenle Ruhr Tüzüğü, İşgal Tüzüğü ve Almanya'nın yeniden silahlandırılmasına ilişkin hükümler gibi ayrımcılığın birçok örneği ancak geçici nitelikte olabilirdi. [41]

Adenauer, Almanya'nın yeniden silahlanmasının hem Avrupa'nın iyiliği hem de Almanya'nın siyasi kimliğinin yeniden kazanılması için gerekli olduğunu düşünüyordu. Avrupa kurumlarına Alman üyeliğine yönelik ilerlemeyi engellememek için önce konu hakkında kamuoyunda tartışma yapılmasını engellemiş olsa da, kısa süre sonra fikrini değiştirdi. Batı Almanya'ya güvenilemezse veya kendisi savunmasına güvenmezse, Müttefiklerin güveninin sarsılabileceğini savundu. [42]

Almanya'nın yeniden silahlanması, Ağustos 1950'de İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından resmen önerildi ve Almanya

tarafından hızla onaylandı. Fransa, Ekim 1950'de Alman birliklerini de içeren karma milliyetlerden oluşan bir Avrupa ordusu öneren 'Pleven Planı' ile isteksizce tepki verdi. Entegre bir Alman birliği içerecek bir Avrupa Savunma Topluluğu (EDC) oluşturulmasını öngören bir taslak antlaşma hazırlandı. Adenauer'in taslak antlaşmanın içeriği hakkında Alman parlamentosunun kilit milletvekillerine bilgi vermesinin ardından şiddetli bir tartışma yaşandı. [43] Schumacher, antlaşmayı 'Alman halkına karşı Müttefik-din adamı koalisyonunun zaferi' olarak nitelendirecek kadar ileri gitti. [44]

Mart 1952'de, Avrupa savunma topluluğunu ve Alman yeniden silahlanmasını önlemek için Stalin, Alman birleşmesini beş şart altında resmen teklif etti: (a) Sovyetler de dahil olmak üzere tüm işgalci güçler bir yıl içinde geri çekilecekti; (b) Birleşik Almanya tarafsız bir statüye sahip olacak ve hiçbir ittifaka girmeyecekti; (c) Birleşik Almanya, 1945 sınırlarını - yani Polonya ile tartışmalı savaş sonrası sınırı oluşturan Oder-Neisse Hattı'nı - kabul edecekti; (d) Alman ekonomisi dışarıdan dayatılan koşullarla sınırlandırılmayacaktı - başka bir deyişle, Alman ekonomisini sınırlayan Ruhr Tüzüğü kaldırılacaktı; ve (e) Birleşik Almanya kendi silahlı kuvvetlerini geliştirme hakkına sahip olacaktı. Bu teklifler, Almanya'nın ikincil konumunu vurgulayarak Batılı Müttefiklere yöneltilmişti.

Stalin'in teklifi samimi miydi, yoksa Adenauer'i Avrupa içinde bölünmüş bir Almanya'yı, birleşik, ulusal ve tarafsız bir Almanya'ya tercih ediyormuş gibi göstererek utandırmaya mı çalışıyordu? Aslında Stalin, Adenauer'den birleşme karşılığında Avrupa bütünleşmesine yönelik tüm ilerlemeyi terk etmesini istiyordu.

Çağdaş kanıtlar, Stalin'in bu teklifi ancak dışişleri bakanından reddedileceğine dair tekrar tekrar güvence aldıktan sonra yaptığını gösteriyor. Yine de bu, Adenauer'i zor bir duruma soktu. Koşulsuz teslimiyetten bu yana ilk kez, ülkenin birleşmesi meselesi resmen Müttefik güçlerin ve Alman halkının önüne konmuştu. Almanya'da Schumacher, müzakere fırsatının kaçırılmaması gerektiğini ve Alman Federal Meclisi'nin Stalin notası incelenene kadar Avrupa Savunma Topluluğu'nu onaylamayı reddetmesi gerektiğini savundu. 'Bu [mevcut] koşullar altında EDC'yi onaylayan herkes artık kendini Alman olarak adlandıramaz,' diye savundu. [45]

Adenauer taviz vermedi. Müzakerelerin muhtemelen çıkmaza gireceğini ve Almanya'nın birleşmesini, tüm tarafların korkulacağı, yalnız kalacağı ideolojik bir zemine taşıyacağını anlamıştı. Tek taraflı hareket etmesi durumunda, müzakereler Avrupalıların kendi iç çekişmelerini yürüttüğü bir savaş alanına dönüşecekti.

Bu tür tercihlerden kaçınmak için Adenauer, serbest seçimler kavramı tüm işgalci ülkeler tarafından kabul edilip birleşen Almanya'nın anayasasına dahil edilene kadar Stalin'in teklifi hakkındaki tartışmayı erteleyerek kamuoyuna açık bir pozisyon almaktan kaçındı. Bu arada, ortak bir Müttefik savunması adına EDC Antlaşması'nın onaylanmasını savundu.

Bu yaklaşım, İngiliz Dışişleri Bakanı Anthony Eden'in 'notlar savaşı' olarak adlandırdığı şeye yol açtı. Adenauer, o sırada Amerika Birleşik Devletleri başkanlığına aday olan ve 30 Mayıs 1952'ye kadar NATO'nun başkomutanı olan Eisenhower tarafından destekleniyordu. Sovyet baskısından çok tarafsız bir Almanya olasılığından endişe duyan İngiltere ve Fransa, Adenauer'in hamlesine razı oldular. Konsensus, 25 Mart ve 13

Mayıs'ta Kremlin'e gönderilen ve birleşmenin ön koşulu olarak hem Batı hem de Doğu Almanya'da serbest seçimler talep eden Müttefik notlarında ifade edildi. 24 Mayıs'taki Sovyet yanıtı, Müttefik notlarının Alman birleşmesinin her türlü olasılığını 'belirsiz bir süre için' durdurduğunu iddia etti. [46]

Avrupa projesinin potansiyelini gösterme konusunda yenilenen aciliyetle, Alman birleşmesinin görünürdeki pahasına gerçekleştiği göz önüne alındığında, Adenauer 26 Mayıs 1952'de Avrupa Savunma Topluluğu'na ilişkin sözleşme anlaşmalarını imzaladı. [*] Ancak Fransa'da birçok kişi, on altıncı yüzyıldan beri her nesilde savaş verdikleri, Birinci Dünya Savaşı'nda ülkelerinin bir kısmını harap eden ve İkinci Dünya Savaşı'nda tamamını işgal eden bir ulusla orduyu paylaşmaya razı olmaya isteksizdi. Anlaşmadan iki yıl sonra, 30 Ağustos 1954'te Fransız Ulusal Meclisi, Pleven Planı'nı da reddederken, Avrupa Savunma Topluluğu'nu onaylamayı reddetti.

Bunu 'Avrupa için kara bir gün' olarak nitelendiren [47] Adenauer, Lüksemburg ve Belçika temsilcilerine endişelerini dile getirdi:

> [Fransız Başbakanı Pierre] Mendès-France'ın bizi zorla kurduğu ulusal ordunun Almanya ve Avrupa için büyük bir tehlike oluşturacağına yüzde yüz eminim. Ben artık burada olmadığımda, zamanında Avrupa'yı kurmayı başaramazsak Almanya'nın halinin ne olacağını bilmiyorum. [48]

Bu önseziler nedeniyle Adenauer, EDC projesini terk etti ve Alman ulusal ordusunun ana hatları konusunda Müttefiklerle gizli görüşmeler yürüttü.

Amerikan liderliği çok önemliydi. Kasım 1952'de başkan seçilen Eisenhower, bir tarihçinin ifadesiyle, Avrupa'nın birleşmesinin ve Federal Almanya Cumhuriyeti de dahil olmak üzere ortak savunmasının,

> Bir tür anahtar gibi, bir dizi sorunun çözümünü aynı anda açıyor ve en önemlisi, bir tür 'çift taraflı çevreleme' sağlıyor. Sovyetler Birliği dışarıda tutulabilir ve Almanya Avrupa'da tutulabilir, böylece ikisi de Kıta'ya hakim olamaz. [49]

Eisenhower, İngiliz Dışişleri Bakanı Eden ile birlikte, Alman ordusunun geliştirilmesine olanak tanıyan bir EDC Antlaşması değişikliği hazırladı. Koşulsuz teslimiyetten on yıldan kısa bir süre sonra NATO, Almanya'nınkiler de dahil olmak üzere federal ulusal güçlerden oluşacaktı.

Adenauer'in 1953'te Washington'a yaptığı bir gezi, bu çabaların doruk noktasıydı. 8 Nisan'da Meçhul Asker Anıtı'nı ziyaret etti. Arlington Ulusal Mezarlığı'nın üzerinde Alman bayrağı – Federal Almanya Cumhuriyeti'nin siyah, kırmızı ve altın renkli üç renkli bayrağı, Prusya'nın kılıç taşıyan siyah kartalı veya Bin Yıllık Reich'ın gamalı haçı değil – dalgalanıyordu. Şansölye anıta doğru ilerlerken, yirmi bir pare top atışı yapıldı; bu sahne, Adenauer'in 1945-53 tarihli anılarının son cildinde yer alacaktı:

> Bir Amerikan bandosu Alman milli marşını çaldı. Arkadaşlarımın birinin yüzünden gözyaşlarının aktığını gördüm ve ben de derinden etkilendim. 1945 yılının tam felaketinden, 1953 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin ulusal mezarlığında Alman milli marşının duyulduğu bu ana kadar uzun ve zorlu bir yol kat edilmişti. [50]

Adenauer, görev süresinin geri kalanında Almanya'nın tarihsel olarak kesintili militarizmini yeniden canlandırmadan Alman silahlı kuvvetlerini yeniden inşa etti. 1964 yılının başlarında, Bundeswehr toplamda 415.000

subay ve erden oluşan bir güce ulaşmıştı. Bir tarihçi bunu NATO ittifakının 'mızrağının ucu' ve Batı Avrupa'nın konvansiyonel bir Sovyet saldırısına karşı savunmasının 'kilit taşı' olarak tanımlıyor. [51] Dahası, ordu, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin uluslararası diplomasiye yeniden girişinin güvencesiydi; bu da yeni Almanya'nın hem Atlantik İttifakı tarafından güvenilen hem de ortak savunmaya sorumlu bir katkıda bulunan ülke olduğunun somut bir işaretiydi.

Adenauer, Almanya'nın işgaline son verme yönündeki temel amacını gerçekleştirmek için NATO'nun kurulması sırasında biriktirdiği siyasi sermayeden yararlanacaktı. NATO'ya tam üye olmak ve İşgal Statüsü'nün kaldırılmasına devam etmek için Adenauer, 1954'te Paris'in Fransız işgali altında tarafsız bir himaye bölgesi olarak korumayı amaçladığı Saar topraklarının çözümünü 1957'ye kadar ertelemeyi kabul etti. Şubat 1955'te Bundestag'ı her iki anlaşmayı da onaylamaya ikna etmek için karmaşık parlamento manevraları gerekti .[52]

5 Mayıs 1955'te antlaşmalar yürürlüğe girdiğinde, Federal Cumhuriyet bir kez daha egemen bir devlet haline geldi. Altı yıl önce Adenauer'in seçimi Müttefik yüksek komiserleri tarafından onaylanmışken, şimdi kendi fesihlerini kabul ettiler. Adenauer, Bonn'daki hükümet binalarının üzerine Alman bayrağı çekilirken, ofis kompleksinin - Palais Schaumburg'un - merdivenlerinde duruyordu. Adenauer'in ilk büyük görevi - İşgal Statüsünün barışçıl, hızlı ve dostane bir şekilde sona ermesini sağlamak - tamamlanmıştı. [53]

İki gün sonra, ülkesinin Avrupa ve Atlantik İttifakı'nda tam ortaklığa olan bağlılığını sembolize etmek için Adenauer, Almanya'nın NATO'da eşit statü kazandığı Paris'e bir heyete başkanlık etti. Altı kader dolu yılda Adenauer,

ülkesini savaş sonrası bölünmeden, İşgal Statüsü altındaki kısıtlamalardan ve tazminatlardan Avrupa Topluluğu'na katılım ve NATO'da tam üyeliğe taşıdı. Alçakgönüllülük stratejisi, Adenauer'in göreve başlamasıyla simgelenen Avrupa için yeni bir yapıda eşitlik hedefine ulaşmıştı.

AYRILMAZ GEÇMIŞ: YAHUDI HALKINA TAZMINATLAR

Adenauer'in Almanya'nın Batılı Müttefiklerle ilişkilerinde dayandığı etik dış politika temeli, Yahudi halkı söz konusu olduğunda özellikle karmaşıktı. Nazilerin Yahudilere karşı işlediği suçlar eşsiz derecede kapsamlı, vahşi ve tek yönlüydü. Dünya Yahudi nüfusunun üçte birinden fazlasını oluşturan yaklaşık altı milyon kişi, sistematik olarak planlanmış ve uygulanmış bir toptan imha politikasıyla katledildi.

Savaşın sonlarına doğru, Batılı Müttefikler Nazi suçlarını, Müttefik istihbarat personeli tarafından uygulanacak ve kısmen suçlanan kişinin Nazi Partisi'ndeki rütbesine dayalı olarak otomatik tutuklama kategorilerine ayırdılar. İşgalin başlangıcında, bu tür suç sınıflandırması on binlerce kişiyi kapsıyordu. Hükümetin kademeli olarak Federal Cumhuriyet'e devredilmesiyle birlikte, Nazilerden arındırma süreci de Alman iç siyasi meselesi haline geldi. Adenauer, Yahudi halkına tazminat ödemeyi ahlaki bir görev ve kesinlikle Alman ulusal çıkarının bir gereği olarak görüyordu; Nazilerden arındırma sürecine olan bağlılığı daha belirsizdi, çünkü aynı zamanda CDU'nun başkanıydı ve bu sıfatla, titiz bir çabanın seçmenlerin önemli bir bölümünü etkileyeceğinin farkındaydı.

Adenauer bu nedenle Nazilerden arındırma sürecini siyasi olarak yönetilebilir bir sayıyla sınırlandırdı ve intikamdan ziyade iç uzlaşma ve Holokost'un hayatta kalan kurbanları için tazminatı savundu. Uygulamada bu, savaş suçları soruşturmalarını öncelikle yüksek rütbeli eski Nazilere veya suçları mahkemede kanıtlanabilen yetkililere odaklamak anlamına geliyordu. Bu elbette, Nürnberg ırk yasalarının taslakçılarından Hans Globke'nin Adenauer'in genelkurmay başkanı olmasıyla örneklendirilen geniş bir belirsizlik yelpazesine yol açtı. Aynı zamanda, Adenauer, Nazi geçmişinin Almanya'ya yüklediği ahlaki yükümlülükleri onaylamaktan asla vazgeçmedi. Bu nedenle, pişmanlığın bir sembolü ve Yahudi halkıyla adalet ve uzlaşmaya doğru bir köprü olarak, Federal Almanya Cumhuriyeti'ni Yahudi liderlerle ve aynı zamanda Yahudi halkının tamamını temsil ettiğini kabul ettiği İsrail ile tazminat görüşmelerine adadı.

Mart 1951'de İsrail hükümeti, dört işgalci güce ve iki Alman hükümetine, hayatta kalanlara ve mirasçılara 1,5 milyar dolar tutarında tazminat ödenmesi talebinde bulundu. Ne Sovyetler Birliği ne de Demokratik Almanya Cumhuriyeti doğrudan yanıt vermedi. Ancak Adenauer, 27 Eylül 1951'de Federal Almanya Cumhuriyeti adına Bundestag'a hitaben bir konuşma yaparak yanıt verdi:

> Alman halkı adına... ahlaki ve maddi tazminat gerektiren tarifsiz suçlar işlendi [*Wiedergutmachung*]. Bu suçlar, bireylere verilen zararların yanı sıra sahipleri artık hayatta olmayan Yahudi mallarına verilen zararları da ilgilendiriyor... Bu düzeyde ilk adımlar atıldı. Yapılacak çok şey var. Federal Cumhuriyet hükümeti, iade ile ilgili bir yasanın hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasını ve adil bir şekilde uygulanmasını destekleyecektir. Tanımlanabilir Yahudi mallarının bir kısmı iade edilecek. Daha fazla iade takip edecek. [54]

Adenauer sözlerine şöyle devam etti: Artık Almanya'nın görevi bu sorunu çözmekti ki 'içsel bir arınmaya giden yolu kolaylaştırsın'. [55]

Tazminat yasası 18 Mayıs 1953'te Bundestag'tan geçti. Komünist Parti'nin on dört üyesi Alman milliyetçiliğine başvurarak yasayı reddetti. Sosyal Demokrat Parti ise tazminatı oybirliğiyle destekledi. Hükümet için sonuç daha belirsizdi: CDU liderliğindeki koalisyondan 106 milletvekili evet oyu verdi; çoğunlukla CDU'nun muhafazakar Bavyera kanadından 86 milletvekili çekimser kaldı. [56]

Parlamentonun bu çekincelerine rağmen, Adenauer amacına ulaşmıştı. Tarihçi Jeffrey Herf, Almanya'dan İsrail'e gelen faydaları şu şekilde özetlemiştir:

> Batı Almanya'nın İsrail'e gemi, takım tezgahı, tren, otomobil, tıbbi ekipman ve daha fazlasını teslim etmesi, İsrail'in yıllık ithalatının yüzde 10 ila 15'ini oluşturuyordu. Federal Almanya Cumhuriyeti raporlarına göre, Nazi siyasi, ırksal ve dini zulmünden kurtulan ve çoğunluğu Yahudi olan kişilere yapılan tazminat ödemeleri, 1971'de 40,4 milyar [Alman] markına, 1986'da 77 milyar markına, 1995'te yaklaşık 96 milyar markına ulaşmış ve toplamda yaklaşık 124 milyar markı bulacaktı. [57]

Bununla birlikte, İsrail vatandaşları, soykırım niteliğindeki katliamlar için bir tür kefaret olarak 'kan parası' kabul etme olasılığı konusunda derinden bölünmüştü. İsrail parlamentosu Knesset'teki tartışmalar şiddetli bir şekilde geçti ve sokak gösterileriyle birlikte gerçekleşti. Adenauer, tüm bu süreç boyunca Dünya Yahudi Kongresi'nin kurucusu Nahum Goldmann ile kişisel temasını sürdürdü.

Federal Cumhuriyet, Adenauer'in görevden ayrılmasından iki yıl sonra, 1965'te İsrail ile tam diplomatik ilişkiler kuracaktı. Ertesi yıl, Adenauer, o zamana kadar Holokost'tan kurtulan yaklaşık 150.000 kişinin yaşadığı

İsrail'i özel bir vatandaş olarak ziyaret etti. Oraya vardığında, 'Bu, hayatımın en ciddi ve güzel anlarından biri... Şansölye olduğumda, bir gün İsrail'i ziyaret etmeye davet edileceğimi hiç düşünmemiştim' dedi. [58]

Bu açılışa rağmen, ziyaret, doksan yaşındaki Adenauer ile İsrail Başbakanı Levi Eshkol arasında -belki de şaşırtıcı olmayan bir şekilde- gerginliğin patlamasına vesile oldu. Eshkol, Alman devlet adamının onuruna verdiği bir akşam yemeğinde Adenauer'e, "Unutmadık ve asla unutmayacağız," dedi, "6 milyon insanımızı kaybettiğimiz o korkunç Holokost'u. Alman-İsrail ilişkileri normal ilişkiler olamaz." [59] Ayrıca, Almanya'nın İsrail'e yaptığı tazminatların "sadece sembolik" olduğunu ve "meydana gelen trajediyi silemeyeceğini" ekledi. Her zaman sakin olan Adenauer, "Yahudi halkının geçmişi unutmasının ne kadar zor olduğunu biliyorum, ancak iyi niyetimizi kabul etmezseniz, bundan hiçbir iyi sonuç çıkamaz." [60] diye yanıtladı.

Adenauer'in İsrail'deki zamanının en unutulmaz görüntüleri, Kudüs'teki Herzl Dağı'nın batı yamacında bulunan İsrail'in Holokost anıtı ve müzesi Yad Vashem'e yaptığı (herkes için yürek burkan) ziyaretten geldi. [61] Vakur bir sessizlik içinde, Adenauer, çatısı çadır gölgeliğine benzeyen, geniş ve loş bir salon olan Anma Odası'na götürüldü ve burada ölüm kamplarının bilinmeyen kurbanları için bir anıtın önüne bir alev yakması ve çelenk bırakması istendi. Beklenmedik bir şekilde kendisine İbranice 'hatırla' kelimesini taşıyan bir rozet sunulduğunda, 'bu rozet olmasa bile asla unutamazdım' diye yanıtladı. [62]

İKI KRIZ: SÜVEYŞ VE BERLIN

Adenauer için işgalin sona ermesi ve Almanya'nın Avrupa ve uluslararası düzene dahil edilmesi, tarihi bir çabanın doruk noktasıydı. Ancak tarih, dinlenme fırsatı vermez. 1955'te Alman egemenliğinin yeniden sağlanmasından bir yıl sonra, Orta Doğu çatışması NATO İttifakı'nın temellerini sorguladı.

1956 Ekim sonlarında, Adenauer, ABD'nin, Süveyş Kanalı'nın Mısır tarafından millileştirilmesini tersine çevirmek için yapılan Fransız-İngiliz askeri operasyonunu kınayan bir BM Genel Kurulu kararına sponsor olma kararıyla sarsıldı. Adenauer, İttifakın tanımı gereği her üyenin temel çıkarlarını koruyacağını varsaymıştı. Şimdi ABD'nin BM'de İngiltere ve Fransa'ya karşı resmi muhalefeti, Amerika'yı, ulusal çıkarları olarak gördükleri askeri harekât içinde olan kilit müttefiklerinden ayırdı. Gelecekteki bir durumda başkaları -özellikle Almanya- benzer bir kaderi paylaşabilir mi?

Adenauer, bu görüşünü, Fransa Başbakanı Guy Mollet ve Dışişleri Bakanı Christian Pineau'nun da aralarında bulunduğu çok sınırlı bir grup içinde dile getirmek için, Kasım 1956'da Euratom (Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu) görüşmeleri için Paris'e yaptığı rutin bir ziyareti vesile kıldı. Adenauer'in treni, Sovyetler Birliği Başbakanı Bulganin'in, Nasır rejiminin baş hamisi ve silah tedarikçisi olarak, Süveyş Kanalı boyunca askeri operasyonlarına devam etmeleri halinde İngiltere ve Fransa'ya füze saldırıları tehdidinde bulunmasından bir gün sonra, 6 Kasım'da Paris'e vardı.

Fransız hükümeti Adenauer'i alışılmadık bir sıcaklıkla karşıladı. Garde Civile'den bir bölük selam verdi. İki milli marş çalındı. [63] Adenauer'in maiyetinden bir üye sahneyi şöyle anlattı:

> Şansölye selamı bir heykel gibi, hareketsiz bir şekilde aldı. [1953'te] Washington yakınlarındaki Arlington'daki Ulusal Mezarlık'taki sahneyi düşünüyordum. En katı kalpli olanlar bile anın öneminden ve sembolizminden etkilenmiş olmalıydı. Fransa'nın savaşın sonundan bu yana yaşadığı en ciddi anda, iki hükümet omuz omuza duruyordu. [64]

Adenauer, Paris gezisi sırasında Amerika'nın sterline yönelik baskıyı durdurmayı reddettiğini, bunun da İngiliz müttefiki için büyük bir darbe olduğunu öğrendi. Bu durum onu hayal kırıklığına uğrattı, ancak NATO'nun önemini sorgulayacak noktaya gelmedi. Aksine, Avrupa'nın Amerika ile bağlarını sürdürmesinin şart olduğunu düşündü. NATO ittifakının, her Avrupa ülkesinin güvenliğinin en önemli bileşeni olduğunu savundu. Ev sahiplerini Amerika Birleşik Devletleri ile kamuoyu önünde tartışmaya girmemeleri ve özellikle de sözlü bile olsa her türlü misillemeden kaçınmaları konusunda uyardı. Bunun yerine, Amerika'nın Avrupalı müttefiklerinin Avrupa *içindeki* işbirliğini artırmaları gerektiğini belirtti.

> Fransa ve İngiltere asla Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği ile kıyaslanabilecek güçler olmayacak. Almanya da olmayacak. Dünyada belirleyici bir rol oynamanın tek bir yolu kaldı: o da Avrupa'yı oluşturmak için birleşmek... Kaybedecek zamanımız yok: Avrupa sizin intikamınız olacak. [65]

Süveyş krizi sırasında Adenauer, Avrupa entegrasyonunu -özellikle de Fransa-Almanya ilişkisini- Amerikan kararsızlığına karşı bir önlem olarak kullanma ihtiyacını düşünmeye başladı.

De Gaulle'ün 1958'de cumhurbaşkanlığına dönmesinden sonraki on yılda Fransa bu ilkeye uydu, ancak (bir sonraki bölümde göreceğimiz gibi) de Gaulle'ün Avrupa özerkliği yönünde ilerlemek için Alman teşvikine ihtiyacı yoktu. [*] Adenauer'in Eylül 1958'de de Gaulle'ün Colombey-les-Deux-Églises'deki evine yaptığı gece ziyareti sonrasında, Fransız-Alman ilişkileri de Gaulle'ün cumhurbaşkanlığı döneminde daha da yoğunlaştı - bu davet başka hiçbir yabancı lidere uzatılmamıştı. [*]

Süveyş'ten iki yıl sonra, Adenauer'in Amerikan güvenilirliğine dair şüpheleri, Kasım 1958'de Sovyet lideri Nikita Kruşçev'in Berlin'in statüsüne meydan okumasıyla yeniden ortaya çıktı. Dört Güç İşgal Otoritesi resmen faaliyet göstermeye devam etse de, Batı Berlin 1957'den beri fiilen Federal Almanya Cumhuriyeti yasalarıyla yönetiliyordu; yasal yapısı, şehrin Müttefikler tarafından işgal edilen kısımlarında Federal Almanya Cumhuriyeti'nin büyük partileri tarafından yapılan serbest seçimlere dayanıyordu. [*] Berlin'in doğu kesiminde ise Alman Demokratik Cumhuriyeti Sovyet dayatmasıyla yönetiliyordu. Dört güç kontrolünün bir kalıntısı, Batı ve Doğu yetkililerinin şehir genelinde dolaşmasına olanak sağlıyordu.

Kruşçev'in Batılı Müttefiklere altı ay içinde Berlin için yeni bir statü talep eden ültimatomu, Adenauer'in dış politikasının ve Atlantik İttifakı'nın temellerine doğrudan meydan okuyordu. Sovyet tehdidi altında Berlin'in statüsünde yapılacak herhangi bir önemli değişiklik, şehirde nihai komünist egemenliğin sinyalini verecek ve Müttefiklerin, özellikle de Amerikan nükleer şemsiyesi altında Federal Cumhuriyet'i kurma vizyonunu tehlikeye atacaktı. Ancak Kruşçev güç kullanmakla tehdit etse de, ültimatomunun zaman çerçevesi içinde bunu uygulama konusunda kendine güvenmiyordu.

Eisenhower, Kruşçev'i ültimatomunun ima ettiği konular üzerinde uzun ve büyük ölçüde usule ilişkin bir görüş alışverişine çekerek, çatışmayı ustaca erteledi ve bu durum, Sovyet liderini Eylül 1959'da ABD'ye kişisel bir geziye davet etmesiyle sonuçlandı. İngiliz Başbakanı Harold Macmillan da Şubat 1959'da Moskova'ya yaptığı ziyaretle benzer bir strateji izledi. Başlıca müttefikler arasında, bu stratejiden uzak duran tek kişi de Gaulle oldu ve müzakerelere başlamadan önce Sovyet ültimatomunun geri çekilmesinde ısrar etti.

Kruşçev, tehditlerini nasıl uygulayacağı konusunda çaresiz kaldığı için - ya da en azından askeri sonuçlarla yüzleşmek istemediği için- Mayıs 1959'da verdiği süreyi geri çekti. ABD ziyareti sırasında, kendisi ve Eisenhower, "Berlin gibi tüm çözülmemiş uluslararası meseleler, güç kullanımıyla değil, müzakereler yoluyla barışçıl yollarla çözülmelidir" ifadesini içeren ortak bir bildiri üzerinde anlaştılar; bu da ABD-Sovyet ilişkilerinde kısa süreli bir ısınmaya yol açtı. [66]

Bu anlaşmaya rağmen, Kruşçev, Adenauer'in Almanyasını izole etme ve moralini bozma çabalarında ısrarcı olmaya devam etti. Mayıs 1960'ta Kruşçev'in çabaları, dört işgalci gücün liderleri arasında Paris'te Berlin hakkında bir zirve düzenlenmesine yol açtı; ancak Federal Almanya Cumhuriyeti katılmadı, bu da sonucun Almanya'ya dayatılabileceği olasılığını ima ediyordu.

Zirve planlandığı gibi toplanmaya hazırlanırken, kader veya kaza araya girdi. 1 Mayıs 1960'ta Rusya üzerinde bir Amerikan U-2 casus uçağı düşürüldü ve Kruşçev bu olayı, esaslı görüşmelere başlamadan önce Amerika'dan özür dilemesini talep etmek için kullandı. Eisenhower bunu reddedince, Kruşçev tehdidini tekrarlamadan zirveyi iptal etti. Berlin ve

Amerikan güvenilirliği konuları, Adenauer'in Eisenhower'ın halefi John F. Kennedy ile görüşmesi için bırakıldı.

ADENAUER ILE ÜÇ SOHBET

Kaderin ironik bir cilvesiyle, ailemle birlikte Nazi Almanyası'ndan kaçtıktan yirmi yıldan fazla bir süre sonra, Kennedy Beyaz Sarayı'na danışman olarak, artık NATO İttifakı'nın bir parçası olan ülkeye yönelik uzun vadeli Amerikan politikasının şekillenmesinde yer alma fırsatım oldu.

Önce 1950'lerin sonlarında Avrupa tarihi üzerine çalışmalar yapan bir akademisyen olarak, ardından 1960'ların başlarında Beyaz Saray danışmanı olarak yabancı hükümet yetkilileriyle görüşmeye başladım. Adenauer'in liderliğine duyduğum hayranlığa rağmen, bu dönemde Almanya'nın çalkantılı siyasi kültürünün Soğuk Savaş'ın dayattığı kararlar üzerindeki etkisinden endişe duyuyordum. Nisan 1961'de Başkan Kennedy için yazdığım bir notta şöyle demiştim:

> İki dünya savaşını kaybetmiş, üç devrim geçirmiş, Nazi döneminin suçlarını işlemiş ve maddi zenginliğinin bir nesil içinde iki kez yok edildiğini görmüş bir ülke, derin psikolojik yaralardan muzdarip olmaya mahkumdur. Bir histeri atmosferi, dengesiz eylemlere doğru bir eğilim vardır. Yaratıcı bir yazar olan Alman bir arkadaşım bana, Avrupa'nın büyük ülkeleri arasında yalnızca Almanya'nın savaştan sonra görünür bir psikolojik şok yaşamadığını söyledi. Sorunlarını ekonomik olarak yeniden inşa etme çılgınlığıyla yüceltti. Ancak yine de sinir krizi geçirmeye adaydır. [67]

Bu pasaj, Adenauer'in faaliyet gösterdiği istikrarsız atmosferi ve politikalarının karşı karşıya kaldığı psikolojik zorlukları yansıtıyor.

Adenauer ile ilk kez 1957'de Almanya'ya yaptığım bir akademik gezi sırasında tanıştım ve on yıl sonra ölümüne kadar görüşmelerimiz devam etti. Yaklaşık on görüşmemizin son birkaçı, 1963'te emekli olduktan sonra gerçekleşti; bu dönemde, işgalin sona ermesine rağmen, Sovyet saldırganlığına karşı caydırıcı bir unsur olarak İngiliz, Fransız ve Amerikan ordularına süresiz olarak ev sahipliği yapmaya mahkum gibi görünen bir ülkede, hayatı ve halkının geleceği hakkındaki zaman zaman melankolik düşüncelerini anlayışla dinledim.

Şansölyenin ofisi, bir zamanlar 19. yüzyılda Renli bir aristokratın ikametgahı olan Schaumburg Sarayı'nda bulunuyordu. O standartlara göre gösterişli olsa da, modern bir bürokratik-teknolojik devletin mekanizmasını barındırmak için çok küçüktü. Şansölyenin ofisinde, teknik donanımın görünürlüğü minimum düzeydeyken, rahat koltuklar ve kanepeler hakimdi; bir iktidar merkezinden çok bir oturma odası havası vardı. Çok az sayıda kilit danışman dışında, operasyonel personel Bonn'un başka yerlerinde bulunuyordu; Bonn, büyük bir ülkenin başkenti olmak için gerçekten çok mütevazı bir şehirdi.

Adenauer'in otoritesi kısmen, vakar ve gücü birleştiren kişiliğinden kaynaklanıyordu. Kırklı yaşlarının başlarında geçirdiği bir otomobil kazasında aldığı yaralar nedeniyle kısmen kaskatı kalmış yüzü ve aynı anda kibar ve mesafeli tavrı, açık bir mesaj veriyordu: İnsan, ilkelerle yönetilen ve sloganlara veya baskıya karşı bağışık bir dünyaya giriyordu. Sakin bir şekilde konuşur, sadece ara sıra vurgu yapmak için ellerini kullanırdı. Güncel konulara her zaman hazırlıklıydı, yanımda asla özel hayatından bahsetmezdi. Alman bürokrasisinin sürekli etkinliği göz önüne alındığında,

aile geçmişimi bildiğinden ve kaderin her birimizi hangi yollara yerleştirdiğini anladığından emin olsam da, benimkini de sormadı.

Adenauer'in karakter konusunda keskin bir gözü vardı ve gözlemleri zaman zaman alaycı bir üslupla dile getirilirdi. Güçlü liderliğin nitelikleri üzerine bir tartışmada, bana 'enerjiyi güçle karıştırmamamı' öğütlemişti. Başka bir vesileyle, beni ofisine alırken, yakın zamanda kendisine saldırdığı için medyanın dikkatini çeken başka bir ziyaretçi ayrılıyordu. Ayrılışlarının samimi biçiminden şaşkınlığım belli olmuş olmalıydı. Adenauer konuşmaya şöyle başladı: 'Sayın Profesör, siyasette soğukkanlılıkla karşılık vermek önemlidir.'

Ekim 1957

İlk görüşme Batı'nın Sovyetler Birliği ile ilişkileriyle başladı. Adenauer, çatışmanın hem temel hem de kalıcı olduğunu vurgulayarak Sovyetlere veya Doğu Almanlara verilecek tavizler konusunda uyardı. Berlin'in mevcut bölünmüş durumunun zor olsa da sürdürülebilir olduğunu söyleyen Adenauer, Sovyetler tarafından desteklenen herhangi bir 'değiştirme' veya 'iyileştirme' önerisinin, tıpkı Stalin'in beş yıl önceki kurnaz birleşme teklifi gibi, Batı birliğini ve Berlin'in özerkliğini zayıflatmak için tasarlandığını sözlerine ekledi.

Adenauer'in gördüğü kadarıyla dünya düzenini tehdit eden tek şey Sovyetler Birliği değildi. Adenauer, ciddi gözlemcilerin Çin ile Rusya arasında bir ayrılığın yakın olduğunu düşündüğünü biliyor muydum diye sordu. Bu tür gelişen zorluklar karşısında, Batı'nın müttefikler arası anlaşmazlıklarla kendini zayıflatmamaya özel dikkat göstermesi gerektiğini

belirtti. O zamanlar açık bir Çin-Sovyet ayrılığı yaygın bir beklenti olmadığı için yorum yapmaktan kaçındım. Adenauer sessizliği onay olarak kabul etmeyi seçti. 1961'de Başkan Kennedy ile yaptığı ilk görüşmede, 've Profesör Kissinger benimle aynı fikirde' diyerek uyarı mesajını tekrarladı. [68]

Adenauer'in benimle yaptığı ilk görüşmenin en önemli amacı, Amerikan nükleer garantisinin güvenilirliğini araştırmaktı. O zamanlar nükleer silahlar on yıldan biraz daha eskiydi ve tarihte hiçbir benzer deneyim, bir ülkenin başka bir ülke adına kendi yıkımını riske atması için emsal teşkil edemezdi. İttifakın ilk aşamasında, NATO kendi itirafıyla, konvansiyonel bir savunma için yeterli güce sahip değildi. Bu nedenle, temel soru şu oldu: Amerika Birleşik Devletleri nükleer riskleri üstlenecek miydi?

Yeni dünya düzeninde Amerika'nın müttefik çıkarları ile kendi çıkarları arasında hiçbir ayrım yapmayacağını savunduğumda, Adenauer kibarca ama kararlı bir şekilde, sadece bir yıl önce yaşanan Süveyş krizi sırasında Amerika'nın en büyük müttefiklerinin (İngiltere ve Fransa) çıkarlarına bile bu anlayışla yaklaşmadığını belirtti.

Konu açıldıktan sonra, Adenauer'in ABD'nin nükleer konudaki güvenilirliğine dair endişesi giderek daha açık bir hal aldı ve bu da onu Amerikan başkanlarının kararlılığını test edebilecek zekice varsayımsal senaryolar geliştirmeye yöneltti. Örneğin, bir ABD lideri başkanlığının son aylarında nükleer yıkım riskini göze alabilir miydi? Ya da seçim ile göreve başlama arasındaki üç aylık dönemde? Ya da büyük bir Amerikan şehrinin üzerinde bir hidrojen bombası patladıktan sonra? ABD-Almanya ilişkisinin bu aşamasında, Adenauer'in soruları, ne kadar açık sözlü olursa olsun, öncelikle güvence uyandırmak için tasarlanmıştı. Ben de ABD'nin

taahhüdünü koşulsuz olarak yineleyen standart Amerikan cevabını tekrarladım. Ancak Adenauer'in nükleer stratejiye ilişkin endişesi, sonraki tüm görüşmelerimizde kapsam ve yoğunluk olarak arttı.

Mayıs 1961 – Esnek Yanıt

Adenauer ile bir sonraki görüşmem, 18 Mayıs 1961'de, değişmiş bir siyasi çerçevede gerçekleşti. Yeni Amerikan başkanı John F. Kennedy, Adenauer'in önceki deneyimlerinin onu hazırlamadığı bir liderdi. İkinci Dünya Savaşı sırasında Pasifik'te seçkin hizmetlerde bulunmuş, hitabet yeteneği yüksek, genç ve dinamik Kennedy, tamamı Birinci Dünya Savaşı'ndan önce doğmuş olan seleflerinden bir kuşak kopuşunu temsil ediyordu. 'En Büyük Kuşak'ın özgüveniyle dolu olan Kennedy, bu kuşağın enerjisini ve ülkeye olan inancını Amerika'nın küresel hedeflerine ulaşmak için bir plana dönüştürmeye girişti. [*] Babasının İngiltere büyükelçisi olarak görev yaptığı dönemde (1937-40) Avrupa'da zaman geçirmiş ve öğrenci ve senatör olarak Almanya'yı birkaç kez gezmiş olmasına rağmen, Kennedy, aynı anda Avrupa'nın yeniden inşası ve siyasi yapısının Sovyet tehditlerine karşı savunmasıyla meşgul olan yenilmiş bir Almanya'yı nasıl rahatlatacağıyla yeni yeni boğuşmaya başlıyordu.

Kennedy, Sovyet nükleer silah stokunun giderek artması karşısında politika belirlemek zorunda kaldı. Sovyetler 1949'da ilk nükleer silah denemesini yapmıştı. Eisenhower'ın 1953'teki göreve başlamasına kadar yaklaşık 200 nükleer silah üretmişlerdi; Kennedy 1961'de başkan olduğunda ise yaklaşık 1500 savaş başlığına sahiplerdi ve kıtalararası füze sistemleri geliştirmeye başlamışlardı; bu da sözde füze açığı konusunda

erken endişelere yol açmıştı. Bu endişelerin abartılı olduğu ortaya çıkacaktı çünkü 1960'ların başlarında Amerika Birleşik Devletleri hâlâ önleyici bir ilk saldırıyla üstünlük sağlayabilecek konumdaydı.

Adenauer ise Atlantik İttifakı'nı Almanya'nın stratejik ve siyasi geleceğinin anahtarı olarak görmeye devam etti. Ancak İttifak, hem genel siyasi hedefler hem de ortak bir askeri strateji konusunda iç anlaşmazlıklar yaşıyordu. Adenauer'in önceki görüşmemizde bana ifade ettiği gibi, nükleer strateji konusundaki anlaşmazlıklar, müttefikler saldırganlıkla tehdit edildiğinde İttifak'ın her zaman neredeyse refleksif bir Amerikan özdeşleşmesine güvenip güvenemeyeceğiyle ilgiliydi.

Kennedy ve danışmanları, özellikle Savunma Bakanı Robert McNamara, bu tür bir çıkmazın etkisini, muharebede rakiplerin kitlesel misilleme dışında başka yanıtlar da düşünmelerini sağlayacak çeşitli eşikler oluşturmayı öngören esnek yanıt doktriniyle hafifletmeye çalıştılar. Ancak silahlar o kadar muazzam derecede yıkıcıydı ki, bu varsayımsal senaryoların teknik tasarımı, onlar adına öne sürülen diplomasiye göre daha ikna edici oldu.

Alman savunma bakanı Franz Josef Strauss, Amerikan nükleer stratejisinin sesli bir muhalifi haline geldi. Tipik bir Bavyeralı, konuşkan ve tutkulu, bölgesinin içkilerinden zevk aldığına tanıklık eden bir göbekli olan Strauss, 11 Mayıs'ta Bonn'a yaptığı aynı ziyaret sırasında benimle yaptığı bir görüşmede, Berlin krizine 'esnek yanıt'ın uygulanabilirliğini gündeme getirdi. [69] 'Eşik' yanıtına ulaşılmadan önce ne kadar toprak kaybedileceğini sordu. Bir 'duraklama'nın süresi ne olacaktı? Özellikle konvansiyonel savaştan nükleer savaşa geçişte, öngörülen her aşamada kararları kim verecekti? Amerika'nın bu kadar karmaşık ve belirsiz bir politikayı

uygulayabilecek veya uygulamak isteyecek durumda olup olmadığından şüphe duyuyordu. Toplantıdaki diğer Alman katılımcılar, özellikle yeni oluşturulan silahlı kuvvetlerin genelkurmay başkanı, Strauss'u destekledi.

Adenauer, Strauss'un düşüncesinin etkisini, yine Palais Schaumburg'daki ofisinde, konuşmamıza açıkça şu cümleyle başlayarak gösterdi: [70] 'Siz Amerikalılar NATO'ya karşı çok büyük günah işlediniz.' Adenauer, ABD'nin NATO müttefiklerinin İngiltere ve Fransa'nın bağımsız nükleer güçlerini kontrol etmek ve bunları Çok Taraflı Bir Kuvvet aracılığıyla entegre bir stratejiye bağlamak için bir sistem geliştirmesi önerisinden rahatsız olmuştu. Adenauer, kendi nükleer silahları olmayan ülkelerin nasıl mantıklı önerilerde bulunabileceğini sordu. NATO genel sekreterinin personeli çok azdı ve böyle bir görevi üstlenmek için nükleer işlere yeterince aşina değildi. Nükleer koordinasyon gerçekten isteniyorsa, genel sekreterin yetkisinin güçlendirilmesi ve personelinin artırılması gerektiğini savundu.

Adenauer'in bahsettiği Beyaz Saray önerisi, kendisinin ve maiyetinin nükleer stratejiye aşina olmamalarından yola çıkarak sorumluluğun Amerika'da kalması gerektiği sonucuna varacakları beklentisiyle hazırlanmıştı. Ancak Adenauer, beklenmedik bir şekilde Avrupa'nın bağımsız nükleer güç kapasitesinin artırılması gerektiği sonucuna varmıştı.

Bu nedenle Adenauer bir sonraki adımda de Gaulle konusuna yöneldi. De Gaulle, Amerika'nın verdiği sözlere rağmen, tıpkı 1956'da Süveyş konusunda yaptığı gibi, Cezayir konusunda da Birleşmiş Milletler'de Fransa'yı terk ettiğini Adenauer'e bildirmişti. Adenauer'e göre, de Gaulle, Müttefiklerin Berlin ile ilgili yürüttüğü diplomasinin kararlılıktan ve yönlendirmeden yoksun olduğunu savunmuştu. Oyalanmak yerine, Amerika

cesurca liderliği ele almalı ve Sovyet taleplerini kesin bir dille reddetmeliydi. De Gaulle, Adenauer'e Eisenhower ve Kruşçev arasında geçen bir görüşmeden bahsetmişti; Adenauer'in yorumuna göre bu görüşme, özellikle İngiliz Başbakanı Macmillan'ın yumuşak tavrı göz önüne alındığında, Sovyetleri daha da ileriye gitmeye teşvik edebilirdi. Kararlılık daha da gerekliydi çünkü Adenauer, Sovyetlerin Berlin yüzünden asla kendi kendini yok etme riskini göze almayacağına da inanıyordu.

İlk görüşmemizde söylediklerimi tekrarlayarak cevap verdim: Amerikan düşüncesi hakkında bildiklerime göre, Berlin'in ve bir bütün olarak Avrupa'nın özgürlüğü bizimkinden ayrılamaz olarak görülüyordu. Bu, Adenauer'i Fransa'nın bağımsız nükleer gücü konusuna getirdi. İttifakı güçlendiriyor muydu? Gerekli miydi? Kremlin'in ayrı bir Fransız nükleer gücünü Amerikan nükleer taahhüdünün yerine geçecek bir şey olarak yorumlayacağından şüphe duyduğumu dile getirdim. Bunun üzerine Adenauer, Dışişleri Bakanı Heinrich von Brentano'yu aramıza çağırdı ve gözlemlerimi ona tekrarlamamı istedi. De Gaulle gibi profesyonel bir askeri adam nasıl bu kadar gerçekçi olmayan bir hırsa sahip olabilirdi? Adenauer, bir sonraki görüşmelerinde bunu onunla birlikte ele alacağına söz verdi.

Ertesi ay, Kruşçev'in Berlin ültimatomunu yeniden teyit etmesiyle Adenauer'in Alman-Amerikan ilişkilerinin geleceğine dair endişeleri daha da arttı. Buna karşılık Kennedy, Ulusal Muhafız birliklerini seferber etti ve General Lucius Clay'i 'Büyükelçi rütbesinde Kişisel Temsilci' olarak atadı; bu da onu Berlin'deki kilit Amerikan yetkilisi haline getirdi. Kruşçev, 13 Ağustos'ta şehri acımasızca ikiye bölen bir duvar inşa ederek krizi daha da tırmandırdı. Berlin'in Dört Güç statüsü ortadan kalkmıştı.

Askeri hazırlık önlemlerinin yanı sıra, Kennedy yönetimi, Berlin'e erişimi Dört Güç'ün yerine uluslararası bir otoritenin yetki alanına bırakmaya yönelik bir dizi siyasi öneri geliştirdi; bu otorite, eşit sayıda NATO ve Varşova Paktı komiserinden (her birinden sekiz) ve ayrıca tarafsız Avrupa ülkelerinden üç kişiden oluşacaktı. Bu düzenlemede, barış ve savaşın bağlı olduğu nihai karar, Atlantik İttifakı'ndan alınarak, kendilerini esas olarak günlük meselelerden uzaklaştırmak için tarafsız ilan eden ülkelerin eline verilecekti. Adenauer, erişim yollarının Amerikan denetimini üç Avrupa tarafsız ülkesinin denetimiyle takas etme olasılığını değerlendirmeyi reddettiği için bu öneri hiçbir zaman resmen ele alınmadı.

Berlin çıkmazını çözmek için ortaya atılan bir diğer fikir grubu ise, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda savaş öncesi Alman topraklarını neredeyse dörtte bir oranında azaltan Oder-Neisse Hattı'nı Almanya'nın kabul etmesini içeriyordu. Adenauer bunu da reddetti, ancak aslında uygun bir çerçeve altında –örneğin Alman birleşmesi konusunda bir anlaşma– kabul etmeye hazırdı. Ona göre, zaten yeterince işlediğine inandığı Berlin'e giriş prosedürlerini değiştirmek, bu kadar büyük bir taviz için yeterli değildi. Her şeyden önce, ayrı müzakere formülleri arayışı Almanya'yı izole etti. Adenauer'in stratejisi, George Kennan tarafından tasarlanan ve ABD Dışişleri Bakanları Dean Acheson ve John Foster Dulles tarafından uygulanan çevreleme politikasına dayanıyordu. Bu politika, Sovyet bloğunun kendi kaynaklarıyla sınırlandırılırsa ve iç ikilemleriyle yüzleşmek zorunda kalırsa sonunda zayıflayacağını varsayıyordu. Adenauer'in görüşüne göre, birleşme müzakereleri için doğru an buydu.

Şubat 1962 – Kennedy ve Adenauer

Kennedy ve Adenauer arasındaki karşılaşmalarda hüzünlü bir unsur vardı. Her ikisi de önemli hedefler peşindeydi, ancak politikaları zıt başlangıç noktalarından kaynaklanıyor ve farklı yöntemlerle izleniyordu – Adenauer için bu dayanıklılık, Kennedy için ise diplomatik esneklikti. Adenauer, Alman tarihinin en dip noktasında göreve gelmişti; Kennedy başkan olduğunda Amerika, gücünün ve özgüveninin zirvesindeydi. Adenauer, görevini koşulsuz teslimiyetin kaosunun ortasında Hristiyan ahlakı temelinde demokratik değerleri yeniden inşa etmek olarak görüyordu; Kennedy'nin kapsamlı amaçları, tarihi demokratik değerlerine ve egemen gücüne dayanan Amerika'nın ilahi misyonuna olan sorgusuz sualsiz inancını yansıtıyordu. Adenauer için Avrupa'nın yeniden inşası, geleneksel değerlerin ve gerçeklerin yeniden onaylanmasını içeriyordu; Kennedy için ise modern dünyada bilimsel, siyasi ve ahlaki ilerlemeye olan inancın onaylanmasıydı. Adenauer'in başarılı olması için Almanya'nın ruhunu istikrara kavuşturması gerekiyordu; bir Amerikan başkanı ve özellikle Kennedy için ise amaç, mevcut bir idealizmi harekete geçirmekti. Tarihi bir ortaklık olarak başlayan ilişki, Amerikan idealizminin Almanya'nın sahip olduğu diplomatik esnekliği abartmasıyla birlikte, uygulama aşamasında giderek gerginleşti.

Atlantik Topluluğu'nun inşası yolunda, Amerikan ve Alman hedefleri paralel ilerlemişti. 1940'ların sonları ve 1950'lerin başlarındaki yaratıcılık döneminde oluşan yapılar, siyasi alanda büyük ölçüde ortak bir vizyona ve nükleer alanda fiili bir Amerikan tekeline dayanıyordu. Ancak yolculuk tamamlandıktan sonra, özellikle Kruşçev'in tekrarlanan Berlin

ültimatomlarının baskısı altında, tarih hakkını talep etti; yüzyıllarca süren farklı iç evrimi yansıtan ulusal çıkarlar ve hatta ulusal tarzlar yeniden kendini gösterdi. Sonuç olarak, 1962'ye gelindiğinde Washington, Adenauer'in Amerikan nükleer taahhütlerinin ve Berlin politikasının güvenilirliğini sorguladığı yönünde raporlar alıyordu.

Kennedy'nin ulusal güvenlik danışmanı McGeorge Bundy, Şubat 1962'de Adenauer'in yakın bir tanıdığı olarak, nükleer konularda güveni yeniden tesis etmeye yardımcı olmak için onunla görüşmemi istedi. Ben de Adenauer'in zihninde siyasi meselelerin hem öncelikli hem de kalıcı olduğunu, nükleer meselelerin ise siyasi ve etik güvenilirliğin sembolleri olduğunu söyledim. Adenauer'in çekincelerini gidermek için, Amerikan güvenlik politikası ve nükleer yetenekleri hakkında benden özel bir brifing alması konusunda anlaşıldı. Bu brifing, Savunma Bakanı McNamara tarafından geliştirildi ve Dışişleri Bakanı Dean Rusk tarafından onaylandı ve daha önce Müttefik ülkelerin liderleriyle (İngiltere hariç) paylaşılmamış olan ABD nükleer kuvvet yapısı ve planlaması hakkında ayrıntılar içeriyordu. Brifingin nükleer bileşeni nedeniyle, Adenauer'e sadece bir tercüman eşlik etti. [*] (Almanca nükleer stratejiye ilişkin teknik terimleri bilmediğim için, konuşmanın benim kısmını İngilizce olarak yürüttüm.)

16 Şubat'ta [71] Amerikan taahhüdünün sağlamlığı üzerine sunumuma başlarken Adenauer sözümü kesti: 'Bunu bana Washington'da zaten söylediler. Orada beni ikna etmediğine göre, burada neden ikna etsin ki?' Ben de esasen bir akademisyen olduğumu, bir memur olmadığımı; rektörün sunumumun tamamını dinleyene kadar kararını erteleyebileceğini söyledim. Sarsılmayan Adenauer, 'Washington'daki istişareleriniz için ne kadar zaman harcıyorsunuz?' diye yanıt verdi. Yaklaşık dörtte birini harcadığımı

söylediğimde, Adenauer şöyle dedi: 'Öyleyse bana gerçeğin dörtte üçünü söyleyeceğinizi varsayalım.'

Bu açıklamalar, benimle birlikte toplantıya gelen Bonn'daki Amerikan büyükelçisi Walter Dowling'i muhtemelen rahatsız etmiş olabilirdi. Ancak, bir profesyonel olarak, gözünü bile kırpmadı. Amerikan ve Sovyet stratejik nükleer güçleri arasında o dönemde var olan muazzam eşitsizliği gösteren nükleer sunumu hazırlarken, Adenauer'in tavrı değişti. Daha önce diğer Amerikalı ziyaretçilere tatmin edici bir şekilde yanıtlamadığı soruları şimdi ben yanıtlıyordum; brifingde, Amerikan ikinci vuruş güçlerinin Sovyet birinci vuruş güçlerinden daha büyük ve çok daha etkili olduğu ve Amerikan birinci vuruşunun ezici olacağı vurgulandı.

Büyükelçi Dowling'in raporunun son paragrafı, görüşmenin şansölye üzerindeki etkisini özetliyordu:

> Kissinger ve ben iki kez ayrılmak istediğimizde, [Adenauer] söylenenler için minnettarlığını ve bunlara olan güçlü katılımını ifade etmek için bize bir fırsat daha vermek üzere kalmamızı istedi. Özgürlüğü savunmak için var olan gücü görmekten rahatladığını ve asıl görevin insan kusurlarının olmamasını sağlamak olduğunu söyledi. Ayrılırken Kissinger, Atlantik Topluluğu'na olan gücümüzden ve bağlılığımızdan bahsettiğimizde bunların sadece boş sözler olmadığını söyledi. Şansölye, 'Bunun için Tanrı'ya şükür!' diye yanıtladı. Bu notla toplantı sona erdi. [72]

Adenauer'in bahsettiği 'insan zaafları' açıkça, uygun bir strateji geliştirme konusundaki endişesini ve Amerika'nın ezici gücünü kullanma konusundaki olası isteksizliğini içeriyordu.

Birkaç on yıl sonra, Adenauer'in verdiği sözleri tutmaya ne kadar önem verdiğini gösteren bir mektup aldım Almanya'dan. Tanımadığım bir gönderenin adını taşıyan mektup, yazarın o uzun zaman önceki görüşmede

tercümanlık yaptığını bildiriyordu. Beyaz Saray talimatları doğrultusunda, Adenauer'den kendisiyle paylaştığım nükleer bilgileri dağıtmamasını rica etmiştim ve o da bu isteğe saygı duyacağına dair söz vermişti. Yazar şimdi, tercüman olarak görevi gereği tüm brifingin kaydını tuttuğunu ve ertesi gün şansölyeye verdiğini itiraf etti. Ancak Adenauer, görevden ayrıldıktan sonra bana verdiği sözün tutulacağının garantisini veremediği için nükleer bölümü imha etmesini emretmişti.

Tarih, Adenauer ve Kennedy'i bir tür karşılıklı bağımlılığa sürüklemişti, ancak bu, kuşaklar arası uçurumu ve bunun sonucunda ortaya çıkan farklılıkları telafi edememişti. Kennedy, amacını öncelikle nükleer savaş olasılığını azaltmak ve nihayetinde ortadan kaldırmak olarak görüyordu; bu çabada, Alman şansölyesi de dahil olmak üzere taktiksel esneklik gerektiren uzun bir yolculuğa Sovyet katılımını sağlamayı amaçlıyordu. Ancak Adenauer'in bakış açısından, Amerikan başkanının taktikleri, Hitler Almanyası'nın dağılmasından elde ettiği istikrarı ve sağlamlığı dağıtmakla tehdit ediyordu. Kennedy daha küresel bir yaklaşıma sahipti, Adenauer ise ülkesinin ahlaki ve fiziksel çöküşüyle yüzleşme, bölünmesiyle yaşama ve Atlantik ortaklığına dayalı yeni bir Avrupa düzeni kurma cesaretine sahipti.

ALMAN BIRLEŞMESI: ACI VERICI BEKLEYIŞ

Alman halkı, savaş sonrası döneme karşılık gelen sınırlar içinde hiçbir zaman yönetilmemişti. [73] Doğu-Batı anlaşması veya mevcut güç dengesinin çöküşü olmadığı sürece, bu yönetim, Almanya'nın komünist Doğu ve demokratik Batı arasında belirsiz bir şekilde bölünmesinin

habercisi gibi görünüyordu. Doğru, birleşik bir Almanya hedefi, işgal altındaki Almanya'nın tamamı için Dört Güç Kontrol Konseyi'nin varlığıyla zımnen onaylanmış ve üç Batı gücü tarafından açıkça benimsenmişti; ancak kaçınılmaz olarak iç Alman siyaseti, işgalci güçlerden daha açık bir şekilde Batı ve Doğu arasında birlik arayacaktı. Birleşme, Batı Almanya'da sürekli bir siyasi mesele haline geldi ve Sovyetler Birliği tarafından stratejik bir araç olarak kullanıldı - Stalin'in 1952'deki teklifiyle başlayıp Kruşçev'in Berlin'e yönelik ültimatomlarıyla doruğa ulaştı.

Adenauer'in politikası, ülkenin bölünmesini geçici olarak ele almaya dayanıyordu; Sovyet uydu devletinin dağılması, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin üstün ekonomik büyümesi, Atlantik İttifakı'nın gücü ve uyumu ve Varşova Paktı içindeki gerilimlerin ortadan kalkmasıyla birleşmenin nihayetinde gerçekleşeceğine inanıyordu. Bu, Doğu Almanya uydu devletinin çöküşünü varsayıyordu – ki aslında 1989'da da büyük ölçüde böyle oldu. Böyle bir çöküşe kadar, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin en önemli öncelikleri Atlantik İttifakı, Amerika ile yakın ilişkiler ve Avrupa'ya entegrasyon olmaya devam edecekti. Müttefiklere boyun eğmeyi, dayanıklılıkla değiştiren stratejinin zorluğu, Moskova'nın bu süreçte pasif kalmasının olası olmaması ve çeşitli Berlin krizlerinde olduğu gibi diplomatik ve hatta askeri baskılarla böyle bir sonucu engellemeye çalışmasıydı. Ortaya çıkan tartışmalar, Adenauer'in iç politikadaki konumunu giderek zayıflattı.

Doğu Almanya'nın Sovyet uydusu Ekim 1949'da bağımsızlığını ilan etmesi üzerine Adenauer, (1955-1961 yılları arasında dışişleri bakanı olan Brentano'nun adını taşıyan) Brentano Doktrini ile karşılık vermişti. Bu doktrine göre Federal Almanya Cumhuriyeti, Doğu Almanya'yı tanıyan

herhangi bir ülkeyle diplomatik ilişkilerini askıya alacaktı. Ancak zamanla ve en azından Doğu Avrupa ve Doğu Almanya ile temas kurulması yönündeki iç Alman baskıları karşısında, bu politikayı sürdürmek giderek zorlaştı.

Seçim yenilgilerinden sarsılan ve Kruşçev'in manevralarından etkilenen SPD, Doğu Avrupa ve özellikle Doğu Almanya ile müzakereler lehine duruşunu vurgulayarak destek toplamak için yön değiştirmeye başladı. En güçlü lideri Herbert Wehner (savaş sırasında tutuklanması ve İsveç'te Sovyet ajanı olarak hapsedilmesi nedeniyle en üst göreve uygun olmamasına rağmen), 1959'da partinin Almanya'nın NATO üyeliğini kabul etmesiyle sonuçlanan bir iç süreci yönetti. SPD giderek kendisini bir birleşme aracı olarak öne sürdükçe, Doğu ülkeleri ve Sovyetler Birliği ile müzakerelerde daha fazla esneklik arama yönündeki savaş sonrası politikasını, şimdi NATO çerçevesinde de olsa, yeniden canlandırdı - sözde *Ostpolitik* . [74]

Adenauer ve CDU, Almanya'nın tarihi başkenti Berlin'in statüsünün, komünistlerin tüm coğrafi ve askeri varlıkları elinde tuttuğu bir müzakere konusu haline getirilmesinin, nihai birleşmeye doğru ilerlemeyi baltaladığını savundu. Adenauer'in görüşüne göre, nihai hedefin onaylanması, paradoksal olarak geçici bölünmeyi katlanılabilir hale getirebilirdi – bu durum, Adenauer'in konuyu bir kenara bırakmaya çalıştığı Federal Cumhuriyet'in ilk günlerinin tam tersiydi.

CDU ve SPD arasındaki tartışmalar, Adenauer'in halefiyeti konusunda CDU içindeki bölünmelerle örtüşmeye başladı. Yaşı (1962'de seksen altı yaşındaydı) ve Sovyet stratejisi konusunda ABD ile olan anlaşmazlıklar, iç siyasi konumunu giderek zayıflattı. Adenauer'in de Gaulle'ün İngiltere'nin

AET'ye katılımına yönelik vetosuna karşı çıkmayı reddetmesi [*], CDU'daki önemli bir azınlık tarafından eleştirildi. 1961 seçimlerinde CDU, Bundestag'taki çoğunluğunu kaybettiğinde, bir koalisyon hükümeti gerekli hale geldi. Orta derecede muhafazakar, serbest ticaret yanlısı bir parti ve tek uygun koalisyon ortağı olan Liberal Demokratlar, Adenauer'in 1965'te koalisyonun görev süresinin bitiminden önce görevden ayrılması şartıyla kabul etti.

1962 sonbaharında, Adenauer'in emekliliğiyle ilgili bu mesele doruk noktasına ulaştı. Savunma Bakanı Franz Josef Strauss, *Der Spiegel* dergisini, Almanya Federal Cumhuriyeti'nin savunması için taktik nükleer silahlar edinme fikrini araştırdığına dair sızdırılmış hükümet belgelerini yayınladığı için ulusal güvenliği ihlal etmekle suçladı. [75] Buna karşılık Strauss, *Der Spiegel'i* isyanla suçladı ve Hamburg polisinin derginin ofisine baskın yapmasını tavsiye etti. Ayrıca, haberden sorumlu gazeteci, tatil için bulunduğu İspanya'da tutuklandı.

Liberal Demokrat kabine bakanlarının beşi de 19 Kasım'da protesto amacıyla istifa etti ve Strauss da daha sonra istifa etmek zorunda kaldı. Adenauer, kendi anlatımına göre Küba füze kriziyle meşgul olduğu için Strauss'un planından haberdardı ve istifaların ilk dalgasını atlatmayı başarsa da, zamanının artık sınırlı olduğu açıktı.

Adenauer görevden ayrılmaya hazırlanırken, özellikle dış politika başarılarını gelecek için sağlam bir zemine oturtmak konusunda endişeliydi. Dış politikasının temel taşlarından biri, Truman'dan beri her Amerikan başkanı tarafından desteklenen bir strateji olan Sovyet gücünün sınırlandırılmasıydı. Sovyet ideolojisinin ve stratejik iddialılığının, özellikle Orta Avrupa'da Müttefiklerin gücünü ortaya koyan durumlar yaratılarak

aşılabileceği inancına dayanan bu kavram, öngörülü olduğu ortaya çıktı. Ancak sınırlandırmanın eksikliği, doğrudan bir saldırı veya başka baskılar olmadığı sürece, Batı gücünün düşmana nasıl iletileceğine dair bir reçete veya bunu uygulayacak diplomasi içermemesiydi. Sonuç olarak, iç politikada Adenauer'in metaneti ve dayanıklılığı, *Ostpolitik'e (Doğu Politikası)* yerini bırakmak zorunda kaldı.

Diğer temel dayanak ise Adenauer'in Almanya'nın ve birleşik bir Avrupa'nın geleceğinin ahlaki inanca ve demokratik ilkelere bağlılığa bağlı olduğuna dair inancıydı. Bunu 1956'da Avrupa'nın geleceği hakkında yaptığı bir konuşmada şöyle açıklamıştı:

> 'En büyük düşünceler kalpten doğar' ünlü bir sözdür. Ve biz de, eğer gerçekleşecekse, birleşik bir Avrupa'nın büyük düşüncesinin kalplerimizden doğmasına izin vermeliyiz. Avrupa'nın birliği, duyguların, hislerin bir meselesi değil, aksine büyük bir göreve adanmış sağlam bir kalbin, aklımızın doğru olarak tanıdığı şeyi tüm zorluklar karşısında yerine getirme gücünü verebileceği anlamındadır. Bu gücü bulursak, bahsettiğim tüm gerekliliklere hakkını vereceğiz. O zaman her bir ulusumuzun, Avrupa'nın ve tüm dünyanın ihtiyaç duyduğu büyük birleşme işini tamamlayacağız. [76]

Görev süresi boyunca Adenauer, Almanya'da demokrasiyi yerleştirme ve Almanya'nın önemli bir parçası olabileceği bir Avrupa yapısı oluşturma hedefine ulaştı. Adenauer'in stratejisi ve Kennedy'nin taktiklerinin birleşmesiyle, her ikisinin de sahneden çekilmesinden yirmi yıldan fazla bir süre sonra Sovyet imparatorluğunun çöküşüyle birlikte nihai hedef olan Alman birleşmesine ulaşıldı.

SON GÖRÜŞMELER

Adenauer, on dört yıllık hizmetin ardından Nisan 1963'te maliye bakanlığı görevinden istifa etti.

Dean Acheson bir keresinde, birçok liderin görevden ayrıldıktan sonra sanki büyük bir aşk ilişkisini bitirmiş gibi davrandığını gözlemlemişti. Günlerini meşgul eden konulardan kendilerini ayırmakta zorlanırlar; alternatif eylem biçimleri üzerine düşünceler, zamanlarının ve konuşmalarının büyük bir bölümünü doldurur.

Adenauer'de durum farklıydı ve özellikle de ölümünden üç ay önce, 24 Ocak 1967'deki son ziyaretimde bunu düşündüm. Yaş onu zayıflatmamıştı. Özellikle anlık sorunlardan ziyade Almanya'nın uzun vadeli eğilimleriyle ilgileniyordu. Düşüncelerinde her zaman mevcut olan ama şimdiye kadar benden gizlenmiş bir temayı gündeme getirdi: Almanların kendileri hakkındaki düşüncelerinin evrimi. Adenauer, Almanların sadece Nazi geçmişleri nedeniyle değil, daha derin bir anlamda orantı duygusunun veya tarihsel sürekliliğin yokluğu nedeniyle de derinden sorunlu ve çelişkili bir halk olduğunu söyledi. Tarihin evrimi, Almanlara beklenmedik şekillerde tepki verebilecekleri şaşırtıcı gelişmeler sunacaktı. Almanya'nın iç istikrarını korumak sürekli bir sorun haline gelebilirdi.

Yakın zamanda kurulan iki önde gelen parti – CDU ve SPD – arasındaki büyük koalisyonun ulusal uzlaşma eksikliğini aşıp aşmadığı soruma Adenauer, her iki büyük partinin de çok zayıf olduğunu söyledi. Yüksek sesle şöyle sordu: 'Hâlâ gerçek anlamda uzun vadeli bir politika yürütebilecek liderler var mı? Günümüzde gerçek liderlik hâlâ mümkün mü?' SPD'nin, komünist geçmişi nedeniyle başbakanlığa uygun olmayan

tek güçlü lideri Herbert Wehner olduğunu söyledi. Dahası, SPD sağ kanadında siyasi taktikçiler, sol kanadında ise pasifistler arasında bölünmüştü. Zamanla bu durum, partinin milliyetçi bir temelde Doğu Alman Komünistlerine (SED), Doğu Alman Sovyet uydusuna veya hatta Sovyetler Birliği'ne doğru kaymasına neden olabilirdi.

Adenauer'in kendi partisi olan CDU'ya gelince, zayıf noktası oportünizmdi. 1966'da Adenauer'in hemen ardından gelen Ludwig Erhard'ın yerine geçen dönemin başbakanı Kurt Georg Kiesinger, yetenekli bir hatipti ama güçlü olmaktan çok yakışıklı ve dış görünüşe aşırı önem veren biriydi. Yine de, Adenauer'in görüşüne göre, savaş sonrası ekonomik dehasına rağmen, başbakanlık görevi için fazla 'aptal' olan Erhard'dan daha iyiydi. Ben araya girip 'çok siyaset dışı' sıfatının daha uygun olabileceğini söylediğimde, Adenauer şöyle yanıtladı: 'Siyasi bir lider için "siyasi olmayan" sıfatı aptallığın tanımıdır.'

Adenauer, Amerika'nın Vietnam Savaşı'ndaki rolü konusunda oldukça ısrarcıydı. Amerika Birleşik Devletleri'nin ana çıkarlarının alanından bu kadar uzaklaşmasının ve şimdi de bu durumdan kurtulmakta bu kadar zorlanmasının nedenini anlamıyordu. Asya'daki ortaklarımızı savunurken ana cephede müttefik olarak güvenilirliğimizi korumakla ilgilendiğimiz yönündeki yorumuma karşılık, "Bu konuyu düşünmek istiyorum: Yarın tepkimi dinlemek için tekrar gelebilir misiniz?" dedi.

Ertesi gün, bizi yüz yüze oturttu ve ciddi bir şekilde, *'Schau mir in die Augen* [Gözlerime bak]' dedi. Sonra da, önceki gün verdiğim güvencelere dönerek şunları söyledi:

> Hâlâ bizi koşulsuz koruyacağınıza inandığımı mı düşünüyorsunuz? ... Son yıllardaki eylemleriniz, ülkeniz için Sovyetler Birliği ile yumuşamanın kriz durumlarında da en önemli öncelik olacağını açıkça ortaya koyuyor. Hiçbir Amerikan başkanının her koşulda Berlin adına nükleer savaş riskini göze alacağına inanmıyorum. Ancak ittifak önemli olmaya devam ediyor. Bizi koruyan şey, Sovyet liderlerinin kendilerinin bu şüphe unsurundan emin olamamalarıdır.

Böylece, dokunaklı bir özetle, Adenauer on yıl önceki ilk görüşmemizin konusuna geri dönmüştü: nükleer tehdidin doğasında var olan belirsizlik. Ancak aynı zamanda, hizmet yıllarında edindiği bir diğer önemli ilkeyi de dile getiriyordu: Atlantik İttifakı'nın belirleyici önemi.

Bir kriz anında güvence talebi olarak başlayan şey, uzun vadeli stratejik bir anlayışa dönüşmüştü. Adenauer, bana söylediği son sözlerinde, uygulanmasının karmaşıklığı konusunda çekincelerini dile getirirken bile, Atlantik ortaklığına olan bağlılığını yeniden teyit etti. Sovyetler Birliği'ni neredeyse yarım yüzyıl boyunca çevreleyecek stratejiyi kabul eden Adenauer, bu belirsizliğin, Amerika'nın müttefiklerinin Avrupa siyasi yapısı içinde ve Amerika ile ortaklık içinde evrimleşmeleri için güvenebilecekleri caydırıcılığı yarattığının farkına vardı.

ADENAUER GELENEĞI

Büyük liderlik, geçici bir coşkunun uyandırılmasından daha fazlasıdır; zaman içinde vizyonu ilham verme ve sürdürme kapasitesini gerektirir. Adenauer'in halefleri, onun şekillendirici vizyonunun ilkelerinin Almanya'nın geleceği için hayati önem taşıdığını gördüler. Bu, 1969'da Federal Almanya Cumhuriyeti'nin ilk SPD başbakanı olan Willy Brandt için bile geçerliydi.

Brandt, Hitler dönemini önce Norveç'te, ardından tarafsız İsveç'te sürgünde geçirmişti. 1958-62 Berlin Krizi sırasında Batı Berlin belediye başkanı olarak, halkını güçlendiren ve morallerini yüksek tutmalarına yardımcı olan güçlü liderlik ve hitabet yeteneği sergilemişti.

Şansölye olarak göreve geldikten sonra Brandt, Adenauer'in gelenekçiliğinden farklı bir şekilde davrandı. En önemlisi, Almanya'nın müttefikleriyle ilişkilerini korurken komünist dünyaya açılmayı içeren *Ostpolitik'i* destekledi. Hem Başkan Richard Nixon hem de ben, ulusal güvenlik danışmanı olarak, *Ostpolitik'in* Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Doğu ve Batı arasında manevra yapmaya çalışabileceği, tarafsızlık maskesi altında gizlenmiş yeni bir Alman milliyetçiliği türüne dönüşme potansiyelinden başlangıçta endişeliydik.

Brandt'ın dış politikasının bazı yönleri Adenauer'inkinden uzaklaşsa da, Atlantik İttifakı'na olan bağlılığı o kadar güçlüydü ki, Moskova ile yapılan tüm müzakerelerde Washington ile yakından istişarede bulundu. Göreve başladığı ilk hafta, Brandt arkadaşı ve dış politika danışmanı Egon Bahr'ı Washington'a gönderdi. Şaşırtıcı bir şekilde, Bahr, Federal Cumhuriyet'in NATO'ya ve Adenauer dönemindeki Avrupa'yı birleştirme çabalarına olan bağlılığını teyit etti. Bahr bize, yeni başbakanın *Ostpolitik'i* müttefikleriyle ve özellikle Beyaz Saray ile koordine edeceğini söyledi. Buna karşılık, Nixon önsezilerimizin aksine, ofisim aracılığıyla kurulan bir istişare süreciyle Bahr'ın güvenceleri doğrultusunda hareket etti.

Brandt, Bahr'ın sözünü tuttu. Doğu Avrupa'ya, özellikle Polonya'ya yönelik yaratıcı bir politika geliştirerek, Sovyetler Birliği ile genel ilişki ve Berlin'e garantili erişim konusunda müzakerelere başladı. Bu müzakereler 1972'de tamamlandı ve bizim bağlantı politikamız aracılığıyla

kolaylaştırıldı. [*] Brandt, Batılı müttefiklerle birlikte, birleşmeye kadar sorunsuz bir şekilde devam eden Berlin'e erişim konusunda bir anlaşma imzaladı.

Brandt, Adenauer'in NATO içindeki istişare taahhüdünü sürdürürken aynı zamanda doğudaki komşu halklarla da *Ostpolitik'i* geliştirdi. Brandt, 1970'te Varşova'ya gitti ve Polonyalı Yahudilerin Nazi rejiminin onları ölüm kamplarına gönderme girişimine karşı savaştığı ve vahşice bastırıldığı 1943 Varşova Gettosu Ayaklanması anıtını ziyaret etti. Brandt, anıtın önünde tövbe ederek bir çelenk bıraktı ve ardından diz çöktü.

Almanya'nın savaş sonrası dünya ile uzlaşmasının ahlaki temelini temsil eden bu sessiz jest, kendi kendini anlatıyordu. Brandt, şüphesiz, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Polonya ile ilişkisini büyük stratejik değere sahip olarak değerlendiriyordu, ancak aynı zamanda bunu önemli 'ahlaki-tarihsel öneme' sahip olarak da tanımlıyordu. Bu, Adenauer'in hem tövbe hem de haysiyete olan bağlılığının -hatta tövbe yoluyla haysiyetin- devamıydı. [77]

Ostpolitik savunucularının beslemiş olabileceği her türlü başka hırs, Brandt'ın 1974'te görevinden istifa etmesiyle sona erdi. Halefi, öncelikle Hamburg şehir devletinde doğması ve Sosyal Demokratların iktidarda olması nedeniyle sosyalist olan Helmut Schmidt (1974–82) oldu; Schmidt 1960'larda şehir senatörü olarak görev yaptı. Genç Schmidt, yetişme yıllarında istikrardan çok kaos yaşadı. 1941'de Doğu Cephesi'nde uçaksavar topçu subayı olarak Luftwaffe'de görev yaptı [78] ancak Nazi döneminde siyasi olarak aktif olmak için çok gençti.

Schmidt, Alman dış politikasını büyük ölçüde Adenauer'in ilkelerine dayandırdı. Büyük selefi gibi, ahlakın hayati rolüne ikna olmuştu. Bir keresinde, "Vicdansız siyaset suç işlemeye meyillidir" demiş ve eklemişti:

"Bana göre siyaset, ahlaki amaçlar uğruna pragmatik eylemdir." [79] 1977'de Schmidt, birkaç hafta önce bir Alman komando birliğinin, teröristler tarafından Somali'nin Mogadişu kentine kaçırılan Alman rehineleri kurtarmak için cesur bir baskın düzenlediğini ve baskının başarısı haberi gelmeden önceki saatlerde büyük bir acı çektiğini bana anlattı. Seksen altı rehinenin ve kurtarıcılarının hayatta kalması konusunda bu kadar derinden hissedebiliyorsa, NATO nükleer silah stratejisini nasıl uygulayabileceğini merak etti.

Ancak 1980'lerin başlarında Almanya'ya Amerikan orta menzilli füzelerinin konuşlandırılması konusunda karar verme zamanı geldiğinde, Schmidt kendi partisinin çoğunluğuna karşı çıkarak, görevini yerine getirmek olarak gördüğü şeyi yaptı; bu cesur hareket, görevden düşmesinin doğrudan nedeni olsa da.

Schmidt, Adenauer'in politikasının ikinci bir yönünün de itici gücüydü: Avrupa'nın birleşmesi. Adenauer gibi o da Fransa'ya özel öncelik verdi. Fransız mevkidaşı Cumhurbaşkanı Valéry Giscard d'Estaing ile Adenauer-de Gaulle işbirliğini yenilediler ve bu işbirliği kişisel dostlukla bir kez daha güçlendirildi. İkili, Doğu Avrupa'daki Sovyet egemenliğinin gayrimeşrulaştırılması sürecini hızlandıran 1975 Avrupa Güvenlik Konferansı'nın arkasındaki itici gücü sağladı. Cumhurbaşkanı Gerald Ford'un güçlü desteğiyle, dünya düzenine ortak bir yaklaşım ifade etmek için demokratik hükümet başkanlarının -o zamanlar G5, şimdi G7- toplantılarını savundular. [80]

Adenauer'in birleşen bir Avrupa içinde birleşik bir Almanya vizyonunun gerçekleşmesi, Sovyet yönetiminin Doğu Avrupa'daki aşırı çabaları ve iç çelişkileri nedeniyle çöktüğü dönemde, Schmidt'in halefi Helmut Kohl'ün

başbakanlığı sırasında oldu. Ren bölgesinin lehçesiyle konuşan, Alman tarihinin düşünceli bir öğrencisi olan Kohl, Schmidt'ten daha az entelektüel ve Adenauer'den daha az felsefiydi. Halkının tutumlarına hakimiyetiyle yönetti. Adenauer gibi, Almanya'nın merkezi coğrafi konumu ve tarihinin karmaşıklığı tarafından sunulan çeşitli cazibeler arasında yaşadığı tereddütleri tekrarlamaktan kaçınmaya kararlıydı. Kohl, Sovyetlerin benzer konuşlandırmasına karşı koymak için Avrupa'ya Amerikan orta menzilli füzelerinin konuşlandırılmasına karşı, Almanya'da daha önce görülmemiş ölçekte kitlesel gösterilere direndi. Azmi, 1988'de her iki tarafın da bu nükleer silah sınıfından karşılıklı olarak vazgeçmesini gerektiren INF silah kontrol anlaşmasına yol açan bir ABD-Sovyet müzakeresiyle ödüllendirildi; bu, bir nükleer silah kategorisini ortadan kaldırmak için tasarlanmış ilk ve şimdiye kadar tek anlaşmaydı.

Doğu Alman komünist rejiminin dağılması, nüfusunun giderek artan sayılarda komşu ülkelere kaçmasıyla başladı. Ağustos 1989'da, Macaristan'a kaçan 9.000 Doğu Alman'ın Batı Almanya'ya gitmesine izin verilmesiyle siyasi denge geri dönülmez bir şekilde değişti. Ekim ayına gelindiğinde, binlerce Doğu Alman Prag'daki Batı Alman büyükelçiliğinde sığınak buluyordu. Doğu Alman uydu hükümetinin nihai dağılması, mültecilerin Federal Cumhuriyet yetkililerinin yardımıyla Doğu Alman topraklarından geçerek Batı Alman sığınaklarına ulaşmalarına izin vermek zorunda kalmasıyla doğrulandı. [81]

Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması, Alman birleşmesini yeniden acil bir iç mesele haline getirdi. Batı Almanya'daki önemli unsurlar, aralarında seçkin cumhurbaşkanı Richard von Weizsäcker'in de bulunduğu kişiler, Batı'nın en azından başlangıçta eski Sovyet işgal bölgesinde

demokratik seçimlerin getirilmesinden memnun olduğunu ilan etmesi gerektiğini savundu. Kohl ise farklı düşünüyordu. Adenauer geleneğinde, iki ayrı Alman devletinin varlığını sürdürmesi durumunda, her ikisi de demokratik olsa bile, ayrı varoluşlarının meşruiyetini geliştirmeden asla birleşemeyeceklerini ve bunun da bir dizi tırmanan krize yol açacağını savundu.

Kohl, kararlı ve cesur bir liderlik örneği sergileyerek sorunu çözdü. Doğu Almanya rejimi serbest seçimleri ilan ettiğinde, Kohl sanki Doğu Almanya artık yokmuş gibi davrandı ve seçimler Batı Almanya'da yapılıyormuş gibi Doğu Almanya'ya seçim ziyaretleri planladı. CDU'nun Doğu Almanya'daki muadili ezici bir seçim zaferi elde ederek, 3 Ekim 1990'da Almanya'nın resmi olarak birleşmesinin ve NATO üyeliğinin devam etmesinin yolunu açtı.

Kohl'ün hâlâ Fransa ve İngiltere'yi ikna etmesi gerekiyordu; her ikisinin de iki dünya savaşından kaynaklanan anlaşılabilir çekinceleri vardı. İngiliz Başbakanı Margaret Thatcher özellikle isteksizdi. [*] Süreç, Mayıs 1990'da Sovyetlerin Doğu Almanya'dan birliklerini çekmeyi kabul etmesi [82] ve birleşik bir Almanya'nın NATO'da kalabilmesiyle tamamlanacaktı. Bunda, Sovyet iç sorunları rol oynadı. Ancak bu, Adenauer'in haleflerinin ve Müttefiklerin, onun koşulsuz teslimiyetinden sonra halkına ve bölünmüş ülkesine yeniden başlama cesareti verme yolu olarak tanımladığı vizyonunu takip etmek için izledikleri politikalar olmadan gerçekleşmezdi.

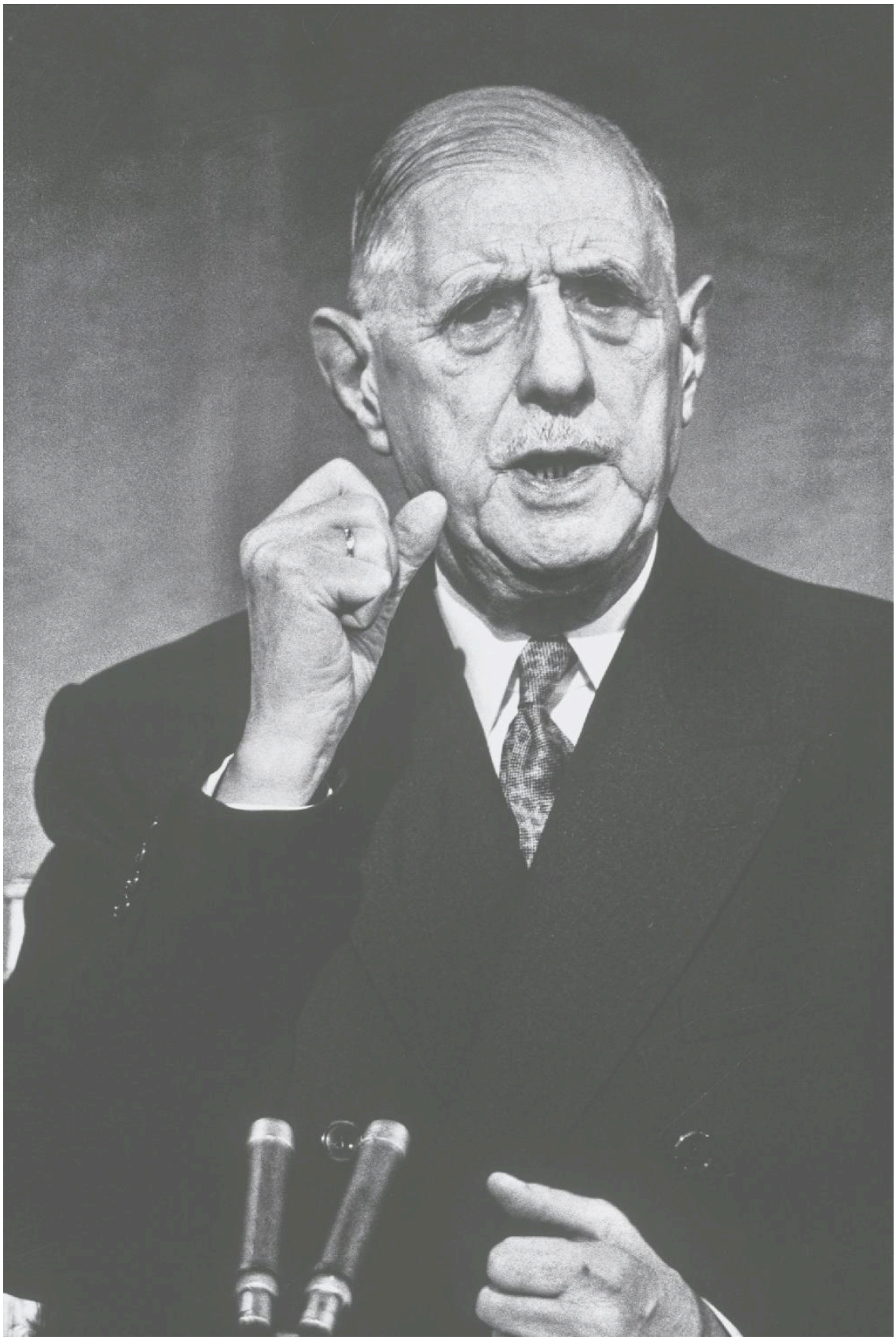
Berlin Duvarı'nın yıkılmasının beklenmedik bir sonucu olarak, Aralık 1989'da Doğu Almanya'daki Humboldt Üniversitesi'nde fizik alanında çalışan, daha önce hiç siyasete karışmamış bir papazın kızı olan, tanınmayan bir araştırmacı, Doğu Almanya'da "Demokratik Uyanış" adlı

yeni bir partiye katılmaya karar verdi. Angela Merkel o zamanlar otuz beş yaşındaydı ve hiçbir siyasi deneyimi yoktu, ancak güçlü bir ahlaki öze sahipti. 1990'ların sonlarına doğru partisi CDU ile birleşti. Kasım 2005'te Almanya başbakanı seçildi. On altı yıl boyunca görevde kaldı, ülkesini çeşitli krizlerden geçirerek istikrara kavuşturdu, yüksek teknoloji dünyasında hedeflerini yükseltti ve Soğuk Savaş sonrası uluslararası düzende önde gelen liderlerden biri olarak ortaya çıktı, Adenauer'in ülkesinin gelecekteki rolüne dair hayalini gerçekleştirdi. Aralık 2021'de emekli oldu; siyasi bir kriz olmaksızın emekli olan tek Federal Almanya Başbakanı oldu.

2017'de, Adenauer'in ölümünün ellinci yıldönümünde, Angela Merkel onun tarihi katkısına saygı duruşunda bulundu:

> Bugün, Weimar Cumhuriyeti'nin başarısızlığından ve Nasyonal Sosyalizmin dehşetinden sonra ülkemize öngörü ve beceriyle perspektif ve istikrar kazandıran büyük bir devlet adamını onurlandırıyoruz. Konrad Adenauer'e büyük bir minnetle saygı duyuyoruz. Ayrıca, onun erdemini, karmaşık ve zor bir dünyadaki görevlerimiz için bir yükümlülük olarak görüyoruz. Konrad Adenauer ve çağdaşlarının başardıklarını göz önünde bulundurarak, bu çalışmaya devam etme cesaretine sahip olmalıyız. [83]

Konrad Adenauer ise gelecek nesillerin yargısını fazla önemsemedi. Nasıl hatırlanmak istediği sorulduğunda, basitçe şöyle cevap verdi: 'Görevini yerine getirdi.' [84]

2

CHARLES DE GAULLE: İRADE STRATEJISI

YAKIN KARŞILAŞMALAR

Richard Nixon, 20 Ocak 1969'da başkanlık görevine başlamasından bir ay sonra, Atlantik ilişkilerine verdiği önemi vurgulamak amacıyla Avrupa başkentlerine bir çalışma ziyareti gerçekleştirdi. Nixon, Brüksel, Londra ve Bonn'da Avrupalı mevkidaşları tarafından sıcak bir şekilde karşılandı; bu mevkidaşların hepsiyle daha önce görüşmüş ve Amerika'nın Atlantik ilişkilerindeki öncü rolünü teyit etmeye istekliydiler.

Paris'teki atmosfer ince bir şekilde farklıydı. Altı yıl önce, Nixon'ın Kasım 1962'deki Kaliforniya valilik seçimlerindeki yenilgisinden kısa bir süre sonra, Charles de Gaulle onu cumhurbaşkanlığı konutu olan Élysée Sarayı'nda öğle yemeğine davet etmişti. Fransız cumhurbaşkanının, Nixon'ın Dwight Eisenhower'ın başkan yardımcısı olarak görev yaptığı dönemde (1953-61) sergilediği dış politika becerisine yönelik övgüsü, o zamanlar siyasi kariyerinin en düşük noktasında olan Amerikalı için çok şey ifade ediyordu. Şimdi ise de Gaulle, bu vesileyle Nixon ve beraberindekileri havaalanında bizzat karşıladı ve ziyareti devlet ziyareti seviyesine yükseltti.

De Gaulle ile ilk karşılaşmam o zamandı. Bu vesileyle Nixon'a kısa ama samimi bir karşılama konuşması yaparak Fransa'nın kendine özgü ve tarihi kimliğini vurguladı:

> İki yüz yıl boyunca, bunca şey yaşanmış olmasına rağmen, ülkemizin sizin ülkenize duyduğu dostluk duygusunu hiçbir şey sarsamadı. Öte yandan, dünya meseleleri konusunda düşüncelerimizi ve niyetlerimizi belirtmek ve sizin de kendi görüşlerinizi ve girişimlerinizi açıklığa kavuşturmanız için bizi ziyaret ettiniz. Bu görüş alışverişlerine en büyük ilgiyi ve önemi nasıl vermezdik ki? [1]

Karşılama tamamen Fransız ulusal çıkarlarına ve de Gaulle'ün Nixon'a duyduğu kişisel saygıya dayanıyordu. NATO, Ortak Pazar ve Avrupa çok taraflılığı gibi Avrupa başkentlerindeki diğer liderlerin standart söylemlerinden hiç bahsedilmedi.

Élysée'de bir resepsiyon düzenlendi. Bu sırada, bir de Gaulle yardımcısı beni kalabalığın arasından alıp, topluluğun üzerinde yükselen, gösterişsiz figürün yanına götürdü. De Gaulle sıcaklık yaymadı ve daha önceki temaslara [2] veya mevcut karşılamaya dair hiçbir işaret vermedi. Bana söylediği ilk sözler bir meydan okumaydı: 'Neden Vietnam'dan ayrılmıyorsunuz?' – Cezayir'den ayrılma kararından sadece yedi yıl önce, neredeyse üç yıl boyunca yoğunlaştırılmış askeri çabalar göstermiş olması göz önüne alındığında, garip bir soru. 'Çünkü ani bir geri çekilme Amerikan uluslararası güvenilirliğine zarar verir' diye yanıt verdiğimde, kısa bir şekilde 'Örneğin, nerede?' (*'Par exemple, où?'*) diye karşılık verdi. Sonraki yanıtımla da daha iyi bir sonuç alamadım: 'Örneğin, Orta Doğu'da.' Bu, de Gaulle'ü bir anlık düşünceye sevk etmiş gibiydi ve ardından şöyle dedi: 'Ne

kadar garip.' Şu ana kadar Ortadoğu'da güvenilirlik sorunu yaşayanların sizin düşmanlarınız [yani Sovyetler] olduğunu düşünüyordum.

Ertesi gün, de Gaulle, XIV. Louis tarafından inşa ettirilen Versay sarayının arazisindeki zarif Grand Trianon şatosunda Nixon ile önemli bir görüşme ayarladı. Görüşme Avrupa'ya geldiğinde, de Gaulle bu vesileyle yaklaşık otuz beş dakika süren, olağanüstü bir tutku, zarafet ve belagatle dolu karşılama konuşmasını detaylandırdı.

Tarihsel olarak, Avrupa'nın çeşitli milliyetlerin ve inançların arenası olduğunu söyledi. Siyasi bir Avrupa diye bir şey yoktu. Avrupa'nın her bir parçası kendi kimliğini yaratmış, kendi acılarını çekmiş, kendi otoritesini ve misyonunu geliştirmişti. Avrupa ülkeleri İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra toparlanma sürecindeydi ve karakterlerini tanımlayan bir strateji temelinde kendilerini savunmaya çalışıyorlardı. Savaş sonrası durum, Avrupa devletleri arasında ve Avrupa ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yakın işbirliği gerektiren zorunluluklar ve tehlikeler doğurmuştu. Fransa ortak görevlerde işbirliği yapmaya hazırdı ve sadık bir müttefik olacağını kanıtlayacaktı. Ancak, kendini savunma kapasitesinden vazgeçmeyecek veya geleceğinin belirlenmesini çok taraflı kurumlara teslim etmeyecekti.

Bunlar, de Gaulle'ün kendisinden önceki iki ABD başkanı Lyndon B. Johnson ve John F. Kennedy'nin Atlantik politikalarına karşı çıktığı ilkelerdi. De Gaulle'e hayran olan ve başkanlığının ilk günlerinde benzer bir tartışmaya girmek istemeyen Nixon, beni bir tarih profesörü olarak yorum yapmaya davet etti.

Beklenmedik bu istekle biraz şaşkına dönmüş bir halde, "Bu çok etkileyici ve dokunaklı bir sunumdu. Ama Cumhurbaşkanı de Gaulle,

Almanya'nın tarif ettiği Avrupa'ya hakim olmasını nasıl engellemeyi öneriyor?" dedim. Bir an sessiz kaldı ve sonra " *Savaşla* ." diye yanıtladı.

Öğleden kısa bir süre sonra öğle yemeğinde başka bir önemli sohbet gelişti. Akademik çalışmalarımın farkında olduğunu belirten de Gaulle, 19. yüzyılın ikinci yarısındaki devlet adamlığı hakkında soru sordu: Beni en çok etkileyen figür kimdi? Alman şansölyesi Otto von Bismarck'tan (1871-1890) bahsettiğimde, Bismarck'ın hangi özelliğine en çok hayran kaldığımı sordu. "1871 Fransa-Prusya Savaşı'ndan sonraki uzlaşmada ne yazık ki başarısız olan ılımlılığı için," dedim. De Gaulle, bu uzlaşmanın ardından yaşananları hatırlatarak sohbeti sonlandırdı: "Böyle olması daha iyiydi, çünkü bize Alsace'ı yeniden fethetme fırsatı verdi."

Sadece altı yıl önce, de Gaulle, diğer dünya liderlerinden daha sıcak kişisel ilişkiler kurduğu Almanya Şansölyesi Konrad Adenauer ile bir Dostluk Antlaşması imzalamıştı. Ancak de Gaulle için dostluk, tarihin derslerini veya stratejinin gerekliliklerini ortadan kaldırmazdı. Ayrıca, onun kavgacı sözlerinin, muhatabının nasıl tepki vereceğini görmek için tasarlanmış olması da oldukça muhtemeldir.

Nixon ile görüşmesinden iki ay sonra de Gaulle istifa etti. Bunu yapması için ne iç ne de dış baskı altında değildi. Kendi son ayrılış anını, tarihi bir geçiş için uygunluğu nedeniyle seçti.

Peki, dünya düzeni üzerine düşüncelerinde bu kadar etkileyici, kanepeler eşliğinde Almanya ile savaştan rahatlıkla bahsedebilecek kadar kendine güvenen, uygun gördüğü anda istifa edebilecek kadar mirasına emin olan bu devasa figür kimdi? De Gaulle, efsanevi statüsünü gizem perdesiyle örterek koruduğunun gayet farkındaydı. Perdenin ardındaki dev kimdi?

YOLCULUĞUN BAŞLANGICI

21 Mart 1940'ta, Norveç'e yönelik Alman saldırısını püskürtmeye çalışan Fransız kuvvetlerinin yenilgisine tepki olarak, Paul Reynaud, Édouard Daladier'in yerine başbakan olarak atandı. Beş yıl önce Reynaud, o dönemde Yarbay olan ve daha sonra kıdemli siyasetçinin danışmanı olacak Charles de Gaulle'ün görüşleriyle ilgilenmişti.

1940 yılının Mayıs ortalarında, henüz pek tanınmayan kırk dokuz yaşındaki profesyonel asker, Belçika'nın Alman işgalini geri püskürtme mücadelesinde zırhlı bir alayın olağanüstü liderliği nedeniyle albaylıktan geçici tuğgeneralliğe terfi ettirildi. İki hafta sonra, aynı zamanda savunma bakanı olarak da görev yapan Reynaud, de Gaulle'ü savunma bakan yardımcısı olarak atadı.

De Gaulle, ofisini 5 Haziran'da, Luftwaffe hava saldırılarının Paris'in eteklerine ulaştığı gün Savunma Bakanlığı'nda kurdu. Bir hafta içinde Fransız hükümeti başkentten çekildi. 17 Haziran'da, yeni atanan müsteşar, Reynaud'un istifasını ve Adolf Hitler ile ateşkes arama planını öğrenince, aniden Bordeaux'dan Londra'ya uçtu. De Gaulle'ün uçağı, Almanların çok sayıda gemiyi ateşe verdiği Rochefort ve La Rochelle limanlarının yanı sıra annesi Jeanne'nin ölmek üzere olduğu Breton köyü Paimpont'un üzerinden geçti. Ayrılırken, karısı ve üç çocuğunun da kendisini Londra'ya takip edebilmeleri için pasaportlarının aceleyle gönderilmesini emretti. [3] Ertesi gün, BBC'de Fransız hükümetinin politikalarına karşı bir direniş hareketinin kurulduğunu duyuran bir konuşma yaptı:

> Dünyanın kaderi tehlikede. Ben, General de Gaulle, şu anda Londra'dayım ve şu anda İngiliz topraklarında bulunan veya gelecekte bulunabilecek tüm Fransız subay ve askerlerini,

> silahlarıyla veya silahsız olarak, benimle iletişime geçmeye çağırıyorum. Ayrıca şu anda İngiliz topraklarında bulunan veya gelecekte bulunabilecek tüm mühendisleri ve silah fabrikalarındaki vasıflı işçileri de benimle iletişime geçmeye davet ediyorum. Ne olursa olsun, Fransız direnişinin ateşi sönmemeli ve sönmeyecektir. [4]

Burada, en hafif tabirle, Fransız halkının ezici çoğunluğu tarafından henüz tamamen tanınmayan biri tarafından yapılan olağanüstü bir açıklama vardı. Fransa'nın en düşük rütbeli generali olan bir bakan yardımcısı, iki haftadan kısa bir süre önce katıldığı ve hâlâ nominal olarak üyesi olduğu Fransa hükümetine karşı açıkça muhalefet çağrısında bulunuyordu. Yayınlanan açıklamanın özlü ifadeleri, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi (1776) gibi diğer tarihi açıklamalarda alışılagelmiş yüksek perdeden söylemlerin aksine, tam olarak duyulduğu gibiydi: İngiliz topraklarındaki Fransız vatandaşlarına, belirsiz bir girişim adına hükümetlerine karşı isyan etmeleri için yapılan bir davet.

Birkaç gün önce, İngiliz hükümeti Fransa liderlerini Hitler ile ayrı bir barış anlaşması yapmaktan caydırmaya odaklanmıştı. Bunu önlemek için Başbakan Winston Churchill, en çok korkulan sonucu, yani Fransa'nın Alman etki alanına tamamen çekilmesini önlemek için Fransız ve İngiliz egemenliğinin birleştirilmesini önerecek kadar ileri gitmişti. [5] De Gaulle, bazı ayrıntılarından çekinse de, bu jesti destekledi çünkü bunun hükümeti teslim olmadan daha uzun süre dayanmaya teşvik edeceğini düşünüyordu.

Bu girişim, daha sonra Avrupa Birliği kavramında önemli bir rol oynayacak olan Charles Corbin ve Jean Monnet tarafından tasarlandı. [6] Fiili birlik planı 16 Haziran'da hızla ilerledi. O sırada İngilizlerle müzakere etmek için İngiltere'de bulunan De Gaulle, planı telefonda Reynaud'ya okudu ve Reynaud, Churchill'in resmen onaylayıp onaylamadığını sordu.

De Gaulle, Churchill'i hatta bağladı ve Churchill teklifi tekrarladı. Reynaud, planı bir saat içinde kabinesine sunacağını söyledi. Bir tarihçinin yazdığı gibi:

> Churchill, Attlee, Sinclair ve genelkurmay başkanları, o gece *Galatea* kruvazörüyle Bretonya kıyılarındaki Concarneau'ya götürülecek ve Reynaud ile meslektaşlarıyla savaşın uzatılması ve bu yeni ulusun geleceği hakkında görüşeceklerdi. Waterloo İstasyonu'na kadar geldiler ve saat 21:30'da Southampton'a hareket edecek özel bir trene bindiler.
>
> Fakat... tren istasyondan hiç ayrılmadı. Churchill, özel sekreterinden, Bordeaux'da [Fransız hükümetinin kaçtığı] bir 'bakanlık krizi' nedeniyle seyahatin iptal edildiğine dair elden teslim edilmiş bir not aldı. [7]

Reynaud görevden uzaklaştırılmıştı. Seksen yedi yaşındaki Mareşal Philippe Pétain başbakan yapılmıştı.

Ateşkes görüşmelerinin nihai sonucu belirsizliğini korurken, İngilizler de Gaulle'ü resmi olarak mesafeli tuttu. Kısa süre sonra 'Özgür Fransız' subay ve askerleri olarak bilinenlerin bir araya getirilmesine dair ilan ettiği girişimlere resmi bir dayanak tanınmadı ve önerilen bir BBC yayını iptal edildi. [8] Ancak daha sonra kader hızla belirlendi: Fransa, 22 Haziran'da Almanya ile tüm Atlantik kıyılarını ve ülkenin yarısını Alman işgali altına alan bir ateşkes imzaladı. Bu, de Gaulle'ün önlemeye kararlı olduğu şeydi. O andan itibaren en büyük amacı, Özgür Fransızların önemli bir rol oynayacağı bir kurtuluş yoluyla Fransız egemenliğini yeniden tesis etmek ve ardından kurtuluş sürecini, 1940'ın ahlaki ve askeri çöküşünün gerektirdiği Fransız toplumunun yeniden doğuşuna dönüştürmekti.

23 Haziran'da, İngiliz kabinesinin izniyle, de Gaulle tekrar BBC'de konuştu. Meydan okurcasına, geri çekilen hükümetin yerleşeceği ve sonraki iki yıl boyunca Almanya ile işbirliği içinde işgal edilmemiş Fransa'nın geri

kalanında yönetici otorite haline geleceği, Fransa'nın merkezindeki tatil beldesi Vichy Fransa'sının Mareşali Pétain'e seslendi.

1920'lerin başlarında de Gaulle'ün akıl hocası olarak görev yapmış olan Pétain, Birinci Dünya Savaşı sırasında Verdun'daki Alman saldırısını püskürtmesi nedeniyle saygı görüyordu. Şimdi, askeri rütbelerindeki farkı görmezden gelen en kıdemli olmayan Fransız general, en kıdemli (ve şimdiye kadar en çok saygı duyulan) generale acımasız bir küçümsemeyle hitap etti. Ateşkesin Fransa'yı esarete düşürdüğünü iddia eden de Gaulle, sert bir azarlamada bulundu: 'Böyle bir alçalma eylemini kabul etmek için size ihtiyacımız yoktu, *Sayın Mareşal* . Verdun galibi'ne ihtiyacımız yoktu. Başka herhangi biri de olurdu.' [9]

Bu hakaret, de Gaulle'ün resmi Fransa ile bağını tamamen koparmasına ve yeni ortaya çıkan Özgür Fransız hareketinin lideri olarak kendini kabul ettirme çabalarını hızlandırmasına neden oldu. O zamana kadar, çoğunlukla akademik dünyadan olmak üzere, birçok önemli Fransız mülteci zaten Londra'da sürgünde yaşıyordu, ancak savaş zamanı bir hareketin liderliğini üstlenecek ne saygınlığa ne de gerekli inanca sahip değillerdi. İngiliz istihbaratı ise, henüz işgal edilmemiş Fransa'daki Üçüncü Cumhuriyet'in iki önde gelen Fransız siyasi figürünü -eski başbakan Édouard Daladier ve son içişleri bakanı Georges Mandel- sürgünde muhalif bir hükümet kurmaya ikna etme fikrini değerlendiriyordu. Ancak bu plan, Cezayir'e kaçan iki adamın, Vichy'ye sadık Fransız sömürge yetkilileri tarafından İngilizlerle temas kurmaları engellenip daha sonra anakara Fransa'ya sınır dışı edilmeleri üzerine suya düştü.

Churchill'in Fransız direnişinin sembolik bir ifadesine duyulan ihtiyaç konusundaki inancı, tüm belirsizlikleri ortadan kaldırdı. De Gaulle'e,

"Yalnızsın," dedi. "Peki, seni yalnız tanıyacağım." 28 Haziran'da, gelişinden sadece on bir gün sonra, Birleşik Krallık hükümeti Charles de Gaulle'ü "nerede olurlarsa olsunlar Özgür Fransızların lideri" olarak tanıdı. [10] Bu, de Gaulle'ün görüşlerini derinlemesine bilmeyen ve Müttefik kampında çıkaracağı tartışmaları öngöremeyen Churchill'in karakteristik olarak cesur bir kararıydı.

Kısa bir süre sonra Britanya, de Gaulle ile olan ilişkisini resmileştirdi ve generalin Fransız ulusal onuruna dair kendine özgü anlayışını kabul etti. Örneğin, Britanya'nın Özgür Fransızlara kaynak ve fon sağlayacağını, ancak bunların hediye olarak değil, geri ödenmesi gereken krediler olarak gelmesi gerektiğini ısrarla belirtti. Yine, Özgür Fransız kuvvetleri (henüz resmi anlamda mevcut değillerdi) genel olarak Britanya veya Müttefik yüksek komutası altında olsalar da, Özgür Fransız subaylarının komutasında özerk birlikler olarak faaliyet göstereceklerdi. Bu tür bir tüzük, 'dilini bilmediği bir ülkede sürgünde bulunan parasız bir Tuğgeneral' için önemli bir başarıyı temsil ediyordu. [11]

DE GAULLE'ÜN DAVRANIŞININ KAYNAKLARI VE AMAÇLARI

1940'tan önce de Gaulle, olağanüstü bir asker ve ilerici bir stratejik analist olarak biliniyordu, ancak bir gün efsanevi bir lider olarak ortaya çıkacağına dair hiçbir işaret yoktu. 15 Ağustos 1914'te, Meuse Nehri kıyısındaki Belçika kasabası Dinant'taki şiddetli çatışmalarda dizinden vurularak Birinci Dünya Savaşı'nda yaralanan ilk Fransız askerlerinden biri olmuştu.

Kısa bir iyileşme döneminden sonra cepheye döndü. Ocak 1915'te, kendisi ve askerlerinin Alman siperlerindeki konuşmaları dinlemek için kimsenin olmadığı bölgenin kenarına kadar sürünerek gerçekleştirdikleri cesur keşif görevlerine liderlik etmesi nedeniyle Savaş Haçı ile ödüllendirildi. 2 Mart 1916'da uyluğundan süngü yarası aldıktan sonra de Gaulle esir alındı. Beş kez kaçma girişimine rağmen, 11 Kasım 1918'deki ateşkesine kadar Almanya'da hapsedildi.

De Gaulle okulda Almanca öğrenmişti ve hapishanedeyken hevesli bir öğrencinin iştahıyla ve deneyimli bir askeri analistin merakıyla Alman gazetelerini tüketiyordu. Alman savaş çabaları hakkında kapsamlı yazılar yazdı, romanlar okudu, diğer mahkumlarla askeri strateji üzerine canlı tartışmalara girdi ve hatta Fransız tarihi boyunca sivil-askeri ilişkiler üzerine bir dizi konferans verdi. Cepheye dönmeyi ne kadar çok istese de, esaret onun yüksek lisans okuluydu. Aynı zamanda bir yalnızlık potasıydı. Yirmi altı yaşındaki de Gaulle hapishane defterine şunları yazmıştı: 'Kendine hakim olmak bir tür alışkanlık, özellikle en küçük şeylerde iradenin sürekli jimnastiğiyle kazanılan ahlaki bir refleks haline gelmelidir: giyim, konuşma, düşünme biçimi.' [12]

Okul yıllarında hassas bir okuyucu ve şiir yazarı olan de Gaulle, erken yetişkinlik döneminde, on yedinci yüzyıl Fransız oyun yazarı Pierre Corneille'in devlet adamlığının bedeli olarak öne sürdüğü yalnızlığa çekiliyor gibiydi: 'Ruhumun sırlarını ve hayatımın kaygılarını kime emanet edebilirim?' [13] Günlüğünde çizdiği öz denetim erdemi, karakterinin merkezi bir özelliği haline gelecekti. Bundan sonra, stoacılık onun kamusal yüzü olacak, şefkat ise esas olarak ailesine -özellikle karısı Yvonne ve engelli kızları Anne'e- saklı kalacaktı.

Barış zamanı ordu hizmetine döndüğünde, de Gaulle, savaş alanında artık başaramayacağı ayrıcalığı entelektüel çabalarla elde edebileceğini fark etti. 1924'te, 1918'deki Alman savaş çabalarının çöküşünün altında yatan nedenleri derinlemesine analiz eden *Düşmanın Evi Bölündü adlı* eserini yayınladı. Alman gazetelerini okumasına dayanan kitap, de Gaulle'ü Mareşal Pétain'in dikkatine çekti ve Pétain, de Gaulle'ü Fransız ordusunun tarihi üzerine devam eden (daha sonra terk edilen) bir kitap için bir tür araştırma asistanı olarak görevlendirdi. Genç adamın yeteneklerine duyduğu saygıyı, onu Fransız Savaş Koleji'nde bir dizi ders vermeye tavsiye ederek ve ilkine bizzat katılarak gösterdi.

Minnettarlık duygusu de Gaulle'ün en gelişmiş özelliklerinden biri olmadığı için, ne Pétain'in jesti ne de aralarındaki rütbe farkı, genç adamın edebi katkıları için yetersiz gördüğü takdir konusunda akıl hocasıyla yüzleşmesini engelleyemedi. Pétain ile ilişkileri kötüleştikçe, komutanlığa ve yazmaya geri döndü.

En etkili kitabı olan *Profesyonel Bir Orduya Doğru'da* [14] de Gaulle, Fransız ordusunun savunma politikalarına meydan okuyarak, bunun yerine zırhlı taarruza dayalı stratejik bir duruşu savundu. O zamanlar Fransa, Almanya ile doğu sınırında muhtemelen aşılmaz olan Maginot Hattı'nı inşa ediyordu; bu hat, 1940'ta Belçika üzerinden zırhlı bir Alman işgaline karşı son derece işe yaramaz olduğunu kanıtlayacaktı. Fransız ordusu tarafından göz ardı edilen önerileri, bunun yerine 1930'ların ortalarında Almanya'da benimsendi ve sadece birkaç yıl sonra Almanya'nın Fransa üzerindeki zaferiyle doğrulandı.

De Gaulle, savaşın başlarında Amerika'nın sonunda savaşa dahil olacağını ve böylece güç dengesini Mihver devletleri aleyhine çevireceğini

kavramıştı. Amerika'yı buna karşı kışkırtacak tarafın vay haline. De Gaulle, Temmuz 1940'ta şöyle ilan etti: "Özgür dünyada, muazzam güçler henüz katkılarını yapmadılar."

> Bir gün bu güçler düşmanı ezecek. O gün Fransa zaferin tarafında olmalı. Eğer öyle olursa, eskiden olduğu gibi büyük ve bağımsız bir ulus haline gelecektir. Benim hedefim yalnızca budur. [15]

Ancak, tekrarlayan bir şekilde, de Gaulle, Fransız askeri çağdaşları arasında bu analizi doğru yapan tek kişiydi.

Normal şartlar altında, savaş meydanındaki tecrübesi, tuğgeneralliğe terfi etmesi ve entelektüel zekasıyla de Gaulle, orduda üst düzey bir komuta kademesine ve belki de on yıl kadar hizmetten sonra Fransız kabinesinde bir pozisyona talip olabilirdi. Bunun yerine, Fransa'nın sembolü olarak ortaya çıkması ise neredeyse düşünülemezdi.

Ancak tarihi değiştiren liderler nadiren doğrusal bir yolun son noktası olarak ortaya çıkarlar. Hitler Almanyası'na teslim olan Fransa'nın kaosunun ortasında bir direniş hareketinin kurulduğunu ilan eden düşük rütbeli bir tuğgeneralin sahneye çıkışının, nihai galipler tarafından belirlenecek bir gelecekte yardımcı bir aktör olarak rolünü kabul eden bir dipnotla sonuçlanacağını bekleyebiliriz. Ancak, üniforması ve sesi dışında neredeyse hiçbir şeyi olmadan Londra'ya gelen de Gaulle, kendini bilinmezlikten çıkarıp dünya devlet adamları arasına fırlattı. Elli yıldan fazla önce yazdığım bir denemede onu bir illüzyonist olarak tanımlamıştım. [16] Önce savaş sırasında Özgür Fransızların lideri olarak, daha sonra Beşinci Cumhuriyet'in kurucusu ve başkanı olarak, nesnel gerçekliğin ötesine geçen vizyonlar yarattı ve bu süreçte izleyicilerini bunları gerçek olarak kabul

etmeye ikna etti. De Gaulle için siyaset, mümkün olanın sanatı değil, iradenin sanatıydı.

Savaş zamanı Londra, işgal altındaki vatanlarından kaçan Polonyalılar, Çekler, Danimarkalılar, Hollandalılar ve diğer yarım düzine ülkeden gelen insanlarla dolup taşmıştı. Hepsi kendilerini İngiliz savaş çabalarının bir parçası olarak görüyordu. Hiçbiri özerk bir strateji iddiasında bulunmadı. Bunu en başından beri yapan tek kişi de Gaulle'dü. Kuvvetleri henüz başka türlü hareket edemeyecek kadar küçük olduğu için askeri operasyonların İngiliz yönetimine bırakılmasını kabul etse de, nihai savaş amacı müttefiklerinin amacından farklıydı.

Britanya ve 1941'den sonra Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Japonya'nın yenilgisi için savaştı. De Gaulle de bu amaçlar için savaştı, ancak öncelikle nihai hedefine, yani Fransa'nın ruhunun yenilenmesine giden bir ara durak olarak.

DE GAULLE'ÜN FRANSA TARIHINDEKI ROLÜ

Muhtemelen Churchill bile, ilişkilerinin başlangıcında, de Gaulle'ün vizyonunun büyüklüğünü kavrayamamıştı. Ona göre, Fransa neredeyse iki yüzyıl boyunca ihtişamını, yani maddi başarıyı ahlaki ve kültürel üstünlükle birleştiren mistik niteliğini kaybetmişti. Şimdi, ülkesinin en dip noktasında, de Gaulle kendini kaderin elçisi olarak sundu ve görevinin Fransa'nın ulusal *büyüklüğünü* geri kazanmak olduğunu belirtti. Bu görevin herhangi bir işaretini almamış olması ve sunamaması önemli değildi; meşruiyeti,

Fransa'ya ve tarihine olan sarsılmaz inancıyla desteklenen doğuştan gelen bir kişisel otorite duygusundan kaynaklanıyordu.

De Gaulle'ün görüşüne göre, Fransa, Orta Çağ Avrupa'sında feodal prensliklerin anlaşmazlıklarını güç dengesindeki düzenlemeler yoluyla çözdüğü uzun bir tarihsel süreç sonucunda yüksek konumunun unsurlarını biriktirmişti. Bu yolla, Fransa'nın çekirdeği, Frank Kralı Clovis döneminde, altıncı yüzyılın başlarında merkezi olarak yönetilen bir siyasi yapı olarak gelişti.

17. yüzyılın başlarında, Avusturya'daki Habsburg monarşisinin Orta Avrupa'ya ve batıda İspanya'ya kadar genişlemesiyle, Fransa'nın daha güçlü bir merkezi otoriteye ve kuşatılmaya karşı kendini savunmak için karmaşık bir stratejiye ihtiyacı vardı. Bu görev, 1624'ten 1642'ye kadar XIII. Louis'nin başbakanı olarak görev yapan ve daha sonra XIV. Louis döneminde Fransa'nın Avrupa'nın en önde gelen gücü haline gelmesinin baş mimarı olan Kardinal Armand-Jean du Plessis Richelieu'ya düştü. Hanedan sadakati veya mezhepsel bağlılığa dayalı yaygın stratejileri reddeden Richelieu, bunun yerine Fransa'nın iç ve dış politikalarını "devlet çıkarları" (*raisons d'état*) doğrultusunda yönlendirdi: yani, tamamen koşulların gerçekçi bir değerlendirmesine dayalı olarak ulusal çıkarların esnek bir şekilde takip edilmesi.

Bu durum, de Gaulle için Roma'nın düşüşünden bu yana Avrupa işlerine yönelik ilk gerçek anlamda büyük stratejik yaklaşımı işaret ediyordu. Fransa artık Orta Avrupa'daki devletlerin çokluğunu, rekabetlerini teşvik ederek ve bölünmelerini kullanarak, her zaman olası herhangi bir kombinasyondan daha güçlü bir konumda olmasını sağlayacak şekilde istismar etmeyi hedefleyecekti. Fransa'nın ve onların kişisel Katolikliğini

göz ardı eden Richelieu ve halefi Jules Mazarin, Orta Avrupa'yı harap eden Otuz Yıl Savaşları'nda Protestan devletleri destekleyerek, Fransa'yı rekabetlerin hakimi konumuna getirdiler.

Bu şekilde Fransa, kıtanın en etkili ülkesi olarak ortaya çıkarken, Britanya ona karşı dengeleyici bir rol oynadı. 18. yüzyılın başlarında, *eski rejimin* sözde Avrupa Düzeni, zaman zaman birbirleriyle savaşan, zaman zaman uzlaşmalar yapan, ancak hiçbir zaman sistemin varlığını tehdit edecek aşırı çatışmalara yol açmayan, kısmen örtüşen iki koalisyondan oluşuyordu. Bu düzenin temel unsurları, Fransa tarafından yönetilen Orta Avrupa'daki denge ve Britanya'nın donanmasını ve mali kaynaklarını günün en güçlü Avrupa gücüne, genellikle Fransa'ya karşı kullanarak yönettiği genel güç dengesiydi.

De Gaulle, 1939'da yaptığı bir konuşmada Richelieu ve haleflerinin temel stratejisini övdü:

> Fransa, istediği zaman her zaman doğal müttefikler bulmuştur. V. Charles'a, ardından Avusturya Hanedanı'na ve nihayetinde büyüyen Prusya'ya karşı savaşmak için Richelieu, Mazarin, XIV. Louis ve XV. Louis sırayla bu müttefiklerin her birini kullandı. [17]

19. yüzyılın başlarında Napolyon döneminde, ittifaklar ve sınırlı savaş yoluyla çıkarlarını ilerletmek yerine, Fransa, rakiplerini sadece yenmek yerine *fethederek* mevcut düzeni devirmeye yöneldi ve bu sırada Fransız Devrimi'nin yeni halk meşruiyeti ilkesini öne sürdü. Ancak sonunda, Napolyon'un ve "silahlı ulusunun" gücü bile, ölümcül bir yanlış hesaplamayla alt edildi: Rusya'yı işgal etmek. De Gaulle, Napolyon'u bin yılda bir görülen bir dahi olarak görüyordu, ancak aynı zamanda Fransız gücünü ve prestijini israf etmekle de suçluyordu: "Fransa'yı bulduğundan

daha küçük bıraktı." [18] De Gaulle, Napolyon'un dehası ve felaket niteliğindeki yargı hataları yapma kapasitesinin kolayca ayrılamayacağına inanıyordu; Fransa'nın kapsamlı Napolyon zaferleri, nihai felaketlerinin temelini atmıştı. Bu nedenle de Gaulle, Fransa'nın bir dünya gücü olarak gerilemesini Napolyon dönemine tarihlendirdi, ancak Fransa, Napolyon sahneden çekildikten sonra da olayların merkezinde yer almaya devam etti.

Almanya gibi yükselen güçler ekonomik performansta Fransa'yı geride bırakırken, Fransa kültürel üstünlüğünü göstermeye devam etti. 1820'lerde Fransız bilginler Rosetta Taşı'nın hiyerogliflerini çözerek eski dillerin sırlarını ortaya çıkardılar. 1869'da Fransız mühendisler Süveyş Kanalı aracılığıyla Kızıldeniz'i Akdeniz'e bağladılar. On dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde – Renoir, Rodin, Monet ve Cézanne görsel sanatları yüce yeni zirvelere taşıdığında – Fransa, Avrupa'nın sanatsal lideri ve hala önemli bir ekonomik ve ticari güçtü. Baron Georges Haussmann, ortaçağ geçmişinin içinden büyük bulvarlar geçirip modernliği dayatırken, Paris Batı medeniyetinin kalbi, 'on dokuzuncu yüzyılın başkenti' oldu. [19] Denizaşırı ülkelerde, en yeni silahlarla donatılmış ordular kuran Fransız Üçüncü Cumhuriyeti, *medenileştirme misyonu* bayrağı altında geniş bir sömürge imparatorluğu kurdu. [*]

Bu emperyal ve kültürel zaferler, Fransa'nın iç gücünün çöküşünü gizledi. 1815'te Napolyon Savaşları'nın sona ermesiyle Fransa, geri kalmış Rusya hariç tüm Avrupa devletlerini geride bırakarak 30 milyonluk bir nüfusa sahipti. Yirminci yüzyılın başlarında bu rakam sadece 38,9 milyona yükselmişti [20] , Birleşik Krallık'ın nüfusu 16 milyondan 41,1 milyona [21] ve Almanya'nın nüfusu 21 milyondan 67 milyona [22] yükselmişti. Sanayi üretiminde, Fransa 1914'te özellikle kömür ve çelik gibi kilit sektörlerde

Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İngiltere ve Rusya'nın gerisinde kalmıştı. [23]

Almanya ile giderek artan dengesizliği hafifletmek için yenilenmiş ve artık endişeli bir ittifak arayışı başladı. 1894'te Rusya ile ve 1904'te İngiltere ile kurulan Entente Cordiale en önemlileriydi. Büyük güçlerin iki ittifak grubunda birleşmesiyle diplomasi katılaştı ve 1914 yazında Sırbistan ile Avusturya arasında yaşanan, aksi takdirde önemsiz sayılabilecek bir Balkan krizi, tüm katılımcılar için tarihsel deneyimle orantısız derecede yüksek kayıplara yol açan bir dünya savaşına neden oldu.

Ancak bunlar en çok Fransa için geçerliydi; iki milyon ölü – nüfusunun %4'ü – ve kuzey bölgeleri harap olmuştu. [24] Daha önce Fransa'nın başlıca müttefiki olan Rusya, 1917'de devrimle sarsıldı ve ardından çeşitli barış anlaşmalarıyla yüzlerce mil doğuya itildi. Avusturya'nın yenilgisi, Woodrow Wilson'ın ulusal kendi kaderini tayin etme doktrini ve demokratik ideolojisiyle birleştiğinde, yapısal olarak zayıf ve kaynakları yetersiz birçok devlet artık Doğu ve Orta Avrupa'da Almanya ile karşı karşıya kaldı. Alman askeri kapasitesinin gelecekteki herhangi bir yeniden canlanması, Fransızların Alman Ren bölgesine yönelik bir saldırısıyla püskürtülmek zorunda kalacaktı.

1918'de zafer kazanmış olmasına rağmen, Fransa müttefiklerinden daha iyi biliyordu ki yenilgiye ne kadar yaklaşmıştı. Ve psikolojik ve siyasi direncini kaybetmişti. Gençliğinden yoksun, yenilmiş rakibinden korkan, müttefikleri tarafından terk edilmiş hisseden ve çaresizlik önsezileriyle boğuşan Fransa, 1920'ler ve 1930'ları neredeyse kesintisiz bir hayal kırıklığı dönemi olarak yaşadı.

1918'den sonra Fransa'nın güvensizlik duygusunu, ordusu Avrupa'nın en büyük ordusu iken ve Almanya'nın ordusu barış antlaşmasıyla 100.000 kişiyle sınırlıyken Maginot Hattı'nı inşa etmeye karar vermesinden daha iyi ifade eden bir şey olamazdı. Kararı daha da dokunaklı kılan şey, Versay Antlaşması'nın Almanya'nın Ren bölgesine askeri güç konuşlandırmasını özellikle yasaklamış olmasıydı; bu bölge, Fransa'ya bir saldırı başlatmadan önce geçilmesi gereken bir bölgeydi. Zaferin ardından Fransa, kendine o kadar güvensiz hissetmişti ki, silahsız düşmanının barış antlaşmasını açıkça ihlal etmesine kendi saldırısıyla karşılık verebileceğini düşünmüyordu.

1934'te yarbay rütbesindeyken de Gaulle, *Profesyonel Bir Orduya Doğru adlı* eserinde Fransız askeri doktrinini temel bir eleştiriye tabi tutmuştu. Hareket kabiliyetinin stratejinin anahtarı olduğunu, hava gücü ve tankların ise başlıca uygulama güçleri olduğunu yazmıştı. [25] Ancak hizmet ettiği ordu, felaket derecede yetersiz olduğu ortaya çıkacak olan statik bir savunma stratejisi tasarlamıştı.

De Gaulle, 1934 tarihli o kitabından bir pasajda, melankolik sonucunu şöyle ifade etmişti:

> Bir zamanlar alışkanlıklar ve ihtiyatla kuşatılmış eski bir ülke vardı. Bir zamanlar dünya sahnesinin merkezindekiler arasında en zengin, en güçlü insanlar olan bu ülke, büyük felaketlerden sonra adeta kendi içine çekildi. Diğer insanlar onun etrafında büyürken, o hareketsiz kaldı. [26]

De Gaulle, kariyerinin her aşamasında bu tutumu tersine çevirmeye kararlıydı.

DE GAULLE VE İKINCI DÜNYA SAVAŞI

De Gaulle'ün 1940 yazında Londra'daki konumu, *ihtişamın* yeniden tesis edilmesi için hiçbir imkan sağlamamış gibi görünüyordu. Avrupa'nın kalbi Hitler tarafından boyunduruk altına alınmıştı. Kıta Avrupası'nın son kalan gücü olan Sovyetler Birliği, bir yıl önce Almanya ile saldırmazlık paktı imzalamıştı. [27] Kısmi Alman işgali altında Pétain tarafından yönetilen Fransa, tarafsızlık ve işbirliği arasında gidip geliyordu.

De Gaulle, ne herhangi bir resmi Fransız otoritesi tarafından Özgür Fransa'ya liderlik etmek üzere atanmıştı ne de liderliği seçimlerle onaylanmıştı. Komuta iddiası, bunun ilanından kaynaklanıyordu. Daha sonra şöyle yazacaktı: 'Bir yönetim gücünün meşruiyeti, ülkenin tehlikede olduğu bir dönemde ulusal birliği ve sürekliliği temsil ettiğine dair inancından ve ilham verdiği inançtan kaynaklanır.' [28] Ulusal tehlikenin bir başka anına atıfta bulunarak, hareketinin bayrağı olarak, beş yüzyıl önce mistik vizyonlarıyla Fransızları yabancı işgalcilerden topraklarını geri almak için bir araya getiren şehit Jeanne d'Arc'ın sembolü olan iki çubuklu Lorraine Haçı'nı seçti. De Gaulle'ün -bunu destekleyecek açık bir kanıt olmamasına rağmen- iddiası, fiziksel sınırları içinde meydana gelmiş olabilecek her türlü geçici trajediyi aşan, ebedi, yenilmez bir Fransa'nın 'en yüksek otoritesi' ile 'donatıldığı' yönündeydi. [29]

Sonraki aylarda ve yıllarda de Gaulle, kendine güveni ve uzlaşmaz tavrıyla, İttifak'ın (sık sık sinirlenen) liderlerinden -Churchill, Franklin D. Roosevelt ve hatta Stalin'den- tavizler koparmayı başardı; hepsini, Fransa'nın yeniden şekillenen bir Avrupa için vazgeçilmezliğini kabullenmeye mecbur etti.

De Gaulle, 18 Haziran 1940 tarihli çağrısıyla başlayarak, Özgür Fransızların bir özlem değil, bir gerçekliği temsil ettiği varsayımıyla hareket etti. Girişimini, Londra'ya sürgüne giden seçkin Fransız şahsiyetlerinden oluşan bir danışman grubu ve büyük ölçüde Dunkirk'ten tahliye edilen, sayıları azalmış Fransız saflarından toplanan bir askeri güçle başlattı. 1940'ın sonunda, sivil destekçilerden oluşan bir İmparatorluk Savunma Konseyi kurulduğunda, etkili Özgür Fransız savaşçılarının sayısı sadece 7.000'e ulaşmıştı.

Böylesine kısıtlı güçlerle vizyonunu nasıl gerçekleştirecekti? De Gaulle, askeri seçeneklerinin az olduğunu anlamıştı. Bu nedenle, Fransız İmparatorluğu'nun dağınık savaş güçlerini kendi tarafına çekerek meşruiyet için coğrafi bir temel oluşturmaya odaklanmaya karar verdi. Bu amaçla, anavatanın kurtuluşuna giden ilk adım olarak, dağınık kolonilerini Vichy'den ayırmak için seyahat etti. Baştan sona, ana düşmanı Almanya değil, Vichy'ydi; ana hedefi savaşı kazanmak (yardımcı olsa da) değil, ardından gelecek barışta Fransa'nın toprak, kurumsal ve ahlaki yenilenmesi için koşullar yaratmaktı.

De Gaulle'ün toprak kazanımı çabalarının meyve vermesi iki ay sürecekti. Bu arada, Müttefikler için yıpratıcı bir karar ufukta görünüyordu: Cezayir'in Oran kenti dışındaki Mers-el-Kébir deniz üssünde demirlemiş Fransız filosuna ne yapılacaktı? Eğer Almanların eline geçerse, deniz gücü dengesini İngiltere aleyhine çevirme veya hatta Britanya Adaları'na olası bir Nazi işgaline yardımcı olma riski taşıyacaktı. Churchill bu riski göze almayacağına karar verdi. 3 Temmuz'da, filonun İngiliz limanlarına gitmesini talep ettikten sonra, Cezayir deniz üssünün bombalanmasını emretti. Saldırıda yaklaşık 1300 Fransız denizci öldü ve aralarında *Bretagne*

zırhlısının da bulunduğu üç gemi battı. De Gaulle, acı çekmesine rağmen sakin bir şekilde tepki verdi ve BBC'de olayı savundu: "Adına layık hiçbir Fransız, bir İngiliz yenilgisinin ülkesinin esaretini sonsuza dek mühürleyeceğinden bir an bile şüphe duyamaz." [30] Savaştan sonra, Churchill'in yerinde olsaydı aynı şeyi yapacağını söyledi. [31]

Özgür Fransızlar için iyi haber nihayet 26 Ağustos'ta geldi; Fransa'nın Afrika kökenli ilk yüksek düzeyli sömürge yöneticisi olan Çad Genel Valisi Félix Éboué, koloninin de Gaulle'e desteğini taahhüt etti. Ertesi gün bir radyo yayınında de Gaulle bu gelişmeyi övdü: 'Fransa, Fransa'dır. İçinde dünyayı her zaman şaşırtan ve şaşırtmaya devam eden gizli bir kaynak vardır. Ezilmiş, aşağılanmış, terk edilmiş Fransa, uçurumdan geri tırmanmaya başlıyor.' [32]

Tırmanış kolay olmayacaktı, zira Fransız Batı Afrikası hâlâ Vichy'nin sıkı kontrolü altındaydı. Eylül ayında, Senegal ve komşu kolonileri Özgür Fransız tarafına çekmek amacıyla bir Fransız-İngiliz filosu Dakar limanına doğru ilerledi. Bu girişim fiyaskoyla sonuçlandı. Birkaç gün boyunca de Gaulle perişan haldeydi. [33] 7 Ekim'de Kamerun'un Douala kentinde coşkulu bir karşılama moralini yükseltti ve kısa süre sonra Fransız Kongo'sundaki Brazzaville, Özgür Fransa'nın yeni başkenti oldu. Küçük bir Özgür Fransız askeri operasyonu 10 Kasım'da Gabon'u ele geçirmeyi başardı ve böylece tüm Fransız Ekvator Afrikası de Gaulle'ün safına katıldı.

De Gaulle'ün hareketinin mali ve askeri sınırlamalarına rağmen, halk arasında yankı uyandırmıştı. 11 Kasım Ateşkes Günü'nde Paris'te Özgür Fransızlar lehine halk gösterileri düzenlendi; bu gösterilere, ellerinde ikişer olta takımı (' *deux gaules* ') taşıyan öğrenciler de katılmıştı.

Tarihi Sahra ötesi ticaret yolları üzerinde stratejik bir konumda bulunan Çad, özellikle İtalya'nın Libya kolonisine yönelik Özgür Fransız askeri operasyonları için hayati bir üs olacaktı. 1941'in başlarında, Özgür Fransız Albay Philippe Leclerc de Hauteclocque, 400 kişilik bir kolu, 1000 mil boyunca zorlu arazide ilerleyerek, tam bir İtalyan garnizonunun konuşlandığı güney Libya vaha kasabası Kufra'ya cesur bir baskın düzenledi. 1 Mart'ta, on günlük bir kuşatmanın ardından İtalyanlar teslim oldu. Kısa süre sonra 'Kufra Yemini' olarak bilinen olayda, Leclerc adamlarına, 'renklerimiz, güzel renklerimiz, Strasbourg katedralinden dalgalanana kadar' dinlenmeyeceklerine yemin ettirdi. [34]

Kufra muharebesi, Özgür Fransızların savaşta elde ettiği ilk büyük askeri zaferdi, moral açısından büyük bir yükselişti ve de Gaulle'ün şu ilkesinin doğrulanmasıydı: 'Bizim konumumuzda, kim yerinde durursa geride kalır.' [35] İki yıl sonra, Müttefiklerin Kuzey Afrika'ya çıkarma yapmasının ardından, Leclerc, de Gaulle'ün emriyle, Çad'dan Libya üzerinden Tunus'a kadar 4.000 Afrikalı ve 600 Fransızdan oluşan bir Özgür Fransız birliğine liderlik etti ve burada Alman Mareşal Rommel'in Afrika Kolordusu'na karşı yapılan meydan savaşında İngilizlere katıldı.

Ancak Leclerc Libya'da ikinci kez yürüyüşe geçmeden önce, Özgür Fransızların diğer cephelerde de yeteneklerini kanıtlamaları gerekiyordu. Operasyonları, Müttefiklerin yardımıyla Vichy kontrolündeki bölgeleri özgürleştirmek ve böylece Özgür Fransızların cesur, yetenekli ve Fransa'nın dünyadaki önde gelen güç konumunu yeniden tesis etmeye kararlı olduğunu dünyaya göstermek üzere tasarlanmıştı. Bu süreçlerde de Gaulle, Özgür Fransa'nın yalvaran değil, ortak olarak işbirliği yapacağında ısrar edecekti.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Milletler Cemiyeti'nin himayesi altında Fransız mandası olarak kurulan Suriye ve Lübnan'ın Haziran 1941'deki işgali, Afrika modelini tekrarladı. Britanya, Almanya'nın Levant'ta hava üsleri kurmasını engellemeye çalışırken, de Gaulle de bölgedeki tarihi konumunu savunmak için sınırlı kuvvetleriyle bu çabaya katıldı; bu konum, büyük ölçüde Britanya ile olan şiddetli rekabeti içeriyordu.

Suriye'deki Vichy yetkilileri Özgür Fransızlarla anlaşmayı reddettiği için, İngiliz komutan Vichy yüksek komiseri Henri Dentz ile müzakere etti. Temmuz 1941'de imzalanan ve Saint Jean d'Acre Ateşkesi olarak adlandırılan anlaşma, İngiltere'ye tüm Levant'ın egemenliğini fiilen tanıdı. Ancak, Fransız topraklarının Vichy ile bir İngiliz müzakeresinin konusu olması, de Gaulle için kabul edilemez bir durumdu. Anlaşmanın Fransız birliklerinin Vichy'ye geri gönderilmesine ilişkin hükümleri, hoşnutsuzluğunu daha da artırdı. Suriye'deki Vichy güçlerinden firar edenlerle küçük ordusunu güçlendirmeyi umuyordu ve her şeyden önce, Fransa'nın nihai kaderi için bir emsal oluşturulmasından endişe ediyordu. Daha spesifik olarak, nihai zaferden sonra Fransa'nın yönetiminin Müttefiklerin kontrolüne geçmesinden ve yeni bir Fransız hükümetinin Fransa'nın kendi eylemleriyle değil, Müttefikler tarafından meşrulaştırılmasından korkuyordu.

21 Temmuz'da, Britanya'nın Orta Doğu'daki yerleşik bakanı Oliver Lyttelton, de Gaulle'ü Kahire'deki ofisinde kabul etti. De Gaulle, adamlarını ortak kuvvetten ve Özgür Fransızları Britanya komutasından çekmekle soğuk bir şekilde tehdit etti. [36] De Gaulle, anılarında bu olay hakkında şöyle yazacaktı: 'Levant'ın İngiltere'nin planlarına açtığı geçirgen, entrika dolu, rüşvetçi ortamda, oyun... kolay ve cazipti. Sadece bizimle bir kopuş

olasılığı ve Fransa'nın duygularını yatıştırma zorunluluğu, Londra'yı belli bir ölçüde ılımlı olmaya zorlayabilirdi.' [37] Lyttelton, de Gaulle'ü yatıştıracak bir ateşkes yorumu özetle ortaya koydu: 'Büyük Britanya'nın Suriye veya Lübnan'da savaşı kazanmaktan başka bir çıkarı yok. Fransa'nın konumuna herhangi bir şekilde tecavüz etme arzumuz yok.' [38] De Gaulle anılarında, 'Büyük Britanya'dan ayrılmanın bize getireceği ahlaki ve maddi zararın, açıkçası, bizi tereddüte düşüreceği' gerçeğini de kabul edecekti. [39] De Gaulle, 12 Eylül'de Churchill ile görüştüğünde, konuşma başlangıçta öfke ve sessizlik anlarıyla kesintiye uğradı. Başbakanın yardımcılarından biri, 'birbirlerini boğmuşlar mı' diye merak etti ve iki lider puro içerek ortaya çıksalar da, ortak tutanaklar konusunda bile anlaşamadılar. [40]

Kendisini yücelten lider Churchill'e meydan okuduktan sonra, de Gaulle, esasen aynı konularda, yani Müttefiklerin yeniden ele geçirdiği Fransız topraklarının kaderi konusunda, daha da güçlü bir figür olan Başkan Roosevelt'e meydan okumaktan çekinmedi. Burada daha az hoşgörülü bir bakış açısıyla karşılaştı. Roosevelt, tek amacı savaşı kazanmak olan bir kişiydi ve koalisyon içindeki statü tartışmaları, özellikle de iddiası hiçbir şekilde karşılaştırılabilir bir güçle desteklenmeyen bir figür tarafından ortaya atıldığında, onu rahatsız ediyordu. De Gaulle'ün Jeanne d'Arc kompleksi olarak gördüğü şeye karşı yalnızca küçümseme duyuyordu. [41]

De Gaulle'ün Amerika ile olan anlaşmazlıkları, Newfoundland kıyılarının açıklarında bulunan iki küçük ada olan Saint Pierre ve Miquelon üzerinden başladı: 1763 Paris Antlaşması ile Fransa'nın Kuzey Amerika imparatorluğunun kalıntıları olan bu adalar, Pearl Harbor saldırısının ardından Roosevelt'in Fransa'nın Batı Yarımküre'deki topraklarından sorumlu Vichy yetkilisiyle iletişime geçerek adaların resmen

tarafsızlaştırılmasını talep etmesiyle başladı. Bu, adaların radyo istasyonunun geçen Alman denizaltılarına yayın yapmasını engelleyecekti. Vichy bu talebi kabul etse de, de Gaulle, iyi niyetli bile olsa herhangi bir yabancı ülkenin kendi onayı olmadan Fransız iç işlerine karışmasını kabul edilemez buldu. Bu nedenle, küçük donanmasının komutanı Amiral Émile Muselier'e, Özgür Fransızlar adına adaları işgal etme emri verdi.

Bu girişimi daha da cüretkar kılan şey, çıkarma harekatının 23 Aralık'ta, Churchill'in müttefik olarak ilk savaş zamanı görüşmeleri için Roosevelt ile görüşmek üzere Washington'a vardığı sırada gerçekleşmesiydi. De Gaulle, Noel arifesinde Muselier'e yazdığı mektupta, ABD'nin itirazlarından etkilenmemesi konusunda talimat verdi:

> Bir kurbağa göletine kaldırım taşı attık. Saint-Pierre'de sessizce kalın, hükümeti ve radyo istasyonunu organize edin. Adalarla ilgili olarak size hitap eden herhangi bir yabancı hükümet temsilcisinden, [Özgür Fransız] Ulusal Komitesine hitap etmesini isteyin. [42]

Muselier'in güçleri adaları direnişsiz ele geçirdi ve 26 Aralık'ta Özgür Fransızlara bağlılıklarını teyit etmek için bir halk oylaması düzenledi.

Batı Yarımküre'de sürpriz bir saldırı olasılığı, bu gibi küçücük bir saldırı bile olsa, özellikle Pearl Harbor'dan iki hafta sonra, Washington'ı mutlaka rahatsız edecekti. Dışişleri Bakanı Cordell Hull o kadar öfkelenmişti ki, bir protesto bildirisinde 'sözde Özgür Fransızlar'dan bahsetmişti; bu ifade medyada ve Kongre'de geniş çapta eleştirilmişti. [43] De Gaulle, o andan itibaren Hull'a 'sözde Dışişleri Bakanı' diyerek karşılık verdi. Şubat 1942'ye gelindiğinde, Hull'un yardımcısı Sumner Welles, Özgür Fransızlar ile Washington arasındaki işbirliğini yeniden sağlamıştı. [44]

Bu şekilde, de Gaulle'ün görünüşte absürt hamlesi, Fransa'nın siyasi toparlanmasının sembolü haline geldi. Gerçekten de, büyük güç eşitsizlikleri karşısında Fransa'nın tarihsel kimliğini savunma yönündeki tutarlı ve birçok yönden kahramanca dürtüsü, Fransız büyüklüğünü yeniden tesis etmenin ön koşulu haline geldi. Bunun müttefikleri için ne kadar sinir bozucu olduğunun farkındaydı: 'Belki de benimle çalışmanın kolay olmadığını düşünüyorlar,' diye düşündü. 'Ama eğer öyle olsaydım, bugün Pétain'in Genelkurmayında olurdum.' [45]

De Gaulle'ün meydan okuyucu davranışı, yeniden canlandırmaya çalıştığı *ihtişam* kavramına dayanıyordu. Gördüğümüz gibi, bu durum, her zaman elde edilmenin eşiğinde olan, ancak Britanya'nın güç dengesi politikalarıyla sürekli engellenen, kıtada üstünlük arayışındaki Fransız davranışlarından kaynaklanıyordu ve De Gaulle'ün Özgür Fransızların lideri olarak sorumluluğuna dair yorumuna da yansımıştı. Kaçınılmaz olarak, savaş sırasında Britanyalıların tarihi anlaşmazlıkları önceden çözme yönündeki her türlü cazibesini engelleme çabasını da içeriyordu.

Bazen sinirlenen Churchill bir keresinde şöyle demişti: 'Evet, de Gaulle kendisinin Jeanne d'Arc olduğunu düşünüyor, ama benim lanet olası piskoposlarım onu yakmama izin vermiyor.' Yine de sonunda, de Gaulle ve Churchill savaş boyunca belirsiz bir tür işbirliğini başardılar. Churchill, de Gaulle'ün çabalarını mali olarak mümkün kıldı ve onu Roosevelt'in düşmanlığından korudu – örneğin Mayıs 1943'te başkan yarı ciddi bir şekilde de Gaulle'ü Madagaskar'a sürgün etmeyi önerdiğinde. [*]

1943 sonbaharında, de Gaulle İngiliz hoşgörüsünün sınırlarına yaklaştığının farkına varmış gibiydi. Sovyet büyükelçisi Ivan Maisky'ye, Churchill ile anlaşmazlıklar çok şiddetlenirse Rus topraklarında kabul edilip

edilemeyeceğini sordu. Sovyet büyükelçisi, yaklaşımı tamamen reddetmeden, de Gaulle'ü resmi bir teklif sunmadan önce dikkatlice düşünmeye çağırdı. De Gaulle'ün Özgür Fransızların Rus topraklarına taşınmasını önerdiği pek olası değil; çok daha büyük olasılıkla, geleceğe yönelik seçenekleri araştırıyor ve Stalin'e Rusya'nın uzun vadeli hesaplamalarının önemli bir parçası olduğunu gösteriyordu.

De Gaulle, vizyonunun çok geçmeden Fransa'nın kendisinde gerçekleştirilmesi gerekeceğini anlamıştı. Bu mücadeleye dikkatlice hazırlanmıştı. Eylül 1941'de Özgür Fransız Ulusal Komitesi'nin (*Comité national français* veya CNF) kurulmasının ardından, zamanı geldiğinde ana ülkeye taşınabilecek yasal yapılar oluşturdu. Yasama organı ve mahkemelerin yokluğunda ve uzun süredir devam eden bir Fransız geleneğini izleyerek, CNF 'yasaları' ve kararnameleri ilan etmek için bir resmi gazete (*Journal officiel*) kullandı. [*] De Gaulle ayrıca Londra'daki önemli göçmen topluluğuyla yakın temasını sürdürdü ve kendisini gerçek Fransa'nın somutlaşmış hali olarak sundu. Meşruiyeti hiçbir zaman sorgulanmadı ve seçkin bir hayran kitlesi edindi. Son olarak, komünistler de dahil olmak üzere Direniş'in çeşitli fraksiyonlarıyla yakınlaşırken, anakara Fransa içinde de bir takipçi kitlesi oluşturdu.

Bütün bu unsurlar onun kişiliğiyle bir arada tutuluyordu: buyurgan, mesafeli, tutkulu, vizyoner, tarifsiz derecede vatansever. Bu nedenle, 18 Haziran 1942'de, Özgür Fransızların kuruluşunun ikinci yıldönümünü kutlamak için Londra'daki Royal Albert Hall'da düzenlenen bir mitingde de Gaulle şunları söyledi:

> Görevimiz bittiğinde, rolümüz tamamlandığında, Fransa'ya tarihinin başlangıcından beri hizmet edenlerin ardından, geleceğinin sonsuza dek hizmet edecek olanların önünde, Fransa'ya basitçe, [şair Charles] Péguy gibi şöyle diyeceğiz: 'Anne, senin için savaşan oğullarına bak.' [46]

Özgür Fransızların bir sonraki zorluğun üstesinden gelebilmeleri için bu sorgusuz sualsiz, neredeyse mistik bağlılığa ihtiyaçları olacaktı.

KUZEY AFRIKA YARIŞMASI

8 Kasım 1942'de, 'Meşale Operasyonu'nda, Amerikan ve İngiliz kuvvetleri Fransız Fas'ına ve Cezayir'in geniş topraklarına çıkarma yaptı. Cezayir'in üç kıyı bölgesi, sömürge olarak değil, Fransa'nın iç topraklarının bir parçası olan departmanlar olarak yönetiliyordu. [*] Cezayir, Müttefikler için stratejik öneme sahipti; özellikle de bu topraklar, Avrupa'nın olası işgalinde Müttefik kuvvetlerini takviye etmek için toplanabilecek önemli bir ordunun üssü olduğu için. Ancak Özgür Fransızlar için her şeyden önce Fransa'nın kendi yönetiminin meselesini gündeme getiriyordu. Cezayir içindeki çekişen güçlerden hangisi galip gelirse, savaş bittiğinde Fransız ana vatanının meşru hükümeti olma konusunda belirleyici bir hakka sahip olabilirdi.

De Gaulle'ün sık sık "Anglo-Sakson" güçler olarak adlandırdığı devletler, Özgür Fransızların sorunlu liderine böylesine güçlü bir yetki vermeye pek istekli değillerdi. Ona planlarından asla bahsetmediler; işgalden ancak olaydan sonra haberdar oldu. Daha da önemlisi, Müttefikler Cezayir'e de Gaulle'ün liderliğine olası bir rakip getirdiler.

Birinci Dünya Savaşı gazisi General Henri Giraud, 1940 seferi sırasında Hollanda'da Fransız birliklerine komuta etmişti. Esir alınan Giraud, Dresden yakınlarındaki tepedeki Königstein Kalesi'nde hapsedildi ve o sırada altmış üç yaşında olan Giraud, Nisan 1942'de 150 fitlik bir uçurumdan halatla inerek buradan kaçtı. Bu cesur kaçış, Giraud'un Birinci Dünya Savaşı'nda bir Alman esir kampından daha önce yaptığı kaçışla zaten kazandığı kahramanlık ününü pekiştirdi. [47] Vichy Fransası'na döndüğünde, Pétain'i Almanya'nın savaşı kaybedeceğine ve Fransa'nın Müttefikler kampına katılması gerektiğine ikna etmek için boşuna çabaladı. Pétain, Giraud'un argümanlarını reddetmesine rağmen, onu Almanya'ya iade etmeyi reddetti. 5 Kasım 1942'de Giraud, nominal olarak Amerikan komutasındaki bir İngiliz denizaltısıyla Fransa'dan Cebelitarık'a götürüldü. 9 Kasım'da, Meşale Operasyonu çıkarmalarının ardından Cezayir'e uçtu ve burada hem Roosevelt hem de Churchill onu en etkili figür olarak atamak istediler.

Siyasi meşruiyet için yapılan bu kritik mücadelede, Müttefiklerin çıkarma harekatından kısa bir süre önce Cezayir'e gelen üçüncü bir aday daha vardı. Bu kişi, görünüşte hasta oğlunu ziyaret etmek için gelen Vichy donanmasının komutanı Amiral François Darlan'dı.

Bu, Pétain'in Almanlardan uzaklaşmasının ilk adımı mıydı? Yoksa Cezayir'in olası bir İngiliz-Amerikan işgaline karşı savunmasını organize etmenin bir yolu muydu? Böylesine belirsiz bir durumda, işbirlikçi ve vatansever rolleri iç içe geçebilirdi. 10 Kasım'da, Müttefik kuvvetlerin başkomutanı Eisenhower, Darlan'ın varlığından yararlanarak Vichy güçleriyle ateşkes müzakereleri yapmaya karar verdi ve Kuzey Afrika'daki Müttefikler harekatına işbirliği karşılığında onu Afrika'daki Fransa yüksek komiseri olarak atadı.

Darlan'ın otorite iddiası sadece kırk bir gün sürdü. Noel arifesinde, motifi asla ortaya çıkarılamayan bir katil tarafından suikaste uğradı. Tüm tarafların Darlan'ın ortadan kaldırılmasında çıkarı vardı, hiçbiri bu olaydaki rolünü ifşa etmekte çıkar sahibi değildi.

Bu durum Giraud'u de Gaulle'ün başlıca rakibi haline getirdi. Aslında o, Vichy Fransası'nın kurtuluş özlemini temsil ediyordu.

İki general arasındaki anlaşmazlık daha da ilerlemeden önce, Roosevelt, Churchill ve kurmayları Ocak 1943'te Kazablanka'da bir araya gelerek Anglo-Amerikan savaş stratejisini planladılar ve Roosevelt'in gözünde iki Fransız primadonna arasındaki anlaşmazlığı çözdüler. Roosevelt, 22 Ocak'taki ilk görüşmelerinde de Gaulle'e konuya ilişkin görüşünü sundu. De Gaulle'ün, yeniden fethedilen Fransa üzerinde bir Anglo-Sakson vesayeti kurulması kabusunu savundu:

> Başkan, Fransız halkının bu dönemde egemenliklerini savunma gücünün bulunmadığına tekrar değindi. Başkan, bu nedenle 'vesayet' hukuk analojisine başvurmanın gerekli olduğunu ve şu anda Fransız topraklarında savaşan Müttefik Milletlerin Fransa'nın kurtuluşu için savaştığı ve siyasi durumu Fransız halkı adına 'vesayet' altında tutmaları gerektiği görüşünde olduğunu belirtti. [48]

Roosevelt'in meydan okuması, örtük olanı açık hale getirdi. De Gaulle, yalnızca Fransız çözümünü kabul etme kararlılığını vurgulamak için New York Başpiskoposu Francis Spellman'ı kullandı. Spellman, Fas'taki Amerikan birliklerini ziyaret ediyordu ve Roosevelt tarafından, generali Giraud'un hakim olduğu bir yapıda ast bir rolü kabul etmeye ikna etmek için görevlendirilmişti. Teslim olmaktan çok uzak olan de Gaulle, bir tehditle karşılık verdi: Anglo-Amerikalıların Fransız ulusal iradesini

baltalamaları, Fransız siyasi yapısının kurtuluş için üçüncü bir tarafa - açıkça ima edildiği üzere Sovyetler Birliği'ne- yönelmesinden dolayı akıllıca olmazdı. [49] Bu, biraz önce Londra'daki Sovyet büyükelçisini ziyaretinde gerçekleştirdiği manevranın bir varyasyonuydu. [50]

Roosevelt, Churchill'in desteğiyle, iki generalden oluşan bir duumvirat önerisinde bulundu. De Gaulle ise, gerçek Fransa'yı temsil edenin kendisi olduğu gerekçesiyle bunu reddetti; bu tutumunu Kazablanka konferansına katıldığı üç gün boyunca da sürdürmüştü.

Giraud'un en ufak bir siyasi yeteneği olsaydı, kendisi için olumlu bir sonuç elde edebilirdi. Bu alandaki sınırlılıkları, o dönemde Cezayir'deki İngiliz yerleşik bakanı ve daha sonra başbakan olan Harold Macmillan tarafından çok iyi bir şekilde açıklanmıştır:

> Sanırım siyaset tarihinin tamamında hiçbir insan bu kadar kısa sürede bu kadar büyük bir sermayeyi heba etmemiştir... Destedeki her as, her kral ve neredeyse her kraliçeyle iskambil oynamaya oturdu... ama olağanüstü bir el çabukluğuyla kendi payını elinden almayı başardı. [51]

Giraud'un çöküşü, rakibinin siyasi becerisiyle hızlandı. Mesele, 'Anglo-Sakson' liderlerinin iç Fransız sorununa bir çözüm dayatmasını en iyi nasıl engelleyebileceğimiz haline geldiğinde, de Gaulle aniden beklenmedik bir esneklik sergiledi. Nisan 1943'te, Giraud'a hâlâ küçümseyerek yaklaşmasına rağmen – 'Tüm Fransa benimle... Giraud dikkatli olsun!... Sonunda Fransa'ya zaferle ama bensiz gitse bile, ona ateş edecekler' [52] – Giraud'u bir toplantıya davet etti (bu toplantı nihayet 31 Mayıs'ta gerçekleşti). Orada, birkaç ay önce reddettiği ortak liderlik *ilkesini* kabul etti ve iki başkandan oluşan bir komite önerdi: kendisi siyasi departmanın başı, Giraud ise askeri

departmanın başı olarak. Bunun üzerinde, de Gaulle tarafından atanan üç kişiden, Cezayir yetkilileri tarafından atanan üç kişiden ve Giraud tarafından atanan üç kişiden oluşan bir Fransız Ulusal Kurtuluş Komitesi (CFLN) olacaktı.

Bu, de Gaulle'ün, üstün yönetim becerilerinin Cezayir makamları tarafından atanan CFLN üyelerini uzun vadede kendisini desteklemeye ikna edeceğine dair inancına dayanan cesur bir hamleydi. [53] Ve gerçekten de, CFLN'nin genel çerçevesi içinde – de Gaulle'ün yapısal önerisi kabul edilmişti – daha yaşlı, çok daha az incelikli generali alt etti. Sonuç olarak, Giraud'un askeri komutanlığı, Komitenin nominal 'sivil' kontrolüne tabi hale geldi ve Müttefiklere birleşik bir Fransız otoritesinin oldubittisini sundu. Bu süreçte, askeri operasyonları denetlemek üzere de Gaulle'ün başında olduğu yeni bir savunma komitesi oluşturuldu ve Giraud fiilen kurmay statüsüne itildi. [54]

De Gaulle daha sonra Giraud'nun siyasi çöküşünü şöyle tanımlayacaktı:

> Bu nedenle Giraud'un yavaş yavaş izole edilip reddedilmesi kaçınılmazdı; ta ki kabul etmediği sınırlamalar içinde duvarlarla çevrili kaldığı ve dahası, baş döndürücü hırslarının kaynağı olan dış desteklerden mahrum kaldığı gün istifa etmeye karar verene kadar. [55]

De Gaulle, sonsuz bir özgüven ve sabırla, incelikli ve acımasız bir şekilde, Giraud'nun otoriteye giden her yolunu engelledi ve CFLN'yi Fransa'nın nihai cumhuriyetçi hükümetinin temeli haline getirdi .

De Gaulle'ün liderliğinde, Cezayir'deki CFLN, kurtuluştan sonra Fransa'nın iç ve dış işlerini yönetecek kurumları belirlemeye girişti ve bir Anglo-Sakson vesayetini önledi. Haziran 1944'te CFLN tarafından çıkarılan bir kararname, kurtuluştan sonra Nazi işbirlikçilerinin yargılanması için

özel mahkemeler kurdu; bu, Fransız medeni hukuk geleneğinde alışılmadık bir durumdu. Yalnızca 'ulusal duyguların kanıtı' olan veya yerel kurtuluş komitesi tarafından onaylanmış, dürüst bir savaş geçmişine sahip vatandaşlar jüri üyesi olarak görev yapmaya hak kazanacaktı. [56] Başlangıçtan itibaren, de Gaulle'ün proto-devleti, sınırlı yetkiye sahip danışma konseyleri tarafından desteklenen güçlü bir yürütme organı biçimini aldı ve bunların tümü de Gaulle'e rapor veriyordu; böylece onu gelecekteki bir hükümetin açık lideri haline getiriyordu.

Roosevelt ve Churchill ile olan ilişkilerinde de Gaulle, sanki zaten bir hükümet başkanıymış gibi davrandı ve asıl görevinin zaferden sonra geleceğini asla gözden kaçırmadı. Haziran 1944'te İngiliz ve Amerikan Müttefikleri Fransa'ya ayak bastığında, Haziran 1940'taki yoksul, tanınmayan genç general, Müttefiklerin Fransız birliğinin ve potansiyel hükümetin tartışmasız lideri haline gelmişti.

SIYASI İKTIDARA ULAŞMAK

Batılı Müttefikler, 1943 sonlarında Tahran zirvesinde Stalin'e söz verdikleri Fransa'nın kurtuluşunu gerçekleştirdiklerinde sınav başlayacaktı. Haziran 1944'te Normandiya kıyılarına yapılan Fransız çıkarmalarının öncesinde de Gaulle, kendi güçleri ile Fransa içindeki direnişi temsil eden siyasi güçler arasında iç savaşı önlemeye odaklandı. Bu, özellikle Amerikalı ve İngiliz ortaklarının, mevcut Fransız ordusunun kontrolünü isteksizce kabul etmelerine rağmen, Fransa'nın gelecekteki yönetiminde onu kendilerine eşit olarak görmeye henüz hazır olmamaları nedeniyle daha da önemliydi. Hem

Roosevelt hem de daha az ölçüde Churchill, bu konudaki nihai kararı savaşın sonuna kadar ertelemeye çalıştılar. Roosevelt, Fransa'nın siyasi evrimine ilişkin tahminini Savaş Bakanı Henry L. Stimson ile paylaştı: 'De Gaulle çökecek... Kurtuluş devam ettikçe başka partiler ortaya çıkacak ve de Gaulle çok küçük bir figür haline gelecek.' [57]

De Gaulle'ün Fransız denizaşırı imparatorluğunu kendi tarafına çekme ve Giraud'un liderliğine yönelik meydan okumasını aşma konusundaki zaferlerine rağmen, Özgür Fransızların anakara Fransa üzerindeki kontrolü hiç de önceden belirlenmiş değildi. Vichy yetkilileri, Alman işgalinin başlangıcında önemli bir halk desteğine sahipti. İç direniş grupları, Müttefikler Kuzey Afrika'ya çıkarma yapana kadar daha büyük birlikler halinde örgütlenmeye başlamamıştı. Direniş güçleri arasında komünistler en iyi örgütlenmiş olanlardı; sosyalistlerin varlığı da önemliydi. Sonuç olarak, çeşitli iç gruplar hiçbir zaman tek bir komuta altında birleşmedi.

De Gaulle'ün kâbusu, Müttefik kuvvetlerin Fransa'ya girerek geçici bir hükümet kurması ve Roosevelt'in tahminini gerçekleştirmesiydi. Bu nedenle, böyle bir hükümet kurulmadan önce en kısa sürede Fransa'da ve Üçüncü Cumhuriyet'in bölünmüşlüklerini aşan ulusal bir figür olarak Paris'te görünmesi şarttı.

6 Haziran 1944'te Amerikan ve İngiliz kuvvetleri Normandiya'ya çıkarma yaparak kısa sürede 100 kilometre uzunluğunda ve 25 kilometre derinliğinde plaj başları kurdular. Müttefik kuvvetlerin yeterli sayıda toplanması ve kararlı Alman direnişinin kırılması altı hafta sürdü.

De Gaulle, otoritesini kurmaya başlamak için o kadar uzun süre beklemeyecekti. Çıkarma gününden itibaren, geri alınan toprakları ziyaret etmekte ısrar etti. Churchill, isteksizce de olsa İngiliz sektörüne yapılacak

bir ziyareti kabul etti ve İngiliz komutanı General Montgomery'ye, de Gaulle'ü Fransız topraklarındaki havaalanında değil, İngiliz karargahında karşılaması talimatını verdi.

Bu küçük düşürme, de Gaulle'ün kişisel siyasi varlığını kurma amacına faydalı oldu. 14 Haziran'da, İngiliz karargahına kısa bir ziyaretin ardından, İngiliz işgali altındaki toprakların en büyük şehri (nüfus 15.000) olan Bayeux'ye doğru yola çıktı. Orada, hâlâ görevde olan Vichy alt valisinin sunduğu bir kadeh şampanyayı reddetti, yerel Vichy ileri gelenlerini mesafeli bir şekilde selamladı ve asıl amacı olan, Fransa anakarasındaki ilk konuşmasını yapmak üzere merkez meydana doğru ilerledi. Bayeux'nün muhteşem ortaçağ katedralinin gölgesinde, kalabalığa sanki tüm savaş boyunca Fransız Direnişi'nin üyeleriymiş gibi ("Savaşın başından beri [savaşmayı] hiç bırakmadınız") ve onlara emir verme yetkisine sahipmiş gibi hitap etti:

> Bugün İtalya'da askerlerimizin zaferle taçlandırdığı gibi, yarın da Fransa'da kara, deniz ve hava kuvvetlerimizle savaşmaya devam edeceğiz. Tamamen etrafımızda toplanmış olan İmparatorluğumuz muazzam bir yardım sağlıyor... Size söz veriyorum ki, Fransız topraklarının her karışının egemenliği yeniden sağlanana kadar savaşa devam edeceğiz. Kimse bizi bundan alıkoyamayacak.
>
> Müttefiklerin yanında bir Müttefik olarak savaşacağız. Ve kazanacağımız zafer, özgürlüğün zaferi ve Fransa'nın zaferi olacaktır. [58]

Bayeux'yu gerçekten özgürleştiren İngiliz birliklerinden veya çıkarma sırasında birçok kayıp veren Amerikan kuvvetlerinden hiç bahsedilmedi. De Gaulle, dinleyicilerinin zihninde, özünde bir Anglo-Amerikan seferi olan bu olayı, tekil bir Fransız zaferi olarak göstermeye çalışıyordu. Bayeux'yu ziyaret ederek, ulusun topraklarını sahiplenmekten ziyade, ruhunu

canlandırmayı amaçlıyordu. Son kez olmasa da, dinleyicilerini gerçeklikle pek ilgisi olmayan bir anlatıyı doğru kabul etmeye ikna etmeye çalıştı.

De Gaulle ziyaretini son derece politik bir jestle sonlandırdı. Montgomery'den ayrılırken, partisinden bazılarının geride kaldığını neredeyse kayıtsızca belirtti. Montgomery olayı aktardı ve ekledi: 'Onların görevinin ne olduğunu bilmiyorum.' Ancak de Gaulle biliyordu: yeni bir sivil hükümet aracılığıyla otoritesini kurmakla görevliydiler. [59]

Sonraki iki ay içinde de Gaulle, Müttefikler arasındaki konumunu güçlendirmek için Roma'yı ziyaret etti ve Müttefiklerin İtalyan seferine katılan Cezayir'den gelen Fransız birlikleriyle görüştü. Ardından, Amerikalı müttefikiyle ilişkilerini geliştirmek için ilk Washington ziyaretini gerçekleştirdi. Üç yıllık kargaşa, umut ve hırsın doruk noktasına ulaşmasına, Fransız topraklarında Fransız siyasi meşruiyetinin vücut bulmuş hali olarak kabul edilmesine hazırlanmak için sadece dört hafta kalmıştı.

Paris, bunun başarılabileceği tek yerdi ve ancak geriye dönüp bakıldığında oradaki zaferi kaçınılmaz görünüyor. Kendi başına bir askeri gücü yoktu. General Omar Bradley sayesinde Paris'e son yaklaşımda öncülük eden Özgür Fransız kuvvetleri Müttefik komutası altındaydı. Direniş o zamana kadar Alman işgal güçleriyle kendi başına savaşabilecek kadar güçlüydü. Bununla birlikte, de Gaulle Almanlara karşı kazandıkları zaferi kutlamak için değil, misyonunu ilan etmek için geldi.

26 Ağustos 1944'te arabayla Paris'e vardıktan sonra, Direniş'in şehirdeki Alman işgal güçlerinin teslimiyetini kabul ettiği Gare Montparnasse'da durarak Özgür Fransız Tümeni'nden General Leclerc'e teşekkür etti. Oradan, Londra'ya sürgüne gitmeden önce tam beş gün boyunca müsteşar

olarak görev yaptığı Savunma Bakanlığı'ndaki ofise geçti. Ayrılışından bu yana tek bir mobilya parçasının, hatta bir perdenin bile yerinden oynatılmadığını gördü. De Gaulle aradaki dört yılı Fransız tarihinde bir eksiltme olarak değerlendirdi. Anılarında şöyle yazacaktı: 'Devlet dışında hiçbir şey eksik değildi. Onu yeniden kurmak benim görevimdi.' [60]

Fransız tarihinin sürekliliğini sembolize etmek için de Gaulle'ün bir sonraki durağı, hem İkinci hem de Üçüncü Cumhuriyetlerin orada ilan edilmiş olması nedeniyle Hôtel de Ville (Paris şehir yönetiminin merkezi) oldu. [61] Birçoğu, savaşı kaybeden Üçüncü Cumhuriyet'i sona erdirerek Dördüncü Cumhuriyet'i ilan etmesini bekliyordu. Ancak bu, onun amacının tam tersi olurdu. Direnişin sözde lideri Georges Bidault, de Gaulle'e Paris ziyareti sırasında bir Cumhuriyet ilan edip etmeyeceğini sorduğunda, de Gaulle kısaca şöyle yanıtladı: 'Cumhuriyet asla sona ermedi... Neden ilan edeyim ki?' [62] Amacı, doğasını ilan etmeden önce Fransız halkı için yeni bir siyasi gerçeklik yaratmaktı.

De Gaulle, Hôtel de Ville'de Bidault ve Paris Kurtuluş Komitesi başkan yardımcısı ve Komünist Parti'nin üst düzey üyesi Georges Marrane'nin duygusal konuşmalarıyla karşılandı. O da günün anlamı hakkında dokunaklı bir açıklama yaptı:

> Burada, *evimizde* , kendini savunmak için ayağa kalkmış ve bunu kendi başına yapmış olan Paris'te bulunan hepimizi saran duyguyu nasıl gizleyebiliriz? Hayır! Bu kutsal ve derin duyguyu gizlemeyeceğiz. Her birimizin zavallı hayatının ötesine geçen anlar var. Paris! Öfkelenmiş Paris! Yıkılmış Paris! Şehit Paris! – ama özgürleşmiş Paris! Kendi başına özgürleşmiş, halkı tarafından, Fransa ordularının yardımıyla, tüm Fransa'nın, savaşan Fransa'nın, tek Fransa'nın, gerçek Fransa'nın, ebedi Fransa'nın yardımı ve desteğiyle özgürleşmiş. [63]

De Gaulle'ün hitabetinin olağanüstü metafiziksel yüceliği, ülkesinin benzersizliğine olan inancını ifade ediyordu. Paris'in kapılarında, Özgür Fransızların önlerinden geçmesine izin vermek için nezaketle kenara çekilen Müttefik ordularından bahsedilmedi. Büyük kayıplar ve fedakarlıklarla savaşan İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nden de bahsedilmedi. Paris'in kurtuluşu tamamen Fransız başarısı olarak ele alındı. Bunu böyle ilan ederek, dinleyicilerini bunun böyle olduğuna ikna ediyordu: salt irade gücüyle siyasi gerçekliğin yaratılması.

Kurtarıcılara karşı gösterilen bu görünürdeki minnettarlık eksikliği ve Fransızların sözde rolüne yapılan saplantılı vurgu, başka bir amacı yansıtıyordu. De Gaulle, Fransız nüfusunun büyük bir kısmının işgale alıştığının fazlasıyla farkındaydı. Bu döneme vurgu yapmak, çok fazla ikilemi ortaya çıkarırken, Amerikan ve İngiliz kuvvetlerinin rolüne vurgu yapmak da Fransa'nın kendine olan inancını yeniden tesis etme nihai amacını engelleyecekti.

Champs-Élysées'de, ölçeği bakımından eşi benzeri görülmemiş ve belki de Fransız tarihinde coşkusuyla eşi benzeri görülmemiş bir geçit töreni, de Gaulle'ün meşruiyetini pekiştirdi. Bu tören, Parislilere daha önce sadece BBC'deki bir ses olan şeyin fiziksel tezahürünü ilk kez görme fırsatı verdi. Coşkulu ve duygusal kalabalık, Arc de Triomphe'den Place de la Concorde'a uzanan uzun yolda yürüyen alışılmadık derecede uzun boylu bir subayı izledi. Sağında Paris temsilcisi, solunda Bidault ile birlikte, de Gaulle bir adım önde yürüdü; belli ki duygulanmıştı ama nadiren gülümsüyor, arada sırada birkaç el sıkışıyordu. Place de la Concorde'da kalabalık o kadar yoğundu ki, Notre Dame'a kadar yolun geri kalanını arabayla gitmek zorunda kaldı. Her iki yerde de keskin nişancı ateşi

duyuldu. Daha sonraki suikast girişimlerinde olduğu gibi – ve daha önce savaşta olduğu gibi – de Gaulle kendini korumak için hiçbir hamle yapmadı ve yorum yapmaktan kaçındı. O günlerde sergilediği sarsılmaz fiziksel cesaret, Fransa'daki liderliğini pekiştirmeye yardımcı oldu.

Direniş hızla yeni geçici hükümete dahil edildi. Paris'in kurtuluşunu takip eden hafta özel bir sohbette, de Gaulle, 'Direniş...' diye başlayan bir yorumda bulunan eski bir direnişçinin sözünü aniden keserek, 'Direniş'in ötesine geçtik. Direniş bitti. Direniş artık Ulus'a entegre edilmelidir.' diye yanıt verdi .[64]

İki yıl önce, 1942'de Londra'daki Royal Albert Hall'da yaptığı bir konuşmada, henüz kendini kanıtlamaya çalışırken, de Gaulle 18. yüzyıl aforizmacısı Nicolas Chamfort'tan alıntı yapmıştı: "Akıllı olanlar hayatta kaldı. Tutkulu olanlar yaşadı" (yani kendilerini gerçekleştirdiler). Ardından, Özgür Fransızların galip geleceğini, çünkü içlerinde akıl ve tutku olmak üzere iki Fransız niteliğini taşıdıklarını ilan etti. Kendi durumunda, yanında savaşanlardan bazılarını umursamazca görmezden gelmesinin sorumlusu akıldı. Champs-Élysées'deki geçit töreninde ve Notre Dame'daki ayinde ise tutku galip geldi.

9 Eylül'e kadar de Gaulle, geçici hükümet başkanı sıfatıyla yetkisi altında yeni bir kabine kurmuştu. Uzun süredir Özgür Fransız yandaşları, Vichy hizmetinden lekelenmemiş deneyimli Üçüncü Cumhuriyet politikacıları, komünistler, Hristiyan demokratlar, eski Direniş liderleri ve teknokratlar, ulusal birlik hükümetine katılmaya ikna edilmişti. De Gaulle'ün ilk kabine toplantısını açma biçimindeki sert tavır – 'Cumhuriyet hükümeti, bileşiminde yapılan değişikliklerle devam ediyor' – devlet olmadan yalnızca kaosun olacağına olan inancını yansıtıyordu. [65]

Fransa'nın bölünmelerinin gerilemesine neden olduğuna ikna olan de Gaulle, ülkesinin savaş sonrası döneme tarihi *ihtişamına* yakışır bir birlikle başlaması konusunda kararlıydı.

MOSKOVA ZIYARETI

26 Ağustos olayları, aslında cumhuriyetçi bir hükümdarın taç giyme törenini işaret ediyordu. Fransa'da Müttefik işgal otoritesinin her türlüsünü reddeden de Gaulle'ün geçici hükümeti, dikkat çekici bir hızla düzeni sağladı. Vichy liderlerine ve Nazi sempatizanlarına karşı halk ve yargı yoluyla uygulanan misillemeleri, af yetkisinin cömertçe kullanımıyla dengeledi. Daha önce Direnişin siyasi bileşenlerini güçlendirmeye çalışmış olsa da, şimdi Üçüncü Cumhuriyet'in son dönemindeki bölücü partizanlığı aşacak güçlü bir başkanlık sisteminde ısrar etti.

Fransa'daki otoritesini kurduktan sonra de Gaulle, Paris'in kurtuluşundan sadece üç ay sonra, 24 Kasım'da Moskova'ya gitti. Ayrılırken yarı şaka yollu bir şekilde, "Umarım bir devrim olmaz," dedi. [66] Alman kuvvetleri hala Alsace ve Lorraine'in bazı kısımlarını işgal ediyordu. Savaş hala Fransız topraklarında şiddetle devam ediyordu; yeniden yapılanma görevleri göz korkutucuydu. Müttefik generaller tarafından fark edilmese de, yeni bir Alman işgali - Ardennes Taarruzu - yakındı.

De Gaulle, Fransa'nın uluslararası diplomasiye yeniden girmesini, hem iç otoritesinin pekiştirilmesi hem de ulusun ahlaki yenilenmesi için hayati bir adım olarak görüyordu. Fransa'nın 1940'taki yenilgisi, onu uluslararası diplomaside kenara itmişti. Churchill, Roosevelt ve Stalin'in savaş stratejisi

üzerinde anlaştığı 1943 Tahran konferansından dışlanmıştı. Benzer şekilde, savaş sonrası Avrupa'nın yapısını kuran 1945 Yalta ve Potsdam konferanslarında da yer almayacaktı. De Gaulle, uluslararası konferanslara kabul edilmek için yalvaran bir ülke gibi davranırsa Fransa'nın etkisini geri kazanamazdı; İngiltere ve ABD'ye Fransa'nın bağımsız seçimleri olan özerk bir aktör olduğunu ve iyi niyetini kazanmanın önemli olduğunu göstermeliydi. Fransa'nın uluslararası diplomasinin ilk kademesine yeniden katılması için kendi fırsatlarını yaratması gerekiyordu - bu da Stalin ile görüşmek üzere Moskova'ya yaptığı cesur ziyaretle başlayacaktı.

Bu ziyaretten önce, Churchill ve Averell Harriman ile Wendell Willkie gibi Amerikalı diplomatlar, Stalin ile görüşmeler yapmak için kuzey rotasını kullanarak Murmansk'a uçmuşlardı. Ancak de Gaulle'ün bu rota için uygun uçağı ve refakat görevi görecek menzile sahip savaş uçağı yoktu. Bunun yerine, Kahire ve Tahran üzerinden Hazar Denizi kıyısındaki Bakü'ye Fransız uçağıyla dolambaçlı bir rota izlemeyi tercih etti; ardından Stalin tarafından sağlanan özel bir trenle, Stalingrad Savaşı ve Moskova çevresindeki çatışmaların harap ettiği bir coğrafyada beş günlük bir yolculuk yaptı. Yolculuğun zorluğu, ödenmeye değer bir bedeldi. Bu sayede de Gaulle, Sovyet otokratıyla bir sonraki İngiliz-Amerikan görüşmesinden önce savaş sonrası barış anlaşmasını görüşebildi ve bunu kendi başına bir gücün temsilcisi olarak yapabildi. Böylece, Stalin ile savaş sonrası anlaşmayı görüşen ilk Müttefik lider oldu.

Kremlin'e vardığında, konuşmanın ana konusu Avrupa'nın savaş sonrası yapısıydı. Stalin, amacının Doğu Avrupa'ya hakim olmak olduğu konusunda hiçbir şüphe bırakmadı. 1939'da İngiltere'nin Almanya'ya savaş ilan etmesinin nedeni olan, uluslararası alanda tanınan Polonya hükümetinin

muhtemel halefi olarak Sovyet işgali altındaki Polonya'da kurduğu Lublin hükümetinin Fransa tarafından tanınmasını önerdi. De Gaulle, Lublin hükümeti hakkında daha fazla bilgi edinmesi gerektiğini söyleyerek bu talepten kaçındı; bu da Sovyetler Birliği'nin onayının tek başına Fransa tarafından tanınma için yeterli olmadığı, ancak uygun bir karşılık için bunun Stalin'in ulaşabileceği imkansız bir hedef olmadığı anlamına geliyordu.

De Gaulle ise Orta Avrupa için kendi önerisini ortaya koydu; bu öneri, 200 yıllık Avrupa tarihinin tersine çevrilmesi anlamına geliyordu. Ona göre, Ren Nehri'nin batısındaki Alman toprakları, Saar bölgesi (önemli bir kömür üretim bölgesi) ve Ruhr sanayi bölgesinin bazı kısımları da dahil olmak üzere Fransa'ya devredilmeliydi. Yeniden kurulan Almanya'da Bavyera en büyük eyalet olacak ve Prusya dağıtılarak büyük bir kısmı yeniden yapılandırılmış Hannover eyaletine verilecekti.

De Gaulle müttefiklerine danışmaktan hiç bahsetmedi ve Stalin, Amerikalıların ve İngilizlerin Avrupa haritasında böyle bir altüst oluşa asla razı olmayacaklarını şüphesiz anlamıştı. Bu yüzden, daha önce hassasiyetlerine özel bir önem vermediği İngilizlerle teklifi görüşmesi gerektiğini söyledi. Ancak Amerika Birleşik Devletleri'ne hiç değinmemesiyle Stalin, ABD'yi dışlayan ayrı bir Avrupa anlaşmasının da mümkün olabileceğini ima etti.

Sonunda, iki lider savaş sonrası Alman saldırganlığını caydırmayı amaçlayan karşılıklı yardım paktında anlaştılar, ancak şaşırtıcı bir ek maddeyle, taraflardan herhangi birinin, 'Almanya'dan gelebilecek herhangi bir yeni tehdidi ortadan kaldırmak için gerekli tüm önlemleri aldıktan sonra' işgal edilmesi durumunda ortak hareket edeceklerine söz verdiler. Birinci

Dünya Savaşı öncesindeki Fransız-Rus ittifakını anımsatan bu karşılıklı yardım antlaşması, iki gücü ayıran coğrafi mesafe ve Fransız hükümetinin sadece üç ay önce kurulmuş olması nedeniyle, hemen uygulanabilir bir etkiye sahip değildi.

Bu süreçte de Gaulle, yıllar sonra Soğuk Savaş'ta klişe haline gelecek olan Sovyet müzakere tarzına erken bir bakış açısı kazandı. Stalin için son belgelerin hazırlanmasını denetleyen Sovyet Dışişleri Bakanı Vyacheslav Molotov, ilk Fransız taslağını reddederek hızla bir alternatif hazırlayacağına söz verdi. İki gün sonra, ziyaretin son yemeği olarak planlanan yemekte, taslak hala ortaya çıkmamıştı. De Gaulle yılmadı. Yemeği ve görünüşte sonsuz gibi gelen bir dizi kadeh kaldırmayı dinledikten sonra, gece yarısından kısa bir süre sonra (bir Stalin ziyafeti için erken bir saat) yerinden kalktı ve treni için sabah erken saatlerde yola çıkmayı talep etti.

Böylesine zorlu bir yolculuktan eli boş dönmek utanç verici olurdu, ancak meydan okuma işe yaradı. Saat 2'de bir Sovyet karşı taslağı ortaya çıktı ve değişikliklerle de Gaulle tarafından kabul edilebilir bulundu. Sabah 4'te Stalin'in huzurunda imzalandı ve Stalin, Fransızların kendisini alt ettiğini söyleyerek şaka yaptı. Stalin'in kurnazlığı ve acımasızlığıyla ilgili ünü göz önüne alındığında, bu tür kendini küçümseyen açıklamalar, Hitler'in dışişleri bakanı Joachim von Ribbentrop da dahil olmak üzere daha önceki birçok muhatabı memnun etmeyi başarmıştı. [*]

De Gaulle'ün 17 Aralık 1944'te Moskova'dan dönüşü, Paris'te Fransa'nın dört yıllık bir aradan sonra Avrupa'ya yeniden girişi ve kişisel bir diplomatik zafer olarak kutlandı. [67] Anlaşma ayrıca de Gaulle'ün Fransız komünistlerine karşı iç politikadaki konumunu da güçlendirdi. Ancak birkaç

gün içinde, Almanların Ardennes ormanına ve Alsace'a yönelik taarruzunun başlamasıyla savaş yeniden ön plana çıktı.

DE GAULLE VE GEÇICI HÜKÜMET

Özgür Fransızların liderliği boyunca de Gaulle'ün açıklamaları ve eylemleri ortak bir temayı gündeme getirmişti: Kurtuluştan sonra düzeni yeniden sağlayabilecek ve Almanya'ya karşı son oyunda Müttefiklerle eşit şartlarda mücadele edebilecek meşru ve güçlü bir Fransız devletini yeniden kurmak. De Gaulle, başkanlık anılarında şöyle yazmıştı: "Fransa'dan sorumlu olan devlet, aynı anda dünün mirasının, bugünün çıkarlarının ve yarının umutlarının da sorumluluğunu taşır." [68] Devleti bir kuşak anlaşması olarak tasavvur eden de Gaulle, toplumu "yaşayanlar, ölüler ve doğacak olanlar arasında bir ortaklık" olarak tanımlayan Edmund Burke'ü yankılıyordu. [69]

Bu devlet anlayışı, Vichy rejimini görkemli bir geçmiş ile parlak bir gelecek arasındaki hatalı bir ara dönem olarak, Özgür Fransa'yı ise devletin gerçek devamlılığı olarak göstererek Fransa'nın öz saygısını kurtarmaya hizmet etti. De Gaulle savaş yıllarında Fransız kimliği için bu kadar kararlı bir savaşçı olmasaydı veya Vichy'ye uluslararası düzeyde bir Fransız alternatifi olarak liderliğini ortaya koymasaydı, devamlılık miti inandırıcı olmazdı. Gördüğümüz gibi, Fransız halkının sadece nispeten küçük bir kısmı Özgür Fransa'yı aktif olarak destekledi; ancak de Gaulle'ün yarattığı etki o kadar güçlüydü ki, bu gerçeği Fransız hafızasından etkili bir şekilde sildi. Paradoksal olarak, unutkanlık bazen aksi takdirde bir araya gelmeyecek toplumları bir arada tutan yapıştırıcı görevi görür.

Vichy rejiminin önemini küçümsemek, de Gaulle'e Ekim 1944'te, Nazi işbirlikçilerine karşı kanunsuzluk yapan eski direniş savaşçılarından oluşan bir grup olan Vatansever Milisleri dağıtma esnekliğini de sağladı. Onun yerine, daha önce Cezayir'de hazırladığı daha homojen bir adalet sistemini dayattı. Devlet ya kendi topraklarında meşru şiddet tekelini elinde tutuyordu ya da tutmuyordu; de Gaulle'ün Fransa'sında yargısız infazların yeri yoktu.

Askeri gelişmeler hızla ilerledi. 1944'ün sonuna gelindiğinde, Fransız ordusunun sayısı 560.000'e ulaşmıştı. 23 Kasım'da General Jean de Lattre komutasındaki Fransız Birinci Ordusu, ortaçağ kenti Strasbourg'u geri alarak Leclerc'in Kufra'daki yeminini yerine getirdi. Ancak Aralık 1944'te Almanya'nın Alsace'ye başlattığı ve daha önceki Ardennes saldırısıyla birleşen taarruz, şehri kuşatma tehdidi oluşturuyordu. Bu gelişme, savaş stratejisinin askeri mi yoksa siyasi mi değerlendirmelerle şekillendirilmesi gerektiği sorusunu yeniden gündeme getirdi. Askeri savaş alanı Fransız topraklarında olduğu sürece, de Gaulle siyasi değerlendirmelere öncelik verdi.

Amerikan saha komutanı General Bradley, karşı saldırı için toparlanabileceği Vosges Dağları boyunca bir savunma hattı kurmak istiyordu; bu strateji Strasbourg'un tahliyesini gerektiriyordu. De Gaulle'ün tepkisi netti. Fransız kuvvetlerinin, önceki yüzyılda Almanya ve Fransa arasında dört kez el değiştiren bir şehirden çekilmeyeceğini ısrarla belirtti. Ulusal ve Müttefik yükümlülükleri arasında bir çatışma yaratan de Gaulle, de Lattre'ye Eisenhower'ın emirlerini reddetmesini emretti. Aynı zamanda, Roosevelt, Churchill ve Eisenhower'ın kendisini de yeniden düşünmeye

çağırdı ve durumunu savunmak için Müttefik karargahına şahsen bir ziyaret yapacağını duyurdu.

3 Ocak 1945'te Versay'daki karargaha vardığında, Churchill'in zaten orada olduğunu ve Alman taarruzu sırasında Müttefikler arasında açık bir çatışmayı önlemeye çalıştığını gördü. Bu durumda, şans hem davalarına hem de de Gaulle'ün tarihteki yerine iyilik getirdi. Askeri durum iyileşmişti, Eisenhower fikrini değiştirmişti ve Fransız kuvvetlerinin Strasbourg'da kalmasına izin verilmişti. Eisenhower'ın uzlaşmacı yanıtı, de Gaulle için, savaş devam ederken Fransızların başkomutanı itaat etmeme gösterisi olabilecek bir durumu önledi. Ancak de Gaulle galip gelse de, bu zaferin bedeli, Amerikalıların gelecekte ona daha fazla uyum sağlama istekliliğinde artış oldu.

Nisan 1945'te savaşın son aşaması, Fransız özerkliğinin bir başka iddiasını tetikledi: De Gaulle, kuvvetlerine, gelecekteki Amerikan işgal bölgesine ve operasyonel amaçlarla Amerikan ordusuna tahsis edilmiş olmasına rağmen, güneybatı Alman sanayi kenti Stuttgart'ı işgal etme emri verdi. Her zamanki taktiğini izleyen De Gaulle, tutarsızlık kendisine belirtildiğinde emrini değiştirmedi; her zamanki gibi, bu girişimi diyaloğa davet etmedi.

12 Nisan'da Roosevelt'in yerine başkanlık görevini devralan Harry Truman, de Gaulle'ün meydan okumasının gerekçesi olan, Fransa'nın aslında Amerika'nın Avrupa'daki en büyük müttefiki olarak İngiltere'nin yerini alması gerektiği açıklamasından etkilenmemişti. De Gaulle, İngiltere'nin savaş nedeniyle bu rolü oynayacak kadar yıprandığını savunuyordu. Truman, üzerinde anlaşmaya varılan işgal bölgelerinin sınırlandırılmasında ısrar ederek, mevcut taahhütlerin tamamen yeniden

gözden geçirilmesiyle tehdit etti. De Gaulle'ün geri adım atmaktan başka seçeneği yoktu, ancak bunu zarif bir şekilde yapmak zorunda da hissetmedi.

Bu arada, cephe gerisinde yokluk hüküm sürüyordu. De Gaulle, savaş anılarında kurtuluş sonrası dönem için şöyle yazacaktı: 'Hayatın en temel ihtiyaçlarını karşılayacak yiyecekten bile yoksunduk.' [70] Bireyler günde 1200 kaloriyle sınırlandırılmıştı. Karaborsa, imkanı olanlar için bir nebze rahatlama sağlasa da, neredeyse her yerde kıtlık hüküm sürüyordu:

> Yün, pamuk ve neredeyse hiç deri olmadığı için birçok vatandaş yıpranmış kıyafetler giyiyor ve tahta ayakkabılarla yürüyordu. Şehirlerde ısıtma yoktu, çünkü çıkarılan az miktardaki kömür ordular, demiryolları, enerji santralleri, temel sanayiler ve hastaneler için ayrılmıştı... Evde, işte, ofislerde ve okullarda herkes soğuktan titriyordu... Savaş öncesi yaşam standartlarına dönmemiz yıllar alacaktı. [71]

Fransızlar hem manevi hem de maddi yoksulluk içinde yaşıyorlardı. Komünizm, ezilenlerle dayanışmanın ifadesi ve Direniş saflarındaki aşırı temsili ve Stalin'in Doğu Cephesi'ndeki zaferleri sayesinde bir prestij aracı olarak kendini gösterdi. Bu nedenle De Gaulle, hükümetin 'acil görevini', kendi sözleriyle, 'bağlılıkları yeniden bir araya getirebileceği, işçi desteğini sağlayabileceği ve ekonomik toparlanmayı güvence altına alabileceği reformların' gerçekleştirilmesi olarak belirledi; bunların hepsi kendi başlarına faydalı amaçlardı ve hepsinin ikincil etkisi Komünist Partinin Fransa'nın kontrolünü ele geçirmesini önlemekti. [72]

Daha sakin zamanlarda on yıllarda gerçekleştirilebilecek reformlar haftalar içinde hayata geçirildi. Geçici hükümet, çocuk yetiştirmeyi desteklemek ve Fransız doğum oranını canlandırmak için bir aile ödeneği oluşturdu. Fransız kadınları ilk kez oy kullanma hakkını kullanabildiler ve

böylece de Gaulle'ün modern bir toplumun evrensel oy hakkına ihtiyaç duyduğu yönündeki uzun süredir devam eden inancı yerine getirildi. Sosyal güvenlik önemli ölçüde genişledi: De Gaulle, "Böylece, insanlık tarihi kadar eski olan, hastalık, kaza, yaşlılık veya işsizliğin işçilerin üzerine ezici bir ağırlıkla düşeceği korkusu ortadan kalktı" diye yazdı. [73] Savaş zamanı planlaması azalmaktan ziyade, kendisini *devletçi* ekonomik politika olarak yeniden tanımladı. Air France, Renault, kömür, gaz ve elektrik – hepsi millileştirildi. Savaş sonrası Fransa'nın iki temel taşı olan Atom Enerjisi Yüksek Komisyonu ve Ulusal Yönetim Okulu, 1945'in ikinci yarısında kuruldu.

De Gaulle, devrimci değişikliklerin bir devrim gerektirmediğini gösterdi. Komünistler ve serbest piyasa liberalleri, kiracılar ve mülk sahipleri arasında durdu ve Atinalı kanun koyucu Solon'un toplumunun zengin ve fakirlerine karşı sergilediği dengeyi hatırlattı: 'İkisinin de önünde kudret kalkanımı tuttum, / Ve hiçbirinin diğerinin hakkına dokunmasına izin vermedim.' [74]

De Gaulle'ün kalkanı ne kadar güçlü olursa olsun, iç siyasi baskılar karşısında çökmeye meyilliydi. Savaş sonrası Fransa'nın siyasi kurumları henüz embriyonik aşamadaydı; de Gaulle, daha sonra "Fransa'ya dair kesin fikri" olarak adlandıracağı şeyi destekleyecek hiçbir yapıya güvenemezdi. Fransa'yı uzun zamandır Katolikler ve laikler, monarşistler ve cumhuriyetçiler, sosyalistler ve muhafazakarlar arasında bölen şiddetli ayrılıkları kontrol altına almak için meşru bir merkezi otorite hayati önem taşıyordu.

De Gaulle bir diktatörlüğü savunmuyordu: merkezi otorite, halkın iradesinin periyodik ifadeleriyle sınanabilirdi. Bunun yerine, iki meclisli bir

yasama organı ve bağımsız bir yargı sistemiyle cumhuriyetçi bir sistem altında güçlü bir yürütme organı öngörüyordu:

> Devletin, olması gerektiği gibi, Fransız birliğinin, ülkenin daha yüksek çıkarlarının, ulusal politikada sürekliliğin aracı olması için, hükümetin meşruiyetini parlamentodan, yani partilerden değil, onların üstünde, ulusun tamamı tarafından doğrudan yetkilendirilmiş ve seçme, karar verme ve hareket etme yetkisine sahip bir liderden almasını gerekli gördüm. [75]

21 Ekim 1945'te Fransız seçmenler, yeni bir anayasa hazırlamakla görevli geçici bir yasama organı olan Kurucu Meclis'i seçti. Üç hafta sonra, neredeyse oy birliğiyle de Gaulle'ü hükümet başkanı olarak onayladı; bu, de Gaulle'ün anılarında alaycı bir şekilde belirttiği gibi, geleceğe dair vizyonunun anlaşılmasından ziyade geçmiş hizmetlerinin bir takdiriydi.

Hükümet göreve başlar başlamaz, Üçüncü Cumhuriyet'in tarihi ikilemleri yeniden ortaya çıktı. Bu ikilemler, anayasaya göre parlamentonun onayına ihtiyaç duyan 21 Kasım'daki hükümetin kurulmasıyla başladı. Kurucu Meclis'teki en büyük parti olan Komünistler, en önemli üç bakanlık portföyünü talep ettiler: Dışişleri, Savunma ve İçişleri. De Gaulle bu talebi kabul etmeyi reddetse de, Komünistlere Ekonomi ve Çalışma gibi önemli içişleri bakanlıklarını vermek zorunda hissetti.

De Gaulle, birkaç hafta içinde yeni anayasayı şekillendirme mücadelesini kaybettiğini fark etti. Geleneksel bir siyasi lider, iktidarda kalmanın bedeli olarak böyle bir hayal kırıklığını kabul edebilirdi, ancak de Gaulle, başkalarının pratik bulduğu şey için inancından vazgeçmeye hazır değildi. Savaş zamanındaki çetrefilli yolculuğu boyunca, imkansızın gerçeğe dönüştürülebileceğini göstermişti; eğer toplumunun ahlaki

yenilenmesini sağlayamazsa, çoğu siyasi liderin tatmin olarak göreceği ve elde etmek için mücadele edip acı çektiği şeyi kaybedecekti.

19 Kasım'da Kanada büyükelçisine istifa etmesi halinde Kanada'nın kendisine ikametgah sağlayıp sağlamayacağını sordu. 1 Ocak 1946'da Meclis'te savunma bütçesini savunurken yaptığı konuşmada, bunun 'bu yarım dairede' konuşacağı son sefer olabileceğini ima etti. [76] Beş gün sonra tatile çıktı ve 14 Ocak'ta İçişleri Bakanı Jules Moch'a gizlice şunları söyledi:

> Bu tür bir mücadele için yaratılmış olduğumu hissetmiyorum. Tek iddiaları Fransa'nın küçük bir köşesinde seçilmiş olmak olan adamlar tarafından her gün saldırıya uğramak, eleştirilmek, itiraz edilmek istemiyorum. [77]

20 Ocak Pazar günü, özgürleştirilmiş Paris'e muzaffer dönüşünden yaklaşık on sekiz ay sonra, de Gaulle kabinenin özel bir toplantısını düzenledi. Orada, 'partilerin münhasır rejimine' duyduğu küçümsemeyi ve istifa etme konusundaki 'geri alınamaz' kararını özetleyen kısa bir açıklama okudu ve geleceğe dair hiçbir plan belirtmedi. [78] Meslektaşlarıyla el sıkıştıktan sonra arabasına bindi ve uzaklaştı. Şaşkına dönmüş çalışma arkadaşları, odaya girerken hiç kimsenin hayal edemeyeceği bir görevle karşı karşıya kaldılar: zaten efsanevi bir kişiliğin halefini seçmek. Sosyalist Parti'den Félix Gouin'i seçtiler ve Gouin beş ay boyunca görev yapacaktı.

Tarihçiler, de Gaulle'ün istifasının zamanlaması konusunda kafa karışıklığı yaşamışlardır. Açıkça, Kurucu Meclis anayasa çalışmalarını tamamlayana kadar yürürlükte olan Üçüncü Cumhuriyet'in prosedürleriyle ters düşüyordu ve anayasa da onun hoşlanmadığı bir yöne doğru ilerliyordu. Ancak hükümet başkanı olarak yönettiği kurumlara saldırması, ya siyasi

acizliği ya da muhtemelen bir Bonapartist darbeye daveti gösteriyor gibi görünebilirdi. Yine de, paradoksal olarak, tüm olumsuzluklara ve şüphelere rağmen sarsılmaz bir şekilde inandığı vizyonunu -yani cumhuriyetçi hükümete geniş bir meşruiyet kazandırmak için iktidara gelmeyi- gerçekleştirmeyi amaçlıyorsa, mevcut bir anayasaya protesto amacıyla değil, Meclis'in çalışmaları tamamlanmadan önce istifa etmesi gerekiyordu.

Zamanlamanın ustası olan bu kişinin yanlış hesapladığı şey, siyasi liderliğin onun vazgeçilmezliğini fark edip davranışlarını düzeltmesi için gereken süre olabilir.

ÇÖL

De Gaulle'ün ani istifası, beş buçuk yıl önce Londra'ya kaçışı gibi, inançlarının artık Fransa'nın yönünü destekleyemediği zaman resmi Fransa'dan kopmaya hazır olduğunu teyit etti. Bunu yaparken, 'olaylar benden uzaklaşmadan önce olaylardan uzaklaşmayı' seçti. [79] Ancak Londra'ya taşınması onu dünya tarihi olaylarının merkezine ve sürgündeki Fransa'yı destekleme destansı görevine yükseltirken, şimdi kendisini taşra yalnızlığına bürünmüş, kendi ülkesinde sürgünde buldu.

Bu jest, de Gaulle'ün, alışılmış siyasetten ayrı duran, sırf iktidar için iktidarla ilgilenmeyen, kader adamı olarak özenle oluşturduğu imajıyla uyumluydu. De Gaulle ailesi, Paris'in yaklaşık 140 mil doğusundaki Colombey-les-Deux-Églises köyünde bulunan, 19. yüzyılın başlarına ait bir kır evi olan 'la Boisserie'ye yerleşti. Alman Şansölyesi Konrad Adenauer daha sonra burayı 'zemin katında sadece birkaç iyi döşenmiş odası olan,

ancak bunun dışında... çok ilkel olan çok basit bir ev' olarak tanımlayacaktı. [80] Merkezi ısıtma olmadığı için kışlar gri ve sertti. De Gaulle bir ziyaretçiye, 'Burası neşeli bir yer değil,' dedi. 'Buraya gülmek için gelinmez.' [81]

Kendi isteğiyle sürgünde geçirdiği dönemde kaleme aldığı savaş anılarında, sade yaşamında nasıl huzur bulduğunu şöyle anlatmıştır:

> Şampanya'nın bu bölümü sakinlikle doludur – geniş, hüzünlü ufuklar; melankolik ormanlar ve çayırlar; teslim olmuş eski dağların kıvrımları; binlerce yıldır ruhunu veya yerini değiştirmemiş, sakin, gösterişsiz köyler. Bütün bunlar köyümden görülebilir... Bahçedeki bir yükseltiden, ormanın işlenmiş toprağı bir buruna vuran deniz gibi sardığı vahşi derinliklere bakıyorum. Gecenin manzarayı örtmesini izliyorum. Sonra, yıldızlara bakarak, dünyevi şeylerin önemsizliğine dalıyorum. [82]

Bu dönemde de Gaulle, uzun vadeli öneme sahip tek bir kamuoyu müdahalesinde bulundu: 16 Haziran 1946'da Bayeux'de Fransa'nın siyasi kurumlarına ilişkin vizyonunu ortaya koyan bir konuşma. İki yıl iki gün önce, Müttefiklerin çıkarma bölgesinin işgalden bir hafta sonra hâlâ zayıf olduğu dönemde, de Gaulle ilk kez Normandiya kasabasını ziyaret etmişti. İstifasından altı ay sonra, oraya bir vali atamasının önemini hatırladı: 'Devlet, atalarının topraklarında yeniden ortaya çıktı.' [83] Ancak Fransa'nın kurumlarını tarihi misyonuyla uzlaştırma çalışmaları tamamlanmamıştı; Dördüncü Cumhuriyet olacak olan anayasa o sırada hazırlanıyordu ve de Gaulle, Kurucu Meclis'ten ne çıkarsa çıksın bir çıkmaz sokak olacağına ikna olmuştu.

De Gaulle, Fransa'nın rahatsızlığına ilişkin teşhisini kendine özgü bir açıklıkla ortaya koydu: 'İki nesilden daha uzun olmayan bir dönemde Fransa yedi kez işgal edildi ve on üç rejimden geçti.' Bu tür 'kamusal

yaşamımızdaki sayısız karışıklık', Fransa'nın 'eski Galya'ya özgü bölünme ve kavga eğilimini' yoğunlaştırdı ve sonunda 'vatandaşların kurumlara karşı hoşnutsuzluğuna' yol açtı. [84] De Gaulle'ün Özgür Fransızların lideri olarak yaptığı gibi, 'süreklilik değerlerini' temsil edecek, 'partilerin üstünde yer alan' güçlü bir başkanlığa ihtiyaç vardı. [85]

Montesquieu'yu takip eden de Gaulle de katı bir güçler ayrılığı savundu. Cumhurbaşkanının yasama gücünün insafına kalmaması çok önemliydi, çünkü bu, "hükümetin kısa sürede delegasyonlar topluluğundan başka bir şey olmayacağı" bir "güçler karmaşasına" yol açacaktı; ulusal çıkarların savunucu bulamayacağı ve herhangi bir kabine bakanının sadece bir "parti temsilcisine" indirgeneceği bir duruma. [86] İki meclisli bir yasama organı, seçmenlere alt meclis tarafından kabul edilen yasaları gözden geçirme ve değiştirme yetkisine sahip bir üst meclis ve ayrıca Ulusal Meclise yasa tasarıları sunma yetkisi sağlayacaktı. Bu şekilde, Fransız anayasası "güçlü bir Devletin himayesi altında gruplandırılmış özgür bir ulusun verimli ihtişamını" dizginleyecekti. [87]

Bu ikinci Bayeux konuşması, de Gaulle'ün nadiren bahsettiği bir konu olan demokrasi hakkındaki düşüncelerinin açıklanmasıyla da dikkat çekiciydi. Amerikalı meslektaşlarının aksine, de Gaulle demokrasiyi bireysel özgürlüklerin bir sıralamasından ziyade kurumsal çerçevesiyle daha çok özdeşleştirdi. Bu nedenle, çığır açan Bayeux konuşmasında, demokrasiyi diktatörlüğün kusurlarının ve nihai anlamsızlığının sert bir analizi şeklinde savundu:

> Diktatörlüğün kaderi, üstlendiği işleri abartmaktır. Vatandaşlar kısıtlamalarından bıkkınlık duyup kaybettikleri özgürlüklerine özlem duydukça, diktatörlük ne pahasına olursa olsun, giderek daha geniş kapsamlı başarılarla bunu telafi etmek zorundadır. Millet, efendinin

> kontrolsüz bir ivme rejimi dayattığı bir makine haline gelir. Sonunda bir şeyin pes etmesi gerekir. Görkemli yapı kan ve felaket içinde çöker. Millet paramparça olur ve daha da kötü duruma düşer... [88]

Özetle, cumhuriyetçi hükümet kaos ve tiranlık arasında en iyi kalkan görevi görmüştür. De Gaulle'ün Bayeux'deki çağrısı, parlamenter üstünlüğü ve selefinin zayıf yürütme organını koruyan Dördüncü Cumhuriyet'in anayasasının nihai taslağını pek de engellemedi. Ekim 1946'da referandum yoluyla onaylandı.

De Gaulle'ün ülkenin onu hızla geri çağıracağı beklentisine rağmen, hiçbir çağrı gelmedi. Zaman zaman kıyametvari ruh hallerine girerek, gösterişli bir metanetle karamsarlık nöbetleriyle mücadele etti. 1947'de, yerleşik partilerden ayrı duran ulusal bir siyasi hareket başlatmaya çalıştı; bu hareket kısa süreli bir coşkuya yol açtıktan sonra sönüp gitti.

Bu arada, genel iç koşullar istikrar kazandı ve iyileşti. Fransa'da başbakanlar sürekli değişse de, canlılık kaynakları yeniden ortaya çıktı. ABD öncülüğündeki Avrupa Kurtarma Programı (veya Marshall Planı) yardımıyla ekonomi toparlanmaya başladı ve 1950'lerin başlarında Fransa'nın iyi eğitimli iş gücü, teknik uzmanlığı ve ABD destekli açık ticaret sistemine entegrasyonu, tarihi bir refaha ulaşmasını sağladı.

Dördüncü Cumhuriyet, 1958'de iç sorunlardan ziyade sömürge topraklarına ilişkin bir politika oluşturamaması nedeniyle çöktü. Ekonomik toparlanmanın getirdiği siyasi kazanımların çoğunu üç sömürge krizine harcadı: Çinhindi'ni elde tutma çabası, Süveyş müdahalesi ve hepsinden önemlisi Cezayir krizi.

ÇINHINDI'DEKI BAŞARISIZLIK VE ORTA DOĞU'DAKI HAYAL KIRIKLIĞI

Çinhindi, Dördüncü Cumhuriyet'in Fransa'nın eski jeopolitik etki alanlarına yönelik iddiasını sınayan bir dizi savaş sonrası denemenin ilkiydi. 1862'den 1907'ye kadar Fransa tarafından parça parça fethedilen koloni, Haziran 1940'ta Fransa'nın düşüşünden bu yana hem Japon işgali hem de Vichy yönetimi altındaydı. Mart 1945'te, Müttefiklerin işgalinden korkan ve Fransız kolonistlerin bir ayaklanma başlatabileceğinden şüphelenen Japonlar, eski işbirlikçilerini devirerek doğrudan yönetimi kurdular.

Ağustos 1945'te Japonya'nın teslim olmasıyla birlikte, oluşan boşluğu değerlendirmek için iki güçlü kuvvet hazırlanıyordu: Savaş boyunca hem Fransızlara hem de Japonlara karşı koyan Ho Chi Minh'in komünist Vietminh isyanı; ve Çin, İngiliz ve Hint birliklerinin yanı sıra General Leclerc komutasındaki bir Fransız seferi kolordusu da dahil olmak üzere, koloniyi geri almak için Müttefiklerin yürüteceği bir askeri harekat.

1946 yılının başlarında, Fransız kuvvetleri Çinhindi üzerindeki kontrolü büyük ölçüde yeniden sağlamış gibi görünüyordu. Ancak Fransa'nın yoğun çabaları yalnızca kısa bir sükunet dönemi sağladı. 19 Aralık 1946 gecesi, Vietminh Hanoi'de dramatik patlamalar gerçekleştirerek uzun ve kanlı bir savaşın başlangıcını işaret etti.

1954 yılına gelindiğinde, Vietnam'daki sömürge yönetimi sürdürülemez hale gelmişti. Laos ve Kamboçya bir yıl önce Fransa'dan bağımsızlıklarını kazanmıştı. Kore Savaşı'ndan yeni çıkmış olan Eisenhower yönetimi, Vietnam'da Fransa'yı askeri olarak desteklemeye istekli değildi. General

Henri Navarre'ın, Vietminh generali Võ Nguyên Giáp'ı Dien Bien Phu vadisinde güçlerini yoğunlaştırarak açık bir savaşa çekme stratejisi bir fiyaskoyla sonuçlanmıştı. Sekiz hafta boyunca, Çin tarafından desteklenen Kuzey Vietnam güçleri Fransızları tuzağa düşürmüş ve Mayıs ayı başlarında teslim olmalarını sağlamıştı.

Bu felaketin ardından, de Gaulle'ün daha sonra saygı duyacağı tek Dördüncü Cumhuriyet başbakanı olan Pierre Mendès-France, Vietnam'ın geleceği konusunda Cenevre'de müzakereleri hızla sonuçlandırdı. Ortaya çıkan anlaşmaya göre, Fransa koloniyi terk edecek ve koloni 17. paralel boyunca komünist kuzey ve anti-komünist güney arasında bölünecekti.

Olaylar sırasında görevde olmayan De Gaulle, bu dersi asla unutmadı. Mayıs 1961'de Başkan Kennedy ile yaptığı görüşmede, genç Amerikan başkanını bölgeye müdahil olmaması konusunda uyardı. Resmi bir muhtırada kaydedildiği üzere,

> Başkan de Gaulle, Fransa'nın Çinhindi'de yürüttüğü savaşı hatırlattı. ABD tarafından yürütülse bile yeni bir savaşın hiçbir yere varamayacağı hissine kapıldığını belirtti. ABD, güvenliği veya şerefi gereği müdahale etmek zorunda kalırsa, Fransızlar böyle bir müdahaleye karşı çıkmayacak, ancak elbette dünya çapında bir savaşa yol açmadığı sürece buna katılmayacaklardır; bu durumda Fransa her zaman ABD'nin yanında olacaktır .[89]

Fransa'yı savaş sonrası dönemde vuran ikinci şok, Batı'nın Orta Doğu'daki konumunu yeniden tesis etmek amacıyla 1956'da İsrail ile ittifak halinde Süveyş Kanalı bölgesini işgal eden ortak bir Fransız-İngiliz askeri operasyonundan kaynaklandı; İsrail ise o sırada kendi ayrı ulusal hedeflerini takip ediyordu.

1954'te Cemal Abdül Nasır, iki yıl önce monarşiyi deviren General Muhammed Naguib'i devirerek Mısır'ın yönetimini ele geçirdi. Nasır, giderek Sovyet ekonomik desteğine yönelen ve Sovyet silahlarıyla donanmış milliyetçi bir rejim kurdu. Temmuz 1956'da, daha önce Fransız ve İngiliz mülkiyetinde olan Süveyş Kanalı'nı millileştirdi. Böylece İngiltere, bölgedeki üstünlüğünün sonuyla, Fransa ise cesaretlenen Nasır'ın kendi Kuzey Afrika topraklarında, özellikle Cezayir'de, isyancı milliyetçilere desteğini ikiye katlayabileceği ihtimaliyle karşı karşıya kaldı.

Ekim 1956'da, gizlice kararlaştırılmış bir koordinasyonla, İngiliz ve Fransız kuvvetleri, İsrail güçlerinin Sina Yarımadası'nı işgal etmesinden günler sonra kanalı ele geçirmek için harekete geçti. Soğuk Savaşı gelişmekte olan dünyanın bağlılığı için ideolojik bir mücadele olarak gören Eisenhower yönetimi, Sovyetler Birliği'nin bu fırsatı Ortadoğu'yu ele geçirmek için kullanacağından korkuyordu. Bu nedenle, İsrail'in ilk saldırısından yirmi dört saat sonra, 30 Ekim'de, Amerika Birleşik Devletleri Güvenlik Konseyi'ne İsrail silahlı kuvvetlerinin "derhal... belirlenmiş ateşkes hatlarının gerisine çekilmesini" emreden bir karar tasarısı sundu. Bu karar tasarısı İngiltere ve Fransa tarafından veto edilince, Eisenhower konuyu Genel Kurul'a taşıdı. 2 Kasım'da Genel Kurul, altmış dörde beş oyla ezici bir çoğunlukla düşmanlıklara son verilmesini talep etti. 3-4 Kasım'daki gece oturumunda daha da güçlü bir karar kabul edildi ve kanal için Birleşmiş Milletler barış gücü kurulması görüşülmeye başlandı. 6 Kasım'da sterline yönelik hücum endişe verici boyutlara ulaştı. Önceki uygulamaların aksine, Amerika kenarda durdu ve piyasayı sakinleştirmek için müdahale etmeyi reddetti. [90] Bu önlemler, İngiltere ve Fransa'yı operasyonu iptal etmeye ikna etti.

Washington'ın Süveyş'teki İngiliz-Fransız ortak harekatını reddetmesi, NATO'nun hükümetler arası askeri ittifak olarak sınırlarını ve Amerika'nın müttefiklerine olan bağlılığını ortaya koydu. Londra ve Paris, bu talihsiz maceradan zıt dersler çıkardı. Tarihi rolünün azalmasından şok olan ve Washington ile yaşadığı ayrılıktan ders alan Britanya, Amerika ile özel ilişkisini yeniden kurmaya çalıştı. ABD karar alma süreçleri üzerindeki etkisini artırmak karşılığında tarihi politikalarının bazı unsurlarını değiştirmeye geri dönecekti. Buna karşılık, Amerikan kararları üzerinde bu tür bir etkiye sahip olma olasılığı çok daha düşük olan Fransa, hayal kırıklığı içinde büyüdü ve bu durum, de Gaulle'ün dönüşünden sonra tam olarak ifadesini bulacak olan Atlantik İttifakı içindeki algı farklılığına yol açtı.

Ancak bu gerçekleşmeden önce, Dördüncü Cumhuriyet'in kronik istikrarsızlıkları, Fransa'nın Kuzey Afrika'daki sömürge kriziyle birleşti.

CEZAYIR VE DE GAULLE'ÜN DÖNÜŞÜ

1830'da Fransa tarafından fethedilen Cezayir, Fransa'nın denizaşırı toprakları arasında özel bir statüye sahipti. İlhakın ardından gelen on yıllarda, Fransız ve Güney Avrupalı kolonistler kıyı şeridine yerleşti. 1950'lere gelindiğinde, çoğunluğu Fransız olan ve *"pieds-noirs"* olarak bilinen yaklaşık bir milyon kişi vardı.

Gördüğümüz gibi, Kuzey Afrika kıyı şeridi, İkinci Dünya Savaşı sırasında Müttefiklerin askeri stratejisinde kritik bir rol oynadı; özellikle Cezayir, de Gaulle'ün iktidara ulaşma stratejisini ilerletti. Tunus, Fas veya

Fransa'nın Sahra altı kolonilerinin aksine, Cezayir kıyı şeridi anayasal olarak Fransa anakarasının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmiş ve Korsika ile karşılaştırılabilir bir statüye sahipti. Fransız anavatanın bir parçası olarak o kadar çok görülüyordu ki, 1954 gibi geç bir tarihte Başbakan Mendès-France, Fransız silah fabrikalarını Sovyetlerin menzilinden uzaklaştırmak için oraya taşımayı planlamıştı.

Cezayir'in bir tür sığınak olduğu fikri o yılı atlatamadı. O Kasım ayında, bölge, 'İslam ilkeleri çerçevesinde egemen, demokratik ve sosyal' bağımsız bir devlet çağrısında bulunan Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN) tarafından düzenlenen bir gerilla saldırı dalgasına maruz kaldı. [91] Bu meydan okumaya karşılık olarak Mendès-France şunları ilan etti: 'Hiçbir Fransız hükümeti Cezayir'in Fransa olduğu ilkesinden asla taviz vermeyecektir.' [92] Fransız vali Jacques Soustelle ve diğerleri, ekonomik kalkınma girişimlerinin filizlenen isyanı durdurabileceğine inanıyor olsa da, bu inançlar sonraki aylarda daha da güçlendi.

CIA ilk başta bir yıl içinde 'Cezayir'de bir çözüm bulunacağını öngörmüştü. [93] Birkaç ay sonra analistleri görüşlerini değiştirdiler ve Fransa'nın Dien Bien Phu'daki aşağılanmasının ve 'gerçeklerle yüzleşme isteksizliğinin' -hiç tanımlanmamış olsa da- Cezayir'deki çatışmayı körüklediğini savundular. Sol eğilimli Fransız hükümetleri bile kendilerini askeri tırmanma döngüsünün içinde buldular. O zamanlar Mendes-France'ın içişleri bakanı olarak görev yapan, geleceğin Sosyalist Parti lideri ve Fransa cumhurbaşkanı François Mitterrand, başbakanın 'Cezayir Fransa'dır' iddiasını yineleyerek soldaki birçok kişinin görüşünü dile getirdi. Ancak şimdi 'tek müzakere savaştır' diye ekledi. [94]

Başlangıçta Fransız gücünün yayılması için bir köprübaşı olarak elde edilen yer, ülkeyi içeriden kemiren bir kansere dönüşüyordu. Paris'teki Fransız hükümetinin onları koruyamamasına öfkelenen *Pieds-noirs (Pieds-Noirs)* , seçilmiş otoriteye meydan okuyan kanunsuz gruplar kurdu. Fransız ordusu, çıkmazın sorumlusu olarak gördüğü kararsız siyasi sınıfa karşı kin beslemeye başladı. Hükümetler birbiri ardına düşerken – Kasım 1954'teki FLN saldırıları ile Haziran 1958'deki de Gaulle'ün dönüşü arasında altı hükümet çöktü – Fransız kamuoyu bu çözümsüz gibi görünen krizden giderek daha fazla rahatsız oldu. Fransız toplumunun kilit unsurlarının devlet otoritesine karşı isyan etmesiyle, Arap milliyetçilerinin Fransız sömürgeciliğine karşı ayaklanması olarak başlayan şey, bir Fransız iç savaşına dönüşme riski taşıyordu.

Cezayir, Fransız emperyal geri çekilme destanının son perdesi ve de Gaulle'ün Fransa'yı ikinci kez kurtarmak için dönüşünün ilk perdesiydi. De Gaulle, Colombey'den giderek artan felci gözlemliyordu. İlk başta, vazgeçilmezliğinin hızla kabul edileceğini umuyordu. Ancak hiçbir parti lideri, de Gaulle'ün dönüşü için kamuoyuna açıkladığı ön koşullar listesiyle uyumlu bir anayasa değişikliğini teşvik etme, hatta destekleme sorumluluğunu üstlenmedi.

Mayıs 1958'e gelindiğinde, iç durum de Gaulle'ün öngördüğü kritik aşamaya ulaşmıştı. Paraşütçü komutanı General Jacques Massu'nun da aralarında bulunduğu bir grup general, Fransız Cumhurbaşkanı René Coty'ye darbe benzeri bir çağrıda bulunarak de Gaulle'ün ulusal güvenlik hükümetinin başına atanmasını talep etti. Eş zamanlı olarak, Ulusal Meclis güçlü bir başbakan arayışındaydı. Hristiyan Demokrat Parti üyesi Pierre

Pflimlin'de karar kıldı; ancak Pflimlin önce tereddütlü davrandı, daha sonra ise istikrarlı bir çoğunluk kuramadı. Cezayir kaynamaya devam ediyordu.

De Gaulle, çekişen gruplar arasında ustaca manevralar yaparak taraf tutmayı reddetti. Tüm partiler, uyumsuz hedefleri nedeniyle çıkmaza girene kadar göreve hazır olduğunu ilan etmedi. Meclis giderek artan bir askeri darbeden korkuyordu ve bunu önlemek için de Gaulle'e bel bağlıyordu; ordu, eski askerin güçlü bir devleti savunması nedeniyle de Gaulle'ün dönüşüne sıcak bakıyordu, çünkü bunu Cezayir isyancılarını ezme kararlılığı olarak yorumluyorlardı. Paris'e paraşütle iniş korkusunu pekiştirmek için, Cezayir birliklerinin subayları kansız bir şekilde Korsika'yı ele geçirdi ve bu da Pflimlin'in istifasına yol açtı.

De Gaulle'ün destekçilerinin her biri onu bir ölçüde yanlış anlamıştı. Ordunun baskısını bir araç olarak kullandı, ancak silah zoruyla iktidarı ele geçirmeyi hedeflemedi. Amacı aslında yeni bir Bonapartizm değil, orduyu kışlalara geri gönderecek kadar güçlü bir anayasal devlet kurmaktı. Aynı şekilde, de Gaulle anayasal bir şekilde göreve geri çağrılmayı ve mevcut siyasi sisteme hizmet etmek değil, onu ortadan kaldırmayı amaçlıyordu.

De Gaulle belirli bir talepte bulunmadı; bunun yerine, ustaca bir belirsizlik sürdürdü, her fraksiyonun kendisini keşfetmesine açık bıraktı ve esnekliğini kısıtlamadan her birine en kötü korkularına en iyi son çözüm olarak göründü. Çatışan güçlerin her birini yalvaran konumuna getirerek, her zaman amaç odaklı bir konumdan müzakere etti.

De Gaulle'ün de çok iyi anladığı gibi, 1958 baharındaki siyasi durum, Fransa'ya tarih tarafından verilmiş olduğuna inandığı görevi yerine getirmek için muhtemelen son fırsatını getirmişti. Ancak o, bunu Çin'in Wei-Ch'i veya Go oyunu gibi oynama bilgeliğine sahipti; bu oyunlarda her

iki taraf da 180 taşla boş bir tahtada başlar ve başarı sabır ve gelişen taktiksel duruma üstün bir kavrayışla elde edilir.

Nihai programını paylaşmak, tüm grupları yabancılaştırma veya onları aceleci eylemlere sürükleme riskini beraberinde getirecekti. Bunun yerine, her grubu adaylığını ilerletmenin rakiplerini alt etmenin en iyi yolu olduğuna ikna etti. Sonunda, 29 Mayıs 1958'de Başkan Coty, Cumhurbaşkanlığı Sekreteri aracılığıyla de Gaulle'ü Dördüncü Cumhuriyet'in son başbakanı olmaya davet etti.

Bu dönem boyunca de Gaulle, krizin sonuna yakın bir zamanda, 19 Mayıs'ta yalnızca bir basın toplantısı düzenledi ve burada kendisini 'kimseye ait olmayan ve herkese ait olan bir adam' olarak tanımladı ve iktidara ancak Ulusal Meclis'in kendisini yeni bir anayasa getirmek amacıyla göreve geri çağıracak istisnai bir eylemiyle döneceğini söyledi. [95] Tüm endişelere bir cevabı vardı. Orduya, normal rolünün devletin hizmetkarı olmak olduğunu, ancak bunun devletin var olması şartıyla geçerli olduğunu söyledi. Demokrasiye tehdit oluşturabileceğinden endişelenenlere ise 1944'te Fransa'da demokratik kurumları yeniden tesis ettiğini hatırlattı. 'Neden 67 yaşında bir diktatör olarak kariyerime başlayayım ki?' [96] Basın toplantısını şu sözlerle bitirdi: 'Söylemem gerekeni söyledim. Şimdi köyüme döneceğim ve kendimi ülkenin emrine vereceğim.' [97]

1 Haziran'da, çok sayıda istişare sona erdi ve de Gaulle, Ocak 1946'daki istifasından bu yana ilk kez Ulusal Meclis'in önüne çıktı. Meclisi feshedecek ve kendisine altı ay boyunca yeni bir anayasa taslağı hazırlama konusunda tam yetki verecek olan kararnameyi duygusuz bir şekilde okudu; bu anayasa daha sonra referanduma sunulacaktı. Tartışma sadece altı saat

sürdü. Son oylama, de Gaulle'ün başbakan olarak atanması için 329'a 224 oyla sonuçlandı; bu, onun anayasal başkanlığına giden geçici bir basamak oldu.

De Gaulle, hayatı boyunca iki kez Fransa'nın liderliğini üstlenmişti: ilk kez 1940'ta ulusal bir felaketin sonuçlarından kurtarmak için; ikinci kez ise 1958'de iç savaşı önlemenin tek yolu olarak. İlk seferinde, bir zamanlar tanınmayan tuğgeneral, dört yıllık yalnız vizyonunu Paris'in kurtuluşuyla doruğa ulaştırmıştı. İkinci seferinde ise, zaten efsanevi bir figür olarak, anayasal hükümeti kendisinden kurtarmak ve Fransız halkını dünyada imparatorluk sonrası, ancak yine de dinamik ve bağımsız bir role yönlendirmek için iç sürgünden geri çağrılmıştı. Bu büyük görevde de Gaulle dört aşama öngörmüştü: yetkili bir hükümet oluşturmak için Fransa'nın anayasal yapısını yeniden kurmak; Fransa'nın sömürge maceralarını siyasi yapıda bir kanser gibi ortadan kaldıracak şekilde sonlandırmak; Fransa'nın hem savunmada hem de diplomaside uluslararası vazgeçilmezliğini açıkça ortaya koyan bir Fransız askeri ve siyasi stratejisi tasarlamak; ve son olarak, bu stratejik kavramı müttefiklere, özellikle de isteksiz bir Amerika'ya karşı savunmak.

BEŞINCI CUMHURIYET

De Gaulle, Dördüncü Cumhuriyet'in devrilme sürecini üç faktöre bağladı. 'Cumhuriyeti korurken ülkeyi kurtarmak' için öncelikle 'itibarını kaybetmiş bir siyasi sistemi değiştirmek', ikincisi orduyu 'gecikmeden itaat yoluna'

döndürmek ve üçüncüsü de gerekli değişiklikleri gerçekleştirebilecek tek kişi olarak kendisini lider bir role yerleştirmek şarttı. [98]

Göreve geldiğinde, de Gaulle, kasıtlı taktiksel belirsizliğini, miras aldığı devrimci kargaşanın üstesinden gelmek için stratejik bir plana dönüştürmek zorundaydı. Solcu iç eleştirmenler, Fransa'nın Cezayir'den radikal bir şekilde ayrılmasını basit ve net bir görev olarak tasavvur ettiler; gerçekte, bir asırdan fazla süren Fransız yönetim ve yerleşim süreçleri ile 1954'ten beri devam eden savaş, bir televizyon kanalını değiştirmek kadar ani bir şekilde kapatılamazdı. Ordunun Cezayir'i Fransız toprağı olarak tutma kararlılığı de Gaulle'ü göreve getirmişti; şimdi ise ordunun ulusal politikanın bir aracı olarak rolüne geri dönmesinin tek bir dramatik kararla mümkün olmadığı inancıyla hareket ediyordu. Bu, askeri rolün sivil düzende kademeli olarak azaltılmasıyla, askeri hakimiyet olasılığını ortadan kaldıracak bir süreç gerektirecekti.

Kararnameyle yöneten de Gaulle'e yeni bir anayasa geliştirmesi için altı ay süre verilmişti. 1946'daki Bayeux konuşmasında ortaya koyduğu ilkelere uygun olarak, yeni anayasa, Üçüncü ve Dördüncü Cumhuriyetlerin parlamenter üstünlüğünü ve bununla birlikte gelen hizipçilik eğilimini, büyük ölçüde başkanlık sistemiyle değiştirdi. Beşinci Cumhuriyet'te, savunma ve dış politikanın kontrolü, seçmenler aracılığıyla dolaylı oylama yoluyla yedi yıllık bir dönem için seçilen cumhurbaşkanına bırakılacaktı (1962'de doğrudan seçime dönüştürüldü). Hükümetin işleyişini denetlemek için cumhurbaşkanı, halk tarafından seçilen Ulusal Meclis'te çoğunluğu temsil eden bir başbakan atayacaktı. Ancak, yürütme ve yasama organları arasında bir çıkmazı önlemek için cumhurbaşkanının Meclisi feshetme ve parlamento seçimleri yapma hakkı da vardı.

Ulusal öneme sahip konularda cumhurbaşkanı halk referandumlarına başvurabilirdi; bu yöntemi, halefleri olmasa da de Gaulle büyük bir zevkle kullanmıştı. Ekim 1962'de, cumhurbaşkanının doğrudan seçilmesine olanak tanıyan referandum kampanyasına öncülük etti. Fransa'yı Cezayir'den çekerken, ülkenin çoğunluğunun programını desteklediğini göstermek için iki referandum düzenledi.

Başkanlığının başlangıcında de Gaulle'ün Cezayir'deki nihai hedefi konusunda kesin bir fikri olmadığı muhtemeldir; ancak Fransa'nın uluslararası ve iç görevlerini yerine getirmesini engelleyen bir savaşı sona erdirmeye kararlıydı. Göreve geri döndüğünde, kendisini bu konuma getiren iki arzuyla uyumlu, ancak belirli bir sonuca bağlı kalmayan birkaç eş zamanlı strateji izledi.

De Gaulle'ün ustaca belirsizliği, hükümet başkanı olduktan kısa bir süre sonra, Haziran 1958'de Cezayir'e yaptığı ziyaret sırasında tam olarak sergilendi. Kendisini kurtarıcıları olarak gören coşkulu bir *pieds-noirs* kalabalığına hitap eden de Gaulle, ' *Je vous ai compris* ' ('Sizi anladım') dedi. Bu ifade, Fransız Cezayir'ine olan bağlılıkları onu göreve getirmeye yardımcı olanların inancını güçlendirirken, seçeneklerini de sınırlamadı. Kelime seçiminin hayatını kurtarmış olması da muhtemeldir: De Gaulle konuşurken yakındaki bir binada bir suikastçı adayı vardı, ancak de Gaulle'ün sözlerini duyunca tüfeğini bıraktı. [99]

İlk hamle olarak de Gaulle, komutan general Maurice Challe'e kırsal kesimdeki isyancıları temizlemek için topyekün bir taarruz başlatma emri verdi. Amaç, iki seçeneğini netleştirmekti: ya Cezayir'i askeri bir zaferle Fransa'ya entegre etmek ya da bu başarısız olursa, ordunun siyasi bir çözüme karşı olan iddiasını itibarsızlaştırmak.

Aynı zamanda de Gaulle, silahlı kuvvetlere ek olarak kapsamlı iç reformlar da gerçekleştirdi. Ekim 1958'de duyurulduğu doğu Cezayir şehrinin adını taşıyan Konstantin Planı, Cezayir'i sanayileştirmek ve modernleştirmek için iddialı bir insani ve ekonomik kalkınma çabasıydı. Böylece hem solcu hem de *Fransız Cezayirli* sesleri aynı anda saf dışı bırakıyordu. [100]

Stratejik yönünü uygularken, de Gaulle bu kez yeni anayasanın onaylanmasını Fransa'nın sömürge toprakları için yeni bir düzenlemeyle ustaca ilişkilendirerek referandum prosedürüne başvurdu. Hem ana vatan hem de sömürgeler, yeni anayasal çerçeve üzerinde genel oy hakkıyla oy kullanmaya davet edildi. 'Fransız Topluluğu' kavramını ortaya atarak, de Gaulle, Fransız sömürge Afrika'sının iki lideri arasında yaşanan çetrefilli bir anayasal tartışmanın üstesinden gelmeyi başardı: Afrikalıların Fransa'nın tam vatandaşı olacağı ve sömürgelerin iki bölgesel gruba birleştirileceği federal bir çözümü savunan Léopold Sédar Senghor (daha sonra Senegal başkanı) ve daha gevşek bir konfederasyonu tercih eden Félix Houphouët-Boigny (eski Fransız sağlık bakanı ve daha sonra Fildişi Sahili başkanı).

Her koloni için bir seçenek vardı: Anayasayı onaylayıp Fransız Topluluğu'na katılmak ya da derhal bağımsızlık kazanmak. Sekou Touré yönetimindeki Gine hariç hepsi, belirsiz güvenlik işlevlerini paylaşan bir kurum olan Fransız Topluluğu'nda kalmayı seçti. Ancak siyasi bağımsızlık rüzgarları Afrika'da esiyordu ve Topluluk düzenlemesi iki yıl içinde çöktü. 1960'ta, 'Afrika Yılı'nda, on dört Fransızca konuşan devlet bağımsızlığını kazandı ve böylece ulusal kurtuluş savaşlarından büyük ölçüde kaçındı. İki istisna, milliyetçi isyancılar ile Fransız ordusu arasında dokuz yıl süren

kanlı bir mücadelenin yaşandığı Kamerun ve askeri veya diplomatik bir sonuçla uyumlu ara bir statüyü koruyan Cezayir'di.

Afrika'nın Topluluğa desteğini sağlamak için de Gaulle, Ağustos 1958'de beş günlük kıta çapında bir kampanya yürüttü ve bu kampanya sırasında Fransa için yeni misyon hakkında alışılmadık derecede coşkulu bir üslupla konuştu. Madagaskar'ın başkentinde, yakındaki eski sarayı işaret ederek şunları söyledi: 'Yarın, krallarınızın sarayı mesken tutulduğu zamanki gibi, yeniden bir Devlet olacaksınız!' [101] *Umut Anıları*, Fransız Kongo'nun başkenti Brazzaville'deki karşılamasını şöyle kaydeder: 'Şehir merkezinin bayraklı sokaklarında' veya 'Bas-Congo ve Potopoto'nun kaynayan banliyölerinde' olsun, kalabalıklar referandum için 'coşkudan delirmişti'. [102]

Mayıs 1969'da Başkan Richard Nixon'a yazdığım bir muhtıra'da, de Gaulle'ün olağanüstü anayasa referandumunun önemini şöyle açıklamıştım:

> [Bunda] Afrika milliyetçilerine duyulan sempati veya sömürgecilik karşıtı akıma kurnazca bir eğilimden daha fazlası vardı. De Gaulle'ün Afrika politikası, hem ihtişam anlayışını hem de minnettarlığını yansıtıyordu. Anıları, Fransa'nın medenileştirme misyonuna olan takıntısını açıkça gösteriyor ve kolonilerin bağımsızlığını, Fransız etkisinin ve kültürünün hala baskın olduğu siyasi, ekonomik ve kişisel bağlarla sınırlandırdı. Buna karşılık, Fransızca konuşan Afrikalılar onun özel himaye anlayışına güvenmeye başladılar. Sonuç olarak, Afrika'da, eğer bir yerde varsa, de Gaulle Fransa'yı büyük bir güç haline getirdi. [103]

CEZAYIR ÇATIŞMASININ SONU

Anayasal çerçeveyi tamamladıktan sonra de Gaulle, Cezayir politikasını sonuca ulaştırdı. Fransa'nın içinde bulunduğu çıkmazı açıkça görenlerden

biri de Mao Zedong'du; Mao, FLN lideri Ferhat Abbas'a Fransa'nın mevcut ölçekte çatışmaya askeri bir bağlılığı sürdüremeyeceğini öngörmüştü: 'Birçok zorlukla karşılaşacaklarını göreceksiniz. Fransa'nın 800.000 kişilik bir orduyu desteklemesi ve günde üç milyar frank harcaması gerekiyor. Bu uzun süre devam ederse çökecekler.' [104]

De Gaulle, bu sonuca tam olarak ne zaman vardığına dair hiçbir kayıt bırakmadı. Bu onun için alışılmadık bir durum da değildi. Nihai hedefleri ilan etme biçimi dramatik olsa da, genellikle bu hedefleri yolculuğun doğasını gizleyecek şekilde sunardı.

Davranışının bu yönünü gösteren birkaç örnek var; bunlardan birini bana o zamanlar Fransız Hava Kuvvetleri komutanı olan Paul Stehlin anlattı. Fransız ulusal stratejisini tartışan bir toplantıda de Gaulle, katılımcılardan NATO politikası hakkındaki görüşlerini istemişti. Kısa bir süre sonra, sessiz kalan Stehlin, de Gaulle'ün ofisine davet edildi. 'Sessizliğiniz bir anlaşmazlık ifadesi miydi?' Stehlin daha sonra anlaşmazlığının nedenlerini belirtti ve de Gaulle gizemli bir şekilde şöyle yanıtladı: 'Ve benim aynı hedefe değil, kendi rotamda seyahat ettiğimi nereden biliyorsunuz?' [105]

De Gaulle'ün mesafeli karar alma tarzının ikinci bir örneği, Aralık 1958'de, iç mali reform programının taslağının hazırlanması sırasında ortaya çıktı. Kıdemli bir devlet memuru ve ekonomist olan Jacques Rueff'in eseri olan önerilen plan, oldukça tartışmalıydı. Planı değerlendirirken, de Gaulle mali danışmanı Roger Goetze'yi ofisine çağırdı ve en iyi düşünülmüş bir önerinin bile şansını değerlendirirken, bir politika yapıcının üçte bir oranında şüphe payı bırakmasının akıllıca olacağını belirtti. De Gaulle, "Uzman sizsiniz," dedi. "Planın üçte iki başarı şansına sahip olup olmadığını yarın sabah bana söyleyeceksiniz. Eğer evet ise, kabul

edeceğim." [106] Ertesi sabah Goetze, Rueff planına olan güvenini teyit etti ve de Gaulle bunu kabul etti. Bir kararnameyle ilan edilen ve Fransız halkına radyo konuşmasıyla sunulan bu belge, 8 Ocak 1959'da resmen başlayan de Gaulle başkanlığının ekonomik temelini oluşturdu.

16 Eylül 1959'da de Gaulle, televizyonda yayınlanan bir konuşmada Cezayir'in seçeneklerini Fransa önünde aniden netleştirdi. Kesin olarak hiçbirine bağlı kalmadan üç seçenek sundu. Biyografi yazarı Julian Jackson'ın yazdığı gibi:

> Birincisi, de Gaulle'ün adlandırdığı gibi bağımsızlık veya 'ayrılık'tı (*scission*)... İkinci seçenek, *Fransız Cezayiri* savunucularının 'entegrasyon' olarak adlandırdığı şeyi tanımlamak için kullandığı yeni bir terim olan 'fransızlaştırma'ydı... Üçüncü seçenek ise, 'Fransa'nın yardımıyla desteklenen ve onunla yakın bir birlik içinde olan Cezayir'in Cezayirliler tarafından yönetilmesi' ve Cezayir içinde farklı toplulukların barış içinde bir arada yaşayacağı federal bir sistemdi. [107]

De Gaulle, 'ortaklık' olarak adlandırdığı üçüncü seçeneği tercih etti, ancak özel olarak ilk seçeneğin, yani Cezayir'in Fransa'dan tamamen kopmasının önlenmesi için çok geç olabileceğini düşündü. [108] Birinci ve üçüncü seçenekler, ülkenin Müslüman çoğunluklu nüfusu için önemli ölçüde kendi kaderini tayin etme unsurunu içerirken, ikinci seçenek Fransızların ve Cezayirlilerin kademeli olarak tek bir halk haline gelmesini öngörüyordu.

Dört ay sonra, Ocak 1960'ta, askeri durum hâlâ önemli ölçüde iyileşmemişken, de Gaulle'ün seçeneklerinden rahatsız olan *Pied-Noir* aktivistleri Cezayir'de barikatlar kurmaya başladılar. Haber ilk duyurulduğunda, günün erken saatlerini *Nükleer Silahlar ve Dış Politika adlı kitabımı görüşmek üzere beni davet eden bir grup Fransız askeri subayıyla geçirdikten sonra Paris'teydim.* Anlaşılır bir şekilde, barikatların

etkisi nükleer stratejiyle ilgili endişelerin önüne geçti. Görüşme yaptığım kişilerin birçoğu (çoğunlukla albay veya tuğgeneral rütbesinde), askerlerin *Pied-Noir* isyancılarına sempati duymasının sorumluluğunu cumhurbaşkanlarına yükleyerek, de Gaulle'ün sahneye her çıktığında Fransa'yı böldüğünü ve bu nedenle görevden alınması gerektiğini savundular.

Aynı gün, büyük Fransız siyaset felsefecisi Raymond Aron ile öğle yemeği yedim. Sol Yakadaki bir kafede, barikatlar karşısında duyduğu hayal kırıklığını şu sözlerle dile getirdi: "Fransız olmaktan utanıyorum; sürekli bir devrim halinde olan İspanyollar gibi davranıyoruz." Bu sözler üzerine, yakındaki bir masada oturan bir kişi ayağa kalktı, bizim masamıza geldi, yedek subay olduğunu söyledi ve Fransız ordusu adına özür dilenmesini talep etti.

29 Ocak'a gelindiğinde, Fransa'daki birçok kişi -ve oradaki tüm tanıdıklarım- askeri bir darbe, hatta belki de Paris'e paraşütçü inişi bekliyordu. De Gaulle o akşam savaş üniformasıyla televizyona çıktı. Cezayir'deki durumu sert bir şekilde anlattıktan sonra, Fransız ordusuna hitaben barikatları koşulsuz olarak yıkmalarını emretti: 'Bütün Fransız askerleri bana itaat etmelidir. Hiçbir asker, hiçbir an ve hatta pasif bir şekilde bile, isyanla ilişki kurmamalıdır. Sonunda kamu düzeni yeniden sağlanmalıdır.' [109] Ertesi gün barikatlar yıkıldı. Bu, karizmatik liderliğin olağanüstü bir gösterisiydi.

Nisan 1961'de ordunun düzenlediği başarısız darbe girişimi, Cezayirli yerleşimcilerin de Gaulle'ün tarihi görevi olarak anladığı şeye, yani geri çekilmeye karşı son ayaklanmasını işaret etti. Yine televizyona çıkarak Cezayir'deki bu haydutça eylemi kınadı:

> Şimdi Devlet hiçe sayılıyor, Millete meydan okunuyor, gücümüz zayıflatılıyor, uluslararası prestijimiz düşürülüyor, Afrika'daki rolümüz ve yerimiz tehlikeye atılıyor. Ve kim tarafından? Yazık! Yazık! Görevi, şerefi ve *varoluş sebebi* hizmet etmek ve itaat etmek olan adamlar tarafından. [110]

Darbe girişimi başarısız oldu, ancak muhalif duygular ortadan kaybolmadı. 22 Ağustos 1962'de de Gaulle ve eşi Yvonne, Paris'in Petit-Clamart banliyösünde makineli tüfekli Gizli Silahlı Örgüt (OAS) suikastçılarının saldırısından mucizevi bir şekilde kurtuldular. (26 Ağustos 1944'te Notre-Dame Katedrali'ndeki ayin sırasında keskin nişancı ateşinde olduğu gibi, de Gaulle eğilmeyi reddetti.) Diğerleri bu kadar şanslı değildi: İki yıl içinde OAS tarafından düzenlenen bombalamalar ve hedefli suikastlarda yaklaşık 2.000 Fransız vatandaşı öldürüldü. [*]

Ağustos 1961'de, başkanlığının üçüncü yılında, de Gaulle Fransız halkını olası sonuca hazırlama sürecine başladı. Avrupa'nın savunması için gerekli oldukları gerekçesiyle Cezayir'den asker çekmeye başladı. Fransız sömürgecileri için, yasal olarak Fransa'nın bir eyaleti olan bölgenin güvenliğinin Avrupa savunmasına tabi kılınması, öz imajlarına bir darbe ve Fransa'nın önceliklerinde devrim niteliğinde bir değişiklik anlamına geliyordu. Fransız halkı sömürge savaşlarından bıkmış olabilir, ancak sömürgecilerin kendileri ve en çok da ordu, fedakarlığın yükünü omuzlamış ve derinden aldatılmış hissetmişlerdi.

Son aşama, 1962 yılının başlarında de Gaulle'ün bakanları ve FLN temsilcileri arasında gizlice müzakere edilen Evian Anlaşmaları şeklinde geldi. Bu doksan üç sayfalık belge, Fransız stratejik çıkarlarını, askeri tesislere erişimi ve enerji şirketlerine ayrıcalıklı muameleyi de içeren hakları koruyarak bağımsız bir devlet kurdu. De Gaulle'ün daha önce

değerlendirdiği üç seçenekten bu, 'hafifletilmiş ayrılık'tı. De Gaulle, Nisan ayında Fransa'da anlaşma hakkında bir referandum yapılacağını duyurdu. Oylamada %90'ın üzerinde ezici bir destek aldı; bu destek, anlaşmayı rayından çıkarmaya çalışan OAS kalıntılarının terörist saldırılarına karşı kamuoyundaki hoşnutsuzluktan kaynaklanıyordu. Cezayir'de 1 Temmuz'da yapılan bir sonraki oylamada Evian Anlaşmaları %99,72 oranında onaylandı. İki gün sonra Fransa yeni devleti tanıdı. Ancak vaat edilen maden hakları gerçekleşmedi ve Fransa, dört yıl sonra, 1966'da Cezayir çölünde son nükleer testini gerçekleştirdi.

De Gaulle, 1950'lerin ortalarında apaçık bir gerçek olan *Fransız Cezayiri'ni* , beş yıl sonra esas olarak *pieds-noirs* tarafından dile getirilen aşırılıkçı bir slogana dönüştürmüştü. Ancak o zamana kadar, 1958'de de Gaulle'ü cumhurbaşkanlığına taşıyan geniş kapsamlı entegrasyoncu güçler, marjinal bir terörist harekete indirgenmişti. İslamcılık, sosyalizm ve Arap milliyetçiliğinin unsurlarını birleştiren yeni rejim tarafından 800.000 Fransız sömürgeci Cezayir'den sınır dışı edildi veya barış anlaşmalarının imzalanmasından kısa bir süre sonra kendi başlarının çaresine bakmaya bırakıldı. Şiddetten korkan kalan 200.000 kişiden 150.000'i 1970 yılına kadar göç etmeyi seçti. [111] Fransa'ya sadık kalan Cezayirli Müslümanlar - *harkiler*- ise geri çekilme nedeniyle hain olarak gördükleri FLN'nin misillemelerine karşı savunmasız kaldılar. Yaklaşık 40.000 kişi Fransa'ya kaçmayı başardı, ancak on binlerce kişi Cezayir'de kaldı ve katledildi. [112]

De Gaulle, bu eylemini Fransız ulusal öz saygısını ve uluslararası ilişkilerde Fransız sesini yeniden tesis etme davasına yönelik vatansever bir hizmet olarak gördü. Cezayir'den çekilme, Fransız ekonomik kalkınması ve askeri modernizasyonu için daha fazla kaynak sağladı. Sürece bir kez

başladıktan sonra, 1940'ta Londra'ya geldiğinden beri onu ileriye iten aynı kararlılığı sergiledi.

De Gaulle, anavatanları olarak gördükleri yerden kaçan Fransız yerleşimcilere karşı şefkat göstermesi yönündeki birçok öneriye hiçbir zaman yanıt vermedi; Cezayir politikasının kendisi üzerindeki etkisini tartıştığına dair de hiçbir kayıt yok. Her ne kadar zaman zaman kamuoyu önünde duygularını ifade *etmiş* olsa da – örneğin Haziran ve Ağustos 1944'te Bayeux ve Paris'te yaptığı konuşmalar – de Gaulle, kişisel duygularının görev bilincinin veya tarihsel sürecin gereklerinin önüne geçmesine asla izin vermemeyi bir prensip haline getirdi. Ona göre Cezayir, Fransa için bir yük haline gelmiş, müttefikler arasında onu izole etmiş ve Sovyetler Birliği ile diğer radikal güçlere müdahale için karşı konulamaz bir fırsat sunmuştu. Cezayir'i ortadan kaldırmak Beşinci Cumhuriyet'in canlılığını kurtardı; bu, Fransa'nın kendi bağımsız dış politikasını yürütme ve de Gaulle'ün ortaya çıkan dünya düzenindeki rolüne ilişkin vizyonunu gerçekleştirme yeteneği için ödemesi gereken bedeldi. 1959'da Cezayir politikası şekillenirken, özel olarak bunu "belki..." diye nitelendirdiğinde abartıya kaçmıyordu. "Fransa'ya yaptığım en büyük hizmet bu olacak." [113] De Gaulle, tarihi farklı bir yöne yönlendirmek için tarihe meydan okumuştu.

FRANSA POLITIKASI İÇIN KILIT ROL OYNAYAN ALMANYA: DE GAULLE VE ADENAUER

14 Eylül 1958'de, başbakan olduktan üç ay sonra, de Gaulle, Dördüncü Cumhuriyet'teki seleflerinin başlattığı Almanya ile uzlaşma politikasını ilerletme yolunda önemli bir adım attı. Otuz Yıl Savaşları'ndan beri her iki ülke de birbirini kadim düşmanı olarak görüyordu. Sadece yirminci yüzyılda bile Fransa ve Almanya iki dünya savaşında birbirleriyle savaşmıştı.

Bu geleneği hayata geçiren de Gaulle, 1944'te Moskova'ya yaptığı ziyarette, yenilmiş Almanya'nın parçalanarak devletlere bölünmesini ve Ren bölgesinin Fransa'nın ekonomik egemenliğinin bir parçası olmasını savunmuştu. 1945'te de benzer bir planı Avrupalı müttefiklerine sunmuştu.

Ancak 1958'de sürgünden dönen de Gaulle, yüzyıllardır süregelen politikayı tersine çevirerek bir Fransız-Alman ortaklığı başlattı. Daha geniş görevler için enerjiyi serbest bırakmak ve Avrupa özerkliğine yol açabilecek bir blok oluşturmak için de Gaulle, Alman Şansölyesi Konrad Adenauer'i Colombey-les-Deux-Églises'deki La Boisserie'de bir gece kalmaya davet etti. Başka hiçbir lider, yabancı veya yerli, benzer bir davet almadı; Birleşik Krallık'taki Fransız büyükelçisi Jean Chauvel, Başbakan Harold Macmillan için paralel bir ziyaret önerdiğinde, de Gaulle ona cesurca Colombey'in uygun bir toplantı için çok küçük olduğunu bildirdi. [114]

Adenauer'e gösterilen nezaket – örneğin onu evin içinde bizzat gezdirmek gibi – de Gaulle'ün yeni ilişkiye verdiği önemin bir göstergesiydi. Adenauer'e gösterilen bir diğer eşsiz jest ise, görüşmelerini

yardımcıların bulunmadığı bir ortamda ve büyük ölçüde Almanca olarak yapmalarıydı. Gerçekten de, tüm toplantının görgü kuralları, konuğun psikolojisine hitap edecek ve her ikisi de 19. yüzyılda doğmuş iki yaşlı adamın geleneksel nezaket kurallarını uygularken birbirleriyle rahat hissetmelerini sağlayacak şekilde ustaca düzenlenmişti.

Aralarında somut anlaşmalar ne önerildi ne de sonuçlandırıldı. Bunun yerine, İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sadece on üç yıl sonra, de Gaulle ülkelerinin geçmiş ilişkilerinde tam bir tersine dönüş sağlamayı hedefledi. Birçok hatıranın mutlaka kalacağı göz önüne alındığında, karşılıklı bir anılar silme önerisinde bulunmadı. Ancak yüzyıllarca süren düşmanlığın yerine, Almanya'nın rehabilitasyonu ve Avrupa kimliği arayışı için Fransız desteğini teklif etti. Ayrıca, güç dengesini ve Avrupa'nın birliğini teşvik etmek için yakın bir ilişki kurulmasını önerdi. Karşılığında, Almanya'nın mevcut Avrupa sınırlarını (Polonya sınırı da dahil olmak üzere) kabul etmesini ve Almanya'nın Avrupa'ya hakim olma arayışına son vermesini istedi. Daha sonra anılarında şöyle ifade edecekti:

> Fransa'nın ise birlik, güvenlik veya rütbe konusunda Almanya'dan isteyeceği hiçbir şey yoktu; oysa eski saldırganını rehabilite etmeye yardımcı olabilirdi. Bunu – ne büyük bir cömertlikle! – iki halk arasında kurulacak ittifak ve güç dengesi, Avrupa'nın birliği ve barışı adına yapacaktı. Ancak desteğini haklı çıkarmak için Alman tarafında belirli koşulların yerine getirilmesinde ısrar edecekti. Bunlar şunlardı: mevcut sınırların kabulü, Doğu ile ilişkilerde iyi niyetli bir tutum, atom silahlarından tamamen vazgeçme ve [Alman] birleşmesi konusunda aralıksız sabır. [115]

De Gaulle'ün Fransız dış politikasının bu devrimci yeniden yapılanmasının karşılığı olarak talep ettiği şey, gençliğinde karşılaştığı ulusal Almanya'nın geleneksel dış politikasından vazgeçilmesiydi.

Adenauer ise Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) ana eğilimlerine katılarak Almanya'nın Avrupa sistemine giriş yolunu açtı. Her iki adam için de bu, geleceğe doğru atılmış bir adımdı.

DE GAULLE VE ATLANTIK İTTIFAKI

Dünya düzeni üzerinde daha da büyük etkiye sahip, yerleşik politika eğilimlerinde benzer bir dönüşüm, Atlantik İttifakı'nın kurulmasıyla gerçekleşti. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Amerika, tarihi izolasyonundan çıkarak eşi benzeri görülmemiş bir küresel role kavuştu. Dünya nüfusunun %6'sını oluşturmasına rağmen ekonomik olarak üstün konumdaydı; dünyanın küresel sanayi kapasitesinin yarısına ve atom silahları üzerinde tekel konumuna sahipti.

O zamana kadar, Amerika'nın Batı Yarımküresi dışındaki uluslararası alandaki davranışı, yalnızca stratejik tehditlere karşı birleşmek ve tehlike azaldığında güvenli göründüğünde izolasyona çekilmekle sınırlı kalmıştı. Şimdi ise, 1945 ile 1950 yılları arasında, iki büyük girişimle – NATO ve Marshall Planı – Amerika önceki davranış biçimini terk etti ve dünya işlerinde kalıcı bir rol üstlendi. Manhattan'ın merkezinde, Doğu Nehri kıyısında yer alan yeni, modern Birleşmiş Milletler genel merkezi, Amerika'nın uluslararası düzenin bir parçası haline geldiğini simgeliyordu.

Yeni girişimler, uluslararası ilişkilerin doğası hakkında Amerikan tarihinin kendisi kadar eşsiz, hatta kendine özgü varsayımlara dayanıyordu: uluslar arasında işbirliğinin doğal olduğu, evrensel barışın uluslararası

ilişkilerin doğal bir sonucu olduğu ve ilkeli bir iş bölümünün Atlantik İttifakı'nın yürütülmesi için yeterli motivasyon ve kaynak sağlayacağı.

De Gaulle'ün tarihsel deneyimi, tamamen zıt sonuçlara yol açtı. Çok fazla coşkunun yıkılmasıyla temkinli hale gelen, çok fazla hayalin kırılgan olduğu kanıtlanmasıyla şüpheci hale gelen ve ulusal güç veya birlik duygusundan ziyade gizli bir kırılganlık duygusuyla şartlandırılmış bir ülkeye önderlik etti. Ayrıca, barışın devletler arasında doğal bir durum olduğuna da inanmıyordu: 'Dünya karşıt güçlerle dolu... Çabaların rekabeti yaşamın koşuludur... Uluslararası yaşam, genel olarak yaşam gibi, bir savaştır.' [116]

Amerika'nın üstünlüğünden emin olan Washington, acil ve pratik görevlere odaklandı; entegrasyon adına, müttefiklerin ortak eylemlerini teşvik edecek ve bağımsız girişimleri engelleyecek bir ittifak yapısını savundu. Nesiller boyu süren uluslararası ve iç çatışmalarla sarsılmış bir ülkeyi yöneten De Gaulle, işbirliğinin *biçiminin* hedef kadar önemli olduğunu vurguladı. Fransa, kimliğini yeniden kazanmak istiyorsa, zorunluluktan değil, kendi seçimiyle hareket ediyormuş gibi algılanmalıydı ve bu nedenle hareket özgürlüğünü korumalıydı.

Bu inançlarla yoğrulmuş olan de Gaulle, Fransız kuvvetlerini uluslararası komuta altına alacak herhangi bir NATO görüşünü veya Fransız kimliğini uluslarüstü kurumlarda eritecek bir Avrupa görüşünü reddetti. Fransa'nın ulusal karakteri ve amaçlarıyla çelişen (sanki 'kendini inkâr etmek bundan böyle tek olasılık ve hatta tek hedefmiş gibi') bir tür uluslarüstücülüğe karşı uyarıda bulundu. [117]

Paradoksal olarak, de Gaulle bu görüşü birleşik bir Avrupa ile uyumlu olarak değerlendirdi – 'böylece Ren Nehri'nin, Alpler'in ve belki de Manş

Denizi'nin her iki tarafında dünyanın en güçlü, müreffeh ve etkili kompleksi yavaş yavaş kurulabilir'. [118] Amerikan ittifakının pratik önemini her zaman teyit etse de, bunun Fransa ile ilgili tüm zorluklara uygulanıp uygulanmadığından şüphe duyuyordu. Özellikle, Amerika'nın Avrupa'ya olan tam bağlılığını süresiz olarak sürdürüp sürdüremeyeceğini veya sürdürmek isteyip istemeyeceğini sorguladı – özellikle nükleer silahlar alanında.

De Gaulle'ün iddialı tarzı, kişisel özgüven ve tarihsel deneyimin birleşiminden kaynaklanıyordu; bu durum, beklenmedik olayların Fransız deneyiminin merkezinde yer aldığı bir kâbusun farkındalığıyla da dengelenmişti. Buna karşılık, Amerikalı liderler, davranışlarında kişisel olarak mütevazı olsalar da, kendi görüşlerini geleceğe hakim olduklarına duydukları güvene dayandırdılar.

1959'da Paris'e yaptığı bir ziyaret sırasında Başkan Eisenhower, Fransızların çekinceleri konusuna doğrudan değindi: 'Amerika'nın kaderini Avrupa ile özdeşleştireceğinden neden şüphe duyuyorsunuz?' [119] Bu, birkaç yıl önce Süveyş krizi sırasında Washington'un hem İngiltere'ye hem de Fransa'ya karşı sergilediği tutum göz önüne alındığında garip bir soruydu. Süveyş'i gündeme getirme cazibesinden kaçınan de Gaulle, Eisenhower'a Birinci Dünya Savaşı'nda Amerika'nın ancak Fransa üç yıl boyunca ölümcül bir tehlike yaşadıktan sonra yardıma geldiğini ve Amerika'nın İkinci Dünya Savaşı'na ancak Fransa işgal edildikten sonra girdiğini hatırlattı. Nükleer Çağ'da, her iki müdahale de çok geç kalmış olurdu. [120]

Fransa'nın coğrafi kırılganlığı da de Gaulle'ü meşgul ediyordu. Amerikan güçlerinin Orta Avrupa'dan çekilmesi için çeşitli müzakere planlarına karşı

çıktı; bunların en dikkat çekici olanı, George Kennan'ın 1957'deki Reith Konferanslarında ortaya koyduğu plandı. De Gaulle, Avrupa'daki bölücü hatlardan simetrik bir geri çekilmeyi reddetti çünkü bu, Amerikan güçlerini çok uzakta ve Sovyet ordusunu çok yakın bırakacaktı: 'Eğer silahsızlanma, Ural Dağları'na olduğu kadar Atlantik'e de yakın bir bölgeyi kapsamazsa, Fransa nasıl korunacak?' [121]

De Gaulle'ün Sovyet meydan okumasına ilişkin değerlendirmesi, 1958'de Sovyet Başbakanı Nikita Kruşçev'in Müttefiklerin Berlin'e erişimini tehdit eden bir ültimatomu tekrarlamasıyla açıkça ortaya çıktı. De Gaulle, tehdit altında müzakere etmeyi kesinlikle reddetti. Kendine özgü belagatiyle, meydan okumayı Sovyet iç sistemine bağladı:

> Sovyetler tarafından düzenlenen bu lanetleme ve talepler kargaşasında öyle keyfi ve yapay bir şey var ki, bunu ya çılgın hırsların önceden planlanmış bir şekilde serbest bırakılmasına ya da büyük zorluklardan dikkati uzaklaştırma arzusuna bağlamak mümkün. Bu ikinci hipotez bana daha da makul görünüyor çünkü Komünist sistemin boyunduruğu altındaki ülkeleri kuşattığı zorlamalara, tecrit ve güç eylemlerine rağmen... aslında eksiklikleri, yetersizlikleri, içsel başarısızlıkları ve her şeyden önce insanlık dışı baskı karakteri, kandırılması ve boyun eğdirilmesi giderek zorlaşan seçkinler ve kitleler tarafından giderek daha fazla hissediliyor. [122]

Bu değerlendirmeye dayanarak, de Gaulle, Fransız ve Amerikan çıkarlarının gerçekten örtüştüğü her durumda işbirliği yapmaya hazırdı. Bu nedenle, 1962 Küba Füze Krizi sırasında, Amerikalı yetkililer, de Gaulle'ün Sovyetlerin ada ülkesine balistik füzeler yerleştirmesine karşı güçlü tepkilerine verdiği tam desteğe şaşırmışlardı; aslında, bu, herhangi bir Müttefik lider tarafından onlara uzatılan en koşulsuz destekti. Başkan Kennedy'nin özel elçisi olarak görev yapan eski Dışişleri Bakanı Dean

Acheson, Küba'ya abluka uygulanmasının yakın olduğunu doğrulayıp ona Beyaz Saray'da bir brifing teklif ettiğinde, de Gaulle, büyük bir müttefikin ihtiyaç anında harekete geçmesinin, kendi başına yeterli bir gerekçe olduğu gerekçesiyle teklifi reddetti.

NÜKLEER DIREKTÖRLÜĞÜ

Göreve geldikten sonra de Gaulle, mevcut Fransız askeri nükleer programını hızlandırdı. Aylar içinde, nükleer strateji konusunda NATO'yu yeniden organize etme önerisiyle Atlantik politikasını başlattı. Amerika Birleşik Devletleri, prensip olarak bağımsız Avrupa nükleer kuvvetlerine ilişkin ciddi çekincelere sahipti; Washington'ın görüşüne göre, bu tür kuvvetlere ihtiyaç duyulmuyordu ve NATO planlarına ve ortak komutanlıklara entegre edilmeliydi; [123] bunlar, Amerika'nın tercih ettiği konvansiyonel kuvvetlerden dikkat dağıtıcı unsurlar olarak değerlendiriliyordu. De Gaulle, büyük bir askeri kapasite geliştirme konusunda çekimser kalmayı bir tür psikolojik feragat olarak görüyordu. 17 Eylül 1958'de, Fransa ve o zamanki NATO'nun iki nükleer gücü olan İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri arasında üçlü bir düzenleme için Eisenhower ve Macmillan'a bir öneri gönderdi. Her ülkenin kendi isteği dışında bir nükleer savaşa sürüklenmesini önlemek için de Gaulle, her birine doğrudan bir saldırıya yanıt olarak nükleer silahların kullanımında veto hakkı verilmesini önerdi. [124] Aynı şekilde, üçlü yönetim, Avrupa dışındaki belirli küresel bölgeler için de ortak bir strateji geliştirecekti. [125]

De Gaulle, bu müdürlüğü, Fransız nükleer cephaneliği özerk bir strateji için yeterince güçlü olana kadar geçici bir çözüm olarak mı tasavvur etmişti? Yoksa Fransa'ya nükleer silahlar temelinde kıtada özel bir liderlik rolü sağlayacak, Washington ve Londra ile yeni ve benzeri görülmemiş bir ilişki mi hedefliyordu? Cevap asla bilinemeyecek çünkü inanılmaz bir şekilde, müdürlük önerisine hiçbir zaman yanıt verilmedi. [126]

Eisenhower ve Macmillan, de Gaulle henüz liderlik yarışında olduğu ve dolayısıyla görüşlerini tek taraflı olarak uygulama konumunda olmadığı dönemde Cezayir'de onunla görüşmüşlerdi. Bu nedenle, onu sonuçsuz bir şekilde görmezden gelebileceklerini düşündüler. Ancak taktikleri, de Gaulle'ün gösterişli bir şekilde anlamsız davrandığı ve pratik bir alternatifi olmadığı varsayımına dayanıyordu. Bu varsayımların yanlış olduğu ortaya çıktı.

De Gaulle için bu mesele, Fransa'nın dünyadaki rolünün özünü oluşturuyordu. Ulusunun kaderini etkileyen kararlar üzerindeki kontrolü elinde tutma kararlılığı, stratejisinin temel özelliğiydi.

De Gaulle, Amerikan ve İngilizlerin sessizliğine, aslında seçeneklerinin olduğunu göstererek karşılık verdi. Mart 1959'da Fransız Akdeniz filosunu entegre NATO komutasından çekti; aynı yılın Haziran ayında Amerikan nükleer silahlarının Fransız topraklarından kaldırılmasını emretti; Şubat 1960'ta Fransa, Cezayir çölünde ilk nükleer testini gerçekleştirdi; ve 1966'da Fransa'yı NATO komuta yapısından tamamen çıkardı. [127] Sovyet saldırısı durumunda İngiltere ve ABD'nin kendisini desteklemekten başka seçeneği kalmayacağını, kendisinin ise karar verme özgürlüğünü koruyacağını düşünmüş olmalı.

De Gaulle, 19 Nisan 1963'te televizyonda yayınlanan bir konuşmasında, bağımsız bir nükleer caydırıcılık gücü oluşturmak için hızla harekete geçmesinin gerekçesini şöyle açıkladı:

> Bizi caydırmak için, her zaman olduğu gibi, hareketsizlik ve demagoji sesleri aynı anda yükseltiliyor. 'Bu faydasız,' diyor bazıları. 'Çok pahalı,' diyor diğerleri... Ama bu sefer rutinin ve yanılsamanın ülkemizi istila etmesine izin vermeyeceğiz. Dahası, içinde yaşadığımız gergin ve tehlikeli dünyanın ortasında, en önemli görevimiz güçlü olmak ve kendimiz olmaktır. [128]

24 Ağustos 1968'de Fransa ilk termonükleer (hidrojen bombası) denemesini gerçekleştirdi. Artık teknolojik olarak tam teşekküllü bir nükleer güçtü.

ESNEK YANIT VE NÜKLEER STRATEJI

1961'de yeni göreve başlayan Başkan John F. Kennedy, Amerikan savunma politikasının gözden geçirilmesini emretti. Özellikle, o dönemde yaygın olan ve ilk olarak Eisenhower'ın Dışişleri Bakanı John Foster Dulles tarafından ortaya atılan, ABD'nin saldırganlığa kendi seçtiği yerlerde ezici nükleer misilleme yoluyla karşılık vereceğini ilan eden büyük çaplı misilleme doktrinini değiştirmekle ilgileniyordu.

Amerika Birleşik Devletleri çok üstün bir nükleer cephaneliğe sahip olduğu sürece, doktrin önemli ölçüde inandırıcıydı, ancak o zaman bile Amerika'nın bu tür silahları her durumda gerçekten kullanmaya hazır olup olmadığı konusunda sorular ortaya atılıyordu. [129] Sovyet nükleer kapasitesinin genişlemesiyle, büyük çaplı misillemenin inandırıcılığı azaldı; müttefikler, nükleer silah kullanma konusundaki kendi tereddütlerinden

yola çıkarak Amerika'nın da benzer şekilde çekingen olacağı sonucuna vardılar.

Aynı zamanda, nükleer silahlarının büyük ölçüde uçaklarla teslim edilmesi planlanan Britanya, Sovyetler Birliği'nin artan uçaksavar savunmasının İngilizlerin misilleme yapma kabiliyetini tehlikeye atabileceğinden endişe ediyordu. Bu nedenle, o sırada geliştirme aşamasında olan bir Amerikan silahını, Skybolt adı verilen havadan fırlatılan bir uzun menzilli füzeyi edinmeye çalıştı. Başlangıçta Kennedy, prensip olarak otonom nükleer yeteneklere karşı olan savunma bakanı Robert McNamara'nın direncini aştı.

Kennedy kısa süre sonra fikrini değiştirecekti. Farklı özerk güçlerin eş zamanlı çalışması ona ve her şeyden önce McNamara'ya çok tehlikeli görünüyordu ve müttefik ülkeleri nükleer güçlerini tamamen aşamalı olarak ortadan kaldırmaya zorladı. Temmuz 1962'de McNamara, bağımsız nükleer güçlere karşı bir açıklama yaptı: 'Bağımsız olarak faaliyet gösteren sınırlı nükleer yetenekler tehlikeli, pahalı, eskimeye yatkın ve caydırıcılık açısından güvenilirlikten yoksundur.' [130]

İngiltere'nin bağımsız bir nükleer güce sahip olmasının faydasına ilişkin endişeler daha önce hiç gündeme getirilmemişti; Amerika ile olan özel ilişki, İngiltere'nin bağımsız nükleer eylemlerde bulunmasını imkansız kılıyor gibi görünüyordu. Ancak Kasım 1962'de McNamara, görünüşte teknik gerekçelerle ABD-İngiltere Skybolt programını iptal etti. İngiltere'de Skybolt'un iptali, nükleer güç statüsünün ortadan kaldırılması ve Amerika'nın ittifakları arasındaki özel statüsünün zayıflatılması olarak büyük bir öfkeyle karşılandı.

Aralık 1962'de Nassau'da yapılan bir toplantıda, Başkan Kennedy ve Başbakan Macmillan bir uzlaşmaya vardılar: Amerika Birleşik Devletleri, Sovyet hava savunmasını alt edebilecek füzelere sahip Polaris denizaltılarının inşası için İngiltere'ye yardım teklif edecekti. Denizaltılar NATO komutası altına alınacak, ancak 'en yüksek ulusal çıkar' gerektiren durumlarda İngiltere bunları bağımsız olarak kullanabilecekti. Fransa'ya da benzer bir düzenleme teklif edildi.

Macmillan, nükleer silahların bağımsız kullanımının, tanımı gereği, ancak en büyük ulusal tehdit söz konusu olduğunda gerçekleşeceği gerekçesiyle, Britanya'ya hareket alanı sağlamak için 'en yüksek ulusal çıkar' istisna maddesine dayanarak bu teklifi kabul etti.

De Gaulle'ün tepkisi tam tersiydi. Nassau anlaşmasını, özellikle de kendisine önceden herhangi bir istişare yapılmadan kamuoyuna iletilmiş olması nedeniyle, bir hakaret olarak değerlendirdi. 14 Ocak 1963'te düzenlediği basın toplantısında, Amerikan teklifini aldığı gibi kamuoyuna açıkça reddetti ve acı bir şekilde şunları söyledi: 'Elbette, bu teklif ve anlaşmadan yalnızca yayınlandıkları ve içerikleri bilindiği için bahsediyorum.' [131]

Bu süreçte de Gaulle, Kennedy'nin Atlantik ilişkilerinin ikili sütun kavramına dayanması ve Avrupa sütununun uluslarüstü çizgiler doğrultusunda örgütlenmesi gerektiği görüşünü de reddetti: 'Böyle bir sistemin, halkları ve başta kendi halkımızı, ruhlarının ve bedenlerinin söz konusu olduğu alanlarda sürükleyip yönlendirme konusunda şüphesiz güçsüz kalacağını' söyledi. [132]

Son olarak, aynı basın toplantısında ve Macmillan'ın önceki iki yıl boyunca kendisini ikna etmek için gösterdiği yoğun çabalara rağmen, de

Gaulle İngiltere'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliğini veto ederek, Macmillan'ın kendi büyük stratejisini ve Amerikan'ın ikili ortaklık anlayışını baltaladı.

İTTIFAK NEDIR?

İttifaklar tarihsel olarak bir ulusun yetenekleri ile niyetleri arasında uyum sağlamak amacıyla beş şekilde kurulmuştur: 1) olası bir saldırganı yenmek veya caydırmak için yeterli güçleri bir araya getirmek; 2) bu yeteneği iletmek; 3) güç ilişkisinin hesaplamalarının ötesinde yükümlülükler ilan etmek – bunlar açık ve net olsaydı, böyle bir resmi ifadeye gerek kalmazdı; 4) belirli bir *savaş nedeni* tanımlamak; ve 5) bir krizde diplomasi aracı olarak tarafların niyetleri hakkındaki her türlü şüpheyi ortadan kaldırmak.

Nükleer silahların ortaya çıkmasıyla bu geleneksel hedeflerin tamamı değişti. Amerika'nın nükleer garantilerine güvenen ülkeler için, halihazırda konuşlandırılmış olanların ötesinde herhangi bir kuvvet konuşlandırması anlamlı değildi; her şey Amerikan güvencelerinin güvenilirliğine bağlıydı. Bu nedenle, müttefiklerin konvansiyonel kuvvetlerini geliştirerek NATO'yu güçlendirme çabası hiçbir zaman amacına ulaşamadı. Müttefikler, konvansiyonel silahların ortak güce önemli ölçüde katkı sağladığını düşünmediler ve kısmen bunu yaparak Amerikan nükleer gücünü gereksiz hale getirebilecekleri korkusuyla konvansiyonel silah taahhütlerini yerine getirmediler. Amerikan askeri harekatına katıldıklarında –örneğin Afganistan ve Irak'ta– bu, söz konusu ülkelerdeki stratejik çıkarlarını takip

etmekten ziyade, Amerikan nükleer şemsiyesi altında sığınmaya devam etmenin bir yoluydu.

De Gaulle bu ikircikliliklerin aralarındaki boşluklarda faaliyet gösterdi. Bağımsız bir Fransız nükleer caydırıcılığını haklı çıkarmak için, nükleer garantilerin doğasında var olan belirsizliğe başvurdu. Ancak Amerikan güvencelerinin ifadesinden bağımsız olarak nükleer özerklik yolunda ısrarcı olurdu. De Gaulle için liderlik, mevcut güç ilişkilerinin tarihsel evrimle iç içe geçmesinin dikkatli bir analizinden ulusal amacın geliştirilmesiydi. *Savaş Anıları'nda* yazdığı gibi, Fransa'nın kendi güvenliği için 'yabancı silahlara' güvenmesi, 'ruhunu ve yaşamını birçok nesil boyunca zehirleyecekti'. [133] 1960'larda, ülkesinin geleceği şekillendirme görevini yerine getirmesini sağlayacak bağımsız bir nükleer caydırıcılığa sahip güçlü bir orduyu yeniden inşa etmeye çalıştı. [134] Yardımcı bir rol Fransa için asla uygun olmazdı. Ve bu teknik değil, ahlaki bir meseleydi:

> Yakın geleceğe gelince, [Fransa'nın] oğullarından bazılarının artık kendi olmayan bir savaşa götürülmesinin ne anlamı vardı? Başka bir gücün kuvvetlerine yardımcı birlikler sağlamanın ne faydası vardı? Hayır! Çabanın karşılığını vermesi için, sadece bazı Fransızları değil, Fransa'yı da savaşa geri getirmek şarttı. [135]

De Gaulle'ün görüşüne göre, uluslararası yükümlülükler doğası gereği iki nedenden dolayı koşullara bağlıydı: bunların nasıl gelişebileceği tanımı gereği tahmin edilemezdi; ve yükümlülüklerin kendileri jeopolitik ortamdaki değişiklikler veya liderlerin algılarındaki değişimlerle değiştirilebilirdi. Sonuç olarak, De Gaulle bir yandan, 1962'deki Küba Füze Krizi veya Berlin'in statüsüyle ilgili Sovyet ültimatomu gibi uluslararası düzene gerçek bir Sovyet meydan okuması olduğunda Atlantik İttifakı'nın

en sağlam destekçilerinden biriydi. Ancak diğer yandan, ülkesinin ortaya çıkan olayların sonuçlarını değerlendirme özgürlüğüne olan ısrarından asla vazgeçmedi.

Amerikan NATO anlayışı, yarım yüzyıldan fazla bir süre dünya barışını korudu. ABD başkanları, ittifakları, ittifakın şartlarının yarı hukuki bir analizine dayanarak uygulanacak bir tür yasal sözleşme olarak ele aldılar. Sözleşmenin özü, ittifakın bütünü açısından farklılaştırılmamış olarak görülen bir zorluğa verilecek söz verilen yanıtın tekdüzeliğinde yatıyordu. De Gaulle için ittifakların özü, ülkesinin ruhunda ve inançlarında yatıyordu.

Başkan Nixon, nükleer silahların kontrolü konusundaki teorik tartışmalara son verdi ve Fransa ile ABD arasındaki gerilimler önemli ölçüde azaldı. Bundan sonra, özerk Fransız nükleer kuvvetleri, ABD'nin muhalefetiyle karşılaşmadan ve ABD yasalarıyla uyumlu olduğu durumlarda ara sıra yardım alarak gelişti. Fransız Beşinci Cumhuriyeti, özellikle Afrika ve Orta Doğu'da bir dizi konvansiyonel askeri operasyon başlatmış olsa da, nükleer silahlarını bağımsız olarak kullanma tehdidinde bulunmadı ve ABD ile Fransa'nın nükleer politikaları uyumlu ile koordineli arasında değişti. De Gaulle'ün belirlediği yolda ilerleyen Fransa, nükleer stratejisinde Gaullist özerkliğini ve ABD ile yakın koordinasyonunu korudu.

BAŞKANLIĞIN SONU

1960'ların sonuna gelindiğinde, de Gaulle Fransa'yı yeniden canlandırmış, kurumlarını yeniden inşa etmiş, Cezayir savaşının yarattığı olumsuzlukları

ortadan kaldırmış ve yeni bir Avrupa düzeninin merkezinde yer almıştı. Fransa'yı, kendisini rahatsız hissettiği uluslararası politikaları önleyebilecek bir konuma getirmiş ve yönetimi Fransa'nın vazgeçilmez hale geldiği bir dizi düzenlemeyi desteklemişti. Richelieu bu devlet yönetimi tarzını on yedinci yüzyılda başlatmış; de Gaulle ise yirminci yüzyılda yeniden canlandırmıştı.

Cumhurbaşkanlığında geçirdiği on yılın ardından de Gaulle, kendisine sunulan tarihi görevleri tamamlamış ve günlük işlerin yönetimiyle baş başa kalmıştı. Ancak bu sıradan meseleler, onun efsanevi yolculuğuna ilham veren şey değildi. Gözlemciler, neredeyse melankoliye varan bir can sıkıntısının yerleştiğini fark etmeye başladılar. 1968'de dönemin Almanya Şansölyesi Kurt Georg Kiesinger bana, de Gaulle'ün istifaya işaret ettiği bir konuşmadan bahsetmişti: "Yüzyıllardır biz ve Almanlar, genellikle rekabetçi bir şekilde, gizli bir hazine arayarak dünyayı dolaştık, ancak gizli bir hazine olmadığını ve bize yalnızca dostluğun kaldığını gördük." Kamu hayatından bir başka çekilme ve olası bir halefiyet hakkında spekülasyonlar başladı.

Ancak tarih, de Gaulle'ün serüveninin öylece sönüp gitmesine izin vermedi. Mayıs 1968'de, Avrupa çapında bir hareketin bir ifadesi olan ve genel bir protestoya dönüşen bir öğrenci isyanı Paris'in büyük bir bölümünü etkisi altına aldı. Öğrenciler Sorbonne'u işgal ederek pencereleri ve sütunları Maoist posterlerle süslediler. [136] Latin Mahallesi'nde barikatlar kurdular ve polisle sokak çatışmalarına girdiler. Her yerde grafitiler protestocuların anarşik duyarlılıklarını ilan ediyordu: 'Yasaklamak yasaktır.' [137] Öğrencilerden cesaret alan ve hükümetin kararsızlığını hisseden sendikalar ülke çapında bir grev başlattı.

De Gaulle'ün başkanlığının sonu yakın görünüyordu. Önceki rejimlerin iki önemli ismi François Mitterrand ve Pierre Mendès France, halefiyet için ön görüşmelere başladı; Mitterrand cumhurbaşkanı, Mendès ise başbakan olarak düşünülüyordu. Başbakan Georges Pompidou, protestocularla müzakerelere başladı, ancak bunun amacı - bir geçiş süreci düzenlemek mi yoksa de Gaulle'ü değiştirmek mi - hiçbir zaman netleşmedi. Washington'da Dışişleri Bakanı Dean Rusk, Başkan Johnson'a de Gaulle'ün günlerinin sayılı olduğunu bildirdi.

Ancak de Gaulle, Fransa'nın yeniden dirilişinin merkezî unsuru olarak devleti, Üçüncü Cumhuriyet tarzı manevralarla otoritesinin ortadan kaldırılmasına izin verecek şekilde tasarlamamıştı. 29 Mayıs Çarşamba günü, eşiyle birlikte aniden Paris'ten ayrıldı ve Batı Almanya'daki Fransız Soğuk Savaş garnizonunun komutanı General Jacques Massu ile görüşmek üzere Baden-Baden'e uçtu.

Massu, Cezayir'de Fransız paraşütçülerinin komutanıydı ve de Gaulle tarafından ihanete uğradığını hissetmek için her türlü nedeni vardı. Dahası, de Gaulle, devlet başkanının emirlerini otomatik olarak yerine getirmeyeceğini kamuoyuna açık bir şekilde belirttiği için onu komutanlığından azletmişti. Ancak Cezayir'de, de Gaulle'ün eylemlerine aşıladığı ve Massu'nun bağlılığını yeniden kazanmak için yeterince güçlü olduğu kanıtlanan ulusal mite de maruz kalmıştı. De Gaulle istifa imasında bulunduğunda, Massu, arenayı terk etmemenin ve galip gelmenin görevi olduğunu söyledi. Savaş cephesi Fransa'nın içindeyken cumhurbaşkanının kaçma hakkı yoktu. İstifa zamanı gelebilirdi, ama şimdi değildi; görev, mücadeleye devam etmesini gerektiriyordu - bu girişimde Massu'nun tam desteğine sahipti. [*]

Bu güvenceyi aldıktan sonra de Gaulle Paris'e geri döndü ve büyük ölçüde güç kullanmadan hükümet otoritesini yeniden tesis etti. On yıl önce Fransa liderliğine yükselişinde olduğu gibi, bu kez de olağanüstü hal yetkilerini kullanmak yerine yeni bir ulusal seçim çağrısında bulunarak Fransız halkına seslenerek siyasi yapıyı sorgulamayı seçti; üstelik Massu'nun desteği ona orduya başvurma konusunda son çare imkanı sağlamıştı (ki buna hiç ihtiyaç duymadı).

Ertesi gün, de Gaulle, kamu düzeni adına toplanan en az 400.000 kişinin katıldığı Concorde Meydanı'ndaki büyük bir gösteriye hitap etti. Özgür Fransızlar, Üçüncü ve Dördüncü Cumhuriyetler ve Direniş liderleri, de Gaulle'ün ve dolayısıyla Beşinci Cumhuriyet'in anayasal düzeninin arkasında birleşti. Paris, Ağustos 1944'te şehrin kurtuluşundan bir gün sonra de Gaulle'ün Champs-Élysées'de önderlik ettiği yürüyüşten bu yana böyle bir birlik ifadesine tanık olmamıştı.

Pompidou, mitingden sonraki gün sinyalleri okuyarak derhal istifasını sundu. Ardından, bir gün sonra istifasını geri çekmeye çalıştı; ancak de Gaulle'ün bir yardımcısı tarafından, bir saat önce yerine Maurice Couve de Murville'in atandığı söylendi. Sonraki seçimde, de Gaulle'ün destekçileri ezici bir çoğunluk elde etti; bu, Fransız Cumhuriyetleri'nin tüm tarihinde bir siyasi grubun elde ettiği ilk mutlak çoğunluktu. [138]

De Gaulle için geriye kalan tek zorluk, görevinden ayrılışını yönetmekti. Görevin çok yorucu hale geldiğini iddia etmek, onu düşük rütbeli bir tuğgeneralden efsanevi bir figüre taşıyan duruşuyla bağdaşmazdı. Ancak siyasi yenilgiden sonra emekli olmak da aynı şekilde bu efsaneyle bağdaşmazdı.

De Gaulle, teknik bir konuyu araç olarak seçti. Bir süredir yasama takviminde bekleyen iki eyalet reformu önlemiyle ilgili ulusal bir referandum çağrısı yapılmıştı. Her ikisi de anayasal öneme sahip olmasa da, de Gaulle her bir önlemin metninde birbiriyle uzlaştırılması zor olan bir tercih açıkladı. Referandum 27 Nisan 1969 Pazar günü yapılacaktı. De Gaulle, Colombey-les-Deux-Églises'deki düzenli hafta sonu inzivasına gitmeden önce eşyalarının ve evraklarının paketlenmesini emretti.

De Gaulle, referandumu kaybettikten bir gün sonra Colombey'den cumhurbaşkanlığından istifa ettiğini açıkladı ve hiçbir açıklama yapmadı. Bir daha asla Elysée Sarayı'na dönmedi veya kamuoyuna herhangi bir açıklama yapmadı. Daha sonra kendisine neden özellikle bu konuları istifa vesilesi olarak seçtiği sorulduğunda, de Gaulle şu yanıtı verdi: "Önemsiz oldukları için."

De Gaulle ile son karşılaşmam, dört hafta önce, Mart 1969'da Başkan Eisenhower'ın cenazesiyle ilgili olarak gerçekleşmişti. De Gaulle orada bulunma niyetini açıkladı ve Nixon benden başkan adına onu havaalanında karşılamamı istedi. Akşam 8 civarında geldi, bu da Paris saatiyle gece 2'ye denk geliyordu. Çok yorgun görünüyordu. Ona, özellikle onun için iletişimi ayarlamak da dahil olmak üzere, seyahatlerini kolaylaştırmak için Nixon'ın yaptığı birkaç teknik düzenlemeyi anlattım. İngilizce konuştum ve o da çok nadir kullandığı İngilizceyle cevap verdi: "Lütfen başkana beni nasıl karşıladığı ve gösterdiği tüm nezaket için teşekkür edin." Başka bir konuşma olmadı.

Ertesi gün de Gaulle, Nixon ile bir saat geçirdi ve ardından cenaze törenine katılan yabancı liderler ve Washington'daki ileri gelenler için Beyaz Saray'da düzenlenen bir resepsiyona katıldı. Altmışa yakın devlet

başkanı ve başbakanın yanı sıra Kongre üyeleri ve diğer Amerikalı liderler de hazır bulundu. Washington heyetinin önemli bir kısmı liberaldi ve prensip olarak de Gaulle'e pek sıcak bakmıyorlardı.

Resepsiyon çoktan başlamışken, de Gaulle Fransız tuğgeneral üniformasıyla geldi. Onun varlığı etkinliğin karakterini değiştirdi. Rastgele sohbet eden dağınık gruplar de Gaulle'ün etrafında bir çember oluşturdu; bu durum, bir yardımcıya de Gaulle'ün pencereye doğru hareket etmemesini, aksi takdirde tüm odanın devrilebileceğini umduğumu söylememe neden oldu. Yorumlara ve sorulara kibarca ama minimum düzeyde bir bağlılıkla yanıt veriyor gibiydi; Fransa adına Eisenhower'a saygılarını sunmak için gelmişti, sohbet etmek için değil. En fazla on beş dakika sonra, Nixon'a başsağlığı dilemek için yanına gitti ve resepsiyondan ayrılıp havaalanına gitti.

Bir ay sonra emekli oldu.

DE GAULLE'ÜN DEVLET ADAMLIĞININ DOĞASI

De Gaulle, günümüzde Amerikalılar tarafından -eğer hatırlanıyorsa- genellikle bir karikatür olarak hatırlanır: büyüklenme kuruntularına sahip, sürekli olarak gerçek veya hayali haksızlıklardan dolayı kırgın olan bencil Fransız lider. Çoğu zaman meslektaşlarının baş belasıydı. Churchill zaman zaman ona öfkelenirdi. Roosevelt onu dışlamak için planlar yapardı. 1960'larda Kennedy ve Johnson yönetimleri, politikalarının Amerikan hedeflerine sürekli bir muhalefet olduğuna inanarak onunla sürekli çekişme içindeydiler.

Eleştiriler temelsiz değildi. De Gaulle kibirli, soğuk, kaba ve bencil olabiliyordu. Bir lider olarak, sıcaklık değil, gizem yaydı. Bir kişi olarak hayranlık, hatta saygı uyandırdı, ancak nadiren sevgi gördü.

Ancak de Gaulle, devlet adamlığı konusunda istisnai bir konumdadır. Yirminci yüzyılın hiçbir lideri, ondan daha büyük bir sezgi yeteneği sergilememiştir. Fransa ve Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı her önemli stratejik soruda, en az otuz yıl boyunca ve ezici bir fikir birliğine rağmen, de Gaulle doğru kararlar vermiştir. Olağanüstü öngörüsü, sonuçları siyasi intihar gibi görünse bile, sezgisine göre hareket etme cesaretiyle birleşmiştir. Kariyeri, "şans cesurlardan yanadır" şeklindeki Roma atasözünü doğrulamıştır.

1930'ların ortalarında, Fransız ordusunun geri kalanı statik savunma stratejisine bağlıyken, de Gaulle bir sonraki savaşın motorize taarruz güçleri tarafından belirleneceğini kavramıştı. Haziran 1940'ta, neredeyse tüm Fransız siyasi sınıfı Almanlara karşı direnişin boşuna olduğu sonucuna varırken, de Gaulle tam tersi bir yargıya vardı: Er ya da geç Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği savaşa dahil olacaktı, birleşik güçleri sonunda Hitler'in Almanyasını alt edecekti ve bu nedenle gelecek Müttefiklerin tarafındaydı. Ancak, Fransa'nın Avrupa'nın geleceğinde rol oynayabilmesi için siyasi ruhunu yeniden kazanması gerektiğini ısrarla vurguladı.

Fransa'nın kurtuluşundan sonra, ortaya çıkan siyasi sistemin zorlukların üstesinden gelemeyeceğini fark ederek, yine hemşehrilerinden ayrıldı. Bu nedenle, savaş zamanındaki hizmeti sırasında özenle oluşturduğu en önemli konumdan aniden istifa ederek, geçici hükümetin başında kalmaya devam

etmeyi reddetti. Öngördüğü siyasi felcin gerçekleşmesi durumunda geri çağrılacağı umuduyla Colombey-les-Deux-Églises'deki evine çekildi.

Bu fırsat anının gelmesi on iki yıl sürdü. Yaklaşan bir iç savaşın ortasında, de Gaulle, ömrü boyunca eksik olan istikrarı yeniden sağlayan bir Fransız devlet dönüşümü gerçekleştirdi. Aynı zamanda, Fransa'nın tarihi zaferlerine duyduğu tüm nostaljiye rağmen, Cezayir'i siyasi yapıdan acımasızca ayırdı; çünkü Cezayir'in varlığının ölümcül olacağı sonucuna varmıştı.

De Gaulle'ün devlet adamlığı eşsizdir. Fransız ulusal çıkarlarına olan amansız bağlılığı ve bıraktığı eşsiz mirasla, kariyeri politika yapımına dair çok az resmi ders, belirli durumlarda izlenecek ayrıntılı bir kılavuz ortaya koymadı. Ancak liderlik mirası yalnızca doktrinsel değil, ilham verici olmalıdır. De Gaulle, takipçilerine reçetelerle değil, örnekleriyle liderlik etti ve onlara ilham verdi. Ölümünden yarım yüzyıldan fazla bir süre sonra bile, Fransız dış politikası hala yeterince 'Gaullist' olarak tanımlanabilir. Ve hayatı, büyük liderlerin koşulları nasıl kontrol altına alabileceğini ve tarihi nasıl şekillendirebileceğini gösteren bir örnek olaydır.

DE GAULLE VE CHURCHILL'IN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu kitabın giriş bölümü, büyük liderleri peygamber veya devlet adamı olarak sınıflandırmaya dair düşünceler içermektedir. Peygamber vizyonuyla tanımlanır; devlet adamı ise analitik yeteneği ve diplomatik becerisiyle. Peygamber mutlak olanı arar ve onun için uzlaşma bir aşağılanma kaynağı olabilir. Devlet adamı için ise uzlaşma, benzer ayarlamalar ve nüans

birikimlerinden oluşan, ancak varış noktası vizyonuyla yönlendirilen bir yolun bir aşaması olabilir.

De Gaulle hedeflerini bir peygamberin vizyoner yaklaşımıyla tanımladı, ancak uygulaması bir devlet adamının tarzında, çelik gibi sağlam ve hesapçıydı. Müzakere tarzı, oldubitti yaratmak için tek taraflı hareket etmek ve müzakereleri öncelikle amaçlarının değiştirilmesi üzerine değil, modifikasyonları üzerine yürütmekti. Bu tarzı, 1940'ta mali ve diplomatik destek açısından tamamen bağımlı olduğu ve konumunu ve görevine devam etmesini borçlu olduğu Winston Churchill'e karşı bile benimsedi.

Churchill'in büyüklüğünün bir göstergesi de, de Gaulle'ün İngiltere'ye kaynak, silah, seçmen kitlesi ve hatta dil bilmeden geldiği anda yeteneğini hemen fark etmesi ve onu, o zamanlar esas olarak bu Fransız'ın hayal gücünde var olan bir siyasi güç olan Özgür Fransızların lideri olarak kabul etmesiydi. Kısa süre sonra, bu vizyonun iki ulus arasındaki yüzyıllarca süren militan rekabetin bir hatırasını içerdiğini ve de Gaulle'ün Orta Doğu veya Afrika gibi Avrupa'ya komşu bölgelerdeki İngiliz egemenliğini üzücü, hatta saldırgan bulduğunu öğrendi.

Bununla birlikte, zaman zaman ciddi anlaşmazlıklar yaşamalarına rağmen, Churchill kilit konularda de Gaulle'ün yanında yer aldı. Onun desteği olmadan, de Gaulle, Paris'in kapılarına kadar devam eden Roosevelt'in muhalefetine dayanamazdı.

Churchill, Birinci Dünya Savaşı'ndaki Fransız-İngiliz ittifakının temel ve romantik deneyiminin bir kalıntısı olarak Özgür Fransızların oluşumunu destekledi; bu ittifak, İkinci Dünya Savaşı'nda Fransa felaketin eşiğindeyken İngiltere'nin iki devleti resmen birleştirme teklifiyle sonuçlanmıştı. Churchill, de Gaulle'ün geçici bir çözüm olmaktan büyük bir

liderliğe doğru evrimleşmesi sürecinde bu bağlılığını sürdürdü ve güçlendirdi.

Bu iki liderlik devi de olağanüstü analitik yeteneklere ve tarihsel evrimin inceliklerine dair özel bir anlayışa sahipti. Yine de farklı miraslar bıraktılar ve farklı kaynaklardan beslendiler. Churchill, İngiliz siyasetine katılımından doğdu; de Gaulle gibi, zamanını ve beklentilerini çağdaşlarının neredeyse tamamından daha iyi anladı ve daha büyük riskler aldı. Vizyonu ulusunun anlayışının ötesinde olduğu için, çağdaşlarının karşılaştığı zorluklar öngörüsünü doğrulayana kadar en yüksek makama ulaşmayı beklemek zorunda kaldı. Nihayet zamanı geldiğinde, hem saygı hem de sevgi uyandıran karakteriyle, halkını en zor dönemlerinden geçirmeyi başardı; ayrıca, onların yapmak zorunda kaldıkları çabayı, eşsiz bir ustalıkla canlandırabildiği İngiliz tarihiyle bir sürekliliğin parçası olarak gördü. Onların dayanıklılığının ve zaferinin sembolü oldu.

Churchill liderliğini İngiliz halkının gelişmesini ve tarihinin doruk noktasına ulaşmasını sağlayan bir unsur olarak görürken, de Gaulle kendisini, halkını önemli ölçüde dağılmış bir yüceliğe doğru yükseltmeye destinedilmiş tekil bir olay olarak gördü. Yaşadığı döneme meydan okurcasına aykırı davranan de Gaulle, kaybolmuş bir ihtişamın ahlaki ve pratik önemini ilan ederek uzlaşma sağlamaya çalıştı; tarihsel bir sürekliliğe değil, yüzyıllar önce olanlara ve tekrar olabilecek olanlara başvurdu. Bu anlatıyla Fransa'nın çöküşünden kurtulmasına ve ardından kendisini yeni bir vizyona taşımasına yardımcı oldu. André Malraux'un onu tanımladığı gibi, o 'dünden önceki günün ve yarından sonraki günün adamıydı'. [139]

17. yüzyılda Richelieu büyük bir devletin politikasını tasarlamıştı, ancak bunu doğru yolu izlemesi için ikna etmesi gereken bir kral adına yapmıştı.

De Gaulle ise vizyonunu uygulama sürecindeyken tanımlamak zorundaydı ve farklı aşamalarda Fransız halkını ikna etmesi gerekiyordu. Bu nedenle açıklamaları özdeyiş niteliğinde değildir; yönlendirmekten ziyade ilham vermeyi amaçlar. Ve her zaman kendisinden üçüncü şahıs olarak bahsederdi, sanki görüşleri kendisine ait değil de kaderin ifadeleri olarak algılanmalıydı.

Hem Churchill hem de de Gaulle toplumlarını ve halklarını kurtarmış olsalar da, liderlik tarzlarında temel bir fark vardı. Churchill, yüksek ama istisnai olmayan bir kolektif performans seviyesine dayanan ve iyi şansla büyük bir ihtiyaç anında istisnai bir kişiliğin ortaya çıkabileceği İngiliz liderliğinin özünü yansıtıyordu. Churchill'in liderliği, koşullarına uygun, bir geleneğin olağanüstü bir yansımasıydı; kişisel tarzı coşkulu ve hoş bir mizahla yoğrulmuştu. De Gaulle'ün liderliği, tarihi bir sürecin ayrıntılı bir açıklaması değil, bir kişiliğin ve özel bir ilkeler kümesinin eşsiz bir ifadesiydi. Mizahı alaycıydı ve konusunun özgünlüğünü vurgulamak için tasarlanmıştı. [*] Churchill liderliğini tarihi bir sürecin doruk noktası ve kişisel bir tatmin olarak görürken, de Gaulle tarihle karşılaşmasını bir görev, kişisel tatminden ayrı bir yük olarak ele aldı.

1932'de, o zamanlar Fransız ordusunda binbaşı olarak görev yapan ve kişisel şöhretinden çok uzak olan kırk iki yaşındaki de Gaulle, büyüklüğün yüreksizler için olmadığını anlatan bir kavram çizmişti:

> Mesafeli duruş, karakter ve büyüklüğün somutlaşmış hali; bu nitelikler... sıradan ölümlüler için çok ağır olan bir yükü taşımaya hazır olanları prestijle çevreler. Liderlik için ödemeleri gereken bedel, sürekli öz disiplin, sürekli risk alma ve bitmek bilmeyen bir iç mücadeledir. Çekilen acının derecesi bireyin mizacına göre değişir; ancak tövbekarın kıl gömleğinden daha az işkence verici olması kaçınılmazdır. Bu, aksi takdirde anlaşılması çok zor olan geri çekilme

vakalarını açıklamaya yardımcı olur. Başarı ve kamuoyunun takdirini hiç kaybetmemiş kişilerin aniden yükü bırakmaları sürekli olur... Memnuniyet, huzur ve mutluluk adı verilen basit sevinçler, iktidar pozisyonlarını dolduranlara verilmez. Seçim yapılmalıdır ve bu zor bir seçimdir: İşte bu yüzden ihtişamın eteklerinde asılı duran o belirsiz melankoli duygusu... Bir gün, eski ve görkemli bir anıta bakarlarken biri Napolyon'a şöyle dedi: 'Ne kadar üzücü!' 'Evet,' diye yanıtladı, 'büyüklük kadar üzücü.' [140]

GIZEMIN ARDINDA

Charles de Gaulle, kendisine faydalı olan hayranlar edinmişti, ancak onunla olan bir ilişki ne karşılıklılık ne de kalıcılık anlamına geliyordu. Tarihte yalnız bir figür olarak yürüyor – mesafeli, derin, cesur, disiplinli, ilham verici, sinir bozucu, değerlerine ve vizyonuna tamamen bağlı ve kişisel duygularıyla bunları küçültmeyi reddeden biri. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'da savaş esiri iken günlüğüne şunları yazmıştı: 'İnsan karakter sahibi olmalıdır. Eylemde başarılı olmanın en iyi yolu, kendini sürekli olarak nasıl kontrol edeceğini bilmektir.' [141]

Ve yine de... 1950'lerin ortalarında Colombey'de mevsimlerin geçişini düşünürken, de Gaulle savaş anılarını, yazılarında yalnızca bir kez şahıs zamirini kullandığı bir şiirle bitirdi: 'Yaş ilerledikçe, doğa bana daha da yaklaşıyor. Her yıl, birçok ders olan dört mevsimde, onun bilgeliğinde teselli buluyorum.' Bahar her şeyi aydınlatır, 'hatta kar tanelerini bile' ve her şeyi gençleştirir, 'hatta buruşmuş ağaçları bile'. Yaz, doğanın cömertliğinin ihtişamını ilan eder. Doğa sonbaharda, 'mor ve altın rengi elbisesiyle' hala güzel bir şekilde geri çekilir. Ve kışın bile, her şey 'çorak ve donmuşken... gizli bir emek yerine getiriliyor', yeni büyüme, belki de diriliş için zemin hazırlanıyor:

Çağlar boyunca yıpranmış, yağmur ve fırtınalarla hırpalanmış, bitkin düşmüş ama yine de yaşamın devam etmesi için gerekenleri üretmeye her zaman hazır olan kadim Dünya!

Tarihin ağırlığı altında ezilen, savaşlar ve devrimlerle harap olmuş, ihtişamdan çöküşe doğru durmaksızın gidip gelen, ancak yüzyıldan yüzyıla yenilenme dehasıyla yeniden canlanan eski Fransa!

Çilelerden bitkin düşmüş, insan eylemlerinden uzaklaşmış, ebedi soğuğun yaklaştığını hisseden, ama her zaman gölgelerde umut ışığını arayan yaşlı adam! [142]

De Gaulle'ün görünüşte aşılmaz zırhı, derin bir duygu ve hatta şefkat hazinesini gizliyordu; bunu en açık şekilde engelli kızı Anne ile olan ilişkisinde görebiliriz.

Anne'nin Down sendromu vardı, ancak Charles ve Yvonne de Gaulle, engelli çocukları psikiyatri hastanelerinde büyütme yönündeki çağdaş uygulamaya meydan okuyarak onu evlerinde büyütmeyi tercih ettiler. 1933'ten bir fotoğraf, ilişkilerinin hassasiyetini yansıtıyor: De Gaulle ve Anne bir plajda oturuyorlar; kırk iki yaşındaki De Gaulle, koyu renk üç parçalı takım elbisesi ve kravatıyla, yanında silindir şapkasıyla -sivil kıyafetleriyle bile üniforma gibi- ve Anne ise beyaz plaj kıyafetleriyle. Sanki el çırpma oyunu oynuyorlar.

Anne, 1948'de yirmi yaşında zatürreden öldü. De Gaulle daha sonra biyografi yazarı Jean Lacouture'a, 'Anne olmasaydı, belki de yaptığım şeyi asla yapamazdım. Bana yürek ve ilham verdi,' diye itiraf etti. [143] Ölümünden sonra, hayatının geri kalanında göğüs cebinde onun çerçeveli bir resmini taşıdı.

De Gaulle, cumhurbaşkanlığından istifa ettikten iki yıldan kısa bir süre sonra, 9 Kasım 1970'te La Boisserie'de bir anevrizmadan öldü. Ölüm anında, oldukça uygun bir şekilde, solitaire oynuyordu. Anne'nin yanına, Colombey-les-Deux-Églises kilisesinin mezarlığına defnedildi.

3

Richard Nixon: Denge Stratejisi

NIXON'IN GELDIĞI DÜNYA

Richard Nixon, Amerikan tarihinin en tartışmalı başkanlarından biriydi ve görevinden istifa etmek zorunda kalan tek başkandı. Ayrıca, Soğuk Savaş'ın zirvesinde başarısız bir dünya düzenini yeniden şekillendiren bir başkan olarak, döneminin ve sonrasının dış politikası üzerinde de önemli bir etkiye sahipti. Beş buçuk yıllık görev süresinin ardından Nixon, Vietnam'daki Amerikan müdahalesini sona erdirdi; Amerika Birleşik Devletleri'ni Orta Doğu'da baskın dış güç olarak kurdu; ve Çin'e açılım yoluyla daha önce iki kutuplu olan Soğuk Savaş'a üçgen bir dinamik getirdi ve sonuç olarak Sovyetler Birliği'ni belirleyici bir stratejik dezavantaja soktu. Aralık 1968'de beni ulusal güvenlik danışmanı olarak görevlendirmesinden, Ağustos 1974'te başkanlığının sonuna kadar, liderliğinde ve karar alma süreçlerinde yakın bir işbirlikçisiydim. Hayatının geri kalan yirmi yılında düzenli olarak iletişim halinde kaldık.

Doksan dokuz yaşında, Nixon'a yarım yüzyıl önceki tartışmaları (ki bunları üç ciltlik anılarımda ele aldım) tekrar ele almak için değil, benzeri

görülmemiş kültürel ve siyasi kargaşa ortamında göreve gelen ve ülkesinin dış politikasını jeopolitik bir ulusal çıkar anlayışını benimseyerek dönüştüren bir liderin düşünce ve karakterini analiz etmek için geri dönüyorum.

Nixon'ın 20 Ocak 1969'da başkanlık yeminini ettiği gün, Soğuk Savaş tam olgunluğa erişmişti. Amerika Birleşik Devletleri'nin savaş sonrası dönemde görünüşte sınırsız gücü sırasında yurtdışında üstlendiği taahhütler, maddi ve duygusal kapasitesinin ötesinde olduğunu kanıtlamaya başlamıştı. Vietnam üzerindeki iç çatışma doruk noktasına yaklaşıyor, bazı çevrelerde Amerikan askeri geri çekilmesi ve siyasi geri adım atılması çağrılarına yol açıyordu. Hem ABD hem de Sovyetler Birliği, gelişmiş yük kapasitesi, iyileştirilmiş isabet oranı ve kıtalararası menzile sahip füzeler konuşlandırıyordu. Sovyetler Birliği, uzun menzilli stratejik nükleer silah sayısı bakımından ABD ile eşitliğe yaklaşıyordu ve bazı analistlere göre stratejik üstünlüğe bile ulaşmış olabilirdi; bu da ani kıyamet saldırıları ve uzun süreli siyasi şantaj konusunda endişelere yol açıyordu.

Nixon'ın Kasım 1968'deki seçiminden önceki aylarda, başkanlığının karşılaşacağı zorluklar üç önemli stratejik alanda şekillenmeye başladı: Avrupa, Orta Doğu ve Doğu Asya.

Ağustos 1968'de Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa'daki uydu devletleriyle birlikte, Sovyet yörüngesi içinde sistemini liberalleştiren Çekoslovakya'yı işgal etti. Almanya'da, Başbakan Nikita Kruşçev'in 1958'de Batılı işgalci güçlere altı ay içinde güçlerini çekmeleri yönünde verdiği ültimatomla başlayan Batı Berlin'e yönelik Sovyet tehdidi, Moskova'nın kuşatma altındaki şehri abluka altına alma tehdidi şeklinde periyodik olarak tekrarlandı. Hem Avrupa hem de Japonya, ABD'nin güvenlik şemsiyesi

altında savaşın yıkımından kurtulduktan sonra, ABD ile ekonomik olarak rekabet etmeye ve gelişen dünya düzenine dair bazen farklı olan kendi algılarını geliştirmeye başladılar.

Aynı zamanda, Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), Ekim 1964'teki başarılı nükleer denemenin ardından, Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği, Birleşik Krallık ve Fransa'dan sonra dünyanın en yıkıcı silahlarına sahip beşinci ülke olmuştu. Pekin, uluslararası sistemle etkileşim kurma ve ondan çekilme arasında gidip gelirken, dünyanın dört bir yanında Maoist gerillaları eğitti ve finanse etti, ancak aynı zamanda 1967 baharında Kültür Devrimi'nin kargaşası sırasında dünyanın neredeyse her ülkesinden büyükelçilerini geri çekti. [1]

Nixon, Orta Doğu'da çatışmaların pençesinde olan bir bölgeyle karşı karşıyaydı. 1916'da imzalanan Sykes-Picot Anlaşması, İngiltere ve Fransa'nın çökmekte olan Osmanlı İmparatorluğu topraklarını kendi etki alanları altına almayı kabul etmesiyle, büyük ölçüde Arap ve Müslüman devletlerin oluşmasına yol açmıştı; bu devletler, görünüşte Vestfalya Barışı ile kurulan devlet sistemine benzer bir sistemin üyeleri gibiydi. Ancak bu sadece görünüşteydi: Esasen Vestfalya sisteminin etkisi altındaki Avrupa topraklarının aksine, yirminci yüzyılın ortalarındaki Orta Doğu devletleri ortak ulusal kimlikleri veya tarihleri yansıtmıyordu.

Fransa ve İngiltere'nin Orta Doğu'daki tarihsel üstünlüğüne rağmen, her ikisi de iki Dünya Savaşı'nın kanlı olaylarından sonra orada güçlerini yansıtma konusunda giderek daha az yetenekli hale geldi. Başlangıçta sömürgecilik karşıtı hareketler tarafından tetiklenen yerel ayaklanmalar, Arap dünyasında ve Arap ülkeleri ile İsrail devleti arasında daha büyük çatışmalara dönüşüyordu. 1948'deki bağımsızlığından iki yıl içinde çoğu

Batı ülkesi tarafından tanınan İsrail, şimdi kendisini doğası gereği gayrimeşru ve haklı olarak kendilerine ait olan toprakları işgal eden bir devlet olarak gören komşularından tanınma arayışındaydı.

Nixon'ın göreve başlamasından önceki on yıl boyunca, Sovyetler Birliği Ortadoğu'da giderek büyüyen bu girdabı istismar etmeye ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bıraktığı büyük ölçüde feodal yönetim yapısının yerini alan otoriter askeri rejimlerle bağlar kurarak durumu daha da kötüleştirmeye başladı. Sovyet silahlarıyla yeni donatılan Arap orduları, Soğuk Savaşı daha önce Batı'nın egemenliğinde olan Ortadoğu'ya yayarak bölgedeki anlaşmazlıkları keskinleştirdi ve küresel bir felakete yol açma riskini artırdı.

Nixon göreve geldiğinde tüm bu endişelerin üzerinde, Vietnam'daki kanlı çıkmaz yer alıyordu. Önceki Johnson yönetimi, kültürel ve psikolojik olarak olduğu kadar coğrafi olarak da Amerika'dan uzak bir bölgeye 500.000'den fazla Amerikan askeri göndermişti. Nixon'ın göreve başlaması sırasında 50.000'den fazla asker daha yoldaydı. Amerika Birleşik Devletleri'ni sonuçsuz bir savaştan kurtarma görevi -ve bunu Amerikan İç Savaşı'ndan bu yana en çalkantılı iç siyasi koşullar altında yapma görevi- Nixon'a düştü. Seçiminden önceki beş yıl, savaş sonrası Amerikan tarihinde emsali görülmemiş bir yoğunlukta iç siyasi tartışmalara da tanık olmuştu: Başkan John F. Kennedy, kardeşi (ve o zamanki Demokrat başkan adayı) Robert ve çığır açan sivil haklar lideri Martin Luther King Jr.'ın suikastları. Vietnam'a karşı şiddetli protestolar ve King'in suikastına karşı gösteriler, ABD şehirlerinin sokaklarını kasıp kavurdu ve Washington'ı günlerce felç etti.

Amerikan tarihi, gürültülü iç tartışmalarla doludur, ancak Nixon'ın karşı karşıya kaldığı durum, ilk kez ortaya çıkan ulusal bir elitin savaşta

yenilginin hem stratejik olarak kaçınılmaz hem de etik olarak arzu edilir olduğuna kendini ikna etmesi bakımından emsalsizdi. Bu inanç, ulusal çıkarın meşru, hatta ahlaki bir amaç olduğu yönündeki yüzyıllardır süregelen fikir birliğinin yıkılması anlamına geliyordu.

Bazı açılardan, bu inançlar bütünü, Amerika'nın yabancı sorunlara "karışmasının" ulusun refahı için gereksiz olmakla kalmayıp, karakterine de zarar verdiğini savunan daha önceki bir izolasyonist dürtünün yeniden ortaya çıkışını işaret ediyordu. Ancak şimdi, ulusun değerlerinin uzak çatışmalara karışmayı hoş görmeyecek kadar yüce olduğunu savunmak yerine, bu yeni izolasyonculuk akımı, Amerika'nın kendisinin yurtdışında ahlaki bir rehber görevi göremeyecek kadar yozlaştığını savunuyordu. Bu görüşün savunucuları, yüksek öğrenim kurumlarında bir dayanak noktası – ve sonunda neredeyse baskın bir etki– elde ettikten sonra, Vietnam trajedisini ne jeopolitik bir çerçeve içinde ne de ideolojik bir mücadele olarak değil, uzun zamandır gecikmiş bir içe dönüşü tetikleyecek ulusal bir arınmanın habercisi olarak gördüler.

BEKLENMEDIK BIR DAVET

Harvard Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışırken, aynı zamanda 1960 ve 1968 yıllarında Cumhuriyetçi adaylık yarışında Nixon'ın başlıca rakibi olan New York Valisi Nelson Rockefeller'a yarı zamanlı dış politika danışmanı olarak da hizmet vermiştim. Bu nedenle, yeni seçilen başkanın kadrosunda görev almak için herhangi bir davet beklemiyordum. Ancak böyle bir çağrı geldi ve bana ulusal güvenlik danışmanlığı görevi teklif

edildi; bu, Senato onayına tabi olmayan (Beyaz Saray Genelkurmay Başkanı'ndan sonra) en yüksek ikinci başkanlık atamasıydı. Nixon'ın, kendisine karşıt bir geçmişe sahip bir Harvard profesörüne böyle bir sorumluluk verme kararı, hem başkan seçilenin cömert ruhunu hem de geleneksel siyasi düşünceden kopma isteğini gösterdi.

1968 Kasım'ındaki seçim zaferinden kısa bir süre sonra Nixon, beni New York'taki Pierre Oteli'ndeki geçiş dönemi karargahında ilk önemli görüşmemize davet etti. (Onunla daha önce sadece bir kez, güçlü Clare Boothe Luce'un ev sahipliği yaptığı bir Noel partisinde kısaca karşılaşmıştım.) Bu görüşme, önemli dış politika sorunlarına ilişkin düşünceli ve rahat bir şekilde uluslararası durumu gözden geçirme fırsatı sağladı; bu sırada Nixon görüşlerini paylaştı ve benim de yorumlarımı istedi. Görüşmenin yönetiminin kadrosunu oluşturmakla ilgili olduğuna dair hiçbir ipucu vermedi, hele ki belirli bir pozisyon için uygunluğumu değerlendirmek amacıyla hiç yapmadı.

Ben ayrılırken Nixon beni, özel kalem müdürü HR Haldeman olarak tanıttığı uzun boylu bir Kaliforniyalı ile tanıştırdı; Nixon daha sonra hiçbir açıklama yapmadan Haldeman'a Harvard'daki ofisimle doğrudan bir telefon bağlantısı kurmasını emretti. Haldeman, başkan seçilen kişinin emrini sarı bir not defterine yazdı ancak bununla ilgili hiçbir şey yapmadı – böylece, yeni başkanın çok yönlü kişiliğiyle tanışmamın yanı sıra, Nixon Beyaz Sarayı'ndaki bürokratik davranışın doğası hakkında önceden bir ders almış oldum: bazı başkanlık açıklamaları sembolikti, bir yön öneriyordu ancak acil bir eylem çağrısı değildi.

Merakım uyandı ama biraz da tereddüt ettim, gelişmeleri beklemek üzere Harvard'a döndüm. Birkaç gün sonra, Nixon'la aynı hukuk firmasında ortak

olan ve başsavcı adayı olarak gösterilmek üzere olan John Mitchell beni arayarak şu soruyu sordu: 'Bu görevi kabul edecek misin, etmeyecek misin?' 'Hangi görev?' diye sorduğumda, 'bir başka fiyasko' gibi bir şey mırıldandıktan sonra beni ertesi gün başkan adayıyla tekrar görüşmeye davet etti.

Bu sefer, ulusal güvenlik danışmanlığı pozisyonu açıkça teklif edildi. Garip bir şekilde, düşünmek ve önceki siyasi pozisyonlarımı bilen meslektaşlarımla görüşmek için biraz zaman istedim. Tanıdığım diğer başkanlar veya devlet başkanları, böylesine kararsız bir yanıt duyduklarında, tartışmayı orada bitirerek düşünme ihtiyacımdan beni kurtarırlardı. Bunun yerine, Nixon bana bir hafta süre verdi ve -dokunaklı bir şekilde- Duke'taki eski sözleşme hukuku profesörü, o sırada Harvard Hukuk Fakültesi'nde ders veren ve Nixon'ın düşünce ve davranış biçimine aşina olan Lon Fuller'a danışmamı önerdi.

Ertesi gün, Venezuela'daki çiftliğinden yeni dönmüş olan Nelson Rockefeller ile görüştüm. Rockefeller'ın tepkisi sadece her türlü kararsızlığı ortadan kaldırmakla kalmadı, aynı zamanda ülkede hâlâ temel bir birlik olduğunu da gösterdi. Kararımı ertelediğim için beni azarladı ve Nixon'ın teklifini hemen kabul etmemi istedi; başkan sizi önemli bir göreve davet ettiğinde, gecikmenin uygun bir yanıt olmadığını belirtti. Rockefeller, "Unutmayın ki, Nixon sizin için sizin ona yaptığınızdan çok daha büyük bir risk alıyor" diye ekledi. O öğleden sonra Nixon'ı arayarak yönetiminde görev yapmaktan onur duyacağımı söyledim.

Nixon ve ben, operasyonel niteliği itibariyle 'ortaklık' olarak tanımlanabilecek bir ilişki geliştirdik; ancak güç dağılımı bu kadar eşitsiz olduğunda gerçek ortaklık nadiren var olur. Başkan, güvenlik danışmanını

prosedür veya uyarı olmaksızın görevden alabilir ve resmi bildirim veya tartışma olmaksızın tercihlerini dayatma yetkisine sahiptir. Ve güvenlik danışmanının ne kadar katkıda bulunursa bulunsun, kararların nihai sorumluluğu başkana aittir.

Bu gerçeklere rağmen, Nixon ulusal güvenlik ve dış politika konularında bana asla astı gibi davranmadı; aksine, benimle bir tür akademik meslektaş gibi ilgilendi. Aynı saygı iç politika veya seçim siyaseti için geçerli değildi. Bu konulardaki toplantılara asla davet edilmedim (gizli Savunma Bakanlığı belgelerinin sızdırıldığı 'Pentagon Belgeleri' olayı hariç).

İlişkimiz en başından beri bu meslektaşça biçimi aldı. Nixon, Nelson Rockefeller ile olan önceki ilişkim hakkında aşağılayıcı göndermelerden her zaman kaçındı. Büyük baskı altında bile, bana karşı davranışları her zaman kibardı. Bu tutarlı nezaket, bu sayfalarda anlatılan kararlı ve düşünceli Nixon'ın yanında, imajı konusunda güvensiz, otoritesinden emin olmayan ve sürekli bir öz şüpheyle boğuşan başka bir Nixon'ın da olması nedeniyle daha da dikkat çekiciydi. Bu diğer Nixon'a, Adam Smith'in "tarafsız gözlemcisi"nin bir versiyonu eşlik ediyordu: yani, kendinizin dışında duran, eylemlerinizi gözlemleyen ve yargılayan ikinci bir "siz". Bana göre Nixon, hayatı boyunca bu tür eleştirel bir öz farkındalıkla boğuşuyordu.

Nixon'ın bu yönü, sürekli bir onay arayışını içeriyordu; bu ödül, kendisine en çok önem veren gruplar tarafından sıklıkla esirgeniyordu. Kurulmuş ilişkilerinde bile belirgin bir çekingenlik hissediliyordu, iç çevresinin dışındaki karşılaşmalar ise -özellikle de önemli kişilerle olanlar- bir tür performans sergilemeyi gerektiriyordu. Nixon'ın amacı her zaman

bilgi iletmek değildi; aksine, kullandığı dil genellikle karşı tarafa mutlaka açıklanmamış bir amacın izlenimini vermek içindi.

Bu karmaşıklıklar göz önüne alındığında, Nixon zaman zaman planlarının tam kapsamını yansıtmayan açıklamalar yapmıştır. Bu davranış, kararsızlıkla karıştırılmamalıdır. Hedefleri konusunda netti ve bunları kararlılık ve incelikle takip etti. Bununla birlikte, aynı zamanda, seçeneklerini korumak için bunları tartışmak üzere en avantajlı zamanı ve ortamı seçmeye de sık sık özen gösterdi.

Bu niteliklerin birleşimi, Nixon yönetiminin özel özelliklerini ortaya çıkardı. Özellikle dış politika konularında son derece bilgili ve analizlerini sunmada oldukça etkili olan Nixon, yine de yüz yüze çatışmalardan kaçınırdı. Görüş ayrılığı yaşayan kabine üyelerine doğrudan emir vermekten çekinen Nixon, bu görevi Haldeman veya Mitchell'e bırakırdı – ya da dış politika konularında bana.

Nixon'ın asistanı olarak görev yapmak, bu çalışma biçiminin farkında olmayı gerektiriyordu: Başkanın yaptığı her yorum veya verdiği her emir, kelimesi kelimesine yorumlanmak veya yerine getirilmek üzere tasarlanmamıştı. İlk görüşmemizin sonunda Haldeman'a ofisime doğrudan bir telefon hattı kurma talimatı buna bir örnektir: Ekibine beni de katmak istediğini, ancak başkalarının duyabileceği bir ortamda bana bu pozisyonu teklif etmeye henüz hazır olmadığını personeline iletmek istiyordu.

Daha da önemli bir örnek: Ağustos 1969'da, Roma'dan İsrail'e giden bir Amerikan yolcu uçağı Filistinli teröristler tarafından kaçırılarak Şam'a uçuruldu. Bu haberi Florida'da eski dostlarıyla Cumartesi akşamı yemeğinin tadını çıkaran Nixon'a ilettiğimde, "Şam havaalanını bombalayın" diye yanıt verdi. Bu ifade, resmi bir direktif olmaktan ziyade, hem

danışmanlarını hem de yemek arkadaşlarını uçak kaçırmalarına son verme kararlılığıyla etkilemek amacıyla söylenmişti.

Nixon'ın da çok iyi bildiği gibi, böyle bir askeri harekâtı başlatmak, başkanın basit bir emrinden daha fazlasını gerektirir. Uygulayıcı departmanlara operasyonel talimatlar içeren bir takip direktifi gereklidir. Bu tür bir takip kararı beklentisiyle, Savunma Bakanı Melvin Laird, Genelkurmay Başkanı General Earle Wheeler ve ben, böyle bir saldırı için ön adımların atılmasını sağlamak için akşamın büyük bir bölümünü harcadık – özellikle, Altıncı Filo'ya ait bir uçak gemisini emri yerine getirmek üzere Kıbrıs'a doğru hareket ettirdik. Bir başkanın personeli emirlerini yerine getirmekle yükümlü olsa da, ona eylemlerinin sonuçları üzerinde tam olarak düşünme fırsatı vermekle de yükümlüdür.

Bu durumda Nixon, sorunu ertesi sabah çözdü. Sabahki brifinginin bir parçası olarak, Şam havaalanındaki rehine durumu hakkında onu bilgilendirdim ve Altıncı Filo gemilerinin artık Kıbrıs yakınlarında olduğunu ilettim. 'Başka bir şey oldu mu?' diye sordu. Hiçbir şey olmadığını söylediğimde, yüzünde tek bir kelime bile kıpırdamadan 'İyi' diye yanıt verdi. Hava saldırısı hakkında daha fazla bir şey söylenmedi veya yapılmadı. [2]

Böylece Nixon'ın yakın çevresi, kapsamlı açıklamaların mutlaka somut eylemlere yol açması gerekmediğini öğrendi. Çoğu zaman, bu açıklamalar bir ruh halini ifade eder veya muhatabın görüşlerini değerlendirmek için kullanılırdı. Başkanın düşünülmüş bir karar verene kadar geri dönüşü olmayan eylemleri ertelemek için Haldeman, Nixon'ın Oval Ofis toplantılarının bir başkanlık asistanının huzurunda gerçekleşmesini sağlayan bir personel sistemi kurdu. Kıdemli danışmanlar da, Beyaz Saray

genelkurmay başkanı aracılığıyla direktifleri iletmek zorundaydı. Başkanla düzenli teması olmayan kişilerin, başkanın bir konu hakkındaki seçeneklerini kendi kendine tartıştığı sırada onunla birlikte bulunmaları sorun yaratabilirdi. Burada, eski Eisenhower yardımcısı ve Nixon'ın arkadaşı Bryce Harlow'un Watergate fiyaskosuna dair özlü açıklaması açıklayıcıdır: "Bir aptal Oval Ofise girdi ve kendisine söyleneni yaptı."

Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Nixon'ın kendi niteliklerine dair değerlendirmesi, yukarıdaki anlatının düşündürdüğünden daha açık ve netti. Temmuz 1971'deki gizli Çin ziyaretimden kısa bir süre sonra –ve Nixon'ın ertesi yıl kendisinin de bu yolculuğu yapacağını açıklamasından sonra– Nixon bana basına nasıl bilgi vereceğim konusunda öneriler gönderdi. Kendisinden üçüncü şahıs olarak bahsederek şunları yazdı:

> Basınla yapacağınız görüşmelerde kullanabileceğiniz etkili bir ifade, RN'nin bu toplantıya benzersiz bir şekilde nasıl hazırlandığı ve ironik bir şekilde birçok açıdan [Çin Başbakanı Zhou Enlai] ile benzer özelliklere ve geçmişe sahip olduğu olabilir. Sadece vurgulanabilecek birkaç noktayı sıralıyorum.
>
> 1. Güçlü inançlar.
> 2. Zorluklar karşısında başarıya ulaştı.
> 3. Kriz anlarında en iyi performansını sergiliyor. Sakin. Sarsılmaz.
> 4. Cesur, güçlü ve azimli bir lider. Gerektiğinde risk almaktan çekinmez.
> 5. Uzun vadeli düşünen, yarının manşetleriyle değil, politikanın yıllar sonra nasıl görüneceğiyle ilgilenen bir adam.
> 6. Felsefi bir düşünce yapısına sahip bir adam.
> 7. Not almadan çalışan bir adam – RN, 73 devlet başkanı ve hükümet başkanıyla yaptığı toplantılarda saatlerce not tutmadan görüşme yaptı...
> 8. Asya'yı iyi tanıyan ve özellikle Asya'yı gezip incelemeye özen gösteren bir adam.
> 9. Kişisel tarzı gereği çok güçlü ve gerektiğinde çok sert olan – çelik gibi – ama incelikli ve neredeyse nazik görünen bir adam. Konumu ne kadar zorsa, sesi de o kadar alçak olur. [3]

Bu notun hem önemli bir güvensizliğin hem de kararlı bir öz tanıtım çabasının kanıtı olduğu konusunda daha fazla açıklamaya gerek yok. Yine de Nixon'ın öz değerlendirmesi esasen doğruydu: zengin bir dış politika deneyimine sahipti; kriz anlarında en etkiliydi; cesurdu ama dikkatli, bazen de son derece acı verici bir şekilde düşünme ve analiz yapmaya meyilliydi; bilgiye karşı muazzam bir iştahı vardı; uzun vadeli bir bakış açısına sahipti, ülkenin zorlukları hakkında dikkatli düşünceler yürütüyordu ve genellikle diğer dünya liderleriyle yüksek baskı altında, önceden planlanmış toplantılarda -en azından müzakereden ziyade sunum içerenlerde- en iyi performansını sergiliyordu. Bazen kayıtları süsleyecek kadar yönetimde görünmekle meşgul olması, yönetiminin başarılarıyla çelişmez.

Ulusal önemin söz konusu olması ve kararların genellikle zaman baskısı altında alınması gerektiği göz önüne alındığında, Beyaz Saray'daki hiçbir üst düzey ilişki tamamen sürtüşmesiz olamaz. Benim durumumda, Nixon'ın güvensizlikleri, medyanın ulusal politikaya katkımı kendi katkısını küçümseyecek şekilde vurgulaması nedeniyle zaman zaman başkanlık kızgınlığına yol açtı. Hayat boyu dostum ve entelektüel akıl hocam olan Fransız filozof Raymond Aron, bir keresinde basının benim rolüme ilişkin öne çıkan haberlerinin, Nixon'a karşı düşmanlığı için bir bahane görevi gördüğünü söylemişti. Ortaya çıkan gerilimler nadiren açıkça dile getirildi - ve o zaman bile, Nixon'ın kendisi tarafından değil, Haldeman veya İçişleri Danışmanı John Ehrlichman gibi ortakları tarafından.

Bununla birlikte, daha sonra öğrendiğim kadarıyla Nixon'ın zaman zaman başkalarına yönelttiği türden bir dil kullanımına hiç maruz kalmadım. Nixon'ın Oval Ofis konuşmalarının kayıtları kamuoyuna açıklandığında, bütçe direktörü ve hazine bakanı olarak görev yapmış olan

George Shultz'u arayarak, küfürlere o kadar alışmış olup olmadığımı ve Nixon'ın bu tür ifadeleri kullandığını hatırlayıp hatırlamadığımı sordum. Shultz'un anıları benimkine benzerdi; onunla olan görüşmelerimizde Nixon'ın dili kibar ve titizdi.

Nixon'ın dezavantajları – kaygısı, azami saygı görme ihtiyacına yol açan güvensizlikleri, yüz yüze anlaşmazlıklarla yüzleşme isteksizliği – sonuçta başkanlığını zedeledi. Ancak Nixon'ın kariyerindeki başarılar, daha zayıf bir lideri alt edebilecek engelleri aşmak için gösterilen muazzam bir çaba olarak takdir edilmeyi hak ediyor.

NIXON BEYAZ SARAYI'NDA ULUSAL GÜVENLIK KARAR ALMA SÜRECI

Her Beyaz Saray, yalnızca başkomutanın verebileceği kararları kolaylaştırmak için bir karar alma çerçevesi oluşturur. Haldeman, genelkurmay başkanı olarak atandığı anda, Nixon'ın inançları ve çekinceleri arasında denge kurmasını, zayıf yönlerini gizlemesini ve önemli ölçüde tutarlılık sağlamasını mümkün kılan bir Beyaz Saray organizasyonu kurdu.

Başkanla görüşme, genel olarak, Beyaz Saray'ın iki başkanlık asistanından birinin eşliğinde gerçekleşirdi: Ehrlichman iç politika konularında, ben ise ulusal güvenlik konularında. Ofislerimiz, başkanın her yaklaşan görüşmeye hazırlanmasından, hem gündeme gelebilecek konuların hem de verilebilecek potansiyel yanıtların taslağının hazırlanmasından sorumluydu. Nixon, görüşmelerden önce bu önerileri dikkatlice incelerdi, ancak görüşme sırasında önünde asla not bulunmazdı.

Nixon ve ben Washington'dayken, genellikle günün ilk randevusu ben olurdum. Yurtdışı gezilerinde ona eşlik ettim ve her resmi toplantıya katıldım. İkimizden biri yurt içinde seyahat ederken, genellikle günde en az bir kez telefonla iletişim kurardık. Gündemimizdeki ilk konu genellikle Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) tarafından hazırlanan Başkanlık Günlük Brifingi olurdu. Bir kriz olmadığı sürece, Nixon günlük meselelere nispeten az zaman ayırır ve belirli bir bölgenin veya durumun tarihsel arka planına veya dinamiklerine çok daha fazla zaman ayırırdı. Her zaman potansiyel dönüm noktaları veya önemli yaklaşan kararlar oluşturan şeylere odaklanırdı. Sıklıkla saatlerce süren bu görüşmeler sırasında, Nixon yönetiminin stratejik düşüncesi şekillendi.

Eisenhower'ın başkan yardımcısı olarak görev yapmış olan Nixon, selefinin ulusal güvenlik prosedürlerini kendi gereksinimlerine uyarlarken aynısını tekrarlamaya çalıştı. Bu amaçla, bir dönem Eisenhower'ın Ulusal Güvenlik Konseyi'ni koordine eden General Andrew Goodpaster'dan, benzer bir yapı kurmak için kendisiyle birlikte çalışmasını istedi. [4] Eisenhower döneminde, NSC personeli esasen departman görüşlerini toplayarak toplantılara hazırlanıyordu. Daha sonraki Kennedy ve Johnson dönemlerinde, Goodpaster personeli McGeorge Bundy ve Walt Rostow tarafından, NSC toplantıları için esaslı hazırlıklara katılan akademisyenler de dahil olmak üzere yaklaşık elli profesyonele dönüştürüldü. Nixon yönetiminde benzer bir büyüklüğe sahipti; günümüzde ise 400'e kadar çıktı . [5]

Başkanlık geçiş döneminin başlarında, Goodpaster ve ben, o zamanlar Walter Reed Hastanesi'nde ölümcül kalp hastalığıyla mücadele eden Eisenhower'ı ziyaret ettiğimizde, (Harvard günlerimden miras kalan) eski

başkanın zihninin, basın toplantılarında ara sıra kullandığı dilbilgisi kadar belirsiz olduğu düşüncesini hâlâ taşıyordum. Ancak kısa sürede bunun aksini öğrendim. Ulusal güvenlik konularına hem özü itibariyle hem de idari sonuçlarıyla aşinaydı. Eisenhower'ın yüz hatları canlı ve etkileyiciydi, on yıllarca süren komutanlığın getirdiği özgüveni yansıtıyordu. Konuşma tarzı güçlü, doğrudan ve etkileyiciydi.

Goodpaster'ı karşıladıktan sonra Eisenhower, ilk görüşünü dile getirmekte hiç vakit kaybetmedi. Güvenlik danışmanı olarak atanmamı desteklememesinin nedeninin, akademisyenlerin üst düzey karar alma konusunda yeterince hazırlıklı olmadığını düşünmesinden kaynaklanabileceğini söyledi. Yine de, elinden gelen her türlü yardımı yapacağını belirtti. Değerlendirmesine göre, Dışişleri Bakanlığı'nın ulusal güvenlik sürecinin bakanlıklar arası yönünü yönettiği Başkan Johnson'ın yaklaşımı işe yaramamıştı çünkü Savunma Bakanlığı Dışişleri Bakanlığı'nın liderliğine direnmişti ve her halükarda Dışişleri Bakanlığı personeli stratejik karar almaktan ziyade diyaloga daha uygundu.

Eisenhower daha sonra önerilerini özetledi; bunların özü, ulusal güvenlik operasyonunu Beyaz Saray güvenlik danışmanının sorumluluğuna bırakmaktı. Güvenlik danışmanı veya onun görevlendirdiği kişi, çeşitli bölgesel ve teknik alt komitelere başkanlık edecekti. Ardından, müsteşar yardımcısı düzeyindeki bir komite, grupların Ulusal Güvenlik Konseyi için yaptığı görüşmeleri inceleyecekti.

Goodpaster bu önerileri hazırladı ve Nixon bunları benimsedi. Yapı o zamandan beri esasen aynı kaldı. Ancak herhangi bir yönetimde, kişiliğin soyut unsurları kaçınılmaz olarak gerçek güç dağılımını etkileyecektir.

Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) toplantılarında, belirlenmiş kabine yetkilileri (Dışişleri, Savunma ve Hazine bakanları ile CIA direktörü) hazır bulunduğunda, Nixon, belirli bir uygulamaya bağlı kalmadan arzu edilen bir hedefi ima eden formülasyonlarda ustaydı. Seçenekleri araştırmak, bir karar konusunda çatışmaya girmeden potansiyel eylem biçimleri hakkında bilgi edinme yöntemi haline geldi; bu yaklaşım, başkanın uzun vadeli politikayı günlük süreçlerden ayırmasını sağladı. Ayrıca, kişisel tercihlerden veya departman yetkilerinden bağımsız olarak, soyut bir entelektüel problemle uğraşıyormuş gibi seçeneklerin kapsamını kavramasına olanak tanıdı. Mümkün olan her yerde, Nixon'ın gerçek kararı daha sonra iletilirdi; bu durumda -istisna düşünemiyorum- herhangi bir anlaşmazlıkla yüz yüze karşılaşmak zorunda kalmazdı.

Eisenhower'ın Ulusal Güvenlik Konseyi planının benimsenmesi, Nixon'ın uzun süredir Beyaz Saray'dan dış politikayı kontrol etme kararlılığını kolaylaştırdı. Kendi adına yayınlanan bir Karar Muhtırası, eylem planını açıklayacaktı. Özellikle tartışmalı durumlarda – örneğin, 1970'te Kamboçya'ya Kuzey Vietnam birliklerinin peşine düşülmesi olayında olduğu gibi – Haldeman veya Başsavcı John Mitchell, ilgili kabine sekreterine nihai kararı bizzat teyit ederek, bunun daha fazla tartışmanın ötesinde olduğunu belirtiyordu.

Nixon'ın çekinceleri, kararlılığını kısıtlamadı. Kriz anlarında, dolaylı olarak da olsa, ekibi aracılığıyla süreci yönlendirdi. Ve birkaç önemli noktada – örneğin 1972'de Kuzey Vietnam'ın Güney'e karşı "Paskalya Saldırısı"na verilen yanıtta veya Ekim 1973'te Yom Kippur Savaşı sırasında İsrail'e yapılan stratejik silah ve malzeme sevkiyatında – doğrudan emir vererek müdahale etti.

Nixon'ın göreve geldiği Ocak 1969'a gelindiğinde, Vietnam konusundaki Amerikan tartışmasının doğası altüst olmuştu. Güneydoğu Asya hakkındaki ilk iç tartışmalar geleneksel kalmıştı: bunlar, üzerinde anlaşmaya varılan amaçlara ulaşma yöntemleri konusundaki anlaşmazlıklarla ilgiliydi. Üniversiteler, karşıt tarafların iyi niyetini varsayan "bilgilendirme toplantıları"nda Vietnam'ı tartışıyordu. Johnson başkanlığı döneminde, Vietnam'daki Amerikan davranışına ilişkin yargılar tam olarak bu iyi niyet meselesine dayanıyordu. Muhalifler savaşı ahlaksız ve geleneksel Amerikan değerlerine aykırı ilan ettiler. Tepkileri, hem yerleşik politikalara hem de ardı ardına gelen yönetimlerin ahlaki meşruiyetine meydan okumaktı; öyle ki bazı savaş karşıtı aktivistler, bazen günlerce süren büyük kamu gösterileriyle hükümetin işleyişini baltalamaya çalıştılar. Bir diğer taktik ise, herhangi bir gizlilik unsuruyla bağdaşmayan açık hükümet tanımıyla haklı gösterilen, gizli hükümet bilgilerinin büyük ölçüde sızdırılmasıydı.

Nixon anılarında, "Gizlilik, hükümet içinde daha az özgür ve yaratıcı fikir alışverişi şeklinde şüphesiz yüksek bir bedel ödetir" diye kabul etti. Ancak, devlet işlerinde her zaman bir miktar gizlilik gerektiğini de ekledi: "Kesin olarak söyleyebilirim ki, gizlilik olmasaydı Çin'e açılım olmazdı, Sovyetler Birliği ile SALT anlaşması olmazdı ve Vietnam savaşını sona erdiren barış anlaşması olmazdı." [6]

Bu bağlamda, Eisenhower bana Washington'da görev yapmanın önemli bir dersini verdi. Mart 1969'un ortalarında, eski başkanın açıkça zayıfladığı bir dönemde, Nixon beni selefine Ortadoğu ile ilgili son Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısı hakkında bilgi vermeye davet etti. Toplantıda, bölgedeki artan Sovyet askeri varlığı ve diplomatik ve diğer önlemler arasındaki

denge ele alınmıştı. Nixon, karar verme aşamasındayken, Eisenhower'a Ulusal Güvenlik Konseyi'nin görüştüğü seçenekleri özetlememi istedi.

Ertesi sabah, Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısının içeriği medyada yer aldı. Eisenhower'ın askeri danışmanı General Robert Schulz, o sabah çok erken saatlerde beni eski başkanla görüştürmek için aradı. Eisenhower, genellikle iyi niyetli kamuoyu imajıyla ilişkilendirilmeyen bir küfür seline kapılarak, Ulusal Güvenlik Konseyi görüşmelerinin sızdırılmasının Nixon'ın seçeneklerini kısıtlamasından dolayı beni sert bir şekilde eleştirdi. Ofisimin sızıntıyı yapıp yapmadığını sorduğumda, görevimin tüm ulusal güvenlik sisteminde gizli bilgilerin gizliliğini korumak olduğunu vurgulamak için bir dizi hakaret daha kullandı. Eğer bu görevi sadece kendi ofisimin güvenliğiyle sınırlı olarak yorumlarsam, bu görevi yerine getirmemiş olurdum.

Cevabım – göreve başlayalı henüz iki ay olmuştu ve bu süre zarfında sızıntıyı kontrol altına almak için elimizden gelenin en iyisini yapmıştık – pek de olumlu karşılanmadı. 'Genç adam' – o zamanlar kırk altı yaşındaydım – 'sana temel bir tavsiye vereyim,' dedi Eisenhower neredeyse babacan bir tonda. 'Sana emanet edilen bir görevi yerine getiremeyeceğini asla kimseye söyleme.' Bunlar Eisenhower'dan duyduğum son sözlerdi. İki hafta sonra öldü.

NIXON'IN DÜNYA GÖRÜŞÜ

Nixon'ın geçmişe dair değerlendirmeleri ve geleceğe ilişkin sezgileri, hem siyasi bir figür olarak sahip olduğu önemli uluslararası deneyiminden hem

de görevden ayrıldıktan sonraki yıllardaki düşüncelerinden kaynaklanıyordu. Başkan yardımcısı ve muhtemel gelecekteki başkan adayı olarak yaptığı uluslararası seyahatler, onu Amerikan düşüncesini anlamaya ve kendi gelecek beklentilerini ölçmeye çalışan dünya liderleriyle temasa geçirmişti. Bu çevrelerde ciddi bir figür olarak kabul ediliyordu; bu tutum, iç rakipleri veya gazeteciler arasında her zaman görülmüyordu.

Nixon'ın dış politika hakkındaki inançları, mevcut siyasi kategorilere tam olarak uymuyordu. Kongre kariyeri boyunca, eski Dışişleri Bakanlığı yetkilisi ve iddia edilen Sovyet ajanı Alger Hiss'in yargılanmasıyla ilgili tartışmalara belirgin bir şekilde katılmıştı; Hiss, siyasi çevrelerin büyük bir kısmı tarafından "cadı avı" kurbanı olarak görülüyordu – ta ki yalan tanıklık suçundan mahkum edilip hapse atılana kadar (ve hatta sonrasında bile). Dolayısıyla, Nixon göreve başladığında, hem muhafazakarlar hem de liberaller onun hakkında iyi şekillenmiş bir fikre sahipti. Muhafazakarlar onu katı bir anti-komünist ve sert bir soğuk savaşçı olarak görüyor ve çatışmacı bir diplomasi tarzı sergilemesini bekliyorlardı. Liberaller ise onun, Amerika'nın yurtdışında güç gösterisi yapacağı ve içeride tartışmalara yol açacağı bir döneme neden olabileceğinden endişeleniyorlardı.

Nixon'ın dış politika görüşleri, eleştirmenlerinin algıladığından çok daha incelikliydi. İkinci Dünya Savaşı sırasında donanmada, Kongre'de ve başkan yardımcısı olarak kamu hizmetindeki deneyimleriyle şekillenen Nixon, özellikle kendi hayatının somutlaştırdığı sosyal hareketlilik fırsatları olmak üzere, Amerikan yaşam tarzının temel meşruiyetine sarsılmaz bir şekilde inanıyordu. O dönemin dış politika doğrularına uygun olarak, Amerika'nın uluslararası alanda özgürlük davasını ve özellikle de Amerika'nın demokratik müttefiklerinin özgürlüğünü savunma konusunda

özel bir sorumluluğu olduğuna inanıyordu. Miras aldığı Vietnam'daki çatışmayı sona erdirmeye çalışırken, Amerikan geri çekilmesinin hem müttefik olarak hem de genel olarak dünyada bir güç ve varlık olarak ulusun güvenilirliği üzerindeki etkisinin hayaletiyle hareket ediyordu.

Nixon'ın Amerika'nın uluslararası görevlerine ilişkin görüşü, 6 Temmuz 1971'de yaptığı bir konuşmada ortaya kondu; Vietnam'daki ABD yükümlülüğünü esasen tarafsız bir şekilde açıkladı ve ne Demokrat seleflerini ne de savaş karşıtı solu suçladı. O dönemde ABD politikasına yönelik yaygın eleştirileri kabul etti ve detaylandırdı:

> Amerika Birleşik Devletleri'ne iktidar emanet edilemez; Amerika Birleşik Devletleri dünya sahnesinden çekilmeli, kendi sorunlarıyla ilgilenmeli ve dünya liderliğini başkasına bırakmalıdır, çünkü dış politikamızın yürütülmesinde ahlaksızlık yapıyoruz. [7]

ABD'nin Vietnam'da, diğer savaşlarda olduğu gibi, başlangıçta hatalar yaptığını kabul eden Başkan, şu temel soruyu sordu: 'Dünyada hangi başka ülkenin en üstün güç konumunda olmasını isterdiniz?' Amerika şuydu:

> Dünyanın en önde gelen konumunu aramamış bir ulus. İkinci Dünya Savaşı'nda yaşananlar yüzünden bize geldi. Ama işte eski düşmanlarına yardım eden, şimdi de rakipleri olabilecek olanlara cömert davranan bir ulus... dünyanın dünya liderliği konumunda bulunmasından dolayı çok şanslı olduğu bir ulus. [8]

Nixon, ABD'nin savaş sonrası küresel liderlik vizyonunu yinelerken, Amerikan dış politikasının yaygın varsayımlarına meydan okudu. O zaman da, şimdi de, önemli bir düşünce ekolü, istikrar ve barışın uluslararası ilişkilerin normal hali olduğunu, çatışmanın ise yanlış anlama veya kötü niyetin sonucu olduğunu savunuyordu. Düşman güçler kesin olarak alt

edildiğinde veya yenildiğinde, altta yatan uyum veya güven yeniden ortaya çıkacaktı. Bu özünde Amerikan anlayışında, çatışma doğuştan değil, yapaydı.

Nixon'ın algısı daha dinamikti. Barışı, büyük güçler arasında kırılgan ve akışkan bir denge durumu olarak görüyordu; bu hassas denge de uluslararası istikrarın hayati bir bileşenini oluşturuyordu. Ocak 1972'de *Time* dergisine verdiği bir röportajda, güç dengesinin barış için bir ön koşul olduğunu vurguladı:

> Bir ulusun potansiyel rakibine göre sonsuz derecede daha güçlü hale gelmesi durumunda savaş tehlikesi ortaya çıkar. Bu yüzden Amerika Birleşik Devletleri'nin güçlü olduğu bir dünyaya inanıyorum. Bence güçlü, sağlıklı bir Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa, Sovyetler Birliği, Çin, Japonya'ya sahip olursak, her biri diğerini dengelerse, birbirini alt etmezse, eşit bir denge olursa, daha güvenli ve daha iyi bir dünya olur. [9]

19. yüzyılın büyük Britanyalı devlet adamlarından herhangi biri, Avrupa'daki güç dengesi hakkında benzer bir açıklama yapardı.

Nixon'ın görev süresi boyunca Avrupa [*] ve Japonya hiçbir zaman karşılaştırılabilir kapasitede güçler olarak ortaya çıkmamış olsa da, Çin ve Sovyetler Birliği arasındaki 'üçgenleme', Nixon'ın görev süresinden Soğuk Savaş'ın sonuna ve sonrasına kadar ABD politikasının bir ilkesi haline geldi; hatta çatışmanın başarılı bir şekilde sonuçlanmasına önemli ölçüde katkıda bulundu.

Nixon stratejisini belirli bir Amerikan bağlamına yerleştirdi. Yirminci yüzyılın şafağında, Theodore Roosevelt (1901–9), bir gün Amerika'nın, Avrupa kıtasında güç dengesini koruma deneyimine dayanan küresel dengeyi koruma konusunda Britanya'nın rolünü devralacağı görüşünü dile

getirmişti. [10] Ancak sonraki başkanlar bu tür bir analizden kaçındılar. Bunun yerine, Woodrow Wilson'ın (1913–21) savunduğu vizyon baskın hale geldi; yani, uluslararası istikrarın, uluslararası hukukun ortaklaşa uygulanmasıyla tanımlanan kolektif güvenlik yoluyla aranması gerektiği görüşü: Wilson'ın sözleriyle, 'güç dengesi değil, güç birliği; örgütlü rekabetler değil, örgütlü ortak barış'. [11]

Nixon, Amerikan dış politikasında Theodore Roosevelt'in güç dengesi düşüncesini yeniden canlandırmayı amaçladı. Roosevelt gibi, ulusal strateji ve dış politikanın izlenmesinde ulusal çıkarları belirleyici hedef olarak gördü. Ulusal çıkarların çoğu zaman birbirleriyle çatışma halinde olduğunu ve her zaman "kazan-kazan" sonuçlarıyla uzlaştırılamadığını fark eden Nixon, devlet adamının görevini bu farklılıkları belirlemek ve yönetmek olarak gördü; bu, ya onları hafifleterek ya da gerektiğinde ve son çare olarak güç kullanarak üstesinden gelerek gerçekleştirilebilirdi. Bu gibi aşırı durumlarda, sık sık çalışma arkadaşlarına söylediği bir ilkeyi uygulamaya eğilimliydi: "Politikayı yarım yamalak veya tereddütle yürütmenin bedeli, doğru şekilde ve inançla yürütmenin bedeliyle aynıdır."

Nixon'ın dış politika vizyonunda, Amerika Birleşik Devletleri, değişen dengelerin akışkan bir sisteminin başlıca şekillendiricisi olmalıydı. Bu rolün tanımlanabilir bir son noktası yoktu, ancak Nixon'a göre Amerika bu rolden vazgeçerse küresel bir kaos yaşanacaktı. Amerika'nın kalıcı sorumluluğu, uluslararası diyaloğa katılmak ve uygun yerlerde bu diyaloğun liderliğini üstlenmekti. Bu nedenle Nixon, ilk göreve başlama konuşmasında 'yeni bir müzakere çağı' ilan etti.

DIPLOMASI VE BAĞLANTI

Nixon'ın dış politikası, düşmanlara karşı iki yönlü bir yaklaşımı vurguluyordu: bunlardan biri, özellikle Atlantik İttifakı olmak üzere, Amerikan gücünü ve ittifaklarını inşa etmek; diğeri ise Sovyetler Birliği ve Çin gibi düşmanlarla "müzakereler çağı" aracılığıyla sürekli bir diyalog sürdürmekti. Jeopolitik ve ideolojik tasarımları birleştirerek, Nixon, Amerikalıların uluslararası zorluklarla başa çıkmasını zorlaştıran iki engeli aşmayı amaçladı.

Diplomasi'de (1994), bu kavramları psikiyatrik yaklaşım ile teolojik yaklaşım olarak adlandırırdım. İlki, müzakerelerin kendi başlarına birer amaç olduğunu, bu nedenle devlet rakipleri yüz yüze görüştükten sonra anlaşmazlıklarının yönetilebilir ve potansiyel olarak çözülebilir bir yanlış anlama olarak ele alınabileceğini, neredeyse kişisel kavgalara benzer olduğunu savunur. Teolojik yaklaşım ise rakipleri kafir veya sapkın olarak görür ve onlarla müzakere etme gerçeğini bir tür günah olarak ele alır. [12]

Buna karşılık, Nixon müzakereleri genel stratejinin bir parçası, diplomatik, ekonomik, askeri, psikolojik ve ideolojik faktörler de dahil olmak üzere ilgili unsurların kusursuz bir ağının parçası olarak tasavvur etti. Deneyimli bir anti-komünist olmasına rağmen, Nixon komünist devletlerle ideolojik farklılıkları diplomatik ilişkilere engel olarak görmedi. Aksine, diplomasiyi düşmanca planları engellemek ve düşmanca ilişkileri ya angajmana ya da düşmanın tecritine dönüştürmek için tercih edilen bir yöntem olarak gördü. Bu nedenle, Çin'e açılım, Mao Zedong'un komünist katılıklarının, Sovyetlerin Çin'in güvenliğine yönelik tehdidinden yararlanılarak dengelenebileceği inancına dayanıyordu. Benzer şekilde,

Ekim 1973 Arap-İsrail savaşı sırasında, Moskova'nın Orta Doğu'daki müttefiklerinin bölgesel hedeflerine güç kullanarak ulaşamayacakları inancı, Sovyet etkisini zayıflatmak ve Amerika'yı barışa aracılık edebilecek konuma getirmek için stratejik ve psikolojik bir fırsat yarattı.

Nixon, yabancı liderlerle kişisel yakınlık kurmanın çatışan ulusal çıkarları aşabileceği yanılgısına asla kapılmadı. Nixon, 1970'te BM Genel Kurulu'nda yaptığı bir konuşmada, "Hepimiz Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'nin çok derin ve temel farklılıkları olduğunu kabul etmeliyiz" diyerek, aksini düşünmenin "anlaşmazlıklarımızın ciddiyetini hafife almak olacağını" açıkladı. "İlişkilerimizde gerçek ilerleme, yalnızca atmosfer değil, somut adımlar gerektirir. Gerçek bir yumuşama, görünürdeki ruh halindeki yüzeysel bir değişimle değil, bir dizi eylemle inşa edilir." [13] Güçlü bir konumdan ideolojik rakiplerle müzakere etmek, Amerikan çıkarlarına ve güvenlik özlemlerine uygun bir düzene yol açacaktır.

Bu prensipleri izleyen Nixon, ilk döneminin başlarında ulusal füze savunması için kongre onayını aldı; bu girişim birçok kişi tarafından Moskova'ya yönelik şahin bir provokasyon olarak değerlendirildi. Ancak sonraki on yıllarda füze savunması, stratejinin vazgeçilmez bir bileşeni olduğunu kanıtladı. Benzer şekilde, Sovyet destekli ve donanımlı Suriye güçleri 1970'te Ürdün'ü işgal ettiğinde Nixon bölgesel alarm verdi; ve Sovyet Başbakanı Leonid Brejnev, Ekim 1973'te Yom Kippur Savaşı'nın sonunda müdahale tehdidinde bulunduğunda küresel alarm verdi. Sovyetler Birliği'ni çevreleme konusunda kararlı olmasına rağmen, nihai amacı bir barış yapısı inşa etmekti. 1970 BM Genel Kurulu'nda bakış açısını açıklayan Nixon, 'Güç, uluslararası yaşamın bir gerçeğidir. Karşılıklı

yükümlülüğümüz, bu gücü disipline etmek, diğer uluslarla birlikte barışı korumak için kullanılmasını sağlamak, barışı tehdit etmek için değil,' dedi. [14]

Peki, 'barış' nasıl tanımlanacak ve nasıl sağlanacaktı? İkinci Dünya Savaşı sonrası çevreleme politikasının vizyoner mimarı George Kennan, Dışişleri Bakanları Dean Acheson ve John Foster Dulles ile birlikte, Amerikan gücünü artırarak Sovyetler Birliği'nin çöküşünü beklemeye razı olmuş gibi görünüyordu; tarihin sonunda Sovyetler Birliği'nin dönüşümünü veya çöküşünü getireceğine inanıyordu. Ancak, Vietnam travmasıyla daha da ağırlaşan gergin nükleer çıkmazla geçen yirmi yıl, ABD'yi daha aktif bir stratejiye ihtiyaç duyma noktasına getirmişti. Nixon'ın politikası, diplomasi yoluyla farklılıklarını kullanarak Moskova ve Pekin'i uluslararası sistemin meşruiyetini kabul etmeye ve Amerika'nın güvenlik çıkarları ve değerleriyle uyumlu ilkelere göre davranmaya yönlendirmeyi amaçlıyordu.

Nixon kendisini yetenekli bir müzakereci olarak tanımlamıştı. Bu, muhatabı stratejik bir diyaloğa çekmeyi amaçlayan genel görüşmeler açısından doğruydu. Ancak doğrudan çatışmayla başa çıkma konusundaki isteksizliği, diplomasinin işleyişinde temel olan karşılıklı dengeleme ve inceliklerin ayarlanmasına girişmesini engelledi.

Her halükarda, ayrıntılı diplomatik anlaşmalar müzakere etmek, başkanların kaçınması gereken bir iştir. Başkanların, mevkilerine ulaşmak için ihtiyaç duydukları büyük özgüven göz önüne alındığında, müzakereci olarak ya çok uzlaşmacı ya da çok çatışmacı (veya her ikisi) olmaları muhtemeldir – ilki kişisel çekicilikleriyle manipüle etme yeteneklerine güvendiklerinde, ikincisi ise iç siyasi yükselişlerini sağlayan baskılardan yararlanarak diplomasiyi çatışmayla eşdeğer tuttuklarında ortaya çıkar.

Üst düzey liderler arasındaki diplomatik çıkmaz, her iki tarafın iç *yönetiminde* yapılacak herhangi bir düzenlemeyi zorlaştırır; bu da ayrıntılı konuların, teknik uzmanlığın daha yoğun olduğu ve uzlaşmanın kişisel olarak daha az tehdit oluşturduğu alt düzeylerde ele alınması gerektiğinin bir başka nedenidir. Son aşama için yalnızca birkaç konu kalırsa, liderler sembolik bir düzenleme ve kutlama niteliğinde bir gösterişle somut bir sonucu taçlandırma özgürlüğüne sahip olacaklardır.

Nixon'ın devlet adamı olarak güçlü yönleri jeopolitik stratejinin iki ucunda yatıyordu: tasarımda analitik titizlik ve uygulamada büyük cesaret. Uzun vadeli hedefler üzerine diyaloglarda ve muhatabını stratejik bir girişimin sınırlarına çekme çabalarında en başarılıydı. 1972 Moskova zirvesinde Brejnev ile stratejik silah sınırlamalarının ayrıntıları üzerine yapılan yüz yüze görüşmeler sırasında huzursuz olsa da, Nixon aynı yıl Pekin zirvesinde Zhou Enlai ile ABD-Çin jeopolitiğinin ilkelerini tartışmaya istekliydi (ve bunu yaparken etkili oldu), Sovyetlerin küresel hegemonyaya yönelik hamlesini engellemek için paralel bir ABD-Çin stratejisinin temelini attı.

Nixon, müzakerelere yönelik tutumunu, dış politika kurumunun hoşlanmadığı bir stratejiyle birleştirdi: bağlantı kurma. 4 Şubat 1969'da Dışişleri Bakanı William Rogers ve Savunma Bakanı Melvin Laird'e yeni yönetimin yaklaşımını vurgulayan bir mektup gönderdi. [15] Bunun özü, önceki yönetimlerin görünüşte birbirinden farklı konuları bölümlere ayırma eğiliminden dramatik bir şekilde uzaklaşmaktı:

> Önceki yönetimin, SSCB ile bir konuda karşılıklı bir çıkar algıladığımızda, anlaşmaya varmaya çalışmamız ve bunu başka yerlerdeki çatışmaların iniş çıkışlarından olabildiğince izole etmeye çalışmamız gerektiği görüşünü benimsediğini kabul ediyorum. Bu, kültürel veya

bilimsel alışverişler gibi çok sayıda ikili ve pratik konuda haklı olabilir. Ancak günümüzün kritik meselelerinde, siyasi ve askeri meseleler arasında bir ilişki gördüğümüzü açıkça ortaya koyacak kadar geniş bir cephede ilerlemeye çalışmamız gerektiğine inanıyorum. [16]

Muhtıra, en hafif tabirle, potansiyel işbirliği alanlarını kirletmelerini önlemek için ortaya çıkan konular üzerinde müzakere etme yönündeki hakim görüşün savunucuları arasında huzursuzluğa yol açtı. Bu yaklaşım, farklı departman ve ofislerin tercih ettikleri "çaba alanı" için lobi yaptığı hükümetin departman yapısını yansıtıyordu. Nixon, bu tür bir bölümlenmenin o dönemde Sovyetler Birliği'nin gündemi belirlemesine ve müzakereleri emperyalist amaçlarını ilerletmek için bir kılıf olarak kullanmasına olanak sağlama riskini taşıdığını fark etti.

Sonuç olarak, Nixon'ın yaklaşımı Sovyetlerin hesaplamalarını güçlü bir şekilde değiştirdi. Nixon'ın 15 Temmuz 1971'de Çin'i ziyaret etme niyetini açıklamasından üç hafta sonra, Moskova'da bir zirveye davet edildi. Mayıs 1972'de – Kuzey Vietnam'ın bombalanması ve Haiphong limanının mayınlanması emrini vermesinden sadece üç hafta sonra ve Pekin'deki zirveden üç ay sonra – Moskova'da bir hafta süren ABD-Sovyet zirvesi, Sovyetler Birliği'nin Amerika ile ilişkilerini istikrara kavuşturma isteğini gösterdi. Stratejik Silah Sınırlama Anlaşması (SALT I), Balistik Füze Savunma Anlaşması (ABM) ve Denizdeki Olaylar Anlaşması, Nixon'ın ilk açılış konuşmasında ortaya koyduğu "barış yapısını güçlendirme" hedefine yönelik adımlar olarak bu zirvede Nixon ve Brejnev tarafından imzalandı. 1974 Eşik Test Yasağı Anlaşması ve ardından gelen Gerald Ford yönetimi sırasında kabul edilen 1975 Helsinki Anlaşmaları da bu süreci devam ettirdi.

Bu anlaşmalar, Nixon'ın dış politikasıyla ilişkilendirilen ve tartışmalara yol açan bir başka terim olan "detant"ı (yumuşama) öne çıkardı. Fransızca " *détendre* " (gevşetmek) fiilinden türetilen ve bu nedenle anlaşılması güç anlamlar taşıyan bu terim, süper güçler arasındaki gerilimlerin azalmasını ima ediyordu. Buna yönelik başlıca itiraz, Amerikan diplomasisinin Sovyet sistemini ve diğer rakiplerin sistemlerini baltalamaya ve nihayetinde yok etmeye odaklanması gerektiği iddiasıydı. Aksine, Nixon ve ben, tüm sistemi devirmeyi belirleyici hedef olarak ilan etmenin, kitle imha silahları ve diğer alanlardaki devrim niteliğindeki teknolojiler çağında nihai bir çatışma riskiyle her türlü tartışmayı gölgede bırakacağını savunduk. Bunun yerine, Amerikan stratejik çıkarlarının savunmasını birden fazla seçenekle sağlayan bir diplomasiyle birlikte güçlü bir askeri pozisyonu tercih ettik.

Yumuşama politikasının bir diğer amacı da Sovyetlere ABD-Sovyet ilişkisinin kilit noktalarında söz sahibi olma imkanı tanımaktı. İlişkiler, Sovyet davranışları sorumlu olduğunda geliştirilecek, stres dönemlerinde ise azaltılacak veya değiştirilecekti. Güç ve diplomasi yaklaşımları aynı anda masada tutuluyor ve aynı stratejinin parçası olarak uygulanıyordu. Göreceğimiz gibi, Amerika Birleşik Devletleri, diğer tarafın kısıtlama göstermesi için azami teşvik oluşturan yüksek riskli zorluklara güçlü bir şekilde yanıt verdi – 1970 Ürdün krizi, 1971 Güney Asya çatışması ve 1973 Orta Doğu savaşı gibi. Aynı zamanda, rakiplerle birlikte yaşama vizyonunu her zaman açık tuttu.

AVRUPA GEZISI

Nixon'ın başkan olarak ilk yurt dışı gezisi, göreve başlamasından bir ay sonra, 23 Şubat-2 Mart 1969 tarihleri arasında gerçekleşti. Gezinin ilan edilen amacı, Vietnam ve Orta Doğu politikası konusundaki görüş ayrılıklarının Amerika'nın Avrupalı müttefikleriyle ilişkilerini gerginleştirmesinin ardından 'yeni bir işbirliği ruhunu yeniden tesis etmek'ti.

Ancak bu gezinin yüce amacı, Avrupa'nın yeni bir kimlik arayışının karmaşıklığıyla karşı karşıya kaldı. Kıta, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkımından ekonomik olarak büyük ölçüde toparlanmış olsa da, ortak kurumlar oluşturma sürecine henüz yeni başlıyordu ve ortak bir jeopolitik strateji geliştirme hedefinden çok uzaktaydı. Dört yüzyıl boyunca Avrupalıların askeri gücü ve siyasi felsefeye katkıları dünyayı şekillendirmişti. Ancak şimdi, Avrupa ulusları her şeyden önce askeri güçle desteklenen Sovyet baskılarından korkuyordu. Sonuç olarak, müttefikler NATO aracılığıyla Amerikan askeri desteğini vazgeçilmez olarak görseler de, siyasi ve özellikle ekonomik geleceklerini şekillendirmede daha fazla özerklik kazanmaya çalışıyorlardı.

Nixon'ın dış politikaya ilk girişimi, 1947'deki Herter Komitesi'nde (1948 Marshall Planı'nın öncüsü) Kongre üyesi olarak görev yapmasıyla gerçekleşti. Komitenin 1947 sonbaharındaki Avrupa gezisi, Nixon'ın Amerika ile kıta arasında organik bir bağa olan kalıcı bağlılığının şekillenmesine yardımcı oldu. O dönemde Avrupa, Amerika ile daha derin bir bağlantı kurmaya can atıyordu. Çeyrek asır sonra, Nixon başkan olduğunda, Avrupalı liderler hâlâ kıtanın iç evrimiyle meşguldü ve ABD ile siyasi ortaklıklarını geliştirmeye sadece göstermelik olarak bağlıydılar.

İşleri daha da karmaşık hale getiren bir diğer nokta ise, Nixon'ın ziyaretinden bir yıl sonra, Avrupa'daki tüm büyük hükümetlerin iç siyasi nedenlerle değiştirilmesiydi. İki ay sonra, Avrupa Birliği'nin öncüsü olan Avrupa Topluluğu'na İngiltere'nin üyeliğini iki kez veto eden Charles de Gaulle emekli oldu ve yerine Georges Pompidou geçti. Benzer şekilde, Almanya'daki ev sahibimiz olan ve temelde Adenauer'in yolunu izleyen Şansölye Kurt Georg Kiesinger, yıl bitmeden önce, *Ostpolitik* çatısı altında Sovyetler Birliği'ne karşı daha esnek bir politika benimseyecek olan Willy Brandt ile değiştirildi. [*] İngiltere'deki ev sahibimiz Başbakan Harold Wilson, Muhafazakar Parti lideri Edward Heath'e karşı seçimleri kaybetti; Heath, İngiltere'nin Amerika ile olan köklü bağlarını güçlendirmekten ziyade birleşik bir Avrupa'ya üye olmayı sağlamaya daha fazla öncelik vererek Londra ile Washington arasına mesafe koymaya çalışacaktı. Bu nedenle Nixon, iç siyasi ufuklarına odaklanmış bir grup lidere Amerika'nın uzun vadeli güvencelerini iletmek için bir yolculuğa çıktı.

Bunlar, sekiz günlük ziyaretine eşlik eden tek ironiler değildi. Ev sahipleri onu Sovyetler Birliği ile nükleer silah kontrolü ve Vietnam Savaşı'nın sona erdirilmesi konusunda görüşmeler başlatmaya teşvik ederken, Nixon'ın onların tavsiyelerini geniş bir temelde kabul etmesi üzerine huzursuz oldular. Nixon, Brüksel'deki NATO karargahında yaptığı konuşmada, "Zamanı geldiğinde ve uygun hazırlıkla, Amerika Birleşik Devletleri Sovyetler Birliği ile geniş bir yelpazedeki konularda müzakerelere girecektir" dedi ve bu tür görüşmelerin Amerika Birleşik Devletleri tarafından tek başına yürütülecek olsa da "Avrupa müttefiklerimizi etkileyeceğini" kabul etti. Bunu göz önünde bulundurarak, işbirliği ve birliğin önemini vurguladı: "Bunu müttefiklerimizle tam istişare

ve işbirliği temelinde yapacağız, çünkü başarılı müzakereler için şansın birliğimize bağlı olduğunu biliyoruz." [17]

Bu konuşma ikilem yarattı. Avrupalı müttefikler Sovyet tehdidine karşı desteği memnuniyetle karşıladılar, ancak ABD-Sovyet müzakerelerinin gerçekte ne anlama gelebileceği konusunda endişeliydiler. Nixon'ın donmuş bir uluslararası duruma diplomatik akıcılık katma niyeti, onay ve endişenin bir karışımına yol açarken, "olaydan önce müttefiklerle gerçek bir istişare" çağrısı, ittifakın bütünlüğü hakkında günümüze kadar devam eden soruları gündeme getirdi.

Nixon döneminde ABD'nin Avrupa ile ilişkisi iş birliğine dayalı, istişareye dayalı bir düzeyde gelişti ve Nixon'ın NATO'ya olan kişisel bağlılığı her yerde hissedildi. Daha derin yapısal sorunlar araştırıldı ancak çözüme kavuşturulmadı: Örneğin Orta Doğu veya Asya'da, antlaşma alanı dışında ne derecede iş birliğine ihtiyaç vardı? Parçalanan bir dünya ve hızla gelişen bir teknoloji ortamında İttifak ne kadar birliğe ihtiyaç duyuyordu? Ne kadar çeşitliliğe tahammül edebilirdi?

Bu kararsızlığın bir kısmı, Avrupalı liderlerin genellikle kendi temel güvenlik çıkarlarından bir sapma olarak algıladıkları Vietnam Savaşı'na bağlanabilir. Amerika ve Avrupa arasında küresel risk değerlendirmelerindeki farklılıklar, Sovyetler Birliği'ne yönelik ileriye dönük bir siyasi yaklaşımı savunan Alman *Ostpolitik'i* gibi daha fazla zorluk yarattı.

Nixon başkanlığının üçüncü yılında ekonomik alanda Atlantik ilişkilerinde önemli bir dönüşüm yaşandı. 1944 Bretton Woods anlaşması, yabancı para birimleri ile dolar arasında sabit döviz kurları belirlemiş ve hükümetlerin doları ons başına 35 dolardan altınla değiştirmesine izin

vermişti. Bu anlaşma yirmi yıl boyunca iyi işledi, ancak 1960'ların sonlarına doğru giderek artan bir baskı altına girmeye başladı. [18] Batı Avrupa ve Japonya İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra toparlanırken, dolar rezervlerini biriktirdiler – 1971'de 40 milyar dolar, ABD'nin 10 milyar dolarlık altın rezervleriyle karşılaştırıldığında. ABD'nin altın dönüştürülebilirliğini sürdürme yeteneğine güven duymayan yabancı hükümetler, Fransa önderliğinde, giderek daha fazla doların altınla değiştirilmesini talep ettiler. [19]

Nixon, kendine özgü kararlılığıyla tepki verdi. Ağustos 1971'de Camp David'de üç gün boyunca ekonomik danışmanlarıyla görüştü. Federal Rezerv Başkanı Arthur Burns, Bretton Woods sistemini korumaya çalışırken, Hazine Bakanı John Connally ve Yönetim ve Bütçe Ofisi Direktörü George Shultz, dolar-altın bağlantısının sona ermesini savundu; Shultz, yeni bir dalgalı döviz kuru sistemi önerecek kadar ileri gitti. [20] Connally ve Shultz'un yanında yer alan Nixon, dolar-altın dönüştürülebilirliğinin korunamayacağına ve bunu sürdürme girişiminin dolara yönelik spekülatif saldırılara yol açacağına karar verdi. 15 Ağustos Pazar günü, doların altına dönüştürülebilirliğinin geçici olarak askıya alındığını duyurdu. [*]

Hem bu karar hem de tek taraflı alınma biçimi bazı müttefikleri tedirgin etti. Fransa, bağlantının askıya alınmasına şiddetle karşı çıktı. Fransız Maliye Bakanı Valéry Giscard d'Estaing (daha sonra cumhurbaşkanı olacak), bağlantının bağlayıcı unsuru olmadan Amerikan ekonomik enflasyonunun küresel finans sistemine yayılabileceğinden endişeleniyordu. [21] Batı Almanya ise ani ve tek taraflı değişikliğin ekonomik milliyetçiliğin yeniden canlanmasının habercisi olmasından endişe duyuyordu. [22] Bu

endişeleri gidermek ve yeni bir uzun vadeli para politikası düzenlemesinin ana hatlarını geliştirmek için Hazine Müsteşarı Paul Volcker, Avrupalı mevkidaşlarıyla bir araya geldi.

Bu çabalar, doların değerini düşüren ve yeni döviz kurları belirleyen Aralık 1971 tarihli Smithsonian Anlaşması ile sonuçlandı. Ancak altın standardı olmadan sabit döviz kurlarının sürdürülmesi zor oldu ve anlaşma Şubat 1973'te bozuldu, bu da büyük ekonomilerin dalgalı döviz kurlarını benimsemesine yol açtı. [23] İlk korkulara rağmen, sistem hala devam ediyor. Nixon'ın Camp David'deki çarpıcı kararları, küresel para düzenini daha esnek – ancak nihayetinde daha sürdürülebilir – bir dengeye kaydırdı.

1973'te Nixon, para sistemi üzerindeki süregelen tartışmalara ve Avrupa'nın nükleer silahlar ve Vietnam Savaşı hakkındaki huzursuzluğuna, "Avrupa Yılı"nı önererek yanıt verdi. Bu, Vietnam Savaşı'nın yaklaşmakta olan sonunun ardından Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri arasında uzun vadeli bir ortaklığın ilanını içeriyordu.

Nisan 1973'te New York'ta yaptığım bir konuşmada, Nixon adına, ABD ve Avrupalı ortaklarının yıl sonuna kadar hem siyasi hem de stratejik alanlarda ortak amaçlar bildirgesine ulaşmalarını önerdim; bu bildirge, Franklin Roosevelt ve Winston Churchill tarafından 14 Ağustos 1941'de imzalanan Atlantik Şartı'nı örnek alacaktı. Amaç, ortak güvenlik çabalarını teknolojik gelişmelerle uyumlu hale getirmek ve dünyanın farklı bölgelerindeki krizin evrimi ışığında ortak siyasi amaçları tanımlamaktı. Bu öneri zamansız kaldı. Müttefiklerimiz, acil güvenliklerini ilgilendiren stratejik hedeflerin yeniden ifade edilmesine açık olsalar da, transatlantik siyasi birliğin küresel tanımlarına direndiler.

Nixon, NATO yapısını destekledi, Berlin'in özgürlüğünü şiddetle savundu ve bu şehrin statüsünü yükselterek on yılı aşkın süredir devam eden krize ve Berlin'e erişim tehditlerine son verdi. Ayrıca NATO ve Avrupa'nın önde gelen liderleriyle sürekli bir siyasi diyalog sürdürdü. Başkanlığından sonra, NATO alanı dışındaki ABD girişimleri –örneğin Afganistan veya Irak'taki isyan karşıtı operasyonlar gibi– Avrupa'dan destek aldı, ancak bu destek daha çok Amerika'nın Rusya'ya karşı Avrupa savunmasına olan bağlılığını sürdürmek içindi, ortak bir küresel amacı ifade etmek için değil. Bu nedenle Nixon'ın küresel konularda Avrupa ile organik bir ilişki kurma nihai hedefi, bugüne kadar gündemde kalmıştır.

VIETNAM SAVAŞI VE SONU

Nixon göreve geldiğinde, ABD Vietnam'da neredeyse yirmi yıldır yer alıyordu; Ocak 1969'da göreve başlarken, 30.000 Amerikalı asker savaşta hayatını kaybetmişti ve ülke genelinde, bazıları şiddet içeren, çok sayıda savaş karşıtı protesto düzenlenmişti. Seçimden sonra Pierre Oteli'nde Nixon ile ilk görüşmemde, Vietnam'daki savaşı ilk döneminde sona erdirmeye kararlı olduğunu vurguladı. Şehit düşen askerlerin ailelerine, Amerika'nın onuruna yakışır bir sonuç sözü verdi. Bunu Sovyetler Birliği ile bağlantılı bir diplomasi yoluyla başarmaya çalışacaktı. Muhtemelen Çin'e açılma fikri de rol oynayacaktı. Ancak taviz vermeyecekti. Özgür halkların güvenliği, uluslararası barış ve ilerleme, Amerikan liderliğinin yeniden kurulmasına ve nihayetinde yenilenmesine bağlıydı. Askeri ve siyasi çabalar eş zamanlı kalmalıydı.

ABD, Harry Truman'ın başkanlığı döneminden itibaren askeri danışmanlar göndererek Güney Vietnam'ın komünist isyancılara karşı savunmasına katılmıştı. Eisenhower, Amerikan yardımını artırdı ve Saigon'daki ABD büyükelçiliğine bağlı askeri danışman sayısını 1956'ya kadar 35'ten yaklaşık 700'e çıkardı .[24] Başkanlığının sonlarına doğru Eisenhower, Kuzey Vietnam'ın Güney Vietnam'a komşu olan iki zayıf ve tarafsız ülke olan Laos ve Kamboçya'ya yaptığı tecavüzle açılan yeni tedarik yollarının Saigon'un güvenliğini giderek daha fazla tehdit ettiğini ve bunlara karşı koyulması gerektiğini düşündü.

Sonradan Ho Chi Minh Yolu olarak adlandırılan bu ikmal sistemi, Güney Vietnam'ın 600 mil uzunluğundaki batı sınırındaki engebeli ormanlardan geçerek, keşfedilmesini, hedef alınmasını veya ele geçirilmesini zorlaştırıyordu. Bu sistem, Kuzey Vietnam'ın Güney Vietnam hükümetini zayıflatma ve nihayetinde devirme stratejisinin temel taşı haline gelmişti.

1960'taki başkanlık geçişi sırasında Eisenhower, halefi John F. Kennedy'ye bölgeye Amerikan savaş güçlerini konuşlandırmasını ve gerekirse tarafsız sınır ülkelerine yönelik saldırılara karşı koymasını tavsiye etti. Kennedy, Eisenhower'ın tavsiyesine hemen uymadı ve bunun yerine Hanoi ile müzakere yoluyla siyasi bir çözüm aradı. Sonuç, 1962 Laos'un Tarafsızlığına İlişkin Uluslararası Anlaşma oldu. Ancak Hanoi daha sonra artan sızmalarla Laos'un tarafsızlığını ihlal edince, Kennedy, Güney Vietnam savaş birliklerini eğitmek ve onlara danışmanlık yapmak üzere 15.000 Amerikan askeri görevlendirdi. Güney Vietnam'ın otokratik yöneticisi Ngo Dinh Diem'in geniş bir desteğe ve kazanma iradesine sahip olmadığına inanan Kennedy yönetimi, ülkenin ordusunu onu devirmeye teşvik etti. 2 Kasım 1963'te Diem'in suikastına yol açan bu darbe, kuşatma

altındaki hükümetin esas ödül olduğu bir iç savaşın ortasında Güney Vietnam hükümetini zayıflattı. Kuzey Vietnamlılar bu fırsatı kullanarak gerilla güçlerini takviye etmek için düzenli muharebe birlikleri konuşlandırdılar.

Kennedy'nin 22 Kasım 1963'te suikasta uğramasının ardından Lyndon B. Johnson, Kennedy'den devraldığı ulusal güvenlik ekibinin tavsiyesi üzerine Vietnam'daki ABD askeri çabalarını artırdı (tek muhalif, Dışişleri Bakan Yardımcısı George Ball idi). [*] Ancak Johnson, bölgedeki siyasi belirsizliklerin, askeri bir strateji geliştirmenin karmaşıklığıyla daha da arttığını kısa süre sonra fark edecekti.

ABD'nin bu kadar uzak bir yere konuşlandırılmasının muazzam ölçeği, Amerika'nın savaşı hızla bitirmesi için bir zorunluluk yarattı. Ancak Hanoi'nin stratejisi, Amerikalıları psikolojik olarak yıpratmak için çatışmayı uzatmaktı. Mekanize bir ordu ile orman tabanlı gerilla güçleri arasındaki bir mücadelede, ikincisi avantajlıdır, çünkü kaybetmedikleri sürece kazanırlar. Ocak 1969'a gelindiğinde, Kuzey Vietnam, Laos'un batı üçte birini ve Kamboçya'nın bazı kısımlarını Amerikan gücünün erişemeyeceği üsler olarak bir araya getirmişti ve bu üsler aracılığıyla Güney Vietnam'a çoğu malzemesini gönderiyordu; bu da Saigon da dahil olmak üzere Güney Vietnam'ın en güney kısmını tehlikeye atıyordu. Böylece, Kuzey Vietnam Başbakanı Pham Van Dong'un *New York Times* muhabiri Harrison Salisbury'ye söylediğine göre, Kuzey Vietnamlıların Vietnam'a Amerikalılardan daha derinden bağlı olduğuna -özünde, Amerikalılardan daha fazla Vietnamlının Vietnam için ölmeye hazır olacağına- dayalı bir strateji uygulayarak Amerikan iç dayanıklılığını test etmek için lojistik bir konumdaydı. [25]

Savaş alanındaki çıkmaz ve artan kayıplar, Amerikan iç cephesinde toplumsal bir bölünmeye yol açtı. Bu bölünme, Johnson yönetimi sırasında üniversite kampüslerinde hedefler ve uygulanabilirlik üzerine bir tartışma olarak başladı. Nixon göreve yemin ettiğinde ise, Amerikan değerleri ve Amerikan yöntemleri arasındaki ilişki üzerine bir çatışmaya dönüşmüştü: Savaş haklı mıydı? Eğer haksızsa, tüm girişimi terk etmek daha iyi olmaz mıydı? İkinci görüş başlangıçta radikal olarak kabul edilse de, kısa sürede Amerikan elitinin geniş kesimleri arasında genel kabul gören bir görüş haline geldi.

Amerikan istisnaiyetçiliği altüst oldu; İkinci Dünya Savaşı sonrası ülkenin uluslararası sorumluluklarını üstlenmesine ilham veren ve destekleyen haklı idealizm, Vietnam ışığında, Amerika'nın küresel rolünün toptan reddedilmesinde kullanıldı. Vietnam'ın tetiklediği inanç krizi, savaşın çok ötesine, Amerikan amaçlarının karakterine ve özüne kadar uzandı.

Üniversitelerdeki bilgilendirme toplantıları kitlesel gösterilere dönüşürken, 1968 seçim yılında Başkan Johnson'ın askeri üsler dışında kamuoyu önünde görünmesi engellendi. Bununla birlikte, savaştan tek taraflı çekilme genel kamuoyunda popülerliğini koruyamadı ve hem Demokrat başkan adayı Hubert Humphrey hem de Cumhuriyetçi rakibi Richard Nixon, tek taraflı çekilmeyi reddettiler ancak savaşı müzakere yoluyla sona erdirmenin bir yolunu arayacakları sözüyle kampanya yürüttüler.

Nixon, bunun yeni bir yaklaşım olacağını söylemek dışında yöntem konusunda açık bir şey söylemedi; Demokratların *protesto* platformu, belirli bir ayrıntı vermeden geri çekilmelerden bahsetti. Ağustos ayındaki başkanlık kongresinde Demokrat partiyi bölen ve isyanlara yol açan konu,

hem Amerikan hem de Kuzey Vietnam askeri güçlerinin Güney Vietnam'dan *karşılıklı olarak* çekilmesini savunan bir maddeydi. Senatör Edward 'Ted' Kennedy ve diğer barış yanlısı Demokratlar tarafından öngörülen önerilen Amerikan geri çekilmesinin büyüklüğü yalnızca 'önemli sayıda' olarak belirtildi. [26]

İlk görüşmemizden itibaren Nixon, Amerikan dünya liderliğinin bir bileşeni olarak Vietnam'da onurlu bir sonuca ulaşılması konusunda ısrar etmişti. Seçimden sonraki geçiş döneminde, 'onurlu'yu, özgürlük için savaşmış olan Çinhindi halkına kendi kaderlerini belirleme fırsatı vermek olarak tanımladık. O zamana kadar, iç protestolar tek taraflı geri çekilme çağrısına dönüşmüştü; Nixon bunu kesinlikle reddetti. Ona göre, ulusal çıkar, zafer ve geri çekilme arasında bir denge kurmayı gerektiriyordu. Nixon'a göre koşulsuz geri çekilme, manevi ve jeopolitik bir teslimiyete giden yoldu; başka bir deyişle, Amerikan'ın uluslararası düzene olan öneminin ciddi şekilde zayıflaması anlamına geliyordu.

Göreve başladıktan sonra Nixon, tek taraflı geri çekilmeyi reddetmek için pratik nedenler keşfetti. Genelkurmay başkanları, yarım milyon askerin ve teçhizatlarının geri çekilmesi için hazırlıkların on altı ay süreceğini tahmin etti. Genelkurmay başkanlarının tahmininin, bu fikre tamamen karşı olmamalarından etkilendiğini varsaysak bile, 2021'de Afganistan'dan 5.000 Amerikan askerinin geri çekilmesinin kaotik deneyimi, savaş koşullarında tek taraflı geri çekilmenin potansiyel düzensizliğini göstermektedir. 1969'da Vietnam'da, 150.000'den fazla Amerikan kuvveti, en az 800.000 Kuzey Vietnamlı ve benzer sayıda Güney Vietnamlı ile karşı karşıya kaldı; bu Güney Vietnamlıların davranışları, ihanete uğradıklarını hissetmeleri durumunda düşmanlıktan paniğe kadar değişebilirdi.

Bu nedenle Nixon, seçim kampanyası sırasında söylediği gibi, Sovyetler Birliği ile bağlantı kurarak diplomasi yürütmeye karar verdi. Bu stratejiyi, Nixon'ın göreve başlamasından üç hafta sonra -henüz büyük bir askeri hamle yapmadan önce- başlayan ve başkanlığının ilk altı ayında 6.000'den fazla Amerikalının ölümüne yol açan Kuzey Vietnam saldırısına rağmen sürdürdü. [27]

Nixon, diplomasi ve baskıyı birleştirerek Moskova'yı Hanoi'ye verdiği desteği kesmeye ikna etmeye çalıştı. Ekibim, Kuzey Vietnamlılara muhtemelen Moskova aracılığıyla sunmaya hazır olduğumuz tavizleri içeren bir ön diplomatik plan hazırladı. Eş zamanlı olarak, 'Ördek Kancası' kod adı altında askeri tırmanma seçenekleri (esas olarak abluka ve bombalamanın yeniden başlatılması) de geliştirdiler. [*] Teklifimiz Moskova tarafından reddedilirse, Nixon bunu askeri güçle uygulamaya çalışacaktı. (Nitekim, askeri kısımlar büyük ölçüde üç yıl sonra, Mayıs 1972'de, Hanoi'nin topyekün 'Paskalya' saldırısına yanıt olarak uygulanacaktı.)

Johnson yönetimi adına Kuzey Vietnam ile müzakerelerde bulunmuş olan Cyrus Vance, teklifimiz kabul görürse özel müzakereci olarak atanma fikrine sıcak bakıyordu. Nixon'ın onayıyla, bu fikri (ayrıntı vermeden) Sovyetler Birliği'nin Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Anatoly Dobrynin'e ilettim. Moskova'dan hiçbir zaman cevap alamadık, ancak Ağustos 1969'daki bir toplantıda –Kuzey Vietnamlılarla ilk toplantımda– Dışişleri Bakan Yardımcısı Xuan Thuy, Hanoi'nin asla üçüncü bir taraf aracılığıyla müzakere etmeyeceği gerekçesiyle teklifi reddederek, teklifin farkında olduğunu belirtti.

Diplomatik yol değerlendirilirken, Nixon 25 Temmuz 1969'da Güneydoğu Asya için kapsamlı bir stratejik konsepti dünyaya sundu .[28]

Konuşmasının yapılacağı yer olarak, dünya turu sırasında öğleden sonra yaptığı bir duraklamada, Ay'dan yeni dönmüş Amerikalı astronotları selamladıktan kısa bir süre sonra, Batı Pasifik'teki Guam adasını seçti.

Görünüşte doğaçlama bir basın toplantısında yaptığı açıklamada – aslında Beyaz Saray'da dikkatlice hazırlanmış ve yolda incelikle geliştirilmişti – Nixon, Güneydoğu Asya politikasını bölgesel ortaklarla Amerikan ilişkilerini vurgulamanın bir yolu olarak sundu. Komünist Çin, Kuzey Kore ve Kuzey Vietnam'ın yarattığı tehlikelere değinen Nixon, Amerika Birleşik Devletleri'nin "Asya'daki ülkeleri bize o kadar bağımlı hale getiren ve Vietnam'daki gibi çatışmalara sürüklenmemize neden olan türden politikalardan kaçınması gerektiğini" savundu. Seyahat halindeki basın mensupları kaçınılmaz olarak daha fazla ayrıntı istedi ve Nixon da buna hazırlıklı gelmişti. Şöyle yanıt verdi:

> Bence Amerika Birleşik Devletleri'nin *tüm Asyalı dostlarıyla* ilişkilerinde iki noktada oldukça ısrarcı olması gereken zaman geldi: birincisi, antlaşma yükümlülüklerimizi yerine getireceğiz... ikincisi ise, iç güvenlik sorunlarına gelince, nükleer silah içeren büyük bir gücün tehdidi hariç, askeri savunma sorunlarına gelince, Amerika Birleşik Devletleri bu sorunun giderek Asya ulusları tarafından ele alınmasını ve sorumluluğunun Asya ulusları tarafından üstlenilmesini teşvik edecek ve bunu beklemeye hakkı vardır. [29]

'Nixon Doktrini' olarak bilinen şey üç temel ilke içeriyordu:

- Amerika Birleşik Devletleri, antlaşma kapsamındaki tüm yükümlülüklerini yerine getirecektir.
- Eğer nükleer bir güç bizimle müttefik olan bir ülkenin özgürlüğünü tehdit ederse veya Amerika Birleşik Devletleri'nin güvenliği ve

bölgenin güvenliği için hayati önem taşıdığını düşündüğü bir ülkenin özgürlüğünü tehdit ederse, bu bir kalkan görevi görecektir.

- Diğer saldırganlık türlerini içeren durumlarda – yani nükleer olmayan güçlerin konvansiyonel saldırganlığı – ABD, talep edildiğinde askeri ve ekonomik yardım sağlayacaktır. Ancak, savunması için insan gücü sağlama konusunda birincil sorumluluğu doğrudan tehdit edilen ülkeye bırakacaktır. [30]

"Vietnamlaştırma" olarak adlandırılan bu politika kapsamında, ABD bu ilkelerin üçüncüsüne göre, Saigon'un kendi kendini savunabilecek kadar güçlenene kadar direnebilmesi için askeri teçhizat ve eğitim ile birlikte sürekli hava desteği sağlayacaktı. Nixon doktrininin amacı, Amerikan kararlılığını göstermek ve Hanoi'nin Güney Vietnam halkının kendi geleceklerini belirlemesine olanak sağlayacak siyasi bir sonuca razı olmasını sağlayacak yeterli Güney Vietnam kapasitesini harekete geçirmekti.

Nixon, Güney Kore ve Tayland gibi antlaşma müttefiklerine karşı Amerikan taahhütlerini yerine getireceğine, aynı zamanda nükleer güçler tarafından tehdit edilen diğer Asya ülkelerini (örtülü olarak Çin ve Sovyetler Birliği) savunacağına söz verdi. Seleflerinden ayrıldığı nokta, Amerikan yardımının düzeyini, tehdit altındaki ülkelerin kendi savunmalarından sorumlu olmalarıyla ilişkilendirmesiydi. Bunun altında yatan amaç, hayatta kalmalarını Amerika'nın rolüne olan inançlarına dayandıran ülkeleri, Vietnam'daki savaşı sona erdirmek için yapılacak müzakerelerin Asya'dan stratejik bir geri çekilme anlamına gelmeyeceğine dair güvence vermekti. [*]

Bu arada, Johnson'ın başkanlığının sonlarında Kuzey Vietnam ile resmi bir müzakere süreci başlatılmış ve Nixon döneminde de devam etmiştir. Bu süreç kapsamında, Hanoi, ABD, Saigon yönetimi ve Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi temsilcileri, Paris'teki Hotel Majestic'te haftalık toplantılar için bir araya geliyordu. Hanoi bu görüşmeleri hiçbir zaman diplomatik bir sürecin parçası olarak değil, Amerikan iradesini zayıflatmak ve 'gayrimeşru' Güney Vietnam hükümetini devirmek için uyguladığı psikolojik stratejinin bir başka aşaması olarak görmüştür.

1968 başkanlık kampanyasının son günlerinde Başkan Johnson tarafından büyük umutlarla duyurulan bu müzakerelerde, Hanoi'nin amacı iki yönlüydü: Güney Vietnam hükümetine karşı, önce onunla hiçbir şekilde görüşmeyi reddederek, ardından da komünist Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin Güney Vietnam'ın müzakere ortağı olmasında ısrar ederek onu gayrimeşru hale getirmek. Güney Vietnam'ın meşruiyet iddiasında bulunan her iki tarafın da resmi müzakerelere katılmasını sağlayan bir uzlaşmanın ardından, Hanoi hiçbir somut konuyu görüşmeyi reddetti. Amacı, tükenme veya iç karışıklık ABD'yi Güney Vietnamlı müttefikini terk etmeye zorlayana kadar oyalanmaktı. Kuzey Vietnamlıların Xuan Thuy önderliğindeki Majestic Oteli'ndeki resmi forum, dört yıllık sözde müzakerelerde hiçbir ilerleme kaydedemeyerek, geriye sadece bir dizi boş resmi açıklama bırakarak alışılmadık bir başarıya imza attı.

1969 yazına gelindiğinde, Nixon, onurlu bir sonuç olarak değerlendirdiğimiz şeye ulaşmak için Moskova kanalını araştırmıştı. Ancak baskıyı artırma seçeneğini benimsemeden önce, müzakereleri yeniden başlatmak için başka bir girişimde bulunmaya karar verdi. Bu girişim iki aşamadan oluşuyordu ve beni dünya turumdan ayırarak 4 Ağustos 1969'da

Paris'te Xuan Thuy ile buluşmamı sağladı. Bu, gizli bir ilk görüşmeydi ve Nisan ayına kadar Le Duc Tho ile benim aramda gizli bir kanal haline gelmişti.

Fransa, Hanoi ile diplomatik ilişkilerini sürdüren tek NATO ülkesiydi ve görüşme, Hanoi'deki Fransız büyükelçisi Jean Sainteny tarafından ayarlanmıştı. Sainteny'nin eşi, Harvard'daki yaz okulunda verdiğim uluslararası seminerde üç ay geçirdikten sonra kişisel arkadaşı olmuştu. Sonuç olarak, Nixon Beyaz Sarayı ile Vietnamlı yetkililer arasındaki ilk gizli görüşme, Sainteny'nin rue de Rivoli'deki şık dairesinde gerçekleşti. Bizi Vietnamlılarla tanıştırırken, hiçbir mobilyayı kırmamamız konusunda bizi uyardı.

Ardından, önümüzdeki üç yıllık çıkmazın habercisi olan bir tartışma yaşandı. Xuan Thuy, Vietnam'ın bağımsızlık mücadelesinin destansı doğası ve Hanoi'nin bu mücadeleyi sonuna kadar sürdürme kararlılığı üzerine bir konuşma yaptı. Bu konuşmayı önümüzdeki yıllarda sayısız kez tekrarladım ve sonunda Hanoi'nin ön koşullarını dile getirdi. Ben de, tüm grupların – komünistler de dahil olmak üzere– katılabileceği siyasi bir süreç temelinde müzakere etmeye hazır olduğumuzu açıkladım.

Nixon bana bu vesileyle cesur bir adım atmamı emretmişti: 1 Kasım'a kadar müzakere kanallarından hiçbirinden anlamlı bir yanıt alamazsak, diplomatik önlemlerin dışında başka yolları da düşünmek zorunda kalacağımızı, yani askeri güç kullanmayı gerektireceğimizi iletmem gerekiyordu. Karşılaştığım tüm Vietnamlı müzakereciler gibi kusursuz bir nezaketle davranan Xuan Thuy, Hanoi'nin ön koşullarını tekrarlayarak yanıt verdi: Anlamlı müzakerelerden önce tüm Amerikan güçlerinin geri çekilmesi ve Saigon hükümetinin devrilmesi.

Nixon bu şartları görüşme niyetinde olmadığı için, ültimatomu 20 Ekim'de Beyaz Saray'da Sovyet büyükelçisi Dobrynin'e tekrarlamaya karar verdi. Oval Ofis'teki masasından sarı bir not defteri çıkaran Nixon, büyükelçiye uzatarak, "Not alsanız iyi olur" dedi. [31] Dobrynin açıklayıcı sorular sordu ve içeriği bilmediğini iddia etti. Moskova ve Hanoi'ye son tarihi vurgulamak için Nixon, 3 Kasım'da Vietnam hakkında bir konuşma planladı ve son tarihi vurguladı. Bu konuşma, en etkili konuşmalarından biri oldu.

Washington'ı haftalarca felç eden protestolara meydan okuyan Nixon, Amerika'daki 'büyük sessiz çoğunluğa' onurlu bir barış için dimdik durmaları çağrısında bulundu:

> Tarihçiler, Amerika'nın dünyanın en güçlü ülkesi olduğu dönemde, yolun öbür tarafına geçip milyonlarca insanın barış ve özgürlük umutlarının totaliter güçler tarafından boğulmasına izin verdiğimizi kaydetmesinler.
>
> Ve bu gece – sizlerin, Amerikalı yurttaşlarımın büyük sessiz çoğunluğunun – desteğinizi rica ediyorum. [32]

Ancak şimdi, Nixon'la olan ilişkimde ilk ve tek kez, ilan ettiği politikadan geri adım attı. Hanoi'nin tutumunda bir değişiklik veya önemli bir başkanlık kararı olmadan Kasım ayındaki son tarihe yaklaşırken, güvenlik danışmanının başkana önemli kararlar gerektiren konularda analiz sunma yükümlülüğü olduğu ilkesi üzerine iki muhtıra yazdım.

İlk muhtıra, Vietnamlaştırmanın aslında üzerinde anlaştığımız hedeflere ulaşabileceğini sorguladı. Bir gün sonra gönderilen ikinci muhtıra ise mevcut stratejide diplomatik bir çözüm için teşvikleri analiz etti. [33] Nixon fiili rotasında kalmaya karar verdi.

Askeri tırmanmayı önlemek ve personelinin hazırlıklarını yaptığı bu durumdan kaçınmak için, aynı zamanda Hanoi ve iç protestocuların talep ettiği tek taraflı geri çekilmeyi de reddederek, Guam'daki basın toplantısında özetlediği "Vietnamlaştırma" sürecini tercih etti. 3 Kasım'daki konuşmasında, stratejisini, müzakereler devam ederken ABD birliklerinin kademeli olarak geri çekilmesi olarak tanımladı; Saigon, Güney Vietnam halkının kendi kaderini belirlemesine izin verecek siyasi bir sonuca ulaşacak kadar güçlenene kadar beklemeyi hedefledi. Savunma Bakanı Melvin Laird tarafından geliştirilen ve Nixon tarafından duyurulan Vietnamlaştırma, Amerikan güçlerinin kademeli olarak geri çekilmesini ve yerlerine Güney Vietnam birliklerinin getirilmesini içeriyordu. Konuşma sırasında, yaklaşık 100.000 ABD askerinin geri çekilmesi zaten uygulanmaya başlanmıştı.

O zamanlar Nixon'ın kararı beni rahatsız etmişti. Yıllar geçtikçe, alternatifleri düşündükten sonra, Nixon'ın daha akıllıca bir yol seçtiği sonucuna vardım. İlk içgüdülerine uysaydı, büyük şehirlerdeki protesto gösterilerinden kaynaklanan ulusal felçle daha da kötüleşen bir kabine krizi yaşayacaktı. Çin'e açılım hala sadece bir fikirdi; Pekin'den ilk yanıt henüz alınmamıştı. [*] Sovyetler Birliği henüz Orta Doğu'da veya Berlin konusunda köşeye sıkıştırılmamıştı ve onunla müzakereler hala keşif aşamasındaydı. Ayrıca, o kritik yılın başlarında, Avrupalı müttefiklerimiz Nixon'ın Avrupa gezisi sırasında Güneydoğu Asya'daki savaşa karşı hoşnutsuzluklarını göstermişlerdi.

Dolayısıyla, ilk çekincelerime rağmen, Nixon'ın kararını ilerleyen yıllarda büyük bir inançla uyguladım. Hem Nixon hem de ben, gelişmekte olan uluslararası yapının istikrarının, özellikle Çin ve Rusya söz konusu

olduğunda, Amerikan stratejik güvenilirliğiyle desteklenmesi gerektiğine, heba edilmemesi gerektiğine inanıyorduk. Elitlerin küçümsemesine rağmen, Nixon, hem Vietnam'da aşağılayıcı bir yenilgiden kaçınmak *hem de* oğullarını sonuçsuz savaşlara göndermeyi bırakmak için Amerika'nın 'sessiz çoğunluğuna' verdiği sözleri yerine getirmeye çalıştı. Bu hedeflerin uyumlu olup olmadığı, devam eden ulusal bir tartışmanın merkezindeydi ve kampüslerde ve sokaklarda yaşanan karışıklık atmosferinin yanı sıra Nixon'ın çevresindeki sürekli düşüncelerden kaynaklanan kısıtlamalara yol açtı.

Hanoi'ye gelince, on yıllarca hem Fransa'ya hem de Amerika'ya karşı siyasi bir süreç veya müzakere edilmiş bir uzlaşma uğruna değil, tam bir siyasi zafer elde etmek için savaşmıştı. Her türlü müzakere yolunu araştırmak için Nixon, Hanoi ile gizli siyasi görüşmelere yeniden başladı. Hanoi, baş müzakerecisi ve Politbüro üyesi Le Duc Tho'yu Paris'e gönderecekti ve ben de onunla yaklaşık üç ayda bir görüşecektim. Ancak bu görüşmeler, yalnızca resmi müzakerelerle karşılaştırıldığında anlamlıydı ve hatta o zaman bile önemli değildi. Her oturumda Le Duc Tho, Vietnam'a karşı iddia edilen Amerikan ihlallerini sıralayan bir bildiri okuyacaktı. Hanoi'nin asgari ve azami şartları aynı kaldı: Saigon hükümetinin barışsever şahsiyetlerle değiştirilmesi ve müzakerelere hazırlık olarak tüm Amerikan birliklerinin geri çekilmesi. 'Barışsever' tanımını araştırdığımızda, hiçbir yerleşik Güney Vietnamlı siyasi figürün onun kriterlerine uymadığı ortaya çıktı.

Nixon geri adım atmadı. İki yıl sonra, 25 Ocak 1972'de, uzun zamandır barış sürecini ihmal etmekle suçladığı medyanın şaşkınlığına rağmen, Le Duc Tho ile iki yıllık gizli müzakerelerinin kaydını yayınladı. Aynı akşam

yaptığı bir konuşmada, 3 Kasım 1969 konuşmasından beri sessizce benimsenen strateji olan ateşkesi, Güney Vietnam'ın kendi kendini yönetmesini ve Amerikan çekilmesini birleştiren, esasen son bir teklif sundu. [34]

Hanoi'nin cevabı, 30 Mart 1972'de Güney Vietnam'a karşı "Paskalya Taarruzu"nu başlatmak oldu; bu taarruzda, Nixon'ın göreve başlamasından bu yana ilk kez bir eyalet başkenti olan Quang Tri'yi ele geçirdi. Muhtemelen, seçim yılında askeri gerilimlerin tırmanması nedeniyle Amerika'nın Mayıs ayında Moskova'da yapılması planlanan zirveyi riske atmayacağını hesaplamıştı.

Ancak bu aşamada Vietnamlaştırma ile hedeflerimize yaklaşıyorduk: 1971'in sonuna kadar tüm muharebe birlikleri geri çekilmişti. 1972'nin sonuna kadar ülkede 25.000'den az Amerikan askeri kalacaktı; bu sayı, Nixon'ın göreve geldiği gün yarım milyondan fazlaydı. Güney Vietnam kara kuvvetleri, Amerikan hava desteğiyle, Hanoi'nin son saldırısını püskürtmek için tüm savaşı yürütüyordu. Amerikan kayıpları, 1968'deki 16.899'dan, 1971'de 2.414'e, 1973'te ise ABD'nin Paris Barış Anlaşmaları'ndan sonra kalan birliklerini geri çektiğinde 68'e kadar dramatik bir şekilde düşmüştü. [35]

Paskalya Taarruzu'nun zamanlaması, Nixon'ın karşılık olarak alabileceği herhangi bir eylemin önemini artırmıştı. Çin'e yaptığı devlet ziyareti, Soğuk Savaş'ı dönüştürme yolunda tarihi bir ilk adımdı; Mayıs sonundaki Moskova zirvesi toplantıları da bir başka dönüm noktası olacaktı. Washington'daki genel görüş, askeri kısıtlamayı savunuyordu. Tahmin edilebileceği gibi, Nixon bu yaklaşımı reddetti.

8 Mayıs 1972 sabahı Beyaz Saray'da yapılan Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısında başkan, tırmandırıcı misillemenin Moskova zirvesini ve aylar süren hazırlık çalışmalarını tehlikeye atabileceğini kabul etti. Ancak hiçbir şey yapmamak veya Vietnam'dan kovulmak, Moskova ile müzakerelere ulusal bir teslimiyet kaydıyla girmemizi garanti altına alacaktı.

Bu ruhla ulusa seslenen Nixon, Amerikan pozisyonunu ortaya koydu; özünde, Ocak ayında yaptığı barış teklifinin bir tekrarıydı: Hanoi'nin, üzerinde anlaşmaya varılmış bir siyasi süreçle kurulacak bir Saigon hükümetini kabul etmesi karşılığında ateşkes ve ABD birliklerinin çekilmesi. Nixon şöyle açıkladı:

> Bu savaşta bizim için geriye sadece iki mesele kaldı. Birincisi, büyük bir işgal karşısında kenarda durup, 60.000 Amerikalının [sivil personel dahil] hayatını tehlikeye atıp, Güney Vietnamlıları uzun bir terör gecesine mi bırakacağız? Bu olmayacak. Amerikan hayatlarını ve Amerikan onurunu korumak için ne gerekiyorsa yapacağız. İkincisi, konferans masasında tam bir uzlaşmazlık karşısında, Güney Vietnam'da Komünist bir hükümet kurmak için düşmanımızla birleşecek miyiz? Bu da olmayacak. Cömertlikten ihanete geçmeyeceğiz. [36]

Sık sık dile getirdiği "bir şeyi yarım yamalak yapmakla tam olarak yapmak aynı bedeli öder" ilkesini izleyen Nixon, 1969'da tasarlanan ve Kuzey Kore limanlarının mayınlanmasını ve tedarik hatlarının nerede olursa olsun bombalanmasını içeren önlem paketini emretti ve böylece 1968'den beri yürürlükte olan bombalama durdurma anlaşmasını feshetti.

Moskova bu meydan okumayı görmezden gelmeyi tercih etti ve zirve planlandığı gibi gerçekleşti. Sovyetler, tırmanmayı ve ablukayı kınarken, eleştirilerini Brejnev'in yazlığındaki bir akşam yemeğiyle sınırladılar, hiçbir tehditte bulunmadılar ve Dışişleri Bakanı Andrei Gromyko ile aynı akşam SALT görüşmelerine devam ettik. Zirveden kısa bir süre sonra, Sovyetler

Birliği'nin sözde devlet başkanı Nikolai Podgorny Hanoi'yi ziyaret etti. Herhangi bir misilleme yapılmadı; Moskova, Çin girişimimizi dengeleme çabalarından vazgeçemeyeceği sonucuna varmıştı.

Temmuz ayında Güney Vietnamlı müttefiklerimiz Quang Tri'yi geri aldı. Hanoi izole ediliyordu; Sovyetler Birliği ve Çin, kamuoyu protestoları dışında, Hanoi'ye yardım etmedi. Aynı ay, Le Duc Tho ile müzakereler yeniden başladı. Resmi pozisyonları değişmeden kalırken, üslubu biraz daha uzlaşmacı hale gelmişti. Bir atılım yapmamız durumunda, nihai bir anlaşmanın ne kadar hızlı müzakere edilebileceğini araştıran sorular yöneltti. Ardından, 8 Ekim'deki bir toplantıda, aniden Hanoi'nin Nixon'ın Ocak ayındaki son teklifini kabul ettiğini belirten resmi bir belge sundu ve şunları söyledi: 'Bu yeni teklif, Başkan Nixon'ın kendisinin önerdiğiyle tamamen aynıdır: ateşkes, savaşın sona ermesi, esirlerin serbest bırakılması ve birliklerin geri çekilmesi.' [37]

Bu esasen doğruydu, ancak müzakerelerde birçok tuzak ortaya çıkacaktı. Yine de Saigon hükümetinin devam eden bir yapı olarak kabul edilmesi, temel hedeflerimizden birini karşılamıştı. Tho konuşmasını bitirdiğinde, ara istedim. Odayı terk ettikten sonra, arkadaşım ve özel asistanım Winston Lord'a döndüm, elini sıktım ve 'Başarmış olabiliriz' dedim. [*]

Yaklaşık üç yıldır oyalanan Le Duc Tho, Hanoi'nin yaklaşan ABD başkanlık seçimlerinden önce müzakereleri sonuçlandırmak için can attığı ve sonrasında ezici bir çoğunlukla yeniden seçilmiş bir başkanla uğraşmak zorunda kalabileceği endişesiyle şimdi çok farklı davrandı.

Nixon, ikinci döneminde muhtemelen düşmanca bir Kongre ile karşılaşacağının farkındaydı; üstelik şu anda bile savaş çabalarına yönelik fonların kesilmesi sürecindeydi. Kısa bir an için, her iki tarafın stratejik

hesaplamaları paralel hale geldi; çatışma, müzakere edilmiş çözümler üzerine çalışan akademisyenlerin 'olgunluk' dediği noktaya nihayet ulaşmıştı. Sonuç olarak, Le Duc Tho ve ben üç gün üç gece boyunca nihai bir metin taslağı hazırladık (Nixon ve Saigon'un onayına tabi). Barış çok yakındı ve Hanoi, çalışmalarımızı derhal sonuçlandırmamız için bize baskı yapıyordu.

Ancak ne Nixon ne de ben, yirmi yıldır yanımızda savaşmış bir halka savaşı dayatarak savaşı sona erdirmezdik. Ve Saigon, hayatta kalma mücadelesinin bir barış anlaşmasıyla sona ermeyeceğinin farkında olarak, ayrıntılar üzerinde uzun süren müzakerelerde ısrar etti; bu süreçte, dayanıklılık kapasitesinin sadece Kuzey'e özgü olmadığını kanıtladı. Ancak Saigon'un oyalanmasının aslında daha derin bir anlamı vardı: 'Barış' kelimesinin sadece taktiksel bir anlam taşıdığı kararlı bir düşmanla yalnız kalma korkusu.

Durum, Nixon'ın ilk döneminin neredeyse tamamında olduğu durumun tam tersiydi. On yıldır kaçındığı bir anlaşmayı sonuçlandırmamız ve tartıştığımız konulara bağlı kalmamız için bize baskı yapan Hanoi, müzakerelerin geldiği noktayı anlatan metnin tamamını yayınladı. 26 Ekim 1972'deki bir basın toplantısında, müzakerelerin durumunu açıkladım ve (Nixon'ın onayıyla) "Barış yakında" ifadesini kullanarak başlattığım, müzakere edilmiş nihai hedefe bağlılığımızı vurguladım. Hem aciliyetimizi hem de sınırlarımızı yansıtacak şekilde tasarlanmış bir paragrafla konuşmamı bitirdim:

> Hükümleri doğru olana kadar bir anlaşmaya zorlanmayacağız. Hükümleri doğru olduğunda bir anlaşmadan sapmayacağız. Ve bu tutumla ve karşı taraftan da biraz işbirliğiyle, Amerika'ya hem barışı hem de birliği çok yakında geri getirebileceğimize inanıyoruz. [38]

Nixon'ın 7 Kasım'daki yeniden seçilmesinin ardından, zamanın kendi lehine olduğunu düşünen Le Duc Tho, daha önceki oyalama taktiklerine geri döndü. Aralık başlarında Nixon, Hanoi'nin görüşmeleri ikinci dönemine uzatmaya çalıştığı sonucuna vardı ve B-52 bombardıman uçaklarıyla askeri hedeflere yönelik bir hava harekatı emri verdi. Bu, medyada, Kongre'de ve uluslararası alanda geniş çapta eleştirildi. Ancak iki hafta sonra Hanoi müzakerelere geri döndü ve Saigon'un talep ettiği değişiklikleri kabul etti. Paris Barış Anlaşmaları 27 Ocak 1973'te imzalandı; bu anlaşmalar, Nixon'ın bir yıl önce ortaya koyduğu temel şartları içeriyordu.

Dokuz ülke - Saigon ve Hanoi hükümetleri ve Güney Vietnamlı komünistler de dahil olmak üzere - Anlaşmaları resmen onayladı ve bu, Nixon'ın Vietnam politikasının zirvesini işaret etti. [39] Ancak Mart ayına gelindiğinde ve anlaşmanın açıkça ihlaliyle, Hanoi bir kez daha Ho Chi Minh Yolu'nu kullanarak Güney Vietnam'a büyük miktarda askeri teçhizat sızdırmaya başladı. Nisan 1973'ün başlarında Nixon, Hanoi'nin ikmal hatlarına hava saldırısına yeniden başlamaya karar verdi. [40] Bu saldırı, tüm Amerikalı esirlerin Kuzey Vietnam esaretinden döndüğü Nisan başlarında planlanmıştı.

Ancak Nisan ayının ortalarında, Beyaz Saray hukuk müşaviri John Dean, ofisinin telefon dinlemeleri ve soruşturma altındaki diğer faaliyetlere katılımıyla ilgili iddialar konusunda federal savcılarla işbirliği yapmaya başladı. Bu durum hızla Watergate skandalına dönüştü. Bu skandalın etkisiyle, Kongre'nin çekinceleri, Çinhindi'nde askeri harekâtın tamamen yasaklanmasına yol açtı.

Vietnam anlaşması her zaman hükümlerinin uygulanması isteğine ve yeteneğine bağlıydı. 1972 Kuzey Vietnam saldırısı sırasında Saigon'un, anlaşmada izin verilen malzemeleri (yani bire bir değişim) aldığı sürece Kuzey Vietnam askeri kapasitesine karşı koyma yeteneğini gösterdiği ve topyekün bir saldırı durumunda Amerikan hava gücünün hazır bulunacağı varsayımlarına dayanıyordu. [*]

Watergate soruşturması sırasında, yorgun düşmüş kamuoyu Çinhindi'de ek bir çatışmayı desteklemeyecekti. Kongre, Kamboçya'ya askeri yardımı tamamen kesti ve onu cani Khmer Rouge'un yönetimine mahkum etti; Güney Vietnam'a ekonomik ve askeri yardımı yüzde 50 oranında azalttı; ve 'Kuzey Vietnam, Güney Vietnam, Laos veya Kamboçya kıyıları içinde, üzerinde veya açıklarından' tüm askeri eylemleri yasakladı. [41] Bu koşullar altında, Vietnam anlaşmasının sınırlamalarının uygulanması imkansız hale geldi ve Hanoi üzerindeki kısıtlamalar ortadan kalktı.

Paris Anlaşması ile Nixon, ülkesini onur ve jeopolitiği birleştiren bir sonuca ulaştırmıştı, ancak bu durum daha sonra iç felaketlerle gölgelendi. Ağustos 1974'te başkanlıktan istifa etti. Sekiz ay sonra, Saigon, tüm muharebe birlikleri de dahil olmak üzere Kuzey Vietnam silahlı kuvvetlerinin tamamının işgaliyle düştü. ABD dışında, anlaşmanın dokuz uluslararası garantörünün hiçbiri protesto bile etmedi.

Vietnam Savaşı, Amerikan toplumunda günümüze kadar süregelen içsel bir bölünmeyi başlattı. Bu çatışma, kamuoyu tartışmalarının giderek özden ziyade siyasi güdüler ve kimlikler üzerinden yürütüldüğü bir tarzı ortaya çıkardı. Öfke, anlaşmazlıkları çözmenin bir yolu olarak diyaloğun yerini aldı ve fikir ayrılığı kültür çatışmasına dönüştü. Bu süreçte Amerikalılar, toplumların büyüklüğünü, hizipsel zaferlerle veya iç düşmanların yok

edilmesiyle, birbirlerine karşı kazanılan zaferlerle değil, ortak amaç ve uzlaşmayla elde ettiklerini unutma tehlikesiyle karşı karşıya kaldılar.

BÜYÜK GÜÇLER ARASI DIPLOMASI VE SILAH KONTROLÜ

Nixon'ın devlet adamı olarak önemi, temelde jeostratejik yaklaşımından kaynaklanmaktadır. 1969 yılının başlarında Avrupa'ya yaptığı gezinin ardından, Moskova'nın Doğu Avrupa'daki uydu devletleri üzerindeki kontrolünü zayıflatmak için, bu devletleri tek tek Amerikan diplomasisinin yörüngesine çekerek diplomatik bir atağa başladı.

Aynı yılın Ağustos ayına gelindiğinde, Romanya'nın otokratik lideri Nicolae Ceauşescu ile bir görüşme teklifinde bulunarak, Varşova Paktı üyesi bir ülkeyi ziyaret eden ilk ABD başkanı oldu. Ceauşescu, Amerikan başkanının varlığının sembolik önemine o kadar hevesliydi ki, Nixon'ın önerdiği tarihte yapılması planlanan Komünist Parti Kongresi'ni erteledi ve Kongre'ye katılmayı planlayan Sovyet lideri Leonid Brejnev'in ziyaretini iptal etti. Brejnev'i Romanya'ya hoş geldiniz diye karşılayan pankartlar kaldırıldı veya üzerleri boyandı.

Nixon, coşkulu bir halk tarafından karşılandı; bu coşku kısmen Ceauşescu'nun Sovyet yörüngesi içinde özerklik elde etme çabalarını ilerletmek için sahnelenmişti, ancak aynı zamanda Romanya halkının ulusal özgürlük özlemini de yansıtıyordu. (Nixon'ın maiyetinin bir parçası olarak, komünist liderliğin lükslerinden yararlandım: kapalı yüzme havuzlu büyük bir süit.) Nixon, kadeh kaldırma konuşmasında, kamuoyu açıklamalarında

ve her şeyden önce Ceauşescu ile yaptığı görüşmelerde bu olumlu duyguları teşvik etti. Ayrıca, böyle bir projeye olan ilgisini dile getirerek Çin ile diyalog başlatmak için Ceauşescu'yu bir araç olarak kullandı. Beş ay sonra bunun Pekin'e iletildiğini ve Çin'in daha sonra zaman zaman -seyrek olarak- Romanya'yı Washington'a alternatif bir kanal olarak kullandığını öğrendik.

Nixon'ın stratejik hedefi, Sovyetlerin Avrupa imparatorluğunu sürdürme maliyetini, bunu yapmaya devam etmelerinin diğer önemli hedeflerden fon ve dikkati başka yöne çevirmeyi gerektireceği noktaya kadar artırmaktı. Başkanlığı sırasında Nixon, 1970'te Yugoslavya ve 1972'de Polonya da dahil olmak üzere Moskova'dan özerklik isteyen Doğu Avrupa ülkelerini ziyaret etti. Willy Brandt Batı Almanya'nın ilk Sosyal Demokrat başbakanı olduğunda, Beyaz Saray, Doğu Almanya, Sovyet uyduları ve nihayetinde Sovyetler Birliği ile ilişkileri normalleştirmeyi amaçlayan girişimi olan *Ostpolitik'in* ana hatlarını kabul etti. Nixon, Brandt'ın başbakanlığının ilk günlerinde Adenauer'in politikasından bu sapmaya razı oldu ve Brandt'ı müttefik istişare süreçlerine bağladı. *Ostpolitik'i* NATO hedefleriyle uyumlu tutmaya ve Sovyet planları üzerinde kaldıraç etkisi yaratmaya çalıştık. Bu strateji hem Amerika Birleşik Devletleri hem de Federal Almanya Cumhuriyeti için etkili oldu.

Başkanlık görevindeki ilk ayının sonunda ve Avrupa gezisinden hemen önce Nixon, Büyükelçi Anatoly Dobrynin'i Oval Ofis'e davet etti ve Sovyet liderleriyle doğrudan görüşmeye hazır olduğunu belirtti. Birkaç gün sonra başkan, hassas konularda Sovyet büyükelçisiyle iletişim kurmak için beni başlıca kanal olarak atadı.

Bu düzenleme, Nixon'ın görev süresinin geri kalanı için bir model oluşturdu. Nixon'dan Sovyet liderliğine uzanan ve Kissinger-Dobrynin

kanalı olarak adlandırılan 'Kanal' aracılığıyla Moskova ile doğrudan temas kuruldu. Başlıca konulardan biri, iki ülkenin sahip olduğu muazzam nükleer silah stoklarının dünya düzeni üzerindeki etkisi ve önleyici bir saldırı ya da aralarındaki çatışmanın tırmanması yoluyla küresel bir felaketin nasıl önleneceği oldu.

Eisenhower yönetimi sırasında başkan yardımcısı olan Nixon, nükleer teknolojinin strateji üzerindeki etkisini, hem nükleer tehditlere nasıl tepki verileceğini hem de bu korkunç silahların teorik olarak nasıl kullanılabileceğini ele almıştı. Rakip için kabul edilemez olduğuna inanılan hasar verme kapasitesine dayanan nükleer caydırıcılığı temel alan kitlesel misilleme doktrinini miras almıştı. Daha sonra 'karşılıklı güvence altına alınmış imha' olarak değiştirilen bu kavram, felç edici bir ikilemi, tırmanma risklerinin her iki taraf için de mantıklı bir hesaplamasına indirgemeyi amaçlıyordu. Ancak pratikte, bu teori - 'kabul edilebilir' ve 'kabul edilemez' yıkımın bir hesaplaması olarak - saatler içinde iki Dünya Savaşı'nın toplam kayıplarını aşabilecek kayıpların hesaplanmasını gerektiriyordu.

Nixon bir keresinde bir gazeteciye, nükleer çağda yürütme liderliğinin, diğer niteliklerin yanı sıra, ulusal çıkarlar adına akıl dışı eylemler gerçekleştirmeye hazır olduğunu gösterme isteğini gerektirdiğini ifade etmişti. [42] Bu ifade, Nixon'ın operasyonel bir mesaj iletmekten ziyade muhatabını etkilemeye çalıştığı bir örnek olsa da, yine de sözde pervasızlığına yönelik yoğun eleştirilere yol açtı. Ve yine de özünde, nükleer güçlerin elindeki yıkıcılık hakkında temel ve kalıcı bir gerçeği yansıtıyordu.

Önceki bölümlerde gördüğümüz gibi, Charles de Gaulle ve Konrad Adenauer, müttefiklerinin elindeki ve felaket boyutunda yıkıma yol

açmadan çatışmayı çözmenin güvenilir bir yolunu sunmayan silahlara güvenliklerini dayandırmaktan çekiniyorlardı. Nükleer silahların kullanımıyla ilgili üç soru ortaya çıkmıştı: Bir düşmanı veya müttefiki, kendi iç düzenini bozma olasılığı yüksek bir savaş türüne girişmeye istekli olduğuna ikna etmek mümkün müydü? Nihayetinde irrasyonel bir eyleme rasyonel bir hesaplama getirmek mümkün müydü? Ve kendini yok etme ile diplomasi arasında bir denge kurmak mümkün müydü?

Nükleer çağın başlangıcında, yaklaşık seksen yıl önce ortaya çıkan bu ikilemler henüz çözülmedi. Nagasaki'den bu yana operasyonel olarak hiçbir nükleer silah patlatılmadı. Nükleer güçler, nükleer olmayan ülkelerle çatışmaya girdiklerinde bile, başarıyı hızlandırmak için nükleer silahlara başvurmaktansa konvansiyonel savaşın kayıplarını göze almayı tercih ettiler. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'daki örnekleri - yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri'nin Kore, Vietnam ve Irak'taki örnekleri de - bunun kanıtıdır.

Nixon, göreve geldiği sırada Amerikan nükleer kapasitesinin Kongre bütçe görüşmelerinde tartışmalı bir konu haline geldiğini anlamıştı. Bu nedenle, Temsilciler Meclisi Bütçe Komitesi savunma alt komitesinin başkanlığını uzun yıllar yapmış olan Melvin Laird'i savunma bakanı olarak atadı. Nixon, bir saldırganın üstün bir nükleer kapasite geliştirerek makul bir stratejik tehdit oluşturabileceği bir durumu önlemeye kararlıydı. Laird, Nixon'ın füze savunmasına olan bağlılığını ve stratejik silahların tasarım ve kapasitesinde daha fazla çeşitlilik hedefini Kongre'den geçirmesine yardımcı oldu. Laird ayrıca, seyir füzeleri ve mobil kara tabanlı silahlar geliştirerek Amerikan stratejik kuvvetlerinin esnekliğini ve yenilmezliğini artırdı.

İkinci olarak, Nixon silah kontrolünü ciddiye aldı. Kennedy ve Brejnev tarafından 1963'te imzalanan Nükleer Deneme Yasağı Anlaşması, nükleer silah kontrolünde ilk resmi önlemi temsil ediyordu. Başkan Kennedy'nin suikastından dört gün sonra, Başkan Johnson Sovyetler Birliği ile stratejik silah müzakerelerinin yeniden başlatılmasını önerdi. [43] Ancak, ön gündem belirleme görüşmeleri günlük tartışmalar nedeniyle o kadar engellendi ki, ancak 1968 yazında -Nixon'ın seçilmesinden hemen önce- her iki taraf da müzakerelerin başlamasına izin verecek şartlar üzerinde anlaştı. [44] Ancak bu planlanan zirve, Ağustos 1968'de Sovyetlerin Çekoslovakya'yı işgal etmesinin ardından terk edildi.

Böylece, Nixon için ilk meselelerden biri, Sovyetler Birliği ile silah kontrolü müzakerelerine devam edip etmemek oldu. Bu karar, yönetiminin genel yönü için sembolik bir anlam kazandı. Bağlantı ilkesini uygulayarak, Nixon, Vietnam stratejisine karar verdikten sonra Sovyetlerle Stratejik Silah Sınırlama Görüşmeleri'ni (SALT) resmen başlatmayı kabul edecekti. Ekim 1969'da duyurulan ABD'nin silah kontrolü müzakerelerine katılımı, mevcut idari kurumların uyarlanmasını gerektiriyordu. Pentagon için silah kontrolü yeni bir konuydu: Bakanlığın daha önce vurgusu nükleer yeteneklerin geliştirilmesi üzerineydi, kısıtlanması üzerine değil. Konuyla yeni tanışan üst düzey askeri personelin dahil olduğu silah kontrolü müzakereleri, yeni komuta yapıları gerektiriyordu.

Nixon'ın başkanlığının başlarında yaptığı, tüm ülkeyi kapsayacak on iki füze *savunma* sistemi kurma önerisi, stratejik dengenin yalnızca karşılıklı garantili imha yoluyla sağlanabileceği yönündeki yaygın entelektüel görüşe de meydan okumuştu. Eleştirmenler, savunma amaçlı bir girişimin, karşılıklı kırılganlığı aşındırarak caydırıcılığı zayıflatacağını savundu. Bu

eleştiri, programın maliyeti ve etkinliğiyle ilgili endişelerle birlikte, Kongre'deki birçok kişinin buna karşı çıkmasına ve bütçesini azaltmaya çalışmasına yol açtı.

Soğuk Savaş'ın diğer tarafında ise Sovyetler Birliği, gelişmekte olan füze savunma (ABM) kapasitemize yüksek bir değer biçmiş ve Amerikan savunmasının Sovyetlerin saldırı kabiliyetini aşındıracağından endişe etmişti. Sovyetler, füze savunması sayesinde Amerika'nın Sovyetlerin ikinci bir saldırısından daha az korkacağını ve bu nedenle ABD'nin, rakibini önceden silahsızlandırmayı amaçlayan sürpriz bir saldırı başlatma olasılığının daha yüksek olacağını düşünmüştü.

SALT müzakerelerinin başlangıcı, prosedür ve sıra konusunda bir çıkmaza dönüştü. Sovyetler, önce savunma silahlarına ilişkin kısıtlamaların müzakere edilmesini ve ancak daha sonra saldırı silahlarına geçilmesini savundu. Nixon ise, saldırı sınırlamalarının müzakere edilmesi için gerekli baskıyı sağlamak ve sivil nüfusumuzun korunmasını sağlamak amacıyla savunma seçeneğinin korunmasında ısrar etti.

Nükleer silah sınırlama müzakerelerinin yaklaşması, iç siyasi tartışmalarda yeni bir dizi değişikliğe yol açtı. Liberal kesim önce SALT müzakerelerinin hızla başlatılmasını, ardından da gerilimleri azaltmanın bir yolu olarak hızlandırılmasını destekledi. Ancak silah kontrolü uluslararası gündemde yer edinmeye başlayınca, liberaller ve muhafazakarların bir araya gelmesiyle oluşan yeni bir grup, silah kontrolünün yalnızca belirtilerle ilgilendiği, altta yatan nedenlerle, yani komünist sistemin otoriter doğası ve insan hakları ihlalleriyle ilgilenmediği gerekçesiyle eleştirmeye başladı.

Ayrıca, karşıt nükleer silah sistemlerinin özellikleri, denge kavramının işlevsel bir tanımını karmaşıklaştırdı. Sovyet stratejik sistemleri büyük ve isabetsizdi; Amerikan silahları ise daha hareketli ve daha isabetliydi. Amerika isabet oranına atış ağırlığını eklerse veya Sovyetler atış ağırlığını isabet oranıyla birleştirirse, bu denge bozulurdu.

Aylar süren tartışmalardan sonra Nixon doğrudan müdahale etti. 11 Mart 1971'de dört savunma sahası hedefi belirleyerek Sovyetlerin 'sıfır' talebini reddetti ve Dobrynin ile özel görüşmeler yoluyla savunma silahları ile saldırı silahları arasındaki ilişki konusunda gündemdeki çıkmazı çözmemi istedi. [45] Bu görüşmeleri açıklamadı - kısmen Kongre'nin bu süre zarfında füze savunma sistemini yok etmesini ve pazarlık gücümüzü kaybetmemize neden olmasını önlemek için.

Nixon'ın müdahale etme kararı müzakereleri hızlandırdı. Mart 1971'in sonunda, Nixon adına hem saldırı hem de savunma sınırlamalarının eş zamanlı olarak müzakere edilmesini önererek Dobrynin kanalını etkinleştirdim. Ardından gelen görüşmeler, Viyana'da [46] Amerikan tarafında Gerard Smith ve Rus tarafında Vladimir Semenov tarafından yürütülen müzakereler yoluyla, Mayıs 1972'de Moskova zirvesinde Nixon ve Brejnev arasında imzalanan SALT I anlaşmasına yol açan bir süreci başlattı.

Müzakerelerin tasarımında merkezi bir rol oynamasına rağmen, Nixon ayrıntılarla pek ilgilenmedi. Her müzakere döngüsünün başında, ekibim ve ben, potansiyel gelişmelerin öngörüleri de dahil olmak üzere, iç görüşmelerin bir özetini hazırlardık. Nixon, çoğunlukla genel ilke konularıyla sınırlı, kenar notlar verirdi. Müzakereler sırasında, her akşam ona nerede olduğumuzun bir özetini gönderirdim. Genel olarak, görüşlerini

bir atılımın yakın olduğu anlara saklardı. Silah dengelerine ilişkin teknik tartışmaların dikkatini çekmesi pek olası olmasa da, üç temel hedefinde her zaman son derece netti: bir düşmanın ilk vuruş yeteneğine ulaşmasını engellemek; bir çatışma durumunda otomatik bir tırmanma sürecinden kaçınmak; ve Amerikan kamuoyuna silahlanma yarışını sona erdirme veya en azından hafifletme konusundaki kararlılığını göstermek.

Moskova zirvesi, nükleer dönemin ilk kapsamlı stratejik silah kontrol anlaşmalarıyla sonuçlandı. Anlaşmalar, balistik füze savunmasını iki bölgeyle sınırlandırdı (ABM anlaşması), saldırı amaçlı stratejik silahların sayısını mevcut seviyelere indirdi (SALT I) ve denizdeki olaylar ve nükleer kazalarla başa çıkma yollarını belirledi. Bu görüşmelerin bir yan ürünü olarak, ABD (Fransa ve İngiltere ile birlikte), 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasına kadar Berlin'e erişimin engellenmeden devam etmesini sağlayacak yeni bir anlaşma oluşturmak için Sovyetler Birliği ile müzakerelerde öncülük etti.

Nixon, hayatının geri kalanında silah kontrolünü uluslararası düzenin temel bir bileşeni olarak gördü. Ve Trump yönetimine kadar her başkanlık döneminde, şu ya da bu şekilde, konuyla ilgili esaslı müzakereler yürütüldü. Ford yönetimi, 1975'te, Nixon tarafından başlatılan ve Arnavutluk hariç tüm Avrupa ülkelerinin, Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte güvenlik, ekonomi ve insan haklarında ortak ilkeler üzerinde anlaştığı Helsinki Anlaşması'nı tamamladı. Carter yönetimi, Senato tarafından hiçbir zaman onaylanmayan ancak temel ilkelerine uyulan ikinci SALT anlaşmasını sonuçlandırdı. Reagan yönetimi, Sovyetler Birliği ile tüm bir silah sınıfını -orta menzilli silahları- ortadan kaldıran tek silah kontrol anlaşmasına ulaştı. Son olarak, George HW Bush yönetimi,

Washington ve Moskova'nın stratejik nükleer cephaneliklerini yaklaşık yüzde 60 oranında azaltmasına yol açan Stratejik Silah Azaltma Anlaşması'nı (START I) müzakere etti; bu azalma 1991'deki toplam 48.000 savaş başlığından 2001'de yaklaşık 20.000'e düştü. [47] Nixon döneminde bir yenilik olarak başlayan şey, ondan sonra sıradan bir durum haline geldi.

SOVYETLER BIRLIĞI'NDEN GÖÇ

Nixon göreve geldiğinde, SSCB'den Yahudi göçü yılda sadece birkaç yüz kişiydi. [48] Nixon bana, Dobrynin'e konuyu ideolojik değil, pratik terimlerle sunma yetkisi verdi. Sovyet büyükelçisine, Sovyet göç uygulamalarına yakından dikkat ettiğimizi; Sovyetlerin endişelerimize duyduğu saygının, Sovyet önceliklerine yaklaşımımızda yansıyacağını söyledim. Başka bir deyişle, Yahudi göçü için koşullarda bir iyileşme, Amerikan işbirliğini daha da artıracaktı.

Dobrynin hiçbir zaman resmi bir cevap vermedi, ancak belirli zorluk vakaları hakkında görüşmelere katılmayı kabul etti. 1972'de, Nixon'ın ilk döneminin sonunda, Sovyetler Birliği'nden yıllık Yahudi göçü 30.000'i aşmıştı. [49] Nixon seçim kampanyalarında bu gelişmenin sorumluluğunu hiçbir zaman üstlenmedi veya sayı artışını duyurmadı; Sovyetler de bunu hiçbir zaman üzerinde anlaşılmış bir sonuç olarak kabul etmedi.

Amerikan iç politikası bu örtük düzenlemeyi baltaladı. Uluslararası ilişkiler konusunda ciddi bir öğrenci olan ve Demokrat olarak Nixon yönetiminin yeterli savunma harcamalarını sürdürme çabasına iki partili bir güvenilirlik kazandıran Washington Senatörü Henry 'Scoop' Jackson,

Yahudi göçü meselesini ideolojik terimlerle yeniden çerçeveledi. Göçün teşvik edilmesinin Amerikan diplomasisinin resmi bir parçası haline gelmesi gerektiğini savunan Jackson, 1974 Ticaret Yasası'na, ABD'nin Doğu Bloku ile ticaret ilişkilerini Sovyetler Birliği'nin göç konusundaki performansına bağlayan bir değişiklik önerdi. Bundan sonra, göç sürekli bir düşüşe geçti ve 1973'te yaklaşık 35.000'den 1975'te 15.000'in altına düştü . [50]

Nixon'ın Yahudi göçüne ilişkin hedefleri, haleflerinin hedefleriyle paralellik gösterse de, yöntemleri daha geniş kapsamlı ve daha incelikliydi; ideolojik çatışmaları, duruma göre yapılan pratik düzenlemelerin önüne koyuyordu.

ÇIN'E AÇILIM

1967'de, o zamanlar görevde olmayan Nixon, *Foreign Affairs'te* , Çin'in 'uluslar ailesinin dışında sonsuza dek bırakılamayacağı' olasılığını gündeme getiren çığır açıcı bir makale yayınladı. [51] Bu öneriyi büyük stratejik terimlerle çerçeveledi ve Çin'in dünya çapındaki devrimci ayaklanmalara verdiği desteği azaltması ve bir gün Batı ile diplomatik ilişkiye girmesinin küresel barışa sağlayacağı faydaları vurguladı. Ancak Nixon'ın makalesi, nihai bir diplomatik açılımın nasıl sağlanacağına dair belirli bir yöntem tanımlamadı.

İki yıl sonra, Nixon başkan olduğunda, bu açılım pratik hale geldi. Çin o sırada Kültür Devrimi'nin sancılarını yaşıyordu. Büyük bir ideolojik arındırma planının parçası olarak Mao Zedong, Mısır hariç her ülkeden Çin

büyükelçilerini geri çağırmıştı. (Ancak Polonya gibi birkaç ülkede büyükelçi rütbesinin altındaki Çinli diplomatlar kalmıştı.) İlk yaklaşım Nixon'ın kendisinden geldi. Haziran 1969'da Romanya'ya yaptığı ziyarette, gördüğümüz gibi, Çin ile Ceauşescu aracılığıyla temas kurma niyetini iletti ve Ceauşescu da öneriyi ileteceğini belirtti. Muhtemelen Çinliler, Romanya gibi zorlu bir özerkliğe sahip bir uydu ülkeye Sovyet nüfuzundan korktukları için herhangi bir yanıt gelmedi. [52]

1954 Cenevre Konferansı'nda, Fransa'nın Vietnam'ı elinde tutma savaşı sona erdiğinde, Varşova Büyükelçiliği Washington ve Pekin arasında bir temas noktası olarak belirlenmişti. Aslında 162 büyükelçilik görüşmesi yapılmıştı. Bu görüşmeler, her iki tarafın da diğerinin ön koşulunu reddetmesiyle sonuçlanmıştı: ABD, Tayvan'ın Çin'e koşulsuz iadesini görüşmeyi reddederken; Pekin de amacına yalnızca barışçıl yollarla ulaşacağına dair güvence vermeyi reddetmişti. Bu formalite niteliğindeki görüşmeler bile birkaç yıldır gerçekleşmemişti. Ancak Ocak 1970'te kanalı aktif hale getirmeye karar verdik. Polonya Büyükelçisi Walter Stoessel'e, katıldıkları bir sonraki sosyal etkinlikte Çinli bir diplomatla diyalog teklifimizi iletmesini söyledim. Talimatın benim özel bir girişimim olduğunu varsayan Stoessel, bunu görmezden geldi – bu, Beyaz Saray ve Dışişleri Bakanlığı arasındaki rekabetin bir simgesiydi. Danışma için geri çağrılan Stoessel, kendisini Oval Ofis'te buldu ve başkan talimatlarını bizzat iletti. Bunun üzerine Stoessel teklifi bir Yugoslav sosyal etkinliğinde sundu; burada bir Çinli diplomat önce ondan kaçtı, ancak sonunda köşeye sıkıştırılınca teklifimizi kabul etti.

İki hafta sonra, Çin'in Polonya Büyükelçisi, diyalog başlatma talimatıyla Amerikan büyükelçiliğine habersizce geldi. Dört görüşme gerçekleşti.

Amerikan tarafında, ilerleme önce hükümet içinde, ardından da Kongre'de bürokrasinin resmi onay sistemine takıldı ve Nixon bir noktada, "Bu bebeği daha doğmadan öldürecekler" diye haykırdı.

Her halükarda, Mayıs 1970'te Amerika'nın Kamboçya'ya girmesinden kısa bir süre sonra Çin, protesto amacıyla Varşova Kanalı'nı kapattı. Ancak o Ekim ayında Nixon, BM ziyaretiyle ilgili olarak Beyaz Saray'da kendisini ziyaret eden Pakistan Cumhurbaşkanı Yahya Han ile doğrudan temas kurma konusundaki ilgisini yineledi.

Bu sefer Nixon, Mao adına yazan Çin Başbakanı Zhou Enlai'den doğrudan bir yanıt aldı. 9 Aralık 1970'te Zhou, dört gizemli cümleyle Nixon'ın Yahya Han ile yaptığı görüşmeyi resmi bir mesaj statüsüne yükseltti ve bunu ABD'nin Çin'e başkanlık düzeyinde ilk kez 'bir kafadan diğerine, bir kafa aracılığıyla' yaklaştığı şeklinde nitelendirdi. [53]

Zhou, Çin'in Tayvan'ın anavatana dönüşü konusunda Amerika Birleşik Devletleri ile müzakere etmeye hazır olduğunu belirtti. Biz de, diyaloğun ilerlemesi halinde her iki tarafın da kendi endişe duyduğu konuları gündeme getirmekte özgür olması gerektiğini, üstü kapalı bir şekilde yanıtladık. Bunun ardından, Moskova'da bir tepki ve dünyanın geri kalanında belirsizlik riskini en aza indirmek için, antetli kağıt veya imza kullanılmadan karşılıklı mesajlar gönderildi. Tarihi diplomatik yöntemlere geri dönülerek, mesajlar Washington'dan Pakistan'ın başkenti İslamabad'a, oradan da Pakistan aracılığıyla Pekin'e iletildi; Çin'in yanıtları ise aynı yolu ters yönde izledi.

Bu görüş alışverişinin hızı, her iki tarafın da karşı tarafın kendi hevesini istismar etmesine izin vermeme ve bunu Kremlin'den olabildiğince gizleme kararlılığı nedeniyle yavaşladı. Sonuç olarak, Nixon ve Mao arasındaki

diyalog, Zhou ile yaptığım görüşmeler aracılığıyla, her seferinde birkaç cümleyle aktarılan, haftalarca süren bir süreçte gerçekleşti. Sovyetlerin bir yanlış hesaplaması da meselenin hızlanmasına yardımcı oldu.

1971 baharında, gizli görüşmelerimiz meyve vermeye başlamıştı ve benim Pekin'e bir ziyaretim kararlaştırılmıştı. Zirvelerde her iki rakiple de eş zamanlı olarak müzakereler yürütüyorduk. Nixon, taktiksel ikilemi, Sovyetlerden başlayarak her ikisine de teklif sunma talimatıyla çözdü. Her ikisi de kabul edilirse, cevap sırasına göre kabul edecektik.

1971 Haziran'ında Camp David'de Dobrynin'e zirve önerimizi sundum. Sovyetler, kabulü Federal Almanya Cumhuriyeti, İngiltere ve Fransa ile yeni bir Berlin anlaşması konusunda yapılacak müzakerelerde desteğimize bağlayarak sorunu bizim için çözdüler. Buna karşılık, 1971 Temmuz'unda Pekin'e yaptığım gizli ziyaret sırasında Zhou Enlai, Nixon'ın Çin'i herhangi bir ön koşul olmaksızın ziyaret etmesini önerdi. Çin'den dönüşümden üç gün sonra Nixon, Pekin davetini kabul etti. Bir ay içinde Dobrynin, Moskova'ya koşulsuz bir davet gönderdi. Planlandığı gibi, bunu Pekin için öngörülen tarihten üç ay sonraya yerleştirdik.

Gizli gezi, benim Vietnam, Tayland, Hindistan ve Pakistan'a bir ziyaret planlamamla düzenlendi. İslamabad'a vardığımda, iki günlük yokluğumu iyileşmek için bir dağ istasyonuna ziyaret olarak açıklayacak bir rahatsızlık bahanesiyle son etap için zaman bulundu. Nixon'ın 25 Ekim 1970'te Yahya Han ile yaptığı görüşmeden [54] 9 Temmuz 1971'de Pekin'e varışıma kadar tüm süreç sekiz ay sürdü. Washington'dan ayrılıştan Pekin'e varışa kadar gerçek yolculuk sekiz gün sürdü. Pekin'de sadece kırk sekiz saat geçirdim.

Bu kısa süreyi en iyi nasıl kullanabiliriz? Varşova'daki büyükelçiler arası görüşmeler için ABD hükümetinin önceden belirlenmiş bir gündemi vardı.

Listede Tayvan, Amerikan mülklerinin kamulaştırılmasından kaynaklanan mali talepler ve varlıklar, tutsaklar ve Güney Çin Denizi'ndeki seyrüsefer yer alıyordu. Ancak Nixon ve ben, bu ve benzeri konuların, devam eden bir ilişki hedefine doğru ilerlemeyi engelleyebilecek teknik çıkmazlara veya ideolojik tıkanıklıklara yol açabileceği sonucuna vardık. Bana Tayvan'ı görüşmeye istekli olduğumu, ancak özellikle Vietnam Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte genel Çin-Amerikan ilişkisi bağlamında görüşmem talimatı verildi.

Jeopolitik konulara verdiği bu önemin bir parçası olarak, Nixon 6 Temmuz 1971'de ben yolda iken Missouri, Kansas City'de bir konuşma yaptı. Büyük güçler arasında dengeye dayalı dünya düzeni görüşünü detaylandırırken ve Tayvan'a hiç değinmeden şunları söyledi:

> Ekonomik açıdan dünyanın bir numarası, en önde gelen dünya gücü olarak sadece Amerika'nın olması yerine ve ekonomik terimler ve ekonomik potansiyeller açısından düşündüğümüzde sadece iki süper güç olması yerine... beş büyük ekonomik süper güç vardır: Amerika Birleşik Devletleri, Batı Avrupa, Sovyetler Birliği, Çin Halk Cumhuriyeti ve elbette Japonya. [55]

Gizli ziyaret sırasında varılan tek anlaşma, Nixon'ın Çin'i ziyaret etmesi için yapılan davet oldu. Her iki taraf da daha sonraki görüşmeler için temel oluşturacak genel yaklaşımlarını belirlemeye odaklandı. Ben Nixon'ın konuşmasını detaylandırdım; Zhou ise Mao'dan bir alıntı yaparak konuşmaya başladı: "Gökyüzünün altında kargaşa var, ama durum mükemmel."

Üç ay sonra, Ekim 1971'deki ikinci ziyaretim sırasında daha somut bir diplomatik diyalog başladı. Amaç, zirveye hazırlık yapmak ve zirve için bir bildiri hazırlamaktı. İkinci ziyaretim ile Nixon zirvesi arasındaki dört aylık

süre, Nixon ve Mao arasında ilk yüz yüze görüşmede bir çıkmaz yaşanmasının riske atılmaması gerektiği yönündeki inancımızı yansıtıyordu; zira bu görüşmede konuşmalar her iki tarafın iç işleriyle ve dışarıda bekleyen medyayla sınırlı kalacaktı.

Yanımda genel niyetlerimizi teyit eden ancak somutluktan yoksun standart bir bildiri getirmiştim. Zhou ertesi sabah başkanın açık bir mesajıyla geri döndü: yıllarca üst düzey temastan kaçındıktan sonra, ülkelerimiz artık genel bir uyuma yaklaştığımızı iddia etmemeliydi. Mao, bazı açıkça belirtilmiş anlaşmalarla birlikte, belirli konulardaki anlaşmazlıklarımızın tam bir açıklamasının da bildirinin bir parçası olmasını önerdi. Bu bağlamda, bildiri, iyi niyet beyanlarından ziyade anlaşmalara çok daha fazla dikkat çekecekti. Tayvan'ın geleceğiyle ilgili ortak bir açıklama, yaklaşan zirvede taraflara bırakıldı, ancak Sovyetler Birliği'ne bir uyarı olarak, Zhou ve ben Asya'daki hegemonyaya birlikte karşı çıkma konusunda anlaştık.

Pekin'in bu ani müdahalesi, şüphesiz Çin'in Mançurya ve Sincan sınırları boyunca konuşlandırılmış kırktan fazla Sovyet zırhlı tümeninin uyguladığı baskıdan kaynaklanıyordu. Küresel bir denge kurmada Çin ile üst düzey işbirliği artık açıkça ilan edilecek ve Soğuk Savaş'ın doğasını değiştirecekti.

Zirve öncesi ortaya çıkan taslak için bir emsal yoktu; benzer bir halefi de olmayacaktı. Kararlaştırıldığı gibi, her iki taraf da bazı anlaşma ifadeleriyle birlikte uzun birer anlaşmazlık listesi sundu. Her iki taraf da kendi formülasyonlarından sorumlu oldu. İkimiz de diğer taraf üzerinde veto hakkı istemediğimiz için, bu yaklaşım bize Tayvan hakkındaki Amerikan görüşlerini ortak bir bildirinin parçası olarak açıkça ifade etme fırsatı verdi. Taslak daha sonra Nixon ve Mao'nun onayına sunuldu.

Zirvede Mao, daha sonra Çinli doktorların bize söylediği gibi, bir önceki hafta yaşanan ciddi bir sağlık krizi nedeniyle sadece kırk beş dakika müsait olduğunu kanıtladı. Ancak Tayvan ve diğer konulardaki Amerikan tutumunun tamamını belirten Ekim ayındaki taslak bildiriyi onaylamıştı. Bunun ışığında, Nixon ile yaptığı kısa görüşmede gönüllü olarak dile getirdiği bir açıklama özel bir önem kazandı: Çin'in Tayvan'ı hemen istemediğini, çünkü Tayvanlıların "bir grup karşı devrimci olduğunu... Şimdilik onlarsız idare edebiliriz ve 100 yıl sonra gelsinler" diye açıkladı. [56]

Zirvede iki ülke arasındaki müzakereleri uzun süredir engelleyen meseleden aciliyetin kaldırılması, elli yıldır ABD-Çin ilişkilerinin temel ilkesi olarak kalan şeyi ifade eden bir açıklamayı mümkün kıldı: 'Amerika Birleşik Devletleri, Tayvan Boğazı'nın her iki tarafındaki tüm Çinlilerin tek bir Çin olduğunu ve Tayvan'ın Çin'in bir parçası olduğunu savunduğunu kabul eder. Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti bu pozisyona itiraz etmez.' [57]

Nixon'ın zirvede yaptığı resmi önerinin ardından, bu ifade, ziyaretinin sonunda yayınlanan ve günümüzde Şanghay Bildirisi olarak adlandırılan metne eklendi.

Bu dili ne Nixon ne de ben icat ettik; bunun yerine, Eisenhower yönetimi sırasında Pekin ile yapılması planlanan ancak asla gerçekleşmeyen müzakerelere hazırlık amacıyla hazırlanan bir bildiriden aldık. Bildirinin erdemi, hem Taipei'nin hem de Pekin'in belirtilen hedeflerini doğru bir şekilde yansıtmasıydı. ABD'nin 'İki Çin' çözümüne verdiği desteği terk eden bildiri, Çin halkının varsayılan isteklerini *hangi* Çin'in gerçekleştireceği konusunda belirsiz kaldı.

Birkaç gün sonra Zhou, formülümüzü kabul etti. Bu belirsizlik, her iki tarafın da uluslararası dengeyi Sovyetler Birliği'nden uzaklaştıracak stratejik bir işbirliği politikası izlemesine olanak sağladı. Açıklama, Tayvan'ın öngörülebilir gelecekte özerk olarak ele alınacağı anlamına geliyordu. Her iki taraf da Tek Çin ilkesini teyit edecek, ABD ise İki Çin sonucunu ima eden açıklamalar veya eylemlerde bulunmaktan kaçınacak ve hiçbir taraf kendi tercihini dayatmaya çalışmayacaktı. ABD'nin barışçıl bir çözüme olan ısrarı, bildirinin Amerikan bölümünde açıkça belirtildi. Carter ve Reagan yönetimleri sırasında kabul edilen iki ek bildiri, bu anlayışları genişletti. Bunlar birlikte, Tayvan Boğazı'ndaki ilişkilerin temelini oluşturmaya devam etti. Herhangi bir taraf bunlara meydan okursa, askeri çatışma riskleri önemli ölçüde artacaktır.

Nixon'ın ziyaretinden sonraki yirmi yıl boyunca, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin, Sovyet gücünü kontrol altına almak için geniş kapsamlı bir işbirliği politikası yürüttü. Bu dönemde, ABD-Çin işbirliği, sınırlı da olsa istihbarat alanına kadar uzandı. Çin'in bağlılığının derecesini gösteren bir örnek olarak, Şubat 1973'teki bir sonraki ziyarette Mao, Japonların ihmal edilmiş hissetmemeleri ve Sovyetler Birliği'ne karşı ortak savunmaya daha az bağlı olmamaları için Çin'deki zamanımı Japonya'ya ayırdığım zamanla dengelememi istedi: 'Japonya'nın Sovyetler Birliği ile daha yakın ilişkiler kurmasından ziyade,' dedi Mao, 'sizinle ilişkilerini geliştirmelerini tercih ederiz.' [58]

Ertesi ay, Singapur Başbakanı Lee Kuan Yew, Pensilvanya'daki Lehigh Üniversitesi'nde verdiği bir konferansı, Nixon yönetiminin diplomasisinin önemine dair düşüncelerini paylaşmak için bir fırsat olarak kullandı:

> Çalkantılı zamanlarda yaşıyoruz. Dünya, son iki yılda olduğu gibi büyük güçler arasındaki ilişkilerde böylesine dramatik değişimlere uzun zamandır tanık olmamıştı. Güç dengesindeki kaymaları ve ağırlık dağılımının değişmesini görüyoruz. Ve büyük güçler birbirleriyle barış içinde yaşamayı öğreniyorlar...
>
> Soğuk savaşın eski, sabit ayrımları akışkan ve belirsiz görünüyordu. Washington, hem Pekin hem de Moskova ile çatışmadan müzakerelere geçmişti. Farklı nedenlerle de olsa, her iki komünist güç de Vietnam'daki savaşın küçültülmesini ve Amerika'nın onurlu bir şekilde çekilmesine izin verilmesini istiyordu...
>
> Çin ise, komünist Rusya'ya kıyasla kapitalist Amerika ve Japonya'ya daha fazla samimiyet gösteriyor...
>
> İdeolojik ayrılıklar daha az önem taşıyor gibi görünüyor. Şimdilik, ulusal çıkarlar hükümetlerin eylemleri ve politikaları için en güvenilir rehber gibi görünüyor. [59]

Nixon, politikasının bundan daha iyi bir değerlendirmesini isteyemezdi.

Mao 1976'da öldü. İki yıl sonra, Deng Xiaoping ikinci tasfiyesinden döndü ve 1974'te ilk tasfiyesinden döndükten sonra başlattığı reform politikasını uygulamaya koydu. O noktadan 2017'de Trump yönetiminin göreve gelmesine kadar, Amerika'nın Çin politikası, bu dönemde oluşturulan esasen tarafsız ilkelere dayanıyordu.

Günümüzde Çin, Amerika Birleşik Devletleri için zorlu bir ekonomik ve teknolojik rakip haline gelmiştir. Mevcut koşullar altında, Nixon'ın bugün hayatta olsaydı Çin'e açılımından pişman olup olmayacağı sorusu bazen gündeme geliyor. Bu, kendisinin de öngördüğü bir zorluktu. Temmuz 1971'deki Kansas City konuşması, Çin'in uluslararası sistemi etkileme potansiyeline dair keskin bir farkındalığı ortaya koymaktadır:

> Çin anakarasının izolasyonunu sona erdirme politikamızın başarısı, onların ekonomik meydan okumalarının sadece bize değil, dünyadaki diğer ülkelere de muazzam bir şekilde artması anlamına gelecektir... Dünyaya açık 800 milyon Çinli, bu açılımın kaçınılmaz sonucu olarak

ortaya çıkacak tüm iletişim ve fikir alışverişiyle, muazzam potansiyele sahip bir ekonomik güç haline gelecektir. [60]

İngiliz Başbakanı Palmerston'ın meşhur sözü şöyledir: "Ebedi müttefiklerimiz de yok, ebedi düşmanlarımız da yok. Çıkarlarımız ebedi ve süreklidir ve bu çıkarları takip etmek bizim görevimizdir." Soğuk Savaş sırasında Sovyetler Birliği'ne karşı koymak için Çin ile işbirliği kurmak, Amerika'nın en önemli çıkarlarından biriydi; bugün, ABD'nin Çin'e yönelik herhangi bir politikası, ABD'ninkiyle kıyaslanabilecek devasa ekonomisi, büyüyen askeri gücü ve binlerce yıllık kendine özgü kültürü koruma becerisi bağlamında şekillenmelidir.

Dolayısıyla Çin'e açılım, her stratejik başarı gibi, yalnızca çağdaş sorunlara bir yanıt değil, aynı zamanda gelecekteki zorluklara da bir 'giriş bileti'ydi. Bunların en belirgin olanı şudur: Modern teknoloji, çeşitli yüksek teknoloji silahlarının ortaya çıkması ve yapay zekadaki radikal gelişmeler yoluyla nükleer savaşın yıkıcı kapasitesini artırmaya devam ederken, Çin, Rusya ve ABD askeri cephaneliklerini modernize etmeye başladı. Kendi hedeflerini bulma ve deneyimlerden ders çıkarma yeteneği geliştiren silahlar ve kökenlerinin hızlı bir şekilde belirlenmesini engelleyebilen siber silahlarla birlikte, teknolojik gelişmeyle birlikte kalıcı bir diyalog kurmak, dünya düzeninin istikrarını ve belki de insan uygarlığının hayatta kalmasını sağlamak için zorunludur. (Daha fazla tartışma için Sonuç bölümüne bakınız.)

ORTADOĞU'DA KARGAŞA

Nixon, başkanlığının başlangıcında, hem sürekli bağlantılı hem de görünüşte çelişkili iki sorunla karşı karşıya kaldı: Batı'nın (çoğunlukla Arap) Orta Doğu'daki konumunu korurken aynı zamanda Amerika'nın İsrail'in güvenliğine olan bağlılığını nasıl yerine getirecekti. Selefleri gibi Nixon da her iki hedefi de benimsedi, ancak bunları yeni bir stratejik bakış açısıyla ele almaya başladı.

Johnson yönetiminin son yılı, Nixon'ın devralacağı Orta Doğu krizinin şeklini belirledi. İsrail ile Arap komşuları Mısır, Suriye ve Ürdün arasında 1967'de yaşanan savaş, İsrail'in Sina Yarımadası'nı Mısır'dan, Golan Tepeleri'ni Suriye'den ve Filistin Batı Şeria'sını Ürdün'den işgal etmesiyle sonuçlandı. Bu fetihler, iki tarafın pazarlık pozisyonunu değiştirdi. İsrail, somut toprak kazanımlarına sahip olarak bir barış sürecine başlayacaktı – eğer böyle bir süreç başlatılabilirse – ve bunu soyut stratejik amaçlar için kullanmayı amaçlıyordu: yani, meşruiyetinin ve varlığının tanınması ve 1949 ateşkes hatlarının düzenlenmesini gerektiren güvenli sınırlar.

BM, Güvenlik Konseyi'nin 242 sayılı kararıyla bu süreç için uluslararası bir çerçeve oluşturmaya çalıştı. 1967'de kabul edilen bu karar, "barış", "güvenlik", "siyasi bağımsızlık" gibi kutsal sözcüklerin hepsini içeriyordu, ancak her iki tarafın da kendi tanımlarını uygulayabilmesine olanak tanıyarak bunların operasyonel önemini ortadan kaldıran bir sıralamada yer alıyordu. Karar şöyleydi:

> *Güvenlik Konseyi...*
>
> 1. [BM] Şartı ilkelerinin yerine getirilmesinin, Ortadoğu'da adil ve kalıcı bir barışın kurulmasını gerektirdiğini ve bunun da aşağıdaki ilkelerin uygulanmasını içermesi gerektiğini

teyit eder :

(i) İsrail silahlı kuvvetlerinin son çatışmada işgal ettiği topraklardan çekilmesi;

(ii) Bölgedeki her Devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına ve güvenli ve tanınmış sınırlar içinde tehditlerden veya güç eylemlerinden arınmış bir şekilde barış içinde yaşama haklarına saygı gösterilmesi ve bunların tanınması... [61]

İsrail'in çekileceği toprakların kapsamı belirsiz bırakılmıştı; aynı şekilde, egemen devletlerden oluşan bir dünyada sürdürülmesi her halükarda zor olan "adil ve kalıcı bir barış" koşulunun tanımı da muğlaktı. Sonuç olarak, her taraf metni mevcut inançları doğrultusunda yorumladı.

Mart 1969'da Mısır Cumhurbaşkanı Nasır, Süveyş Kanalı boyunca İsrail mevzilerini ağır topçu ateşiyle bombalayarak süreci hızlandırmaya çalıştı. İsrail ise Mısır'ın iç kesimlerine yönelik derinlemesine hava saldırılarıyla karşılık verdi. Nixon hemen bir dizi karar aldı: Ortadoğu müzakerelerini Dışişleri Bakanı William Rogers'a devretti, ancak aynı zamanda Ortadoğu diplomasisinin Vietnam'la ilgili diplomatik çabalarımızdan sonra doruğa ulaşmasını sağlayacak bir sıralama oluşturma görevini de bana bıraktı; böylece iki farklı konu üzerinde eş zamanlı iç tartışmalardan kaçınılmış oldu.

Rogers'ın arabuluculuk çabaları, Süveyş Kanalı boyunca BM sponsorluğunda bir ateşkes anlaşmasıyla sonuçlandı ve kanalın her iki tarafında 50 kilometre (32 mil) genişliğinde silahsızlandırılmış bir bölge oluşturuldu. Bu, Rogers tarafından 19 Haziran 1970'te önerildi ve 7 Ağustos'ta kendisi tarafından duyuruldu. Nasır ve Sovyetler, Sovyetler tarafından sağlanan elli gelişmiş uçaksavar füze bataryasını kanalın batı kıyısı boyunca silahsızlandırılmış bölgeye yerleştirerek bunu derhal ihlal ettiler. [*]

Böylece kanal boyunca askeri bir çatışma kaçınılmaz görünüyordu ve Ulusal Güvenlik Konseyi'nin bir alt grubu, bunun en muhtemel başlatıcısının İsrail olacağı sonucuna vardı. Nixon bu değerlendirmeyi reddetti. Sınırlarından bu kadar uzakta bir çatışmanın İsrail tarafından başlatılmasını desteklemiyordu; böyle bir eylemin Sovyetler Birliği ile bir çatışmayı veya daha geniş bir çatışmayı tetikleyebileceğini savundu. Süveyş Kanalı boyunca bir çatışma Amerikan güvenlik çıkarlarını ilgilendiriyordu; gerekirse, Sovyetler Birliği'ni caydırmak için Amerikan kuvvetlerinin dahil edilmesi gerekiyordu. Bu tür bir eylemin başlatılmasını kendisine bıraktı ve onaylayana kadar bunun araştırılmasını yasakladı. Daha sonra Ortadoğu krizinin ağırlık merkezi Süveyş Kanalı'ndan Ürdün devletinin geleceğine kayana kadar konu birkaç hafta boyunca sakinleşti.

Bu dönemde Nixon'ın kapsamlı bir yaklaşım arayışı, Sovyet askeri yardımının radikal Arap planlarını desteklemede oynadığı kritik rolü azaltmaya odaklanmıştı. [62] Nixon'ın Beyaz Saray'daki özel ofisinde yapılan günlük sabah görüşmelerinde, Mısır ve Suriye'nin, ABD'nin MiG uçakları ve ağır topçu birliklerinden yaklaşık 20.000 kara kuvvetleri danışmanına kadar uzanan Sovyet yardımını engellemeye hazır olduğunu anladıklarında baskılarını değiştireceklerini düşündük. Bu stratejiyi engellemenin ve uçaksavar bataryalarını kısıtlamanın bir tamamlayıcısı olarak, Arap devletlerinin İsrail ile doğrudan görüşmeleri şartıyla Ortadoğu barışı için ciddi müzakereleri desteklemeyi planladık.

Bu yaklaşımdan heyecan duyan Nixon, bunu kamuoyuna açıkça dile getirmeye başlamam için beni teşvik etti; buna göre, Nixon yönetiminin başlarında bir gazeteciyle yaptığım bir görüşmede şöyle açıkladım: 'Sovyet

askeri varlığını, danışmanları değil, savaş pilotlarını ve savaş personelini, sağlam bir şekilde yerleşmeden önce kovmaya çalışıyoruz.' [63]

Stratejinin ilk sınavı, 1964'te Kahire'de kurulan İsrail karşıtı terörist grup Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (PLO) dört Batılı yolcu uçağını kaçırıp üçünü Ürdün'e indirmesiyle Eylül 1970'te geldi. (Kahire'ye inen dördüncü uçak, yolcular serbest bırakıldıktan kısa bir süre sonra havaya uçuruldu.) [64] Arap dünyasında 'Kara Eylül' olarak adlandırılan olaylar dizisinin başlangıcı olan bu eylemle Filistinli teröristler, egemen Ürdün'ü bir operasyon üssüne dönüştürmenin eşiğindeydiler.

Arap komşularından gelen düşmanlığın yanı sıra İsrail'in güvenlik endişelerini de diplomatik beceri ve cesaretle yıllarca idare eden cesur hükümdar Kral Hüseyin, meydan okudu. Ürdün topraklarında Filistin Kurtuluş Örgütü (PLO) üslerine dönüşen Filistinli mülteci kamplarını kapattı ve sakinlerini çoğunlukla Lübnan'a sürdü.

Artan gerilimler arasında, Suriye ve Irak orduları Ürdün ile olan sınırlarında güçlerini yoğunlaştırmaya başladı. Bunun ardından bizim tarafımızdan bir dizi Washington Özel Harekat Grubu (WSAG) toplantısı yapıldı. (WSAG, güvenlik danışmanının başkanlığında kriz yönetimini koordine eden, müsteşar yardımcısı düzeyinde esnek bir kurumlar arası gruptu.) Hüseyin'in geri adım atmayacağı ve İsrail'in komşularının Ürdün'e yönelik askeri saldırısına müsamaha göstermeyeceği sonucuna vardık. Bu görüşler Nixon'a iletildiğinde, Süveyş krizi sırasındaki talimatlarını kesin bir dille tekrarladı: Ürdün korunmalıydı, ancak İsrail'in bu yöndeki eylemleri ABD'nin onayı olmadan gerçekleştirilmemeliydi ve ABD askeri müdahalesi onun izni olmadan gerçekleştirilemez veya özel olarak tehdit edilemezdi.

18 Eylül'de Suriye zırhlı birlikleri Ürdün sınırını geçerek İrbid kentine doğru ilerledi. Kral Hüseyin direndi ve Amerikan desteği istedi.

Kriz, doğrudan stratejik bir meydan okumaya dönüşmüştü. Ürdün'ün dağılması ve Arap ordularının İsrail'in doğu sınırında ortaya çıkması durumunda, Sovyet güçlerinin bölgeye girerek Suriye ve Irak silahlı kuvvetlerinde zaten bulunan Sovyet danışmanlarını desteklemesine yol açabilecek bir savaş çıkabilirdi. Bu nedenle İsrail'in askeri olarak karşı koyması muhtemeldi ve en azından diplomatik olarak Amerikan desteği şarttı.

Kriz yönetimi bazen tutarsızlıklar doğurur. Bir Pazar gecesi [65] Suriye'nin Ürdün'ü işgali haberini Nixon'a ilettiğimde, Eisenhower Yürütme Ofisi Binası'nın bodrum katında bowling oynuyordu (çok nadir bir olay). Ürdün'deki krizin tırmanmasını önlemek önemliydi, ancak Sovyet silahları ve danışmanlarıyla elde edilen Suriye'nin Ürdün'ün stratejik bölgelerini işgalinin de oldubitti haline gelmesine izin veremezdik. Konuları ona anlattığımda, Nixon krizi kontrol altına almak ve Suriye macerasını tersine çevirmek için ilk adımları onayladı. Onun huzurunda – hâlâ bowling salonunda – o sırada Washington'daki İsrail büyükelçisi olan Yitzhak Rabin'i arayarak Suriye işgaline izin vermeyeceğimizi bildirdim. Suriye kanadını tehdit etmek için İsrail güçlerinin seferber edilmesini destekleyecektik, ancak askeri *eylem* daha fazla görüşmeyi beklemeliydi. Daha sonra Dışişleri Bakanı Rogers'ı arayarak başkanın düşüncelerini ona bildirdim. Askeri müdahale konusunda tedirgin olduğunu ancak diplomasiyi koordine etmeye yardımcı olması için Dışişleri Bakan Yardımcısı Joe Sisco'dan Beyaz Saray'daki Durum Odası'na gelmesini isteyeceğini söyledi. Nixon, her zamanki gibi, Beyaz Saray'da bir krizi bowling kıyafetleriyle

yönetmeye hazır değildi. Birkaç dakikalığına ortadan kayboldu, takım elbisesini giyip Sisco ve bana Durum Odası'nda katıldı.

Geleneksel diplomasi, her iki tarafa da itidal çağrısında bulunmayı ve çözülmemiş sorunları halletmek için bir tür diplomatik konferans düzenlemeyi önerirdi. Ancak mevcut koşullar altında, bu tür adımlar, saldırgana fetihlerini genişletmek için zaman vererek krizi muhtemelen hızlandırırdı. Suriye'nin geri çekilmesinden *önce* uluslararası bir konferans çağrısı, hem kaçırmayı hem de işgali ödüllendirirdi. Ayrıca, Ürdün topraklarının derinliklerinde Suriye askeri varlığını da pekiştirirdi. Ve politikamızın öngördüğü gibi Arap rejimlerini Sovyet destekçilerinden ayırmak yerine, ABD'nin böyle bir eylemi muhtemelen Moskova'ya olan bağımlılıklarını güçlendirirdi.

Konferans ne kadar büyük olursa, fikir birliğine varmak o kadar zorlaşır. İsrail'in var olma hakkını tanımayı reddetme, İsrail'in kuruluşundan beri Arap diplomasisine yerleşmişti. Avrupa ülkelerinin çoğu İsrail'in meşruiyetini desteklerken, ateşkes öncesinde doğrudan müzakereler konusundaki ısrarına karşıydılar. Ve tüm bunlar böyle olmasa bile, diplomasi hızı, Ürdün'deki Sovyet danışmanlarıyla birlikte Suriye silahlı kuvvetlerinin ilerleyişinden doğal olarak daha yavaş olurdu.

Bu nedenle Nixon, Durum Odası'nda diğer ülkelerden gelen herhangi bir kısıtlama çağrısının öncelikle Suriyeli işgalcilere ve Sovyet destekçilerine yönlendirilmesine karar verdi. Müzakerelerin ön koşulu olarak Suriye'nin Ürdün'den çekilmesinde ısrar edecektik. Bu tür bir politika, ABD'nin bağlılığının bir göstergesini gerektiriyordu. Bu nedenle Nixon, Avrupa'daki ABD kuvvetlerinin alarm seviyesini bir kademe yükseltti. Altıncı Filo'nun denizcileri Akdeniz'deki gemilerine geri çağrıldı ve Amerika Birleşik

Devletleri'nde 82. Hava İndirme Tümeni olası bir eylem için hazırlandı. [66] Alarm – neredeyse tamamen konvansiyonel kuvvetler için – ilgili tarafları, özellikle Sovyetler Birliği ve Suriye'yi, ABD askeri eyleminin düşünüldüğü konusunda uyarmak için tasarlanmıştı.

Stratejiyi belirledikten sonra Nixon, her zamanki gibi uygulamasını astlarına bıraktı. Durum Odası'ndan ayrıldı ve ayrıntılarla ilgilenmek üzere Sisco'yu, General Alexander Haig'i (o zamanlar benim yardımcım) ve beni bıraktı. Nixon adına İsrail Başbakanı Golda Meir'e gönderilen bir mesajda, Amerika Birleşik Devletleri'nin dış güçlerin -yani Sovyetler Birliği'nin- müdahalesine direneceği ve stratejimizin yerleşmesi için zaman tanımak amacıyla mevcut seferberliğin ötesine geçmemesi gerektiği belirtildi. Kral Hüseyin'e gönderilen mesajda ise statükoyu yeniden sağlamak için desteğimize güvenebileceği ifade edildi. NATO müttefiklerine de hazırlık kararları ve bunların gerekçeleri hakkında bilgi veren mesajlar gönderildi.

Amerika'nın Sovyetler Birliği destekli Suriye askeri baskısına tahammül etmeme yönündeki bu gösterisi karşısında Moskova, krizdeki rolünü sona erdirdi. Ertesi gün, 21 Eylül'de, bir elçilikteki diplomatik resepsiyonda beni bulan Dobrynin'in yardımcısı, Sovyet danışmanlarının Suriye güçleri Ürdün'e geçerken onları terk ettiğini bildirmek için beni kenara çekti. Sovyet desteğinin büyük ölçüde ortadan kalkmasıyla Suriye birlikleri üslerine geri döndü ve Hüseyin ülkesinin kontrolünü yeniden ele geçirdi.

Ürdün krizini yönetme stratejisi, Nixon'ın sonraki kriz yönetiminde de tekrarlanacak bir modeli yansıtıyordu: bir düşünme dönemi, ardından düşmanı daha fazla tırmanmanın kabul edilemez bir risk oluşturduğuna ikna edecek kadar kapsamlı ani bir hamle. Her iki açıdan da, Eylül 1970

deneyimi, Ekim 1973'teki daha da önemli Ortadoğu krizinin habercisi olacaktı.

1973 ORTA DOĞU SAVAŞI

Sovyetler Birliği Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte yaşama olasılığını araştırmaya başlarken bile, Moskova'dan Arap uydu devletlerine yardım ve silah akışı devam etti ve bu da başka bir çatışma olasılığını artırdı. Amerika Birleşik Devletleri içinde de önemli değişimler yaşanmıştı. Kasım 1972'de Nixon, Amerikan tarihindeki en büyük ikinci halk oyu farkıyla yeniden seçildi. Rogers'ın yerine dışişleri bakanı atamayı planlıyordu, ancak henüz halefine karar vermemişti; bu da Ortadoğu diplomasisinin yavaşlamasının nedenlerinden biriydi. Ancak temel neden, Nixon'ın Vietnam ve Ortadoğu konusunda eş zamanlı bir iç tartışmadan kaçınma kararlılığı ve bu nedenle Ortadoğu diplomasisini seçim sonrasına erteleme isteğiydi. Ağustos 1973'te Nixon beni bakan olarak atamaya karar verdi; 21 Eylül'de göreve onaylandım.

İki hafta sonra, 6 Ekim'de, Mısır ve Suriye'nin Sina Yarımadası ve Golan Tepeleri'ni işgal etmesiyle Orta Doğu savaşı başladı. Eş zamanlı olarak, Beyaz Saray Hukuk Danışmanı John Dean'in Beyaz Saray'daki usulsüzlükleri (ve bu usulsüzlüklerdeki kendi rolünü) başsavcıya bildirmesinin ardından Watergate krizi hızla tırmanmıştı.

Ortadoğu'da, Ürdün krizi ve Eylül 1970'te Arap çatışma politikasının itici gücü olan Mısır'ın Cemal Abdül Nasır'ının ölümüyle Arap teşviklerinin dengesi değişmişti. Yerine Enver Sadat geçti ve başlangıçta selefinin

stratejisini izleyerek Sovyetlere güvenip İsrail'in Sina'dan çekilmesi için Amerikan baskısı oluşturmayı hedefledi. Ancak 1972 yazında Sadat, Mısır'a konuşlandırılmış 20.000'den fazla Sovyet askeri danışmanını aniden sınır dışı etti ve tesislerinin ve ağır teçhizatlarının ele geçirilmesini emretti. [*] Şubat 1973'te, güvenlik danışmanı Hafız İsmail'i Beyaz Saray'a göndererek Amerika'nın tutumunu yeniden müzakere etmeye çağırdı.

İsmail'in şartları, İsrail ile daha önce çıkmaza yol açan şartlarla esasen aynıydı: tanınma ve doğrudan görüşmeler için ön koşul olarak İsrail'in 1967 sınırlarına çekilmesi. Mesajın yeni bir yönü ise, Mısır'ın bu adımları Arap müttefiklerinden ayrı olarak ulusal düzeyde atabileceği imasıydı.

Nixon, İsmail'i Oval Ofis'te kabul etti ve ona, Kasım ayındaki İsrail seçimlerinden sonra bir barış girişimi başlatacağımızı, Nixon'ın 1972'de Golda Meir ile vardığı anlaşmayı yerine getireceğimizi söyledi. Daha sonraki özel bir görüşmede Nixon'ın güvencesini yineledim ve olası uygulamaları özetledim. Sadat için bu çok belirsiz bir olasılıktı, çünkü İsrail seçimlerinin ardından genellikle haftalarca, bazen aylarca süren kabine kurma müzakereleri yapılırdı (ve hala yapılır). Bunun yerine, 6 Ekim'de – Yahudi takviminin en kutsal günü olan ve çoğu İsraillinin sinagoglarda bulunduğu Yom Kippur'da – Sadat hem İsrail'i hem de Amerika Birleşik Devletleri'ni şok eden bir sürpriz yaptı. Mısır kuvvetleri Süveyş Kanalı'nı geçti ve Suriye kuvvetleri Golan Tepeleri'ne ilerledi. Ani saldırı, İsraillileri, Amerikalıları ve dünyayı hazırlıksız yakaladı.

Tam o sırada Nixon, Watergate skandalı ve sonuçlarıyla uğraşıyordu. Savaşın ilk günü olan 6 Ekim'de, daha önce Maryland valisi olarak görev yaptığı dönemde yolsuzlukla suçlanan Başkan Yardımcısı Spiro Agnew'in yaklaşan istifasıyla karşı karşıya kaldı. 20 Ekim'de, medyanın "Cumartesi

Gecesi Katliamı" olarak adlandırdığı olayda, Nixon, Özel Savcı Archibald Cox'u görevden almak istemeyen Başsavcı Elliot Richardson ve Başsavcı Yardımcısı William Ruckelshaus'u görevden aldı. Vekil Başsavcı Robert Bork, Cox'u görevden aldı ve bu da Temsilciler Meclisi'nde Nixon aleyhine azil sürecinin başlatılmasına yol açtı.

Bu ardı ardına gelen iç siyasi felaketlere rağmen, Amerika Birleşik Devletleri, Ortadoğu'da ateşkesin sağlanmasında ve gelecek on yıllara kadar sürecek bir barış sürecinin başlatılmasında merkezi bir rol üstlendi. Nixon, temel stratejik hedefleri asla gözden kaçırmadı: Arap devletleriyle yaratıcı bir diplomasiyi sürdürmek, İsrail'in güvenliğini sağlamak, Sovyetler Birliği'nin konumunu zayıflatmak ve savaştan sürdürülebilir, barışa yönelik çalışan bir Amerikan diplomasisiyle çıkmak. Bu diplomasinin temel özelliği, üç yıl önce Ürdün krizinde önceden sezilmişti: Çıkmazı ve artan gerilimleri önlemek için, tüm tarafların ve tüm konuların yer aldığı hantal bir konferansı engellemeye kararlıydık. Alternatif, barışa doğru ilerlemeye gerçekten hazır olan tarafları içeren adım adım bir yaklaşımdı. Bu yaklaşımın uygulanabilirliği, o sırada devam eden savaşların sonuçlarına bağlı olacaktı.

Sürpriz saldırı, İsrail askeri yapılanmasını hazırlıksız yakalamıştı. Benzer şekilde, istihbarat servislerimizin hazırlıksızlığı da ortaya çıkmıştı; ilk değerlendirmelerinde saldırıyı Mısır ve Suriye değil, *İsrail'in* başlattığı ve Arap ordularının bozguna uğramasının yakın olduğu belirtilmişti. Aslında, Mısır silahlı kuvvetleri Süveyş Kanalı'nı geçerek Sina Yarımadası'nın 16 kilometre derinliğine kadar uzanan bir bölgede konuşlanmış ve İsrail hava kuvvetlerini etkisiz hale getiren Sovyet karadan havaya füzelerinin koruması sayesinde İsrail'in yoğun karşı saldırılarına karşı bu mevzilerini

korumuşlardı. Bu arada, Suriye ordusu Golan Tepeleri'nin bir kısmını ele geçirmişti; bir noktada, Suriye'nin İsrail topraklarına girmesi mümkün görünmüştü.

Ancak dördüncü gün, 9 Ekim'de, İsrail yedek kuvvetleri tamamen seferber edilmiş ve güçleri harekete geçmişti. O sabahın erken saatlerinde Washington'da İsrail'in zaferinin yakın olduğu düşünülüyordu.

Hedeflerimize ulaşmak için Nixon, savaşın ikinci gününden itibaren İsrail ticari hava taşımacılığıyla taşınacak yüksek teknoloji ürünü askeri teçhizatı serbest bırakmıştı. Sorun, İsrail'in büyük tank ve uçak kayıplarının nasıl telafi edileceğiydi. İsrail askeri ataşesi General Mordechai Gur, 9 Ekim'de acil bir taleple beni ziyaret etti. İsrail kayıpları beklenmedik derecede büyüktü; öyle ki, başbakan şahsen durumunu anlatmak için Washington'a uçmaya hazırdı. Ona böyle bir ziyaretin umutsuzluk izlenimi vereceğini söyledim. Her şeyden önce, Nixon, Başkan Yardımcısı Agnew'in yakında istifasıyla uğraşıyordu. O günün sonunda Nixon, İsrail büyükelçisine savaş sonrasında tüm İsrail kayıplarının telafi edileceğine ve ikmal organize edilip yürütülürken İsraillilerin yedeklerini kullanmaları gerektiğine dair güvence vermem için bana yetki verdi.

Bunun sonucunda teknik ve siyasi bir çıkmaz yaşandı. ABD'nin barış zamanındaki hava taşımacılığı kapasitesi, Pentagon'un sivil uçakları el koyma yetkisiyle artırılıyordu. Ancak sivil havayolları savaş bölgesinde faaliyet göstermek konusunda isteksizdi ve teknik bir engel siyasi bir engele dönüştü: ABD'den İsrail'e ulaşmak için sivil uçakların yakıt ikmali için durması gerekiyordu ve en uygun duraklar olan Portekiz ve İspanya, Arap tepkileri ve Sovyet baskısı endişesiyle yakıt ikmali duraklarına izin vermeyi reddetti.

Bu tür komplikasyonlar savaşın yedinci gününe (12 Ekim) kadar uzandığında, Nixon karakteristik bir karar aldı: gerekli olanı teslim etmek için yakıt ikmaline ihtiyaç duymayan askeri hava nakliye uçaklarının kullanılmasını emretti. Sadece taktiksel bir karar olmayan bu karar, İsraillilere erken dönemdeki gerilemelerini tersine çevirme imkanı sağladı ve ABD'nin savaşa müdahalesinin büyük bir tırmanışını temsil etti. 12 Ekim sabahı krizi görüşmek üzere Beyaz Saray'da yapılan bir toplantıda Nixon, askeri uçakların sınırlı kullanımına ilişkin önerileri reddederek, "Üç uçak için de üç yüz uçak için olduğu kadar suçlanacağız" dedi. Sonuç olarak, başkan stratejimizin siyasi sonucuna göre değerlendirileceğini belirterek, "Rolümüz, gerçek bir çözüm elde etmek için diplomatik girişimlerde yapıcı bir rol oynayabileceğimiz şekilde olmalıdır" diye açıkladı. Ben de aynı fikirde olduğumu belirterek, "Eğer duruşumuzu koruyabilirsek, bir çözüme katkıda bulunmak için şimdiye kadar olduğumuz en iyi konumda olacağız" diye ekledim. [67]

Başlıca amaç, öncelikle savaş alanında ve daha sonra diplomasiye hazırlık olarak güç dengesinin yeniden sağlanmasıydı. Nixon, iki gün sonra benimle yaptığı telefon görüşmesinde bu genel ilkeyi teyit etti:

> Temel düşünce şudur: Tedariklerin amacı sadece savaşı beslemek değil, dengeyi korumaktır... çünkü ancak bu alanda denge sağlandığında, bir tarafı ya da diğerini kayırmayan adil bir çözüm bulunabilir... [68]

ATEŞKES DIPLOMASISI

Washington'da hava desteği tartışılırken, İsrail Büyükelçisi Simcha Dinitz bana Kudüs'ten önerilen yeni bir girişimden bahsetti. Golda Meir, Savunma Bakanı Moshe Dayan ve Genelkurmay Başkanı David Elazar'dan ateşkes talebinde bulunma önerileri almıştı. Onlar, İsrail Sovyet uçaksavar füzelerini alt etmenin yollarını bulana kadar Süveyş boyunca uzanan yeni Mısır hattının aşılmasının çok zor olacağını savundular. Meir, ancak Golan Tepeleri'ndeki devam eden İsrail karşı saldırısının Şam'ı tehdit edecek bir ilerleme kaydetmesinden sonra bu teklifi kabul etmeye hazırdı. Ben de İngiltere'nin bu yönde bir Güvenlik Konseyi kararını destekleyip desteklemeyeceğini araştıracağımı söyledim ve bunu 13 Ekim Cumartesi günü için planladım.

Savaş alanı operasyonlarının sonu, ABD hava köprüsüyle hızlandırıldı ve Sadat'ın bir yanlış hesaplamasıyla desteklendi. İsrail'in Golan Tepeleri'ndeki taarruzu Şam'a doğru ilerlerken, Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad ondan yardım istedi. Suriyeli müttefikine olan bağlılığına dayanarak ve Mısır'ın kanalı geçme başarısını abartarak, Sadat İngiltere tarafından araştırılan ateşkes teklifini reddetti. Bunun yerine, Sina'ya iki zırhlı tümenle saldırı emri verdi ve amacı merkezi yaylalardaki geçitleri ele geçirmekti. Ancak bu taarruz, Mısır zırhlı kuvvetlerini kanal boyunca karadan havaya füzelerin menzilinin dışına taşıdı ve böylece kendilerini İsrail hava kuvvetlerinin tam gücüne maruz bıraktı. 14 Ekim Pazar günü 250 Mısır tankı imha edildi. Bu, İsrail zırhlı birliklerinin Süveyş Kanalı boyunca -ki kendi komutanları üç gün önce donmuş olarak değerlendirmişti- çıkmazı kırmasına ve 16 Ekim'de kanalı geçerek Mısır'a girmesine olanak sağladı. [*]

18 Ekim Perşembe günü Sadat ateşkes çağrısında bulundu ve Dobrynin Washington'da ateşkes metni üzerinde çalışıyordu. 19 Ekim Cuma günü Sovyetler beni Brejnev ile süreci tamamlamak üzere Moskova'ya davet etti.

Mısır'daki askeri durum artık Sovyetlerin iç karışıklıklarımızdan faydalanmasını engelleyecek kadar zordu. Moskova'da, Nixon'ın onayıyla 21 Ekim Pazar günü bir ateşkes önerisi tamamlandı ve 22 Ekim Pazartesi günü BM Güvenlik Konseyi tarafından onaylandı .[69] Onaylandıktan on iki saat sonra yürürlüğe girecek olan ateşkes, taraflar arasında siyasi bir çözüme yönelik müzakerelere başlama hükümlerini de içeriyordu.

Üç gün önce bizden ateşkes teklif etmemizi istemelerine rağmen, İsrail liderliği Süveyş Kanalı'ndaki ilerlemelerini daha da değerlendirmek amacıyla bunu kabul etmekte tereddüt etti. Sonuç olarak, İsrail üzerinden Moskova'dan Washington'a döndüm ve bu süreçte İsrail ateşkesi kabul etti. Moskova'da başladığım gün Washington'a vardığımda, ateşkesin ilan edilmesinin uygulamaya geçirilmesinden daha kolay olduğunu keşfettim. Neredeyse anında bozuldu. Ateşkes görüşmelerinde taraflar genellikle kendilerine uygun ateşkes hatları ararlar. Ancak bu özel bozulma taktiksel değil, stratejikti. Çünkü Süveyş şehrine doğru ilerleyen İsrail kuvvetleri, Mısır Üçüncü Ordusu'nu kanalın doğusunda tuzağa düşürmek üzereydi.

Moskova'da, ateşkes önerisi üzerinde ortaklaşa çalışıldıktan birkaç gün sonra böyle bir gelişmenin yaşanması, doğrudan ve kasıtlı bir meydan okuma olarak algılandı. 24 Ekim Çarşamba akşamına doğru, Moskova'dan gelen iletişim giderek daha tehditkar bir hal aldı ve saat 21:00 civarında Brejnev'den gelen uğursuz bir mesajla doruğa ulaştı. Önceki hafta sonundaki müzakerelerden bu yana yaşanan olayların Sovyet versiyonunu

anlattıktan sonra, Sovyet ve Amerikan askeri güçlerinin ateşkesi uygulamak için ortak bir eylemde bulunmasını önerdi. Şöyle uyardı:

> Açıkça söyleyeyim ki, eğer bu konuda bizimle birlikte hareket etmenizin imkansız olduğunu düşünüyorsanız, acilen tek taraflı olarak uygun adımlar atma meselesini ele almamız gerekecektir. İsrail'in keyfi davranmasına izin veremeyiz. [70]

Nixon başkanlığının en dramatik ve insanlık açısından en zorlu dönemiyle karşı karşıyaydık. İstihbarat, Sovyet hava indirme birliklerinin hazırlandığını ve Sovyet yüksek teknoloji silahlarının gemilerle Akdeniz'e girdiğini bildiriyordu. Durum Odası'nda yetkililerle bir WSAG toplantısı düzenledim. (O sırada hem Dışişleri Bakanı hem de Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak görev yapıyordum.) Buradaki zorluk, Ortadoğu'da önemli bir müttefike karşı Sovyetlerle ortak askeri konuşlandırmayı reddetmek (ki bu, koşullar altında siyasi dengeyi önemli ölçüde değiştirecekti) ve Moskova'yı tek taraflı askeri eylemden caydırmaktı.

Toplantımız dramatik bir atmosferde gerçekleşti. Haftalar süren kişisel ve uluslararası gerilim Nixon'ı bitkin düşürmüş, Beyaz Saray doktorlarını Brejnev'den mesaj gelmeden önce emekli olması için ısrar etmeye zorlamıştı. Bu nedenle, alışılmadık bir şekilde karar almak gerekli hale geldi. Ulusal Güvenlik Konseyi, ABD'nin, Amerikan müttefiki İsrail ile askeri operasyonları Sovyet silahlarıyla desteklenen ve Sovyet hava yoluyla ikmal edilen Mısır arasında tampon bölge olarak güç konuşlandırmayı düşünemeyeceğine ikna olmuştu. Ancak ABD, Sovyet stratejik planlarını tek taraflı olarak uygulayan Sovyet savaş güçlerinin bölgede bulunmasına da tahammül edemezdi. Bu konularda görüşler oybirliği içindeydi.

Ulusal Güvenlik Konseyi, Brejnev'in önerisini reddetmek için gereken fikir birliğine vardı. Ancak bu, Sovyetlerin tek taraflı önlemlerinin caydırılması gerektiği anlamına geliyordu. Toplantı daha sonra cumhurbaşkanının yokluğunda, General Haig'in (Haldeman'ın yerine genelkurmay başkanı olarak atanan) irtibat görevlisi olarak görev yapmasıyla devam etti; ben ise diplomatik temasları yürüttüm. Toplantıdan Büyükelçi Dobrynin'i arayarak Sovyetlerin tek taraflı eylemlerine karşı uyardım ve Brejnev'in notuna resmi bir yanıt hazırlandığını bildirdim. Daha önceki kararlara ve Ürdün krizi deneyimine dayalı prosedürleri izleyerek, Ulusal Güvenlik Konseyi, nükleer alarm seviyesini DEFCON 3'e yükseltmek de dahil olmak üzere, Sovyetlerin acil eylemlerini önlemek için önlemler önerdi; bu, nükleer savaşa hazırlıktan daha ciddi bir krizi ifade ediyordu.

Başkan adına Brejnev'in mektubuna verdiğimiz cevapta, Mısır'da ortak ABD-Sovyet konuşlandırması önerisini reddettik ancak barış sürecinde istişareye dayalı diplomasiye olan Amerikan bağlılığımızı yineledik. Uyarının etkisinin hissedilmesi ve iç ve müttefik istişarelerin yapılması için mektubu birkaç saat beklettik. Bu arada, NATO büyükelçilerini ve diğer müttefikleri, özellikle İsrail'i bilgilendirdim.

İlgili taraflar arasındaki sık etkileşimler nedeniyle, General Haig zaman zaman başkanla görüşmek üzere ayrılırken ben Durum Odası'nda kaldım. Bu şekilde, Ulusal Güvenlik Konseyi'nin oybirliğiyle –sonradan sızıntılarda veya anılarda asla sorgulanmayan– Sovyetlerin geri döndürülemez bir hamlesini önlemek için zamanın çok önemli olduğuna dair kanaatiyle, Nixon'ın stratejik amaçları gerçekleştirildi.

Şafak vakti Nixon, Oval Ofis'e döndü ve Ulusal Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesinin ayrıntılarını onayladı. Öğlen vakti, geri adım atan Brejnev, başkana cevap vererek, ortak askeri müdahale talebini, her iki ülkenin de ateşkesi raporlamak üzere sınırlı sayıda gözlemci göndermesi yönünde bir karşı öneriyle değiştirdi. Bir basın toplantısında Nixon, yaşananları özetleyerek, Sovyet güçlerinin mevcut çatışmaya dahil edilmesine Amerikan muhalefetini ve barış arayışında önemli bir rol oynamaya istekli olduğumuzu vurguladı.

Brejnev'in geri çekilmesine ne sebep olmuştu? Kararı, 1973 krizi boyunca Sovyetlerin genel davranış biçimiyle uyumluydu; bu davranış biçimi, Ortadoğu'daki ortaklarını diplomatik ve maddi olarak hava köprüsüyle desteklemeye özen gösterirken, ABD ile askeri olarak karşı karşıya gelerek detanttan kaçınmayı içeriyordu. Bu durum aynı zamanda, on sekiz yıl sonra Sovyet imparatorluğunun çöküşüyle sonuçlanacak olan amaç zayıflamasının ve daha genel ekonomik ve toplumsal gerilemenin de habercisi olabilir.

ORTA DOĞU BARIŞ SÜRECI

Bölgedeki herhangi bir barış sürecinin ilerleme şansı bulabilmesi için ilk görev, savaşan tarafların görünüşte uzlaşmaz ön koşullarını aşmaktı. İsrail, düşmanlıkların sona ermesi için diplomatik tanınmayı ön koşul olarak talep etti; Mısır ve Suriye'nin ön koşulu ise İsrail'in 1967 sınırlarına geri dönmeyi kabul etmesiydi. Her iki taraf da diğerinin ön koşulunu kabul etmedi ve her iki taraf da geçici bir anlaşmayı başlangıç noktası olarak reddetti.

Bunlar tek komplikasyonlar değildi. Sovyetler Birliği de dahil olmak üzere ateşkesin tüm tarafları bir barış sürecine katılırsa, en uzlaşmaz taraf ortaya çıkan konferansta veto hakkına sahip olacak ve bu da Sovyetlere veya radikal Arap devletlerine Soğuk Savaş amaçları doğrultusunda Batı'yı engelleme fırsatı verecektir. Bununla birlikte, tüm tarafların katılımıyla çok taraflı bir konferans yoluyla müzakereleri meşrulaştırmaya karar verdik. Ancak bir çıkmaz yaşanırsa, süreci, devam etmeye hazır olan taraflarla adım adım ilerleyen bir girişime dönüştüreceğiz.

22 Aralık 1973'te Cenevre'de, ateşkesin tüm taraflarını davet eden bir konferans düzenlendi. Esad katılmayı reddetti. Sovyet vetosuna maruz kalmak istemeyen Sadat, adım adım bir yaklaşım çağrısında bulunarak diplomatik liderliği üstlendi. İsrail, bir dizi karşılıklı tavize dayalı paralel bir eylem planında ısrar etti; bu süreç daha sonra Başbakan Yitzhak Rabin tarafından "bir parça toprak karşılığında bir parça barış" olarak tanımlandı. Bu aşamada genel bir anlaşma olasılığı yoktu ve bu tek toplantıydı. Ardından adım adım bir yaklaşım izlendi.

Nixon'ın başkanlığı döneminde, Amerikan arabuluculuğuyla Ortadoğu'da bir dizi anlaşmaya varıldı. Ocak 1974'te Mısır ve İsrail, Süveyş Kanalı boyunca bir tampon bölge oluşturan, askeri güçleri ayıran ve her iki bölgedeki askeri hareketlerine ve cephaneliklerine kısıtlamalar getiren bir geri çekilme anlaşması imzaladı. Haziran 1974'te ise Suriye ve İsrail arasında esasen askeri bir geri çekilme anlaşması yapıldı. Teknik ve gözlemlenebilir hükümleri, her iki tarafın da diğerinin cephe hattı menzili içinde ağır silah konuşlandırmasını yasaklamaya dayanıyordu. Bu sınırlama, geri çekilme anlaşmasının müzakere edildiği tarihten bu yana geçen yarım yüzyıl boyunca, 2011'de başlayan Suriye iç savaşı da dahil

olmak üzere, iki ülke arasında temel karşılıklı kısıtlamaları sürdürmek için yeterli olmuştur.

Bu anlaşmalar, ilgili tüm tarafların adım adım yaklaşımı kabul etmesi ve Amerika'ya arabulucu rolünde güven duymaları sayesinde mümkün oldu. Tüm taraflar bu yolu kabul ederken fedakarlıklar yapmak zorunda kaldı: Mısır ve Suriye, müzakerelere giriş bedeli olarak kendi toprakları olarak gördükleri bölgelerin iadesi talebinden vazgeçti; İsrail ise Sina'daki topraklarından ve Suriye'deki ileri mevzilerinden vazgeçerek, tanımı gereği geri alınabilir barış vaatleri aldı.

1975'te, bu anlaşmalar, Mısır-İsrail arasında imzalanan bir başka anlaşmayla desteklendi; bu anlaşmaya göre İsrail güçleri Sina'nın dağ geçitlerine çekilecek, karşılığında ise Kahire, Süveyş Kanalı'nın açılması ve İsrail'in kanaldan geçişine izin verilmesi yönünde siyasi tavizler verecekti. Anlaşmanın, Sina'da bulunan bir ABD radar istasyonu tarafından denetlenmesi öngörülmüştü. 1976'nın sonuna doğru, Mısır ve İsrail, İsrail'in Sina'nın merkezindeki geçitlerden, Mısır-İsrail sınırına 20 mil uzaklıktaki Ras Mohammad ile El Arish arasında uzanan bir hatta kadar çekilmesi karşılığında, düşmanca hallerine son vermek için müzakereler yürütüyorlardı.

Kremlin'in bu sürece rıza göstermesi, SSCB'nin çok yakın zamanda yükselişe geçtiği stratejik açıdan önemli bir bölgede büyük bir jeopolitik dönüşüm anlamına geliyordu. Aynı zamanda, işbirliğinin ve Nixon'ın müzakerelere yaklaşımının da bir doğrulamasıydı. Kriz sırasında, yumuşama diplomasisi, Moskova ile sürekli bir iletişim kanalı sağlayarak gereksiz çatışmaları önlemeye hizmet etti. Daha da önemlisi, bu diplomatik yaklaşım, Sovyetlere, Berlin'in statüsü ve 1975 Helsinki Anlaşmaları olarak

bilinecek olan görüşmeler de dahil olmak üzere, tehlikeye atmaktan çekindikleri diğer konularda da söz sahibi olma olanağı sağladı.

1979'da, Başkan Carter, İsrail Başbakanı Begin ve Başkan Sadat'ın katılımıyla Beyaz Saray bahçesinde görkemli bir törenle İsrail ve Mısır arasında resmi bir barış anlaşması imzalandı. 1974'te Nixon'ın özel ofisindeki kahvaltılı toplantılarda taslağı çizilen barış süreci tamamlanmış oldu. [*]

BANGLADEŞ VE BIRBIRINE BAĞLI SOĞUK SAVAŞ

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, on dokuzuncu yüzyıldaki Avrupa dengesine dayalı uluslararası sistem bir kez daha dönüşüme uğradı. Bir yüzyıl önce sanayileşen Japonya'nın yükselişiyle önceden sezilen bir gelişmeyle, Hindistan ve Çin gibi geleneksel Asya medeniyetleri kendi başlarına büyük güçler olarak uluslararası sisteme girmeye başladılar. On dokuzuncu yüzyılda Avrupa üstünlüğü için rekabeti karakterize eden ittifaklar yarışına güvenmek yerine, bu yükselen güçler küresel dengeyi bağımsız olarak sorgulama kapasitesi gösterdiler. Asya ve Afrika'nın sömürgecilikten kurtulması, ilk kez Vestfalya devlet sistemini küresel ölçekte genişletmişken, şimdi Hindistan ve Çin'in gücünün artması eski emperyal güçlerin göreceli gücünü daha da azalttı. Daha önce Batı güçlerinin ilişkileriyle tanımlanan uluslararası düzen, dünya düzeni haline geliyordu.

Nixon'ın Çin'i Vestfalya sistemine dahil etme kararı – Sovyet liderliğindeki bloğun bir eklentisi olarak değil, ona karşı bir denge unsuru

ve kendi başına ciddi bir ilgiyi hak eden yeni bir oyuncu olarak müzakere ederek – benzeri görülmemiş stratejik birleşmelere zemin hazırladı. İki ana komünist güç arasındaki artan düşmanlığı kullanarak, bu hamle dünya düzeni arayışını gerçekten çok kutuplu bir girişime dönüştürdü.

Mart 1971'de bu yeni gerçeklik kendini gösterdi. Zhou Enlai ile yapılan görüşmelerin Çin'i uluslararası sisteme –şimdilik hâlâ gizli olsa da– dahil ettiği neredeyse aynı anda, Pakistan ve Hindistan arasında Güney Asya'da başlayan bölgesel bir karışıklık, hızla Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Rusya'yı da içine çekti. Doğu Pakistan'daki ortaya çıkan sorun böylece eşi benzeri görülmemiş bir gelişmeyi temsil ediyordu: hepsi egemen eşitler olarak rekabet eden üç nükleer silahlı büyük gücü içeren bir kriz.

Krizin kökenleri, yirmi yıldan fazla bir süre önce, korkunç kan dökülmeleriyle birlikte Hint alt kıtasının bölünmesine dayanıyordu. Sömürge döneminde tek bir büyük birim olarak yönetilen İngiliz Rajı, 1947'de sömürgeciliğin sona ermesiyle Hindistan ve Pakistan olmak üzere iki bağımsız devlete bölündü; Pakistan da kendi içinde iki ayrı varlığa bölündü, her ikisi de Pakistan egemenliği altındaydı ancak birbirlerinden 1200 mil Hint topraklarıyla ayrılmışlardı.

İki devletten Hindistan, dini inanç olarak laikti ve nüfusunun büyük çoğunluğu Hindu olmasına rağmen, önemli ve giderek büyüyen bir Müslüman nüfusa sahipti. Pakistan ise açıkça Müslümandı, ancak etnik ve dilsel olarak çeşitlilik gösteren ve coğrafi olarak birbirinden ayrı olan iki yarısı, ortak bir İslam inancının, siyasi birliktelikten bahsetmeye gerek bile kalmadan, ortak bir birlik duygusu sağlamadığı halkları içeriyordu.

Bu bölünmüş Pakistan devleti, Batı Pakistan'daki İslamabad'dan yönetiliyordu; burada Pencaplı çoğunluk ulusal orduya ve diğer önemli

yönetim kurumlarına hakimdi. Tarihsel olarak, Doğu Pakistan'ın büyük ölçüde Bengal nüfusu, İslamabad'daki merkezi hükümetin düzenli olarak birbirine karşı kullandığı çeşitli gruplara bölünmüştü. Ancak Ocak 1969'da Doğu Pakistan'da kitlesel bir protesto patlak verdi ve bu protesto, 26 Mart 1971'de yeni bir bağımsız devlet olan Bangladeş'in ilanına yol açtı.

Krizin başlangıcı, Hindistan hariç, büyük uluslararası aktörlerin hiçbirinden hemen stratejik bir tepki uyandırmadı. Ekim 1970'te Pakistan Cumhurbaşkanı Yahya Han, BM Genel Kurulu oturumuyla bağlantılı olarak Nixon'ı ziyaret etti; aynı vesileyle, başkanın Çin'e açılım konusundaki açık ilgisini Pekin'e ileteceğini de belirtti. Bize Aralık ayında bir seçim yapmayı planladığını, bu seçimden Doğu Pakistan'ın gruplar arasında bölünmüş olarak çıkmasını beklediğini ve böylece Bengaliler arasındaki bölünmeleri istismar etmeye devam edebileceğini söyledi.

Ancak Aralık 1970 seçimleri Yahya Han'ın beklentilerinin tam tersini doğurdu. Doğu Pakistan'da, Bangladeş özerkliğine adanmış bir siyasi parti olan Avami Birliği mutlak çoğunluğu elde etti. Takip eden Mart ayına gelindiğinde, Doğu Pakistan'da düzen bozulmuş ve Şeyh Mujibur Rahman liderliğinde bağımsızlığı -ya da Batı Pakistan'ın gördüğü gibi, ayrılık- ilan edilmişti.

Doğu Pakistan'da sistemik şiddet yoluyla kontrolü yeniden sağlamayı amaçlayan Yahya Han, seçim sistemini kaldırdı ve sıkıyönetim ilan etti. Sonuç, korkunç bir kan dökülmesi ve çoğunlukla Hindistan sınırlarını aşarak Doğu Pakistan'dan kaçan mültecilerin akını oldu. İslamabad tüm meseleyi iç mesele olarak ele alıp yabancı müdahaleyi reddederken, Hindistan krizi stratejik kuşatmasını sona erdirmek için bir fırsat olarak gördü. Topraklarında artan Bangladeşli mülteci sayısının mali durumunu

zorladığını iddia eden Hindistan, onları Pakistan karşıtı gerillalar olarak örgütlemeye başladı.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, çatışmanın yıkıcı insan kaybına dair haberler, uzak Güney Asya'daki mücadelenin Amerikan gücünün niteliği ve Vietnam'ın ortaya çıkardığı ahlaki sorunlar hakkındaki mevcut iç tartışmalarla birleşmesiyle birlikte anında etki yarattı. Nixon yönetimi, birçok kişinin arzuladığı gibi, Batı Pakistan'ı büyük bir yoğunlukla kamuoyu önünde kınamadığı için yoğun eleştirilere maruz kaldı. Doğu Pakistan'daki durum hakkındaki Amerikan söylemi, insan hakları savunucularının hakimiyetinde devam etti; bunlardan bazıları, Nixon'ı büyük ölçüde sembolik jestler yapmaya çağırmak için büyük gazetelerin sayfalarına başvurdu.

Öneriler, Doğu Pakistan'da bir BM araştırma misyonunu ve Kızılhaç varlığını desteklemekten, Batı Pakistan'a yapılan tüm ABD askeri ve ekonomik yardımlarını askıya almaya kadar uzanıyordu. [71] Ancak o dönemdeki ABD karar vericileri için hesaplama çok daha karmaşıktı. Batı Pakistan zaten yeterince silahlanmıştı ve trajik bir şekilde ne silah ambargosu ne de yardımın askıya alınması Pakistanlı liderleri ordularını Doğu Pakistan halkına karşı kullanmaktan alıkoyamazdı. Elbette, bu tür önlemler ABD'nin Pakistan'ın vahşetlerine karşı hoşnutsuzluğunu iletecekti, ancak aynı zamanda Amerikan nüfuzunu azaltacak ve Pakistan'ın başlıca aracımız olduğu Çin'e yönelik yeni başlayan açılımı tehdit edecekti.

Paradoksal olarak, eleştirmenler yönetimin bu son krize verdiği tepkiyi Vietnam'daki davranışıyla eşitlediler, ancak tamamen zıt gerekçelerle: Doğu Pakistan'da, suçun ABD'nin uzak bir krize müdahale *etmemesi* olduğu,

sanki Amerika bu haksızlığı onaylamış gibi nitelendirildi; Vietnam'da ise Amerika'nın devam eden müdahalesi kınandı.

Washington'ın krize kamuoyu önünde müdahil olmaktan kaçınmasının duyarsızlıkla pek ilgisi yoktu (bazı iç tartışmalar ahlaki bir yükselişi yansıtmasa da); Nixon Beyaz Sarayı Çin'e açılıma odaklanmıştı ve Doğu Pakistan'da yaşanan trajedi, Pekin'e yapacağım gizli seyahatin tarihi ve gündemiyle ilgili iletişimimizi karmaşıklaştırmıştı. Dahası, Pakistan, Dışişleri Bakanı John Foster Dulles tarafından 1954'te müzakere edilen SEATO (Güneydoğu Asya Antlaşma Örgütü) anlaşması yoluyla ABD'nin antlaşma müttefikiydi.

Nixon'ın hiçbir politikası, Hindistan Başbakanı Indira Gandhi'ye duyduğu hoşnutsuzluğa bağlanan Pakistan krizi sürecinde bize atfedilen kadar tek boyutlu olmamıştı. Elbette, Gandhi'nin Soğuk Savaş'taki ABD politikasına ve özellikle Vietnam Savaşı'na yönelik sert eleştirileri uzun zamandır bir rahatsızlık kaynağıydı – ama sadece bu kadar. Her halükarda, gerçek politika çok daha karmaşıktı. Kriz Mart başında başlar başlamaz, Ulusal Güvenlik Konseyi personeli, muhtemel ve arzu edilen sonucun Doğu Pakistan'ın özerkliği ve nihai bağımsızlığı olduğu sonucuna vardı. Ancak bu hedefe Pakistan'ı doğrudan tehdit etmeden veya Çin ile olan kanalımızı bozmadan ulaşmak istedik.

Beyaz Saray, Doğu Pakistanlı mültecilerin yardımına yönelik büyük bir gıda yardımı onayladı. Ayrıca, olası resmi müzakereler için temas kurmak amacıyla Awami Ligi temsilcileriyle gizli CIA görüşmeleri yürüttük. Dışişleri Bakanlığı da benzer şekilde Awami Ligi ile Hindistan arasında temas kurma yetkisine sahipti; ancak bu çabalar, amacı Doğu Pakistan'ı sadece siyasi özerklik aramaya değil, ayrılmaya teşvik etmek olan

Hindistan tarafından reddedildi. Genel olarak, ilk aşamada (kabaca Mart-Temmuz 1971 arası) Amerikan politikasının özü, bölgesel bir krizin küresel bir krize dönüşmesini önlemek ve Çin'e açılım yoluyla Soğuk Savaş'ın olası dönüşümünü sürdürmekti.

Her iki amaç da Çin'e yaptığım gizli ziyaret nedeniyle karmaşıklaştı. Temmuz 1971'de Saigon, Bangkok, Yeni Delhi ve İslamabad üzerinden Pekin'e giderken – ve özellikle son iki başkentteyken – Güney Asya krizine ilişkin çeşitli görüşlere maruz kaldım. Hindistan'ın tutumu – özellikle Başbakan Gandhi'nin tutumu – mülteci sorunundan ziyade Doğu Pakistan'ı bağımsız bir ülke olarak kurmaya odaklanmıştı. Hindistan'dayken, özellikle gıda yardımı yoluyla mülteci sorununa Amerikan desteğini ve Awami Ligi ile diyaloğu teşvik etme çabalarımızı özetledim. Düşünceli ve kibar olmalarına rağmen, Hintli muhataplarım büyük ölçüde – ve kesin bir şekilde – doğu sınırlarında açıkça düşman olan bir ülkenin yarısını, Hindistan'a karşı tarafsız, hatta dostane olacak yeni bir ülkeye dönüştürmeye odaklanmışlardı. Nixon'a yazdığım raporda, Hindistan'ın ilan ettiği jeopolitik görüşlerine göre hareket edebileceği ve krizi Doğu Pakistan'a kararlı bir askeri müdahale yoluyla çözebileceği – Pakistan'ın uzun süredir müttefiki olan Çin'den bir tepkiyi davet edebilecek agresif bir adım – olasılığını gündeme getirdim. [72]

Bir sonraki durağım olan ve ertesi sabah Çin'e hareket edeceğim İslamabad'da, Başkan Yahya Han ve Dışişleri Bakanı Sultan Han ile görüştüm. Nixon'a sunduğum raporda Doğu Pakistan meselesi hakkındaki görüşmelerimi özetledim:

> Önümüzdeki birkaç ay içinde bu [Doğu Pakistan] meselesini yatıştırmaya çalışmanın önemini vurguladım. Bunu yapmanın bir yolu, en azından uluslararası gözlerde, mülteci meselesini Doğu Pakistan'ın siyasi yapısını yeniden inşa etme meselesinden mümkün olduğunca ayırmaya çalışmak olabilir diye önerdim. Eğer bu denenecekse, Pakistan'ın hem mülteciler hem de dünya topluluğu üzerinde önemli bir etki yaratacak ve belki de çabayı uluslararasılaştıracak şekilde tasarlanmış bir dizi önemli adımı tek bir paket halinde bir araya getirmesi önemli görünüyor. [73]

Dolayısıyla önerimiz, Doğu Pakistan'ın siyasi yapısını yeniden inşa etmeye yardımcı olmak için savunduğumuz çeşitli reform önlemlerini tek bir paket halinde birleştirmekti. Bunun pratik etkisi özerklik olacaktı.

Çin'e açılım Temmuz 1971'de duyuruldu ve Nixon'ın Pekin gezisi ertesi Şubat ayına planlandı. O yaz, Bangladeş krizi ikinci aşamasına girmişti. Doğu Pakistan'da sistematik insan hakları ihlalleri önemli ölçüde azaltılmıştı. [*] Gandhi, Amerika'nın Çin'e açılımı yoluyla uluslararası sistemin potansiyel yeniden yapılanmasına karşı koymak için, Doğu Pakistan'ın ayrılmasını teşvik etme planını artık gizlemeye çalışmadı. Bengal'deki gerilla kampanyasına Hindistan'ın desteğini hızlandırdı ve Ağustos ayında Sovyetler Birliği ile bir dostluk ve askeri yardım anlaşması imzalayarak bir hesaplaşmaya doğru bir adım daha attı.

Bu antlaşma, SSCB'nin Hindistan'a askeri yardımı ve diplomatik desteği önemli ölçüde genişletmeyi içeren Güney Asya stratejisindeki ilk girişimiydi. [74] Bu, hem Çin'e hem de Amerikan stratejisine doğrudan bir cevaptı ve Bangladeş'teki çatışmayı bölgesel ve insani bir sorundan, tam da kaçınmak istediğimiz gibi, küresel stratejik boyutlarda bir krize dönüştürdü. Pakistan, Çin'e açılımımızı kolaylaştırdıktan kısa bir süre sonra Sovyet-Hindistan baskısı altında parçalanırsa, yalnızca Nixon'ın Pekin'deki yaklaşan zirvesi tehlikeye girmekle kalmayacak, aynı zamanda Sovyetler

Birliği'ni dengelemeyi amaçlayan Çin stratejisinin temel önermesi de sarsılacaktı.

Nixon, demokrasisi geniş çapta takdir edilen Hindistan'ın yanında yer alması için olağanüstü bir iç baskı altındaydı. Ancak Beyaz Saray için mesele hiçbir zaman Doğu Pakistan'ın iç yapısı değil, uygun bir uluslararası dengenin korunması olmuştu. 1971 yazında Hindistan Büyükelçisi Lakshmi Jha ile yaptığım bir dizi görüşmede bu noktayı vurguladım. 9 Ağustos'ta Nixon'a Jha ile yaptığım şu görüşmeyi bildirdim:

> Amerikan çıkarı, güçlü, kendi kendine yeten bağımsız bir Hindistan'daydı... Doğu Bengal, Hindistan'ın müdahalesi olmasa bile özerklik kazanacaktı. Bizim ise, güçlü ve gelişen bir Hindistan ve bağımsız bir Pakistan görmek dışında, alt kıtayla hiçbir ilgimiz yoktu. Gerçekten de, Hindistan'a yaklaşımımızla Pakistan'a yaklaşımımız arasında bir fark vardı. Hindistan potansiyel bir dünya gücüydü; Pakistan ise her zaman bölgesel bir güç olacaktı. Tüm bu nedenlerden dolayı, yardım meselesini mülteciler meselesinden ve mülteciler meselesini siyasi uzlaşma meselesinden ayırırsak sorun kendiliğinden çözülecekti. Büyükelçi, yardımı mültecilerden ayırmakta bir zorluk görmediğini, ancak mültecileri siyasi uzlaşmadan ayırmanın bir yolunu göremediğini söyledi. [75]

11 Eylül'de, gerilimlerin arttığı bir dönemde, ABD'nin tutumunu Büyükelçi Jha'ya tekrarladım:

> Doğu Bengal'in Pakistan'ın bir parçası olarak kalmasında hiçbir çıkarımız yoktu. Bizim çıkarımız, bir savaşın patlak vermesini ve bu meselenin uluslararası bir çatışmaya dönüşmesini engellemekti. Geri kalanına gelince, hiçbir şekilde aktif bir pozisyon almayacaktık. [76]

Kriz tırmandıkça, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden önceki haftalara benzer bazı durumlar ortaya çıkmaya başladı; iki büyük güç koalisyonu, başlangıçta onları etkilemeyen bölgesel bir çatışma yüzünden karşı karşıya geliyordu. Amerikan bakış açısından, Pekin'e yönelik

girişimimizi mümkün kıldıktan kısa bir süre sonra Pakistan'ı küçük düşürmenin istenmeyen bir durum olacağını düşünüyorduk. Ayrıca, Nixon'ın Çin ziyaretinin altında yatan stratejik planı korumak da önemliydi; bu plan, küresel olarak Sovyet baskısını hafifletmek ve uluslararası düzeni yeniden dengelemekti. Sovyetler Birliği'nin Hindistan ile yeni ittifakı aracılığıyla Güney Asya'ya nüfuz etmesine izin vermek, bu ikinci amacı baltalayacaktı.

Ancak öncelikli ve en önemli hedefimiz, alt kıtada savaşın patlak vermesini önlemekti. Ekim 1971'de Yahya Han, Washington'ı tekrar ziyaret etti ve bu ziyaret sırasında Nixon, Doğu Pakistan için özerklik konusunu gündeme getirdi. Pakistan'ın dört bir yanına yapılan askeri konuşlandırmalardan ve uluslararası kınamadan sarsılan Yahya Han, Mart 1972'de kurulması planlanan Kurucu Meclis'in ardından Doğu Pakistan için özerklik sözü verdi. Biz, Doğu Pakistan için özerkliği, bağımsız bir Bangladeş'in erken ortaya çıkışının bir öncüsü olarak yorumladık.

Yahya Khan'ın ardından, Gandhi'nin 3-6 Kasım 1971 tarihleri arasında Washington'a yaptığı felaketle sonuçlanan ziyaret geldi. Sorunların çözümsüzlüğü, iki liderin birbirlerine karşı mesafeli tavırlarıyla daha da arttı. Nixon, Gandhi'ye Khan'ın Bangladeş'te sıkıyönetimi sivil yönetim ve özerklikle değiştirmeyi kabul ettiğini bildirdiğinde, Gandhi pek ilgi göstermedi. O, Amerika Birleşik Devletleri tarafından desteklenen özerk bir bölge değil, bağımsız bir Bangladeş'e yatırım yapmıştı. Zeki ve sert bir gerçekçi olan Gandhi, mevcut güç dengesinin Hindistan'ın tercih ettiği stratejik sonucu dayatmasına olanak sağlayacağı sonucuna varmıştı.

4 Aralık'ta, bu soğuk ve resmi Beyaz Saray görüşmelerinin ardından Hindistan, Doğu Pakistan'ı işgal ederek çatışmayı bir kez daha yeniden

şekillendirdi ve üçüncü ve son aşamasına soktu. İki yıl sonra Sadat gibi Gandhi de tek taraflı güç kullanımının nihai bir çözümün şartlarını nasıl değiştirebileceğini anlamıştı. Doğu Pakistan, üstün Hint güçlerinin etkisiyle bağımsızlığa doğru kaçınılmaz bir şekilde sürüklenirken, Nixon kamuoyundaki eleştirilerini Hindistan'ın uluslararası kabul görmüş sınırları hiçe saymasıyla ilgili BM'deki açıklamalarla sınırlamıştı. Ancak Gandhi, Hindistan'ın *batı* sınırındaki toprak anlaşmazlıklarını, Pakistan'ın işgal ettiği Keşmir bölgesine (Himalaya eyaleti, 1947'de bölünmüş ve Hindistan daha büyük ve tarihsel olarak en önemli kısmını elinde tutuyordu) karşı önlemler alarak çözmeye karar verdiğinde, Nixon giderek daha aktif hale geldi. Sovyet askeri ve diplomatik yardımıyla desteklenen Hindistan, Pakistan'ı eyalet eyalet parçalama kapasitesine sahipti. Eğer Pakistan, Hindistan-Sovyet ittifakı sonucunda dağılma eşiğine gelirse, Çin doğrudan çatışmalara dahil olabilir ve bu da küresel düzeni alt üst edecek büyük bir savaşa yol açabilir. Her halükarda, böyle bir olaylar zinciri, stratejik açıdan önemli bir bölgede Amerika'nın bir tür önemsizliğini ortaya koyacaktır.

Nixon, Doğu Pakistan'ın iç gelişimini bağımsızlık arayan Bangladeş'in iç liderliğine bırakmaya hazırdı. Ancak Hindistan-Sovyet işbirliğinin Batı Pakistan'ın varlığını tehdit etmesi durumunda sınır çizdi. Karakteristik olarak, Amerikan pozisyonu konusunda hiçbir belirsizliğe izin vermedi. Amerika Birleşik Devletleri'nin Güney Asya'da stratejik dengeye bağlılığını göstermek için, USS *Enterprise* uçak gemisinin önderliğinde Yedinci Filo'nun bir görev gücünün Bengal Körfezi'ne hareket etmesini emretti. Ayrıca, yaklaşan Moskova zirvesindeki başarının Sovyetler Birliği'nin Güney Asya krizindeki davranışına bağlı olacağını ima eden bir bilgilendirme yapmama izin verdi; bu da Sovyet meydan okumaları

durumunda zirveyi askıya almaya hazır olunduğu anlamına geliyordu. Meseleleri kamuoyu önünde doruk noktasına çıkarmak için Nixon, tüm taraflara acil ateşkes için resmi bir teklifte bulundu.

Pekin zirvesinden iki ay, Moskova zirvesinden beş ay önce, dramatik bir karar anı gelmişti. 10 Aralık 1971 Cuma gecesi, Pekin'in Birleşmiş Milletler'deki ilk büyükelçisi Huang Hua ile görüştüm. Çin'in talebiyle gerçekleşen bu görüşmede, büyükelçi mevcut askeri eğilimler devam ederse Çin'in sessiz kalamayacağı konusunda uyardı. Pazar sabahı, başka bir görüşme talep etmesiyle gerilim arttı; bu da görüşmenin amacının bize Çin'in askeri bir hamlesi hakkında bilgi vermek olabileceği endişesini doğurdu. Bu talep, Nixon ve benim, Amerika'nın altın standardından yakın zamanda vazgeçmesini görüşmek üzere Fransız Cumhurbaşkanı Georges Pompidou ile görüşmek için Azor Adaları'na uçmak üzereyken geldi. Nixon, bu kadar kısa sürede görüşmeyi iptal etmenin mali bir paniğe yol açacağını düşünmedi ve alt kıtadaki durumun kötüleşmesi halinde bana da eşlik etmemi istedi.

Dolayısıyla, o zamanlar benim yardımcım olan Alexander Haig, Huang Hua ile yapılan ikinci görüşmede Amerika'yı temsil etti. Çin askeri harekât ilan ederse ne söylenecekti? Ya Sovyetler Birliği karşılık verirse? Nixon, Haig'e Suriye'nin 1970'te Ürdün'ü işgali sırasında İsrail için kullandığımız formülü kullanmasını emretti: Haig'in belirli yorumlarda bulunmaması, ancak Amerika'nın Sovyet askeri hamlesine *kayıtsız* kalmayacağını söyleme yetkisine sahip olması gerekiyordu.

Sonuç olarak, talimatların kullanılmasına gerek kalmadı. Çin mesajı, iki gün önceki aynı uyarıyı tekrarladı, ancak bu sefer ateşkes teklifimize verilen destekle yumuşatılmıştı. 16 Aralık 1971 Perşembe günü Hindistan,

en azından kısmen Nixon'ın çağrısına yanıt olarak batı cephesinde ateşkes ilan etti. [77]

Çatışmanın çözümü, Soğuk Savaş'ta bir dönüm noktası oldu, ancak o dönemde ve bugün yaygın olarak böyle kabul edilmedi. Hindistan'ın ateşkes teklifi, kısmen Nixon'ın stratejik denklemi yeniden dengelemek ve böylece krizi yatıştırmak için askeri sinyaller ve üst düzey diplomasi kullanma isteğinden kaynaklandı. Davranışı, hem Pekin hem de Moskova ile planlanan zirveleri riske attı. Aynı zamanda, jeopolitik amaçlar için Amerikan gücünü kararlılıkla kullanma isteğini de gösterdi; bu ders geleneksel müttefikler tarafından da gözden kaçmadı.

Bangladeş krizi, genellikle 1960'lardaki Amerika'nın dünyadaki ahlaki görevleri hakkındaki tartışmalar bağlamında tanımlanır. Aynı zamanda, dünya tarihindeki ilk gerçek anlamda küresel düzenin şekliyle ilgili ilk kriz olarak da görülebilir. Hem ahlaki hem de stratejik açıdan, Doğu Pakistan krizinin dünya düzenine ve insani değerlere uygun bir şekilde -bir yıldan kısa sürede- nispeten hızlı bir şekilde sonuçlanması, 2011'den itibaren on yıldan fazla süren Suriye iç savaşıyla (Libya, Yemen ve Sudan'daki devam eden iç çatışmalardan bahsetmiyorum bile) keskin bir tezat oluşturmaktadır.

Bangladeş'te Amerika Birleşik Devletleri, ulusal çıkarların dikkatlice tanımlanmış bir tanımına dayanarak hareket etti. Başlıca stratejik hedeflerine odaklandı ve bunları değişen koşullara ve Amerikan yeteneklerine göre ayarladı. İnsani hususları ciddiye aldı ve bunlar adına önemli ve ulaşılabilir önlemler aldı.

Bangladeş krizi, Soğuk Savaş'ın katı iki kutuplu yapısından, Asya'nın giderek artan bir unsur olarak yer aldığı daha karmaşık bir küresel dengeye dönüşümünde önemli bir adımı temsil etti. Uygun anlarda sergilenen

diplomasi, cesaret ve itidalin birleşimi sayesinde, Bangladeş yüzünden küresel bir savaş çıkma olasılığı, mümkün olmaktan imkansız hale geldi. Sonuç olarak, krizin her katılımcısı yeterince kazanç sağladı – veya Pakistan örneğinde olduğu gibi, çok az şey kaybetti – böylece on yıllar boyunca hiçbir büyük ülke bu düzeni bozmadı.

İki ay içinde, Mao ile zirve planlandığı gibi gerçekleşti ve hem Çin hem de ABD'nin herhangi bir gücün Asya'da hegemonya kurma girişimine karşı olduklarını ilan ettikleri Şanghay Bildirisi ile sonuçlandı. Bangladeş bağımsızlığını kazandı; Amerika Birleşik Devletleri, ateşkesin üzerinden dört aydan kısa bir süre sonra Bangladeş'in yeni statüsünü tanıdı. [78] Amerika Birleşik Devletleri hem Hindistan hem de Sovyetler Birliği ile ilişkilerini gerginleştirmiş olsa da, Moskova zirvesi Mayıs 1972'de Güney Asya krizinden önce belirlenen takvime göre gerçekleşti ve Soğuk Savaş'ın geleceğini şekillendiren ve nihayetinde barışçıl bir sonuca götüren sonuçlara yol açtı. ABD'nin Hindistan ile ilişkileri iki yıl içinde iyileşmeye başladı ve o zamandan beri olumlu bir seyir izledi. 1974'te Yeni Delhi'ye yaptığım ziyaret sırasında, iki ülke ABD-Hindistan İşbirliği Komisyonu'nu kurdu ve bu komisyon, günümüze kadar hızlanmaya devam eden çıkarların senkronizasyonunun kurumsal temeli haline geldi. [79]

NIXON VE AMERIKAN KRIZI

Tarihsel hafıza çoğu zaman kaçınılmazlık görünümüyle donatılmıştır; anın katılımcılarına eşlik eden ve zaman zaman onları altüst etme tehdidinde bulunan şüphe, risk ve olayların rastlantısal doğası ortadan kalkmıştır.

Nixon'ın liderliği, kendi gizli kıyamet duygusunun üstesinden gelme cesaretinden ve belirsizliğin acısı içinde karmaşık jeopolitik eğilimleri geniş bir ulusal çıkar tanımına entegre etme ve bunu olumsuzluklar karşısında sürdürme yeteneğinden oluşuyordu. Nixon, barışın, gerilim ve çatışmanın neredeyse önceden belirlenmiş olduğu bir dünyada, özenli devlet adamlığının kırılgan ve tehlikeli derecede geçici bir sonucu olduğuna inanarak çalıştı. Devlet adamının görevi, geleceğe dair ilham verici bir vizyon temelinde çatışmaları çözmeye çalışmaktı.

1994'te Richard Nixon'ın cenazesinde, onun "Quaker gençliğindeki barış vizyonunu ilerlettiğini" belirtmiştim. Bu, açık ve doğrudan bir anlamda doğrudur: Amerikan birliklerini Vietnam'dan eve getirdi, Orta Doğu ve Güney Asya'daki savaşların sona ermesine yardımcı oldu ve Sovyetlerle olan süper güç rekabetinde tek taraflı tavizler yerine diplomatik girişimlerle itidal için teşvikler getirdi. Ancak barış vizyonu, Amerikan çıkarlarını ve genel istikrarı ilerletirken Çin'e açılım yoluyla küresel sisteme çok kutupluluğu getirerek dünya düzenini yeniden şekillendirme biçiminde de kendini gösterdi.

Nixon, Amerika'nın rolünü zayıflayan hakimiyetten yaratıcı liderliğe dönüştürerek bir süreliğine başarılı oldu. Ancak Ağustos 1974'te Watergate trajedisi nedeniyle yönetiminin çökmesi ve sekiz ay sonra Saigon'un düşmesi, dış politika yaklaşımının Amerikan düşüncesi üzerinde hak ettiği etkiyi yaratmasını engelledi. Sonuç olarak, Amerika Birleşik Devletleri'nin Soğuk Savaş'taki nihai zaferi ve Sovyet imparatorluğunun çözülmesi, jeopolitik terimlerden ziyade ideolojik terimlerle algılandı ve Amerika'nın dünya hakkındaki kendinden emin doğrularının bir doğrulaması olarak anlaşıldı.

Bu gerçekler, Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin yaklaşımının büyük bir bölümüne yön vermiştir. Bunlar arasında, rakiplerin kendi dinamikleri nedeniyle çökeceğine veya ezilebileceğine; ülkeler arasındaki sürtüşmenin, her iki tarafın da geçerli olarak gördüğü farklı çıkarlar veya değerlerden ziyade, daha çok yanlış anlama veya kötü niyetten kaynaklandığına; ve yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'nin bir itmesiyle, kurallara dayalı bir dünya düzeninin, insanlığın kaçınılmaz ilerlemesinin bir ifadesi olarak doğal olarak gelişeceğine olan inanç yer almaktadır.

Bugün, Nixon başkanlığından yarım yüzyıl sonra, bu dürtüler Amerika Birleşik Devletleri'ni, Nixon'ın 1960'ların sonlarında devraldığı duruma çarpıcı derecede benzer bir duruma getirdi. Bir kez daha, önce aşırı güvenin aşırı genişlemeye yol açtığı, ardından da aşırı genişlemenin yıkıcı bir öz şüphe doğurduğu bir hikaye söz konusu. Bir kez daha, dünyanın neredeyse her bölgesinde, Amerika Birleşik Devletleri hem stratejilerine hem de değerlerine yönelik büyük ve iç içe geçmiş zorluklarla karşı karşıya. Uzun zamandır beklenen evrensel barış gelmedi. Bunun yerine, felaket niteliğinde bir çatışma potansiyeli yeniden ortaya çıktı.

Ve bir kez daha, pervasız zafercilik ile haklı feragat arasında gidip gelmeler, Amerika'nın dünyadaki konumu için tehlike sinyali veriyor. Amerikan dış politikası için hem gerçekçi hem de yaratıcı, Nixonvari bir esneklik gerekiyor. Nixon'ın görev süresi ile bugün arasında birçok önemli fark olmasına rağmen, devlet adamlığından tanıdık üç ilke Amerika Birleşik Devletleri'ne fayda sağlamaya devam edecektir: ulusal çıkarların merkeziliği, küresel dengenin korunması ve güç dengesinin tanımlanabileceği ve gözlemlenebileceği bir meşruiyet çerçevesi

oluşturmak için büyük ülkeler arasında sürdürülen ve yoğun görüşmelerin yaratılması.

Nixon'ın liderliğinin bazı nitelikleri bu ilkelerin hayata geçirilmesine yardımcı olurdu: ulusal gücün farklı yönlerinin birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu anlama; küresel dengedeki ufak değişimlerin farkında olma ve bunları dengeleme becerisi; taktiksel cesaret için hayal gücü; bölgesel karışıklıkların yönetimini küresel bir stratejiyle ilişkilendirme yeteneği; ve Amerika'nın tarihi değerlerini çağdaş zorluklara uygulama vizyonu.

Küresel düzeni yönetmek, ABD'nin gelişen ve çoğu zaman belirsiz olaylara karşı son derece duyarlı olmasını gerektirir. Ayrıca stratejik öncelikleri belirleme yeteneği de gerektirir. Kendimize şu soruları sormalıyız: Hangi tehditler ve fırsatlar müttefik gerektirir? Ve hangileri Amerikan ulusal çıkarları ve güvenliği için o kadar önemlidir ki, gerekirse onlarla tek başımıza mı mücadele edeceğiz? Çok taraflı taahhüt ne zaman gücü artırır ve ne zaman vetoları çoğaltır? Barış hedefine ulaşmak için, çatışmacı rekabet biçimleri, ortak bir meşruiyet duygusuna yer bırakmalıdır. Dengeli güç ve üzerinde anlaşılmış meşruiyetler birlikte, barış için en sağlam yapıyı sağlar.

Nixon, görevdeki ilk döneminin sonlarına doğru, Kongre'nin ortak oturumunda yaptığı konuşmada, yönetiminin o zamana kadar dış politikada elde ettiği sonuçları hem ulusal bir başarı hem de küresel bir misyon olarak nitelendirerek sundu:

> Amerika'nın eline eşi benzeri görülmemiş bir fırsat verildi. Umudun bu kadar haklı olduğu ya da rehavetin bu kadar tehlikeli olduğu bir zaman hiç olmamıştı. İyi bir başlangıç yaptık. Ve başladığımız için, tarih şimdi bize bunu sonuna kadar götürmek için özel bir yükümlülük yüklüyor. [80]

Nixon'ın diplomasisinin özü, Amerikan gücünün ve ulusal amacının iç tartışmalarla tükenme noktasına gelmesinin ardından, bu gücü ve amacı disiplinli bir şekilde uygulamasına dayanıyordu. 1972 seçimlerinden sonra, yönetimin ilk dönem diplomatik başarılarının ardındaki yöntem ve düşüncenin, Amerikan dış politikasının kalıcı bir 'okulu'na dönüştürülebileceği – sadece stratejinin değil, zihniyetin de yeniden ayarlanması – olasılığı vardı. Bu senaryoda, Amerika'nın istisnai konumu, hem içsel gücünün ustaca ve ölçülü bir şekilde kullanılmasına hem de kurucu ilkelerini doğrulama kararlılığına bağlı olarak anlaşılacaktı.

Ancak Nixon'ın bu konuşmayı yapmasından sadece iki hafta sonra Watergate'te bir hırsızlık olayı yaşandı.

4

ANWAR SADAT: AŞKINLIĞIN STRATEJISI

ANWAR SADAT'IN ÖZEL NITELIĞI

Bu ciltte ele alınan altı lider, kendi toplumları için yeni bir amaç edinme konusundaki kararlılıkları ve her birinin bu amacı anlamlı bir gelenekle ilişkilendirme çabası bakımından birbirlerine benzerler. Mirasları tartışmalı olsa da, beş tanesi gelecek nesiller tarafından tanınmış ve ülkelerinin tarihine dahil edilmiştir.

1970-1981 yılları arasında Mısır cumhurbaşkanlığı yapan Enver Sadat'ta durum farklıydı. Onun başarıları çoğunlukla kavramsal nitelikteydi ve suikast sonucu hayata geçirilmesi sekteye uğradı; sayıca az olan bölgesel halefleri, çabalarının vizyoner yönlerinden ziyade yalnızca pratik yönlerini benimsedi ve ona aşıladığı kararlı cesareti sergilemediler. Sonuç olarak, en büyük başarısı olan İsrail ile barış, çok az kişi tarafından hatırlanıyor ve daha derin ahlaki amacı neredeyse herkes tarafından göz ardı ediliyor; oysa bu barış, İsrail-Filistin Oslo Anlaşmaları, İsrail ile Ürdün arasındaki barış ve İsrail'in Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Sudan ve Fas ile diplomatik normalleşmesinin temelini oluşturmuştur.

Görünüşte çözümsüz bölgesel çatışma ve diplomatik çıkmaz döneminde, Sadat'ın katkısı, kavramsal olarak emsalsiz ve uygulama açısından cesur bir barış vizyonuydu. Hayatının ilk dönemlerinde etkileyici olmayan, yetişme yıllarında devrimci olan, yüksek ulusal makama ulaştıktan sonra bile sadece ikincil bir figür gibi görünen ve cumhurbaşkanlığına yükselişinde ciddiye alınmayan Sadat, vaadi henüz yerine getirilmemiş bir barış kavramı ortaya koydu. Ortadoğu'da başka hiçbir çağdaş figür, benzer özlemleri dile getirmemiş veya bunları gerçekleştirme yeteneğini göstermemiştir. Bu nedenle, onun kısa dönemi tarihte çarpıcı bir ünlem işareti olarak kalmaktadır.

Mısır Cumhurbaşkanı olarak Sadat, bölgesel çağdaşlarının kalıbına uymuyordu: Arap Orta Doğu ve Kuzey Afrika'yı tek bir bayrak altında birleştirmeye adanmış ulusal liderler. Karizmatik selefi Cemal Abdül Nasır'dan, tiyatrocu Libyalı komşusu Muammer Kaddafi'den veya Suriye'nin sert askeri gerçekçi lideri Hafız Esad'dan farklı olarak Sadat, uluslararası sisteme yaklaşımlarını inceledikten sonra, Batı'da uygulanan diplomasi yöntemlerine dramatik bir şekilde yöneldi. Stratejisi, o dönemde Arap ve İslam dünyasını saran pan-Arap milliyetçiliği ve bağlantısızlığın yerine ulusal egemenliği ve Amerika Birleşik Devletleri ile uyumu önceliklendirdi. Sadat, stratejik hayal gücüne olağanüstü insani nitelikler ekledi: metanet, empati, cesaret ve hem pratik hem de mistik bir ağırlık. Politikaları, kişisel düşüncelerinden ve kendi içsel dönüşümlerinden organik olarak kaynaklandı.

Bu bölüm, bu evrimleri izlemeye, zamanının geleneksel bilgeliğine karşı kendini nasıl koruduğunu ve böylece Ortadoğu'yu on yıllarca çarpıtan ve

Mısır'ı kan kaybından kurutan ideolojileri nasıl aştığını anlamaya yönelik bir çabadır.

TARIHIN ETKISI

Mısır tarihi, ona olağanüstü bir süreklilik ve medeniyet bütünlüğü duygusu kazandırmıştır. Binlerce yıldır, Aswan'ın kuzeyindeki Nil vadisi ülkenin topraklarının çekirdeğini oluşturmuştur. Ve yirmi üç yüzyıllık sözde yabancı yönetime rağmen – önce Ptolemyler, ardından Romalılar, Bizanslılar, bir dizi halife, Memlükler, Osmanlılar ve nihayet İngilizler – Mısır, görünürdeki fatihlerinden yerel kontrolü geri almayı başarmıştır. Büyük İskender'in günlerinden beri hiçbir zaman tam bağımsız olmamış olsa da, Mısır hiçbir zaman tam anlamıyla bir koloni olarak da boyun eğmemiştir; bunun yerine, firavunvari bir kılıkta sonsuzluğu yaşayan bir medeniyet olmuştur. Böylesine ayırt edici bir karakter, her zaman sadece bölgesel bir statüden daha fazlasını ilan ederdi. Bu anlamda, Sadat'ın başkanlığından önce ve başkanlığı sırasındaki temel görevi, Mısır medeniyetinin kalıcı bağımsızlığı güvence altına alma özleminin bir ifadesiydi.

Sürekliliğine rağmen, Mısır yüzyıllardır iki medeniyet kimliği arasında gidip gelmiştir. Bunlardan biri, Mısır merkezli, Ptolemaios hanedanının antik Akdeniz krallığıyla ortaya çıkmış ve Yunanistan ile Roma'ya yönelmiştir. Bu çerçevede Mısır, Helenistik dönem ve erken Roma İmparatorluğu boyunca önemli bir yere sahipti. İskenderiye, antik dünyanın merkezi bir ticaret merkezi olarak hizmet etmiş ve Nil'in verimli kıyıları Akdeniz havzasının tahılının büyük bir kısmını üretmiştir.

Ülkenin ikinci ve daha yeni kimliği – Mekke'ye yönelmiş bir İslam devleti kimliği – on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıl başlarındaki, Arabistan ve Levant'ı etkilemeyi ve fethetmeyi amaçlayan Memlük Ali Bey ve Osmanlı askeri komutanı Muhammed Ali gibi yayılmacılar tarafından yeniden canlandırıldı. 1805'te, Napolyon'un Mısır'daki kısa süreli görünümünden sonra, Muhammed Ali kendisini ilk Hidiv olarak – esasen Osmanlı egemenliği altında bir vali – ilan etti ve sonraki 150 yıl boyunca Mısır'ı yönetecek bir hanedan kurdu; onun soyundan gelenler de Hidiv olarak bilinecekti. Modern Mısır görüşü böylece büyük ölçüde, ancak tamamen değil, İslami bir bakış açısıyla ortaya çıktı. [1]

Uzun on dokuzuncu yüzyıl boyunca, Mısır bağımsızlık ruhu Batı idealleriyle iç içe geçti. Mısır, liberal Arap düşüncesinin (*el nahda* , Mısır Rönesansı) bolluğunu yaşadı; bunların çoğu liberal ve devrimci Fransız yazılarından yapılan çevirilerden ilham aldı. [2] 1870'lerin sonlarında, on altıncı yüzyıldan beri ülkenin yöneticileri olan Osmanlılar, geçici olarak halkın siyasi temsilini destekleyen yazılı bir anayasa oluşturdu ve parlamenter yönetimi denedi.

Bu ilham anında, Mısır'ın kimlikleri, Batı siyasi yapılarının ilkeleriyle uyumlu, yeniden canlandırılmış bir İslam'ı dile getiren büyük reformist filozoflar Cemal el-Din el-Afgani ve öğrencisi Muhammed Abduh'un örneklediği entelektüel bir kaynaşmayı üretmek üzere üst üste bindi. [3] Ancak bu vizyonerler kuralın istisnası olduklarını kanıtladılar. Ülke, Mısır düşüncesindeki bölünmelerin üstesinden gelebilecek bir başkasını beklemek için üç çeyrek yüzyıl daha bekleyecekti.

19. yüzyılın ikinci yarısında zayıflayan Osmanlı yönetiminden fiilen bağımsızlık kazanan Mısır Hidivleri, ülkeyi borç batağına sürükledi ve bu

durum 1875'te Mısır'ın Süveyş Kanalı'ndaki hissesinin İngiltere'ye satılmasına ve Mısır'ın oradaki işletme haklarından vazgeçmesine yol açtı. Bu şekilde, 1876'dan itibaren Paris ve Londra, Mısır maliyesi üzerinde kontrol kurmaya başladı. 1882'de İngiltere Mısır'ı işgal etti ve kendisini Mısır'ın 'koruyucusu' ilan etti. [4] Bundan böyle, Mısır milliyetçiliği, bir zamanlar kendisine ilham veren yazarların aynı Avrupa güçlerine karşı kendini ifade etmeye başladı. Yeni bir Arap dayanışması duygusuyla birleşen ve İngiltere'nin devam eden müdahalesine duyulan kızgınlıkla beslenen milliyetçilik, 20. yüzyılın ilk yarısında Mısır'ın büyük bir bölümünün zihniyetini karakterize etti.

Anwar Sadat, Aralık 1918'de işte bu ortamda dünyaya geldi.

ERKEN DÖNEM

Anwar Sadat, orduda devlet memuru olarak çalışan kısmen Türk kökenli bir babanın ve zorla Mısır'a getirilip köleleştirilen Sudanlı bir annenin on üç çocuğundan biriydi. [5] Aile, Anwar altı yaşına gelene kadar Nil deltasındaki kırsal bir köy olan Mit Abu al-Kum'da yaşadı, daha sonra Kahire'nin bir banliyösüne taşındılar.

Kahire'deki dönem zordu: Sadat'ın babası başka bir kadınla evlenerek Sadat'ın annesini ve çocuklarını aile içinde ikinci sınıf statüsüne düşürdü. Beslenecek çok ağız vardı ve aile bazen ekmek alacak kadar bile parası yoktu. [6] Sadat bu döneme kamuoyu önünde neredeyse hiç değinmezdi; kalabalık ve çok sıradan bir şehir dairesinde geçen çocukluğunu hatırlamak yerine, pastoral kırsal kesimdeki çocukluğunu hatırlamayı tercih ederdi. [7]

Hayatının ilerleyen dönemlerinde kamuoyu önünde yaptığı konuşmalarda sık sık kendisini Nil'in çocuğu ve bir çiftçi olarak tanıtırdı. [8]

Sadat gençliğinde, herhangi bir siyasi teori veya ideolojiden önce gelen içgüdüsel bir vatanseverlik sergiliyordu. Mit Abu al-Kum'da çocukken, sömürgecilik karşıtı ikon Mahatma Gandhi'ye hayranlık duyuyor, beyaz bir çarşafa bürünüyor ve 'yemek yemek istemiyormuş gibi' davranıyordu. [9] Babasının işinin niteliğini belirlediği için İngiliz gücünün devam ettiğinin farkındaydı; örneğin, İngilizlerin 1924'te Mısır birliklerini Sudan'dan zorla çekmesinden sonra babası eve döndü.

Genç Enver ara sıra atıştırmalık olarak kraliyet bahçesinden kayısı çalardı. [10] Sekiz yaşındayken, Mısır'ın İngiliz yanlısı bakanlarının görevden alınması için yapılan sokak gösterilerine katıldı. Ergenlik çağında, Sadat'ın Kahire mahallesinde motosikletiyle dolaşan İngiliz polis memurundan nefret ediyordu.

Aile, eğitime büyük önem veriyordu: Anwar'ın baba tarafından dedesi okuryazardı (o dönemde Mısır köylerinde nadir görülen bir durumdu) ve babası Mit Abu al-Kum'da eğitim yeterliliği elde eden ilk erkekti. [11] Kısıtlı mali durumlarına rağmen, aile Anwar ve ağabeyinin eğitim masraflarını karşılamayı başardı. Dindar bir Müslüman olarak yetiştirilen Anwar, iki farklı orta sınıf okulda öğrenci olarak hem Kur'an hem de Hristiyan geleneklerinde eğitim gördü. Geniş ve iştahlı bir şekilde okudu.

Sadat, alt ve orta sınıflardan öğrenci almaya yeni başlamış olan Kahire'deki Kraliyet Askeri Akademisi'ne kabul edildiğinde, sınıf farklılığının belirginliğinin daha çok farkına vardı. [12] Kabulü, devlet hiyerarşisinde yeterince yüksek mevkide bulunan ve nüfuz sahibi olan uzak

tanıdıklarından referans istemek gibi zahmetli ve alçakgönüllü bir süreçten geçerek sağlanmak zorunda kaldı.

Genç yetişkinlik döneminde, vatansever içgüdüleri siyasi bir felsefeye ve benlik duygusuna dönüşmeye başladı. Kahire'deki dairesinin duvarında Kemal Atatürk'ün bir portresi vardı; askeri akademideyken Türk kahramanının biyografisini okumuştu. [13] Daha sonra eğitimini sürdürmek için sık sık kitapçılara gitti.

Sadat gençliğini hem ailesinde hem de okulda aşağılık duygusuyla geçirdi. İlk yıllarındaki koşullar, hırsızlık yoluyla ya da uyum sağlamanın küçük aldatmacalarıyla hayatta kalmayı öğrenmesine vesile oldu. Bu uyum becerileri, devrimci olarak ve başkanlığının ilk yıllarında ona büyük fayda sağlayacaktı.

Zeki ve çocukluğundan beri maneviyat eğilimli olmasına rağmen, genç Sadat henüz tam olarak olgunlaşmamıştı ve daha sonra geliştireceği fikirlerle başlamamıştı. Yine de yeni anlayışlara açıktı ve gerçekten meraklıydı. Doğal açıklığı, geniş bir olasılık yelpazesini kavramasına olanak sağladı. Ve yeni düşüncelerin ima ettiği şeyleri takip etme azmine sahipti.

Sadat'ın ergenlik ve erken yetişkinlik dönemi, çelişkili siyasi eğilimlerin arka planında gelişti. 1882'den 1914'e kadar Osmanlı İmparatorluğu, Mısır'ı özerk bir eyalet olarak elinde tuttu, ancak İngilizlerin fiili kontrolü onu 'örtülü bir himaye' haline getirmişti. [14] 1914'te, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte, İngiltere Mısır'ı İngiliz himayesi altında bir sultanlık ilan etti ve Osmanlı yönetiminin kalıntılarına karşı Arap isyanını teşvik etti. [15] 1922'de, İngiltere'nin popüler Vafd Partisi'ni dışlaması nedeniyle yıllarca süren huzursuzluğun ardından, [*] Mısır'a isteksizce uzun

zamandır vaat edilen resmi bağımsızlık verildi ve böylece himaye ve sultanlıktan krallığa dönüştü. Ali hanedanının dokuzuncusu Sultan Fuad I, Kral Fuad I oldu. Bu, başlangıçta sadece nominal bir değişiklikti; İngiltere hala Süveyş Kanalı'nın işletmesini, Mısır'a yabancı müdahalenin önlenmesini ve Mısır'ın güvenliğinin, dış ilişkilerinin ve uluslararası iletişiminin 'korunmasını' kendi elinde tutuyordu. [16]

Sembolik bağımsızlık, Mısır hükümetinin bazı yetkilerini artıran ve ülkedeki İngiliz askeri varlığını azaltan 1936 İngiliz-Mısır Antlaşması'nda olduğu gibi, yavaş yavaş özyönetimde gerçek kazanımlara yol açtı. Ancak bu ilerlemeye ilişkin iyimserlik, Vafd Partisi'nin tam bağımsızlığı veya İngiliz yönetimi altında kalan Sudan üzerindeki Mısır kontrolünün yeniden sağlanmasını başaramaması nedeniyle artan halk hayal kırıklığıyla karşılandı. [17]

Reformlara karşı halkın umutsuzluğu ve İngilizlere karşı muhalefet, Şubat 1942'de İngiliz birlikleri ve tanklarının Abdeen Sarayı'nı kuşatmasıyla doruğa ulaştı ve Fuad'ın halefi Kral Faruk'u İngilizler tarafından seçilen bir hükümeti onaylamaya zorladı. [18] Mısırlı milliyetçiler daha sonra kralın aşağılanmasını, takip eden on yıldaki devrimin doğrudan nedeni olarak gösterdiler. [19]

Mısır'daki devrimci grupların savunduğu ilkeler, Sadat'ın en eski dini ve siyasi inançlarına hitap ediyordu. İslami bir Mısır'a inanarak [20] Müslüman Kardeşler'in kurucusu Şeyh Hasan el-Banna'yı putlaştırdı ve onunla görüştü. [21] El-Banna da gerçek bağımsızlığın elde edilmesi konusunda tavizsiz bir tutum sergiliyordu. Sudanlı kökeni sayesinde Sadat, Sudan'daki devam eden İngiliz yönetimini kişisel bir hakaret olarak görmeye başladı.

Ona göre İngilizler suçlu müdahalecilerdi ve Winston Churchill, Mısır'ı aşağılayan bir 'hırsız' ve 'nefret edilen düşman'dı. [22]

1939'da, henüz akademiden yeni mezun olmuş on dokuz yaşındaki bir teğmen olan Sadat, Cemal Abdül Nasır adında başka bir genç subayla tanıştı. Nasır, Mısır ordusu içinde yeraltı devrimci bir grup olan Özgür Subaylar'ı kurmuştu. Müslüman Kardeşler gibi, Özgür Subaylar da bağımsızlık kazanmak için silahlı çabalara başvurmayı planlıyordu. Sadat, Nasır'ın harekete katılma davetini büyük bir istekle kabul etti.

Sadat'ın İngiliz karşıtı coşkusu onu devrimci şiddet yoluna sürükledi. Haziran 1940'ta, Fransa'nın çöküşü ve İtalya'nın artan genişleme iştahıyla Kuzey Afrika, İkinci Dünya Savaşı'nın bir savaş alanı haline geldi. Ülkesi nominal olarak İngilizlerle birlikte savaşsa bile, İngilizleri kovmaya takıntılı olan Sadat, Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Arap İsyanı'nın önde gelen liderlerinden Aziz el-Masri'den ilham aldı. El-Masri, Osmanlıları Arap Yarımadası'ndan çıkarmak için İngilizlerle işbirliği yapmıştı. [23]

El-Masri'nin örneğinden yola çıkarak – düşmanın düşmanını dost gibi görmek – Sadat, Kuzey Afrika'da faaliyet gösteren Alman kuvvetleriyle yazışmaya ve onları desteklemeye başladı. İngiliz askerlerinin yanında konuşlanan Sadat, isyan düşüncelerini besliyordu. Anılarında, 'o zamanlar, 1941 yazında... aslında bir devrim için ilk planı ben ortaya koydum' diye hatırlayacaktı. [24]

Ardından, 1942 yazında, Libya'dan Mısır'a Nazi taarruzunu yöneten General Erwin Rommel'in ortaklarına mesaj göndermeye çalıştı. Bu konuda yalnız değildi: Şubat 1942'de Kahire'deki kalabalıklar Rommel ve

birliklerine destek haykırmıştı. [25] Ancak Sadat'ın mesajları ele geçirildi; İngilizler tarafından tutuklandı ve hapse atıldı.

HAPISHANEDE DÜŞÜNCELER

Sonraki altı yıl boyunca, savaş sırasında ve sonrasında, Sadat sürekli olarak hapse girip çıktı (1942-4 ve 1946-8). İlk hapis cezasından birden fazla kez kaçtı ve bu süre zarfında firari olarak yaşadı ve Özgür Subaylar hareketinde aktif kaldı. Ocak 1946'da, İngiliz yanlısı maliye bakanı Amin Osman'ın suikastına karışmak suçlamasıyla yargılandı. Yirmi yedi ay boyunca, çoğu zaman hücre hapsinde, yargılanmayı bekledi ve sonunda beraat etti – ancak daha sonra olaya karıştığını itiraf etti.

O hapis ve uzun süreli tecrit altındayken, diğer Özgür Subaylar faaliyetlerine devam ettiler. Yeni filizlenen hareketi iyi finanse edilmiş, hiyerarşik bir örgüt haline getirdiler. Çoğu, gizlice devrim planları yaparken, Mısır ordusunun sıradan saflarında kaldı. Onları bekleyen, amaçlarını değiştirecek bir şoktu: 14 Mayıs 1948'de İsrail devletinin kurulması.

Yeni devletin bağımsızlık bildirgesinin David Ben-Gurion tarafından Tel Aviv'deki bir toplantıda okunması ve ABD Başkanı Harry Truman'ın İsrail'i derhal tanımasıyla birlikte, komşu Arap devletleri, Filistin Mandası'ndaki Arapları ve Yahudileri kasıp kavuran iç savaşa dahil oldular. Mısır, Ürdün, Suriye ve Irak işgal etti ve bağımsız bir İsrail devletinin kurulmasını engellemeye yönelik başarısız on aylık bir kampanya başladı. Bunu yirmi beş yıl süren aralıklı savaşlar izleyecekti.

Ekim 1948'e gelindiğinde Mısır kuvvetleri ağır kayıplar veriyordu; Ocak 1949'a gelindiğinde Gazze Şeridi'nde geri püskürtülmüş ve kuşatılmışlardı; Şubat ayına gelindiğinde ise ateşkes imzalamışlardı - bunu yapan ilk ama son Arap savaşçısı değillerdi. [26]

Bu yenilgi, Arap Birliği'nin üyelerinin birbirinden farklı ulusal ordularını koordine edememesinden kaynaklanan bir utanç kaynağıydı. 1948-49 savaşının gazileri, gelecekteki Mısır Cumhurbaşkanları Naguib ve Nasır da dahil olmak üzere, bu hezimetin Arap bölünmüşlüğünden kaynaklandığına inanıyordu. Bu durum, yeni bir pan-Arap projesini tetikledi: İsrail'le yüzleşmek ve Batı etkisine karşı koymakla görevli Arap devletlerinin askeri birliği. Belki de İsrail'in kurulması birçok Mısırlı tarafından bölgeye Avrupa'nın bir başka dayatması olarak algılandığı için, Mısır'ın Arap davalarıyla daha da büyük bir özdeşleşmesi ve Batı'ya karşı daha şiddetli bir kızgınlık ortaya çıktı.

Sadat hapisten çıktığında ve Özgür Subaylar'la (artık liderlik organı olan Kurucu Konsey'in bir üyesi olarak) yeniden bir araya geldiğinde, bazı yönlerden onlardan ayrı kalmıştı. Özgür Subaylar'ın çoğu 1948 savaşında savaşmıştı. Sadat'ın ise savaşla yalnızca dolaylı bir ilişkisi vardı ve Arap birliğine olan coşkusu da benzer şekilde azalmıştı.

Üstelik hapishanede derin bir dönüşüm geçirmişti. Tek başına kaldığı hücrede bunalmak yerine, daha sonra 'içsel güç' olarak hatırladığı şeyi geliştirmişti. Kırsal çocukluğunun yavaş ritimleriyle zaten şekillenmiş olan Sadat, hapishanede daha da büyük bir dinginlik bulduğunu iddia etti. Ancak bu, durağanlığa elverişli bir dinginlik değildi. Aksine, 'değişim kapasitesi' idi. [27] Sadat anılarında şöyle yansıtacaktı: 'O tenha yerde yaşam ve insan doğası üzerine yaptığım tefekkür bana, düşüncesinin özünü değiştiremeyen

kişinin asla gerçeği değiştiremeyeceğini ve bu nedenle asla ilerleme kaydedemeyeceğini öğretti.' [28]

Ağustos 1948'de nihayet serbest bırakıldığında Sadat hâlâ devrimci davaya bağlıydı, ancak artık yurttaşlarının fikirlerine eleştirel olmayan bir şekilde bağlı değildi. Daha önceki inançlarını sorgulayacak özgüveni geliştirmişti.

MISIR'IN BAĞIMSIZLIĞI

Mısır monarşisinin gözden düşmesi, İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı gerilim ve 1948 yenilgisinin utancı, Mısır halkının İngiliz karşıtı duygularını daha da artırdı. Ekim 1951'de, ülkenin parlamentosu, Mısır egemenliği için görünürdeki tüm avantajlarına rağmen, Süveyş Kanalı çevresinde İngiliz askeri varlığının devam etmesinin temelini oluşturan 1936 tarihli İngiliz-Mısır Antlaşması'nı tek taraflı olarak feshetti. İngilizler ayrılmayı reddedince, Mısırlılar kanalda kalan birlikleri abluka altına aldı.

Çıkmaz, aktif çatışmalara dönüştü. 25 Ocak 1952'de İngiliz tankları İsmailia'daki Mısır polis karakolunu yıktı ve kırk üç adamı öldürdü. İki gün sonra, binlerce öfkeli Kahireli sokaklara döküldü. Ardından gelen isyanlar Kahire'nin merkezinin büyük bir bölümünü alevler içinde bıraktı; bu olay 'Kara Cumartesi' olarak bilindi. [29] Sonraki aylarda, parlamenter çoğunlukla hükümet kurmak imkansız hale geldi; art arda üç hükümet kuruldu ve ardından dağıtıldı.

Özgür Subaylar durumun kritik bir noktaya ulaştığını gördüler: halk hazırdı ve hükümet çaresizdi. Britanya'nın Amerikan müttefikini oldubittiye

ikna ederek 'Britanyalıları etkisiz hale getirmeyi' uman Subaylar, ABD büyükelçiliğine büyük bir hamlenin yakında yapılacağı haberini gönderdiler. [30] 23 Temmuz 1952'de, henüz bebek olan oğlu Kral II. Fuad lehine tahttan feragat eden Faruk'a karşı başarılı bir darbe gerçekleştirdiler.

Kralın tahttan feragat bildirisini kaleme alan ve subayların zaferini radyodan ilan eden Sadat'tı. Onun alçakgönüllü açıklaması, Mısır hükümetinin ve ordusunun iç yeniden yapılanmasını, yabancı etkisinin ortadan kaldırılmasını ve diğer devletlerle eşitlik temelinde diplomatik ilişkilerin kurulmasını vurguladı. [31]

Yeni doğmuş bir kral için gelenek olduğu üzere, monarşiyi yönetmek üzere bir naipler konseyi devreye girdi. Ancak gerçek güç artık General Naguib'in başında olduğu Devrimci Komuta Konseyi'nin (RCC) elindeydi. RCC, üç yıllık bir geçiş dönemi için yöneteceği yeni bir anayasal tüzük ilan etti. 1953 yazında RCC monarşiyi kaldırdı, Mısır'ı cumhuriyet ilan etti ve Naguib'i cumhurbaşkanı ve başbakan olarak atadı. Nasır ise başbakan yardımcısı olarak görevlendirildi.

Nasser ve Naguib arasında kısa süre sonra bir liderlik rekabeti başladı. İkincisi geniş ulusal desteğe sahipti, ancak daha yaşlı bir kuşaktandı; bu arada Nasser'in karizması Özgür Subayların hayal gücünü ateşlemeye devam ediyordu. 1954 baharında Nasser, Naguib'in önemli bir seçmen kitlesi olan kilit ordu subaylarını, liderlerinin çoğulculuğa ve parlamentarizme olan bağlılığının Mısır'ı anarşiden bir adım uzaklaştırdığına ikna etti. [32]

Orduyu kazandıktan sonra Nasır, hırslarının peşinden gitmekte özgürdü. Ekim 1954'te bir kürsüde konuşurken kendisine sekiz kurşun sıkıldı. Hepsi mucizevi bir şekilde ıskaladı. Yara almadan Nasır konuşmasını bitirdi:

'Hadi, beni vurun,' diye doğaçlama yaptı. 'Nasır'ı öldüremezsiniz çünkü tüm Mısır halkı Nasır olur.' [33]

Bazıları, ateş açmanın kurgulandığını iddia ediyor. Kurgulanmış olsun ya da olmasın, büyük bir etkisi oldu. Kasım 1954'te Nasır, üç yıllık geçiş anayasası altında ortaya çıkan popülarite dalgasını kullanarak başkanlığa geldi ve bu süreçte Naguib'i görevden alarak RCC'nin liderliğini devraldı. [34]

Nasser ve Naguib arasındaki mücadele aynı zamanda Mısır'da demokrasinin geleceği üzerine bir mücadeleydi. [35] 1954'te, Naguib'in RCC kanadı, parlamentoya önemli yetkiler veren bir anayasa taslağı hazırlamıştı. Ancak bu fraksiyon Nasser'in destekçileri tarafından alt edildi ve Haziran 1956'da Mısır'ın ilk cumhuriyet anayasası, nispeten denetimsiz bir yürütme organı yarattı; bu da ordunun iktidarı paylaşmaktan duyduğu rahatsızlığın bir tezahürüydü. [36] Aynı zamanda Nasser yeniden cumhurbaşkanı seçildi.

Nasır, kurnaz manevralar ve olağanüstü bir zarafetle ana rakibini saf dışı bırakmıştı. Konsey, bir dizi popüler politika ile sıradan Mısırlıların gönlünü kazanmıştı: sanayileşme ve eğitime yatırım, toprak reformu (aristokrasiyi zayıflatan) ve unvanların kaldırılması (çoğunlukla Türk-Çerkes elitlerinin elinde bulunan). Müslüman Kardeşler'in şiddet içeren provokasyonlarına karşılık olarak Konsey, 1953 kışında siyasi partileri de yasaklamıştı. Bu şekilde Nasır ve siyasi müttefikleri, devrimi otokratik otoriteyle değiştirmeyi başardılar. [37]

DEVRIMIN SÖZCÜSÜ

Başkan Nasır döneminde Sadat, Mısır devlet medyasının arkasındaki güçtü; Aralık 1953'te günlük *el-Gumhuriah* ('Cumhuriyet') gazetesini kurdu ve birkaç yıl boyunca genel yayın yönetmeni ve tanınmış bir köşe yazarı olarak görev yaptı. [38] Onun önderliğinde gazete emperyalizmi kınamaya devam etti [39] ve bu dönemde Sadat, Mısır Devrimi hakkında üç kitap yazdı; bunlardan biri İngilizce olarak yayımlanan ve Nasır'ın önsözünü yazdığı *Revolt on the Nile* (1957) adlı kitaptı.

Sadat, Eylül 1954'ten Haziran 1956'ya kadar Nasır'ın kabinesinde (portföysüz) devlet bakanı olarak görev yaptı ve hukuk eğitimi olmamasına rağmen, bir yargı organı olan RCC'nin Devrim Mahkemesi'nin üyesi oldu. Başlangıçta monarşistleri ve İngiliz sadakatçilerini ortadan kaldırmaya odaklanan Mahkeme, sonunda Müslüman Kardeşler'e karşı döndü. [40]

Sadat kısa süre sonra daha büyük sorumluluklar üstlenmeye başladı. 1957'de, Nasır'ın iktidarı pekiştirmesi ve Halk Meclisi'nde (Mısır parlamentosu) siyasi partilerin yeniden kurulmasının ardından Sadat, Ulusal Birlik'in (Mısır'ın en güçlü partisi) genel sekreteri ve milletvekili oldu. [41] 1960'ta Meclis Başkanı oldu. Yüksek mevkilerine rağmen Sadat, düşük profilli bir yaşam sürdürdü.

Sonraki on yıl boyunca, 1969'da başkan yardımcılığına yükseldiğinde bile, dikkat çekmekten kaçınmaya devam etti. Daha sonra, cumhurbaşkanı olduktan sonra, bir gazeteci, nispeten önemsiz bir figür olmasının Nasır ile iyi ilişkisinin nedeni olup olmadığını sordu. Sadat anılarında, gazetecinin ya "hiçbir önemi olmadığı" ya da Nasır ile uzun süreli işbirliğinin genellikle beraberinde getirdiği sürtüşmeden kaçınmak için son derece "kurnaz"

olduğu sonucuna varmış olması gerektiğini belirtiyor. Sadat şöyle cevap verdi:

> Nasser'in yaşamı boyunca ne önemsizdim ne de benim hayatımın herhangi bir noktasında çekingen ya da kurnazdım. Mesele oldukça basit. Nasser ve ben on dokuz yaşında arkadaş olduk. Sonra devrim geldi. O, Cumhuriyet Başkanı oldu. Sevindim, çünkü güvendiğim arkadaşım Başkan olmuştu ve bu beni mutlu etti. [42]

Sadat'ın, kendisinin hiç de önemsiz olmadığını belirtmesi doğruydu. Kamuoyundan uzak durmasına rağmen, özellikle dış politikada Nasır'ın programlarında önemli roller oynadı ve başkan olarak izleyeceği birçok çabanın habercisi oldu. [43]

Nasır, Müslüman Kardeşler'i siyasi bir tehdit oluşturdukları gerekçesiyle gayrimeşrulaştırmak ve hapse atmak istedi, ancak aynı zamanda Mısır'ın çoğunluktaki Müslüman nüfusu arasında desteğini korumak da istiyordu. Bu amaçla, 1954'te devlet ile önde gelen imamlar arasında ilişkiler geliştirmek için bir örgüt olan İslam Kongresi'ni kurdu. [44] Sadat'ı başkan olarak atadı.

Kendisi de derin bir inanç sahibi olan ve daha önce önde gelen Müslüman Kardeşler mensuplarıyla yazışmalar yapmış olan Sadat, Nasır'ın laik hükümeti ile Müslüman Kardeşler ve diğer İslam liderleri arasında bir köprü görevi görmeye eşsiz bir şekilde uygundu. Kariyerinin ilerleyen dönemlerinde, Mısır toplumunda laiklik ve maneviyatı birleştirmeye bir kez daha teşebbüs etti; ancak her iki durumda da sonuçlar karışık oldu.

İslam Kongresi'nin yurtdışında da önemli bir amacı vardı: Mısır'ı, İngilizlerin desteklediği ve Sovyet karşıtı bir savunma ittifakı olan Bağdat Paktı'na (Amerika Birleşik Devletleri tarafından da teşvik edilen) karşı

Suudi Arabistan ile aynı hizaya getirmek. [45] Nasır, Paktı Arap dünyasını ele geçirmek ve Irak'ı Mısır'a karşı bir güç olarak geliştirmek için Batı'nın bir oyunu olarak gördü ve 1954'te katılmayı reddetti. [46] Aynı yıl Sadat, anlaşmanın başarısız olmasını sağlamak için bazı bakanlarına baskı yaparak Ürdün'ün Pakt'a katılma planlarını bozdu. Bir Batılı gözlemci onu 'müzakerelerin bozulmasının doğrudan nedenlerinden biri' olarak adlandırdı. [47] Sadat, benzer yöntemlerle Lübnan'da da benzer bir sonuç elde etti.

1950'lerin sonuna gelindiğinde Sadat, Mısır hükümetinin hem vazgeçilmez hem de nispeten göze çarpmayan bir parçası haline gelmişti. Önemli iç seçmen kitlelerini kontrol ediyordu ve diğer milletvekilleriyle meslektaşça ilişkiler içindeydi. Özellikle empati yeteneğiyle yetenekli bir diplomat olduğunu kanıtlamıştı. [48] Başkan Nasır'ın çizgisine bağlı profesyonel bir kamu figürüydü.

Ancak bu kısıtlamalar içinde bile, ülkesinin nereye doğru yönlendirilebileceğine dair özgün bir vizyon oluşturmaya başlamıştı bile.

NASIR VE SADAT

Nasır, Mısır ve Arap dünyasının popüler hayal gücü üzerinde hipnotik bir etkiye sahipti. Görev süresi boyunca, özellikle çatışmaların yönetiminde – önce İngiltere'ye, sonra İsrail'e karşı – üstün başarı gösterdi, ancak yönetim pratiklerinde daha az becerikliydi. Bir Ortadoğu uzmanının 1967'de yazdığı gibi, Nasır'ın

> Belirli bir anda ne istediğini bilme ve aşırıya kaçtığında tavrını değiştirme ve rakipleriyle uzlaşma arama konusunda olağanüstü bir yeteneğe sahip... Ancak, belki kısmen mizacı nedeniyle, ama daha da önemlisi Mısır devrimi, diğer Arap devrimleri gibi, hâlâ amaçlarının net bir anlamını aradığı için, kesin uzun vadeli pazarlıklar yapmaktan açıkça hoşlanmıyor. [49]

1950'lerin ortalarına kadar Nasır, Sadat'ın devrimin asıl damarı olarak gördüğü şeyi sürdürdü: Mısır'ın ulusal ayrıcalıklarının savunulması. Ekim 1954'te, iptal edilen 1936 İngiliz-Mısır Antlaşması'nın yerine geçecek yeni bir anlaşma için İngiltere ile müzakere etti: İngiliz askerleri iki yıl içinde geri çekilecek ve böylece Mısır toprakları 1882'deki işgalden bu yana ilk kez yabancı birliklerden arındırılacaktı . [50] Nasır, başından beri hem Amerika Birleşik Devletleri hem de Sovyetler Birliği ile açık kanallar sürdürdü. 1955'teki Bandung Konferansı'na gelindiğinde, Bağlantısızlar Hareketi'nin bir simgesi haline geldi.

Nasır, Mısır'ın egemenliğini savunmak için ekonomik öz yeterliliğini güçlendirmesi gerektiğini biliyordu. Bu doğrultuda, tamamlandığında Nil'in akışını kontrol ederek sel baskınlarını azaltacak, ekilebilir araziyi artıracak ve hidroelektrik enerji üretecek olan Aswan Yüksek Barajı projesine girişti. Aralık 1955'te Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Dünya Bankası barajın inşasını finanse etmeyi kabul etti.

Ancak kısa süre sonra Mısır'ın krediyi geri ödeyemeyeceği anlaşıldı. Devrimden bu yana özel yatırım ve kalkınma yavaş ilerliyordu. Nasır'ın Batı'yı kışkırtması – Amerikan karşıtı propaganda; Kongo, Libya ve Cezayir'deki Batı karşıtı güçlere destek; Çekoslovakya ile silah anlaşması; [51] Çin Halk Cumhuriyeti'nin tanınması [52] – Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin onun zaten Sovyet tarafında olduğuna inanmasına yol açtı. Washington, 19 Temmuz 1956'da Aswan Barajı için sağladığı fonu iptal etti.

Birleşik Krallık ve Dünya Bankası da kısa süre sonra taahhütlerini geri çekti.

Zorluğu daha da artırmak için, Amerika Birleşik Devletleri, Mısır'ın ekonomik yetersizliklerini iptalin nedeni olarak kamuoyuna açıkladı. Dünya Bankası Başkanı Eugene Black'in de belirttiği gibi, "Hiç kimse bir banka tarafından kredi verilmemesinden hoşlanmaz" ve "insanlar, ertesi gün gazetede kredilerinin iyi olmadığı gerekçesiyle reddedildiklerini okuduklarında [özellikle] çok üzülürler" diye ekledi. [53] Nasır ve Sadat için mesele kredi değerliliğinin ötesine geçiyordu. Mısır liderleri, Batılı güçlerin, tıpkı yetmiş yıl önce ülkeyi işgal ettiklerinde yaptıkları gibi, Mısır'ı aşağılamak ve engellemek için borç kullandığını gördüler.

Nasır birkaç gün içinde misilleme yaptı. Çoğunluğu Fransız ve İngiliz hissedarlara ait olan Süveyş Kanalı Şirketi, 19. yüzyılın sonlarından beri kanalı işletiyordu. 26 Temmuz 1956'da Nasır, Şirketin millileştirildiğini ve yerine devlet mülkiyetindeki Süveyş Kanalı İdaresi'nin kurulduğunu duyurdu. Mısır'ın sömürgecileri değil, Mısır, Avrupa'dan Asya'ya en hızlı ve en çok kullanılan deniz yolu olan kanaldaki kazançlı geçiş ücretlerinden faydalanacaktı. Nasır, bu yeni gelirlerin Aswan Yüksek Barajı'nı finanse edeceğini iddia etti. [54]

Kanalın millileştirilmesi, Orta Doğu'daki tüm İngiliz konumuna bir meydan okumaydı. Ağustos 1956'da İngiliz Başbakanı Anthony Eden, Başkan Eisenhower'a şöyle yazdı: 'Nasır'ın devrilmesi ve Mısır'da Batı'ya daha az düşman bir rejimin kurulması... hedeflerimiz arasında yüksek bir sırada yer almalıdır.' Eden, Nasır'ın yeni bir 'Mussolini' olduğuna ve hırslarının İngiltere'nin varlığını 'kendi insafına' bıraktığına inanıyordu. [55]

O Ekim ayında, gizli bir anlaşmanın ardından, İngiltere, Fransa ve İsrail, kanalı geri almak için Mısır'ı işgal etti. Amerikan diplomatik müdahalesi, BM Genel Kurulu'nun İngiltere ve Fransa'ya (Amerika'nın resmi müttefikleri) karşı oy kullanmasına yol açtı. Sterlin üzerinde bir baskı oluştu ve Amerika Birleşik Devletleri, IMF'nin para birimini desteklemesini engelledi. İngiltere'nin en önemli müttefiki tarafından terk edilen, sağlığı bozulan ve aşağılanmış hisseden Eden, projeyi durdurdu ve Ocak 1957'de istifa etti.

Amerika'nın kurtuluşu Nasır'ın Batı'ya olan düşmanlığını değiştirmedi. Aksine, bu fırsatı kullanarak durumu daha da kızıştırdı. Çatışmanın sona ermesiyle birlikte, kanalı beş ay daha kapalı tutarak Avrupa'nın Asya'dan gelen tedarikini aksattı ve İngiliz, Fransız ve diğer Avrupa ekonomilerine zarar verdi.

Kanalın kapanması İsrailliler için de bir zorluktu; işgalde doğrudan askeri kayıplar vermişlerdi ve şimdi ABD yardımının askıya alınması, petrol tedarikinin kesintiye uğraması ve gemilerinin kanaldan geçmesinin yasaklanmasıyla karşı karşıyaydılar. [56] Eisenhower'ın baskısı ve ABD yaptırımları tehdidi altında İsrail, Sina'dan çekildi; bu da bazı Mısırlıların zihninde Washington'un İsrail politikalarını dikte edebileceği izlenimini yarattı. Aynı zamanda, Nasır hükümetinin ülke içinde uyguladığı bir dizi cezalandırıcı eylem, Mısır'daki 60.000 Yahudinin yaklaşık dörtte üçünün toptan mülksüzleştirilmesine ve zorla göç ettirilmesine yol açtı. [57]

Kanalın kapatılması Nasır'ın şöhretini artırmış ve Mısır'ı uluslararası sahneye taşımasına yardımcı olmuş olsa da, bir bakıma Pirus zaferiydi. Süveyş krizi sonrasında Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri, kendi ülkelerinde bulunan Mısır hükümeti varlıklarını bloke etti. [58]

İşgalden zarar gören kanal, pahalı onarımlar gerektiriyordu ve bu arada yeni Mısırlı işletmecileri için hiçbir gelir sağlamadı. Turizm düştü, işletmeler ayrıldı – bu yaralar, Nasır'ın Kasım ayında Anglo-Mısır Petrol Şirketi'ni, çeşitli bankaları ve sigorta şirketlerini ve diğer Avrupa'ya ait kuruluşları ele geçirmesiyle daha da acı verici hale geldi. [59] Yabancı sermaye Mısır'dan kaçtı.

Sovyetler, Mısır'ın Batı'dan uzaklaşmasını pekiştiren yeni bir uluslararası ittifak kurmak için bu fırsatı değerlendirdi. Sonraki sekiz yıl boyunca, Sovyet Başbakanı Nikita Kruşçev, uygun şartlarda büyük krediler vaat etti: Aswan Yüksek Barajı için 325 milyon dolar, ardından diğer sanayi projeleri için yaklaşık 175 milyon dolar. [60] On binlerce Sovyet yardımı, askeri teçhizat ve askeri danışman Mısır'a aktı. [61]

Arap dünyasında, Nasır'ın Süveyş Kanalı Şirketi'ni millileştirmesi ve Avrupa ile İsrail'in askeri operasyonlarına karşı savunması onu bir kahraman yapmıştı. Liderlik rolünden zevk alıyor ve Arap dayanışması sloganlarıyla bunu besliyordu. Ancak Arapların lideri olarak taçlandırıldıktan sonra, Araplar ondan liderlik etmesini istiyordu. Gıda konusunda Amerika Birleşik Devletleri'nden, silah konusunda ise Sovyetler Birliği'nden gelen dış yardıma bağımlı olan Mısır için, başkalarının yükünü omuzlamak istenmeyen ve imkansız bir projeydi.

Suriye, Mısır'a birlik talebiyle yaklaştığında ise Nasır reddedemedi. Bunu yapmak, Arap dünyasına olan bağlılığının sınırlarını ortaya koymak anlamına gelirdi. Böylece, 1958'den 1961'e kadar sadece üç yıl süren, talihsiz bir Arap birliği deneyi olan Birleşik Arap Cumhuriyeti (BÖC) doğdu. Artan pan-Arap özlemleri, Nasır'ı Mısır'ı Yemen iç savaşına dahil etmeye yöneltti; bu, daha sonra 'Mısır'ın Vietnam'ı' olarak adlandırılan,

yıpratıcı ve verimsiz bir çatışmaydı. Mısır güçleri Yemen'den ancak 1971'de tamamen çekilebildi.

Mısır'ın dış politika yükümlülüklerini zaten fazlasıyla aşmış olan Nasır, 1967'de İsrail'e meydan okumaya karar verdi. İsrail'in Suriye'ye saldırmak üzere olduğu yönündeki Sovyet bilgilerine (sonradan sahte olduğu ortaya çıktı) dayanarak, Nasır Tiran Boğazı'nı kapattı ve ordusunu Süveyş krizi sonrasında fiilen askerden arındırılmış olan Sina Yarımadası'na taşıdı. Bunun sonucunda ortaya çıkan savaşta, İsrail hava kuvvetleri Mısır hava kuvvetlerini yok ederken, İsrail birlikleri Batı Şeria, Gazze Şeridi, Golan Tepeleri, Doğu Kudüs ve tüm Sina'yı işgal etti. Haziran 1967'de Mısır, Suriye ve Ürdün'ün ortak güçleri tarafından Arap tarafında yürütülen Altı Gün Savaşı (bazı bölgelerde Sudan birlikleri, diğerlerinde ise Filistinli gerillalar tarafından desteklendi), İsrail'in topraklarını üç kattan fazla genişletmesi, Süveyş Kanalı'na güçlerini yerleştirmesi ve Arap komşularını aşağılamasıyla sonuçlandı.

Nasır, yenilgiden o kadar utanmıştı ki 9 Haziran'da cumhurbaşkanlığından istifa etti. Halk gösterileriyle tekrar göreve çağrılan Nasır, İsrail'e karşı yıpratma savaşı başlatarak itibarını geri kazanmaya çalıştı. Ancak Yemen'deki savaş, Altı Gün Savaşı ve yıpratma savaşı (1970'e kadar sürdü), Mısır'ın eski ihtişamını geri getirmek yerine, Mısır'ın kaynaklarını tüketme ve Sovyetler Birliği'ne olan bağımlılığını daha da artırma gibi kümülatif bir etkiye sahip oldu.

1967 ve 1968 yıllarında Mısır ekonomisi daraldı. [62] Yurtiçi kalkınma geride kaldı. Verimlilik düşük seviyede kaldı. Sekiz yıl sürecek olan ikinci Süveyş Kanalı kapanması, Mısır'ı kanalın millileştirilmesini motive eden gelirlerden mahrum bıraktı. Buna ek olarak, Nasır'ın sanayileşme programı

ekilebilir arazileri imalat alanına dönüştürdü ve bunun sonucunda Mısır artık ithal tahıla bağımlı hale geldi.

Nasır'ın en büyük iç projelerinin finansörü olan Sovyetler Birliği, kısa süre sonra müttefikten çok paralı asker olduğunu kanıtladı. Kruşçev'in 1964'teki düşüşü, Leonid Brejnev, Alexei Kosygin ve Nikolai Podgorny yönetiminde yeni, sert bir yaklaşımı tetikledi. 1966'ya gelindiğinde, ekonomik yardım kurumaya başlamıştı [63] – Sovyetlerin işbirliği de öyle. Sovyet liderleri Mısır'ın kemer sıkma politikalarını savunmaya başladı; Mayıs 1966'da Kosygin, Kahire'nin borç geri ödemesini erteleme talebini reddetti. [64] Sovyetler Birliği, silah tedarikçisi ve ara sıra finansör olarak etkisini sürdürecekti, ancak Mısır'ın büyük güç hamisi olmaktan çıktı.

Haziran 1967'de Mısır lideri, İsrail'e verdiği askeri yardım nedeniyle Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerini kesti. 1970'e gelindiğinde Sovyetler, Nasır'ın yardım, kredi ve borç hafifletme taleplerine yanıt vermeyi bırakmıştı. [65] Pan-Arabizm arayışında Nasır, Mısır'ın tecrit edilmesine neden olmuştu.

SADAT'IN BAKIŞ AÇISI

En parlak döneminde bile, Mısır ile Sovyetler Birliği arasındaki dostluk, soğukluğa varacak kadar resmiydi. Sadat, Sovyetlerin Mısır'ın bağımlılığı olarak gördükleri şeye duydukları küçümsemeyi bizzat gördü. Haziran 1961'de, Mısır Ulusal Meclisi Başkanı olarak görev yaparken, Moskova'da Sovyet Başbakanı Nikita Kruşçev tarafından ağırlandı. Akşam yemeğinde Kruşçev'in Sadat'a şöyle dediği rivayet edilir: 'Nasser'iniz ülke üzerindeki

kontrolünü kaybederken ve ülkesinin sorunlarını çözmezken ona pek güvenemeyiz.' Sadat, akşam yemeğini hemen terk etti ve ev sahiplerine veda etmeden Moskova'dan ayrıldı. [66]

Sadat, dokuz yıl boyunca Nasır'ın hem Sovyetlere güvendiğini hem de onlardan rahatsız olduğunu izlerken, onlarla ittifak kurmanın felaket olacağına ikna oldu. 28 Eylül 1970'te, Moskova'ya daha fazla yardım için yaptığı son ve etkisiz çağrıdan üç ay sonra, Nasır kalp krizi geçirdi ve öldü. Sadat anılarında, Çin Halk Cumhuriyeti Başbakanı Zhou Enlai'nin kendisine Rusların Nasır'ın sağlığının bozulmasına neden olduğunu söylediğini aktarıyor. Sadat'ın kendisi de Rusların kötü muamelesinin sonu hızlandırdığından emindi: 'Şüphesiz moralinin bozulmasının ve ölümcül bir kalp rahatsızlığı ve diyabetin ortaya çıkmasının önemli bir nedeniydi. Bir insanın nasıl ve ne zaman öleceği elbette Tanrı tarafından önceden belirlenmiştir - ama Zhou haklıydı.' [67]

Nasır, Mısır'ın üç çemberin – Arap, İslam ve Afrika çemberlerinin – kesişme noktasında olduğuna inanıyordu [68] ve Arap dünyasının tamamıyla 'ortak bir kader' algılıyordu. [69] Arap dünyasını sömürgeciliğin boyunduruğundan kurtarmayı kendi görevi olarak görüyordu. Arap birliğini gerekli ilk adım olarak görüyordu – 1948'de İsrail'in yenilgisi, Arap ülkelerinin tek başına hareket etmesinin risklerini göstermişti – ve kendisini onların birleştiricisi ve karizmatik lideri olarak görüyordu.

Fakat 1948 Nasır'ın şekillendirici çatışmasıysa, 1967 Sadat'ınkiydi; ona göre Altı Gün Savaşı, pan-Arap dayanışmasını ulusal çıkarların üstüne koymanın tehlikesini göstermişti. Sadat ise 'Akdeniz'in çekimini' hissediyor ve Mısır'ın 'dünya sistemine tam olarak dahil olmasını' istiyordu. [70] Arap dünyasında yüksek derecede bir etkileşim taktiksel bir yükümlülüktü, ancak

medeniyetsel bir yükümlülük değildi. Mısır'ın uzun tarihinde Arap bağları birçok etkiden biriydi; bu nedenle pan-Arabizm önerileri, acil pratik faydalarına göre değerlendirilebilirdi.

Nasır'ın ölümü, Ürdün Kralı Hüseyin ile Filistin Kurtuluş Örgütü (PLO) başkanı Yasır Arafat arasındaki Arap bölünmelerini örtbas etme girişiminden sadece birkaç gün sonra gerçekleşti. Eylül 1970'te dört ticari uçağı kaçıran ve Hüseyin'i devirmeye çalışan PLO, Hüseyin'in de Filistin Kurtuluş Örgütü'nü ülkeden kovmasıyla sonuçlanmıştı. [71] Sadat, Nasır'ın ölümünü bu çabaların yarattığı gerilime bağlamasa bile, Nasır'ın kendini köşeye sıkıştırdığını görebiliyordu. 1967'den sonra Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerin kesilmesi, Mısır'ı tamamen Sovyet yardımına bağımlı hale getirmişti. Sadat'ın gelişen görüşüne göre, Sovyetler Birliği ile ittifak kurmak az fayda sağlamış ve Mısır'ın konumunu dondurmuştu. Ancak Amerika Birleşik Devletleri ile gelecekteki herhangi bir ittifak, Mısır'ın özerkliğiyle uyumlu olmak zorundaydı.

Nasır'ın ölümünden önce bile Sadat içgüdülerine göre hareket etmeye başlamıştı. Nasır Sovyetlere doğru yönelirken, Sadat ulusal çıkarların açık hesaplamalarına dayalı açıklamalarla Amerika Birleşik Devletleri'ne yaklaştı. 1959'da Mısır'daki ABD büyükelçisine, Afrika'daki Amerikan ve Mısır pozisyonlarının uyumlu olarak görülmesi gerektiğini söyledi. [72] 1962 ve 1963'te, Mısır, iktidardaki imama karşı ordu önderliğindeki bir ayaklanmanın yanında Yemen'e girerken, Sadat Washington ile temasını sürdürdü ve Amerika Birleşik Devletleri'ni kraliyetçilerin yanında müdahale etmemeye çağırdı; amacı Amerika Birleşik Devletleri ile Mısır arasında doğrudan bir çatışmayı önlemekti. [73] Ancak 1964'e gelindiğinde, bu çabalara rağmen, Mısır ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkiler

Kongo, Yemen ve ABD yardım politikası nedeniyle gerginleşerek açıkça düşmanca bir hal almıştı. [74] Yine de 1966'da Sadat, devrimden bu yana resmi sıfatla Amerika Birleşik Devletleri'ni ziyaret eden en yüksek profilli Mısırlı oldu. Bu sefer, Mısır'ın Yemen konusunda Suudi Arabistan ile bir anlaşma yapmaya çalıştığı sırada Amerika'yı dürüst arabulucu rolünü oynamaya ikna etmeyi umuyordu. [75]

Bunlar, karşılıklı çıkarların rasyonel değerlendirmelerine dayanan, duygusuz çağrılardı. Sadat, üst düzey bir Mısır yetkilisi olarak, alışılmadık bir dostluk belirtisi göstermiş olsaydı, Amerikalı muhataplarından biri bunu mutlaka fark ederdi. Ne hükümet bakanı olduğu yıllarda ne de yasama organının lideri olduğu on yılda, Amerikalı yetkililer tarafından Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı tutumu özellikle sıcak olarak değerlendirilmedi.

O dönemde Sadat henüz barışa dair vizyoner görüşler geliştirmemişti. Muhtemelen 1970 sonbaharında İsrail ile sürekli savaşın pratik olarak anlamsızlığını kavramıştı: aralıklı çatışmalar maliyetliydi ve Mısır hazinesi zaten tükenmişti. Kahire'yi tehdit eden hava saldırıları Mısır ekonomisini durdurmuştu. [76] Çatışma – Mısır'ı Batı ile karşı karşıya getiriyordu – Mısır'ın daha geniş uluslararası sistemde faaliyet göstermesini engelliyordu. Nasır'ın bakanı olarak, imparatorluk hegemonyası veya bölgesel dayanışmadan ziyade devlet egemenliğiyle yönetilen çerçevelere yönelmişti. Ve Nasır'ın anlamadığı gibi tarafsızlığın olanaklarını anlamıştı. Ancak bu parçaları Mısır'ın gelecekteki gidişatına veya kendisinin dümencisi olarak konumuna dair tutarlı, uzun vadeli bir görüşe dönüştürmemişti.

O dönemde barış yapıcı olma potansiyeline dair kamuoyuna açık bir kanıt da yoktu. Aslında, neredeyse tüm işaretleri tam tersini gösteriyordu.

Amerika Birleşik Devletleri ile temaslarına rağmen, sık sık ve şiddetli bir eleştirmeniydi – bu eğilim, en azından kamuoyunda, başkanlığının ilk yıllarında da devam etti. 1957 tarihli *"Nil'de İsyan"* adlı kitabında, İsrail'in "Dışişleri Bakanlığı'nın Kafkasya'dan Hint Okyanusu'na kadar İslam dünyasına otoritesini dayatma hayali kurması" nedeniyle ortaya çıktığını iddia etti. [77] Ve 1970'te İsrail'i tanıma olasılığını kategorik olarak reddetti: "Asla! Asla! Asla! Bu, kimsenin karar veremeyeceği bir şey... Buradaki halkımız, buna karar verecek herkesi ezecek!" [78] İsrail'i Amerikan emperyalizminin öncüsü olarak gördü: "İsrail, Amerikan çıkarlarının ilk savunma hattı olmuştur ve... Amerikalılar ona Gazze Saldırısı için yeşil ışık yaktılar." [79]

Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik bu coşkulu eleştiriler, onun dramatik etki yaratma eğiliminin birer tezahürüydü. Sadat, 'Mısır'da şahsiyetlerin her zaman siyasi programlardan daha önemli olduğuna' inanıyordu. [80] Başkanlığının başlarında, üst düzey bir Sovyet danışmanını azarlamak için çağırdı. Mısır silahlı kuvvetlerinin başkomutanı üniformasıyla danışmana şöyle uyardı: 'Ben Stalin'im, Kalinin [o zamanlar Sovyetler Birliği'nin sembolik başkanı] değilim. Bu emrimi yerine getirmezsen, sana tıpkı Stalin'in sana davranacağı gibi davranacağım.' [81] Konuşma tarzı, coşkuya doğru eğilim gösteren bir vurguydu; zaman zaman, altta yatan kanıtların belirsiz olduğu çatışmaları ve cesur eylemleri anlatırdı. Bu durum, onu zaman zaman siyasi amaçlı bir figürden ziyade, drama ve statü düzeylerinde faaliyet gösteren bir retorikçi gibi gösteriyordu.

Başkanlığının ilk iki yılında, Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı muhalefet Sadat'ın politikasının temel bir bileşeni olarak kalmış gibi görünüyordu. Bu nedenle, Mısır'ın Sovyetler Birliği ile ortaklığının sözde

faydalarını, "para birimiyle ödeme yapsak bile bize tek bir tabanca bile vermeyi reddeden" [82] veya "bize yardım ediyormuş gibi yapıp sonra sözünden dönen, böylece halkımızın kendine, hayallerine ve devrimci liderliğine olan güvenini sarsmayı uman" [83] Batı'nın cimriliğiyle karşılaştırdı. 1971'in başlarında, o zamanlar İsrail başbakanı olan Golda Meir'in ortaya koyduğu önerileri "zafer kompleksine dayalı bir hayal ürünü" olarak nitelendirdi. [84] Başkanlığının ilerleyen dönemlerinde Sadat, Amerikalı politika yapıcılar tarafından Nasır'ın daha az dramatik bir versiyonu olarak kabul edildi.

DÜZELTICI DEVRIM

Cemal Abdül Nasır gibi karizmatik liderler, siyasetlerini bir büyü yapmaya dayandırırlar. İlham verici söylemleri ve tavırları, günlük hayatın daha kasvetli gerçeklerini örtbas etmek için tasarlanmıştır. İnatçı gerçekler ancak tekil, kör edici kişilik ortadan kalktığında belirginleşir.

Ekim 1970'te, Nasır'ın ölümünden sonra atmosfer böyleydi. Sadat, başkan yardımcısı sıfatıyla, Mısır anayasasına uygun olarak ve parlamentonun onayına tabi olarak geçici lider olarak başkanlığı devraldı. Göreve başlaması, milyonlarca insanın saygılarını sunmak için sokaklara döküldüğü Nasır'ın cenaze töreninin gölgesinde kaldı. Cenaze alayı o kadar kalabalıklaştı ki, Sadat, kalabalığın Nasır'ın cesedini yanlarında götürerek düzgün bir şekilde gömülmesini engelleyebileceğinden korktu. [85]

Ulusal siyasetin üst kademelerinde neredeyse yirmi yıl geçirmesine rağmen, kendini ön plana çıkarmayı reddetmesi, Sadat'ın Mısır halkı

tarafından ve hatta dış dünya tarafından hâlâ pek tanınmadığı anlamına geliyordu. [86] Siyasi merdivende yükselişi sırasında Sadat, Washington'da yüksek bir itibara sahip değildi. Aralık 1969'da başkan yardımcılığına atandığında, sadece basında değil, Washington'da ve Kahire büyükelçiliğimizde de Sadat'ın terfisini öncelikle önemsiz olmasına ve bu nedenle Nasır'ın liderliğini tehdit edecek bir konumda olmamasına borçlu olduğuna dair yaygın bir inanış vardı. [87]

Eylül 1970'in sonlarında Nixon, Akdeniz'deki USS *Saratoga* uçak gemisinde Nasır'ın ölümünü ve Sadat'ın otomatik olarak başkanlığa geçmesini öğrendi. [88] Orada bulunanların çoğunun ve mevcut istihbarat raporlarının ortak içgüdüsü, Sadat'ın başkanlıkta uzun süre kalamayacağı yönündeydi. Nasır'ın agresif milliyetçi ideolojisiyle sürekliliği temsil ediyor gibi görünüyordu ve üstelik, etkisi veya özü az olan bir adam gibiydi. [89] Kıdemli bir danışman ona altı hafta ömür biçti ve değerlendirmesi, halefiyetinin sadece 'daha güçlü bir rakibin seçilmesini engellemenin uygun bir yolu' olduğu yönündeydi. [90] Benzer şekilde, o zamanki bir CIA raporu Sadat'ı 'ölüm anında Nasır'ın etrafındaki en önemli adamlar' arasına dahil etmeyi başaramadı ve 'kalıcı olarak görevi devralmak için girişimde bulunmasının son derece düşük bir ihtimal olduğunu' öngördü. [91]

Sadat'ın kişisel nitelikleri, onun nispeten bilinmez kalmasına katkıda bulundu. Sovyet danışmanını aşağılaması veya Amerika'ya karşı öfke dolu konuşmaları gibi bazen iddialı bir tavır sergilese de, bu performanslar bir noktayı vurgulamak içindi. Gerçekte, olağanüstü derecede sakindi. Bu özelliği onu hırsın baskılarından ve siyasi hayatın çılgınlığından bir nebze korumuştu. Hükümette geçirdiği on sekiz yıl boyunca, girdabın merkezinden uzakta kalmıştı. Başlangıçta bakanlık görevi verilmeyen

birkaç RCC üyesinden biriydi. Bazen bu mesafeli duruş kasıtlıydı: en az bir kez, gösteriş ve iç çekişmelerden hoşlanmadığı için RCC üyeliğini askıya almıştı. [92]

Sessiz kişiliği ve Nasır ile olan dostluğu, kendi siyasi tabanını geliştirme konusunda onu sınırlamıştı ve hiçbir zaman doğal bir politikacı olmamıştı. Kürsüde geçirdiği zamandan çok, tefekkür ve bir anlamda dua ile vakit geçiriyordu. Yalnızlığa olan eğilimi ona içgörü ve bağımsız düşünce kazandırmış, ancak aynı zamanda onu yalnız bir insan olarak da damgalamıştı.

Yabancı gözlemciler gibi, birçok Mısırlı izleyici de Sadat'ın geçici bir liderden öteye geçmeyeceğine inanıyordu. Özellikle Ali Sabri, Şaravi Gomaa, Sami Şaraf ve General Muhammed Favzi'nin başını çektiği güçlü küme başta olmak üzere, RCC'deki meslektaşları onu kontrol edilmesi kolay biri olarak görüyordu. [93] Sabri, Mısır aristokrasisinin bir üyesiydi ve Nasır'ın başkan yardımcısı, başbakanı ve istihbarat şefi olarak görev yapmış olması nedeniyle Nasır'ın mantıklı bir halefi olarak kabul ediliyordu. Gomaa, Nasır'ın içişleri bakanı, Favzi savunma bakanı ve Şaraf da yakın bir başkanlık yardımcısıydı - hatta danışmanıydı. (Başkanlığının başlangıcında Sadat bu üçünü de elinde tutacaktı, sonuncusu devlet bakanı olarak.)

Resmi olarak başarılı olmak için Sadat'ın, Mısır'ın tek siyasi partisi olan Arap Sosyalist Birliği'nin (ASU) yürütme kurulu tarafından cumhurbaşkanlığına aday gösterilmesi gerekiyordu. Bu grup, etkili Bakanlar Kurulu'nun desteğiyle, 7 Ekim 1970'te ona onay vermeyi kabul etti . [94] Kısmen, aralarından kimin Nasır'ın rolünü üstlenebileceği konusunda anlaşamadıkları ve Sadat'ı kendilerine meydan okuyamayacak kadar zayıf buldukları için razı oldular. Kontrollerini sağlamak için,

adaylığına beş şart eklediler; bunlar arasında ASU ve Ulusal Meclis liderleriyle, özellikle de Sabri ve Gomaa'nın müttefikleriyle birlikte yönetme sözü de vardı. Aslında, bu grup cumhurbaşkanlığı politikası üzerinde veto yetkisine sahip olmuştu. Sadat kabul etti, aday gösterildi ve usulüne uygun olarak seçildi.

Merhum cumhurbaşkanının Arap birliğine yönelik çabalarındaki aksaklıklara, askeri güçlerin yetersizliğine ve hem özel hem de kamu sektörünü zayıflatan ekonomik kötü yönetime rağmen, Nasır Mısır halkının sevilen bir simgesi olarak kaldı. Geride bıraktığı ekonomik ve siyasi durumdan hayal kırıklığına uğrayanlar, suçlayacak başka birini aramaya başladılar. Bu yükler yeni Cumhurbaşkanı Sadat'ın omuzlarına düştü.

Karizmatik bir liderin yerini almak, en iyi koşullarda bile zorlu bir iştir; politika aktarılabilirken, karizma elle tutulmaz. Hâlâ Nasır'ın yasını tutan halkın hayal gücünü yakalamak olası değildi. Ve hükümetinin işleyişi üzerinde kontrolü olmadan Sadat, bir kukla olacağının farkındaydı. Her şeyden önce, kendini kanıtlaması gerekiyordu.

Seçiminden altı ay sonra, kendisine veto uygulamaya çalışanların görüşleriyle çelişen bir dizi tek taraflı karar aldı. Özel mülkiyetin haciz ve el konulmasını bir kararnameyle kaldırdı, İsrail'e yönelik bir barış jestine işaret etti ve Suriye ve Libya ile bir federasyon anlaşması ilan etti. [95]

Yeni başkanın anlaşmalarının sınırlarının dışına çıkmasından şok olan ve Ulusal Meclis'teki güçlerinin azalmasından tehdit edilen Sabri ve Gomaa, askeri darbe planlamaya başladılar. [96] Sadat komployu keşfetti ve onları görevden aldı. Komplocular daha sonra anayasal bir kriz çıkarmayı umarak topluca istifa ettiler. Ancak Sadat, 1952'den beri ve meclis başkanlığı yaptığı yıllar boyunca Meclis'te edindiği ilişkilerin yardımıyla, yeni

kurduğu hükümetindeki boş pozisyonların her biri için gece gündüz yedekler bulmak için çalıştı.

Beklendiği gibi rakiplerinin taleplerine boyun eğmek yerine, onları tek bir hamlede ortadan kaldırdı; bu hamle 'Düzeltici Devrim' olarak bilinecekti. Yirmi dört saat içinde komplo kuranların çoğunu hapse attı; doksan biri sonunda yargılanacaktı. Sadat'ın önceki kariyerinde bu kadar kararlılık görülmemişti, ancak bu onun başkanlığının ayırt edici özelliği olacaktı. Cesur ve beklenmedik hamlelerinin her biri, daha büyük bir stratejik amaca hizmet etmek için kasıtlı olarak hesaplanmıştı. O dönemde kıdemli bir diplomatın dediği gibi: 'Eğer onun uysal olacağını düşünüyorlarsa, adamı çok yanlış değerlendirdiler... Genç bir devrimci olarak cebinde bomba taşıdığını unuttular.' [97]

STRATEJIK SABIR

Düzeltici Devrim, Sadat'ın gücünü pekiştirdi ve onu meslektaşlarının kontrolünden kurtardı. Ancak yine de Nasır'ın mirasına ve Mısır'ın gerçeklerine bağlıydı ve iki çelişkili zorunlulukla kısıtlanmıştı: halk nezdindeki meşruiyetini korumak için Nasırcılığı ve Nasır imajıyla olan bağını sürdürmesi gerekiyordu; Mısır'ın kaderini tersine çevirmek için ise Nasır'ın programının birçok unsurundan vazgeçmesi gerekiyordu. Bu nedenle, Nasırcı programı yeniden teyit ederken, yavaş yavaş ve başlangıçta fark edilmeden, onu yeni bir yöne çevirmeye karar verdi. Görünüşte yerleşik yolu izleyerek, gerçek niyetlerini gizleyecekti.

Sadat, 7 Ekim'de aday gösterilmesinden kısa bir süre sonra Ulusal Meclis'te yaptığı konuşmada, "her ne olursa olsun ve hangi konumda olursa olsun Cemal Abdül Nasser'in yolunu izlemeye devam edeceğini" açıkladı. Nasser'in özellikle İsrail'e yönelik dış politikasını yeniden teyit ederek, Arap topraklarını İsrail işgalinden kurtarmayı, Arap birliğini artırmayı ve "Filistin halkının haklarını tam olarak güvence altına almayı" hedefleyeceğini belirtti. [98]

Mısır'ın tarihi rolünü yeniden kazanmasında iç politikanın büyük rol oynayacağı kesin olsa da, Sadat, gerçek anlamda bağımsız bir Mısır'ı yeniden canlandırma yeteneğinin nihayetinde dış politikasına bağlı olduğuna inanıyordu. Ancak cumhurbaşkanlığına geldiğinde, dış politikada köklü bir değişikliğe dair hiçbir ipucu vermedi. Nasır'ın halefi ve varisi olarak, aklının en derinlerinde bunu düşünüyor olsa bile, dramatik bir ayrışma riskini göze alamazdı.

Sadat'ın ilk hamlesi, Mayıs 1971'de Sovyetler Birliği ile Dostluk Antlaşması imzalamak oldu; bu, Nasır'ın 1956'da Aswan Barajı için Sovyet yardımını kabul etme yönündeki teknik olarak ekonomik hamlesinin ötesinde siyasi bir adımdı. Aynı yılın Eylül ayında, Libya ve Suriye ile bir federasyonun formalitelerini yerine getirerek Nasır'ın pan-Arap mirasına da bir gönderme yaptı. Tüm bunlar boyunca, Nasır'ın İsrail ve Amerika'ya yönelik alışılagelmiş eleştirilerini sürdürdü:

> Başlıca taraf [İsrail değil, İsrail'in] koruyucusu Amerika'dır. Her konuda bize açık bir meydan okuma sergiliyor: varlığımıza, onurumuza, bağımsızlığımıza, irademize, 23 Temmuz Devrimi'nden sonra bizlerin ve geçmiş nesillerin başarmak için mücadele ettiği her değere meydan okuyor. [99]

Sadat'ın birçok hamlesinde olduğu gibi, bu son hamlenin de iki amacı vardı: Birincisi, Mısır'ın askeri teçhizat konusunda hâlâ Sovyetlere bağımlı olduğu bir dönemde, Sovyet yanlısı Ali Sabri'nin görevden alınması ve tutuklanmasıyla ilgili Sovyetlerin huzursuzluğunu yatıştırmak; ikincisi ise, Sovyet ittifakının, ABD'yi Arap talepleri temelinde bir Orta Doğu çözümü için İsrail'e baskı yapmaya ikna etmek için kullanılıp kullanılamayacağını test etmenin bir yolunu sağlamaktı.

1967'de Hartum'da yapılan zirvede Arap liderler, İsrail'i asla tanımayacaklarına, İsrail ile asla barış yapmayacaklarına ve İsrail ile asla müzakere etmeyeceklerine yemin etmişlerdi. Sadat'ın göreve başlamasının ilk yıllarında iç politikadaki tutumu, Hartum kurallarından herhangi bir sapmaya izin vermiyordu. Bu amaçla, İsrail ve Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik Nasırcı saldırıları sürdürdü ve hatta daha da açık hale getirdi. 1972'de Ulusal Meclis'te yaptığı konuşmada şunları iddia etti: "İsrail'de tanık olduğumuz türden silahlı sömürgecilik, bir halkı topraklarından koparıyor... onları topraklarından koparmak için kullandığı araçlar soykırım ve yoksulluktur." Amerika Birleşik Devletleri ise "güçlü, kudretli ve tiran" olmasına rağmen "güçsüz"dü. [100] Görevdeki ilk yılındaki hırsları ne olursa olsun, Sadat kendisini selefinin çizdiği dış politika yollarıyla sınırladı; örneğin, Süveyş Kanalı boyunca geçici ateşkeslerin müzakeresinde İsrail ile dolaylı olarak temas kurmak üzere BM diplomatlarını görevlendirmek gibi.

Ancak Sadat, bu süreklilik görüntüsü altında hareket ederken, kademeli bir 'Nasır'dan arındırma' sürecine de girişti. Dikkatli bir şekilde, Mısır'ın kapitalizme geçişini hızlandırdı. Ayrıca, 1952 devriminde kurulan güçlü başkanlık komutasının temel kurumsal yapısını korurken, demokratik

haklara daha fazla önem veren ve özellikle Müslüman Kardeşler başta olmak üzere dini gruplara daha fazla hoşgörü gösteren yeni bir anayasanın oluşturulmasına öncülük etti; bu grupların birçoğunu hapisten serbest bıraktı.

Dış politikada, Nasır'ın çevresinde ve daha sonra başkan yardımcılığı döneminde edindiği yakın bakış açısından Sadat, selefinin sonunu, sınırların önemini anlamanın bir dersi olarak yorumladı. Süveyş Kanalı'nın kapatılması ve Mısır'ın Arap dünyasındaki faaliyetleri göz önüne alındığında, Nasır kapasitesinin ötesinde görevler üstlenmiş ve özellikle ideolojik hedeflerin peşinde koşarken kademeli ilerlemenin değerini görememişti. Bu durum, itibar, ekonomik ve askeri maliyetlere yol açmış ve ayrıca Nasır'ı pratik olmayan taahhütlere ve ideolojik katılıklara bağlayarak kendi esnekliğini de kısıtlamıştı.

Bu bilgiler ışığında Sadat, dramatik sonuçlar için fazla belirsiz olan erken bir barış yoklaması girişiminde bulundu. Şubat 1971'de -başkanlığa yükselişinden sadece beş ay sonra- İsrail'in kanalın hemen çevresinden çekilmesi halinde Süveyş Kanalı'nı yeniden açmayı teklif etti. [*] [101] Bu, tartışmalı bir şekilde Mısır'ın ve Arap dünyasının İsrail'in 1967 öncesi sınırlara tamamen çekilmesi talebinden geri adım attığını gösteriyor.

İsrail bu teklifi, Süveyş Kanalı'nın doğu kenarı boyunca uzanan tahkim edilmiş setlerinden oluşan Bar-Lev Hattı'nı tehlikeye atmaya yönelik bir manevra olarak yorumladı. Ayrıca Sadat'ın, genellikle BM Genel Sekreteri tarafından atanan bir arabulucu aracılığıyla BM yetkililerini aracı olarak kullanan dolaylı müzakere yöntemine de itiraz etti. İsrail ile kanalları açık tutmak için Sadat, Süveyş Kanalı boyunca geçici ateşkes anlaşmalarına

uydu ve hatta bu anlaşmalar bozulduğunda bile düşmanlıkların yeniden başlatılması emrini vermekten kaçındı. [102]

Bundan bir yıldan biraz fazla bir süre sonra, Temmuz 1972'de Sadat'ın kademeli yaklaşımının yerini dramatik bir hamle aldı: Moskova'ya önceden haber verilmeden veya ABD de dahil olmak üzere herhangi bir Batı ülkesiyle bu hamle veya sonuçları hakkında önceden istişare edilmeden, yaklaşık 20.000 Sovyet danışmanının Mısır'dan ani bir şekilde sınır dışı edilmesi. [103] Bu strateji değişikliğinin tam sonuçlarının ortaya çıkması biraz zaman alsa da, Ortadoğu diplomasisinde bir dönüm noktası haline gelecekti.

Geriye dönüp bakıldığında, Sadat'ın Nasır'ın Moskova'ya olan bağımlılığının somut sonuçlar verip vermeyeceğini belirlemek için kendine iki yıl süre tanıdığı anlaşılıyor. Bu nedenle, Mayıs 1971'de Sovyetler Birliği ile Mısır arasında Dostluk Antlaşması imzalandıktan sonra Brejnev, Nixon'ı Orta Doğu'daki barış çabalarını hızlandırmaya teşvik etmeye başladı.

Brejnev'in girişimi, Vietnam Savaşı'nın son aşamalarında ve küresel diplomatik haritayı yeniden çizecek olan 1972 Pekin (Şubat) ve Moskova (Mayıs) zirvelerinden önce geldi. Bunu göz önünde bulundurarak, Amerikan yanıtı, Ortadoğu taraflarına da söylediğimiz gibiydi: Moskova zirvesi de dahil olmak üzere, olası bir çözümün ilkelerini görüşmeye hazır olduğumuzu belirttik. Resmi bir sürecin başlangıcı, bu görüşmelerdeki ilerlemeye bağlı olacaktı.

Nixon yönetiminin başlangıcında benimsenen strateji, Mısır'ı Amerikan diplomasisine yönelmeye teşvik edecek unsurlar yaratmayı içeriyordu. Moskova zirvesi, Ortadoğu'da istikrarı koruma konusunda ortak bir taahhüt de dahil olmak üzere, aktif müzakerelerin derhal yeniden başlatılması

çağrısını içermeyen ortak bir ilke bildirisiyle sona ermişti. Sovyetlerin Sadat'a yeterli gördüğü düzeyde silah sağlamayı reddetmesiyle birlikte, bu durum Sadat'ın Sovyet ortaklığının faydasız olduğu yönündeki yargısını pekiştirmiş gibi görünüyor.

Karşılaştığım önde gelen devlet adamlarının tamamı – belki de Gaulle hariç – yeni bir stratejiyi kademeli olarak, etkisiz kalması durumunda geri çekilme önlemlerine izin verecek aşamalar halinde uygulardı. Buna karşılık Sadat, ancak ileriye doğru hareketle sürdürülebilecek radikal bir değişiklik yaptı.

Mısır ve Sovyet yetkilileri arasındaki gerilim yıllardır artıyordu. [104] Yabancıların Mısırlılara yaptığı aşağılayıcı muamele, Sadat'ın çocukluğundan beri derin bir kişisel yankı uyandırmıştı. 1972'de Sovyet lideri Leonid Brejnev, Sovyet danışmanlarının sınır dışı edilmesinin nedenini sorduğunda Sadat ona şöyle yazmıştı: 'Siz bize geri kalmış bir ülkeymişiz gibi bakıyorsunuz, oysa subaylarımız sizin akademilerinizde eğitim görmüş.' [105] Sadat anılarında şöyle yansıtıyor: 'Ruslara Mısır'ın iradesinin tamamen Mısırlı olduğunu söylemek istedim; tüm dünyaya her zaman kendi kendimizin efendisi olduğumuzu söylemek istedim.' [106]

Mısır, Sovyet ekonomik yardımını kabul etmeye devam etti ve Sovyetler de bir nebze de olsa nüfuzlarını korumak amacıyla bu yardımı sağlamaya devam etti. Ancak Sadat, Mısır'ın sadece uzak bir süper gücün vasalı değil, özerk hareket edebilecek kapasitede olduğunu gösterme amacına ulaşmıştı.

Sadat, Sovyet personelinin Mısır'dan çıkarılmasıyla, Amerika'nın barış sürecine katılımının önündeki başlıca engeli ortadan kaldırmıştı. Sovyet etkisinin azalmasıyla birlikte, Amerika üzerinden diplomatik yol doğal bir ilerleme yolu olarak görünüyordu.

Fakat dış politika, nesnel koşullar kadar soyut unsurlardan da etkilenir. Sadat, Washington'da hâlâ düşük bir itibara sahipti. Başkan olarak attığı ilk kamuoyu adımları, özel girişimleriyle çelişiyordu; özel girişimleri ise dönüştürücü bir diyaloğa potansiyel bir açılım önerecek kadar dolaylı ve incelikli değildi. Benim kişisel değerlendirmem, başkanlığa yükselişinden bu yana önemli ölçüde iyileşmemişti. Şubat 1973'te, Sadat'ın ilk temaslarının bir parçası olarak, ulusal güvenlik danışmanı Hafız İsmail Washington'ı ziyaret etti ve görüşmelerimiz ilerleme kaydederse beni Kahire'ye davet etti. Bir meslektaşıma bir not karaladım: 'İkinci ödülün ne olduğunu sormak ayıp olur mu?'

Bu girişim birçok açıdan cazip değildi. Sadat'ın 1971 ve 1972 yıllarında sık sık yaptığı Amerikan karşıtı açıklamalar ışığında, Kahire müzakereler için umut vadeden bir yer gibi görünmüyordu. Ayrıca, Hafız İsmail'in Washington ziyareti, Vietnam Savaşı'nı sona erdiren Paris Anlaşması'ndan sadece bir ay sonra gerçekleşmişti. Aynı sıralarda Nixon, İsrail Başbakanı Golda Meir'e, görünüşte çözümsüz olan bir dizi konuda İsrail ile bir sonraki müzakerenin, o zamanlar Ekim sonlarında yapılması planlanan İsrail seçimlerinden sonrasına kadar gerçekleşmeyeceğine dair söz vermişti. Sadat'ın görünen amacı, İsrail'in 1967 sınırlarına koşulsuz çekilmesiyle başlayan ve İsrail'in tanınmasına ilişkin müzakerelerin ön koşulu olan mevcut Arap şartlarına göre yeni bir Orta Doğu düzenlemesi oluşturmak için Amerika Birleşik Devletleri'ni devreye sokmaktı. Sovyetler, Nasır için bu sonucu elde edememişti ve bunu güç kullanarak başaramayan bir dizi Arap lideri de diyalog yoluyla bunu aramayı reddetmişti.

Mevcut Arap-İsrail barış sürecinin temel zorluğu, her iki tarafın da müzakerelere girmenin şartı olarak geri dönülmez bir taviz talep etmesiydi.

Arap ülkeleri, İsrail'in savaş öncesi 1967 sınırlarına geri dönmeyi kabul etmesini şart koşarken; İsrail doğrudan müzakerelerde ısrar etti, ancak rakipleri bunun tanıma anlamına geleceği gerekçesiyle bunu reddetti.

Bu engellere rağmen Nixon, Hafız İsmail ile keşif amaçlı bir görüşme yapmayı kabul etti. 23 Şubat 1973'te gerçekleşen görüşmede İsmail, Sadat'ın Sovyetleri kovmasının ne anlama geldiğini açıkça belirtti: Mısır, Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerini normalleştirmeye hazırdı. Nixon, bu olasılığı iyi niyetle araştırma niyetini teyit etti ve Ortadoğu müzakerelerinin zorluklarını "karşı konulamaz gücün yerinden oynatılamaz nesneyle karşılaşması" olarak özetleyerek sözlerini bitirdi. Bir çözümün hem Mısır'ın egemenlik talebini hem de İsrail'in güvenlik zorunluluğunu karşılaması gerektiğini öne sürdü. Ancak, "taraflar arasındaki uçurum" olarak adlandırdığı şey göz önüne alındığında, kapsamlı bir çözüme (ikincisini kesin olarak bir seçenek olarak dışlamadan) başvurmak yerine, geçici ve kısmi çözümler arayarak adım adım bir yaklaşım izlemenin ihtiyatlı olacağını düşündü. [107]

Nixon, standart çalışma prosedürü haline geldiği üzere, asıl müzakerenin güvenlik danışmanının ofisi aracılığıyla yürütülmesi gerektiğini ve İsmail ile benim de keşif aşamasına hemen başlamamız gerektiğini vurguladı; ve gerçekten de görüşmelerimiz ertesi gün başladı. Daha uzun görüşmelere olanak sağlamak ve bunların gayri resmi, gizli niteliğini vurgulamak için, görüşmeler New York'un banliyölerinden birinde bulunan özel bir evde gerçekleşti.

Görüşmelerimizde Hafız İsmail, Nixon'a daha önce de söylediği şeyi tekrarladı: Mısır'ın "ne savaş ne de barış" durumundan bıktığını ve Sadat'ın Amerika Birleşik Devletleri ile diplomatik ilişkileri yeniden kurmaya hazır

olduğunu belirtti. Amerika Birleşik Devletleri'ni barış sürecine aktif olarak katılmaya çağırdı ve yerleşik Arap şartlarından yalnızca İsrail'in tamamen çekilmesine dayalı ayrı bir barışı araştırma isteğini ima ederek sapması gerektiğini söyledi. Nixon'ın önerdiği adım adım yaklaşıma bağlı kalarak, bunun nasıl işleyebileceğine dair bazı ayrıntıları özetledim.

Daha önce Ortadoğu diplomasisini karakterize eden yöntemlerden önemli bir sapma olduğunu belirtmiştim. Ortadoğu barışına yönelik hakim yaklaşım kapsamlıydı ve İsrail ile komşuları ve Filistinli Araplar arasındaki tüm tartışmalı sınırların çözülmesini içeriyordu. Ayrıca, ABD ve Sovyetler Birliği'nin büyük güç kolaylaştırıcıları ve öngörülen anlaşmanın garantörleri olarak katıldığı, Filistin temsilcileriyle birlikte başlıca bölgesel aktörlerin yer aldığı kapsamlı bir barış konferansı öngörüyordu.

Öte yandan, adım adım bir yaklaşım, İsrail-Filistin anlaşmazlığını, belirli konularda bölgesel ilerleme olasılığından ayırmayı hedefleyecektir. Bu konulardan bazıları egemenlikle (yargısal ve idari düzenlemeler, ilişkilerin normalleştirilmesi ve nihayetinde karşılıklı tanıma) ilgiliyken, diğerleri güvenlikle (nükleer silahların yayılmasını önleme rejimleri oluşturma, terörist ağlarla mücadele ve enerji kaynaklarının serbest akışını sağlama) ilgiliydi. Bu tür pratik konularda ilerleme kaydetmek, bunları önemli bir psikolojik ve tarihi sorunun nihai çözümüne bağlamak yerine, bireysel sorunların çözümünde en büyük çıkarı olan bölgesel aktörlerin sonucu sürdürmesini sağlayarak organik bir ivme yaratabilir.

İsmail ile yapılan görüşmeler, acil kararlar açısından sonuçsuz kaldı; bunun en büyük nedeni, o dönemde, 1973 baharında, Arap ülkeleri arasındaki anlaşmalar nedeniyle adım adım bir yaklaşımın tamamen imkansız olmasıydı. Bununla birlikte, İsmail'e nasıl adımlar atılabileceğini

özetledim; örneğin, Mısır ve İsrail'in egemenlik kriterlerini karşılıklı güvenlik endişelerine ilişkin uzlaşmalardan ayırmak gibi. İsmail, belirttiği hedefleri kapsayan bir program almadı, ancak önerdiğimiz alternatifin ayrıntılı ve doğru bir resmini aldı (ki bu da sonunda Sadat tarafından kabul edildi).

Bu olay Şubat ayında yaşandı. Sonbaharda, daha doğrusu 6 Ekim'de, Sadat diplomasiye dönmeden önce, her ülkenin kendisi hakkındaki algısını değiştiren bir şok etkisi yaratmaya karar verdi.

1973 SAVAŞI

Sadat, 1971 yılının Temmuz ayında Arap Sosyalist Birliği Kongresi'nde yaptığı bir oturumda, 'bu savaşsız ve barışsız durumu kabul etmeyeceğini' ilan etmişti. [108] Sorunu – İsrail ile yaşanan durgunluğu – tespit etmişti, ancak başkanlığının bu kadar erken bir döneminde, sorunu nasıl çözeceğine dair herhangi bir karar vermiş olması pek olası değil. Aksine, müzakere pozisyonunu iyileştirmenin çeşitli yollarını hala araştırıyordu. [109]

Stratejisini değiştirmeye karar vermesi ancak 1972'de oldu; ancak o dönemde, kendi özgünlüğünü ortaya koyacak çarpıcı bir eylemde bulunmadan, Arap dünyasında adım adım bir yaklaşıma geçmesi ve Sovyetler Birliği'nden asgari düzeyde destek alması mümkün değildi.

Sadat savaşa girmeye karar verdi. Belki de belirttiği hedeflere tek seferde ulaşmayı umuyordu. Çok daha muhtemel olanı ise, alternatif diplomatik seçenekleri meşrulaştırabileceği beklentisiyle düşmanlıkları başlatmış olmasıydı. Olağanüstü eşi Cihan Sadat, Sadat'ın durumu kendisine

"kazanmak ve eşit bir konumdan müzakerelere girmek için bir savaş daha gerektiğini" söylediğini hatırladı. [110] 1973'te Beyaz Saray'da İsmail ile yapılan görüşmeler, Sadat'a ABD'nin müdahil olma isteğini ve aynı zamanda sınırlarını doğruladı. Bu görüşmeler, Mısır'ın tam zaferi sağlanamazsa, adım adım yaklaşımın bir yedek pozisyon sağlayabileceğine onu ikna etti.

Sadat, bir yıldan fazla bir süre boyunca 'gerçek bir barışa ulaşmak' için doğru güçler takımyıldızını hazırladı. [111] Bu dönem, Ağustos 1972'de Mısırlı gazeteci Muhammed Heykal tarafından 'Mısır için sürekli bir kanama, ülkeyi boğma noktasına getiren kahramanlıksız bir ölüm' olarak tanımlandı. [112] Cihan Sadat bu dönemi şöyle hatırlıyordu:

> Süveyş Kanalı boyunca aralıklı çatışmalarda Mısırlı askerler ve özgürlük savaşçıları öldürülmeye devam etti. Hava saldırıları sırasında herhangi bir ışığın görünmesini engellemek için Kanal Bölgesi'ndeki tüm evlerin pencereleri ve tüm arabaların farları koyu maviye boyanmaya devam etti. Kahire'de binaların önünde hala kum torbaları yığılıydı, müzelerin ve dükkanların pencereleri ise bombalardan kaynaklanan hasarı en aza indirmek için bantlanmıştı. Tarihçilerin 'savaş yok, barış yok' diye adlandıracağı bu dönemde atmosfer çok iç karartıcıydı. Hepimiz bundan nefret ettik ve bitmesini istedik. Özellikle de Enver. [113]

Durumun gelişmesini beklemeye kararlı olan ve savaşının 'son savaş' olmasını isteyen Sadat, dikkatli hazırlıklar yaptı. [114] 1972 yılının ortalarında, Sovyet danışmanlarının sınır dışı edilmesinin ardından Sadat, askeri planların hazırlanmasını emretti. Ekim 1972'de ilerlemeyi sorduğunda, generallerinin, belki de beklentilere inanmadıkları için, göreve bile başlamadıklarını keşfetti. Savaş bakanını görevden aldıktan sonra Sadat, ek fonlar ayırdı ve Sovyetlerden daha fazla silah satın aldı. [115]

Ayrıca Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad ile gizlice ortak bir savaş planı hazırladı. [116]

Sadat, kendi ordusunu hazırlarken İsrail'in ordusunu da şaşırttı. 1973 baharı ve yazında Sadat, İsraillileri eylem tehditleriyle kışkırttı, ardından onları saldırıya hazırlanmaya kandırdı. İsrail savunma kuvvetleri iki kez büyük masraflarla seferber oldu; iki kez de alarmın yanlış olduğunu anladılar. Mısır, altı ayrı olayda, gerçek bir operasyona benzeyen görünüşte rutin askeri tatbikatlar gerçekleştirdi. Gerçek işgalden bir gün önce, SSCB diplomatlarını tahliye eden Sovyet uçakları - İsraillileri ve Amerika Birleşik Devletleri'ni uyarması gereken bir hareket - Sovyet eğitiminin bir parçası olarak yanlış yorumlandı. [117] 1973 savaşından sonra, İsrail'in o zamanki savunma bakanı Moshe Dayan, Ekim ayında neden seferber olmadığı sorusuna Sadat'ın "beni iki kez, her seferinde on milyon dolara mal olacak şekilde bunu yapmaya zorladığını. Bu yüzden üçüncü kez olduğunda ciddi olmadığını düşündüm. Ama beni kandırdı!" şeklinde cevap verdi. [118]

1973 sonbaharına gelindiğinde, Sadat yaklaşan bir savaş için uluslararası ortamı şekillendirmekle neredeyse on sekiz ay geçirmişti. Kanal geçişi konusunda kamuoyuna gösterdiği esneklik, uluslararası itibarını güçlendirmişti. Sovyetleri ülkeden çıkarmak, diplomatik seçeneklerini artırmış ve danışmanlarının planlarını engellemeyeceklerini veya baltalamayacaklarını garanti altına almıştı. Beyaz Saray ile yapılan ön görüşmeler, Washington ile işleyen bir ilişki içinde savaşa girdiğini gösteriyordu. Muhtemelen Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri bir yenilginin sonuçlarını sınırlamaya yardımcı olacağını ve müzakerelere girebileceğini hesaplamıştı.

Bu gibi hususlar göz önünde bulundurularak, 6 Ekim 1973'te Mısır ve Suriye, İsrail'e karşı koordineli bir saldırı başlattı. Sadat, Ocak 1972'de Mısır halkını 'çatışmaya' hazırlanmaya ve sabır etiğini benimsemeye çağırmıştı.

> Önümüzde birçok zorluk ve sıkıntı var. Fakat Tanrı'nın yardımıyla bunların yüklerini ve fedakarlıklarını taşıyacağız. Halkımız, savaşta, tarihleri, uzun medeniyetleri, insanlıkları ve idealleri gibi büyük bir halk olduklarının canlı örneğini verecektir... Rabbimiz! İmanımızı en iyi kıl ve zafere kadar bizimle ol. [119]

Savaşın ilk gününde Sadat, o zamanlar Dışişleri Bakanı olan bana, amaçlarının sınırlı olduğunu ve düşmanlıklar sona erdikten sonra barış görüşmelerini kolaylaştırmak için çaba göstereceğini iletti. Savaşın ikinci gününde ise şöyle cevap verdim: 'Sovyet silahlarıyla savaşıyorsunuz. Amerikan diplomasisiyle barış yapmanız gerekeceğini unutmayın.' [120]

Nasır'ın başaramadığı türden bir askeri başarı elde etmeyi başaran Mısır kuvvetleri, Süveyş Kanalı'na duba köprüler kurdu ve Bar-Lev hattını geçti. Sina'ya 10 mil kadar ilerleyerek, 1967'de İsrail tarafından ele geçirilen toprakları geri aldılar. Aynı zamanda, Suriye kuvvetleri Golan Tepeleri'ndeki İsrail mevzilerine nüfuz etti. İki Arap kuvveti, büyük ölçüde Sovyet silahlarıyla donanmış olarak ilerlemeye devam ederken, [121] İsrail önemli kayıplar ve ekipman kayıpları yaşadı.

Mısır-Suriye savaşının ilk başarısı dünyayı şaşırttı ve tüm tarafları beklenmedik durumlarla karşı karşıya bıraktı. Ancak paradoksal olarak, savaş tam anlamıyla başladıktan sonra, barışı koruma sorumluluğuna sahip olan BM Güvenlik Konseyi ateşkes önermekten kaçındı. Konseyin en güçlü iki üyesinden Sovyetler Birliği, Arap ilerlemesini engellemek istemediği

için karşı çıkarken, Amerika Birleşik Devletleri ise İsrail'in karşı saldırısını önlemekten çekindi. Diğer üyeler ise korku ve belirsizliğin bir karışımından dolayı kararsız kaldılar. Sonuç olarak, Güvenlik Konseyi, savaşın başlamasından iki haftadan fazla bir süre sonra, 22 Ekim'de Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği bir metin üzerinde anlaşana kadar ateşkes oylaması için toplanmadı.

Bu haftalar boyunca Nixon'ın iç krizi doruk noktasına ulaştı. 1973 savaşının patlak verdiği gün, Başkan Yardımcısı Spiro Agnew, Maryland valisi olarak görev yaptığı dönemde (1967-1969) gerçekleştirdiği faaliyetler nedeniyle istifa sürecini başlattı. Bu süreç, Nixon'ın hangi kayıtlı konuşmalarının yayınlanacağı konusundaki Watergate soruşturmalarının bir başka dalgasıyla aynı zamana denk gelen 10 Ekim'de sonuçlandı. Nixon'ın bu kasetlerin yayınlanmasını engelleme çabaları, Ortadoğu savaşının başlamasından iki hafta sonra (ve ben Moskova'da ateşkes görüşmeleri yaparken), 20 Ekim'de doruğa ulaştı; Nixon, sırasıyla başsavcının istifasını istedi ve özel savcıyı görevden aldı. Bunun sonucunda ortaya çıkan kargaşa, Nixon aleyhine azil sürecinin başlatılmasına yol açtı.

İçişlerindeki zorluklara rağmen Nixon dışişlerindeki kontrolünü sürdürdü. Savaşın başlarında iki temel hedef belirledi: düşmanlıkları mümkün olan en kısa sürede sona erdirmek ve, onun adına kamuoyuna söylediğim gibi, bunu 'önceki 25 yılda Araplar ve İsrailliler arasında dört savaşa yol açan koşulları ortadan kaldırmaya büyük bir katkıda bulunmamızı sağlayacak şekilde' yapmak. [122]

Sahada durum neredeyse her gün değişiyordu. Savaşın dördüncü günü ve Nixon'ın Spiro Agnew'in başkan yardımcılığından resmi istifasını ele aldığı gün olan 9 Ekim Salı günü, İsrail büyükelçisi Simcha Dinitz ve askeri ataşe

General Mordechai Gur, Beyaz Saray konutunun Harita Odası'nda bana İsrail'in Süveyş Kanalı boyunca yapılan ilk çatışmalarda yüzlerce tank ve onlarca uçak kaybettiğini bildirdiler. Acil ikmal ve Başbakan Meir'in durumunu anlatmak üzere Washington'a gelmesini talep ettiler.

Agnew'in istifasının ardından Nixon, acil ihtiyaçlara bazı acil desteklerle yanıt vermeyi kabul etti. Günde üç uçağın derhal ikmal edilmesini ve sivil hava filomuzun seferber edilmesinin fizibilitesinin değerlendirilmesini emretti. İsrail'in yedek silahlarını kullanabilmesi için Nixon, savaş sonrasında tüm kayıpların telafi edileceğine söz verdi.

11 Ekim Perşembe günü Dinitz, Beyaz Saray'da bir başka çarpıcı mesajla yeniden ortaya çıktı: İsrail Genelkurmay Başkanı David Elazar ve Savunma Bakanı Moshe Dayan, başbakanı Süveyş Kanalı boyunca yapılacak daha fazla İsrail saldırısının, kanalın batı kıyısındaki karadan havaya füzeler (SAM) kuşağının, kanalın 15-20 mil doğusundaki bölgeye hava koruması sağlaması nedeniyle çok maliyetli olduğuna ikna etmişti. Bu nedenle İsrail ateşkesi kabul etmeye hazırdı ve bizden bunu ayarlamamızı istiyordu. [123] Pazarlık pozisyonunu iyileştirmek için İsrail, daha savunmasız Suriye cephesinde bir saldırı başlatacak ve böylece Sovyetler Birliği'ne Güvenlik Konseyi'nde ateşkes talebini desteklemesi için bir teşvik sağlayacaktı. Nixon kabul etti ve biz de böyle bir karar tasarısını sunmak için İngiltere'ye başvurduk.

İngiliz hükümeti – Dışişleri Bakanı Sir Alec Douglas-Home tarafından temsil edilerek – bu girişimi üstlendi. Ancak Sadat, 13 Ekim Cumartesi günü onay vermesi istendiğinde, İsrail'in Haziran 1967 öncesi sınırlara dönmeyi taahhüt etmediği sürece bunu reddetmesiyle bizi şaşırttı.

Avustralya aracılığıyla kendisine yapılan bir diğer yaklaşım da aynı kaderi paylaştı.

14 Ekim Pazar gününe gelindiğinde, Sadat'ın bu retlerin ardındaki nedenler açıkça ortaya çıkmıştı: İki zırhlı tümenle Sina'ya daha derinden ilerlemeye karar vermişti. Kanalı geçtikten sonra askeri kapasitesine duyduğu aşırı güven mi, müttefiki Esad üzerindeki baskıyı hafifletme isteği mi, yoksa orantı duygusunu kısa süreliğine kaybetmesi mi bilinmiyor, ancak SAM kuşağının kapsadığı bölgenin ötesine geçmek felaketle sonuçlandı. İsrail hava kuvvetleri (artık SAM kuşağının kısıtlamalarından kurtulmuştu) ve İsrail tanklarının karşı saldırıları arasında, Mısır'ın yaklaşık 250 tankı imha edildi. Bu da İsrail tanklarının Mısır Üçüncü Ordusu'nu kanala doğru geri püskürtmesine olanak sağladı. Bu savaştan iki gün sonra, şiddetli çatışmalarda, İsrail kuvvetleri kendi kanal geçişlerini gerçekleştirdi ve kanalın batı kıyısındaki Sovyet yapımı SAM mevzilerini imha etmeye başladı. Bu sırada, sayıları 10.000'i aşan zırhlı İsrail kuvvetleri, Üçüncü Ordu'nun arkasına doğru ilerleyerek, ordunun kuşatılmasını ve hatta Kahire'yi tehdit etmeye başladı.

Bu koşullar altında, Mısır saha komutanı General Saad Şazli, Mısır halkını korumak için Sadat'ı Üçüncü Orduyu kanalın doğu kıyısından batı kıyısına taşımaya çağırdı. Ancak bu, Sadat'ın daha büyük planını bozacaktı. Sadat sert bir şekilde karşılık verdi – 'Bu savaşın mantığını anlamıyorsunuz' – ve Şazli'ye yerinde durmasını emretti. Sadat, diplomatik durumu değiştirmek için Mısır'ın Sina'nın sadece 'dört santimine' ihtiyacı olduğunu savundu. [124]

18 Ekim Perşembe günü, Sina'da iki Mısır tümeninin geri çekilmesiyle Sadat aniden ateşkes çağrısında bulundu. Savaşın gidişatı aleyhine

dönmüşken, Sina'da hâlâ bir dayanak noktası varken bir ara vermeye ihtiyacı vardı. [125] Ateşkes çağrısında bulunurken bile psikolojik bir zafer kazandığını iddia etti: 'Düşman dengesini kaybetti ve bu ana kadar dengesiz kaldı. Yaralı millet onurunu geri kazandı ve Orta Doğu'nun siyasi haritası değişti.' Aynı konuşmada, Amerika Birleşik Devletleri'ni Mısır ile barış projesine katılmaya çağırdı. [126] Sadat'ın askeri durumu ne kadar vahim olursa olsun, politika seçeneklerine ilişkin analizi isabetli kaldı.

Kriz, 17 Ekim'de Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün (OPEC) ABD ve Avrupalı müttefiklerini İsrail'i bir anlaşmaya zorlamak amacıyla petrol ambargosu ilan etmesiyle küresel ekonomiye yayıldı. Bir varil petrolün fiyatı hızla yükseldi ve sonunda kriz öncesi seviyesinin %400'üne ulaştı. [127]

Ertesi gün, Büyükelçi Anatoly Dobrynin ile Güvenlik Konseyi'ne ortaklaşa sunulabilecek ateşkes metni üzerinde görüşmeye başladık. 19 Ekim'de Brejnev, ateşkes müzakerelerini tamamlamak için beni Moskova'ya davet etti ve iki gün sonra ABD ve Sovyetler Birliği, 22 Ekim'de oy birliğiyle kabul edilen ortak bir taslağı Güvenlik Konseyi'ne sundu.

Düşmanlıkların sona ermesine yönelik eğilim, ateşkesin bozulması ve İsrail'in Süveyş şehrini kuşatarak Üçüncü Ordu'nun ikmal yolunu kesme cazibesine karşı koyamamasıyla geçici olarak sekteye uğradı. Ardından gergin kırk sekiz saat yaşandı. Sovyetler, birkaç gün önce Moskova'da müzakere ettiğimiz ateşkesin bu ihlallerini protesto etti, Amerikan ve Sovyet eylemiyle ortaklaşa yeniden tesis edilmesini talep etti ve yeniden dayatmak için tek taraflı askeri eylem tehdidinde bulundu. Sadat, Sovyet baskısını kendi amaçları için kullanabilirdi, ancak buna asla başvurmadı. Amerika'nın güçlü bir şekilde reddetmesinin ardından Sovyetler, ateşkesi

denetlemek üzere muharip olmayan gözlemcilerle katılmalarını sağlayan bir öneri sundu. Sonuç, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi olmayan üyelerinden oluşan uluslararası gözlemcilerden oluşan bir BM Acil Durum Gücü'nü öngören BM 340 sayılı Karar oldu. [*]

Sadat, bu fırsatı, çatışmaya yeni bir yaklaşım getirme konusundaki kararlılığını ifade eden sembolik bir jest için kullandı. 1948-49 ateşkesinden bu yana hiçbir Mısırlı ve İsrailli yetkili yüz yüze görüşmemişti. Tüm tarafların şaşkınlığına rağmen, Sadat şimdi İsraillilere, 340 sayılı Kararın ayrıntılarını görüşmek ve Mısır'ın mahsur kalan Üçüncü Ordusu için ikmal ayarlamak üzere Kahire-Süveyş yolunun 80. kilometresine askeri subaylar göndereceğini bildirdi. (Çeşitli teknik nedenlerden dolayı, gerçek görüşme 80. kilometreden 101. kilometreye taşındı.) Bu, İsrail'in resmi olarak veya diplomatik olarak tanınması anlamına gelmiyordu; aksine, Sadat'ın Mısır'ı yeni bir yola sokma kararlılığının bir sembolüydü.

MEIR VE SADAT

Savaştan sonra, 1 Kasım 1973'te Başbakan Meir Washington'a geldi. İş birliği yaptığım tüm İsrail liderleri arasında en zor olanı oydu – ve beni en çok etkileyen de o oldu.

O, özgün bir insandı. Kırışık yüzü, garip ve ürkütücü bir ortamda yeni bir topluma öncülük etmenin getirdiği bir ömrün çalkantılarına tanıklık ediyordu. Küçük bir toprak parçası üzerinde kurulmuş, kırılgan, dışlanmış, amansızca düşman komşular tarafından tehdit edilen İsrail, tarihinden ancak dar bir farkla hayatta kalmayı başarmıştı. Bayan Meir'in temkinli gözleri,

özellikle de aceleci Amerikalı müttefiklerinden gelebilecek beklenmedik zorluklara karşı sürekli tetikteydi. 2000 yıldır Diasporada kırılgan bir varoluş sürdüren bir halkın böylesine büyük umutlarla donattığı şeyi korumayı kendi görevi olarak görüyordu. Hitler Almanyası'ndaki kendi çocukluğum, onun içsel endişesini anlamamı sağladı.

Onun bize karşı mevcut tavrında belli bir adalet de gördüm. Askeri bir saldırının kurbanı olarak, hükümeti şimdi, güvendiği ancak travmalarını bir türlü tam olarak kavrayamamış gibi görünen Amerikan müttefikinden barış süreci taleplerinin çoğaldığı bir durumla karşı karşıyaydı.

Yahudi olduğum için bana, onunla aynı fikirde olmadığımda onu derinden üzen, en sevdiği yeğeniymiş gibi davrandı. İlişkimiz o kadar samimiydi ki, ona alışkanlık haline gelmiş bir şekilde Golda diye seslenmeye başladım ve hala onu öyle düşünüyorum. Eşim Nancy, İsrail'deki evinde akşam yemeklerinde Golda ile aramdaki tartışmaların, şimdiye kadar şahit olduğu en dramatik tiyatro gösterilerinden bazıları olduğunu söylerdi. Nancy, tartışmaların genellikle nasıl bittiğinden bahsetmezdi: Golda ve ben mutfağa çekilir ve bir çözüm bulmaya çalışırdık.

Meir, ateşkesin ardından ilk fırsatta Washington'a geldi. Her şeyden önce, Mısır Üçüncü Ordusu için –her ne kadar askeri olmayan malzemeler olsa da– ikmal konusunda ısrar etmemizden dolayı mutsuzdu. Aslında, belirli politikalara değil, stratejik gerçekliklerdeki değişime, İsrail'in savunmasızlığının gösterilmesine ve Mısır'ın kabul görmüş bir Amerikan müzakere ortağı olarak ortaya çıkmasına karşı çıkıyordu. Ona, kendi ülkesine saldıran ülkenin daha barışçıl bir yöne doğru evrimleşmesine izin

vermesi için itidal çağrısı yapılıyordu. Bu, Meir için kendiliğinden açık bir önerme değildi:

Meir : Savaşı henüz biz başlatmadık...

Kissinger : Sayın Başbakan, çok trajik bir durumla karşı karşıyayız. Savaşı siz başlatmadınız, ancak İsrail'in varlığını korumak için akıllıca kararlar almanız gerekiyor. Karşı karşıya olduğunuz durum bu. Bu, bir dost olarak benim dürüst değerlendirmem.

Meir : Yani başka seçeneğimiz olmadığını söylüyorsunuz.

Kissinger : Size anlattığım uluslararası durumla karşı karşıyayız. [128]

Bir ulusun tam özerkliğe sahipmiş gibi davranması bir tür nostaljidir; gerçeklik, her ulusun –en güçlü olanı bile– davranışlarını komşularının ve rakiplerinin yeteneklerine ve amaçlarına uyarlamasını gerektirir. Meir'in nihayetinde buna göre hareket etmesi, liderliğinin bir kanıtıdır.

Başbakan Meir, Washington ziyaretinde aynı anda iki sonucu hedefledi: vazgeçilmez müttefikiyle bir uzlaşma ve çoğunluğu koşullarındaki değişiklikten hala şokta olan ve birçoğu da inatla savaşçı tutumunu sürdüren halkının uzlaşması. BM'nin ikmal denetimi, savaşan tarafların doğrudan işbirliğine gerek kalmadan gerçekleştirilebileceği anlamına geliyordu. İsrail büyükelçiliğindeki bir akşam yemeğinde, ABD yönetimine yönelik bazı yarı kamuya açık eleştirilerde bulundu (belki de orada bulunan İsrailli yardımcılar, bakanlar ve danışmanlar için yapılmıştı). Bu eleştirileri bir kenara bırakarak, ertesi gün Blair House'da (devlet misafirlerinin ikametgahı) danışmanlarla sınırlı özel bir toplantıda kendisini ziyaret ettim ve burada, aralarında geri çekilme görüşmelerinin başlamasının da

bulunduğu, belirttiğim altı koşul altında ikmale açık olduğunu belirtti. [*] Altı madde ayrıca, İsrail için önemli bir endişe kaynağı olan sürecin en başında savaş esirlerinin değişimini de öngörüyordu.

İsrail seçimleri yaklaşırken, Meir'in kabinesi başlangıçta Washington'dayken bu şartları kabul etmesine izin vermeyi reddetti. Ancak artık İsrail siyasetini yeterince iyi anlıyorduk ve başbakanın taslağı kabul edilemez bulsaydı böyle bir programı sunmayacağını biliyorduk. Kabinesi, kendisi başkanlık koltuğunda otururken onun kararını geçersiz kılmayacaktı.

Sadat'ın yeni bir müzakere vizyonu, Meir'in katılımı olmadan gerçekleşemezdi. Müzakerelere girerek, İsrail tarihinde ilk kez toprak kaybetme olasılığını kabul etmişti. Üçüncü Ordu'nun askeri olmayan ikmalini kabul ederek, İsrail'in kesin bir askeri zafer elde etme olasılığından vazgeçmişti. Aynı zamanda, müzakerelerde bir atılım için ön koşulu yaratmıştı. Barışa doğru olası bir adım uğruna içgüdülerinin üstesinden gelmişti. Ne Sadat ne de Meir, birbirleri olmadan bu ilk adımı atamazlardı.

TAHRA SARAYI'NDAKI TOPLANTI

7 Kasım 1973'te, Meir'in ziyaretinden sadece dört gün sonra, Sadat'la ilk kez görüştüm. Ateşkesin bozulmasıyla ilgili krizde Sovyet askeri müdahalesini bir kenara bırakarak Amerikan diplomasisinin zeminini hazırlamıştı. Daha sonra öğrendiğimiz üzere, Mısır'ın savaşı başlatmadaki stratejik amacı, sürdürülebilir bir barış sağlamak için durumu psikolojik

olarak dönüştürmekti. Sadat'ın müzakereye açık olması, ona bakış açımızı değiştirdi. Artık gözümüzde radikal biri değildi.

Şimdiye kadar Sadat'ın hamleleri temelden çok sembolikti. Gerçekten yeni bir yaklaşımla mı yoksa yerleşik modelin taktiksel bir varyasyonuyla mı karşı karşıyaydık? Arap ülkelerinin İsrail'in 1967 Haziran öncesi sınırlarına derhal geri dönmesi talebi, müzakereler için bir ön koşul olarak masada duruyordu. İsrail devletinin meşruiyetinin tanınması ise ima bile edilmemişti. Sadat genel bir çözümde ısrar ederse, görüşme ya adım adım ilerlemeye ya da çıkmaza yol açabilirdi.

Görüşmelerimiz sırasında çözülmesi gereken önemli konular vardı. En acil olanı, geçici bir şekilde yapılan Üçüncü Ordu'nun ikmal edilmesiydi. İkinci olarak, ateşkes anlaşmasında öngörülen ancak hiçbir zaman resmen tanımlanmayan Ortadoğu barışı müzakereleri hedefi geldi. Üçüncüsü ise, teknik olarak hala Nasır'ın 1967 savaşının sonunda diplomatik bağları koparmasına dayanan Mısır-Amerika ilişkilerinin geleceğiydi.

Karşılaşma, bir zamanlar Kahire'nin gözde bir banliyösü olan, şimdi ise dış görünüşünü korumakta zorlanan Tahra Sarayı'nda gerçekleşti. Gazetecilerden oluşan bir kalabalığın ve Sadat'ın önemli sayıda personelinin bulunduğu bir verandaya doğru aceleyle götürüldüm. Görünürde hiçbir güvenlik önlemi yoktu.

Bu kaosun ortasında, kalın bir bariton ses "Hoş geldiniz, hoş geldiniz" dedi. Herhangi bir resmi tören olmadan Sadat gelmişti. Omuzlarına bir palto atmış, haki renkli bir askeri üniforma giymişti. (Kahire'de Kasım ayı oldukça soğuk olabilir.) Herhangi bir açılış konuşması yapmadan ve sadece fotoğrafçıların kısa bir fotoğraf çekimi için durakladıktan sonra, beni geniş

bir çimenliğe bakan Fransız kapıları olan büyük bir odaya götürdü; çimenlikte, yardımcılarımız için hasır sandalyeler yerleştirilmişti.

Bahçeye bakan bir kanepede oturduk, ikimiz de umursamaz bir tavır takındık, ancak Mısır-Amerika ve muhtemelen Arap-Amerika ilişkilerinin yakın gelecekteki doğasının bu görüşmenin sonucuna bağlı olabileceğinin gayet farkındaydık. Son derece rahat görünen Sadat, piposunu doldurdu, yaktı ve kişisel bir görüşme için can attığını söyleyerek konuşmaya başladı: "Senin için bir planım var. Ona Kissinger Planı adını verdim."

Bunun üzerine odanın karşısındaki şövaleye doğru yürüdü ve üzerinde durum haritalarının yerleştirildiği bir sehpaya ulaştı. Bunların önünde durarak, Hafız İsmail ile daha önceki görüşmelerime atıfta bulundu. Daha önce de belirtildiği gibi, İsmail'in İsrail'in Sina'nın tamamından çekilmesi önerisine, nihai kararlar alınmadan önce bir barış sürecine uyum sağlanmasına izin verecek geçici düzenlemeler önererek yanıt vermiştim. İsmail adım adım önerimizi reddetmişti; Sadat şimdi bunu kabul ederek Kissinger Planı adını verdi. İlk adım olarak, İsrail'in Sina'nın üçte ikisinden El-Arish'ten (İsrail sınırından yaklaşık 20 mil ve Süveyş Kanalı'ndan 90 mil uzaklıkta bir şehir) Sina Yarımadası'nın güney ucundaki Ras Muhammed Milli Parkı'na kadar bir hat boyunca çekilmesini önerdi. [129]

Beklediğimizden çok daha uzun ve zorlu geçmesini beklediğimiz bir müzakere için çarpıcı bir başlangıçtı bu; önerisi emsalsiz olduğu için değil (aslında gerçekçi değildi), aksine geçici bir geri çekilme aşamasını keşfetme isteğini dile getirdiği için. Daha önce hiçbir muhatabın ilk hamlesinde bu kadar açık bir tavır sergilediğini görmemiştim. Geçici bir çözüm fikrini gündeme getirdiğimiz her Arap lider bunu reddetmişti. Sadat ise daha teklif bile edilmeden kabul etmişti.

Ancak Sadat, Mısır tarafından başlatılan bir savaşın sonunda İsrail liderlerini Sina'nın merkezindeki stratejik geçitler de dahil olmak üzere böylesine bir mesafeyi geri çekmeye ikna etmenin imkansız olduğunu biliyor olmalıydı. Sadat ile diyaloğa çıkmaz bir noktada başlamamak için, kendisini şu an bulunduğumuz noktaya getiren düşünceleri açıklamaya davet ettim.

Sadat, önce kasıtlı olarak, sonra da giderek artan bir yoğunlukla amaçlarını açıkladı. Sovyetlerden hayal kırıklığına uğramıştı; Mısır'ın onuruna uygun bir Ortadoğu barışı sağlamak için Amerika Birleşik Devletleri ile işbirliği yapamamış veya yapmak istememişlerdi. 1972 Moskova zirvesini sonlandıran bildirideki ifadeler, Sovyet öncelikleri konusunda herhangi bir şüpheyi ortadan kaldırmıştı: Mısır yüzünden Amerika ile gerilim riskini göze almayacaklardı. Yaklaşık 20.000 Sovyet danışmanının sınır dışı edilmesi kararı, Mısır'ın onurunu yeniden tesis etmenin ilk adımı olarak alınmıştı ve savaş bunun daha ileri bir ifadesiydi. Sınır dışı etme konusunda önceden hiçbir uyarıda bulunmamış ve sonrasında Amerika'dan hiçbir ödül istememişti.

Sadat, biraz yapmacık bir üslupla da olsa mükemmel İngilizce konuşuyordu; kesin ve resmiydi – belki de savaş sırasında İngiliz hapishanelerinde gazetelerden, kısa öykülerden ve kitaplardan kendi kendine İngilizce öğrenmiş olmasından kaynaklanıyordu. [130] Açıklamasını, sanki uzak bir ufka bakıyormuş gibi gözlerini hafifçe kısarak, vurgulu bir şekilde yaptı. Uzun vadeli Amerikan iyi niyeti olmadan hiçbir ilerleme kaydedilemeyeceği sonucuna vardığını söyledi. Bu nedenle Amerika ile uzlaşma ve Orta Doğu için kalıcı bir barış arayacağını belirtti. Amacı, haritadaki çizgilerde değil, temel tutumlarda bir değişiklikti.

Bana Kissinger Planını vermişti. Peki, benimki neydi diye sordu.

Diyaloğun amacının kalıcı bir barış olduğunu söyledim. Ancak barışın kalıcılığı, tarafların aşamalar halinde birbirlerinin güvenini kazanmasına ve böylece sürecin kendisine olan güvenin artmasına bağlı olacaktır. İlk hamle, ne barışı ne de güveni sağlayabilir. Şu anda, Sadat'ın Kissinger Planı çok iddialıydı, diye devam ettim. İsrail güçleri için daha gerçekçi bir geri çekilme hattı, onun önerisinin çok gerisinde, Mitla ve Gidi geçitlerinin batısında bir yerde olacaktır. Muhtemelen müzakereler birkaç ay sürecektir. Geri çekilme sürecini, devam ettirmek ve bunun üzerine bir barış süreci kurmak amacıyla elimizden gelenin en iyisini yapacağız.

Sadat ile yaptığım konuşma sık sık düşünme molalarıyla kesiliyordu. Şimdi, bu molalardan birinin ardından, sadece iki kelimeyle yanıt verdi: 'Peki ya İsrail?' Ben de benzer şekilde gizemli bir şekilde, Başbakan Meir ile birlikte üzerinde çalıştığımız altı maddeyi ona uzatarak karşılık verdim.

Sadat, belgeyi birkaç dakika inceledikten sonra herhangi bir tartışma yapmadan kabul etti. Özetle, Nasır'ın Amerika'yı iş birliğine zorlamak için baskı yapmaya çalışmasının akıllıca olmadığını belirtti. Üçüncü Ordu, Mısır ve Amerika arasındaki meselenin özü değildi. Sadat'ın kendi amacı ise, aksine, Amerika ile güvene dayalı ilişkiler ve İsrail ile barıştı. Bunu sembolik olarak ifade etmek için, görüşmemizden sonra, bizim bile önermediğimiz bir şeyi duyuracaktı: 1967'den beri yürürlükte olan Mısır'ın Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik diplomatik boykotunun, Washington'da bir büyükelçi başkanlığında bir Mısır temsilciliği kurulması yoluyla sona erdirilmesi. Büyükelçi Aralık 1973'te atanacaktı. (Bu, aynı yılın başlarında Çin ile ilişkiler kurarken izlediğimiz aynı prosedürdü.) Tam

diplomatik ilişkiler, bir ayrılma anlaşmasının imzalanmasının ardından kurulacaktı.

Bu açıklamalar, şartlı bir biçimde ya da karşılıklılık talebi olarak değil, arzu edilen bir yolun tanımı olarak ortaya konmuştu. Daha sonra öğrendiğimize göre danışmanlarının neredeyse oybirliğiyle vardığı görüşün aksine, Sadat, Amerika Birleşik Devletleri'nin üç aylık bir süre içinde Mısır-İsrail toprak müzakerelerinde önemli ilerleme sağlayacağına dair bir Amerikan Dışişleri Bakanı'nın sözüne güvenmeye karar vermişti. Bu süre boyunca Üçüncü Ordu kuşatma altında kalacaktı. Herhangi bir şey ters giderse, Sadat mahvolacak ve Mısır küçük düşecekti.

Görünüşte önemsiz bir adım – kuşatma altında kalan Üçüncü Ordu'ya askeri olmayan malzeme sağlanması – ön işbirliği için bir fırsat yarattı ve barışa doğru ilerlemenin sembolü haline geldi. Ben hâlâ Kahire'deyken, Bayan Meir ile Washington'da üzerinde anlaşılan ve Sadat tarafından kabul edilen altı madde, Dışişleri Bakan Yardımcısı Joe Sisco ve Mısır Dışişleri Bakanı İsmail Fahmy tarafından antlaşma metnine döküldü.

Ziyaretin sonunda Sadat, cesur kumarının ilk amacına ulaşmıştı: Amerikan himayesi altında İsrail ile müzakere olasılığını açmak için statükoyu bozmuştu. Nihai amacı, Haziran 1967 savaşından beri Mısır'ın enerjisini ve güvenini tüketen İsrail ile olan çatışmayı sona erdirmekti. Ona göre, İsrail'in varlığı Mısır'ın varlığı için bir tehdit değildi; İsrail ile *savaş tehditti. Bu tehdit, Mısır'ın düşmanıyla barış sürecine dayalı yeni bir güvenlik anlayışı yoluyla azaltılabilir ve nihayetinde ortadan kaldırılabilirdi; bu anlayış, düşmanı yok etmeyi değil, barışı* esas alıyordu.

Başarılı müzakereler bile bazen müzakerecilerin hafızasında uzlaşmalarının rahatsız edici izlerini bırakır ve bu izler gelecekteki çabalara

gölge düşürür. Sadat'ın bu görüşmeye dair görüşü anılarında yer almaktadır:

> İlk görüşmelerimiz üç saat sürdü. İlk saatte tamamen yeni bir zihniyetle, yeni bir siyasi yöntemle karşı karşıya olduğumu hissettim... Tahira Sarayı'nda o ilk saatten sonra bizi gören herkes, yıllardır arkadaş olduğumuzu düşünürdü. Birbirimizi anlamakta hiçbir zorluk çekmedik ve bu nedenle, ABD'nin güçlerin geri çekilmesi çerçevesinde 22 Ekim ateşkes hattına geri dönme taahhüdünü de içeren altı maddelik bir eylem programı üzerinde anlaştık. [131]

Sadat'ın müzakerelerden çekilmeyi kabul etme isteği, altı maddeyle birlikte, bir tarafın pazarlık hakkından tek taraflı olarak vazgeçtiği nadir durumlardan biriydi. Onun öngörüsü, güven ve iyi niyet oluşturmanın, nihayetinde anlık tavizler elde etmekten daha önemli olacağıydı. Bu karşılıklı güven, tarafların çizecekleri uzun yolculuğun yalnızca ilk adımını atmış olmaları nedeniyle hayati önem taşıyacaktı.

CENEVRE'DEN AYRILMAYA

Tahra Sarayı toplantısının ardından, bir sonraki mantıklı adım hemen adım adım yaklaşımı sürdürmek olurdu. Ancak Sadat'ın müttefiki Esad'a ayrı bir anlaşma yapmama yükümlülüğü bunu engelledi. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri, Moskova'daki ateşkes görüşmelerinde Sovyetler Birliği ile birlikte genel bir müzakere yürütmeyi kabul etmişti. Sonuç olarak, Aralık 1973'te Cenevre'de bir Orta Doğu Barış Konferansı düzenlendi.

Konferansın amacı, takip eden müzakereleri meşrulaştırmak için bir forum sağlamaktı. Tüm bölgesel taraflar, barış sürecinin kolaylaştırıcıları olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği ile birlikte

Cenevre'deki ilk görüşmelere davet edilmişti. Mısır, katılım konusunda neredeyse zorunluluk derecesinde siyasi baskı altındaydı: 1967'de İsrail ile ayrı Arap müzakerelerini reddeden Hartum deklarasyonuna katılmıştı; Sadat'ın 1973 savaşı öncesinde ve sırasında yaptığı açıklamalar da aynı yöndeydi. Sadat, Mısır'ın ve müttefiklerinin Cenevre konferansına doğru ivme kazandığını fark ederek, konferansın terk edilmesini tek taraflı olarak sağlamaya karar verdi.

Arap ülkeleri arasındaki anlaşmazlıklardan bıkmış ve Sovyetlere güvenmeyen Sadat, veto sayısının artmasının anlaşmayı engelleyeceğinden ve Soğuk Savaş rekabetinin Arap önceliklerini gölgede bırakacağından korkarak genel bir yaklaşımı reddetti. Nitekim Cenevre'de anlaşmaya varma ihtimali hızla ortadan kalktı. Suriye'den Esad katılmayı reddetti. Batı Şeria'yı yöneten Ürdün'ün katılımı tartışmalı bir konu haline geldi. Sovyetler Birliği, bölgesel müzakerelerden ziyade detantın gelişimine daha çok önem veriyordu (ya da adım adım bir yaklaşımı, başarısız olacağına ikna olduğu için hoş görüyordu). Böylece, ABD, Sovyetler Birliği, İsrail, Mısır ve Ürdün'ün Cenevre Konferansı, her halükarda hem Sadat'ın hem de ABD'nin tasarımı olan ayrı ayrı bileşen konularının incelenmesine izin vermek için askıya alındı.

Artık her şey, Mısır ve İsrail'in ön görüşmeleri somut bir şeye dönüştürüp dönüştüremeyeceğine bağlıydı. Bu, İsrail'in geri çekilmesinin kapsamı, taraflar arasında silahlanma sınırlama bölgelerinin tanımlanması, Arap boykotlarının sona erdirilmesi ve herhangi bir anlaşmanın kontrol edilip meşrulaştırılması yolları konusunda anlaşmayı gerektiriyordu.

İsrail'in işgal altındaki topraklardan ilk çekilmeyi gerçekleştirme istekliliği, sonucu belirleyecekti. Bu nedenle, Moşe Dayan kilit bir oyuncu

haline geldi. İsrail'in yurttaş-asker sisteminin izin verdiği ölçüde profesyonel bir askere en yakın kişi olan, zekasının kapsamı ve esnekliğiyle öne çıkan Dayan, İsrail için ortaya çıkan barış sürecine rehberlik etmek üzere yaratılmış gibiydi. Ancak bu fırsat onu melankolik buldu. Savaşın patlak vermesine şaşırmış, Sadat'ın oyunlarına kanmıştı ve seferberliği yanlış değerlendirdiği için siyasi bir bedel ödeyeceğini biliyordu. Hem o hem de Meir, Haziran 1974'e kadar görevden alınacaktı.

Ancak Dayan görevini onurla yerine getirdi. İsrail'in 1967 sınırlarından ilk toprak çekilmesinin derin önemini anlamıştı. Ve kişisel katılımının sona ermekte olmasına rağmen, kendi ivmesini kazanması beklenen bir sürecin başlangıcında durduğunun farkındaydı.

4 Ocak 1974'te, müzakerelere başlamak üzere Washington'da bulunan Dayan, Süveyş Kanalı'ndan yaklaşık 12 ila 20 mil uzaklıkta bir geri çekilme hattı önerdi; bu, Sadat'ın 'Kissinger Planı'nda öne sürdüğünden çok daha azdı. Ancak Dayan'a göre bu, yapılabilecek en büyük tavizdi: daha doğuya gidilmesi durumunda İsrail, geçitlerin batısındaki Sina'daki tek kuzey-güney yolunun kontrolünü kaybedecekti. Dayan, pazarlık amacıyla daha sert bir hat benimsemekle ilgilenmiyordu ve siyasi manevralardan kaçınmak istiyordu. İki güne yayılan yedi saatlik bir görüşmede, sınırlı silahlanma bölgeleri de dahil olmak üzere yeni ayrım hatlarının ayrıntılı bir haritası üzerinde önerisini ortaya koydu. [132]

Ertesi hafta, Dayan'ın titizlikle hazırladığı haritayı Sadat'a teslim ettim. Ayrılmanın detayları üzerine yapacağımız toplantılar, Sadat'ın kışı geçirdiği Kahire'nin 425 mil güneyindeki çöl şehri Aswan'da gerçekleşecekti. 11 Ocak'taki ilk toplantımızda, iki şaşırtıcı teklif sundu. Eğer ben bölgede kalıp Mısır ve İsrail arasında mekik görevi görerek sonucu hızlandırırsam,

İsrail'in geri çekilme hatlarını kabul edeceğini söyledi. Sadat daha sonra kendisine (ve Amerikan ekibine) bir süre tanıdı. Bir sonraki hafta sonu, 18 Ocak için, Ekim Savaşı sırasında OPEC'in Amerika Birleşik Devletleri'ne uyguladığı petrol ambargosunu görüşmek üzere Arap kardeşlerini ziyaret etmeyi planlamıştı. Eğer o zamana kadar bir ayrılma anlaşması imzalanırsa –ki Sadat bunun olmasını umuyordu– ambargonun sona ermesini isteyecekti. İsrail'in bazı önerilerinin egemenliğe yönelik tavizler içerdiğini ve bunların kabul edilemez olduğunu düşünse de, bu konuların müzakerelerin daha sonraki bir aşamasında gündeme getirilebileceğini belirtti.

Mekik, müzakereleri benzeri görülmemiş bir şekilde hızlandırdı. 11 Ocak ile 18 Ocak arasında yedi mekik gerçekleşti; [133] bunlardan birinde (12-13 Ocak), Dayan, ayrılma bölgelerindeki silahsızlanmanın özüne ilişkin karmaşık bir taslak ortaya koydu.

14 Ocak'ta Sadat, kendisiyle tanıştığım süre boyunca tek ve son kez, yüz yüze görüşme düzenini bir konferans görüşmesine çevirdi; Amerikan ekibi (Büyükelçi Hermann Eilts ve Joe Sisco) karşısında, Dışişleri Bakanı Fahmy ve Savunma Bakanı Gamasy ise masanın diğer tarafında yer aldı – belki de acı verici kararların sorumluluğunu paylaşma çabasıyla.

Bu olay, Sadat ve yardımcıları arasında dramatik bir çatışmaya dönüştü. Geri çekilme hattı tartışmasız bir şekilde yeniden teyit edildi, ancak Dayan'ın İsrail güçlerinin boşalttığı topraklarda sınırlı silahlanma bölgeleri oluşturma önerisi şiddetli bir muhalefetle karşılandı. Sadat daha önce bana, özellikle Mısır ile savaş halinde olan yabancı bir ülkenin, Mısır topraklarında Mısır'ı savunmak için Mısır güçlerinin konuşlandırılmasını belirlemesine izin verilmemesi gerektiği konusundaki kesin inancını dile

getirmişti. Fahmy ve Gamasy de benzer gerekçelerle, özellikle Süveyş Kanalı boyunca otuz Mısır tankıyla sınırlandırılmasına itiraz ettiler. Gamasy, tartışmasını şiddetle şu sözlerle sonlandırdı: "Kendine saygı duyan hiçbir Mısırlı subay böyle bir madde içeren bir anlaşmayı imzalamaz."

Sadat birkaç dakika sessizce oturdu. Bu düşünceli halinden bana garip bir soruyla çıktı: 'Burada her iki taraftan da bir çalışma komitesi kurabilir miyiz?' (Masadaki herkesi, kendisi ve ben hariç, kastediyordu.) Kabul ettiğimde, grubun silahlanma konusunda sınırlamalar geliştirmesini, tank konusunu ise kendisi ve bana bırakmasını önerdi. Ardından beni bitişik odaya davet etti.

Yalnız kaldığında (Süveyş Kanalı'ndan tank geçişine getirilen sınırlamaya atıfta bulunarak) sordu: "[Başbakan Meir] bunu gerçekten mi söylüyor?"

Ben de şöyle cevap verdim: 'Pazarlık yapıyor. Ama bu konuya ne kadar zaman ayırmak istediğinize siz karar vermelisiniz.'

Sadat, kararını bana söylemeden, "Diğerlerine katılalım" diye yanıtladı. Konferans masasında tartışmayı şu sözlerle çözdü: "30'u [Mısır tanklarının kanal boyunca geçişi için belirlenen sınırı] kabul ettim. Dr. Kissinger bana daha fazlasını sağlayacak ve sen, Gamasy, bunu imzalayacaksın."

Sadat, yaklaşan çıkmazı atlatmıştı. Çalışma grubu, başlıca silah kategorileri için sınırlar konusunda anlaştı. Bunlar daha sonra, savaşın sonunda müzakere edilen dili uygulamak için kurulan 101. kilometre teknik grubuna iletildi. Meir daha sonra kanalın doğu kıyısında izin verilen Mısır tanklarının sayısını 100'ün üzerine çıkardı.

Mekik yöntemi sadece kararları hızlandırmakla kalmadı, Sadat'ın diyaloğu derinleştirmesine ve ilerletmesine de olanak sağladı. Sadat,

Meir'in, kanal boyunca konuşlandırılan tank gücünün büyüklüğünün büyük ölçüde sembolik bir öneme sahip olduğunu anlayacağını söyledi.

> Eğer saldırmak isteseydim, bir gecede Kanal'ın karşısına 1000 tank yerleştirirdim. Dolayısıyla barışa olan bağlılığımın bir işareti olarak, [Meir]'e Kanal'ın karşısına tank yerleştirmeyeceğime dair güvencemi iletebilirsiniz. Ancak Başbakan'ın, anlaşmanın geleceğinin tamamen psikolojik faktörlere bağlı olduğunu anlamasını istiyorum. İsrail, baskıcı taleplerle Mısır silahlı kuvvetlerinin onurunu zedelememeli. Ona benden bu yönde kararlı olduğumu söyleyebilirsiniz. [134]

Bir sonraki görüşmede (16 Ocak), Sadat, Sina'daki Mısır ve İsrail güçleri arasında önerilen silah sınırlama bölgelerinin haritasını istedi. Haritanın birçok alt bölümünü özetle sildi. Yerine, bölgeleri ikiye ayıran basit bir çizgi çizdi: biri İsrail, diğeri Mısır. Sınırlamaların, ulusal güçler cinsinden değil, bu çizgilerden kanala olan mesafeler olarak belirtilmesi gerektiğini söyledi.

Ayrıca, kimin kime boyun eğdiği konusundaki tartışmalardan kaçınmak için dahiyane bir fikir ortaya attı. İsrail ve Mısır, anlaşmayı birbirlerine karşı bir dizi yükümlülük olarak tanımlamak yerine, Amerika Birleşik Devletleri başkanına karşılıklı taahhütler olarak ifade etmeliydi. Bu şekilde, anlaşma dolaylı olarak Washington tarafından garanti altına alınacaktı. Denetimdeki Amerikan rolünü vurgulamak için, Süveyş Kanalı boyunca Amerikan teknolojisi ve Amerikan personeli kullanan iki BM teknik denetim birimi önerdi. [*] İlk ayrılma anlaşmasını nihai hale getirmek için sadece iki mekik daha gerekti.

Aylar süren savaş ve taktik manevraların ardından Sadat, her iki tarafın da "barış" kelimesini telaffuz etmeye cesaret ettiği bir an yaratmak için sadece bir haftalık diyaloğa ihtiyaç duymuştu. Çalışma grubunun İsrail'e

iletilmek üzere hazırladığı nihai belgeyi onayladıktan sonra, Meir'e gerçek bir barışa olan bağlılığını anlatan bir mesaj ekledi; bu mesaj, birkaç gün önce tank sınırlamaları hakkındaki tartışma sırasında söyledikleriyle paralellik gösteriyordu:

> Sözümü ciddiye almalısınız. 1971'de girişimimi yaptığımda, bunu gerçekten kastetmiştim. Savaş tehdidinde bulunduğumda, bunu gerçekten kastetmiştim. Şimdi barıştan bahsettiğimde de bunu gerçekten kastetiyorum. Daha önce hiç temasımız olmamıştı. Şimdi Dr. Kissinger'ın hizmetlerinden yararlanıyoruz. Onu kullanalım ve onun aracılığıyla birbirimizle konuşalım. [135]

Bu, doğrudan diyaloğa ulaşmaktan hala bir adım uzaktaydı. İsrail başbakanı beni gripten yatağa bağlıyken kabul etti. 'Bu iyi bir şey,' dedi kısaca. 'Neden bunu yapıyor?' Bir gün sonra, resmi bir cevap vermeye karar verdi. Anlaşmanın nihai metnini, Meir'in cevabıyla birlikte Sadat'a götürdüm – bu, bir İsrail hükümet başkanıyla ilk resmi, doğrudan temasıydı. Özel mektubunun bir bölümü şöyleydi:

> İsrail Başbakanı'nın Mısır Cumhurbaşkanı'ndan aldığı mesajın öneminin derin bilincindeyim. Bu, benim için büyük bir memnuniyet kaynağıdır ve Dr. Kissinger aracılığıyla aramızdaki bu temasların devam etmesini ve ilişkilerimizde önemli bir dönüm noktası olmasını içtenlikle umuyorum.
>
> Ben de kendi adıma, aramızda güven ve anlayış oluşturmak için elimden gelenin en iyisini yapacağım.
>
> İki halkımız da barışa ihtiyaç duyuyor ve barışı hak ediyor. Barışın, tüm enerjimizi yönlendirmemiz gereken hedef olduğuna kesinlikle inanıyorum.
>
> Mesajınızda söylediğinizi tekrar edeyim: 'Aramızda kalıcı barıştan bahsettiğimde, bunu gerçekten kastediyorum.' [136]

Sadat mektubu okuyup katlamayı bitirmişti ki bir asistan odaya girdi ve kulağına bir şeyler fısıldadı. Sadat yanıma geldi ve yanaklarımdan öptü: '101. kilometrede ayrılma anlaşmasını imzaladılar. Bugün askeri üniformamı çıkarıyorum – törensel durumlar dışında bir daha asla giymeyi beklemiyorum.'

Sadat, aynı gün Arap başkentlerine gideceğini ve orada müzakere edilenleri anlatacağını da sözlerine ekledi. Ben de ona, savaşta müttefiki ve 1967'de İsrail ile barış görüşmelerine asla girmeme konusunda Arap anlaşmasının ortağı olan Esad ile adım adım ilerleme sürecine devam etmek için o akşam Şam'a gideceğimi söyledim. Suriye adına bir ilerleme kaydedilmesi, Sadat'ın Arap dünyasındaki konumu için önemliydi.

Sadat, diplomasiyi onaylarken başka bir fikre de sahipti: "Tarihin ihtişamını ve kırılganlığını deneyimlemek için bir gününüzü Luksor'da geçirmeniz iyi olurdu." diye duraksadı.

SURIYE BOYUTU

Bu kitapta yer alan kişiler arasında Sadat, felsefi ve ahlaki vizyonuyla kendi dönemi ve bağlamı için en büyük atılımı gerçekleştiren kişiydi. Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad ise bunun aksine tamamen pratik bir yaklaşım benimsedi. Acımasız ve son derece zeki olan Esad, Arap dünyasında liderlik arzularken, bunu başaramayacağının da farkındaydı.

Mısır'ın aksine, Suriye'nin özerklik geçmişi nispeten kısaydı. Yüzyıllar süren fetih ve bölünmeler, başarıların felaketlerle iç içe geçmesi, Suriye'nin özerk hareket edebilmesi için gerekli olan büyüklüğünü ve özgüvenini

azaltmıştı. Sadat'ın ülkesinin iç kapasitesine olan inancı olmadan, Esad azmi, iradesi ve kurnazlığıyla Suriye'yi uluslararası çevreyle olan çatışmalardan ayakta tuttu.

Şam, aynı anda hem modern Arap milliyetçiliğinin kaynağı hem de yabancıların elinde yaşadığı hayal kırıklığının bir örneğidir. Esad bir keresinde bana, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Suriye'nin Türkiye tarafından, savaştan sonra İngiltere ve Fransa tarafından, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise İsrail devletini destekleyerek Amerika tarafından ihanete uğradığını söylemişti. Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri ile işbirliğine dayalı bir ilişki kurmak için hiçbir teşviki yoktu ve Suriye'yi Batı'nın barış önerileriyle ilişkilendirmek için hiçbir çaba göstermedi. Sadat'ın ayrı ayrı çabalarına öfkelenmişti, hatta ayrılma anlaşmasından sonra Şam'da Mısır cumhurbaşkanını kabul etmeyi reddedip, Sadat'ın havaalanındaki ilk mekik uçuşu hakkındaki raporunu kabul etmişti.

Ancak Esad, Suriye'nin özel çıkarlarını desteklemeye istekliydi. Özellikle, Ekim Savaşı'nın son taarruzunda İsrail tarafından ele geçirilen Şam yolundaki toprakları geri almak ve 1967'den beri İsrail tarafından işgal altında olan Golan Tepeleri'ne Sina Anlaşması'nın askeri çekilme hükmünü uygulamak istiyordu.

Diyaloğumuz bu nedenle askeri düzenlemelerin son derece ayrıntılı tartışmalarından oluşuyordu. Süreci yüksek perdeden bir dil yönlendirmiyordu. Zaman zaman Esad'ın kendisinin yarattığı aksaklıklardan kurtarılması gereken pratik bir ilerlemeydi. Bir keresinde Esad'ın müzakere taktiğini, bir uçurumun kenarına doğru ilerlemek ve ara sıra oradan atlamak, düşüşünü durduracak ve tekrar yukarı tırmanmasını sağlayacak bir ağacın varlığına güvenmek olarak tanımlamıştım.

Sina prensiplerini, yani güçlerin ayrılması ilkesini model alarak, ancak Sadat'ın ahlaki vizyonunun hızlandırıcı etkisinden yoksun bir şekilde, Esad Suriye heyetini otuz beş gün boyunca kilometre kilometre müzakerelere tabi tuttu. Şam'daki her görüşme, Esad'ın başkanlık ettiği üç aşamadan oluşuyordu: Esad'la yalnız başına, sadece benim tercümanımla yapılan ilk, kapsamlı bir görüşme; Esad'ın askeri danışmanlarıyla bir oturum; ve sivil bakanlarla bir toplantı. (Hatta ilk toplantıdan tercümanını bile dışladı ki, astlarının Kudüs'ten gelen raporumdan ne kadar çok şey öğreneceğini sınırlayabilsin.) Bu karmaşık bir karar alma tarzıydı, ancak Esad'ın bilgileri uygun gördüğü şekilde dağıtmasına olanak sağladı. Ayrıca, İsrail liderlerinin uzunluğuna bir açıklama bulamadığı ve onları sürekli diken üstünde tutan uzun toplantılara yol açtı.

Otuz dördüncü günün gecesinde, Esad işleri öyle bir noktaya getirdi ki, ayrılık kaçınılmaz görünüyordu. Müzakerelerin sona erdiğini ilan eden bildiriyi çoktan hazırlamıştık – tam da son toplantımız olacağını düşündüğümüz yerin kapısına doğru giderken – Esad müzakerelere yeniden başlamanın bir yolunu buldu. Ardından beş saat boyunca müzakereler üzerinde pazarlık yaptı ve sonunda bizi akşama kadar oyaladı.

Sonunda Suriyeliler taştan son damla kanı sıktılar: sınır çizgisi genel olarak tarafsız bir yönde birkaç yüz yarda kadar ayarlandı. Sonuç olarak, İsrail Şam'ın 10 mil güneyindeki bölgelerden ve Kuneytra kasabasından çekilecekti. Karşıt güçler ve silahları 30 mil ile ayrılacaktı, böylece ağır silahlar düşmanın ön cephesine ulaşamayacaktı. [*] Mısır anlaşmasında olduğu gibi, uygulama güvenceleri taraflarca ABD başkanına yazılan bir mektupta verildi.

Söylemeye gerek yok ki, Suriye ile İsrail arasındaki görüşme, Mısır ile İsrail arasındaki görüşme kadar olumlu bir havayla sonuçlanmadı. Suriye ile İsrail arasındaki anlaşma, sadece göreceli konumlarını ayarlayan, düşmanlar arasında acımasız bir pazarlıktı. Esad, Sadat'ın pratik çözümlerini izlemeyi seçerken, ahlaki çerçevesini reddetti. Ancak, barışın niteliğinden bahsedilmemesine rağmen, Esad savaşın başlatılmasını çok daha zorlaştıracak somut anlaşmalar yapmaya istekliydi. Duygulardan arındırılmış bu gerçekçi hükümler hem pratik hem de gözlemlenebilirdi.

Sonuç olarak, sözde Golan Anlaşması'nın hükümleri yürürlükte kaldı – kısmen de Esad'ın bunları ihlal edebilecekken asla etmemesi nedeniyle. Tüm gururu ve kurnazlığına rağmen, sonunda pratikte İsrail'i dolaylı ve sessiz bir şekilde tanımayı kabul etti. Radikal birinin böyle bir olasılıkla yüzleşmesi çok acı verici bir süreç olmalıydı. İsrail'e olan düşmanlık inançları Sadat'ınkinden daha güçlüydü ve bu nedenle yolculuğu daha zor, ilerlemesi daha kısaydı. Ancak, teleskobun diğer ucundan Meir gibi, çatışmanın sona ermesinin erdemini bir anlığına da olsa görmüştü.

Sadat'ın girişimi olmasaydı Esad ne dış hedeflerine ne de iç değişimine ulaşabilirdi. Ancak Sadat, daha sıradan hedeflerin peşinde koşarak da olsa, bölgesel anlaşmazlıkların adım adım çözülmesine önemli ölçüde katkıda bulundu. Ve paradoksal olarak, Esad'ın müzakereleri idealizminden arındırma yeteneği, Sadat'ın vizyonunu gerçekleştirme yolunda ilerlemesini siyasi olarak mümkün kıldı.

BARIŞA DOĞRU BIR ADIM DAHA: SINA II ANLAŞMASI

Suriye'nin geri çekilme anlaşmasından sonra Sadat, İsrail ile barış sürecine geri dönmeyi bekliyordu. Mantıklı bir sonraki adım, Haziran 1967 savaşında İsrail tarafından işgal edilen Ürdün Nehri'nin Batı Şeria'sı konusunda bir anlaşma olacaktı. Ancak bu yol, Arap iç siyaseti tarafından engellendi. [137] Batı Şeria fiilen Ürdün'ün yönetimi altında olsa da, ne Ürdün'ün bir parçasıydı ne de kendi egemenliğine sahipti. Ve 28 Ekim 1974'te, Suriye anlaşmasından kısa bir süre sonra, Arap Birliği, Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (PLO) Filistinlilerin tek meşru temsilcisi olarak atadı. Bu, İsrail'in Ürdün Kralı Hüseyin ile müzakere ederek Batı Şeria'dan çekilme girişiminin Arap dünyasında derhal iç savaşa yol açacağı anlamına geliyordu. Ve İsrail, kendisini yok etmeye yemin etmiş olan PLO ile anlaşmaya hazır değildi.

Böylece Batı Şeria, adım adım ilerleyen diplomasi sürecinin dışında kaldı. İsrail'in Sina Yarımadası'ndan daha fazla çekilmesine yönelik bir başka Mısır-İsrail müzakeresi, ilerleme için tek uygulanabilir yol olarak göründü.

Ancak bunun için, Ağustos 1974'te Nixon'ın istifasının etkisinin sindirilmesi beklenmeliydi. Başkan Gerald Ford'un iç kadroyu bilgilendirmesi ve kendi Beyaz Saray personelini oluşturması için zamana ihtiyaç vardı. İlk kamuoyu açıklamasında beni dışişleri bakanı olarak atadı ve böylece sürekliliği sağladı.

Aslında, sürekliliğin en önemli güvencesi yeni başkanın kişiliğinde yatıyordu. Michigan'da yetişen ve eğitim gören Ford, Orta Amerika'nın en üstün niteliklerini bünyesinde barındırıyordu: vatanseverlik, birlikteliğe

olan güven, Amerikan amaçlarına olan inanç ve olağanüstü sağduyu. Selefinin görev süresi boyunca gelişen Orta Doğu barış ilkeleriyle uyumlu olarak, her şeyden önce Amerika'nın kendi iç bölünmelerinin üstesinden gelmeye kararlıydı.

İsrail de lider değişikliği yaşamıştı. Başbakan Meir, önceki Aralık ayındaki seçimleri atlatmıştı, ancak 1973 savaşına giden süreçteki iddia edilen başarısızlıklar hakkındaki kamuoyu eleştirileri onu görevinden ayrılmaya ikna etmişti. Halefi, ülkenin ilk İsrail doğumlu *başbakanı* olan Yitzhak Rabin oldu. Rabin, 1967 savaşında İsrail ordusunun komutanıydı ve zaferleri onu ulusal bir kahraman yapmıştı. Sadat gibi, o da savaşın ötesine geçmeyi hedefleyen bir askerdi. Başbakan olarak yaptığı dokunaklı bir konuşmada şunları söylemişti:

> Eski bir asker olarak, o anın öncesindeki sessizliği sonsuza dek hatırlayacağım: saatin kolları hızla ilerlerken, zaman tükenirken ve bir saat sonra, bir dakika sonra, cehennemin patlak vereceği anın sessizliğini.
>
> Tetiği çekmeden hemen önceki o büyük gerilim anında, fitilin yanmaya başlamasından hemen önceki o korkunç sessizlikte, yine de düşünmek için, yalnız başına düşünmek için zaman vardır: Gerçekten harekete geçmek zorunlu mu? Başka bir seçenek yok mu? Başka bir yol yok mu? [138]

Rabin, Meir'den hayal edilebilecek en farklı kişiydi. Meir, İsrail'e bir öncü olarak gelmişti. Ona göre, İsrail topraklarının her karış toprağı kanla kazanılmıştı ve bu nedenle kutsaldı; bu düşüncede, toprak karşılığında barışı takas etmek, mutlak olanı muhtemelen geçici olanla takas etmek anlamına geliyordu. Ülkede doğmuş olan Rabin için, İsrail'in varlığının mucizesi, hayatta kalmasının gerekliliklerinden daha az belirgindi. Binlerce yıllık Yahudi tarihinden beslenen Rabin'in görüşüne göre, İsrail'in tarihsel

kırılganlığı ancak halkını Arap komşularıyla birleştirerek aşılabilirdi. Son derece zeki ve iyi eğitimli olan Rabin, müzakere sürecini analitik bir bakış açısıyla değerlendirdi. Ona göre, adım adım yaklaşım, "bir parça toprak karşılığında bir parça barış" olarak ifade ettiği bir tercihti.

Rabin'in adım adım yaklaşımının entelektüel versiyonu, kendisi ve Sadat'ın Amerikan arabuluculuğu yoluyla Sina modeline göre geçici müzakereleri araştırmaya başladığı 1975 başlarında henüz tam olarak ifade edilmemişti. [*] İlk aşamalar sorunsuz geçti: İki adam da barış fikrine bağlıydı ve kademeli, çok aşamalı bir yaklaşım üzerinde anlaştılar. Bir sonraki adım için her ikisi de İsrail'in bir kez daha çekilmesine yöneldi – Sadat, Mısır'ın barışa doğru ayrı yolculuğuna devam etmek için, Rabin ise parçalanmış kabinesini uluslararası yaşamın gerçekleriyle tanıştırmak için.

Mart 1975'te Rabin, benim aracılığımla Sadat'a bir mektup gönderdi. Kendi üslubuyla, Meir'in Ocak 1974'te yazdıklarına benzer kanaatlerini dile getirdi:

> Mısır'ın kültürel mirası, gücü, büyüklüğü ve etkisi sayesinde bölgemizdeki barış çabalarında öncü bir sese sahip olduğuna her zaman kesin olarak inanmışımdır. Dr. Kissinger'ın bana aktardıklarından ve kamuoyuna yaptığınız açıklamalardan, bir uzlaşmaya varmak için yoğun çaba göstermeye kararlı olduğunuzdan emin oldum.
>
> Ben kendi adıma aramızda barışı sağlamak için her türlü çabayı göstermeye kararlıyım ve bu ruhla, iki halkımıza da şeref verecek bir anlaşmaya varmayı başaracağımızı umuyorum. [139]

Mektubu teslim ettiğimde Sadat bana bunu kimin düşündüğünü sordu. Ben de teşvik ettiğimi itiraf ettim. Ardından, 'Onlar mı yazdı? Bu daha da önemli,' diye sordu. Mektubun Rabin tarafından kaleme alındığını dürüstçe

söyledim. Ertesi gün Sadat benimle yalnız görüşmek istedi ve şu sözlü cevabı verdi:

> Benim görüşüm, iki halkımızın ilişkilerinde gücün bir daha asla rol oynamayacağı yönündedir. Rabin İsrail halkıyla ilgilenirse ben de Arap halkıyla ilgilenmeye çalışacağım. Kararlılığım, nihai geri çekilmeyi yalnızca barışçıl yollarla, üzerinde anlaşılan sınırlara getirmektir. Bu anlaşma imzalandıktan sonra bir Cenevre konferansı düzenlenirse, bu anlaşmaya dokunmayacağım veya Cenevre'de aramızdaki hiçbir şeyi değiştirmeyeceğim. Rabin'e benim tarafımdan temin ederim ki, bunu Cenevre'de çözmeyi hayal etmiyorum. Sorunlar ne olursa olsun, güç kullanmayacağım. İsrail'in Mısır topraklarını işgali sona erdiğinde Rabin ile görüşmeye hazır olacağım. [140]

Masada olan fikir, bu kez Sina'nın merkezindeki geçitlerin ötesine İsrail'in bir kez daha çekilmesiydi. Buna karşılık Rabin, Mısır'ın savaşa katılmama ilanı bekliyordu. Ancak "bir parça toprak karşılığında bir parça barış" formülünde bir sorun ortaya çıktı: barış, toprak kadar bölünebilir değildi. Sadat, genel bir savaşa son verme ilanında bulunmaya hazır değildi, ancak tanımlanmış bir savaş eylemi listesinden kaçınmayı kabul etmeye istekliydi. Mısır'ın İsrail'in geçitlerin ötesine çekilmesi karşılığında öne süreceği barışa yönelik adımlar İsrail'de tartışmalıydı ve duygusal ifadelerden daha fazlasını gerektiriyordu. Sözlerin başarabileceği ölçüde, İsrail'in kabuslarına karşı Sadat'ın Amerikan arabuluculuğu yoluyla Rabin ile iletişiminden daha fazla güvence düşünülemezdi. Ancak Yahudi tarihi, güvencelerin tek başına trajediyi önlemediğini öğretmişti; insan planlarının kırılganlığı, etkili olmalarını sağlamak için yasal veya anayasal hükümler gerektiriyordu.

İsrail kabinesi ve parlamentosu tarafından onaylanması gereken bir anlaşma vardı ve Rabin, tüm selefleri gibi, burada sadece küçük bir

çoğunluğa sahipti – 120 üyeden 65'ine. [141] Kabine içindeki bölünmeler – özellikle Savunma Bakanı Şimon Peres (sonradan İsrail'in önde gelen barış yanlısı, ancak o zamanlar sertlik yanlısı) tarafından dile getirilenler – herhangi bir barış planını benzer şekilde tehlikeye atabilirdi.

Mart 1975'e gelindiğinde, bir taslak anlaşma mevcuttu. Ancak özellikle savaş hali konusunda açıklığa kavuşturulması gereken belirsiz unsurlar içeriyordu. 18 Mart'ta, Rabin'in itirazlarına karşılık olarak, Sadat ve Fahmy, barış sürecinin sekteye uğraması durumunda bile Mısır'ın güç kullanmayacağına dair bir taahhütte bulundular. Sadat ayrıca, hem İsrail'e hem de Amerikan başkanına yazdığı bir mektupta, İsrail'in aynı taahhüdü aynı şekilde Mısır'a vermesi şartıyla İsrail'e saldırmayacağına söz verdi. Sadat ayrıca, İsrail'in çekileceği Sina'daki geçitlerin Mısır'a teslim edilmek yerine BM güçleri tarafından kontrol edileceğini açıkça kabul etti.

Bununla birlikte, İsrail hükümeti, 1973 savaşından önce arzularının gerçekleşmesi olarak kabul edilecek olan şeyi henüz benimsemeye hazır değildi. Dışişleri Bakanı Yigal Alon, Batı Şeria konusunda Ürdün ile görüşmeyi tercih ederek Mısır ile müzakerelere tamamen karşı çıkmıştı. Rabin'in ömür boyu rakibi olan Savunma Bakanı Peres ise sert bir çizgi izlemeye devam ederek, Sina geçitlerinin kontrolünün, açık bir savaşsızlık taahhüdü dışında herhangi bir şey için bırakılması fikrini kategorik olarak reddetti.

Sadat, Mısır'ın Arap dünyasıyla bağlarını koparmadan savaşa son verme sözü veremeyeceğini düşündüğü için, İsrailli müzakereciler bunun yerine giderek artan bir dizi koşul öne sürdüler. Bu yolla Sadat, "barış" ifadesini kullanmadan, madde madde "barış"ın özünü yerine getirebilirdi.

Sonuç olarak, bu barış parçaları beklenen toprak parçası için yetersiz kaldı. Bu nüanslar yüzünden müzakereler Mart 1975'in sonunda kesildi. Mekik durduruldu. Rabin'in bana söylediği gibi, bu bir 'Yunan trajedisi'ydi. [142]

Başkan Ford daha önce Ortadoğu diplomasisiyle hiç ilgilenmemişti, ancak Temsilciler Meclisi Silahlı Kuvvetler Komitesi'ndeki görevi nedeniyle askeri unsurlara oldukça aşinaydı. Hem Rabin hem de Sadat ile görüştü. Sadat ile görüşme, Arap liderleriyle yapılan başkanlık görüşmelerinin uğursuzluğuyla gölgelenmiş gibiydi; iç meseleler aniden Ortadoğu düzeni meselelerinin önüne geçti. Sadat'ın Nixon ile ilk görüşmesi Watergate skandalının doruk noktasındaydı ve Nixon altı hafta sonra istifa etti. Sadat ile tanıştırıldığı hafta sonu, Ford, 1976 başkanlık kampanyası için hazırlık yapmak amacıyla Savunma Bakanı James Schlesinger ve CIA Direktörü William Colby'yi görevden almak zorunda kaldı. Ford yönetiminin istikrarı konusunda Sadat'a başkanlık güvenceleri vermek için önemli miktarda zaman ayrılması gerekti.

Ford, uzay mekiğinin askıya alınmasını ağır karşıladı. Benim de paylaştığım huzursuzluğunu gizlemeden, Rabin'e İsrail içindeki tartışmayı sonuçlandırması için zaman vermeye karar vermişti. Bu, Peres'in bir sonraki adımı desteklemeye başlamasıyla kolaylaştırıldı; Peres, BM denetleme sisteminin Sina'nın merkezine yakın bir yere yerleştirilerek iyileştirilmesi şartıyla. Sadat başka bir teşvik daha sundu ve Sina'daki uyarı istasyonlarının Amerikalılar tarafından yönetilmesini önerdi ve dışişleri bakanına şu talimatı verdi: 'Bu önemli bir öneri. Amerikalılar şahit olacaklar. Bu, İsrailliler için tam bir garanti olacaktır.' [143]

1 Eylül 1975'te bir anlaşma ortaya çıktı. İlk ayrılma anlaşmasının coşkusunu yaratmadı, ancak özünde daha önemliydi. Mısır ve İsrail, askeri gereklilikleri siyasi koşullarla dengelemeye çalışıyorlardı. Her iki taraf da belirli konularda güç kullanılmayacağını açıkladı. İsrail geçiş yollarından vazgeçti. [*] Mısır, bir dizi koşulda İsrail'e karşı güç kullanmaktan vazgeçti ve hatta Suriye'nin İsrail'e yönelik bir başka saldırısını desteklemeyeceğine söz verdi. Bu önlemler, İsrail ve Mısır'ın birbirlerine dair tüm algılarını belirleyecekti. Sadat ve Rabin, tüm bölge için değil, özünde birbirleriyle kapsamlı bir çözüme ulaşmaya çalışıyorlardı.

Her iki tarafın seçenekleri de elde ettikleri başarılarla daraldı: Sadat'ın durumunda, halkının anlayabileceği veya katlanabileceği sınırların ötesine doğru giderek ilerlemesiyle; Rabin'in durumunda ise, artık toprak parçalarıyla ilgili olmayan yeni bir barış tanımına doğru kademeli olarak ilerlemesiyle.

SADAT'IN KUDÜS YOLCULUĞU

Hem İsrail hem de Mısır, Sina'da başka bir geçici anlaşma için fazla alan kalmadığını anlamıştı. Ancak 1976'nın sonlarında, yaklaşan Amerikan seçimleriyle birlikte, El-Arish'ten Ras Muhammed'e, İsrail sınırına 20 mil mesafede bir çizgi çekmeyi içeren başka bir adımı araştırmaya başladılar: aslında, Sadat'ın neredeyse üç yıl önce ilk görüşmemizde önerdiği aynı 'Kissinger Hattı'. Eğer Ford seçimi kazanmış olsaydı, El-Arish-Ras Muhammed hattı, düşmanlığın sona ermesi karşılığında, göreve geldikten sonraki ilk dış politika hamlesi olacaktı.

Ford yönetiminin son yılı ve Jimmy Carter'ın ilk yılı boyunca Sadat, Amerika Birleşik Devletleri'ni daha geniş bir barış vizyonuna dahil etmeye çalıştı. Ağustos 1976'da ABD Büyükelçisi Hermann Eilts'e yeni bir Amerikan teklifinin yakında geleceğini umduğunu ve gelmezse İsrailliler i 'tüm kartları masaya koymaya' teşvik edeceğini söyledi. [144]

1976 seçim kampanyası sırasında Carter ekibi, Filistin'in geleceğinin kilit bir konu olduğu, tüm tarafların katılacağı bir konferansta İsrail ile tüm Arap komşuları arasında genel bir anlaşmaya varılacağına dair söz vermişti. Başkan Carter'ın Ocak 1977'deki göreve başlamasıyla birlikte, adım adım ilerleyen bu süreç Amerikan stratejisi olarak sona erdi.

3 Nisan 1977'de, 'oyundaki kartların %99'undan fazlasının Amerikalıların elinde olduğuna' inanan Sadat, yeni göreve başlayan Başkan Carter'a bir barış planı sundu. [145] Filistin devletinin kurulması ve İsrail'in 1967 sınırlarına çekilmesi gerekliliğini yineleyen Sadat, İsrail'i resmen tanımaya hazır olduğunu ve müstakbel Filistin devletine ABD yardımı veya garantilerine itiraz etmeyeceğini söyledi. [146]

Sadat'ın aklından -ve İsrailliler in aklından- çok taraflı bir Orta Doğu konferansı, hele ki kapsamlı bir çözüm girişimi, hiç geçemezdi. Birincisi, böyle bir toplantı, İsrail'deki hiçbir siyasi partinin, en azından Batı Şeria söz konusu olduğunda, kabul etmediği 1947 öncesi devlet sınırlarına geri dönme önerilerini davet ederdi: 1947 bölünme planı, Batı Şeria'da İsrail'in iki ana şehri Tel Aviv ve Hayfa arasındaki yoldan 10 mil (yaklaşık 16 km) mesafede ve hatta İsrail'in tek uluslararası merkezi olan Ben-Gurion Havalimanı'na daha da yakın bir sınır çizgisi öngörüyordu. İkincisi, çok taraflı bir konferans, İsrail'in dikkate almayı reddettiği Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (PLO) varlığı ve Sovyet katılımının sorunlu meselesini de

yeniden gündeme getirecekti. Sadat, kapsamlı bir konferansa karşı çıkmaya devam etti çünkü bu, Sovyet etkisini Orta Doğu'ya yeniden sokacak, Suriye'ye Mısır'ın diplomasisi üzerinde veto hakkı verecek ve barışın nasıl kademeli olarak sağlanabileceğine dair anlayışını tehdit edecekti.

Ancak Başkan Carter, Sadat'ın Nisan ayındaki önerisinden ikna olmamış ve Mısır'ın kapsamlı yaklaşıma karşı direnişinden rahatsız olmuştu. Sadat'ın itirazlarını aşmak için Carter, 21 Ekim 1977'de konferansı desteklemesi için doğrudan ona başvurdu. [147] Başkanın kendisini, düşman Sovyetlerin ve şüpheci Arap müttefiklerinin çabalarını engelleyebileceği bir diplomasiye zorlayacağından korkan Sadat, doğrudan nihai hedeflere yöneldi. Mısır-İsrail ilişkilerinde kalıcı bir yeniden düzenleme sağlanacaksa, sisteme bir şok daha gerekecekti. Sadat daha sonra Carter'ın barışa yönelik savunuculuğunun 'ilk kez düşüncelerimi alacağım girişime yönlendirdiğini' yazdı. [148]

Carter'ın mektubuna bir yanıt olarak Sadat'ın 9 Kasım 1977'de yeni Mısır parlamentosunun açılışında yaptığı konuşma, barış için 'dünyanın öbür ucuna gitme' konusunda tanıdık ipuçları verdi. [149] Ancak bu sefer, İsrail'e olası bir ziyaretten kısaca bahsetti: 'İsrail, barışı görüşmek üzere kendi evlerine, Knesset'e gitmeyi reddetmeyeceğimi söylediğimi duyduğunda şaşıracak.' [150]

Sadat, Carter'ın önerdiği Cenevre konferansına dair olumlu sözlerin arasına Knesset referansını gömdü [151] – ki bunu reddetmeye cesaret edemedi. Dinleyiciler arasında oturan Filistin Kurtuluş Örgütü lideri Yasir Arafat'ın hatırına, böyle bir konferanstaki müzakereci taraflar arasında Filistinli temsilcilerin de bulunması konusunda ısrar etti – İsraillilerin kabul etmeyeceğini bildiği bir şart. Barışa olan bağlılığının ciddiyeti açık

olmasına rağmen [152] , aslında İsrail'i ziyaret etme fikrini ortaya attığını ve Cenevre'ye gitme niyetinde olmadığını neredeyse kimse fark etmedi.

İsrail Başbakanı Menachem Begin ise Sadat'ın sinyalini aldı. Begin, Mayıs 1977'de Rabin'in yerine başbakan olmuştu. 1942'de Polonya'dan göç eden Begin, önce yeraltı paramiliter birimi Irgun'un başında görev yapmış, ardından otuz yıl boyunca siyasi muhalefette yer almıştı. Begin, müzakereler konusundaki görüşünde esnek olmayan ve yasalcı bir tutum sergiliyordu. Yine de, 1967 öncesi sınırları içermediği sürece Mısır ile 'bağlayıcı bir barış'ı dışlamadı. [153] 15 Kasım'da -belki iyi niyetle, belki de sadece Sadat'ı dünya kamuoyunda dezavantajlı duruma düşürmek için- Begin inisiyatifi ele geçirdi ve Mısır cumhurbaşkanını resmen Kudüs'e davet etti. [154]

19 Kasım Cumartesi günü, Şabat'a saygı göstermek için, hava karardıktan hemen sonra Sadat'ın uçağı dünya çapında şaşkınlık içinde İsrail'e indi. Sadat'ı bu son cesur barış girişiminden dolayı tebrik etmek için bir gün önce telefonla aramıştım. Onu rahat ve kendiyle barışık buldum. Hangi önde gelen İsrailli şahsiyetin kendisini en çok etkileyeceğini sordu. Kendisi bunun muhtemelen İsrail'in eski hava kuvvetleri komutanı ve şimdi Begin hükümetinde savunma bakanı olan (ve gençliğinde Irgun yeraltı örgütünün bir üyesi olan) yakışıklı Ezer Weizman olacağını düşünüyordu. Ben de Dayan'ı bir olasılık olarak önerdim. İkimiz de yanılmıştık. Meğerse 'yaşlı olan' (Golda Meir) imiş; havaalanındaki karşılama sırasında İsrailli liderler arasındaydı. [155]

Sadat'ın gelişiyle birlikte atmosfer gergindi: İsrailliler bir pusu bekliyorlardı, Sadat'ın güvenlik görevlileri ise onun güvenliğinden endişe duyuyorlardı. Her iki taraftaki radikaller de bu dramatik anı onun çabalarını

sekteye uğratmak için kullanabilirlerdi. Ancak bazı olaylar sıradan hesaplamaların ötesine geçer. İlk soğukluk, trompet sesleri eşliğinde, daha önce kimsenin hayal etmeye cesaret edemediği bir ziyarette Mısır cumhurbaşkanını coşkuyla karşılayan İsraillilerin tezahüratlarıyla birlikte dağıldı.

Sadat, İsrail'e varışının ertesi sabahı, bir Pazar günü, Mescid-i Aksa'da namaz kıldı ve ardından Kutsal Kabir Kilisesi'ni ve İsrail Holokost anıtı ve müzesi olan Yad Vashem'i ziyaret etti. Bundan sonraki ilk resmi eylemi ise Knesset'e hitap etmek oldu. Onun bu mecliste bulunması, tarihsel Arap duruşuna radikal bir meydan okuma anlamına geliyordu. Geleneksel klasik Arapça ile yaptığı konuşma, yerleşik düşmanlık söylemini bir kenara bıraktı. Barışın sağlanmasını, on yıllarca süren karşılıklı suçlamaların taktiklerine değil, düşmanların ruhlarına dayandırdı:

> Dürüstlük gereği size şunları söylemeliyim:
>
> Birincisi, Mısır ve İsrail arasında ayrı bir anlaşma için buraya gelmedim... Filistin sorununa adil bir çözüm bulunmadığı sürece, tüm dünyanın ısrar ettiği kalıcı ve adil barış asla olmayacaktır. İkincisi, kısmi bir barış, yani bu aşamada savaş halini sona erdirmek ve tüm sorunu sonraki bir aşamaya ertelemek için size gelmedim... Aynı şekilde, Sina'da, Golan'da veya Batı Şeria'da üçüncü bir geri çekilme anlaşması için de size gelmedim. Çünkü bu, sadece fitilin ateşlenmesini geciktirmek anlamına gelir.
>
> Sizin yanınıza geldim ki, birlikte adalete dayalı kalıcı bir barış inşa edelim ve iki tarafın da tek bir damla kan dökmesini önleyelim. İşte bu nedenle dünyanın en uzak köşesine gitmeye hazır olduğumu ilan ettim. [156]

Sadat, herhangi bir yarım önlemle yetinmenin, 'adalete dayalı kalıcı bir barışın yüklerini ve sorumluluklarını omuzlayacak kadar güçlü olmadığımız' anlamına geleceğini söyledi. [157] Ancak her iki tarafın da böyle bir barışı sağlayacak kadar güçlü olduğuna inanıyordu. Konuşmasının

duygusal doruk noktasında şöyle sordu: 'Neden ellerimizi inanç ve samimiyetle uzatıp, birlikte bu engeli yıkmayalım?' [158]

Sadat, barışı nihai bir koşullar kümesi olarak değil, her şeyden önce kırılgan, savunmasız bir durum olarak tanımladı; bu durum, çatışmanın yeniden doğmasına karşı mümkün olan tüm azimle düzeltilmeli ve savunulmalıdır. Sadat, 'Barış,' diye ilan etti, 'sadece yazılı satırların onaylanması değildir. Aksine, tarihin yeniden yazılmasıdır... Barış, her türlü hırs ve hevese karşı devasa bir mücadeledir.' [159]

Begin, çatışmanın ataletini aşmak ve diplomatik seçeneklerin tüm yelpazesini kucaklamak için her zamanki hukuksal yaklaşımının ötesine geçen bir konuşmayla karşılık verdi:

> Cumhurbaşkanı Sadat, Kudüs'e gelmeden önce bizden de öğrendiği üzere, komşularımızla aramızdaki kalıcı sınırlar konusundaki tutumumuzun onunkinden farklı olduğunu biliyor. Ancak Mısır Cumhurbaşkanına ve tüm komşularımıza sesleniyorum: Herhangi bir konuda müzakereleri dışlamayın. Parlamentonun ezici çoğunluğu adına şunu öneriyorum: Her şey müzakere edilebilir... Her şey müzakere edilebilir. Hiçbir taraf aksini söylemeyecek. Hiçbir taraf önceden şart koşmayacak. Müzakereleri saygı çerçevesinde yürüteceğiz. [160]

Sadat'ın Kudüs ziyareti, bir olayın gerçekleşmesinin tarihin akışını kesintiye uğrattığı ve böylece olasılıkların kapsamını değiştirdiği nadir olaylardan biriydi. Bu, onun nihai devrimiydi; 1952 Temmuz darbesinden, 1971 Nisan "düzeltmesinden", 1972 Temmuz Sovyetlerin kovulmasından veya 1973 Ekim savaşından ve sonrasından daha önemli ve liderliğinin ruhuna daha uygun bir hareketti. Bu ziyaret, Sadat'ın barışı içsel bir özgürleşme biçimi olarak ifade eden kendine özgü milliyetçiliğinin gerçekleşmesini simgeliyordu.

BARIŞA GIDEN DOLAMBAÇLI YOL

Ekim Savaşı, Sadat'ın en küçük kardeşi de dahil olmak üzere Mısır'a 10.000'den fazla cana mal olmuştu; bu kardeş, İsrail askeri havaalanına yapılan bir baskında düşürülen bir savaş pilotuydu. İsrail için ise rakamlar 2.600'den fazla ölü ve 7.000'den fazla yaralı şeklindeydi. [161] Mekik seferlerinden birinde bir Mısır askeri hastanesinde buluştuğumuzda Sadat bana ülkesinin savaştan ne kadar çok acı çektiğini ve daha fazla şehit vermeye ihtiyacı olmadığını söyledi. [162]

Sonraki dört yıl, Sadat'ın her iki taraf için de çok yüksek bir başlangıç engeli koyduğunu gösterecekti. İlk suçlamalar Arap dünyasından gelecekti. Kudüs ziyaretinden önce, bir Arap devlet başkanı ile bir Siyonist veya İsrail lideri arasındaki son görüşme, Emir Faysal'ın Ocak 1919'da Chaim Weizmann ile görüşmesiydi .. [163] O zamandan beri, Sadat'ın terk etmeye hazır olduğunu ilan ettiği ilkeler üzerine dört savaş yapılmıştı.

Acil çıkarların yanı sıra, Arap liderler Sadat'ın kendilerine danışmamasından dolayı kişisel olarak ihanete uğramış hissettiler. Pratik düzeyde, Kudüs'teki varlığının İsraillilerin müzakere pozisyonunu güçlendireceğinden endişeleniyorlardı. [164] Suriye'nin Esad'ı ise açıkça küçümseyiciydi. 1975'te ona alternatifini sorduğumda, buz gibi bir şekilde şöyle cevap verdi: 'Vietnam'ı terk ediyorsunuz; Tayvan'ı da terk edeceksiniz. Ve İsrail'den bıktığınızda biz burada olacağız.' [165]

Sadat hükümeti içinde de önemli bir muhalefet vardı. 15 Kasım 1977'de Dışişleri Bakanı Fahmy, Kudüs'ü ziyaret etme kararına protesto olarak istifa etti. [166] Amerika'dan İsrail üzerindeki baskı arttı. 19 Kasım'da Begin, Sadat'ın Kudüs'e varışını doğrulamak için Carter'ı aradığında, Carter ona

şunları söyledi: 'Fahmy'nin istifa ettiğini görmüş olmalısınız. Sadat'ın eve götürebileceği somut bir katkıya ihtiyaç var. Çok büyük riskler aldı.' [167] Bu geçmiş göz önüne alındığında, ziyaretinin ardından Sadat'ın bazen Washington'a ulaşmak için Kudüs'ten geçtiği yönünde suçlanması ilginçtir. Aslında, tam tersini yapmaya çalışıyordu.

Temmuz 1977'de, Sadat'ın yalnızca küçümsediği Muammer Kaddafi yönetimindeki Libya, Sadat'ın İsrail ile barış arayışındaki ısrarı ve Kaddafi'nin Libya ile birlik önerilerini reddetmesi üzerine Mısır ile kısa süreli bir savaşa yol açmıştı. Sadat daha sonra bu eylemleri 'Arap ulusuna ihanet' olarak nitelendirdi. [168] Suriye ve Filistin Kurtuluş Örgütü de ortak bir bildiride benzer bir öfke dile getirdi:

> [Sadat'ın ziyareti], Sadat-Begin planıyla birlikte, Arap ulusuna oldubitti dayatmaktan ve böylece işgal altındaki tüm Arap topraklarından tamamen çekilmeye dayalı adil bir barışa ulaşma yönündeki tüm samimi çabaları geçersiz kılmaktan başka bir amacı yoktur. [169]

Bu noktada resmi bir 'Sadat-Begin planı' sadece bir hayaldi. Bununla birlikte, Aralık 1977'de Trablus'ta düzenlenen bir konferansta Suriye, Cezayir, Güney Yemen, Libya ve PLO, Sadat'ın eylemlerini 'ihanet' olarak nitelendirdi. [170] Orada, İsrail ile ticaret yapan herhangi bir Mısır kuruluşuna cezalandırıcı İsrail karşıtı boykot yasaları uygulamaya karar verdiler. [171] Kısa bir süre sonra Mısır, beş Arap devleti ve PLO ile ilişkilerini kesti.

Sadat, Kudüs ziyaretinin İsrail ile Amerika arasındaki özel ilişkiyi tamamlayacağını ve barış görüşmelerini yeni bir aşamaya taşıyarak daha sağlam ve kalıcı bir anlaşmaya yol açacağını ummuştu. [172] Ayrıca bölünmüş bir Arap cephesinin İsrail'e müzakere için yeni fırsatlar

sunacağını da öngörmüştü. [173] Ancak, sonraki yıl boyunca Begin ve Sadat barışa doğru yalnızca tökezleyen adımlar atabildiler. Aralık 1977'de Begin, Kudüs ziyaretine karşılık olarak Mısır'ın İsmailiye şehrine gitti, ancak oradaki zirvenin tek sonucu, iki tarafın askeri ve siyasi uzmanlarının görüşmeleri için yapılan bir düzenleme oldu ki bu da hızla başarısızlığa uğradı.

Begin, Sadat gibi, devrimci olarak başlamıştı. Sadat'tan farklı olarak, komşularının var olma hakkını reddettiği bir ülkenin hükümet başkanıydı. Sembol ve dil konularında azimle mücadele etti. 1975'te, İsrail'in Arap komşuları tarafından tanınması için toprak vermesi gerektiği argümanına karşılık olarak, İsrail halkının 'meşruiyete ihtiyacı yok... Biz varız. Bu nedenle meşruyuz' diye karşılık verdi. [174] Begin'in tanınmadan daha derin bir endişesi vardı; seleflerinden daha çok, Sadat'ın İsrail'in varlığını garanti eden Amerika ile olan ilişkiyi tehlikeye atacağından korkuyordu. [175]

Mart 1978'de Sadat, Nixon'ın Şubat 1973'te Hafız İsmail'e ifade ettiği formülü hatırlatan bir dille Begin'e yazdı: "Güvenlik, toprak veya egemenlik pahasına olmamalıdır." Sadat, bu ilkenin İsrail'in varlığı konusunda Mısır tarafından zaten kabul edildiğini ve Arapları ve uluslararası toplumu buna ikna etmek için elinden gelenin en iyisini yapacağını yazdı. Ancak İsrail'in de aynı ilkeye göre hareket etmesi gerekiyordu: Filistinli Araplar söz konusu olduğunda, "meseleleri toprak ve egemenlik açısından gündeme getiremezdi" ve Mısır söz konusu olduğunda, barış karşılığında "toprak ve egemenliğin" feda edilmesini talep edemezdi. Sadat, güvenliğin istikrarlı bir denge, üzerinde anlaşılmış bir denge olarak sağlanabileceğini, her şeyden önce yerleşik formüllerin aşılmasıyla sürdürülebileceğini ve karşılıklı fayda ve ortak bir barış

vizyonunun elde edilmesi beklentisine dayanan bir adalet anlayışına dayandığını ima etti.

1978 baharında Amerika'nın yeniden katılımına rağmen iki taraf bir araya gelemedi. Sadat'ın hayal kırıklığı arttı, barışa olan bağlılığının çok baskın hale geldiğini düşünen meslektaşlarından da uzaklaştı.

Sadat, sabrı tükenmiş bir halde Carter'dan müzakere masasına katılmasını istedi. Başkan, hem onu hem de Begin'i Eylül 1978'de Camp David'de bir toplantıya davet ederek karşılık verdi. 5 Eylül'den 17 Eylül'e kadar süren görüşmelerin başlangıcında, taraflar arasındaki ikili müzakereler o kadar gergindi ki, Carter ve Dışişleri Bakanı Cyrus Vance'in arabuluculuk yapması gerekti.

Sadat'ın kendi heyeti içinde bile sorunları vardı. Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden birine şöyle demişti:

> Siz Dışişleri Bakanlığı mensupları, siyaseti anladığınızı sanıyorsunuz. Oysa gerçekte hiçbir şey anlamıyorsunuz. Bundan böyle ne sözlerinize ne de notlarınıza en ufak bir önem vermeyeceğim. Ben, sizin ne algılayabildiğiniz ne de anlayabildiğiniz daha yüksek bir strateji tarafından yönlendirilen bir adamım. [176]

Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Fahmy'nin halefi Dışişleri Bakanı Kamel de Camp David Anlaşmaları'nın sonuçlanmasından kısa bir süre önce istifa etti. [177] Sadat, Kudüs'e ayak bastığı andan itibaren Mısır-İsrail barışına geri dönülmez bir şekilde kendini adamıştı. On iki günlük müzakereler boyunca, standart Arap programının unsurlarını önemli ölçüde değiştirdi.

1973'teki Ekim Savaşı'ndan üç ay önce Sadat, Süveyş Kanalı'nın açılması konusundaki Amerikan görüşlerini aniden reddetmişti:

> Kısmi bir çözüm yok, sadece Mısır ile ayrı bir çözüm yok, hiçbir şekilde müzakere yok... Benim [Süveyş Kanalı'nı açma] girişimim hiçbir şekilde kısmi veya adım adım bir çözüm olarak tasarlanmamıştı ve kendi başına bir amaç değildi. Söylediğim şuydu: İsrail'in geri çekilmesiyle ilgili niyetlerinizi test edeyim ki, gerçekten geri çekilmesini tamamlayacağına ikna olayım... Tahliyenin nihai tarihi belirlendiğinde, o zaman kanalı temizleyeceğim. Ama bugün hayır! [178]

Beş yıl sonra Camp David'de Sadat, ahlaki ruhunun yerine getirilmesini geleceğe bırakan, ancak hemen atılması gereken ayrıntılı adımları ve ilerleyen süreçte gerçekleştirilecek diğer adımları içeren bir anlaşmaya vardı. Süregelen farklılıklara rağmen, bu anlaşma önceki dört yılda kademeli ve karşılıklı olarak biriktirilen güven üzerine inşa edilmişti. Her iki taraf da güç kullanımından vazgeçmeyi, ilişkileri normalleştirmeyi, ikili bir barış antlaşması imzalamayı ve Süveyş Kanalı çevresinde BM güçlerinin varlığına izin vermeyi kabul etti. İsrail, Sina Yarımadası'nın tamamından çekilmeyi kabul etti.

Adım adım ilerleyen yaklaşım, kapsamlı yaklaşımın savunucularının tek bir büyük konferansta başarmayı hedeflediği neredeyse her şeye ulaşmayı başarmıştı. Aynı zamanda, Mısır'ın ulusal hedefleri Sadat'ın stratejisiyle, bunun ötesinde de bölgesel barış ve denge ilkelerinin belirlenmesiyle gerçekleştirilmişti; İsrail, varoluşunun on yılları boyunca *tüm* komşularıyla aradığı kalıcı ve bağlayıcı anlaşmayı bir komşusuyla elde etmişti. İsrail ayrıca Ürdün ile bir barış antlaşması için müzakereleri, Batı Şeria ve Gazze'nin nihai statüsü konusunda ayrı müzakereleri, özerk bir Filistin yönetiminin kurulmasına izin vermeyi ve Filistinlileri kendi gelecekleri hakkındaki müzakerelere, hem Arap esaslı hem de İsrail usul gerekliliklerini karşılayacak şekilde dahil etmeyi kabul etti.

Camp David anlaşması nedeniyle Sadat ve Begin, 1978 Nobel Barış Ödülü'nü paylaştılar. Sadat, 10 Aralık 1978'deki kabul konuşmasında barış vizyonunu yineledi: Bu zaferin bile, "bölgedeki tüm halklar için güvenlik, özgürlük ve haysiyet" hedefleyen çok daha büyük bir sürecin yalnızca geçici bir "son noktası" olduğunu söyledi. Henüz elde edilmemiş olan nihai ve kalıcı bir barış, "bölünmez" ve "kapsamlı" olacaktı. Arzuladığı barış, sadece "insanı yıkıcı silahlarla ölümden kurtarmakla" kalmayacak, aynı zamanda insanlığı "yoksulluk ve sefaletin kötülüklerinden" de kurtaracaktı. [179] Sözlerini şöyle tamamladı:

> Barış, herkesin katkıda bulunması, her birinin yeni bir tuğla eklemesi gereken dinamik bir yapıdır. Resmi bir anlaşma veya antlaşmanın çok ötesine geçer, burada veya orada söylenen bir kelimeyi aşar. Bu yüzden vizyon ve hayal gücüne sahip ve bugünün ötesine, geleceğe bakan politikacılara ihtiyaç duyar. [180]

Camp David Anlaşmalarının sonuçlanması ile barış antlaşmasının imzalanması arasında altı aylık bir boşluk vardı. Bu arada müzakereler devam etti ve Sadat, İsrail'i rahatlatmak için ek adımlar attı: Mısır'ın artık Gazze'de 'özel bir rol' iddiasında bulunmayacağını ve İsrail'in Amerika Birleşik Devletleri'nden Sina'daki küçük petrol sahasındaki petrol kaybı için aldığı garantiye itiraz etmeyeceğini kabul etti. [181] Son olarak, 26 Mart 1979'da, İsrail Knesset'i ve Mısır Halk Meclisi'nin onayının ardından, barış antlaşması Beyaz Saray çimlerinde imzalandı.

İki ay sonra Begin ve Sadat, El-Arish şehrinin İsrail'den Mısır'a geçişi için orada buluştular. Mısırlı ve İsrailli askerlerin birbirlerine sarılıp barış sözü vermelerini izlediler. Begin, Sadat'a yazdığı bir mektupta bu sahneyi şöyle hatırladı:

> Antlaşmayı barış, dostluk ve işbirliğinin canlı bir gerçekliğine dönüştürmeyi öğrendik. Bunu söylerken, El-Arish'te Mısır ve İsrail'in savaş gazileri olan askerler arasında birlikte şahit olduğumuz ve birbirlerine ve bize 'Artık savaş yok' dedikleri o buluşmayı en derin duyguyla anmadan geçemem. Ne eşsiz, ne kadar dokunaklı bir sahneydi bu. [182]

ÇÖZÜLME

Sadat'ın kadim ortaklığa, 'İsmail ve İshak'ın kardeşliğine' atıfta bulunması, her iki tarafta da bunu yerine getirmesi en çok gerekenlerin hayal gücünü harekete geçirmekte başarısız oldu. Mısır ve İsrail Camp David çerçevesi üzerinde anlaştıktan hemen sonra ve diplomatik ilişkileri normalleştiren ikili anlaşmayı imzalamadan önce, İsrail'in üç aylık inşaat durdurma süresi sona erer ermez Batı Şeria ve Gazze'de yerleşim yerleri inşa etmeye devam edeceği açıkça ortaya çıktı. [183] Sadat, Kasım 1978'in sonlarında Begin'e yazarak, yetkinin 'Batı Şeria ve Gazze sakinlerine' devredilmesi için bir zaman çizelgesi istedi. [184] Begin, Mısır'ın kendi taahhütlerini yerine getirmedeki başarısızlıklarının bir listesiyle yanıt verdi.

Begin, barış antlaşmasının dilini, İsrail Savunma Kuvvetlerinin Batı Şeria veya Gazze'den çekilmesini gerektirmediği ve Filistinlilere siyasi bir varlık değil, idari bir konsey statüsü verildiği şeklinde yorumladı. [185] 30 Temmuz 1980'de Knesset, Kudüs'ü bir kez daha İsrail'in başkenti ilan etti. Sadat protesto ederek, bunun yerine birleşik bir yönetim ancak Kudüs üzerinde bölünmüş egemenlik önerdi. Begin, şehrin bölünmez olduğunu söyledi. [186] Begin'in 15 Ağustos 1980'de aldığı bir mektupta Sadat, bu koşullar altında müzakerelere devam etmenin imkansız olacağını yazdı. [187]

İsrail belirli hükümlere itiraz ederken, Arap dünyası Camp David Anlaşmalarının tüm gündemine karşı çıktı. Arap devletleri, barış antlaşmasını, herhangi bir üyenin İsrail ile ayrı bir barış anlaşması yapmasını yasaklayan 1950 Arap Birliği ortak savunma ve ekonomik işbirliği anlaşmasının ihlali olarak gördü. [188] Önde gelen Arap liderleri, Batı Şeria ve Gazze'nin nihai statüsünü belirleyemediği ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (PLO) müzakerelere dahil etmediği gerekçesiyle Camp David Anlaşmalarını reddetti. [189] Ürdün Kralı Hüseyin, antlaşmayı şiddetle kınadı ve Sadat'ın eylemlerinden dolayı 'tamamen yıkıldığını' söyledi. [190] 31 Mart 1979'da Arap Birliği, Mısır'ı üyelikten çıkardı ve genel merkezini Kahire'den Tunus'a taşımaya karar verdi. Aralık 1979'da BM Genel Kurulu, Filistin haklarını ihmal ettikleri gerekçesiyle Anlaşmaları ve diğer 'kısmi çözümleri' kınamak için 102'ye 37 oyla karar aldı. Arap Birliği üyesi ülkelerin neredeyse tamamı, Mısır ile diplomatik ilişkilerini henüz kesmemiş olsalar bile, bunu derhal yaptılar.

Dışarıdan gelen Arap muhalefeti, Mısır içindeki Sadat'a karşı var olan düşmanlığı daha da körükledi. 1973 savaşından sonra, Süveyş Kanalı'nı geçerek Nasır'ın mirasını geride bırakmak için siyasi meşruiyet kazanmıştı. 1974 baharında, Mısır ekonomisini liberalleştiren, imzası niteliğindeki iç politikayı, yani *infitahı* veya 'açık kapı' politikasını uygulamaya koydu. *İnfitah* , yabancı yardımı ve yatırımı teşvik etmeyi ve ekonomik bir patlama sağlamayı amaçlıyordu.

Yardım geldi: 1973'ten 1975'e kadar Arap devletleri Mısır'a 4 milyar dolardan fazla yardımda bulundu. Amerikan ekonomik yardımı da katlanarak 1977'de yıllık 1 milyar dolara ulaştı . [191] İsrail'e yapılan Amerikan yardımıyla niceliksel olarak neredeyse eşit olan bu rakam,

ABD'nin tüm Latin Amerika ve Afrika'nın geri kalanına yaptığı yardımların toplamından daha fazlaydı. [192] Ancak, Mısır'ın GSYİH büyüme oranı 1974'te yüzde 1,5'ten 1981'de yüzde 7,4'e yükselse de, [193] beklenen yatırım ve verimlilik patlaması asla gerçekleşmedi. Mısır yerli sermayeyi geliştirmekte başarısız oldu. [194] Kısa vadeli kredilerin faiz oranları yüzde 20'ye kadar çıkıyordu ve kamu projelerinde kullanılan fonların yüzde 90'ı Mısır dışından geliyordu. [195] Ocak 1977'de Sadat ekmek gibi temel gıdalara verilen sübvansiyonları geri çekmeye çalıştığında, ülke genelinde isyanlar çıktı ve sadece Kahire'de 30.000 kişi gösteri yaptı. [196]

Sadat'ın ekonomik politikaları aynı zamanda varlıklı yabancılardan oluşan görünür bir sınıf yarattı. Çoğunlukla orta veya alt orta sınıf üyelerinden oluşan militan İslamcı gruplar açık protesto ve muhalefete yöneldiler. [197] En azılı muhaliflerinden bazıları, Sadat'ın hapisteyken birçoğunun ne kadar düşmanı haline geldiğini fark etmeden hapisten serbest bıraktığı Müslüman Kardeşlerdi. [198]

O dönemdeki en güçlü iki İslami militan grup olan Tövbe ve Kutsal Kaçış (*al-Takfir ve al-Hijra*) ve İslami Kurtuluş Örgütü (*Munazzamat al-Tahrir al-Islami*), her ikisi de Batı etkisine ve Siyonizme karşı savaşmaya adanmış olup, Sadat'ın barış çabalarına da karşı çıktılar. [199] Sadat'ın Kasım 1977'deki Knesset konuşmasında İsrail'i 'yerleşik bir gerçek' olarak tanımlamasını, İsrail devletinin tanınması ve dolayısıyla İslamcı doktrine aykırılık olarak yorumladılar. [200] 1978 yazında kamuoyuna açıklanan Sina Dağı'na bir kilise, cami ve sinagog inşa etme önerisi [201] küfür olarak kınandı. Köktendinciler ayrıca Sadat'ın kadın haklarını destekleyen yasama çabalarına da şiddetle karşı çıktılar; bu çabalar, doğum kontrolünü ve

boşanma yasalarının liberalleştirilmesini savunan genç, yarı İngiliz karısının adından dolayı 'Cihan'ın yasaları' olarak adlandırıldı.

Muhalefet şiddete başvurdu. Temmuz 1977'de, köktenci bir grup Sadat'ın eski bakanlarından birini kaçırıp idam etti. [202] Buna karşılık Sadat, gizli silahlı bir örgüte mensup olan herkes için ölüm cezası öngören bir yasa çıkardı. [203] O sırada yüksek lisans eğitimi alan Cihan Sadat, kocasının güvenliği konusunda endişelenmeye başladı. Anılarında hatırlayacağı gibi,

> Anwar'ın, ona karşı ne kadar derin bir düşmanlık beslediklerinin farkında olup olmadığını merak ettim. Kocamın danışmanları ve istihbarat raporları vardı, ama benim halka daha fazla erişimim vardı... Anwar ara sıra üniversiteleri ziyaret ediyordu, ama ben köktendincileri her gün kendi gözlerimle görüyordum. Ve bazı danışmanların aksine, olumsuz bir raporu iletmekten korkmuyordum. 'Köktencilik büyüyor, Anwar,' diye uyardım onu 1979 sonbaharında. 'Yakında harekete geçmezsen, savunduğun her şeyi devirecek siyasi gücü kazanabilirler.' [204]

Mısır'daki gerilimler, barışın resmen imzalanmasından sonra daha da kötüleşti. 1979'da Arap Birliği, Mısır'a ekonomik yardımlarının yanı sıra özel banka kredilerini ve petrol ihracatını da sona erdirdiğini açıkladı. [205] İran Devrimi, Sadat'ı Ayetullah Humeyni'nin yükselişini kutlayan İslamcılarla karşı karşıya getirdi. Sadat ve Şah, Sadat henüz başkan yardımcısıyken kişisel bir dostluk kurmuşlardı ve Şah, 1973 savaşından sonra mali yardımda bulunmuş ve 1974'teki petrol kıtlığı sırasında petrol tedarik etmişti. [206] Kudüs gezisinden sonra da Sadat'ın destekçisi olarak kaldı. [207] 1980'de Sadat, Panama'daki sığınağı İran'ın iade talepleriyle tehdit edildiğinde sürgündeki Şah'ı Mısır'da ağırladı. [208]

Sadat'ın iç sorunları, o zamandan beri ordunun prestiji ve Nasır'ın kitlelerin duygularını harekete geçirme yeteneği temelinde yöneten 1952

devrimcileri arasındaki huzursuzlukla daha da arttı. Sadat bazı siyasi reformlar yapmış olsa da – 1976'da tek partili sistemi çok partili seçimlerle nominal olarak değiştirmiş ve Ulusal Meclis'i atlatmak için referandumları kullanmış olsa da – otoriter yönetimi temellendiren Özgür Subaylar hükümetinin anayasasını esasen değiştirmemiş ve askeri elitin hakimiyetini de sürdürmüştü. Muhalefetin büyümesini sezen Sadat, yalnız kaldığını hissederek, rakipleriyle doğrudan yüzleşme taktiğini izledi. İfade özgürlüğünü kısıtladı, öğrenci birliklerini dağıttı ve dini aşırıcılığın araçlarını yasakladı. [209]

Bu süreçte Sadat, etrafındaki grubu küçülterek klasik bir ikilemle karşı karşıya kaldı. İdeolojik çoğunlukla olan çatışması derinleştikçe ve desteği azaldıkça durumu daha da tehlikeli hale geldi. Eylül 1981'de, Müslüman-Kıpti şiddetinin yaşandığı bir yazdan sonra Sadat, 1500'den fazla aktivisti toplu tutuklamalarla hapse attı. [210] Hatta hem Kıpti Papa'yı hem de Müslüman Kardeşler'in Yüksek Rehberi'ni gözaltına aldı. [211]

Dini aşırıcılığın istikrarlı büyümesi, Sadat'ın iç politikası için temel bir paradoks oluşturuyordu. Çağdaş bir gözlemcinin belirttiği gibi, '[Sadat] hayalini gerçekleştirmek için ne kadar liberal ve demokratik olmak istiyorsa, İslam geleneğine dönme yönündeki halk taleplerine o kadar dikkatli ve duyarlı olmalıdır'. [212] Uzlaşma hayalinin peşinde koşması, şehitlik seçeneğine dönüştü.

SUIKAST

Sadat, genç bir çocukken Mısırlı vatanseverlerin bağımsızlık için verdikleri mücadeleye hayranlık duyuyordu. Özellikle bir efsaneyi çok seviyordu: İngilizler tarafından idam cezasına çarptırılan genç bir Mısırlı olan Zahran'ın efsanesini. Diğerleri uysalca kaderlerine doğru sürünürken, Zahran başını dik tutarak darağacına doğru yürüdü ve meydan okurcasına şöyle dedi: 'Mısır'ı özgürleştirmek için ölüyorum.' Sadat'ın kızı Camelia, babasının hayatı boyunca davranışlarını Zahran'ın örneğine göre şekillendirdiğini yazdı. [213]

6 Ekim 1981'de Mısır, Ekim Savaşı'nın sekizinci yıldönümünü kutladı. Sadat, askeri geçit töreninde bir platformda otururken, kamyonlardan biri aniden durdu. Aralarında daha önceki baskılarda tutuklanmaktan kurtulmuş bir İslami Cihad üyesinin de bulunduğu, Mısır ordusu içindeki köktendinci bir grup asker Sadat'a ateş açmaya başladı. Cumhurbaşkanını ve on kişiyi öldürdüler.

Sadat, Mısır'ın özgürlüğünün önce bağımsızlıkla, sonra da tarihi uzlaşmayla sağlanacağına inanıyordu. Amacı, tarihlerinin iç içe geçmesi gerektiği anlayışına dayanarak, Yahudiler ve Araplar arasında kadim bir diyaloğu yeniden canlandırmaktı. Muhaliflerinin tahammül edemediği şey de tam olarak, farklı dini inançlar üzerine kurulu toplumların uyumluluğu ve bir arada yaşaması inancıydı.

Saldırının hemen ardından Başbakan Begin, Sadat'ın Kudüs ziyaretini övdü ve onun 'barış düşmanları tarafından öldürüldüğünü' ilan ederek şunları ekledi:

> Kudüs'e gelme kararı ve İsrail halkı, Knesset ve hükümeti tarafından kendisine gösterilen karşılama, zamanımızın büyük olaylarından biri olarak hatırlanacaktır. Başkan Sadat, hakaretlere ve düşmanlığa aldırış etmedi ve İsrail ile savaş halini ortadan kaldırmak ve milletimizle barış yapmak için çabalarını sürdürdü. Bu zorlu bir yoldu. [214]

Sadat'ın cenaze töreni 10 Ekim'de yapıldı. Kendisi de bir suikast girişiminden yeni kurtulmuş olan Başkan Reagan törene katılamadı. Onun yerine –ve Amerika'nın saygısının bir sembolü olarak– Başkanlar Nixon, Ford ve Carter'ı, Dışişleri Bakanı Alexander Haig, Savunma Bakanı Caspar Weinberger ve BM Büyükelçisi Jeane Kirkpatrick ile birlikte gönderdi. Özel bir nezaket göstergesi olarak, o zamanlar özel hayatında olan beni de heyete ekledi.

Cenaze töreni tuhaf bir olaydı: güvenlik güçleri tarafından sıkı bir şekilde kontrol ediliyordu ve havada hâlâ bir şok havası vardı. Sokaklar sessizdi; Nasır'ın cenazesine eşlik eden halkın gösterdiği yas gösterisinden eser yoktu. Cinayetinden sorumlu grubun kimliği henüz açıklığa kavuşturulmamıştı, ancak en azından ordu içinde üst düzey bir iş birliği olduğu açıktı. [215] Bu, cenaze alayındaki önde gelen konukların -aralarında üç Amerikan başkanı, Begin, Lee Kuan Yew, Galler Prensi, eski İngiliz Başbakanı James Callaghan, İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Carrington, Fransız Cumhurbaşkanı François Mitterrand ve eski Cumhurbaşkanı Valéry Giscard d'Estaing, Alman Şansölyesi Helmut Schmidt ve Dışişleri Bakanı Hans-Dietrich Genscher ve Avrupa Parlamentosu Başkanı Simone Veil [216] - potansiyel hedeflermiş gibi korunması gerektiği anlamına geliyordu.

Bundan sadece iki gün önce, isyancılar Kahire'nin güneyindeki bölgesel bir güvenlik karargahını ele geçirmeye çalışmıştı. Libya hükümeti, Cumhurbaşkanı Sadat'ın ölümüne sevinerek Mısır'da daha fazla şiddet

olayının yaşandığına dair asılsız haberler yayıyordu. Birkaç yüz yaslı kişi korteje katılmaya çalışınca, muhafızlar onları dışarıda tutmak için havaya ateş açtı.

Yaklaşık yüz kadar VIP konuk, Sadat'ın öldürüldüğü geçit töreni güzergahı üzerindeki bir çadırda toplanmıştı. Bir saatten fazla bekledikten sonra, Sadat'ın tabutunun arkasında, dört gün önce askeri geçit töreninin yapıldığı aynı güzergah boyunca yürüdük ve onu defnetmek için suikastın gerçekleştiği yerden geçtik.

Cenazenin ürkütücülüğü, Orta Doğu'nun istikrarsız beklentilerini yansıtıyordu. Sadat'ın davranışı, muhataplarının onun yolunu seçebileceğine olan güvenini yansıtıyordu; ölümü ise ödemek zorunda kalabilecekleri bedeli simgeliyordu. Kaddafi'nin siyasi şiddet rejimi (İskoçya'dan Berlin'e kadar terörizmi destekleyen) gibi radikal rejimler Arap dünyasının bazı bölgelerini ele geçirirken, ılımlılığı savunanlar tehlikeye atıldı. Ölümünün gecesinde de söylediğim gibi: 'Sadat, omuzlarımızdan birçok zorlu belirsizliğin yükünü almıştı' [217] – artık başkalarının üstlenmesi gereken yükler. [*]

Sadat'ın mezar taşında Kur'an'dan bir ayet bulunmaktadır: 'Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın, aksine Yüce Allah katında diri ve mübarek sayın.' Bunun altında ise şu yazmaktadır: 'Savaş ve barış kahramanı. Barış uğruna yaşadı ve ilkeleri uğruna şehit oldu.' [218]

Nisan 1983'te Mısır'a yaptığım bir ziyaret vesilesiyle Sadat'ın türbesinde saygı duruşunda bulundum. Orada bulunan tek yas tutan bendim.

EPILOG: GERÇEKLEŞMEMIŞ MIRAS

Enver Sadat, Mısır'a getirdiği İsrail ile barış antlaşmasıyla tanınır. Ancak nihai amacı, ne kadar büyük bir başarı olsa da, bir barış antlaşması değil, Mısır'ın varoluş biçiminde tarihi bir değişiklik ve Ortadoğu'da dünya barışına katkı sağlayacak yeni bir düzen kurmaktı.

Gençliğinden beri, Mısır'ın tarihi nedeniyle ne boyunduruk altına alınmış bir eyalet olmaya ne de Arap dünyasının ideolojik lideri olmaya uygun olmadığını fark etmişti. Gücü, ebedi bir kimliğe duyduğu özlemde yatıyordu.

Mısır'ın Arap dünyası ve Akdeniz arasında yer alan coğrafi konumu hem potansiyel bir avantaj hem de bir dezavantajdı. Sadat, Mısır'ı *barışçıl* bir İslam ülkesi olarak tasavvur ediyordu; eski düşmanıyla ortaklık kurabilecek kadar güçlü, onu domine etmek ya da onun tarafından domine edilmek zorunda olmayan bir ülke. Adil bir barışın ancak organik bir evrim ve karşılıklı çıkarların tanınması yoluyla elde edilebileceğini, dış güçlerin dayatmasıyla değil, anlamıştı. Ve bu sürecin doruk noktası, bu ilkelerin evrensel olarak kabul edilmesi olacaktı.

Sadat'ın genel vizyonu, meslektaşlarının ve çağdaşlarının vizyonuyla o kadar uyumsuzdu ki sürdürülebilir değildi. Ondan geriye kalanlar, geçici olarak gördüğü pratik unsurlardı.

Modern Orta Doğu'daki en önemli mücadele hâlâ devam ediyor: Bu mücadele, kişisel ve toplumsal inançlarını devlet temelli bir sistemle bağdaştıran, dini veya ideolojik çoğulcu bir düzenin savunucuları ile Sadat'ın karşıtları arasında, hayatın her alanında kapsamlı bir teoloji veya ideoloji oluşturma çabası içinde olan bir rekabettir. Emperyal emeller

devletleri bütünüyle yutmakla tehdit ederken ve isyanlar onları içeriden bölerken, Sadat'ın ahlaki terimlerle tanımlanan ulusal çıkarlara dayalı, egemen devletler arasında uluslararası düzen vizyonu, felakete karşı bir kalkan olabilir.

Sadat, Mayıs 1979'da fahri doktora unvanı aldığı Ben-Gurion Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada, İslam'ın Orta Çağ'daki göreceli hoşgörü ruhunun yeniden canlandırılması çağrısında bulundu. Sözlerine şöyle devam etti:

> Önümüzdeki zorluk, şurada burada bir puan kazanmak değil; aksine, kendi nesliniz ve gelecek nesiller için barışa yönelik sürdürülebilir bir yapı inşa etmektir. Fanatizm ve kendini beğenmişlik, günümüzün karmaşık sorunlarına cevap değildir. Cevap, hoşgörü, şefkat ve cömertliktir.
>
> Bizler, aldığımız sert tavırlarla değil, iyileştirdiğimiz yaralarla, kurtardığımız ruhlarla ve ortadan kaldırdığımız acılarla yargılanacağız. [219]

Sadat'ın başlıca amaçlarından biri, Mısır'ın doğuştan gelen bağımsızlığını göstermekti. Resmi ilişkimiz sona erdikten sonra özel bir akşam yemeğinde, birlikte çalıştığı Amerikalıların, bizi olduğumuzdan daha iyi göstermelerinden dolayı ona minnettar olmaları gerektiğini söyledim. Sadat, biraz vurgu yaparak, çalışmalarının kendi veya başkasının itibarı için yapılmadığını söyledi. Mısır halkının onurunu ve umudunu yeniden tesis etmek ve dünyada barış için standartlar belirlemek misyonuna girişmişti. Mart 1979'da Mısır-İsrail Barış Antlaşması imza töreninde söylediği gibi:

> Araplar ve İsrailliler arasında artık savaş ve kan dökülmesin. Artık acı ve haklardan mahrumiyet olmasın. Artık umutsuzluk ve inanç kaybı olmasın. Hiçbir anne çocuğunun kaybına yas tutmasın. Hiçbir genç adam, kimsenin fayda görmediği bir çatışmada hayatını boşa harcamasın. Kılıçlarını saban demirine, mızraklarını budama bıçağına çevirdikleri güne

kadar birlikte çalışalım. Ve Tanrı, barış yurduna çağırır. Dilediğini kendi yoluna hidayet eder. [220]

Sadat sadece medeniyetini "ifade etmekle" kalmadı; onu değiştirdi ve yüceltti. Destansı geçmişe ne kadar saygı duyarsa duysun, en önemli başarısı Mısır'ın yakın tarihinin kalıbını aşmak oldu. Aynı şekilde, bir tutsak olarak da, ahlaki ve felsefi değişime kendini açarak hapisliğin ötesine geçti. Anılarında o yılları şöyle değerlendirdi:

54 numaralı hücrenin içinde, maddi ihtiyaçlarım giderek azaldıkça, beni doğal dünyaya bağlayan bağlar birer birer kopmaya başladı. Ruhum, dünyevi yükünden kurtulduktan sonra özgürleşti ve uzaya, varoluşun en uzak bölgelerine, sonsuzluğa doğru süzülen bir kuş gibi havalandı... Dar benliğim yok oldu ve tanınabilir tek varlık, daha yüksek, aşkın bir gerçekliğe özlem duyan varoluşun bütünlüğü oldu. [221]

Bu anlayışla, hayatının ilerleyen dönemlerinde, Mısır ve İsrail'in algıları arasındaki uçurumları ve müzakere pozisyonlarının başlangıçtaki uyumsuzluklarını giderdi. Sıfır toplamlı bir zihniyetin, hem Mısır'ın ulusal çıkarlarına hem de barış davasına aykırı bir statükoyu donduracağını anladı. Ardından, bu devrimi gerçekleştirmek için olağanüstü bir cesaret gösterdi.

Bu çabada önemli İsrailli ortakları vardı. İsrail'in coğrafyası kahramanca jestlere elverişli değildi. Yine de Sadat ile ortaklık kuran İsrailli liderler – Golda Meir, Yitzhak Rabin ve Menachem Begin – onun barış vizyonundan etkilenmişlerdi. [222] Özellikle Rabin, Sadat'ınkine paralel bir barış anlayışını dile getirdi. 1994'teki Ürdün Barış Anlaşması vesilesiyle Amerikan Kongresi'ne şunları söyledi:

Kutsal Kitap'ta, yani kitapların en kutsalında, barış çeşitli ifadelerle 237 kez geçmektedir. Değerlerimizi ve gücümüzü aldığımız Kutsal Kitap'ta, Yeremya Kitabı'nda, ailenin reisi Rahel

için bir ağıt bulunur. Şöyle der: "Ağlamayı bırakın, gözyaşlarınızı tutun; çünkü Rab diyor ki, onların emeği ödüllendirilecektir."

Gitmiş olanlar için ağlamaktan kendimi alıkoyamayacağım. Fakat Washington'da, evimizden uzakta, bu yaz gününde, peygamberin önceden bildirdiği gibi, çalışmalarımızın karşılığını alacağımızı hissediyoruz. [223]

Hem Rabin hem de Sadat, barışın getirebileceği değişikliklere düşman olan suikastçılar tarafından öldürüldüler.

Sadat'ın suikastından kısa bir süre sonra, onun 'tarihin geri döndürülemez bir hareketini başlatıp başlatmadığını' veya kendisini, 'insanlık arasında kabul görmesinden bin yıl önce Mısır tanrıları arasında tek tanrıcılığı hayal eden' eski Firavun Akhenaten'in kaderine teslim edip etmediğini yargılamak için henüz çok erken olduğunu yazmıştım. [224] Kırk yıl sonra, uzun ömürlü Mısır-İsrail barış anlaşması, paralel İsrail-Ürdün anlaşması, hatta Suriye'nin ayrılma anlaşması ve en son olarak da 2020 yaz ve sonbaharında imzalanan İsrail ile Arap ülkeleri arasındaki bir dizi diplomatik normalleşme anlaşması olan İbrahim Anlaşmaları, Sadat'ın haklılığını kanıtlıyor. Dahası, resmi anlaşmaların henüz sonuçlanmadığı yerlerde bile, zaman yanılsamanın kumlarını aşındırarak Sadat'ın gerçeğinin daha sert kayasını ortaya çıkardı.

Tanıştığımız ilk zamanlarda, Sadat'ın kendisine verilen süreden daha uzun vadeli bir oyun oynamış olabileceğini bazen merak ederdim. Acil hedeflerini gerçekleştirdikten sonra, daha önceki inançlarına geri dönmüş veya daha farklı, daha kapsamlı bir algıya ulaşmış olabilir miydi?

Sadat hakkında güvenle konuşabileceğim tek versiyon, tanıdığım Sadat'tır. Bu bölümde anlatılan çeşitli müzakerelerde saatlerce birlikte vakit geçirdik ve hayatının geri kalanında da birçok akşamı, daha soyut ama aynı derecede öğretici dostluk sohbetleriyle geçirdik. Tanıdığım Sadat, stratejik bir vizyondan peygamberane bir vizyona doğru evrilmişti. Mısır halkı

ondan savaş öncesi sınırlara geri dönmekten başka bir şey istemiyordu. O, Knesset'teki konuşmasıyla başlayarak, evrensel bir barış vizyonu sundu ki bu da onun nihai tezahürü ve inançlarının doruk noktası olduğuna inanıyorum.

Son görüşmemiz, Ağustos 1981'de, Başkan Reagan ile ilk görüşmesinin ardından Washington'dan New York'a giden bir uçakta gerçekleşti. O zamana kadar yedi yılda dört Amerikan başkanıyla görüşmüş, her birinin programı değiştirilmişti. Gözle görülür şekilde yorgundu. Ama aniden bana döndü ve çok değer verdiği sembolik bir projeden bahsetti. 'Gelecek Mart ayında Sina Yarımadası bize geri dönecek,' dedi. 'Büyük bir kutlama olacak. İlk adımı atmamıza yardım ettiniz ve bizimle birlikte kutlamaya gelmelisiniz.' Sonra, coşkunun yerini empati aldığı uzun ve düşünceli bir duraklama yaşadı. 'Hayır, gelmemelisiniz,' diye devam etti:

> İsrailliler için bu topraklardan vazgeçmek çok acı verici olacak. Sizin Kahire'de bizimle kutlama yapmanız Yahudi halkını çok üzecek. Bir ay sonra gelmelisiniz. O zaman ikimiz birlikte Sina Dağı'na gidebiliriz; orada bir sinagog, bir cami ve bir kilise inşa etmeyi planlıyorum. Bu daha iyi bir anma töreni olur. [225]

Sadat, Ortadoğu'yu dönüştüren ve kendisinin başlattığı dönüm noktası niteliğindeki olayı kutlamak için düzenlenen bir geçit töreninde suikasta kurban gitti. İsrail'den Sina Yarımadası'nın geri alınmasını sağlayamadı. Hayal ettiği Sina Dağı'ndaki ibadethaneler henüz inşa edilmiyor. Barış vizyonu hâlâ hayata geçmeyi bekliyor.

Ancak Sadat hem sabırlı hem de sakin bir insandı. Onun bakış açısı, mutluluğu sonsuzluğun açılması olarak gören eski Mısır'ınkiyle aynıydı.

5

LEE KUAN YEW: MÜKEMMELLIK STRATEJISI

HARVARD'A BIR ZIYARET

13 Kasım 1968'de, o zamanlar kırk beş yaşında olan Singapur Başbakanı Lee Kuan Yew, bir aylık 'sabbatical' olarak tanımladığı bir süre için Harvard Üniversitesi'ne geldi. [1] Singapur, bağımsızlığını sadece üç yıl önce kazanmıştı, ancak Lee, şehrin İngiliz yönetiminin son dönemlerinde özerklik kazandığı 1959'dan beri başbakanıydı.

Lee, öğrenci gazetesi *Harvard Crimson'a* verdiği demeçte, amacının 'yeni fikirler edinmek, ilham verici zihinlerle tanışmak, yaptığım işe duyduğum yeni bir coşkuyla zenginleşmiş olarak geri dönmek' olduğunu söylemiş ve biraz da alçakgönüllülükle, 'son 10 yıldır uygun bir eğitim almadan gelişigüzel yaptığım her şeyi incelemeyi düşünüyorum' diye eklemişti. [2] [*]

Kısa süre sonra, Harvard'ın Littauer Merkezi'nin (şimdiki Kennedy Devlet Yönetimi Okulu) hükümet, ekonomi ve kalkınma profesörlerinden oluşan fakültesi tarafından bir toplantıya davet edildi. O zamanlar Amerikalılar Lee hakkında -ya da temsil ettiği küçük, yeni kurulmuş ülke

hakkında- çok az şey biliyordu. Fakültenin anlayışının özü, konuğumuzun yarı sosyalist bir partiye ve sömürgecilik sonrası bir devlete liderlik ettiğiydi. Bu nedenle, büyük oval masaya oturduğunda, bu vesileyle bir araya gelen çoğunlukla liberal meslektaşlarım tarafından sıcak bir şekilde, ruh ikizi olarak karşılandı.

Kompakt ve enerji saçan Lee, küçük sohbetlere veya giriş konuşmalarına vakit ayırmadı. Bunun yerine, fakültenin Vietnam'daki savaş hakkındaki görüşlerini sordu. [3] Çatışmaya ve Amerika'nın bu çatışmadaki rolüne tutkuyla karşı çıkan meslektaşlarım, esas olarak Başkan Lyndon B. Johnson'ın bir 'savaş suçlusu' mu yoksa sadece bir 'psikopat' mı olduğu konusunda bölünmüştü. Profesörlerden birkaçı konuştuktan sonra, Littauer fakültesi dekanı, Lee'yi görüşlerini ifade etmeye davet etti ve açıkça onay beklediğini gösteren bir şekilde gülümsedi.

Lee, ilk sözleriyle doğrudan konuya girdi: 'Beni hasta ediyorsunuz.' Ardından, kendini sevdirmeye çalışmadan, dünyanın çalkantılı bir bölgesinde küçük bir ülke olan Singapur'un, küresel güvenliği sağlama misyonuna güvenen ve o dönemde Çin'in desteğiyle Güneydoğu Asya'nın genç uluslarını baltalamaya çalışan komünist gerilla hareketlerine karşı koyabilecek kadar güçlü bir Amerika'ya bağımlı olduğunu açıklamaya başladı.

Lee'nin cevabı ne bir yardım talebi ne de erdem çağrısıydı; bunun yerine, bölgesinin jeopolitik gerçeklerinin tarafsız bir analiziydi. Singapur'un ulusal çıkarının ne olduğuna inandığını şöyle açıkladı: ekonomik sürdürülebilirlik ve güvenlik sağlamak. Ülkesinin her iki hedefi de gerçekleştirmek için elinden gelenin en iyisini yapacağını, Amerika'nın da kendi nedenleriyle yardım konusunda kendi kararlarını vereceğinin farkında olduğunu açıkça

belirtti. Muhataplarını ortak bir ideolojiye katılmaktan ziyade, gerekli olanı birlikte keşfetmeye davet etti.

Şaşkına dönmüş Harvard öğretim üyelerine Lee, Amerikan karşıtı düşmanlıktan ve imparatorluk sonrası kızgınlıktan arınmış bir dünya görüşü dile getirdi. Singapur'un karşılaştığı zorluklardan Amerika Birleşik Devletleri'ni sorumlu tutmadı veya bunların çözülmesini beklemedi. Aksine, petrol ve diğer doğal zenginliklerden yoksun olan Singapur'un, en önemli kaynağı olduğunu söylediği şeyi, yani insanlarının niteliğini geliştirerek büyümesi için Amerikan iyi niyetini aradı; bu insanların potansiyeli ancak komünist isyanlara, komşu ülkelerin işgaline veya Çin hegemonyasına terk edilmedikleri takdirde gelişebilirdi. O yılın başlarında, İngiliz Başbakanı Harold Wilson, "Süveyş'in doğusundaki" tüm kuvvetlerin geri çekileceğini duyurmuş ve Singapur ekonomisinin ve güvenliğinin temel direği olan devasa Kraliyet Donanması üssünün kapatılmasını gerektirmişti. Bu nedenle Lee, yaklaşmakta olan zorluklara karşı koymak için Amerikan yardımına ihtiyaç duyuyordu. Bu görevi, Soğuk Savaş'ın hakim ahlaki kategorilerinden ziyade, bölgesel bir düzenin inşasında bir unsur olarak çerçeveledi; bu düzenin sürdürülmesinde Amerika'nın kendi ulusal çıkarlarını geliştirmesi gerekiyordu.

Bir devlet adamının olmazsa olmaz niteliklerinden biri, anın ruh haline kapılmaya direnme yeteneğidir. Lee'nin o uzun zaman önce Harvard seminerindeki performansı, yalnızca Amerika'nın ve Singapur'un dünyadaki konumlarına dair analizinin netliği açısından değil, aynı zamanda alışılmışın dışında hareket etme cesareti açısından da öğreticiydi. Bu, kariyeri boyunca birçok kez sergileyeceği bir nitelikti.

LILLIPUT'TAN GELEN DEV

Lee'nin başarıları, bu ciltte anlatılan diğer liderlerin başarılarından farklıydı. Her biri, yüzyıllar, hatta binlerce yıl boyunca şekillenmiş bir kültüre sahip büyük bir ülkeyi temsil ediyordu. Bu tür liderler için, toplumlarını tanıdık bir geçmişten gelişen bir geleceğe doğru yönlendirmeye çalışırken, başarı, toplumlarının tarihsel deneyimini ve değerlerini, potansiyelinin gerçekleştirilebileceği şekilde yönlendirme yetenekleriyle ölçülür.

Lee Kuan Yew'in sergilediği devlet adamlığı farklı kökenlerden gelişti. Ağustos 1965'te bağımsız Singapur'un lideri olduğunda, daha önce hiç var olmamış ve dolayısıyla aslında imparatorluk tebaası olmaktan başka siyasi bir geçmişi olmayan bir ülkenin başına geçti. Lee'nin başarıları, ulusunun deneyimlerinin üstesinden gelmek, farklı etnik gruplardan oluşan bir toplumdan dinamik bir gelecek yaratarak kendine özgü bir anlayış oluşturmak ve yoksulluk içindeki bir şehri dünya standartlarında bir ekonomiye dönüştürmekti. Bu süreçte, dünya çapında bir devlet adamı ve büyük güçlerin aranan bir danışmanı haline geldi. Richard Nixon, onun 'anlık ve geçmişin kızgınlıklarının üstesinden gelme ve gelecek yeni dünyanın doğası hakkında düşünme yeteneği' gösterdiğini söyledi. [4] Margaret Thatcher onu 'yirminci yüzyılın en başarılı devlet adamlarından biri' olarak nitelendirdi. [5]

Lee, tüm bunları görünüşte felç edici dezavantajlara rağmen başardı. Singapur'un toprakları, kendisinin de sık sık söylediği gibi, 'düşük gelgitte yaklaşık 224 mil kareydi' - Chicago'dan daha küçüktü. [6] Yeterli içme suyu da dahil olmak üzere en temel doğal kaynaklardan yoksundu. Bağımsızlık zamanında Singapur'un ana iç içme suyu kaynağı olan tropikal yağmurlar

bile, toprağı besin maddelerinden arındırarak verimli tarımı imkansız hale getiren belirsiz bir hediyeydi. [7] Singapur'un 1,9 milyonluk nüfusu, küresel standartlara göre çok küçüktü ve üç farklı etnik grup arasında gerilimle bölünmüştü: Çinliler, Malaylar ve Hintliler. Özellikle Malezya ve Endonezya gibi çok daha büyük ve güçlü devletlerle çevriliydi ve bu devletler Singapur'un derin su limanına ve deniz ticaret yolları üzerindeki stratejik konumuna imreniyordu.

Bu talihsiz başlangıçtan yola çıkan Lee, Singapur'u dünyanın en başarılı ülkelerinden birine dönüştüren destansı bir liderlik öyküsü başlattı. Malay yarımadasının en güney ucundaki sıtma hastalığıyla boğuşan bir ada, tek bir nesil içinde kişi başına düşen gelir bakımından Asya'nın en zengin ülkesi ve Güneydoğu Asya'nın fiili ticaret merkezi haline geldi. Bugün, insan refahının neredeyse her ölçütünde, küresel olarak en üst yüzdelik dilimde yer almaktadır.

Tarihin çalkantıları boyunca varlıklarını sürdürmeleri doğal kabul edilen ülkelerin aksine, Singapur, Lee'nin yurttaşlarını amansızca uyardığı gibi, mümkün olan en yüksek seviyede performans göstermedikçe hayatta kalamazdı. Anılarında belirttiği gibi, Singapur 'doğal bir ülke değil, insan yapımı bir ülkeydi'. [8] Tam olarak bir ulus olarak geçmişi olmadığı için, geleceğinin de garantisi yoktu; bu nedenle hata payı sürekli olarak sıfıra yakındı. Hayatının ilerleyen dönemlerinde birkaç kez şöyle diyecekti: 'Singapurluların Singapur'un normal bir ülke olduğunu varsaymasından endişe duyuyorum.' [9] 'Eğer komşu ülkelerden farklılaşan bir hükümetimiz ve halkımız olmazsa... Singapur varlığını sürdüremeyecektir.' [10]

Singapur'un bir ulus olarak kendini oluşturma ve varlığını sürdürme mücadelesinde, iç ve dış politikalar yakından iç içe geçmek zorundaydı. Üç

şart vardı: nüfusu geçindirecek ekonomik büyüme, uzun vadeli politikalara olanak sağlayacak yeterli iç uyum ve Rusya ve Çin gibi uluslararası devler ile Malezya ve Endonezya gibi imrenen komşular arasında hayatta kalabilecek kadar çevik bir dış politika.

Lee, gerçek liderlik için gerekli olan tarihsel farkındalığa da sahipti. 1998'de şöyle gözlemlemişti: "Şehir devletlerinin hayatta kalma kayıtları iyi değil." [11] "Singapur adası yok olmayacak, ancak kendi yolunu çizebilen ve dünyada rolünü oynayabilen egemen bir ulus haline gelmesi ortadan kaybolabilir." [12] Ona göre, Singapur'un gidişatı, sonu görünmeyen dik bir yukarı doğru eğri olmalıydı; aksi takdirde, hinterlandının veya ekonomik ve sosyal zorluklarının şiddetinin altında kalma riskiyle karşı karşıya kalacaktı. Lee, toplumların sürekli olarak entropiden kaçınmaya çalışması gereken bir tür küresel fizik öğretti. Mayıs 1979'da, Singapur'un büyümesinin erken aşamalarında olduğu bir dönemde, dünya liderlerinin özel bir toplantısında, liderlerin kötümserliğe kapılmaya meyilli olduğunu gözlemledi, ancak "bundan kurtulmak için mücadele etmeliyiz. Başımızı suyun üstünde tutabileceğimiz inandırıcı, makul bir yol göstermelisiniz." [13]

Lee'nin yok olma tehdidine dair vahim uyarılarına paralel olarak, ülkesinin potansiyeline dair de aynı derecede canlı bir hayal gücü vardı. Her büyük başarı, gerçeğe dönüşmeden önce bir hayal ise, Lee'nin hayali cesaretiyle nefes kesiciydi: Sadece hayatta kalmakla kalmayıp, mükemmelliğe olan ısrarıyla gelişecek bir devlet hayal ediyordu. Lee'nin algısına göre, mükemmellik bireysel performanstan çok daha fazlasını ifade ediyordu: Ona ulaşma arayışı tüm topluma yayılmalıydı. Devlet hizmetinde, iş dünyasında, tıpta veya eğitimde, vasatlık ve yolsuzluk kabul edilemezdi. İhlaller durumunda ikinci bir şans yoktu, başarısızlığa çok az tolerans

gösteriliyordu. Bu şekilde Singapur, kolektif olarak olağanüstü performansıyla dünya çapında bir üne kavuştu. Lee'nin görüşüne göre, ortak bir başarı duygusu, evrensel olarak paylaşılan bir din, etnik köken veya kültürün olmamasına rağmen, toplumunu bir arada tutmaya yardımcı olabilirdi.

Lee'nin çok etnikli halkına en büyük armağanı, onların en büyük kaynaklarının kendileri olduğuna, var olduğunu bilmedikleri potansiyelleri kendi içlerinde ortaya çıkarabilecek kapasiteye sahip olduklarına olan sarsılmaz inancıydı. Ayrıca yabancı dostları ve tanıdıklarında da benzer bir güveni teşvik etmeye kendini adadı. Sadece Güneydoğu Asya'nın bölgesel siyasetinin incelikli bir gözlemcisi olduğu için değil, aynı zamanda Çin kökeni ve Cambridge Üniversitesi eğitiminin birleşimiyle Doğu ve Batı arasındaki etkileşimin dinamiklerine -tarihin temel dayanak noktalarından biri- olağanüstü bir bakış açısına sahip olduğu için de ikna ediciydi.

Lee, hayatı boyunca katkılarını yalnızca toplumunun mevcut yeteneklerinin kilidini açmak olarak tanımlamakta ısrar etti. Başarılı olmak için arayışının kişisel bir kahramanlık gösterisi değil, kalıcı bir model haline gelmesi gerektiğini biliyordu. Bir keresinde, 'Kendini devlet adamı sanan herkesin bir psikiyatriste görünmesi gerekir' demişti. [14]

Zamanla, Lee yönetimindeki Singapur'un başarısı, Çin'i bile onun yaklaşımını incelemeye ve tasarımlarını taklit etmeye yöneltti. 1978'de Deng Xiaoping, geri kalmış bir yer görmeyi ve etnik Çinlilerden oluşan kalabalıklar tarafından coşkuyla karşılanmayı bekleyerek şehir devletine geldi. Deng, 1920'de Paris'e giderken Singapur'da iki gün geçirmişti ve aradan geçen yıllarda şehir hakkındaki bilgileri büyük ölçüde Singapur liderliğini 'Amerikan emperyalizminin uşakları' olarak resmetmeye meyilli,

dalkavuk bir maiyet tarafından sağlanmıştı. [15] Bunun yerine, Deng'in Singapur'da karşılaştığı etnik Çinliler, genç uluslarına olan bağlılıklarında kararlıydılar. Deng'in karşılaştığı parıldayan gökdelenler ve kusursuz caddeler, ona hem bir ivme hem de Çin'in Mao sonrası reformları için bir plan sağladı.

İMPARATORLUK GENÇLIĞI

Lee Kuan Yew, 1923 yılının Eylül ayında, Sumatra'daki İngiliz kolonisinin vali yardımcısı Sir Stamford Raffles'ın, yerel halk tarafından Sanskritçe'de 'Aslan Şehri' anlamına gelen 'Singa Pura' olarak bilinen Malakka Boğazı yakınlarındaki küçük adada bir ticaret merkezi kurmasından yaklaşık bir yüzyıl sonra doğdu. Raffles tarafından 1819'da kurulan Singapur, teknik olarak 'daha uzak Hindistan'ın bir parçası olarak Kalküta'dan yönetiliyordu, ancak o günün sınırlı iletişim teknolojisi, yerel olarak görev yapan sömürge yöneticilerine önemli ölçüde hareket alanı sağlıyordu. Londra tarafından serbest liman ilan edilen ve Malay anakarasından gelen doğal kaynak ihracatıyla zenginleşen yeni karakol hızla büyüdü ve Güneydoğu Asya ve ötesinden tüccarları ve servet arayanları kendine çekti. 1867'den itibaren Singapur, bir kraliyet kolonisi olarak Londra'daki Sömürge Ofisi'nin doğrudan yetki alanına girdi. [16]

Özellikle etnik Çinliler Singapur'a akın etti ve kısa sürede çoğunluğunu oluşturdu; bazıları yakındaki Malay yarımadasından ve Endonezya takımadalarından gelirken, diğerleri krizlerle boğuşan 19. yüzyıl Çin'indeki kargaşa ve yoksulluktan kaçıyordu. Bu ikinci grupta, 1863'te güney Çin'in

Guangdong eyaletinden Singapur'a seyahat eden Lee'nin büyük dedesi de vardı. Malaylar, Hintliler, Araplar, Ermeniler ve Yahudiler de bu serbest ticaret merkezine yerleşerek şehre çok dilli bir karakter kazandırdılar. 1920'lere gelindiğinde, Malaylar dünyanın kauçuğunun neredeyse yarısını ve kalayının üçte birini üretiyor ve her ikisini de Singapur limanı üzerinden ihraç ediyordu. [17]

Lee'nin doğduğu zamana kadar Singapur, Asya'daki İngiliz askeri stratejisinin de temel taşlarından biri haline gelmişti. Britanya, 1902'den beri Japonya'nın müttefikiydi ve 1915'te Singapur'da bir Hint ordusu isyanını bastırmak için Japon deniz piyadelerini çağırmaya kadar gitmişti. [18] Ancak 1921'e gelindiğinde, Amirallik Japonya'nın artan gücünden endişelenmiş ve Singapur'da önemli bir deniz üssü kurmaya karar vermişti; amaç, burayı 'Doğu'nun Cebelitarık'ı' haline getirmekti. [19] Japonya'nın yükselişine rağmen, Lee'nin çocukluğunun dünyası, Britanya İmparatorluğu'nun hem yenilmez hem de ebedi göründüğü bir dünyaydı. On yıllar sonra hatırladığı kadarıyla, 'Herhangi bir kızgınlık söz konusu değildi; İngilizlerin hükümette ve toplumda üstün statüsü, hayatın bir gerçeğiydi.' [20]

Lee'nin ailesi 1920'lerin refah yıllarında zenginleşti. Özellikle İngiliz hayranı olan büyükbabasının etkisiyle, Lee'nin ebeveynleri oğullarına Çince isimlerinin yanı sıra İngilizce isimler de verme gibi alışılmadık bir adım attılar. Lee'nin adı 'Harry' idi. Altı yaşından itibaren İngilizce eğitim veren okullarda eğitim gördü. [21]

İngiliz etkilerine rağmen, Lee'nin yetiştirilme tarzı geleneksel Çin tarzındaydı. Yedi kuzeni de dahil olmak üzere geniş ailesiyle birlikte, anne babasının beş çocuğuyla tek bir odayı paylaştığı dedesinin evinde büyüdü.

Bu çocukluk deneyimleri ve Konfüçyüsçü kültürel etkiler sayesinde, evlat sevgisi, tutumluluk ve uyum ile istikrara değer verme, zihninde erken dönemde yer eden izler oldu.

Ebeveynleri eğitimli profesyoneller değildi ve 1929'da Büyük Buhran vurduğunda sıkıntı çektiler. Lee anılarında, Shell Petrol Şirketi'nde depo görevlisi olan babasının sık sık "blackjack'te kaybettikten sonra kötü bir ruh haliyle eve geldiğini... ve şansını tekrar denemek için annemin mücevherlerinden bazılarını rehin vermesini istediğini" yazdı. [22] Annesi her zaman reddetti ve çocuklarının eğitimini korudu; çocuklar da ona hayrandı ve onun yüksek beklentilerini karşılamak için ömür boyu bir yükümlülük hissettiler. [23]

Zeki ama zaman zaman asi bir öğrenci olan on iki yaşındaki Lee, ilkokul sınıfını birincilikle bitirerek, Singapur ve Malaya'daki tüm etnik kökenlerden ve sınıflardan 150 en iyi öğrenciyle birlikte Raffles Enstitüsü'ne kabul edildi; bu öğrenciler yalnızca liyakate dayalı olarak kabul edilmişti ve aralarında tek kız öğrenci olan Bayan Kwa Geok Choo da vardı. [24] O zamanlar olduğu gibi şimdi de Raffles Enstitüsü, Singapur'daki en titiz İngilizce eğitim veren ortaokul ve şehrin gelecekteki elitlerinin eğitim alanıydı. En yetenekli sömürge tebaasını İngiliz üniversitelerinin giriş sınavlarına hazırlamayı amaçlıyordu. Daha sonraki yaşamında, dünyanın dört bir yanından gelen İngiliz Milletler Topluluğu liderleriyle karşılaştığında, Lee her zaman 'aynı ders kitaplarıyla aynı eğitimden geçtiklerini ve Shakespeare'den aynı pasajları alıntılayabildiklerini' keşfetti. [25] Hepsi 'İngiliz sömürge eğitim sistemi tarafından beslenen kolay eski dostlar ağı'nın bir parçasıydı. [26]

Oğullarının akademik potansiyelinin farkında olan ve kendi kariyerlerinde daha başarılı olamadıkları için pişmanlık duyan Lee'nin ebeveynleri, onu tıp veya hukuk okumaya teşvik ettiler. Lee, Singapur ve Malaya'da Cambridge'in üst düzey sınavlarında birinci olarak Londra'da hukuk okumak için planlar yaptı. [27] Ancak 1940'ta Avrupa'da başka bir dünya savaşının patlak vermesiyle Lee, Singapur'da kalıp tam burs kazandığı Raffles Koleji'nde (şimdiki Singapur Ulusal Üniversitesi) okumanın daha iyi olacağına karar verdi. [28]

Lee, birinci sınıfta akademik olarak üstün başarı gösterdi ve çeşitli derslerde Bayan Kwa ile birincilik için yarıştı. İngiltere'de hukuk okuma hayaline geri dönen Lee, İngiltere'deki üniversite eğitiminin masraflarını karşılayacak olan Kraliçe bursunu kazanmayı hedefledi. Boğaz Yerleşimleri'nde (Malakka, Penang ve Singapur) her yıl sadece iki öğrenciye Kraliçe bursu verildiği için Lee, Bayan Kwa ve başka bir okuldan en iyi öğrencinin ilk iki sırayı alıp kendisini Singapur'da geride bırakacağından sürekli endişe duyuyordu. [29]

Daha büyük endişeler gelecekti. Aralık 1941'de Japonlar, Hawaii'deki Pearl Harbor'da bulunan ABD Pasifik Filosunu bombaladı ve aynı anda İngiliz Malaya, Hong Kong ve Singapur'a saldırdı. İki ay sonra, Şubat 1942'de şehir, Winston Churchill'in 'İngiliz tarihinin en büyük felaketi ve en büyük teslimiyeti' olarak adlandıracağı şekilde Japonya tarafından fethedildi. O zamanlar on sekiz yaşında olan Lee, daha sonra bunu 'hayatımın ilk dönüm noktası' olarak tanımladı ve burjuva İngiliz ailelerinin panik içindeki ayrılışını, sömürge tebaalarının ve Japonlar tarafından esir alınan 80.000 İngiliz, Avustralyalı ve Hintli askerin metanetli acılarıyla

karşılaştırdı. Lee ve sayısız diğer Singapurlu için, 'İngilizlerin bizi esir aldığı ezici üstünlük havası kırıldı ve asla geri getirilmeyecekti'. [30]

Savaş nedeniyle Singapur'un ticarete bağımlı ekonomisi boğulurken ve nüfusu neredeyse açlıktan ölme koşullarıyla moral bozukluğuna uğrarken, acımasız bir işgal yaşandı. Japon yetkililer sokakların ve kamu binalarının adlarını değiştirdi, Raffles'ın bronz heykelini İmparatoriçe Meydanı'ndan kaldırdı ve imparatorluk takvimlerini dayattı. [31] Lee, Çinli erkeklerin toplu olarak gözaltına alındığı ve çoğunun, özellikle de elleri yumuşak veya gözlüklü olanların, sadakatleri İngiltere'ye ait olabilecek 'aydınlar' olarak seçilerek, toplu olarak idam edildiği bir olayda, Japon birlikleri tarafından keyfi olarak toplandıktan sonra ölümden kıl payı kurtuldu. On binlerce kişi katledildi. [32] Lee kurtuldu, üç aylık bir Japonca kursuna katıldı ve iş buldu; önce bir Japon şirketinde katip, ardından Japon propaganda departmanında İngilizce tercüman ve nihayetinde karaborsa mücevher simsarı olarak çalıştı. [33] Savaş yıllarında Lee, 'hayatta kalmanın anahtarının doğaçlama olduğunu' öğrendi; bu ders, Singapur'u yönetme konusundaki pragmatik, deneysel yaklaşımını şekillendirecekti. [34]

Savaşın sona ermesiyle Lee, sonunda Cambridge'de hukuk okumak için Kraliçe bursu kazandı ve birincilikle mezun oldu. Lee'nin savaş sırasında flört etmeye başladığı Bayan Kwa da aynı yolu izledi ve Aralık 1947'de ikisi Stratford-upon-Avon'da sessizce evlendi. [35] Lee'nin ona 'Choo' diye seslendiği, zekâ ve hassasiyetin alışılmadık bir kombinasyonuna sahip olağanüstü bir kadındı. Sadece günlük anlamda değil, her şeyden önce kamusal faaliyetleri boyunca yaygın bir duygusal ve entelektüel destek olarak hayatının vazgeçilmez dayanağı oldu. Raffles Koleji'nde edebiyat alanında uzmanlaşmıştı ve Lee'nin daha sonra yansıttığı gibi 'Jane

Austen'den JRR Tolkien'e, Thucydides'in *Peloponnes Savaşları'ndan* Virgil'in *Aeneid'ine* ' kadar okumuştu. [36] Cambridge'deki başarılarının ardından Singapur'a döndüler ve Lee & Lee adlı bir hukuk firması kurdular.

Lee'nin Cambridge yıllarındaki görüşleri kesinlikle sosyalist ve sömürgecilik karşıtı, hatta İngiliz karşıtıydı. Bunun bir kısmı kişiseldi: ten rengi nedeniyle İngiltere'deki otellerden zaman zaman geri çevriliyordu, [37] ancak bunun çok daha fazlası daha sonra "havadaki mayalanma" olarak adlandırdığı şeyle ilgiliydi. Hindistan, Burma ve diğer kolonilerin bağımsızlık mücadeleleri Lee'yi şu soruyu sormaya yöneltiyordu: "O zamanlar Singapur'u da içeren Malaya neden olmasın?" [38] "Refah devletinin medeni toplumun en yüksek biçimi olduğuna" ikna olan Lee, Başbakan Clement Attlee'nin İşçi Partisi hükümetinin savaş sonrası reformlarının yanı sıra Hindistan Başbakanı Jawaharlal Nehru'nun devletçi ekonomik politikalarının da hayranıydı. [39]

Lee, ilk olarak İngiltere'deyken, parlamentoya aday olan bir İşçi Partisi arkadaşı adına kampanya yürütürken kamuoyunun dikkatini çekti. Devon'daki küçük Totnes kasabasında bir kamyonun arkasında durarak, Malaya'nın özerk yönetimi için savunduğu ilk halka açık konuşmalarından birini yaptı ve bir İngiliz vatandaşı olarak kimliğini kullandı. Argümanları, daha sonraki, ideolojik olmaktan çok pratik olan tarzının habercisiydi: bağımsızlık, bağımsızlık hareketi ile ana ülke arasında işbirliği ve aşamalı olarak elde edilirse en başarılı olurdu. Lee konuşmasını İngiliz aklına ve öz çıkarlarına bir çağrıyla bitirdi:

> Sömürge halklarına karşı adalet veya sosyal adaleti umursamıyor olsanız bile, kendi çıkarlarınız, kendi ekonomik refahınız, Malaya ve diğer sömürgelerinizden elde ettiğiniz dolarlar uğruna, bu halkların güvenini kazanmış bir hükümet kurun; böylece bu halklar

memnuniyetle işbirliği yapacak ve İngiliz Milletler Topluluğu ve İmparatorluğu içinde büyümekten mutlu olacaklardır. [40]

DEVLET İNŞA ETMEK

Lee İngiltere'de eğitim görürken Singapur, savaş sonrası dönemde büyük yıkımlar yaşıyordu. 1947 baharına kadar gıda karneye bağlanmış ve tüberküloz yaygınlaşmıştı. Malay Komünist Partisi ve sendika müttefikleri, ekonomiye daha da zarar veren grevler düzenliyorlardı. [41]

Lee'nin Ağustos 1950'de Singapur'a döndüğü sırada iki büyük sorun devam ediyordu: konut ve yolsuzluk. Singapurluların sadece üçte birinin yeterli konutu vardı ve inşaat talebi karşılayamıyordu. Mağazalar günün sonunda kapandıktan sonra, çalışanların yerde uyuması yaygındı. [42] İngiliz yönetimi altında dizginlenemeyen yolsuzluk, savaş zamanı koşullarıyla daha da kötüleşmişti. [43] Enflasyon, memurların maaşlarının satın alma gücünü aşındırarak rüşvet için daha büyük cazibeler yaratmıştı. [44]

Lee, hukuk uygulamak amacıyla geri dönmüştü ancak kısa sürede Singapur siyasetine çekildi. Yetenekleri hemen karşılığını buldu: 1954'te, otuz bir yaşında, Halk Eylem Partisi'ni (PAP) kurdu; Lee'nin korkutucu enerjisiyle harekete geçen parti, beş yıl içinde adanın siyasi manzarasını domine etti. Singapur'daki Malaya Üniversitesi'nde Raffles Tarih Profesörü olan Cyril Northcote Parkinson, Lee'nin bu yıllardaki siyasi konumunu 'Komünizm dışında mümkün olan en solcu ve eylemlerinden çok sözleriyle daha solcu' olarak tanımladı. [45] Güçlü bir sosyal demokrat mesajla PAP, sömürge yetkililerinin düzgün kamu hizmetleri ve temiz, verimli bir yönetim sağlama konusundaki başarısızlığını vurguladı. PAP adayları

kravatsız, beyaz kısa kollu gömleklerle kampanya yürüttüler - bu, hem Singapur'un tropikal iklimine uygun, ciddi bir yaklaşım hem de dürüst yönetime olan bağlılıklarının bir sembolü olarak düşünülmüştü. [46] [*] Mayıs 1959'da şehre, dış politika ve savunma hariç tüm konularda Londra tarafından özerklik verildi. PAP o ayki seçimlerde parlamentoda çoğunluğu sağladıktan sonra Lee başbakan olarak atandı ve bu görevi otuz yıldan fazla bir süre sonra, Kasım 1990'da istifa edene kadar sürdürdü. [47]

Özerk yönetimin hemen ardından Singapur, birkaç yıl içinde üç farklı anayasal düzenlemeye sahipti: 1959'dan 1963'e kadar İngiliz kraliyet kolonisi olarak, 1963'ten 1965'e kadar Malezya adı verilen yeni bir konfederasyonun parçası olarak ve 1965'ten sonra bağımsız egemen bir devlet olarak. Sömürge yönetiminin sonuna yakın bu dönemde modern Singapur devletinin temelleri atıldı. Lee, aralarında ekonomist Goh Keng Swee'nin (maliye bakanı olarak atandı) ve gazeteci S. Rajaratnam'ın (kültür bakanı olarak atandı) da bulunduğu etkileyici bir kabine kurdu ve bu kabine, şehrin sosyal koşullarını iyileştirmek için planlar hazırladı. [*]

Yeni Konut ve Kalkınma Kurulu (HDB), tüm Singapurlulara esasen aynı tipte uygun fiyatlı konutlara erişim sağlamayı hedefleyerek, kısa süre sonra büyük ölçekte yüksek katlı konut projeleri inşa etmeye başladı; sakinler, dairelerini HDB'den belirlenmiş oranlarda satın alma hakkına sahipti. Lee, kurulun başına yetenekli ve dinamik bir iş adamı olan Lim Kim San'ı atadı; Lim'in yönlendirmesiyle, üç yılda İngilizlerin önceki otuz iki yılda inşa ettiğinden daha fazla konut inşa edildi. [48] Zamanla Singapur, her aileye mülk şeklinde Singapur'un geleceğinde bir pay sağlayan, tamamen kentsel bir ev sahibi toplumu haline geldi. [49] Lee'nin anılarında belirttiği gibi, bireysel ekonomik refahı devletin refahına yakından bağlamak aynı

zamanda 'siyasi istikrarı sağladı' ve bu da ekonomik büyümeyi güçlendirdi. [50] Aynı zamanda, Singapur'un konut bölgelerindeki ırk ve gelir kotaları sistemi önce etnik ayrımcılığa bir sınır koydu ve ardından kademeli olarak ortadan kaldırdı. Farklı etnik kökenlere ve dinlere mensup Singapurlular, birlikte yaşayarak ve çalışarak ulusal bir bilinç geliştirmeye başladılar.

Lee, yolsuzluğu ortadan kaldırmak için de aynı hızla harekete geçti. Göreve geldikten bir yıl içinde hükümeti, hükümetin her kademesindeki yolsuzluk için ağır cezalar getiren ve rüşvet aldığından şüphelenilenler için adil yargılama sürecini sınırlayan Yolsuzluğun Önlenmesi Yasasını çıkardı. Lee'nin liderliğinde yolsuzluk hızla ve acımasızca bastırıldı. [51] Lee ayrıca tüm yabancı yatırımları yoğun bir şekilde incelemeye aldı ve yönetiminin tavizsiz durum tespiti çalışmalarının bir kısmını bizzat kendisi gerçekleştirdi. Singapur yasalarının titizlikle uygulanması, ülkenin iş yapmak için dürüst ve güvenli bir yer olarak itibarını güçlendirdi.

Hedeflerine ulaşmak için Lee, memurları maaşlarını artırarak teşvik etmek yerine, başarısızlıkları nedeniyle cezalandırmaya başvurdu; hatta hükümeti başlangıçta maaşlarını düşürdü. [52] Sadece 1984'te, Singapur daha zengin hale geldiğinde, Lee, memurların maaşlarını benzer özel sektör oranlarının %80'ine sabitleme yönündeki imza politikasını benimsedi. [53] Sonuç olarak, Singapur'daki devlet memurları dünyanın en iyi ücretlendirilen memurları arasına girdi. Önde gelen bir Singapurlu akademisyenin de belirttiği gibi, yolsuzluğa karşı başarı, [PAP] yönetiminin 'ahlaki temeli' olmaya devam ediyor. [54]

Singapur'da yolsuzluk, yalnızca ilgili bireylerin ahlaki bir kusuru olarak değil, aynı zamanda liyakat esaslı mükemmelliği, adil oyunu ve onurlu davranışı vurgulayan toplumun etik kurallarına aykırı bir ihlal olarak da

anlaşılmaktadır. [55] Singapur, düzenli olarak dünyanın en az yolsuz ülkelerden biri olarak sıralanmış ve Lee'nin ülkesi için belirlediği hedefleri yerine getirmiştir. [56] [*] Lee'nin daha sonra belirttiği gibi: 'İyi karakterli, iyi zekalı, güçlü inançlara sahip insanlara ihtiyacınız var. Bunlar olmadan Singapur başarılı olamaz.' [57]

Yolsuzluğun azaltılması, Singapurluların yaşamlarında önemli iyileşmeler sağlayan ve fırsat eşitliğine dayalı adil bir oyun alanı sunan hükümet programlarına yatırım yapılmasını mümkün kıldı. 1960 ile 1963 yılları arasında Singapur'un eğitim harcamaları neredeyse on yedi kat artarken, okul nüfusu yüzde 50 arttı. [58] PAP'ın iktidardaki ilk dokuz yılında Lee, Singapur bütçesinin neredeyse üçte birini eğitime ayırdı; bu, komşu ülkelere veya hatta dünyadaki herhangi bir ülkeye kıyasla şaşırtıcı bir orandır. [59]

Yaşam kalitesine verilen önem, Singapur'un tarzının belirleyici bir yönü haline geldi. 1960'taki tüberküloz karşıtı röntgen kampanyasıyla başlayan Singapur, halk sağlığını büyük bir öncelik haline getirdi. [60] George Shultz ve Vidar Jorgensen'in gözlemlediği gibi, 'Şehir devleti GSYİH'sının sadece %5'ini sağlık hizmetlerine harcıyor, ancak GSYİH'sının %18'ini sağlığa harcayan ABD'ye kıyasla önemli ölçüde daha iyi sağlık sonuçlarına sahip. Singapur'da yaşam beklentisi 85,2 yıl iken, ABD'de 78,7 yıldır' [61] Bir nesil içinde Singapur, hastalıklarla dolu bir gecekondu bölgesinden birinci dünya metropolüne dönüştü - bu sırada hükümetin maliyetlerdeki payını da sürekli olarak azalttı. [62]

Bu yönetim devrimini organize etmek için Lee, devlet ile vatandaşları arasında bir aktarım mekanizması görevi görecek 'parapolitik kurumlar' olarak adlandırdığı bir ağ kurdu. Toplum merkezleri, vatandaş danışma

komiteleri, sakinler komiteleri ve daha sonra kasaba konseyleri, eğlence sağladı, küçük şikayetleri çözdü, anaokulları gibi hizmetler sundu ve hükümet politikaları hakkında bilgi yaydı. [63] PAP, parti, devlet ve halk arasındaki sınırları bulanıklaştırarak bu kurumlarda önemli bir rol oynadı. [64] Örneğin, Lee, yalnızca PAP üyeleri tarafından yönetilen yaklaşık 400 anaokulu kurdu. [65]

Kamu hizmeti ve Lee'nin yetenekli siyasi 'sokak mücadelesi' olarak tanımladığı şeyin birleşimiyle, PAP 1959 seçimlerinden sonra ve ardından 1963 seçimleri civarında istikrarlı bir şekilde kendini sağlamlaştırdı. [66] 1968'e gelindiğinde, Lee rakiplerini büyük ölçüde ezmişti; muhalefet bu seçimleri boykot etti ve PAP oyların yaklaşık %87'sini ve elli sekiz yasama meclisi sandalyesinin tamamını kazandı. Bundan sonra, PAP büyük ölçüde rakipsiz bir şekilde varlığını sürdürdü. Süregelen gücünün bir kaynağı, azınlık oylarına hiçbir hüküm getirmeyen, İngiliz mirası olan Singapur'un çoğunluk sistemine dayalı seçim sistemiydi. Bir diğeri ise Lee'nin siyasi rakiplerini izole etmek ve düşman medya kuruluşlarını kısıtlamak için yasal sistemi kullanmasıydı. [67] Muhalefet figürleriyle olan mücadelelerini 'kazananın her şeyi aldığı bir yarışmada, hiçbir kısıtlama olmaksızın silahsız dövüş' olarak tanımladı. [68]

Lee, kamu düzeni konusunda son derece endişeliydi. İktidara ilk geldiğinde, Batı'da karşı kültür ve genel ahlaki gevşeme henüz ortaya çıkmamıştı, ancak Lee daha sonra bunu kontrolden çıkmış bir özgürlük olarak değerlendirecekti. 1994'te Fareed Zakaria'ya verdiği demeçte, "Bir bütün olarak sistemin bazı kısımlarını tamamen kabul edilemez buluyorum" demişti.

> Bireyin dilediği gibi davranma ya da davranmama hakkının genişlemesi, düzenli toplumun pahasına gerçekleşmiştir. Doğu'da asıl amaç, herkesin özgürlüklerinden azami ölçüde yararlanabilmesi için düzenli bir topluma sahip olmaktır. Bu özgürlük ancak düzenli bir devlette var olabilir, doğal bir çekişme ve anarşi durumunda değil. [69]

Lee, Singapur'u inşa ederken bir şehir devletinin kendi başına ayakta durabileceğine inanmıyordu. Bu nedenle en büyük çabası, Malaya ile federasyon kurarak Singapur'un İngiltere'den yaklaşan bağımsızlığını güvence altına almaktı. 'Coğrafya, ekonomi ve akrabalık bağlarının' iki bölge arasında doğal bir birlik için temel oluşturduğuna inanan Lee, Eylül 1962'de birleşme konusunda ani bir referandum çağrısında bulundu .[70] Singapur halkını bir araya getirmek için, tek bir ay içinde otuz altı radyo yayını yaptı: her biri üç dilde (Mandarin, Malayca ve İngilizce) kaydedilmiş on iki metin. [71] Hitabet yeteneği, halk oylamasında planının ezici bir şekilde desteklenmesini sağladı. Bir yıl sonra, 16 Eylül 1963'te - Lee'nin kırkıncı doğum gününde - Singapur ve Malaya, Malezya Federasyonu'nda birleşti.

Birleşme hem içeriden hem de dışarıdan hemen zorluklarla karşılaştı. Artan Malezya potansiyeline göz koyan, Malay halklarını tek bir ülkede birleştirmeyi hayal eden ve hem Moskova hem de Pekin'in desteğini alan Endonezya Cumhurbaşkanı Sukarno, orman çatışmaları ve terörizmi içeren, her iki taraftan da yüzlerce kişinin ölümüne yol açan ilan edilmemiş bir savaş olan *Konfrontasi'yi* başlattı. Singapur için çatışmanın en dramatik olayı, 10 Mart 1965'te Endonezya deniz piyadeleri tarafından Güneydoğu Asya'daki ilk klimalı ofis binası olan MacDonald House'un bombalanmasıydı; bu saldırıda üç kişi öldü ve otuzdan fazla kişi yaralandı.

Malezya'da, PAP'ın Singapur'daki toplumsal gerilimleri azaltma ve Malay dilini ulusal dil olarak tanıtma çabalarına rağmen, birçok Malay siyasetçi Lee'ye güvenmiyordu. [72] Dinamik kişiliğinin ve belirgin siyasi yeteneklerinin kendi yeteneklerini gölgede bırakacağından ve yeni federasyonda etnik Çinlilerin hakimiyetine yol açacağından korkuyorlardı.

Lee'ye karşı olan Malay liderler, Singapur'da önce Temmuz'da, ardından da Eylül 1964'te şiddetli etnik ayaklanmaları körükleyerek düzinelerce kişinin ölümüne ve yüzlerce kişinin yaralanmasına neden oldular. Ayaklanmaların görünürdeki tetikleyicisi, kamu konutlarına yer açmak için Malay köylerinin (*kampongların*) yıkılmasıydı, ancak açıkça etnik şovenistlerin ve komünistlerin fırsatçılığı da söz konusuydu. [73]

Sonuç olarak, birleşmelerinden iki yıldan kısa bir süre sonra Singapur ve Malezya, yoğun partizanlık ve etnik gerilimler nedeniyle tekrar ayrıldı. Singapur'un bağımsızlığı, Ağustos 1965'te, kendi içinden kaynaklanan bir kurtuluş mücadelesinin sonucu olarak değil, Malezya'nın küçük güney komşusunu ayırma yönündeki ani kararının sonucu olarak gerçekleşti.

Sürgün, ada ülkesini tamamen kendi başına bıraktı; bu, Lee'nin ne beklediği ne de aradığı bir sonuçtu. Birleşmenin başarısızlığını duyurmak onu gözyaşlarının eşiğine getirdi. 'Bu ana her geri baktığımızda... bir ıstırap anı olacak,' dedi, alışılmadık bir şekilde sakinliğini korumakta zorlandığı ve önündeki muazzam görev karşısında neredeyse bunaldığı bir basın toplantısında. Lee anılarında, ayrılığın sonucu olarak Singapur'un 'bedensiz bir kalp' haline geldiğini yazdı. 'Malay denizinde bir Çin adasıydık,' diye devam etti. 'Böyle düşman bir ortamda nasıl hayatta kalabilirdik?' [74] Hayatının geri kalanında Lee'ye ülkesinin hayatta kalma ve felaket arasında

sürekli bir ip üzerinde yürüdüğü için aşırı başarılı olması gerektiği hissini veren de bu dip noktasının hatırasıydı.

BIR ULUS İNŞA ETMEK

Singapur'un bağımsızlığından beş yıl sonra, 1970'te yazan tarihçi Arnold Toynbee, genel olarak şehir devletinin 'artık uygulanabilir olamayacak kadar küçük bir siyasi birim haline geldiğini' ve özellikle Singapur'un egemen bir devlet olarak varlığını sürdürmesinin olası olmadığını öngörmüştü. [75] Lee, Toynbee'ye ne kadar saygı duyarsa duysun, bilim insanının kaderciliğini paylaşmıyordu. [76] Toynbee'nin meydan okumasına cevabı, tarihin gelgitlerinin Singapur kıyılarına bıraktığı birbirinden farklı halklardan yeni bir ulus yaratmaktı.

Lee'nin 'sıkıca kenetlenmiş, dayanıklı ve uyarlanabilir bir halk' [77] olarak nitelendirdiği, ulusal duyguyla birleşmiş bir halk, bağımsızlığın çok yönlü sınavlarına dayanabilir ve iki korkutucu kabusuna, iç karışıklığa ve dış saldırıya karşı kendini koruyabilirdi. Onun meydan okuması öncelikle teknokratik bir görev değildi. Fedakarlıklar zorla dayatılabilirdi, ancak bunlar yalnızca ortak bir aidiyet ve paylaşılan kader duygusuyla sürdürülebilirdi.

Lee daha sonra şöyle düşündü: 'Bir ulusun bileşenleri olan temel unsurlara sahip değildik: homojen bir nüfus, ortak dil, ortak kültür ve ortak kader.' [78] Singapur ulusunu var etmek için, sanki zaten var olmuş gibi davrandı ve kamu politikasıyla onu güçlendirdi. 9 Ağustos 1965'te

bağımsızlığı ilan eden basın toplantısının sonunda Lee, halkı için yüce bir misyon ortaya koydu:

> Endişelenecek bir şey yok... Birçok şey her zamanki gibi devam edecek. Ama kararlı ve sakin olun.
>
> Singapur'da çok ırklı bir ulus olacağız. Örnek olacağız. Bu bir Malay ulusu değil; bu bir Çin ulusu değil; bu bir Hint ulusu değil. Herkesin yeri olacak...
>
> Ve son olarak, bizler, gerçek Singapurlular – artık kendime Malezyalı diyemem – ırk, dil, din, kültür ne olursa olsun birleşelim. [79]

Lee'nin öncelikli endişesi, Endonezya'nın daha fazla saldırganlığını caydırabilecek bir ordu kurmaktı. [80] Malezya'dan ayrılma, Singapur'u kendi sadık alayından mahrum bırakmıştı ve sıfırdan bir ordu kurmayı bilen liderleri yoktu; şu an savunma bakanı olan yetenekli Goh Keng Swee, 1942'de İngilizlerin Japonlara teslim olması sırasında Singapur Gönüllü Kolordusu'nda sadece bir onbaşıydı. [81] (Lee, Aralık 1965'te ilk Singapur parlamentosunun açılışına giderken, Malezya birlikleri onu ofisinden oturuma 'eşlik etmişti'.) [82] Zorluğu daha da artıran bir diğer unsur ise, adanın Çinli çoğunluğunun askerlik geleneğine sahip olmamasıydı - Singapur'da tarihsel olarak etnik Malayların egemen olduğu bir meslek - bu da savunmayı potansiyel olarak ırksal bir barut fıçısına dönüştürebilirdi.

Bağımsızlığın hemen ardından Lee, Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdül Nasser'e ve Hindistan Başbakanı Lal Bahadur Şastri'ye askeri eğitmen göndermeleri için başvurdu. Endonezya ve Malezya'yı kızdırmak istemeyen her iki ülke de bu talebi reddetti. Bunun üzerine Lee, Singapur ve bölgedeki önemli Müslüman nüfus arasında olası tepkilere rağmen, İsrail'den gelen yardım teklifini kabul etme cesur kararını aldı. Bu tehdidi önlemek için Lee,

İsraillilerin varlığını duyurmamaya karar verdi. Soran herkese Singapur'un yeni askeri danışmanları 'Meksikalılar' olarak tanımlanacaktı. [83]

Singapur'un güvenlik sorunları kabaca İsrail'inkine benzediği için, bunun ilham verici bir kombinasyon olduğu ortaya çıktı. Her ikisi de stratejik derinliği olmayan, kaynak bakımından fakir ülkelerdi ve intikamcı eğilimlere sahip daha büyük ülkelerle çevriliydiler. Lee, hızlı seferberlik yeteneğine sahip, toplumun tamamını kapsayan bir yedek kuvvetle desteklenen, küçük ama son derece profesyonel bir daimi orduya sahip İsrail uygulamasını benimsedi. Geçmişine bakılmaksızın tüm genç Singapurlu erkekler, bir süre askerlik hizmeti yapmak ve ardından düzenli olarak yedek asker olarak kamp içi eğitim yapmak zorundaydı. Lee, ulusal hizmette, etnik ayrılıklar arasında ulusal birlik ve sosyal eşitlik duygusuna katkıda bulunan 'siyasi ve sosyal faydalar' gördü. [84]

1966'da Endonezya, *Konfrontasi'ye karşı dirençli olduğunu kanıtlayan Singapur'a diplomatik tanıma verdi.* [85] 1971'e gelindiğinde Singapur, on yedi ulusal hizmet taburu ve on dört ek yedek taburu kurmuştu. Büyük bütçe baskısına rağmen Lee, Singapur'un komşularına karşı güvenilir bir caydırıcılık için gerekli olan hava ve deniz kuvvetlerinin hızlı bir şekilde edinilmesi için fon buldu. Adanın sınırlı alanı ve insan gücünü telafi etmek için en son teknolojiyi ve titiz eğitimi 'güç çarpanları' olarak vurgulamaya devam etti. Bir nesil içinde Singapur silahlı kuvvetleri, Güneydoğu Asya'nın en yeteneklisi olarak ortaya çıktı; bu, ulusal gurur ve birliğin yanı sıra, Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı da dahil olmak üzere yabancıların hayranlığının da kaynağı oldu.

Diğer birçok sömürge sonrası liderin aksine, Lee, ülkenin çeşitli topluluklarını birbirine düşürerek konumunu güçlendirmeye çalışmadı.

Aksine, Singapur'un çatışan etnik gruplarından ulusal birlik duygusu yaratma yeteneğine güvendi. Bağımsızlık öncesinde yaşanan yoğun etnik gruplar arası şiddete rağmen, Singapur'un yapısında var olan merkezkaç güçlere meydan okuyarak, bütüncül bir ulusal kimlik geliştirdi. 1967'de şöyle ifade etmişti:

> Ancak bir insana -etnik, kültürel, dilsel ve diğer farklılıklara dayalı ayrımlar olmaksızın- bu büyük insan topluluğuna ait olma şansı sunduğunuzda, ona ilerlemeye ve daha yüksek bir insan yaşamı seviyesine ulaşmak için barışçıl bir yol sunmuş olursunuz. [86]

Lee'nin yaklaşımı, Singapur'un çeşitliliğini bastırmak ya da onu küçümsemek değil, onu yönlendirmek ve yönetmekti. Başka türlü bir yolun yönetimi imkansız hale getireceğini savundu. [87]

Lee'nin en yenilikçi girişimi dil politikasıydı. Nüfusun %75'inin çeşitli Çin lehçeleri, %14'ünün Malayca ve %8'inin Tamilce konuştuğu bir şehir devletini nasıl yönetebilirdi? Malezya ile birleşmenin başarısızlığından sonra Lee, Malayca'yı ulusal dil yapmaktan artık yana değildi. Ancak Lee'nin görüşüne göre, Mandarin'i resmi dil yapmak "söz konusu bile değildi", çünkü "Çinli olmayan nüfusun %25'i isyan ederdi". [88] İngilizce uzun zamandır hükümetin çalışma diliydi, ancak Lee gibi az sayıda Singapurlu İngilizceyi ana dili olarak konuşuyordu. [89] [*] Çözümü, iki dilli eğitim politikasıydı; İngilizce okullarının Mandarin, Malayca ve Tamilce öğretmesini ve diğer tüm okullarda İngilizce derslerinin zorunlu olmasını gerektiriyordu. Singapur anayasası dört resmi dili güvence altına aldı: Malayca, Mandarin, Tamilce ve İngilizce. [90] Lee'nin 1994'te söylediği gibi:

> Eğer Singapur halkına İngilizceyi zorla kabul ettirmeye çalışsaydım, her yönden isyanla karşılaşırdım... Ama her ebeveyne İngilizce ve ana dilleri arasında, istedikleri sırayla seçim yapma imkanı sundum. Özgür seçimleri ve 30 yıllık bir süre boyunca piyasanın getirdiği kazanımlar sayesinde, önce İngilizce, sonra ana dil ile sonuçlandık. Zaten Çince dilinde kurulmuş bir üniversiteyi Çinceden İngilizceye çevirdik. Bu değişiklik 30 yıl boyunca özgür seçimle yapılmak yerine beş veya on yılda zorla yapılmış olsaydı, bir felaket olurdu. [91]

İngilizce konuşulan bir ülke olmak ekonomik bir avantaj da sağladı. 1960'larda Singapur, rakip gelişmekte olan ekonomilerden belirgin İngiliz hayranı yönelimiyle öne çıktı. Lee'nin Raffles heykelini koruma kararı, Singapur'un geçmişinden mezhepsel olmayan bir figürü birleştirici bir ulusal sembol olarak korudu. [92] Ayrıca dünyaya Singapur'un ticarete açık olduğunu ve suçlamalarla meşgul olmadığını da gösterdi. [93]

'TARIH YARGILASIN'

Malezya ile yaşanan kopuş, Lee'yi başlangıçta sosyalist olan yaklaşımını pragmatik esaslara doğru yeniden yönlendirmeye mecbur etti. Singapur'un bir devlet olarak varlığını sürdürebilmesi için ekonomisinin büyümesi gerekiyordu. Bir ulus olarak başarılı olabilmesi için, bu büyümenin meyvelerinin etnik kökenine bakılmaksızın halkı arasında adil bir şekilde paylaşılması gerekiyordu. Ve uluslararası alanda varlığını sürdürebilmesi için, özellikle ABD ve Çin olmak üzere büyük güçler arasında nüfuz kurması gerekiyordu.

Lee, yıllar sonra şöyle hatırlayacaktı: "Size ev yapmayı, motor tamir etmeyi, kitap yazmayı öğreten kitaplar var."

> Ancak Çin'den, Britanya Hindistanı'ndan, Hollanda Doğu Hint Adaları'ndan gelen birbirinden farklı göçmenlerden bir ulus nasıl inşa edileceğine veya bölgenin ticaret merkezi olarak eski ekonomik rolü ortadan kalkarken halkının nasıl geçimini sağlayacağına dair bir kitap görmedim. [94]

Lee'nin İkinci Dünya Savaşı'ndaki, Singapur'daki siyasi iktidar mücadelesindeki ve Malezya'dan ayrılmadaki deneyimleri, ona hiçbir resmi eğitim kursunun sunamayacağı devletlerin doğru yönetimi hakkında inançlar kazandırmıştı. Seyahatleri ve yabancı liderlerle yaptığı görüşmeler önemli sonuçlar doğurdu; 1965 yılına kadar elliden fazla ülkeyi ziyaret etmiş ve performanslarındaki farklılıkların nedenleri hakkında güçlü görüşler geliştirmişti. [95] 1963'te şöyle demişti: 'Bir ulus yalnızca büyüklüğüyle büyük değildir. Onu tarihte onurlu bir yere yerleştiren, halkının iradesi, birliği, azmi, disiplini ve liderlerinin niteliğidir.' [96]

Bu nedenle Lee, 'Tarih yargılasın' ilkesini işletme prensibi olarak benimsedi. Komünizmi reddetti çünkü bu, işleyen mevcut kurumların ortadan kaldırılması anlamına geliyordu. Benzer şekilde, piyasa ekonomisine olan tercihi, daha yüksek büyüme oranları ürettiği gözleminden kaynaklanıyordu. [97] Yıllar sonra evimde bir akşam yemeğinde, Amerikalı bir konuk Singapur'un gelişimine feminist ilkeleri dahil ettiği için onu övdüğünde, Lee buna katılmadı. Kadınları pratik nedenlerle işgücüne dahil ettiğini söyledi. Singapur, onlar olmadan kalkınma hedeflerine ulaşamazdı. Aynı şeyin, yetenekli yabancıları Singapur'a yerleşmeye ikna etmeyi amaçlayan göç politikası için de geçerli olduğunu ekledi. Amaç, çokkültürlülüğün faydalarına dair teorik bir düşünce değil, Singapur'un büyümesinin ve aksi takdirde inatçı demografik yapısının gereklilikleriydi.

Lee'nin düşünce yapısında, 1981'deki 1 Mayıs konuşmasında da gösterdiği gibi, güçlü bir faydacılık eğilimi vardır:

> Her rasyonel hükümet, vatandaşlarının en büyük çoğunluğu için en büyük refahı ve ilerlemeyi ister. Bunu gerçekleştirmek için, politikalarının dayandığı sistemler veya yöntemler ve ilkeler veya ideolojiler farklılık gösterir. İki yüzyıl önce sanayi devriminden bu yana, hükümet sistemleri arasında bir tür Darwinizm iş başındadır. Bu, bir ulusun en büyük çoğunluğuna en büyük iyiliği sağlamadaki etkinliği nedeniyle hangi ideolojik-dini-siyasi-sosyal-ekonomik-askeri sistemin üstün geleceğini belirlemektir. [98]

EKONOMI İNŞA ETMEK

Singapur'un uyum yeteneğinin ilk büyük sınavlarından biri, Ocak 1968'de, sterlinin değer kaybından sarsılan ve Orta Doğu'daki çatışmalardan yıpranmış olan İngiltere'nin Süveyş'in doğusundaki askeri varlığını terk etme kararı almasıyla geldi. Bir önceki yıl Avam Kamarası'ndaki tartışmada, Başbakan Harold Wilson, Singapur'daki İngiliz üssünün varlığını savunmak için boş bir çaba olarak Rudyard Kipling'in "Gerileme Şiiri"nden alıntı yapmıştı; şimdi bu, İngiltere'nin emperyal çöküşünün bir kehaneti olarak okunuyordu:

> Uzaklardan gelen çağrılar nedeniyle donanmalarımız eriyip gidiyor;
> Kum tepelerinde ve burunlarda ateş sönüyor:
> İşte, dünkü tüm ihtişamımız
> Ninova ve Sur ile birdir! [99]

1971'de planlanan deniz üssünün kapatılması ve İngiliz birliklerinin ayrılması, Singapur'un gayri safi milli hasılasının beşte birinin kaybına yol açma tehdidi oluşturuyordu. [100]

Dışarıdan tavsiye arayan Lee, 1960 yılında Goh Keng Swee'nin daveti üzerine BM Kalkınma Programı misyonunun bir parçası olarak Singapur'u ilk ziyaret eden Hollandalı ekonomist Dr. Albert Winsemius'a başvurdu. [101] Batı ülkeleriyle karşılaştırıldığında Singapur fakirdi. Ancak 1960'larda ücretleri Asya'nın en yüksekleriydi. [102] Winsemius, Singapur'un sanayileşmesi için ücretleri düşürmesi ve teknolojiyi benimseyerek ve işçileri eğiterek imalatı daha verimli hale getirmesi gerektiğini tavsiye etti. Tekstil imalatına, ardından basit elektronik ve gemi onarımına, gemi inşaatına bir basamak olarak öncelik verilmesini önerdi. Lee ve Goh (1967'den 1970'e kadar tekrar maliye bakanı) onun tavsiyesine uydu. [103] İngilizlerin ayrılmasıyla birlikte Winsemius, Singapur'un ne tam bağımsızlığa ulaşabileceğini ne de bölgesel bağlara güvenebileceğini belirtti. 1963'ten 1965'e kadar olduğu gibi Malezya ile ortak bir pazara güvenemeyeceği için daha geniş bir alanda faaliyet göstermesi gerekecekti.

Sonraki yıllarda Lee, Goh ve Winsemius, Singapur ekonomisini yeniden düzenlemek için birlikte çalıştılar. Yeni bağımsız ülkelerin diğer liderleri çokuluslu şirketleri reddederken, Lee onları ülkeye çekti. Daha sonra bu tür yabancı yatırımların 'kapitalist sömürü' olup olmadığı sorulduğunda, Lee duygusuzca şu cevabı verdi: 'Elimizde sadece emek vardı... Öyleyse neden olmasın, eğer emeğimizi sömürmek istiyorlarsa? Hoş geldin.' [104] Yabancı yatırım çekmek için Singapur, işgücünün kalitesini yükseltirken aynı zamanda birinci sınıf bir şehrin görünümüne ve olanaklarına sahip olmak için bir projeye girişti. Lee'nin 1978'de bana söylediği gibi: 'Başkaları kaybeden bir davaya yatırım yapmaz, kazanan bir dava gibi görünmelidir.' [105]

Şehrin yeşillendirilmesi yüksek öncelikli hale geldi: hava kirliliğinin azaltılması, ağaç dikilmesi ve doğal ışığı içerecek şekilde altyapının tasarlanması. Lee ayrıca, ziyaret eden turistlere ve yatırımcılara yüksek kaliteli hizmetler sunulmasını sağladı. Hükümet, uygun giyim, davranış ve hijyeni teşvik eden kamuoyu bilinçlendirme kampanyaları düzenledi. Singapurlular (veya yabancılar) yaya geçidi kurallarına uymama, tuvaleti sifonlamama veya çöp atma nedeniyle para cezasına çarptırılabiliyordu. Lee, Changi Havalimanı'ndaki tuvaletlerin temizliği hakkında haftalık bir rapor bile istedi; bu, birçok yolcu için Singapur'un ilk izlenimini oluşturacaktı. [106]

Strateji işe yaradı. On yıllar sonra Lee, Hewlett-Packard'ı Nisan 1970'te açılan Singapur ofisini kurmaya ikna ettikten sonra diğer uluslararası işletmelerin de onu takip ettiğini anlatacaktı. [107] [*]

1971 yılına gelindiğinde, Singapur ekonomisi yılda yüzde 8'den fazla büyüyordu. [108] 1972 yılına gelindiğinde, çokuluslu şirketler Singapur işgücünün yarısından fazlasını istihdam ediyor ve sanayi üretiminin yüzde 70'ini oluşturuyordu. [109] 1973 yılına gelindiğinde, Singapur dünyanın üçüncü büyük petrol rafineri merkezi haline gelmişti. [110] Bağımsızlığın üzerinden on yıl geçmeden, imalata yapılan yabancı yatırım 157 milyon dolardan 3,7 milyar doların üzerine çıkmıştı. [111]

1968'in başlarında Singapur parlamentosundaki hava kasvetli ve korkuluydu. Kimse adanın İngiliz ordusunun ayrılışından sağ çıkabileceğine inanmıyordu. Lee daha sonra 1965'ten 1971'deki planlanan geri çekilmeye kadar olan yılların görev süresinin en sinir bozucu yılları olduğunu itiraf etti. [112] Ancak İngilizler ayrıldığında Singapur ekonomik şoku absorbe edebilmişti; işsizlik artmadı. [113] Tüm beklentilerin ve

geleneksel bilgeliğin aksine, Lee'nin değişime uyum sağlama kararlılığı Singapur'u şaşırtıcı bir yörüngeye oturttu.

Yatırım çekmeye devam etmek için Singapur'un verimliliğinin artmaya devam etmesi gerekiyordu. Bu amaçla Lee, uzun vadeli büyüme adına işçilerden geçici olarak düşük ücretleri kabul etmelerini istedi. [114] Eğitime acil öncelik verdi. Ve ülkenin sanayi ve sosyal hedeflerini sık sık yukarı doğru revize etti. Lee'nin 1981 1 Mayıs mesajında söylediği gibi:

> Singapur işçi hareketinin en büyük başarısı, 1950'lerde sömürgecilik karşıtı dönemdeki devrimci coşkuyu (yani yabancı işverenlere karşı düşmanlığı) 1980'lerde verimlilik bilincine (hem Singapurlu hem de yabancı yönetimle işbirliği) dönüştürmektir. [115]

Otuz yılı aşkın bir süre boyunca Lee, Singapur'u giderek daha yüksek kalkınma seviyelerine taşıdı: geçimlik üretimden imalata ve imalattan finansal hizmetlere, turizme ve yüksek teknoloji inovasyonuna. [116] Lee'nin başbakanlıktan ayrıldığı 1990 yılına gelindiğinde, Singapur imrenilecek bir ekonomik konumdaydı. 1992'de geriye dönüp baktığında bana, eğer kendisine 1975'te -ki o zamana kadar Singapur'a önemli miktarda yabancı yatırım çekmişti- sorsaydım, ülkesinin nihai başarısının kapsamını hala tahmin edemeyeceğini söyledi.

LEE VE AMERIKA

Lee, 1968'de Amerikan'ın Çinhindi'ne müdahalesini savunmasıyla Harvard'daki meslektaşlarımı şaşırtmıştı. Güneydoğu Asya'nın siyasi evrimi daha önce dikkatlerini çekmiş olsaydı, yıllardır aynı mesajı savunduğunu fark ederlerdi. Aslında, Lee'nin Washington'ın Asya'nın geleceği için

vazgeçilmez rolüne olan inancı, onu iki yıl içinde Amerika'ya iki önemli ziyaret yapmaya yöneltmişti.

Lee'nin Ekim 1967'deki ilk Washington devlet ziyaretinde, Başkan Johnson onu Beyaz Saray yemeğinde 'bir vatansever, parlak bir siyasi lider ve Yeni Asya'nın bir devlet adamı' olarak tanıttı. [117] Lee, alışılmış açık sözlülüğüyle, üst düzey görüşmelerinde ev sahiplerine Vietnam dramının on beş yılı aşkın bir süre öncesine dayanan Amerikan kararlarında nasıl öncülleri olduğunu anlatma fırsatını kullandı. Başkan Yardımcısı Hubert Humphrey'e Lee, Vietnam krizini uzun bir otobüs yolculuğuna benzetti: Amerika Birleşik Devletleri inebileceği tüm durakları kaçırmıştı; artık tek seçenek son varış noktasına kadar kalmaktı. [118]

Önümüzdeki on yıllarda Lee, zekâsı kadar dürüstlüğüyle de dünyanın dört bir yanındaki başkanlar ve başbakanlar tarafından takdir edilecekti. Analizlerinin inceliği ve hassasiyeti ile davranışlarının güvenilirliği, onu kendisinin de bağımlı olduğu birçok kişi için bir danışman haline getirdi. Küçük ve kırılgan bir şehir devletinin lideri, yurtdışındaki bu kadar çok lider üzerinde nasıl bu kadar önemli bir etki yaratmayı başardı? Bakış açısı neydi ve bu çerçeve kriz anlarında nasıl uygulandı?

Bir anlamda, Lee Kuan Yew sürekli bir dünya düzeni arayışındaydı. Küresel güç dengesinin yalnızca isimsiz güçlerin değil, her biri kendine özgü tarih ve kültüre sahip, her biri kendi fırsatlarını değerlendirmekle yükümlü olan canlı siyasi varlıkların bir ürünü olduğunu anlamıştı. Singapur'un bir ticaret ülkesi olarak gelişmesinin bağlı olduğu dengenin korunması, yalnızca büyük ülkelerin birbirleriyle dengelenmesini değil, aynı zamanda onların çeşitli kimliklerinin ve bunlardan kaynaklanan bakış

açılarının bir dereceye kadar anlaşılmasını gerektiriyordu. Örneğin, Lee 1994'te şunları gözlemlemişti:

> Bin yıllar boyunca toplumlara baktığınızda belirli temel kalıplar bulursunuz. Hacılar Babalarından itibaren Amerikan uygarlığı iyimserlik ve düzenli hükümetin gelişmesiyle karakterize edilir. Çin tarihi, yükselen ve düşen hanedanların, toplumların iniş çıkışlarının tarihidir. Ve tüm bu çalkantılar boyunca aile, geniş aile, klan, birey için bir tür hayatta kalma salı sağlamıştır. Uygarlıklar çökmüş, hanedanlar fetheden ordular tarafından süpürülmüş, ancak bu can simidi [Çin] uygarlığının devam etmesini ve bir sonraki aşamaya geçmesini sağlamıştır. [119]

Lee, kendi devletinden çok daha güçlü devletlerin liderleri tarafından eşsiz bir saygı görüyordu çünkü onlara kendi temel zorluklarını kavramalarını sağlayan içgörüler sunuyordu. Lee'nin dış ilişkiler hakkındaki yorumu, Singapur'un iç ihtiyaçlarına ilişkin analizi gibi, nesnel gerçeklik algısına dayanıyordu. Öznel tercihler değerlendirmelerine girmiyordu ve değerlendirmeleri her zaman meselenin özüne iniyordu. Bazı liderler, ayrıntılara hakimiyetlerini göstererek muhataplarını etkilemeye çalışırlar; kendi olgusal bilgisi de oldukça geniş olan Lee, daha değerli bir özelliğe sahipti: bir konuyu özüne indirgeme yeteneği.

Singapur'un doğuşuna eşlik eden engeller Lee'nin siyasi hayatında belirleyici deneyimler olduğu gibi, kariyerinin geri kalanında da dünya düzenindeki önemlerini değerlendirirken diğer ülkelerin iç evrimine özel önem verdi. Lee'nin Singapur'un hayatta kalması ve dünyadaki yeri hakkındaki değerlendirmesinde iki ülke merkezi bir öneme sahipti: Amerika Birleşik Devletleri ve Çin. Lee, Nisan 1973'te Beyaz Saray'da Başkan Richard Nixon'a verdiği bir akşam yemeğinde, Amerikan ilişkisini mütevazı bir şekilde şöyle tanımladı:

> Biz Asya'nın en güney ucunda stratejik bir konumda bulunan çok küçük bir ülkeyiz ve filler ortalığı kasıp kavururken, eğer orada bir fareyseniz ve fillerin alışkanlıklarını bilmiyorsanız, bu çok acı verici bir durum olabilir. [120]

Mayıs 1981'de yaptığı bir konuşma da Sovyet sistemine ilişkin öngörüsünü ve netliğini yansıtıyor:

> İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden otuz altı yıl sonra, Batı'nın serbest girişimcilik/serbest piyasa demokrasisi ile komünist komuta ekonomisi/kontrollü dağıtım arasındaki mücadelede komünist sistemin kaybettiğini biliyoruz. Malları teslim edemiyor...
>
> Bu yarışma nükleer silahlarla karşılıklı yıkımla sonuçlanmadığı sürece, sonuç, üyelerine hem daha fazla güvenlik hem de daha fazla ekonomik/manevi refah sağlama konusunda üstün olan sistemin hayatta kalması olacaktır. Eğer Batı, Sovyetlerin askeri üstünlükleri aracılığıyla kolay ganimet elde etmelerini engelleyebilirse, kişisel girişimler ve teşviklere dayalı serbest piyasa sisteminin, merkezi planlı/kontrollü piyasa sistemine göre açıkça üstün olduğu kanıtlanacaktır. [121]

On yıl sonra, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, Lee'nin bakış açısı genel kabul gören görüş haline gelecekti; o zamanlar, Sovyetler Birliği'nin çöküşünün yakınlığını çok az kişi fark ediyordu.

Lee, Amerikan halkında kendi Konfüçyüsçü inançlarındaki unsurları anımsatan, alışılmadık bir cömertlik ve açık yüreklilik sezdi. Savaş sonrası dönemde, Amerika'nın nükleer tekelini kötüye kullanmadığını gözlemledi:

> Eski ve köklü herhangi bir ulus, üstünlüğünü mümkün olduğu kadar uzun süre güvence altına alırdı. Ancak Amerika, yenilmiş düşmanlarını ayağa kaldırmak, kötü bir güç olan Sovyetler Birliği'ni savuşturmak, Avrupalılara ve Japonlara cömertçe ve serbestçe teknoloji aktararak teknolojik değişim sağlamak ve 30 yıl içinde meydan okuyucu olmalarını sağlamak için yola çıktı... Komünizm korkusu ve Amerikan idealizminin birleşiminden doğan belli bir ruh yüceliği bunu sağladı. [122]

Deng reformlarının ardından jeopolitik dikkati Maoist yıkıcılık tehdidinden Çin, Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki daha karmaşık büyük stratejik etkileşime ve daha sonra da büyük ölçüde güçlenmiş bir ekonomik ve siyasi güç olarak Çin'in yönetimine kayınca, Lee'nin değerlendirmeleri de buna göre değişti. Ancak Lee, Amerika'nın dünyanın ve özellikle Güneydoğu Asya'nın güvenliği ve ilerlemesindeki vazgeçilmez rolü temasını asla değiştirmedi.

Lee'nin duygusal olarak 'Amerikan yanlısı' olduğu söylenemezdi; aksine, hiç de duygusal değildi. Amerika'nın siyasete ve jeopolitiğe yaklaşımında eleştirecek pek çok nokta bulabiliyordu. Amerikalılar hakkındaki ilk görüşlerini 'karmaşık' olarak kaydetmişti:

> Onların "yapabiliriz" yaklaşımına hayran kaldım, ancak o dönemdeki İngiliz yönetiminin Amerikalıların zeki ve küstah oldukları, muazzam bir servete sahip oldukları ancak bunu sık sık kötüye kullandıkları görüşünü paylaşıyordum. Bir sorunu çözmek için gereken tek şeyin kaynakları kullanmak olduğu doğru değildi... İyi niyetliydiler ama sert davrandılar ve tarih bilincinden yoksunlardı. [123]

Vietnam Savaşı ile Lee görüşünü geliştirdi: Amerikan gücüne desteği Amerikan amaçlarının anlaşılması ve teşvik edilmesiyle eşleştirmek artık önemli değildi; Asya'daki istikrarın savunmasında Amerika'yı devreye sokmak da artık zorunluydu. Britanya'nın Asya'dan çekilmesi, bölgenin dengesine düşman karmaşık ve şiddet içeren güçler arasında Amerika'yı dengeleyici bir unsur haline getirmişti. Bir zamanlar İngiliz Dışişleri Bakanı George Brown tarafından 'Süveyş'in doğusundaki en iyi İngiliz' olduğu söylenen Cambridge mezunu Lee, [124] Britanya'nın 'özel ilişkisini' kurarken Churchill'inkine benzer bir tutum benimsedi. Lee, Güneydoğu Asya'yı

ilgilendiren konularda Amerikan karar alma sürecinin bir parçası olmaya çalıştı. Ancak onun durumunda, bu ilişki küçük bir sömürge sonrası şehir devletinin Asyalı bir lideri tarafından kurulacaktı.

Lee'nin görüşüne göre, Amerika'nın yüce gönüllülük ve idealizm gibi büyük nitelikleri tek başına yeterli değildi; Amerika'nın rolünü yerine getirebilmesi için jeopolitik anlayışa ihtiyaç duyuluyordu. Ulusal idealler ile stratejik gerçekler arasındaki gerilime duyarlılık şarttı. Lee, Amerika'nın ahlakçı dış politika eğiliminin, dünyanın gidişatından duyulan hayal kırıklığıyla karşılaştığında neo-izolasyonizme dönüşebileceğinden endişe ediyordu. Demokratik özlemlere aşırı vurgu yapılması, Amerika'nın, zorunlu olarak ideolojiden ziyade ekonomik ilerlemeye öncelik veren az gelişmiş ülkelerle empati kurma yeteneğini engelleyebilirdi.

Lee bu görüşlerini kendine özgü üslubuyla dile getirdi: tarih, kültür ve coğrafyanın çağdaş kaygılarla ilişkilendirilmiş bir kombinasyonu; muhatabının çıkarlarının farkında olma; ve laf kalabalığından, gereksiz konulardan veya yalvarma imalarından arındırılmış, etkileyici bir sunum. 1994'te, realizmin iyi ve kötü arasında net bir ahlaki ayrıma dayanması gerektiğinde ısrar etti:

> İnsan doğasına dair bazı temel gerçekler değişmez. İnsanın doğru ve yanlış konusunda belli bir ahlaki anlayışa ihtiyacı vardır. Kötülük diye bir şey vardır ve bu, toplumun kurbanı olmanın sonucu değildir. Sen sadece kötü bir insansın, kötü şeyler yapmaya meyillisin ve bunları yapmaktan alıkonulman gerekir. [125]

Lee, liderliğini dünyaya kültürel bağlamı içinde işleyen ve bölgesel gelişmeleri daha geniş dünyaya bağlayabilen bir liderlik olarak sundu. Alışkanlık haline gelmiş analitik ve kuralcı yaklaşımıyla, soruları

yanıtlamak ve tavsiyelerde bulunmak için temas ağından ve kapsamlı seyahatlerinden elde ettiği içgörüleri kullandı. Lee, 'Seyahat ederken,' diye yazdı, 'bir toplumun, bir yönetimin nasıl işlediğini izliyorum. Neden iyiler?' [126]

Lee'nin 1990'da başbakanlıktan ayrılmasının ardından, Amerika Birleşik Devletleri'ne sorumluluklarını hatırlatmak onun öncelikli gündemi haline geldi. Soğuk Savaş sırasında Lee, öncelikle Amerika'nın Rus tehdidi karşısında *küresel* dengeyi korumada önemli bir rol oynamasıyla ilgilenmişti. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra ise dikkati, Amerika'nın *Asya* dengesini tanımlama ve koruma konusundaki hayati önemine kaydı. 1992'de, Amerikan Soğuk Savaş sonrası zaferciliğinin zirvesinde, Harvard'da yaptığı konuşmada, Amerika Birleşik Devletleri'nin içe kapanması, Soğuk Savaş sonrası "barış temettüsünü" kullanması ve küresel sorumluluklarında zayıflaması durumunda jeopolitik dengenin büyük ölçüde bozulacağı konusunda uyardı:

> Son savaşı, onun dehşetini ve sefaletini yaşamış ve ABD'nin o savaşın küllerinden Japonya'nın, yeni sanayileşen ekonomilerin ve ASEAN'ın [Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği] refahına doğru anka kuşu gibi yükselişindeki rolünü hatırlayan benim kuşağımdaki Asyalılar, ABD'nin yeni dengede daha az merkezi bir oyuncu haline gelmesi nedeniyle dünyanın çok farklı bir hale geleceğinden dolayı büyük bir pişmanlık duyacaklardır. [127]

2002 yılında, küresel 'yangın söndürmenin' Amerika'nın kalıcı küresel istikrarı sağlamak için sahip olduğu önemli nüfuzu anlaması ve kullanmasıyla aynı şey olmadığını belirtti. [128] Dış politikayı stratejik tasarım açısından ele alan bu görüş, büyük güç dengesini uluslararası düzenin ve her şeyden önce Singapur'un güvenliği ve refahının anahtarı

olarak tanımladı. 2011'de şöyle dedi: 'Biz sadece kendimiz olmak için maksimum alana sahip olmak istiyoruz. Ve bu, büyük “ağaçlar” bize yer açtığında, aralarında boşluk olduğunda en iyi şekilde sağlanır. [Bizi] kaplayan tek bir büyük ağaç olduğunda, hiç alanımız kalmaz.' [129]

Lee, Amerika'ya hayranlık duyuyordu ve Amerika'nın istikrarsızlığından rahatsızlık duyuyordu. Çin'e ise, hedeflerine yönelik tek yönlü yaklaşımı nedeniyle hem saygı duyuyor hem de ondan korkuyordu. Çin ile olan tarihi yakınlığı ve Amerika Birleşik Devletleri ile olan gerekli dostluğu göz önünde bulundurarak, Lee Singapur'un güvenliğini ve geleceğini bu temele oturttu.

LEE VE ÇIN

Lee, Çin'in Asya'da hegemonya kurma potansiyelini öngörmüştü. 1973'te -Çin ekonomik olarak geri kalmış olarak kabul edilirken- zaten şöyle diyordu: 'Çin başarıya ulaşacak. Bu sadece zaman meselesi.' [130] Ancak 1979'a kadar Çin'in orta vadede nispeten zayıf kalmasını bekliyordu:

> Dünya Çin'i dev olarak hayal ediyor. Oysa daha çok gevşek bir denizanasına benziyor. Kaynaklarından ve iki zayıflığından, yani Komünist sistemden ve eğitim ve bilgi eksikliğinden nasıl bir şeyler yapılabileceğini görmemiz gerekiyor. Şimdi, Rusları dengelemek için istediğimiz rolü oynayacak kadar güçlü olmayabileceğinden korkuyorum. Güçlü bir Çin'den korkmuyorum; Çinlilerin çok zayıf olmasından korkuyorum. İlerlemede ortaklarımızı özgürce seçebilmemiz için bir denge gereklidir. Bu, 15-20, 30-40 yıl sürecek. [131]

O dönemde Lee'nin Çin'in yükselişine karşı tutumu ikircikliydi, çünkü Singapur'un 'çelişkili hedefleri' vardı: Çin'i komünist Vietnam'ı korkutacak

kadar güçlü kılmak (ki Lee bunun 'rahatlama' sağlayacağını düşünüyordu), ancak Tayvan'a saldırabilecek kadar güçlü olmamasını sağlamak. [132] Yine de Çin'in göreceli zayıflığının yaşandığı o anda bile Lee, ülkenin kararlılığı ve serbest bırakabileceği kargaşa konusunda uyarıda bulundu: 'Çin liderliğinin, başarılı olmaları halinde kendilerine düşen dönüşümün doğasını tam olarak kavrayıp kavrayamayacağını bilmiyorum. Kesin olan bir şey var: Başarılı olmak istiyorlar.' [133] Onun tahmini, önceki bir dönemin büyük stratejisti Napolyon'un Çin'e bakış açısıyla yakından örtüşüyordu: 'Çin uyusun; çünkü uyandığında dünyayı sarsacak.' [134]

Peki ne zaman? 1993'e gelindiğinde Lee'nin görüşleri değişmişti. Çin'in yükselişi artık uzak bir olay değildi; çağın en büyük meydan okuması haline gelmişti. 'Çin'in dünya dengesini bozma büyüklüğü öyle ki, dünya 30 ila 40 yıl içinde yeni bir denge bulmak zorunda,' dedi. 'Bunun sadece başka bir büyük oyuncu olduğunu iddia etmek mümkün değil,' diye ekledi. 'Bu, insanlık tarihinin en büyük oyuncusu.' [135] Bu görüşünü birkaç yıl sonra daha da detaylandırdı:

> Çin'i bir kez daha birçok savaş ağasının egemenliğine bölecek ya da kaosa yol açacak büyük, öngörülemeyen bir felaket olmadığı sürece, Çin halkının modern bilim ve teknolojiden tam olarak yararlanmak için kendini yeniden örgütlemesi, yeniden eğitmesi ve yetiştirmesi sadece zaman meselesidir. [136]

Lee'nin Çin'e yaklaşımı, Amerika'ya yönelik analizinde olduğu gibi, duygusuzdu. Lee'nin görüşüne göre, Amerika'nın sorunu yeterince yansıtıcı olmayan idealizm ile alışılmış özgüven eksikliği nöbetleri arasındaki dalgalanmalarda yatarken, Çin'in yarattığı sorun geleneksel bir emperyal modelin yeniden canlanmasıydı. Çin'in kendisini 'Orta Krallık' –dünyanın

merkezi ülkesi– olarak tasavvur ettiği ve diğer tüm devletleri haraç ödeyen devletler olarak sınıflandırdığı binlerce yıl, Çin düşüncesinde bir miras bırakmış ve hegemonyaya doğru bir eğilimi teşvik etmiş olmalıydı. 2011'de bir röportajda, "Şu anda, bence Amerikan sonucu bizim için en iyisi," demişti.

> Çinlileri Amerikalılar gibi iyi niyetli bir güç olarak görmüyorum. Yani, " *hegemon* olmayacağız" diyorlar. Eğer hegemon olmaya hazır değilseniz, neden dünyaya hegemon olmayacağınızı söylemeye devam ediyorsunuz? [137]

Mao döneminde Çin'in istikrarsızlaştırıcı politikalarına direnmeye ve sonrasında çoğunluğu Çinli olan Singapur'un doğal olarak ana vatanla aynı safta yer aldığı izlenimini ortadan kaldırmaya kararlı olan Lee, uzun zamandır Singapur'un Pekin ile diplomatik ilişkiler kuran son ASEAN ülkesi olacağını ilan etmişti. (Singapur ayrıca tekstil ve plastik başta olmak üzere sanayilerini geliştirmek için Tayvan yatırımlarına ve bilgi birikimine de güvenmişti.) [138] 1970'lerde Batı'nın Çin'e açılmasının ardından Lee sözüne sadık kaldı. Singapur'u hem komşularına hem de süper güçlere karşı özerk olarak tanımladı. 1975'te Zhou Enlai'nin Çin'i ziyaret etme davetini görmezden geldi; bu karar, Lee ve hasta Zhou'nun asla görüşemeyeceklerini garantiledi. Singapur, Çin Halk Cumhuriyeti'ni ancak 1990'da resmen tanıdı.

Ancak Kasım 1978'de Lee, Çin'in en üst düzey lideri Deng Xiaoping'i Singapur'da ağırladı. Bu olay, günümüz Singapur-Çin ilişkisinin başlangıcını işaret etti. Lee'nin bu ziyarete verdiği önemi sembolize etmek için, Singapur'un sigara yasağına (ve Lee'nin sigaraya karşı şiddetli

alerjisine) rağmen, o zamanki Çin liderinin önüne bir kül tablası ve tükürük kabı koydurdu; zira lider oldukça sigara içiyordu.

Deng'in o seyahatteki amacı Güneydoğu Asya ülkeleri arasında Sovyetler Birliği ve birleşik Vietnam'a karşı muhalefet oluşturmaktı; Lee ise öncelikle Çin'in Singapur'a yönelik baskıcı politikalarındaki eğilimleri hafifletmekle ilgileniyordu. Lee, Deng'e Çin'in Güneydoğu Asya'daki Çin diasporasını radikalleştirmeyi amaçlayan radyo yayınlarının Pekin ile işbirliğini zorlaştırdığını açıkladı. Lee, Deng'den propagandayı durdurmasını istedi; iki yıl içinde propaganda kademeli olarak durduruldu. [139] Yıllar sonra Lee, Deng'i en çok hayran olduğu üç dünya liderinden biri olarak tanımladı (diğer ikisi Charles de Gaulle ve Winston Churchill idi). Lee'nin görüşüne göre Deng, 'Çin'i Sovyetler Birliği gibi çökecek olan, omurgası kırık bir devletten, dünyanın en büyük ekonomisi olma yolunda ilerleyen bugünkü haline dönüştürdüğü için büyük bir adamdı'. [140]

Seçkin Sinolog ve Deng biyografi yazarı Ezra Vogel'e göre, Deng Singapur'u ziyaret ettiğinde ekonomik politikaları konusunda hâlâ kararsızdı, ancak bu ziyaret 'Deng'in temel reformlara duyulan ihtiyaca dair inancını güçlendirmeye yardımcı oldu'. [141] Ertesi ay, yabancı doğrudan yatırımı karşılamak için Çin'in kıyı bölgelerinde Özel Ekonomik Bölgeler oluşturan Açık Kapı politikasını açıkladı. Vogel'in gözlemlediği gibi, 'Deng düzenli Singapur'u reform için çekici bir model olarak buldu' ve 'şehir planlaması, kamu yönetimi ve yolsuzlukla mücadele hakkında bilgi edinmek' için oraya elçiler gönderdi. [142]

Deng'in üstünlük döneminde Lee, tam tanınmadan önce bile, kentleşme ve tarım reformunu incelemek ve önde gelen yetkililerle temas kurmak için Çin'e yıllık ziyaretler yapmaya başladı. Lee, Çin Başbakanı ve daha sonra

Çin Komünist Partisi Genel Sekreteri olan Zhao Ziyang'a, ekonomik büyüme için gerekli olan açıklığın 'Konfüçyüs değerleri' pahasına olmak zorunda olmadığını tavsiye etti. Deng Xiaoping'in 'taşları hissederek nehri geçmek' ifadesine gönderme yaparak başlayan daha sonraki bir düşüncesinde Zhao, Lee'nin 'bu nehir geçişini bizim için kısalttığını' söyledi. [143]

Lee'nin tavsiyesi, Şangay yakınlarındaki, birçok güzel geleneksel Çin bahçesiyle ünlü eski bir Çin şehri olan Suzhou'da bir Singapur sanayi parkının kurulmasıyla somutlaştı. 1994'te açılan park, Singapur yönetim uygulamalarını yerel iş gücüyle entegre ederek sanayileşmeyi hızlandırmayı ve Çin'e yabancı sermaye çekmeyi amaçlıyordu. Singapur'un devlet varlık fonları Temasek Holdings ve GIC (eski adıyla Singapur Hükümeti Yatırım Şirketi), Çin'deki önemli yatırımcılar arasına katıldı.

1989'da Lee, Tiananmen Meydanı'ndaki öğrenci protestolarının Çin liderliği tarafından bastırılmasını kınayan Batı'nın büyük çoğunluğuna katıldı. Yöntemlerin vahşetini kınadı ve insani bedelinin kabul edilemez olduğunu söyledi. [144] Ancak aynı zamanda Çin'deki siyasi bir çöküşün dünya için korkunç bir risk oluşturacağına ve Sovyetler Birliği'nin kendi dağılmasının yakında göstereceği çeşitli tehlikeler yaratacağına da ikna olmuştu. Lee daha sonra iki vakayı karşılaştırarak şöyle ifade etti:

> Deng, Mao'nun politikalarını tersine çevirebilecek siyasi konuma ve güce sahip tek Çin lideriydi... Savaş ve devrim gazisi olarak, Tiananmen'deki öğrenci göstericilerini Çin'i 100 yıl daha kargaşa ve kaosa sürüklemekle tehdit eden bir tehlike olarak gördü. Bir devrimi yaşamış ve Tiananmen'de bunun ilk belirtilerini fark etmişti. Gorbaçov ise Deng'in aksine devrim hakkında sadece okumuştu ve Sovyetler Birliği'nin yaklaşan çöküşünün tehlike sinyallerini fark etmemişti. [145]

Tiananmen olayından sonra Çin'in ekonomik reformları sekteye uğramış gibi görünüyordu ve ancak Deng'in 1992'deki "Güney Turu"ndan sonra yeniden canlandı. Seksen yedi yaşındaki ve sözde emekli olan Deng, bu turda güneydeki birçok şehri kapsayan, bir ay süren destansı ve son derece etkili bir gezide ekonomik liberalleşmenin gerekliliğini ikna edici bir şekilde yeniden dile getirdi.

ABD VE ÇIN ARASINDA

Amerika Birleşik Devletleri için Lee'nin Çin hakkındaki mesajı düşündürücü ve en derin anlamıyla istenmeyen bir durumdu: Amerika, Batı Pasifik'teki ve belki de daha geniş dünyadaki üstün konumunu yeni bir süper güçle paylaşmak zorunda kalacaktı. Lee 2011'de, "Daha büyük bir Çin ile yaşamak zorunda kalacak" demişti ve bu, "ABD için tamamen yeni bir durum olacak, çünkü hiçbir ülke onun konumuna meydan okuyacak kadar büyük olmamıştır. Çin bunu 20 ila 30 yıl içinde yapabilecektir." [146]

Lee, böyle bir evrimin Amerika'nın kendine özgü istisnailik duygusuna sahip bir toplum için acı verici olacağı konusunda uyardı. Ancak Amerikan refahı da istisnai faktörlerden kaynaklanıyordu: 'jeopolitik şans, bol kaynak ve göçmen enerjisi, Avrupa'dan gelen cömert sermaye ve teknoloji akışı ve dünyanın çatışmalarını Amerikan kıyılarından uzak tutan iki geniş okyanus'. [147] Yaklaşan dünyada, Çin ileri teknolojiye sahip güçlü bir askeri güç haline gelirken, coğrafya Amerika Birleşik Devletleri için hiçbir koruma sağlamayacaktı.

Lee, yaklaşan değişimin mevcut uluslararası dengeyi zorlayacağını ve ara devletlerin konumunu tehlikeli hale getireceğini öngörmüştü. Tanzanya'nın eski başbakanı Julius Nyerere, Lee'yi uyarmıştı: 'Filler kavga ettiğinde otlar ezilir.' Lee ise, daha önce de gördüğümüz gibi, fil benzetmelerine düşkündü ve buna şöyle yanıt vermişti: 'Filler seviştiğinde de otlar ezilir.' [148] [*] Lee, Singapur'un istikrar ve büyüme hedeflerine en iyi şekilde iki süper güç arasında samimi ama soğuk bir ilişkiyle ulaşılacağına inanıyordu. Ancak Lee, Washington ve Pekin ile olan etkileşimlerinde, Singapur için ulusal bir savunucu olmaktan ziyade, iki muazzam devin felsefi bir rehberi gibi davrandı.

Lee, Çinli liderlerle yaptığı görüşmelerde, onların tarihsel travmalarına uygun ve nadir görülen bir duyguyla sunulan argümanlar ortaya koyma eğilimindeydi. 2009'da, büyüklerinin yaşadığı yoksunlukları ve felaketleri yaşamamış ancak dünyadaki yerlerine dair derin bir kızgınlık duyan yeni nesil Çinli liderleri şu konuda uyardı:

> Bu [eski] nesil cehennemden geçti: Büyük İleri Atılım, açlık, kıtlık, Ruslarla neredeyse çatışma... kontrolden çıkmış Kültür Devrimi... Bu neslin barışçıl bir yükseliş istediğinden hiç şüphem yok. Ama torunlar? Onlar zaten zirveye ulaştıklarını ve eğer güçlerini göstermeye başlarlarsa çok farklı bir Çin'e sahip olacağımızı düşünüyorlar... Torunlar asla dedelerini dinlemez.
>
> Diğer sorun daha da önemli: Eğer dünyanın size kötü davrandığına, sizi sömürdüğüne, emperyalistlerin sizi harap ettiğine, Pekin'i yağmaladığına, tüm bunları size yaptığına inanarak yola çıkarsanız... bu iyi bir şey değil... Bildiğiniz kadarıyla dünyadaki tek güç olduğunuz eski Çin'e geri dönemezsiniz... Şimdi, birçok güçten sadece birisiniz ve bunların çoğu daha yenilikçi, yaratıcı ve dirençli. [149]

Bu tavsiyeye karşılık olarak Lee, Amerika'ya Çin'i "başlangıçtan itibaren düşman olarak görmemesini" tavsiye etti; aksi takdirde Çin'in "Asya-

Pasifik'te ABD'yi yıkmak için bir karşı strateji geliştirebileceğini" belirtti. Aslında Çinlilerin böyle bir senaryoyu zaten öngörebileceği konusunda uyardı, ancak "batı Pasifik'te iki ülke arasında kaçınılmaz bir üstünlük mücadelesinin... mutlaka çatışmaya yol açması gerekmediğini" söyledi. [150] Buna göre Lee, Washington'a Pekin'i uluslararası topluma entegre etmesini ve "Çin'i büyük, güçlü, yükselen bir devlet" olarak kabul etmesini ve "yönetim kurulunda bir koltuğa sahip olmasını" tavsiye etti. Amerika Birleşik Devletleri, Çin'in gözünde bir düşman olarak kendini göstermek yerine, "[Çin'i] büyük bir güç olarak kabul etmeli, saygın konumuna geri dönüşünü ve görkemli geçmişinin restorasyonunu alkışlamalı ve birlikte çalışmanın somut yollarını önermelidir." [151]

Lee, Nixon yönetiminin bu tür bir yaklaşımı uyguladığını düşünüyordu ve Başkan Nixon'ı 'pragmatik bir stratejist' olarak tanımlıyordu. İlerleyen dünyada Amerika'nın duruşu 'Çin'i çevrelemek değil, onunla etkileşime girmek' olmalıydı, ancak bu, 'Çin'in iyi bir küresel vatandaş olarak kurallara göre oynamaması durumunda geri çekilme pozisyonu için sessizce parçaları yerleştirecek' bir şekilde olmalıydı. Bu şekilde, bölge ülkeleri bir gün 'taraf tutmak zorunda kalırlarsa, satranç tahtasının Amerika'nın tarafında Japonya, Kore, ASEAN, Hindistan, Avustralya, Yeni Zelanda ve Rusya Federasyonu yer almalıdır'. [152]

Lee'nin Pasifik'in her iki yakasında yaptığı sunumlara katıldım. Amerikalı muhatapları, Lee'nin jeopolitik analizine genel olarak açık olsalar da, Kuzey Kore nükleer programı veya Asya ekonomilerinin performansı gibi acil konular hakkındaki görüşlerini sormaya eğilimliydiler. Ayrıca, Çin'in sonunda Amerikan siyasi ilkelerine ve kurumlarına bir yaklaşım sergileyeceği beklentisiyle doluydular. Lee'nin Çinli muhatapları ise, Çin'in

büyük bir güç olarak ele alınması gerektiği ve uzun vadede bile farklılıkların çatışmayı gerektirmediği yönündeki argümanlarını memnuniyetle karşıladılar. Ancak, kibar tavırlarının altında, denizaşırı bir Çinli tarafından Çin davranış ilkeleri hakkında bilgilendirilmekten duydukları bir rahatsızlık da hissediliyordu.

Lee, ABD ve Çin arasında yaşanacak bir savaş için kıyametvari bir senaryo öngörmüştü. Kitle imha silahları yıkımı garanti ediyordu; bunun ötesinde, özellikle 'zafer'in özellikleri de dahil olmak üzere, anlamlı hiçbir savaş amacı tanımlanamazdı. Bu nedenle, hayatının sonlarına doğru Lee'nin Çin'e yönelik çağrılarının, kendi neslinin yaşadığı kargaşayı hiç yaşamamış ve Çin'in teknolojisine veya gücüne aşırı derecede bağımlı olabilecek bir nesle yönelik olması tesadüf değildir:

> Çin'in yalnızca barış ve büyüme döneminde yaşamış ve Çin'in çalkantılı geçmişine dair hiçbir deneyimi olmayan genç Çinli neslin, kibir ve ideolojideki aşırılıklar sonucu Çin'in yaptığı hataların farkına varması hayati önem taşımaktadır. Geleceğe alçakgönüllülük ve sorumlulukla yaklaşmaları için doğru değerler ve tutumlarla donatılmaları gerekmektedir. [153]

Lee, muhataplarına küreselleşmenin, her ulusun – (belki de özellikle) sistemi yaratan ve kurallarını yazanlar da dahil olmak üzere – rekabetçi bir dünyada yaşamayı öğrenmesi gerektiği anlamına geldiğini hatırlatmaktan asla bıkmadı. [154] Küreselleşme, Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve Çin'in yükselişiyle ancak onun yaşamı boyunca nihai biçimini geliştirmişti. Bu dünyada, büyük refahın büyük ihtiyaçlara yakınlığı, alevlenebilir tutkular yaratacaktı. [155] 1979'da 'Bölgeselcilik artık nihai çözüm değil,' dedi. 'Karşılıklı bağımlılık gerçektir. Tek bir dünya.' [156] Ona göre, küresel bağlantı, akıllıca ele alınırsa herkesin yararına olabilirdi.

Sonuçta, 2002'de bana söylediği gibi, Singapur'un dünya ile olan kendi etkileşimi, gelişiminin Çin'inkini geride bırakmasının ana nedeniydi. [157] Lee'nin görüşüne göre, Soğuk Savaş'ın sona ermesi iki çelişkili olguya yol açmıştı: küreselleşme ve ABD ile Çin arasında felaket bir savaş riskiyle birlikte potansiyel stratejik rekabet. Birçoğu yalnızca tehlike görürken, Lee karşılıklı kısıtlamanın vazgeçilmezliğini savundu. Hem ABD'nin hem de Çin'in başarılı bir sonuç olasılığına hem umut hem de eylem yatırması temel bir yükümlülüktü.

Lee, Çin'in evriminin hem Çin hem de ABD için yaratacağı ikilemleri, çok az kişi gibi, erken bir aşamada öngörmüştü. Kaçınılmaz olarak iki ülke birbirini etkileyecekti. Bu yeni ilişki giderek artan bir çatışmaya mı yol açacaktı, yoksa düşmanca davranışları barış içinde bir arada yaşamanın gerekliliklerinin ortak analizine dönüştürmek mümkün mü olacaktı?

On yıllarca Washington ve Pekin ikinci hedefi ilan ettiler. Ancak bugün, yirmi birinci yüzyılın üçüncü on yılında, her ikisi de birlikte yaşama işlevsel bir ifade kazandırma çabalarını askıya almış ve bunun yerine rekabeti keskinleştirmeye yönelmiş görünüyorlar. Dünya, Birinci Dünya Savaşı öncesinde olduğu gibi, Avrupa'nın istemeden diplomatik bir kıyamet makinesi inşa ettiği ve her ardışık krizi çözmeyi giderek daha zor hale getirdiği, sonunda da patlayarak o zamanki algılanan medeniyeti yok ettiği gibi, çatışmaya doğru mu kayacak? Yoksa iki dev, her iki tarafın da kendi büyüklük anlayışı ve temel çıkarları açısından anlamlı bir birlikte yaşama tanımı yeniden mi keşfedecek? Modern dünyanın kaderi cevaba bağlı.

Lee, hem öngörüsü hem de başarıları nedeniyle Pasifik'in her iki yakasında da saygı gören az sayıdaki liderden biriydi. Kariyerine küçücük bir ada ve çevresi için bir düzen kavramı geliştirerek başlayan Lee, son

yıllarını küresel bir felakete yol açabilecek ülkelerden bilgelik ve itidal çağrısında bulunarak geçirdi. Kendisi asla böyle bir iddiada bulunmasa da, bu eski gerçekçi lider bir dünya vicdanı rolünü üstlenmişti.

LEE'NIN MIRASI

Uzun görev süresinin ardından Lee, Kasım 1990'da başbakanlık görevinden istifa etti. İstikrarlı ve kontrollü bir geçiş sağlamak amacıyla, kendisini günlük yönetimden kademeli olarak uzaklaştırdı. Önce kıdemli bakan, ardından da danışman bakan unvanlarıyla, iki başbakan halefi döneminde etkili olmaya devam etti, ancak giderek daha az görünür hale geldi. [*]

Lee'nin mirasının değerlendirilmesi, Singapur'un kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasılasının 1965'te 517 dolardan 1990'da 11.900 dolara ve günümüzde (2020) 60.000 dolara ulaşmasındaki olağanüstü büyümeyle başlamalıdır. [158] Yıllık GSYİH büyümesi 1990'lara kadar ortalama yüzde 8'i aştı. [159] Bu, modern zamanların en dikkat çekici ekonomik başarı öykülerinden biridir.

1960'ların sonlarında, sömürgecilik sonrası liderlerin ekonomilerini uluslararası piyasa güçlerinden korumaları ve yoğun devlet müdahalesi yoluyla özerk yerel endüstriler geliştirmeleri gerektiği yaygın bir görüştü. Yeni kazandıkları özgürlüğün bir ifadesi olarak ve milliyetçi ve popülist dürtülerden dolayı, bazıları sömürge döneminde topraklarında yerleşmiş yabancıları taciz etme gereği bile duydu. Richard Nixon'ın yazdığı gibi, bunun sonucu şu oldu:

> Günümüzde liderler, politikalarının başarısından ziyade söylemlerinin sertliği ve politikalarının renklendirilmesiyle değerlendiriliyor. Özellikle gelişmekte olan dünyada, çok fazla insan kulakları dolu ama mideleri boş bir şekilde gecenin sonuna kadar uyuyor. [160]

Lee, Singapur'u tam tersi bir yöne götürerek, serbest ticaret ve kapitalizmi benimseyip iş sözleşmelerinin uygulanmasında ısrar ederek çokuluslu şirketleri kendine çekti. Etnik çeşitliliğini özel bir varlık olarak değerlendirdi ve dış güçlerin iç anlaşmazlıklara müdahale etmesini önlemek için gayretle çalışarak ülkesinin bağımsızlığını korumaya da yardımcı oldu. Soğuk Savaş'ta akranlarının çoğu tarafsız bir duruş sergilerken -ki bu pratikte Sovyet planlarına fiilen rıza göstermek anlamına geliyordu- Lee jeopolitik geleceğini ABD ve müttefiklerinin güvenilirliğine dayandırdı.

Yeni toplumunun yolunu çizerken Lee, kültürün merkeziliğine belirleyici bir önem atfetti. Batı'nın liberal demokrasilerinde ve Sovyet liderliğindeki komünist blokta yaygın olan, siyasi ideolojilerin bir toplumun evrimini tanımlamada en önemli unsur olduğu ve tüm toplumların aynı şekilde modernleşeceği inancını reddetti. Aksine, Lee şöyle dedi: 'Batı, dünyanın [kendi] tarihsel gelişimini izlemesi gerektiğine inanıyor. [Ancak] demokrasi ve bireysel haklar dünyanın geri kalanına yabancıdır.' [161] Liberal iddiaların evrenselliği, Amerikalıların bir gün Konfüçyüs'ü takip etmeyi seçeceği fikri kadar onun için akıl almazdı.

Ancak Lee, bu tür medeniyet farklılıklarının aşılamaz olduğuna da inanmıyordu. Kültürler bir arada var olmalı ve birbirlerine uyum sağlamalıydı. Bugün Singapur hâlâ otoriter bir devlet, ancak otoriterlik Lee'nin amacı değildi; bir amaca ulaşmanın aracıydı. Aile otokrasisi de öyle. Goh Chok Tong (Goh Keng Swee ile akrabalığı yok) Kasım 1990'dan Ağustos 2004'e kadar başbakanlık yaptı. Yetkinliği kimse tarafından

sorgulanmayan Lee'nin oğlu Lee Hsieng Loong, Goh'un yerine geçti ve şimdi bir sonraki seçim döneminde halefinin belirlenebilmesi için başbakanlıktan çekilme sürecinde. Singapur'u Lee'nin belirlediği yolda daha da ileriye taşıdılar.

Singapur'daki seçimler demokratik olmasa da, önemsiz de değiller. Demokrasilerde hoşnutsuzluk seçim yoluyla değişim olasılığı aracılığıyla ifade edilirken, Singapur'da Lee ve halefleri, iktidardakilere eylemlerinin etkinliği hakkında bilgi vermek ve böylece kamu yararına ilişkin değerlendirmelerine bağlı olarak politikalarını ayarlama fırsatı vermek için oylamayı bir performans değerlendirme aracı olarak kullandılar.

Bir alternatif var mıydı? Daha demokratik ve çoğulcu bir yaklaşım başarılı olabilir miydi? Lee öyle düşünmüyordu. Başlangıçta, Singapur bağımsızlığa doğru ilerlerken, diğer birçok sömürge sonrası ülkeyi parçalayan mezhepçi güçlerden tehlike altında olduğuna inanıyordu. Ona göre, önemli etnik bölünmelere sahip demokratik devletler, mezhepçiliği vurgulama eğiliminde olan kimlik politikalarına yenik düşme riski taşır. [*] Demokratik bir sistem, çoğunluğun (çeşitli şekillerde tanımlanan) seçimler yoluyla bir hükümet kurmasını ve ardından siyasi görüş değiştiğinde başka bir hükümet kurmasını sağlayarak işler. Ancak siyasi görüşler -ve bölünmeler- akışkan politika farklılıklarından ziyade kimliğin değişmez tanımlarıyla belirlendiğinde, bu tür bir sonucun olasılığı bölünmenin derecesiyle orantılı olarak azalır; çoğunluklar kalıcı hale gelme eğilimindedir ve azınlıklar şiddet yoluyla boyun eğdirilmelerinden kurtulmaya çalışırlar. Lee'nin görüşüne göre, yönetim en etkili şekilde, ideolojiye bağlı olmayan, teknik ve idari yetkinliğe değer veren ve

mükemmelliği acımasızca takip eden yakın ortaklardan oluşan pragmatik bir birim olarak işliyordu. Onun için temel ölçüt, kamu hizmeti anlayışıydı:

> Siyaset, bir insandan fazladan bir şey, insanlara ve ideallere bağlılık talep eder. Sadece bir iş yapmıyorsunuz. Bu bir meslektir; rahipliğe benzer. İnsanlara karşı bir şeyler hissetmeli, toplumu değiştirmeyi ve hayatları daha iyi hale getirmeyi istemelisiniz. [162]

Peki ya yarın? Singapur'un geleceği için kilit mesele, devam eden ekonomik ve teknolojik ilerlemenin demokratik ve insancıl bir geçişe yol açıp açmayacağıdır. Ülkenin performansı düşerse – seçmenlerin etnik kimliklerinde koruma aramasına neden olursa – Singapur sistemindeki seçimler, tek partili etnik yönetimin onaylanmasına dönüşme riskini taşıyabilir.

İdealistler için bir yapının başarısı, değişmez kriterlerle olan ilişkisiyle ölçülür; devlet adamları için ise tarihsel koşullara uyum sağlama yeteneğiyle. İkinci ölçüte göre, Lee Kuan Yew'in mirası bugüne kadar başarılı olmuştur. Ancak devlet adamları, kurucu modellerinin evrimiyle de değerlendirilmelidir. Halkın değişime açık olması, er ya da geç sürdürülebilirliğin temel bir bileşeni haline gelecektir. Halk demokrasisi ile değiştirilmiş elitizm arasında daha iyi bir denge kurulabilir mi? Bu, Singapur'un nihai meydan okuması olacaktır.

Singapur'un ilk ortaya çıktığı 1960'ların ortalarında olduğu gibi, bugün de dünya, başarılı bir toplumun nasıl inşa edileceği konusunda ideolojik bir belirsizlik dönemindedir. Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından kendisini en uygulanabilir düzenleme olarak ilan eden serbest piyasa demokrasisi, aynı anda alternatif dış modellerle ve azalan iç güvenle karşı karşıyadır. Diğer toplumsal düzenlemeler, ekonomik büyümeyi sağlamada

ve toplumsal uyumu yerleştirmede daha iyi olduklarını iddia etmektedir. Lee'nin liderliğindeki Singapur'un dönüşümü bu tür mücadeleleri atlattı. 'Kişisel teoriler' olarak kınadığı katı dogmalardan kaçındı. Bunun yerine, ısrarla Singapur'a özgü istisnai bir durum yarattığını savundu. [163]

Lee, amansız bir doğaçlamacıydı, hükümet teorisyeni değildi. İşe yarama şansı olduğunu düşündüğü politikaları benimsedi ve işe yaramadığını gördüğünde bunları revize etti. Sürekli deneyler yaptı, diğer ülkelerden fikirler ödünç aldı ve onların hatalarından ders çıkarmaya çalıştı. Bununla birlikte, başkalarının örneklerine asla kapılmamaya özen gösterdi; aksine, Singapur sürekli olarak kendine, benzersiz coğrafyasının dayattığı ve özel demografik yapısının mümkün kıldığı hedeflere ulaşıp ulaşmadığını sormak zorundaydı. Kendisinin de dediği gibi, 'Hiçbir teorinin tutsağı olmadım. Beni yönlendiren akıl ve gerçeklikti. Her teoriye veya bilime uyguladığım en önemli test şuydu: İşe yarar mı?' [164] Belki de Kwa Geok Choo ona Alexander Pope'un şu sözünü öğretmişti: 'Hükümet biçimleri için aptallar tartışsın; en iyi yönetilen neyse o en iyisidir.' [165]

Lee hem bir ulus kurdu hem de bir devletin modelini belirledi. Girişte ortaya konan kategorilerde, hem bir peygamber hem de bir devlet adamıydı. Ulusu tasarladı ve ardından gelişen bir gelecekte olağanüstü performans yoluyla devletinin gelişmesi için teşvikler yaratmaya çalıştı. Lee, yaratıcı bir süreci kurumsallaştırmayı başardı. Bu süreç, gelişen insan onuru kavramlarına uyarlanacak mı?

İspanyol filozof Ortega y Gasset, insanın 'doğası olmadığını; sahip olduğu şeyin... tarih olduğunu' ileri sürmüştür. [166] Ulusal bir tarihin yokluğunda, Lee Kuan Yew, geleceğe dair vizyonundan Singapur'un doğasını icat etti ve ilerledikçe tarihini yazdı. Bunu yaparak, bir devlet

adamının nihai sınavının, 'bilinmeyen bir hedefe giden işaretsiz bir yolda' yolculuk ederken yargıyı uygulamada yattığına dair inancının geçerliliğini gösterdi. [167]

LEE ADLI KIŞI

Lee, ölümünden üç yıl önce bir röportajda, 'Beni yaratan koşullardı' demişti. [168] Özellikle, geleneksel bir Çin ailesinde yetişmesinin kişiliğini açıkladığını ve onu 'bilinçsiz bir Konfüçyüsçü' yaptığını açıklamıştı: [169]

> Temel felsefe şudur ki, bir toplumun iyi işlemesi için halkın kitlelerinin çıkarları gözetilmelidir; toplumun çıkarları bireyin çıkarlarından önceliklidir. Bu, bireyin öncelikli haklarını vurgulayan Amerikan ilkesiyle arasındaki temel farktır. [170]

Lee için Konfüçyüsçü ideal, 'babasına ve annesine sadık, karısına vefalı, çocuklarını iyi yetiştiren ve dostlarına düzgün davranan', ama her şeyden önemlisi 'imparatorunun iyi ve sadık bir vatandaşı' olan bir *junzi* , yani beyefendi olmaktı. [171]

Lee, sosyal sohbetlere katılmayı kesinlikle reddetti. Bu dünyaya, toplumu ve mümkün olduğu ölçüde tüm dünya için ilerleme sağlamak amacıyla geldiğine inanıyordu. Kendisine ayrılan zamanı boşa harcamaya niyetli değildi. Connecticut'taki hafta sonu evimize yaptığı dört ziyarette, her zaman karısını ve genellikle kızlarından birini de yanında getirirdi. Önceden anlaştığımız üzere, Lee'nin ilgilendiği konular üzerinde çalışan liderler ve düşünürlerle, ayrıca bazı ortak kişisel arkadaşlarımızla yemekler ayarlardım. Lee bu fırsatları Amerikan işleri hakkında bilgi edinmek için kullanırdı. İki kez, isteği üzerine, onu yerel siyasi etkinliklere götürdüm:

biri, bir kongre adayı için bağış toplama etkinliği; diğeri ise bir halk toplantısı. İstediği gibi, onu sadece Singapur'dan bir arkadaş olarak tanıttım.

Lee'yi ziyaret ettiğim zamanlarda, komşu ülkelerin liderlerini ve kıdemli çalışma arkadaşlarını bir dizi seminere davet ederdi. Akşam yemeği ve onunla baş başa bir görüşme olurdu; görüşmenin süresi, o an ikimizi de en çok etkileyen konulara bağlıydı ama asla kısa sürmezdi. Toplantılar, Singapur'un merkezindeki görkemli bir hükümet binası olan Istana'da gerçekleşirdi. Singapur'a yaptığım birçok seyahatte Lee beni asla evine davet etmedi; bu jestin alıcısı olan herhangi birini de hiç görmedim veya duymadım – bu, Adenauer'in ziyareti hariç, de Gaulle'ün Colombey'deki tutumuna benzer bir tutumdu.

Dostluğumuza bir başka Dışişleri Bakanı olan George Shultz ve 1974'ten 1982'ye kadar Almanya Şansölyesi olarak görev yapan Helmut Schmidt de dahil oldu. [*] Bir grup olarak (Shultz'un veya Schmidt'in programları çakıştığında bazen sadece üçümüz) bir araya geldik: önce 1978'de İran'da, ardından 1979'da Singapur'da, 1980'de Bonn'da ve Shultz'un 1982'de Dışişleri Bakanı olarak atanmasından kısa bir süre sonra Palo Alto'daki evinin verandasında ..[172] Dördümüz ayrıca San Francisco'nun kuzeyindeki kızılçam ormanlarında bir inzivaya katıldık: Schmidt, tesadüfen Lee'nin küçük sohbetlere olan küçümsemesini paylaşıyordu, benim davetim üzerine Shultz ve Lee'nin konuğu olarak katıldı. Belirli politikalar hakkındaki görüşlerimiz her zaman örtüşmese de, ortak bir taahhüdümüz vardı: Schmidt'in bir Alman gazeteciye söylediği gibi, 'Her zaman birbirimize mutlak gerçeği söyleriz.' [173] Lee ile yapılan konuşmalar kişisel bir güven oyu niteliğindeydi; muhatabın, aksi takdirde manastır odaklı varoluşuna olan ilgisini gösteriyordu.

Mayıs 2008'de, Lee'nin altmış yıllık sevgili eşi ve hayat arkadaşı Choo, onu kendi bedenine hapsolmuş, iletişim kuramaz hale getiren bir felç geçirdi. Bu çile iki yıldan fazla sürdü. Lee, Singapur'dayken her akşam yatağının başında oturup ona kitaplardan ve bazen de Shakespeare'in çok sevdiğini bildiği soneler de dahil olmak üzere şiirlerden yüksek sesle okuyordu. [174] Herhangi bir kanıt olmamasına rağmen, onun anladığına inanıyordu. Bir röportajcıya, "Benim için uyanık kalıyor," dedi. [175]

Ekim 2010'daki ölümünün ardından geçen aylarda Lee, daha önce benzeri görülmemiş bir adım atarak benimle birkaç telefon görüşmesi başlattı ve bu görüşmelerde kederine, özellikle de Choo'nun ölümünün hayatında bıraktığı boşluğa değindi. Ona yalnızlığını çocuklarıyla hiç konuşup konuşmadığını sordum. Lee, "Hayır," diye yanıtladı, "ailenin reisi olarak, onlara destek olmak benim görevim, onlara yaslanmak değil." Choo'nun ölümünden sonra Lee'nin coşkusu azaldı. Zekası yerindeydi, ancak azimli yapısı esasen ortadan kayboldu. Sonuna kadar, görev olarak gördüğü şeyleri yerine getirdi, ancak nihai ilham kaynağı olmadan, hayatından neşe kaybolmuştu.

Lee'yi neredeyse yarım yüzyıldır arkadaşım olarak görsem de, kişisel bağlarını ifade etmekte oldukça çekingen davranırdı. En yakın yaklaşımı, 2009'da kendisi ve Choo'nun bir fotoğrafına yazdığı, kendiliğinden gelen bir ithaf yazısıydı: 'Henry, Kasım 1968'de Harvard'da tesadüfen karşılaşmamızdan sonraki dostluğun ve desteğin hayatımda büyük bir fark yarattı. Harry.' Lee, dostlukta olduğu gibi siyasette de önemli olanın kendisini ifade etmesine izin verirdi; sözlü açıklamalar yalnızca önemini azaltırdı.

Lee Kuan Yew, başbakanlık görevinden ayrılmasının üzerinden yirmi beş yıl geçtikten sonra, Mart 2015'te vefat ettiğinde, dünyanın dört bir yanından devlet büyükleri son saygılarını sunmak için Singapur'da bir araya geldi. Aralarında Japonya, Hindistan, Vietnam ve Endonezya başbakanlarının yanı sıra Güney Kore Cumhurbaşkanı'nın da bulunduğu birçok Asya hükümet başkanı katıldı. Çin'i Başkan Yardımcısı Li Yuanchao; Amerika Birleşik Devletleri'ni ise eski Başkan Bill Clinton, eski Ulusal Güvenlik Danışmanı Tom Donilon ve ben temsil ettik. Hepimiz siyasi hayattaki önemli konularda Lee ile sık sık karşılaşmıştık.

Cenaze töreninin en dokunaklı yönü, Singapur halkı ile uluslarının kurucusu arasında gelişen bağı göstermesiydi. Lee'nin üç gün boyunca naaşının sergilendiği törende, yüz binlerce insan sağanak yağmurlara rağmen sıraya girerek saygılarını sundu. Televizyon haber kanalları, yas tutanlara saygılarını sunmak için ne kadar beklemeleri gerektiğini bildiren yazılar yayınladı; bu süre hiçbir zaman üç saatten az olmadı. Farklı ırkların, dinlerin, etnik kökenlerin ve kültürlerin bir karışımından, Lee Kuan Yew kendi yaşamını aşan bir toplum yaratmıştı.

Lee, mirasının ilerlemeyi engellemek yerine teşvik etmesini amaçlamıştı. Bu yüzden, ölümünden sonra Oxley Road'daki evinin bir anıt türbesi haline gelmesini önlemek için yıkılmasını istedi. [176] Amacı, Singapur'un önündeki zorluklara uygun liderler ve kurumlar geliştirmesi ve geçmişine tapınmak yerine geleceğine odaklanmasıydı. Bir röportajda, 'Yapabileceğim tek şey,' dedi, 'ben ayrıldığımda kurumların iyi, sağlam, temiz, verimli olmasını ve ne yapması gerektiğini bilen bir hükümetin yerleşmesini sağlamak.' [177]

Kendi mirasıyla ilgili olarak Lee, her zamanki gibi duygusuzca analitikti. Ulusal lider olarak yaptığı bazı eylemler de dahil olmak üzere pişmanlıklarını dile getirdi. *New York Times'a* verdiği demeçte, "Yaptığım her şeyin doğru olduğunu söylemiyorum," dedi, "ama yaptığım her şey onurlu bir amaç içindi. Bazı kötü şeyler yapmak zorunda kaldım, insanları yargılamadan hapse attım." [178] Bir Çin atasözünden alıntı yaparak – bir insan tabutu kapanana kadar yargılanamaz – Lee, "Tabutu kapatın, sonra karar verin," dedi. [179]

Günümüzde Lee Kuan Yew'in adı Batı'da unutulmaya yüz tutuyor. Oysa tarih, çağdaş biyografiden daha uzundur ve Lee'nin deneyiminden çıkarılan dersler hâlâ çok önemlidir.

Günümüz dünya düzeni aynı anda iki yönden tehdit altında: mezhep çatışmalarının geleneksel yapıları altüst ettiği bölgelerin tamamen çözülmesi ve meşruiyet iddiaları çatışan büyük güçler arasındaki yoğunlaşan düşmanlık. İlki, genişleyen bir kaos alanı yaratma tehdidi taşırken, ikincisi yıkıcı bir kan dökülmesine yol açabilir.

Lee'nin devlet adamlığı bu iki durum için de geçerlidir. Yaşam boyu çalışmaları, en umutsuz koşullardan bile ilerleme ve sürdürülebilir düzen yaratmanın mümkün olduğuna dair bir kanıttır. Hem Singapur'daki hem de dünya sahnesindeki davranışları, farklı bakış açıları ve geçmişler arasında anlayış ve birlikte yaşamı nasıl geliştirebileceğimize dair bir ders niteliğindedir.

En önemlisi, Lee'nin devlet adamlığı, bir toplumun kaderini belirleyen en iyi unsurların ne maddi zenginliği ne de diğer geleneksel güç ölçütleri değil, halkının niteliği ve liderlerinin vizyonu olduğunu göstermektedir. Lee'nin dediği gibi, 'sadece gerçekçi olursanız, sıradan, plebe olur ve

başarısız olursunuz. Bu nedenle, gerçekliğin üstüne çıkıp "Bu da mümkün" diyebilmelisiniz.' [180]

6

MARGARET THATCHER: İNANÇ STRATEJISI

EN BEKLENMEDIK LIDER

Az sayıda lider, yönettikleri dönemi tanımlar. Ancak 1979'dan 1990'a kadar bu, Margaret Thatcher'ın eşsiz başarısıydı. Birleşik Krallık başbakanı olarak Thatcher, seleflerini sınırlayan prangalardan – özellikle de kaybedilen imparatorluk ihtişamına duyulan özlemden ve ulusal gerilemenin kalıcı pişmanlığından – kurtulmak için çabaladı. Onun liderliğinin sonucu olarak ortaya çıkan Britanya, dünya için yeni bir özgüvene sahip bir ulus, Amerika için ise Soğuk Savaş'ın son döneminde değerli bir ortaktı.

Ancak Thatcher göreve ilk geldiğinde başarısı hiç de garanti değildi; hatta uzun süre iktidarda kalması beklenmiyordu. Muhafazakar Parti'nin kontrolünü, onu zorla hoş gören, tamamen erkeklerden oluşan bir kuruluştan ele geçirmiş olsa da, siyasi sermayesi oldukça sınırlıydı. Hükümetteki önceki sicili dikkat çekici değildi; ülke genelinde büyük bir takipçi kitlesi yoktu ve uluslararası ilişkilerdeki deneyimi yok denecek kadar azdı. Sadece Britanya'nın ilk kadın başbakanı olmakla kalmadı, aynı

zamanda o dönemde orta sınıftan gelen nadir Muhafazakar liderlerden biriydi. Neredeyse her açıdan tamamen bir yabancıydı.

Bu elverişsiz koşullar altında Thatcher'ın en büyük kaynağı, liderliğe olan eşsiz yaklaşımıydı. Başarılarının özünde kişisel metanet yatıyordu. 10 Downing Street politika biriminin lideri (1982–3) Ferdinand Mount, reformlarını tanımlarken bunu özlü bir şekilde şöyle ifade ederdi: 'Dikkat çekici olan, onların özgünlüğü değil, uygulanmalarıdır. Siyasi cesaret, onları uygulamaya koymakta değil, onları uygulamaya koymayı mümkün kılan *koşulları yaratmakta* yatıyordu.' [1]

Thatcher'ın görev süresi boyunca herhangi bir devlet görevinde bulunmamış olsam da, neredeyse kırk yıl süren bir dostluğun merceğinden onun yaklaşımına tanık olma şansına sahip oldum.

THATCHER VE İNGILIZ SISTEMI

Margaret Thatcher'ın yükselişini ve görevde geçirdiği yılları -ve düşüşünü- anlamak için öncelikle İngiliz siyasi sistemini kavramak faydalı olacaktır. Amerikalılar başkanlık sistemlerini genellikle bireysel liderlerin ardı ardına gelmesi olarak deneyimlerler. En azından Amerika'da son zamanlarda partizan farklılıkların sertleşmesine kadar, seçmenler genellikle siyasi partileri halkın tercihlerinin somutlaşmış ifadeleri olarak algılıyordu. Başkanlar, bu tercihleri kavrayarak, benimseyerek ve geleceğe yansıtarak göreve geliyorlardı. Buna karşılık, İngiliz siyasi partileri titizlikle kurumsallaşmıştır; bir seçim zaferi öncelikle bir partiyi parlamentoda güçlendirmek ve bunun sonucunda yeni bir başbakanı göreve getirmek

işlevi görür. Thatcher'ın 1968'de Muhafazakar Parti'nin eğitim kanadına yaptığı bir konuşmada belirttiği gibi: "İngiliz anayasal sisteminin temel özelliği, parti lideri figüründe alternatif bir kişiliğin olması değil, göreve hazır alternatif bir politika ve tamamen alternatif bir hükümetin olmasıdır." [2] Üstelik bu politika genellikle parti manifestosunda ele alınır ve bu manifesto da Birleşik Krallık seçim kampanyasının önemli bir unsuru olarak yer alır.

Bu nedenle başbakan, ait olduğu siyasi partinin içinde ve bazı yönlerden de altında yer alır. Meşru karar alma gücünün tepeden aşağıya doğru aktığı Amerikan başkanlık sisteminin aksine, İngiliz kabine sistemi, partinin en üst kademelerini temsil eden bakanların önemini artırır; yetki, başbakan ve kabine arasında her iki yönde de hareket eder. Bakanlar – hepsi başbakan tarafından atansa da – aynı anda bürokrasinin yöneticileri, başbakanın destekçileri (gerçek veya nominal) ve bazen de kendileri de lider olma yolunda ilerleyen kişilerdir. Kabine içinde, etkili bir grubun muhalefeti veya tek bir manyetik kişiliğin entrikaları, başbakanın arzu edilen politika hedeflerini takip etme yeteneğini sınırlayabilir. Olağanüstü durumlarda, bir kabine bakanının istifası, başbakanın iktidar üzerindeki hakimiyetini bile tehdit edebilir.

Başbakanın yetkisi resmi olarak monarşiden kaynaklansa da, pratikte öncelikle parti disiplininin korunmasına, yani liderin hem parlamento çoğunluğunu hem de parti tabanının güvenini sürdürme yeteneğine dayanır. Güçler ayrılığı sistemi Amerikan yürütme organını doğrudan yasama baskısından korurken, Britanya'da yürütme ve yasama organları büyük ölçüde birleşmiştir. Genel seçimler sırasında savunmasız olmanın yanı sıra, Britanya başbakanları ya parlamentoda güvensizlik oylamasıyla ya da parti

isyanıyla görevden alınabilirler. İlki nadirdir; bir başbakan güvensizlik oylamasını kaybederse, milletvekillerinin kendi koltuklarını savunmak zorunda kaldığı bir genel seçim yapılması gerekir. Daha az nadir olanı ise parti liderliği yarışmasıdır. Milletvekilleri, parti liderlerinin kişisel olarak popülaritesinin azaldığından ve bir sonraki genel seçimde koltuklarını kaybetme riskiyle karşı karşıya kaldıklarından korkarlarsa, yeni bir lider çıkarmaya çalışabilirler.

Parti ve başbakan uzlaştığında ve sağlam bir çoğunluğa sahip olduğunda, sistem sorunsuz işler. Başbakanlar ortodoks görüşlerden saparsa veya parlamentoda ya da kamuoyunda zayıflamış görünürse, sürekli destek için hem kabineyi hem de partiyi ikna etmeye çalışmalıdırlar. Zayıf liderlik, Amerikan sisteminde yürütmenin dört yıllık sabit görev süresi sayesinde hayatta kalabilir; ancak İngiliz sisteminde, yürütme pozisyonunu korumak, liderin tüm azmini, inancını, öz bilgisini ve ikna gücünü gerektirir. Meslektaşlarını politikalarını desteklemeye ikna edememek felaketle sonuçlanabileceğinden, bir başbakanın çevik olması da gerekir; aksi takdirde, reddedilen bir politika siyasi kariyerinin sonunu getirebilir.

Kasım 1974'te Margaret Thatcher, Muhafazakar Parti liderliği için Edward Heath'e meydan okudu. Heath, Şubat 1974 genel seçimlerini kaybetmiş ve böylece başbakanlık görevini yitirmişti. Genellikle, seçim yenilgisinin ardından görevden ayrılan başbakan parti liderliğinden de istifa eder; ancak Heath, on yıllık liderliği boyunca geliştirdiği ilişkilerin ciddi bir meydan okumaya karşı bir kalkan görevi göreceğini umduğu için, Ekim 1974'te üst üste ikinci seçim yenilgisinden sonra bile parti lideri olarak kalmaya devam etti. Bu nedenle, Thatcher öne çıktığında, yarışmanın sadece bir formalite olacağı ve Heath'in parti üzerindeki otoritesini yeniden

teyit edeceği bekleniyordu. Birçoğunun şaşkınlığına rağmen, meydan okuması başarılı oldu.

Heath'in seçimlerdeki popülaritesi zayıftı ve Muhafazakar sağ, partiyi yeniden yönlendirmek için bir fırsat yakalamıştı. İki Muhafazakar aday adayı Keith Joseph ve Edward du Cann aday olmamayı tercih ettikten sonra, Joseph arkadaşı ve entelektüel müttefiki Thatcher'ı destekledi. Böylece Thatcher, sağın varsayılan tercihi ve merkezin de gönülsüz tercihi haline geldi. İlk turda Heath'i on bir oy farkla geride bırakan Thatcher, ikinci turda merkezci Willie Whitelaw'ı büyük bir farkla geçerek, Avrupa'nın büyük bir partisinin ilk kadın lideri oldu.

Parti liderliğini kazandıktan sonra Thatcher'a bir gazeteci şu soruyu sordu: 'Liderliğiniz altında *Muhafazakar* Parti'nin en çok hangi niteliği sergilemesini istersiniz?' Thatcher şu yanıtı verdi: 'Kazanmak... kazanma niteliği.' Soru soran kişi ısrar etti: 'Ne tür bir felsefi nitelik?' Thatcher'ın kendiliğinden verdiği yanıt şuydu: 'Sadece bir şeylerin yanında olarak kazanırsınız.' 'Devletin elinde yoğunlaşmamış, vatandaşlar arasında iyi dağıtılmış güce sahip özgür bir toplum için,' diye devam etti. 'Ve güç, devletin elinde değil, vatandaşlar ve tebaa arasında geniş bir özel mülkiyet dağılımıyla desteklenmelidir.' [3] Bunlar, 1979'dan 1990'a kadar başbakan olarak politikaya dönüştüreceği ve bu sayede ünlü olacağı temel inançlardı.

ÖNÜMÜZDEKI ZORLUKLAR: 1970'LERDE BRITANYA

Thatcher Mayıs 1979'da göreve geldiğinde, Britanya'nın durumu oldukça kötüydü. Ülke, anılarında da belirttiği gibi, 'tamamen yıkılmıştı'. [4]

Özellikle ekonomik performansta karşılaştığı zorluklar çok gerçekti, ancak psikolojik bir dezavantaj da aynı derecede gerçekti: ülkenin en iyi günlerinin geride kaldığına dair yaygın inanç.

1945'te Birleşik Krallık, altı yıllık topyekûn savaştan zaferle çıkmış ancak bitkin ve iflas etmiş durumdaydı. Savaş sonrası dış ilişkileri bir dizi hayal kırıklığıyla damgalandı. Savaş zamanındaki ABD ile dayanışma, Washington'ın Britanya'nın küresel üstünlüğünü ele geçirmesini bir miktar huzursuzlukla izlemekle yer değiştirdi. Müttefiklerin zaferinden haftalar sonra, Britanya, cömert ABD Lend-Lease programının iptal edilmesi ve yerine karşılayamayacağı ticari şartlarda bir kredi verilmesi gibi bir aşağılanma yaşadı.

Amerika'nın yükselen gücü ve Britanya'nın statü kaybı, yeni jeopolitik gerçeklikler doğurdu. Winston Churchill, 1946'da Missouri, Fulton'da yaptığı dönüm noktası niteliğindeki konuşmasında, Avrupa'nın üzerine inen 'Demir Perde'den bahsetmekle kalmadı, aynı zamanda Birleşik Krallık ile Amerika Birleşik Devletleri arasında 'özel bir ilişki' önerdi. Churchill, Britanya'nın dünyadaki etkisini, yalnızca ham gücünün izin verdiğinden daha öteye taşıyacak bir ortaklığı pekiştirmeyi umuyordu; bu da yakın bir istişare ilişkisi yoluyla ABD'nin gücünü *ödünç almak* anlamına geliyordu. Sovyet tehdidine ilişkin ortak bir İngiliz-Amerikan değerlendirmesi, transatlantik ittifakı yeni temellere oturtmaya yardımcı olsa da, savaş sonrası bu aşamada bunun eşitler arasında bir ortaklık olmadığı acı bir şekilde ortadaydı.

1956 yılına gelindiğinde, savaş sonrası Britanya için zaten hayal kırıklığı yaratan güç dengesi, hem göze çarpan hem de utanç verici bir hal almıştı. O yılın Temmuz ayında, Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdül Nasır Süveyş

Kanalı'nı millileştirdi. Üç ay sonra, kanalı geri almak için yapılan İngiliz-Fransız Mısır işgali sırasında, Britanya yeni Amerikan süper gücünün gücüyle karşı karşıya kaldı ve pes etti. Başkan Eisenhower, Britanya'nın emperyal ayrıcalıklarını yeniden canlandırma çabalarına pek tahammül göstermedi ve stratejik açıdan önemli bir bölgenin önceden istişare edilmeden işgaline ise daha da az tahammül gösterdi. Kısa süre sonra uyguladığı mali baskı, İngiliz-Fransız girişimine hızlı bir son verdi ve her iki ülkenin küresel emellerine yıkıcı bir darbe indirdi. Dersini alan Britanya, güçlerini geri çekti ve uluslararası rolünü azalttı. Britanya'nın yönetici sınıfındaki birçok kişi için kalıcı ders, gelecekte asla Amerikalılarla ters düşmemek oldu.

Yurtdışındaki sömürgecilikten kurtulmanın yükleri ve yurt içindeki tökezleyen ekonomi, Britanya'nın konumunu daha da zayıflattı. 1967'de Harold Wilson'ın İşçi Partisi hükümeti sterlini devalüe etmek zorunda kaldı; bir yıl sonra, ülkesi tekrarlayan mali krizlerle boğuşurken, Wilson Süveyş'in doğusundaki tüm İngiliz kuvvetlerinin geri çekileceğini duyurdu. Bir zamanlar küresel bir aktör olan Britanya, bölgesel bir sahneye çekilmek zorunda kalmıştı. Philip Larkin'in 'Bir Hükümete Saygı' (1969) şiirinin son kıtası, Britanya'nın kasvetli ruh halini iyi yansıtıyor:

> Gelecek yıl bir ülkede yaşıyor olacağız.
> Para sıkıntısı nedeniyle askerleri eve geri döndü.
> Heykeller aynı yerde duracak.
> Ağaçların gölgelediği kareler neredeyse aynı görünüyor.
> Çocuklarımız bunun farklı bir ülke olduğunu bilmeyecekler.
> Şimdi onlara bırakabileceğimiz tek şey para. [5]

Britanya'nın küresel etkisi azaldıkça, Atlantikçi paradigmanın devam eden cazibesi, kıta Avrupası ile daha yakın bir ilişki olasılığıyla karşı karşıya geldi. O yıllarda Birleşik Krallık, zaman zaman şizofreniye yaklaşan bir kafa karışıklığı sergiledi. Süveyş fiyaskosundan önce Başbakan Anthony Eden, bugünkü Avrupa Birliği'nin öncüsü olan 1957 Roma Antlaşması'na Britanya'nın katılımını reddetmişti. Ancak ertesi yıl, Eden'in halefi Harold Macmillan, Amerika Birleşik Devletleri ile yakın bir savunma ilişkisini sürdürmeye çalışırken, Britanya'yı Avrupa yanlısı bir yola sokmaya karar verdi. [6] 1963'te ve yine 1967'de Britanya, geç de olsa Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) katılmaya çalıştı, ancak çabaları Fransız Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle tarafından veto edildi. Eski Dışişleri Bakanı Dean Acheson'ın 1962'de Büyük Britanya'nın 'bir imparatorluğu kaybettiğini ancak henüz bir rol bulamadığını' [7] iddia etmesi, çok doğru olduğu için ünlü oldu ve İngiliz gururunu incitti.

1970'te başbakan olan Edward Heath, Macmillan tarafından geliştirilen Avrupa yanlısı politikayı İngiliz dış politikasının temel ilkesi haline getirmeye çalıştı. İngiltere'nin 1973'te Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) girişi, Heath'in en büyük başarısı oldu. Ancak bu durum, İngiltere-ABD ilişkilerine de can sıkıcı bir yük getirdi.

Başkan Nixon, Heath'in seçimlerdeki zaferinden çok memnundu ve onu, başkanın ABD Demokrat Partisi ile özdeşleştirdiği İşçi Partisi'nin lideri Harold Wilson'a tercih ediyordu. Aslında, hem Wilson hem de halefi James Callaghan dönemindeki İşçi Partisi, özellikle NATO ve Doğu-Batı ilişkileri açısından 'özel ilişkiye' koşulsuz saygı gösterdi ve ayrıca İngiliz bağımsız nükleer caydırıcılığına da inanıyordu. Ancak Nixon'ın karşılaştığı ilk İşçi Partili dışişleri bakanı Michael Stewart, Oval Ofis'te Vietnam'a Amerikan

müdahalesi konusunda ona meydan okumuştu ve bu olumsuz izlenim devam etti. [8]

Görevden uzak kaldığı yıllarda Nixon, Heath ile tanışmış ve Muhafazakarlar iktidara geri döndüğünde kişisel dostane ilişkilerinin devam etmesini beklemişti. Şubat 1973'e kadar Nixon, Heath'ten "Avrupa'da bir dost... sahip olduğumuz tek sağlam dost" olarak sıcak bir şekilde bahsediyordu. [9] Ne yazık ki, bu duygular karşılıklı olmadı. De Gaulle'ün İngiltere'nin Avrupa Topluluğu üyeliğine yönelik tekrarlanan vetoları sonucunda Heath, İngiliz başbakanının "iyi bir Avrupalı" olması gerektiği dersini almıştı. ABD ile özel bir ilişkiyi bu hedefe bir engel olarak gören Heath, en azından kamuoyundaki tezahürlerinde, bir nesilden fazla süredir beslenen bağları azaltmaya çalıştı. Heath'in Şubat 1974 seçimlerini kaybetmesinden sonra ancak iktidara gelen İşçi Partisi hükümeti ortaklığı yeniden kurmaya başladı. Dolayısıyla, Muhafazakarların iktidara geri dönmeleri halinde Heath'in son yıllarındaki mesafeli tavrı yeniden canlandırıp canlandırmayacağı veya tarihsel Atlantikçi köklerine geri dönüp dönmeyeceği merak konusu olmuştu.

Bu dönemdeki İngiliz dış politikasındaki belirsizlikler, Nixon'ın istifasına yol açan ABD iç krizi – Watergate skandalı – ile daha da arttı. Olayın ardından Kongre, yürütme yetkisine sınırlamalar getirdi; bu da Müttefiklerin Soğuk Savaş stratejisini uygulama çabalarını zorlaştırdı. Fırsatı sezen Sovyetler, yeniden maceracı bir tutuma girişti. 1975'te Moskova, Küba vekilleri aracılığıyla Angola'ya askeri müdahalede bulundu. Sovyetler ayrıca Güney Yemen ve Afganistan'da da güç gösterisinde bulundu, ancak Batı'dan etkili bir yanıt alamadı.

1976'da Sovyetler Birliği, Varşova Paktı ülkelerine SS-20 orta menzilli nükleer füzeler konuşlandırmaya başladı ve NATO'nun savunma doktrinine bir nesildeki en büyük tehdidi oluşturdu. NATO'nun eşdeğer silah sistemi – orta menzilli kara konuşlu füzelerden oluşuyordu– o zamanlar hala geliştirme aşamasındaydı; Avrupa üye devletleri, nihai konuşlandırması lehine kamuoyu desteğini toplamakta zorlanacaktı. Bu nedenle Avrupa, savunma doktrinini büyük ölçüde Amerikan "nükleer şemsiyesinin" uygulanabilirliğine dayandırdı. Başka bir deyişle, Sovyet askeri planlamacıları, Amerikan politika yapıcılarının Avrupa'daki konvansiyonel bir askeri çatışmaya ABD'nin uzun menzilli kıtalararası cephaneliğinden yararlanarak yanıt vereceğini varsaymak zorundaydı. Bu tür bir tırmanmanın doğal olarak Sovyet nükleer misillemesini sadece Avrupa'ya değil, aynı zamanda Amerikan topraklarına da davet edeceği gerçeği, Adenauer (bu sayfa) ve de Gaulle (bu sayfa) hakkındaki bölümlerde tartışıldığı gibi, genişletilmiş caydırıcılığın güvenilirliğine ciddi bir baskı uyguladı.

Üstelik 1970'lerin sonlarına doğru Avrupalılar nükleer karşıtı harekete giderek daha fazla ilgi duymaya başlamış ve bu da Avrupalı liderlerin güvenlik politikalarını nükleer caydırıcılığa dayandırmalarını çok daha zorlaştırmıştı. En anlamlı yanıt, nükleer silahsızlanma hareketi için kabul edilemez olan ABD'nin orta menzilli balistik füzelerini Avrupa topraklarına konuşlandırmasıydı. [10] Protestocular Sovyetlerle uzlaşma arayışını ve şüphesiz Doğu-Batı çatışmasında tarafsızlığa doğru bir kaymayı tercih ettiler.

*

Ancak 1970'lerde Britanya için en büyük zorluk, can çekişen ekonomisiydi. Düşük verimlilik ve ağır vergilendirme nedeniyle boğulan Britanya ekonomisi, 1970'lerin büyük bir bölümünde rakiplerinin gerisinde kaldı. Dönemin yüksek enflasyonu, işverenler ve sendikalar arasında çatışmaya yol açtı; işçiler kazançlarının yüksek fiyatlar tarafından tüketildiğini görünce, ücret artışları için baskı yaptılar ve enflasyon döngüsünü yoğunlaştırdılar. Hükümet ile Ulusal Madenciler Sendikası arasındaki bu tırmanan çatışmanın yarattığı gerilim, Heath'in 1 Ocak 1974'ten itibaren üç günlük çalışma haftası ilan etmesine yol açtı. Televizyon yayınları saat 22:30'da kesildi; madenciler grevdeyken kömür tasarrufu sağlamak için elektriğin ticari kullanımı haftada üç günle sınırlandırıldı. Mart başlarında yeni bir İşçi Partisi hükümeti seçildi. Başbakan Harold Wilson, madencilerin ücretlerini derhal %35 oranında artırmayı kabul etti. [11]

Ancak ekonomik kriz daha yeni başlıyordu. 1976'da Britanya, Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) 3,9 milyar dolarlık (2020 dolarıyla yaklaşık 18 milyar dolar) acil kredi almak zorunda kalmanın utancını yaşadı. 1967'ye kadar istikrarlı bir şekilde %2,5 oranında artan tüketici fiyatları, 1975'te %24,2 oranında arttı; bu, Britanya'nın modern ekonomi tarihindeki bir rekordu. Ertesi yıl Britanya ekonomisi istikrar kazanmış gibi görünse de, bu rahatlama kısa sürdü ve muhalefetin yeni lideri Margaret Thatcher için tarihi bir fırsat yarattı.

1978'in sonlarına doğru enflasyon şiddetli bir şekilde geri dönmüştü. Kasım ayında, Ford Motor Company'nin İngiltere'deki operasyonları, grev yapan işçilere %17'lik bir zam verdi; bu, İşçi Partisi hükümetinin (şimdi

James Callaghan liderliğinde) getirdiği %5'lik ücret artışı sınırına aykırıydı. Hükümetin ücret ve fiyat kontrolleri uygulayarak enflasyonla mücadele stratejisi böylece altüst oldu.

Ertesi Ocak ayında, Britanya genelinde sıcaklıklar ortalama olarak donma noktasının altında seyretti ve bu da yirminci yüzyılın en soğuk üçüncü kışı oldu. Ford'un %17'lik zamından cesaret alan kamyon şoförleri, 3 Ocak 1979'da izinsiz bir greve başladı. Sadece işe gelmemekle kalmadılar, aynı zamanda araçlarını kullanarak yolları, limanları ve petrol rafinerilerini bloke ettiler. Kıtlık korkusuyla müşteriler, market raflarını boşalttılar ve bu durum, kıtlığın kendi kendini gerçekleştiren bir kehaneti haline geldi.

Grevler kamu sektörüne yayıldıkça koşullar daha da ağırlaştı: demiryolu hizmetleri durdu; otobüsler atıl kaldı. Londra'nın tiyatro bölgesinin merkezi olan Leicester Meydanı, geçici bir çöplüğe dönüştü. Acil çağrılara cevap verilmedi ve birden fazla yerde ölüler gömülmedi. [12]

Bu, İngiliz liderliğinin, düşüşün düzenli yönetimini temel görevi olarak benimsemiş bir neslinin acı hasadıydı. Bu acınası durumdan kurtulmak için millet çok yakında çok farklı bir lidere yönelecekti.

GRANTHAM'DAN YÜKSELIŞ

1948'de Oxford'dan kimya diplomasıyla yeni mezun olan Margaret Roberts, Imperial Chemical Industries'te (ICI) bir araştırma işine başvurdu. Başvurusu reddedildi. Adaylığına ilişkin iç değerlendirmede şu ifadeler yer alıyordu: 'Bu kadın inatçı, dik başlı ve tehlikeli derecede kendi görüşüne

sahip.' [13] Otuz yıl sonra, Birleşik Krallık halkını uluslarının karşı karşıya olduğu zorlukların üstesinden gelmek için 'bu kadını' seçmeye ikna eden de bu aynı niteliklerin bir ipucu oldu.

1925 yılında Grantham adlı pazar kasabasında doğan Margaret Roberts, sıkı çalışma, dürüstlük ve İncil öğretilerine değer veren katı bir Metodist ailede büyüdü. Pazar günleri tamamen kiliseye ayrılmıştı. Margaret ve ablası Muriel sabahları ibadete ve pazar okuluna katılır, genellikle öğleden sonra ve akşamın erken saatlerinde de bir başka ders ve dua seansı için kiliseye geri dönerlerdi. Babaları Alfred Roberts, Metodist bir vaizdi. Roberts ailesinin evi mütevazıydı; Alfred'in bakkalının üstünde birkaç odadan oluşuyordu ve sıcak su veya kapalı bir banyo yoktu.

Margaret, on birinci doğum gününden kısa bir süre önce, seçkin bir lise olan Kesteven ve Grantham Kız Okulu'na burslu öğrenci olarak kaydoldu ve burada akademik olarak üstün başarı gösterdi. Daha sonraki yaşamında soyluluk unvanı aldığında, kendisini şekillendiren okula bir saygı göstergesi olarak 'Grantham' yerine 'Kesteven Baronesi Thatcher' olarak anılmayı tercih etti. Tam olarak Nisan 1939'da, bu şekillendirici yıllarda, Roberts ailesi, Muriel'in mektup arkadaşı olan Viyanalı on yedi yaşındaki Yahudi bir kız olan Edith Mühlbauer'i aralarına kabul etti. Avusturya'nın Nazi işgalinden kısa bir süre sonra, Edith'in ailesi Alfred Roberts'a onun için vize ayarlayıp ayarlayamayacağını sormak için mektup yazdı ve Edith, daha rahat bir yaşam sürmeden önce kısa bir süre onun ailesiyle yaşadı. Edith'in ailesi daha sonra Avusturya'dan kaçmayı başardı ve sonunda Brezilya'ya yerleşti. Bu ve diğer erken dönem anıları -örneğin Margaret'in annesinin ihtiyaç sahibi ailelere gizlice ekmek dağıtmak için haftalık ekmek pişirme

alışkanlığı- 'komşunu kendin gibi sev' İncil emrinin onun yetiştirilmesindeki kalıcı önemini pekiştirdi. [14]

Lisede gösterdiği üstün akademik performansın ardından Margaret Roberts, Oxford Üniversitesi'ne kabul edildi ve burada Oxford Üniversitesi Muhafazakar Derneği'nin başkanı oldu. Kısa bir süre araştırma kimyageri olarak çalıştıktan sonra avukatlık sınavını geçerek avukat oldu. Ancak, Grantham'daki ailesinin evinden çok uzaklara gitmiş olsa bile, ailesi ve inancı tarafından aşılanan değerleri her zaman içinde taşıdı: disiplin, tutumluluk, şefkat ve pratik destek.

1950'ler Britanya'sında siyasi ortam kadınlar için oldukça elverişsizdi. Bayan Thatcher (1951'de hayat boyu destekçisi olan iş adamı Denis Thatcher ile evlendikten sonra bu unvanı aldı), azmi, kararlılığı ve sağlıklı bir dozda cazibesi sayesinde güvenli bir Muhafazakar Parti koltuğu için adaylığı elde etti ve 1959'da Kuzey Londra'daki bir seçim bölgesinden parlamentoya seçildi.

1960 yılında, otuz dört yaşında, Avam Kamarası önünde ilk konuşmasını yaptı. Konuşmanın amacı iki yönlüydü: birincisi, desteklediği yasayı savunmak ve ikincisi, kendisini meslektaşlarına ve ülkeye tanıtmak. İkinci amacına, herhangi bir giriş veya ön süsleme yapmadan hızla ulaştı. 'Bu bir ilk konuşma,' dedi, 'ama temsil etmekten onur duyduğum Finchley seçim bölgesinin, doğrudan konuya girmekten ve Meclis önündeki meseleye değinmekten başka bir şey istemeyeceğini biliyorum.' [15]

Not almadan konuşan Thatcher, ciddi bir anayasal sorun olarak gördüğü şeyi açıkladı. O dönemde, yerel seçilmiş yetkililerin, halkın yerel yönetim toplantılarına katılmasını engellemek için usulsüzlüklerden yararlanması yaygındı. O zaman olduğu gibi şimdi de yerel konseyler, okulları,

kütüphaneleri, kamu konutlarını ve atık toplama hizmetlerini – günlük yaşamın temel kamu hizmetlerini – denetlemekle sorumluydu. Thatcher, doğrudan erişim olmadan halkın bilgi için yalnızca basına güvenmek zorunda kaldığını, ancak basının da toplantılara katılmasının engellendiğini belirtti. Ona göre, halkın erişimi temel bir ilke meselesiydi:

> İngiltere ve Galler'de yerel yönetimler yılda 1.400 milyon sterlin harcıyor ve İskoçya'da ise yılda 200 milyon sterlinin biraz üzerinde. Bu meblağlar, ulusal bütçeler açısından bile önemsiz değil... Basının kabul edilmesinin ilk amacı, bu paraların nasıl harcandığını bilmemizdir. İkinci olarak, Franks Komitesi Raporu'ndan alıntı yapıyorum: 'Kamuoyuna açıklık, keyfi herhangi bir eyleme karşı en büyük ve en etkili denetimdir.' [16]

Yasa tasarısı kabul edildi ve Birleşik Krallık genelinde yürürlükte kalmaya devam ediyor. Kamu hizmeti kariyeri boyunca mali yönetim temasını tekrar tekrar vurgulayacaktı.

Böylece Thatcher'ın parlamenter merdivendeki yükselişi başladı; her basamağında yetkinliği ve bağlılığı açık bir iz bıraktı. Aynı zamanda, Muhafazakar liderliğin daha ılımlı çizgisiyle sık sık çelişen, siyasi yelpazenin sağında bir pozisyon oluşturuyordu. Kendini 'inançlı bir politikacı' olarak tanımlaması daha sonra ortaya çıkacak olsa da, alışılmadık derecede dürüst tavrı zaten belirgindi. 1968'de seçmenler ve politikacılar arasındaki ilişki hakkında şöyle demişti:

> Seçmen, politikacının sadece oyunu almak için vaatlerde bulunduğundan şüphelenirse, onu hor görür; fakat vaatler yerine getirilmezse, onu reddedebilir. *Partilerin ve seçimlerin, çeşitli vaatlerin rakip listelerinden daha fazlası olduğuna inanıyorum – aslında, eğer öyle olmasaydı, demokrasiyi korumaya değer olmazdı* [vurgu orijinal metinde]. [17]

1970'te Heath önderliğinde Muhafazakar Parti'nin iktidara gelmesiyle Thatcher, eğitim ve bilim bakanı olarak ilk kez kabineye girdi. Hızının yoğunluğu nedeniyle hemen tartışmalara yol açtı. Daha umut vadeden eğitim yatırımları için fonları başka yerlere yönlendirme girişiminde, şişirilmiş bütçeleri kesti; bunlar arasında, özellikle ilkokul çocukları için ücretsiz süt programı da vardı ve bu nedenle "Süt Hırsızı" lakabını kazandı. Ayrıca İşçi Partisi'nin dilbilgisi okullarının kapatılmasını zorunlu kılma girişimini tersine çevirdi ve bilimsel araştırmaları daha rekabetçi hale getirmek için serbest piyasa yasalarının geçirilmesine yardımcı oldu.

Heath'in devletçi uzlaşmaya boyun eğme isteği, Thatcher'ı hayal kırıklığına uğrattı. Ekonomik statükonun sürdürülemez olduğuna ikna olan Thatcher, serbest piyasa düşünce kuruluşu olan Ekonomik İşler Enstitüsü'ndeki arkadaşlarına yöneldi ve onlar da onu Frédéric Bastiat, FA Hayek ve Milton Friedman'ın katkılarıyla tanıştırdılar. Ekonomi alanında böyle bir öz-eğitim almak, herhangi biri için etkileyici bir entelektüel başarı olurdu; orta yaşlı, yerleşik bir politikacı için ise iki kat daha etkileyici. Bu arada, dış politika konusunda da Thatcher'ın içgüdüleri, Heath'in Amerika Birleşik Devletleri ile yakın bir ilişki yerine Avrupa'ya öncelik vermesiyle benzer şekilde ters düşüyordu. [*] Temel farklılıklarını fark eden Thatcher, Heath'in Ekim 1974 genel seçimlerini kaybetmesini bekleyip parti liderliği için ona meydan okudu.

Thatcher'ın, neredeyse kesin olarak kaybedeceği beklentisine rağmen adaylığını koyma kararı, dikkat çekici bir cesaret ve inanç gösterisiydi. Uzun süredir soylu erkeklerin egemenliğinde olan Muhafazakarlar, Şubat 1975'te onu lider seçerek sadece kendilerini değil, Batı dünyasının büyük

bir bölümünü de şaşırttılar. Winston Churchill, Anthony Eden ve Harold Macmillan'ın partisi artık bir bakkal kızının liderliğindeydi.

Thatcher'ın seçiminin yenilik değeri olmasına rağmen, yaygın beklenti görev süresinin kısa süreceği yönündeydi. Başkan Gerald Ford'un ulusal güvenlik danışmanı olarak ben de bu genel kanıdan muaf değildim. Mayıs 1975'te, gelecekte 'büyük bir Muhafazakar lider' olma ihtimali yüksek olduğunu düşündüğüm Winston Churchill'in damadı Christopher Soames'in niteliklerini vurguladım. Mevcut lider için tahminim daha az olumluydu: 'Margaret Thatcher'ın uzun süre görevde kalacağını sanmıyorum.' [18]

Onun geleceğine dair değerlendirmem pek isabetli olmasa da, karakterine dair değerlendirmem daha kalıcı oldu. Thatcher ile ilk kez 1973'te, eğitim bakanlığı görevindeyken tanıştım. Bu görüşme, gelecekteki eşim Nancy Maginnes'in ısrarı üzerine gerçekleşti; Nancy, New York Valisi Nelson Rockefeller için hazırladığı bir eğitim çalışması kapsamında Thatcher'a danışmıştı. Etkilenen Nancy, benim de onunla görüşmemi önerdi.

Heath, o sırada Britanya'yı Amerika Birleşik Devletleri'nden uzaklaştırma çabalarının zirvesindeyken, talebime önemli ölçüde direnç gösterdi. Yine de, bir arkadaşımın aracılığıyla bir araya gelmeyi başardım. Thatcher'ı 1973'ün sonlarında ve Heath'i alt edip parti liderliğini üstlendikten birkaç gün sonra, Şubat 1975'te tekrar görecektim.

İlk görüşmemizden itibaren, Thatcher'ın enerjisi ve kararlılığı, liderlik anlayışını zihnime iyice yerleştirdi. Dönemin neredeyse tüm diğer politikacıları, seçimleri kazanmak için orta noktayı yakalamak gerektiğini savunuyordu. Thatcher ise buna karşı çıktı. Ona göre bu yaklaşım, demokrasinin altını oymak anlamına geliyordu. Orta noktayı aramak

boşluğa yol açardı; bunun yerine, farklı argümanlar çatışmalı ve seçmen için gerçek seçenekler yaratmalıydı.

Gelişen ilişkimizi şekillendirmeye yardımcı olan bir diğer olay da Thatcher'ın Eylül 1977'deki Washington ziyaretiydi. Başkan Jimmy Carter'ın büyük veya küçük 'c' muhafazakarlara karşı tutumu, Nixon'ın İşçi Partisi'ne karşı tutumunu hatırlatıyordu. Buna paralel olarak, Carter'ın Muhafazakar Parti'nin ziyaretçi liderine karşı tutumu doğruydu ancak mesafeliydi. Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinski, Carter'a 'yoğun bir programı olduğunu' öne sürmesini ve Thatcher ile görüşmeyi reddetmesini tavsiye etti; Carter da bunu yaptı. [19] Sonuç olarak, Amerika Birleşik Devletleri'ne duyduğu sıcak duygular göz önüne alındığında, beklediğinden daha az ilgi gördü.

Nancy ve ben, Thatcher'ı bir akşam yemeğe davet ettik; her iki partiden de Washington'ın önde gelen isimleri de aramızdaydı. Bu gayri resmi etkinlik, gelecekteki görüşmelerimizin tonunu belirledi. Başbakan olduktan sonra Thatcher, uluslararası konular hakkında görüş alışverişinde bulunmak veya Dışişleri Bakanlığı'nın hakim görüşlerini doğrulamak için beni genellikle özel görüşmelere davet ederdi (o zamana kadar artık görevde değildim). Başkaları da varsa, genellikle yakın bir yardımcısı olurdu; kabine yetkilileri nadiren toplantılarımıza davet edilirdi. 1984'ten itibaren bu toplantılarda kilit bir figür, İngiltere'nin saygınlığını borçlu olduğu kamu görevlilerinden biri olan Thatcher'ın dış politika danışmanı Charles Powell'dı. [20] Son derece zeki, mütevazı ve gösterişsiz bir şekilde vatansever olan Powell, Helsinki, Washington, Bonn ve Brüksel'e uzanan seçkin bir diplomatik kariyerin ardından Dışişleri Bakanlığı'ndan transfer

edilmişti. Thatcher'ın ömür boyu dostu oldu ve zorlu emeklilik döneminde ona destek verdi.

Thatcher, Muhafazakar Parti lideri olduktan kısa bir süre sonra, Claridge's'te geleneksel bir İngiliz kahvaltısı eşliğinde benimle yaptığı bir görüşmede düşüncelerini özetledi. Açık ve düşünceli bir şekilde, amacının ülkeyi dönüştürmekten başka bir şey olmadığını net bir şekilde ortaya koydu. Bunu, belirsiz bir orta yol izleyerek değil, orta yolun da olaylara onun gibi bakmasını sağlayacak bir program ortaya koyarak yapmayı hedefliyordu. Söylemi ve politikaları, ona göre Britanya'yı durgunluğa mahkum eden ağırbaşlı geleneksel anlayışla gerçek bir tezat oluşturacaktı. Ardından, bir sonraki seçimleri kazandıktan sonra, geleneksel anlayışın, kayıtsızlık doktrininin ve enflasyonun yıkıcı etkilerine, sendikaların gücüne veya devlet işletmelerinin verimsizliğine karşı yaygın pasifliğin üstesinden gelmek için temel reformlar gerçekleştirecekti.

Thatcher için dokunulmaz hiçbir şey yoktu, aşılmaz engellerden bahsetmeye bile gerek yok. Her politika incelemeye tabiydi. Muhafazakarların sosyalizmin pürüzlerini gidermesinin yeterli olmadığını, İngiltere ekonomisi felaket bir şekilde çökmeden önce devleti geri çekmeleri gerektiğini savundu. Dış ilişkiler alanında, deneyimsizliği konusunda son derece dürüsttü ve henüz kendi ayrıntılı fikirlerini formüle edemediğini itiraf etti. Ancak Amerika Birleşik Devletleri ile olan 'özel ilişkiye' tutkuyla inandığını açıkça belirtti.

Görüşlerini olabildiğince açık ve güçlü bir şekilde dile getirerek, siyasi ağırlık merkezini kendi yönüne kaydırmayı amaçladı. Ve İngiliz halkının sağlam ilkeler ile geçici modalar arasındaki farkı anlayacağına güveniyordu. 1983'te verdiği bir röportajda şöyle demişti: 'Eğer görüşlerini

ortaya koyanlar çıkıp “Kardeşlerim, beni takip edin, ben fikir birliğine inanıyorum” deselerdi, hayatta büyük peygamberler, büyük filozoflar, takip edilecek büyük şeyler olmazdı.' [21]

Thatcher'ın görevden ayrılmasından çok sonra ve hayatının geri kalanında görüşmelerimiz devam etti. İlişkimizi bu şekilde tanımlamamın bir noktası var: Amerika Birleşik Devletleri başkanının aksine, İngiliz başbakanının kabineyi geçersiz kılma ve yine de hükümetini sürdürme yeteneği yoktur. Thatcher bu sınırlamaların farkındaydı. Bunu telafi etmek için, vizyonunu ve seçeneklerini görüşmek üzere İngiltere'deki ve dünyanın dört bir yanındaki dostlarını gizlice ziyaret ederdi.

LIDERLIK IÇIN BIR ÇERÇEVE

Thatcher'ın dış politika görüşleri, zaman içinde, özellikle gece geç saatlere kadar brifing belgelerini okuyup not alması gibi olağanüstü titiz çalışma alışkanlıkları ve üniversite profesörleri ve diğer entelektüellerle uzun vadeli eğilimler üzerine hafta sonu seminerleri düzenleme pratiği sayesinde daha da netleşti. Ulus devletin dokunulmaz egemenliği gibi bazı stratejik inançları, ilk görüşmelerimizden itibaren belirgindi. Kendi kaderini tayin hakkının yılmaz bir savunucusu olan Thatcher, vatandaşların kendi hükümet biçimlerini seçme hakkına ve devletlerin kendi adlarına egemenliklerini kullanma sorumluluğuna inanıyordu.

Thatcher için, İngiliz egemenliği, ülkenin eşsiz tarihi, coğrafi bütünlüğü ve şiddetle korunan bağımsızlığıyla ayrılmaz bir şekilde bağlantılıydı. Nadiren soyut terimlerle konuşsa da, pratikte 1648 Vestfalya Barışı'na kadar

uzanan, bireysel ulusların egemenliğinin aralarındaki istikrar için gerekli olduğu daha geniş bir anlayışa bağlıydı. Her ülkenin kendi hukuka dayalı yönetimini sürdürme ve gayrimeşru müdahale olmaksızın kendi çıkarlarına göre hareket etme hakkına sahip olduğuna inanıyordu. Anılarında şöyle demişti: "Uluslararası hukuka güçlü bir şekilde inanmama rağmen, BM'ye gereksiz yere başvurulmasını sevmedim, çünkü bu, egemen devletlerin kendi adlarına hareket etme konusunda ahlaki yetkiden yoksun olduklarını gösteriyordu." [22]

Bu inançların mantığı, Thatcher'ı güçlü bir ulusal savunmaya koşulsuz bir şekilde inanmaya yöneltti. Ona göre, güvenilir caydırıcılık, barışın ve Vestfalya egemenliğinin korunmasının tek gerçek garantisiydi. Pratikte bu, Sovyetler Birliği ile verimli müzakereler yapılabilmesi için Batı askeri yeteneklerinin yeniden tesis edilmesi gerektiği anlamına geliyordu.

Thatcher'ı harekete geçiren unsurlardan biri de, Sovyet yayılmacılığının Batı için varoluşsal bir tehdit oluşturduğuna dair inancından kaynaklanan, güçlü bir anti-komünist inançtı. Komünizmin bireyi boyunduruk altına almasının özünde ahlaksız olduğuna dair inancını dile getirmekten çekinmedi. Kariyeri boyunca liberal demokrasiyi ahlaki açıdan üstün olarak aktif bir şekilde savunarak, özgürlüğün savunucusu olarak ortaya çıktı.

Thatcher'ın idealizmi önemli sınırlamalarla çevriliydi; özellikle de nükleer silahlı Sovyetler Birliği'nin varlığı. Britanya'nın artık İkinci Dünya Savaşı öncesine kıyasla dünyada tek taraflı hareket etme kapasitesi çok daha azdı; ulusal egemenlik ancak Amerika ile yakın iş birliği içinde savunulabilirdi. Churchill'in Amerika Birleşik Devletleri ile özel bir ilişki kurma fikri, önemli bir gerçekçilik unsuru içeriyordu: Britanya, politikalarını Amerika Birleşik Devletleri'ninkilerle yakından uyumlu hale

getirerek etkisini artırabilirdi. Bu tür bir ilişki resmi bir yapı belirtmiyordu, ancak davranış kalıplarını içeriyordu. ABD ve İngiltere, İkinci Dünya Savaşı sırasında yakın istihbarat iş birliği geliştirdi ve Soğuk Savaş sırasında da devam ettirerek Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda'yı Beş Göz istihbarat ittifakına davet etti. Hem ABD hem de İngiltere liderleri, önemli kararlar almadan önce özel olarak yoğun istişarelerde bulunurken, kamuoyunda da tarihi dostluğa övgülerde bulunuyorlardı. İngiliz diplomatlar, kendilerini Amerikan karar alma sürecinin bir parçası haline getirme konusunda son derece yetenekli hale geldiler; hatta Amerikan politika yapıcıları İngiliz ilkelerini göz ardı ederlerse suçluluk duygusu uyandırmayı bile başardılar.

Hiçbir İngiliz başbakanı, Margaret Thatcher'dan daha derin bir transatlantik yönelime bağlı değildi. Muhalefet lideri olarak, Heath yıllarının hayal kırıklıklarının ardından Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkileri yeniden inşa etmeyi kendine misyon edinmişti. Hem Britanya'nın hem de dünyanın iyiliği için ABD liderliğinin vazgeçilmezliğine inanıyordu. Bir keresinde bana söylediği gibi, 'Amerika Birleşik Devletleri'ni zayıflatan her şey özgür dünyayı zayıflatır.' [23] Bu pratik yargının ötesinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin gerçek bir hayranıydı. Birçok ortak değere ve ortak tarihe sahip olan Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık'ın, Batı İttifakı'nı yeniden canlandırmak için ortak bir projeye girişmesi gerektiğine inanıyordu. Onun liderliğinde Britanya, bu ortak girişimde bir yararlanıcıdan ziyade bir ortak haline geldi.

Thatcher'ın liderliği ilkelerle yönetilse de, kararlarının soyut kavramlar tarafından alt edilmesine asla izin vermedi. Gücü, bol miktarda cazibeyle etkili hale getirilmiş, boyun eğmez iradesinde yatıyordu. Bir lider olarak

dehasının bir kısmı, daha büyük vizyonundan vazgeçmeden gerçekliğin gereklerine uyum sağlama yeteneğinde yatıyordu. Değişimi gerçekleştirme kararlılığında, kendi başlarına daha uzun bir sürecin sadece aşamaları olan sonuçları kabul etti. Charles Powell'ın gözlemlediği gibi, 'Mantıklı bir deniz subayı gibi, taktiksel yenilgilerden kaçınmak için ne zaman duman çıkarıp geri çekileceğini biliyordu, ancak her zaman nihai hedefi korudu ve ona ulaşmak için mücadele etti.' [24] Ona göre, kusurlu hareket etmek her zaman hiçbir şey yapmamaktan daha iyiydi.

EKONOMIK REFORMCU

Britanya dışında Thatcher, uluslararası sahnede etkili bir figür olarak hatırlansa da, İngilizler onu öncelikle iç politika reformcusu olarak seçti. Zaferi önceden belirlenmiş değildi: 1978 sonbaharında, İşçi Partisi hükümetinin çöküşüne yol açacak dramatik olaylar öngörülemezdi. Ancak, ekonomi alanındaki kendi kendine edindiği eğitim sayesinde Thatcher, ortaya çıkan siyasi fırsatları değerlendirmek için entelektüel olarak hazırdı. Britanya'nın sorunlarının kaynaklarını anladı ve Mayıs 1979 genel seçimlerinde destek kazanacak ikna edici çözümler önerdi.

Hayek teorisinin titiz standartlarına göre ölçüldüğünde, Thatcher'ın ekonomi programı belki de yavaş ve yarım kalmış bir programdı. Ancak seçim siyaseti bağlamında bakıldığında, yaklaşımı kararlı, alışılmadık derecede denemeye açık ve nihayetinde tarih yazan bir yaklaşımdı. Enflasyonu kontrol altına almaya kararlı olan Thatcher'ın yeni hükümeti,

faiz oranlarını durgunluğa yol açan %17 seviyesine çıkardı; bu, bugüne kadarki en yüksek seviyedir.

Ve durgunluk geldi. 1980'de gayri safi yurtiçi hasıla yüzde 2 oranında daraldı. Yüz binlerce işsiz işçi işsizlik maaşına bağlandı. Ancak kamuoyu ve Muhafazakar Parti içindeki -hatta kabinesindeki- düşünceler reformlarına karşı giderek daha şüpheci hale gelirken, Thatcher çelik gibi kararlılığını korudu. Başlangıçta, özel hayatında kamuoyu önündeki kadar tutarlı değildi, ancak yavaş yavaş siyasi kararlılığı galip gelmeye başladı. Maliye Bakanı Geoffrey Howe'un reform önerilerini destekledi ve istihdam bakanı Jim Prior gibi uzlaşmacı politikacıları hayal kırıklığına uğrattı. Yön değiştirmesi için yoğun kamuoyu baskısına rağmen, Ekim 1980'deki yıllık Muhafazakar Parti konferansında şunları söyledi: "Hanımefendi geri adım atmayacak." Hayek'in konu hakkındaki düşüncelerini yankılayan –ancak buna daha keskin bir ton, eşit ölçüde ahlaki ve vatanseverlik katan– Thatcher, enflasyonu ulusal çıkarlara yönelik bir tehdit olarak gördü: 'Enflasyon, işgalci ordular kadar kesin bir şekilde ulusları ve toplumları yok eder,' dedi Muhafazakarlara. 'Enflasyon, işsizliğin anasıdır. Tasarruf edenlerin görünmez hırsızıdır.' [25]

Thatcher, ön sonuçlar popüler olmasa bile para politikasını değiştirmedi. Bu azmi, özellikle ABD'de faiz oranlarının bağımsız bir merkez bankası tarafından belirlenmesinin aksine, Thatcher'ın İngiltere'sinde faiz oranlarını belirleme sorumluluğunun nihayetinde Hazine'ye (1997'ye kadar) ait olması ve dolayısıyla doğrudan başbakana bağlı olması göz önüne alındığında daha da dikkat çekiciydi. [*]

1982 yılına gelindiğinde, İngiliz ekonomisi yeniden büyümeye geçmişti. Ancak işsizlik 1984 yılına kadar artmaya devam etti; bu yıl Thatcher, tüm

siyasi becerisini, öngörüsünü ve soğukkanlılığını sergilemesini gerektiren bir başka iç krizle karşı karşıya kaldı.

Mart 1984'te, Ulusal Madenciler Sendikası (NUM) başkanı Arthur Scargill, İngiltere'nin devlet tarafından işletilen madenlerini yönetmekle görevli yasal kuruluş olan Ulusal Kömür Kurulu'na karşı grev ilan etti. Thatcher döneminde Kurul, en az verimli kömür ocaklarını kapatmıştı. Scargill, sendika üyelerinin onay oylamasını hiç yapmamış olsa da, grev bir yıl boyunca devam etti. Grev süresince, grevci madencilerin greve katılmayan madencilerin iş yerlerine girmesini engellemek için tasarladıkları mobil protestolar olan "uçan grev gözcüleri" ile yaşanan şiddetli çatışmalarda binden fazla polis memuru yaralandı.

Madencilere yönelik kamuoyu desteği yaygın olsa da, grevden kaynaklanan şiddet ve Scargill'in grevi başlatmadan önce oylama yapmaması da kamuoyunda büyük bir hoşnutsuzluk yaratmıştı. On yıl önce Heath'in başına gelen tuzağa düşmemeye kararlı olan Thatcher, kendi konumunu korumasını sağlayan bir kömür stoklama politikası başlatmıştı. Sonuç olarak, Britanya'nın elektrik şebekesi, önceki madenci grevlerinde yaşanan elektrik kesintilerini yaşamayacaktı. Aylar geçtikçe, madenciler yavaş yavaş işlerine geri dönmeye başladılar.

Grev sırasında bir ara, geleneksel bir Muhafazakar ve aileye ait bir yayınevinin varisi olan eski Başbakan Harold Macmillan ile kahvaltı yaptım. Macmillan, bana madencilerin grevi sırasında Thatcher'ın cesaretini onayladığını ve başka seçeneği olmadığını söyledi. Yine de 'Ben asla bunu yapmaya cesaret edemezdim' diye itiraf etti ve Birinci Dünya Savaşı'nda genç bir subay olarak Fransa siperlerinde madencilerin 'babalarını ve

dedelerini' siperlerden gönderdiğini hatırladığını açıkladı. [26] Thatcher'ın şimdi yürüttüğü insan dayanıklılığı savaşını yönetmeye gönlü el vermezdi.

Mart 1985'te, 26 milyon iş günü kaybından sonra grev sona erdi. Samuel Taylor Coleridge'in siyaseti meslek edinenler için bir 'halk vaazı' olan *Devlet Adamının El Kitabı'nda* , Romantik şair, 'Büyüklerle tanışma şerefine nail olanların, ulusal olayları gerçek yakın nedene, baskın kamuoyu durumuna değil, belirli kişilere atfetme konusunda yaygın bir zaafı vardır' diye gözlemliyor. [27] Yine de, Thatcher'ın durumunda, olayları şekillendirmek ve sonunda kamuoyunun duygularını kendi tarafına çekmek için çoğu zaman kamuoyuna meydan okumaya hazırdı.

Thatcher'ın reformları Britanya'yı geri dönülmez şekilde değiştirdi. Başbakanlığı sırasında Muhafazakarlar döviz kontrollerini sona erdirdi, sabit işlem komisyonlarını kaldırdı ve Britanya'nın borsasını yabancı yatırımcılara açtı; bu da 'Büyük Patlama' olarak bilinen ve 1980'lerin sonuna doğru Britanya'yı uluslararası bir finans merkezi haline getiren bir süreçti. Muhafazakar politikalar ayrıca kamu harcamalarını da kısıtladı, ancak bunları tamamen azaltmayı başaramadılar. Gelir ve yatırım vergileri düştü; tüketim vergisi arttı. British Telecom, British Airways, British Steel ve British Gas'ın tamamı özelleştirildi. Hisse senedi sahibi olan Britanyalıların sayısı neredeyse dört katına çıktı. [28]

Thatcher, özelleştirme mantığını kamu konutlarına da uygulamaya kararlıydı. Bir milyondan fazla belediye konutunda oturan kiracının uygun şartlarda ev sahibi olmasını sağlayan bir "satın alma hakkı" programı kurdu. "Mülk sahibi demokrasi" sloganlarını operasyonel politikalara dönüştürerek, işçi sınıfının servet edinmesine yardımcı oldu. Yeni ev sahiplerinin birçoğu Muhafazakar Parti seçmeni oldu ve bu da iyi

politikanın yeni siyasi seçmen kitleleri oluşturabileceği ilkesini gösterdi. Eleştirmenler onu Viktorya dönemi değerlerini savunmakla suçladığında, Thatcher suçlamayı onlara yöneltti:

> Winston [Churchill] bunu en iyi şekilde ifade etti. Yukarı doğru, geçmişi ne olursa olsun herkesin tırmanabileceği bir merdiven istersiniz, ama aynı zamanda kimsenin altına düşemeyeceği temel bir güvenlik ağı da. İşte bu İngiliz karakteridir...
>
> Merhamet, kalkıp pazarda hükümetlerin ne yapması gerektiği hakkında bir konuşma yapıp yapmamanıza bağlı değildir. Merhamet, kendi hayatınızı nasıl yönetmeye hazır olduğunuza ve sahip olduklarınızdan ne kadarını başkalarına vermeye hazır olduğunuza bağlıdır. [29]

Thatcher, savunduğu ilkelere göre yaşadı. Serbest piyasaların ateşli bir savunucusu olan Thatcher, hükümetinin sosyal hizmetlerin kalitesini iyileştirmesinden de gurur duyuyordu. Bu, özellikle Başbakan Clement Attlee'nin savaş sonrası İşçi Partisi reformlarının en önemli eseri olan Ulusal Sağlık Hizmeti'ne (NHS) yaklaşımında belirgindi. Piyasa temelli çözümlere olan güçlü tercihine rağmen, Thatcher hiçbir zaman NHS'yi özelleştirmeyi ciddi olarak düşünmedi. Bunun yerine, başka yerlerdeki harcamaları kısarken, NHS'nin finansmanını *artırdı* . Bunun, özel teşebbüsün serbest bırakılmasıyla yaratılan zenginlik sayesinde mümkün olduğunu belirtmekten çekinmedi:

> Ulusal Sağlık Hizmeti bizimle güvende... sosyal hizmetlerdeki bu performans, ihtiyaç duyduğumuz zenginliği yaratacak verimli ve rekabetçi bir endüstri olmadan asla elde edilemezdi. Verimlilik, merhametin düşmanı değil, müttefikidir. [30]

Thatcher, yıllarca süren belirgin ulusal gerilemenin ardından yüksek makama gelmişti. Enflasyon 1980'de %18 iken, görevden ayrıldığı 1990 yılına kadar %8'e düşmüştü. 1993'ten 2020'ye kadar ise büyük ölçüde %2

civarında kaldı. Benzer şekilde, işsizlik 1984'teki yaklaşık %12'lik zirve noktasından 1990'da %7'ye düşerken, aynı dönemde gelirler kişi başına 7.805 dolardan 19.095 dolara (rakamlar 2020 doları cinsindendir) iki katından fazla artmıştı. 1983'te yaklaşık 100.000 işçi Britanya'yı terk ederken, 1990'da yıllık 200.000'den fazla işçi geliyordu. [31] İşçi anlaşmazlıkları nedeniyle kaybedilen iş günü sayısı 1979'da 29,5 milyondan 1990'da 1,9 milyona düştü . [32] Britanya sadece yeniden çalışmaya başlamakla kalmadı, aynı zamanda Thatcher ve yetenekli yardımcıları tarafından tasarlanan ekonomik dönüşüm Britanya'nın dünyadaki konumunu da yeniden kazandırdı.

Thatcher'ın ekonomik reformlarının başarısı, ona güçlü bir siyasi pozisyon kazandırdı; dış politika hedeflerine ulaşmak ve savunma harcamalarını artırmak için daha fazla kaynak ve esneklik sağladı. Ekonomi iyileştikçe, Muhafazakar Parti'yi art arda üç seçim zaferine taşıdı. Öte yandan, Thatcher, sonuç vermeye başladıktan sonra bile, ekonomik reformları lehine geniş bir fikir birliği kazanmayı asla başaramadı. Birçok kişi tarafından hayranlıkla karşılandı, bazıları tarafından sevildi, ancak reform dönemindeki çabaları nedeniyle işçi sınıfının ve sol eğilimli entelektüellerin büyük bir kısmı tarafından nefretle karşılandı. 1988'de, Thatcher'ın soğuk kalpli olduğu algısı, yaygın protestolara yol açan ve nihai siyasi düşüşüne katkıda bulunan 'topluluk vergisi'ni (yerel yönetimi finanse etmek için uygulanan sabit bir vergi) benimsemesiyle yeniden canlandı.

Buna karşılık, Thatcher, ortanca seçmenin ve siyasi elitlerin ekonomik görüşleri üzerinde kalıcı bir etki yarattı. Tony Blair'in 'Yeni İşçi Partisi' hükümeti 1997'de -Thatcher'ın görevden ayrılmasından yedi yıl sonra-

iktidara geldiğinde, soldan bu büyük dönüşün temelini attığı için ona bir tebrik mektubu yazdım:

> Sizi İngiliz seçimlerinde İşçi Partisi'nin zaferi nedeniyle tebrik edeceğimi hiç düşünmemiştim, ancak devriminizi Blair'in programından daha fazla doğrulayacak bir şey hayal edemiyorum. Bana göre bu program, sizden önceki Muhafazakar hükümetten çok daha sağda yer alıyor. [33]

Thatcher, görevden alınmasına neden olan koşullardan dolayı acı çekmeye devam etse de, bu vesileyle neşesini korudu. 'Bence analiziniz doğru,' diye yanıtladı, 'ama siyasi rakibini seçilebilir hale getirmek ve sonra seçtirmek, aklımda olan strateji değildi!' [34]

Blair'in göreve gelmesinden iki hafta sonra -ve sol kanadının büyük şaşkınlığına rağmen- Thatcher'ı 10 Downing Street'te çaya davet etti. [35] Görünüşte, toplantının amacı yaklaşan bir Avrupa zirvesiyle ilgili tavsiyesini almak olsa da, açıkça kişisel bir hayranlık unsuru da vardı. [36] Benzer şekilde, on yıl sonra, Blair'in halefi Gordon Brown, başbakan olarak ilk üç ayında benzer bir daveti uzatmayı özellikle istedi. O vesileyle, Thatcher'ın başbakanın konutundan elinde bir demet çiçekle ayrıldığı görüldü. [37] Bu, 1970'lerin kasvetli yıllarında ortaya koyduğu hedefi gerçekleştirdiğinin kanıtıydı: yeni bir merkez oluşturmak.

EGEMENLİĞIN SAVUNMASINDA: FALKLAND SAVAŞI

Thatcher, yakın veya uzak olsun, dünyadaki İngiliz çıkarlarını savunmayı ve Britanya'nın Atlantik İttifakı'nı sürdürme kapasitesini korumayı görevi olarak görüyordu. Bu konularda İngiliz bakış açısını ifade etmede etkiliydi, yurt dışında İngiliz işletmeleri için fırsatlar peşinde koşmada amansızdı ve

İngiliz vatandaşlarını savunmada tavizsizdi. Nisan 1982'de, Arjantin'in 1833'ten beri İngiliz toprağı olan Falkland Adaları'nı işgal etmesiyle bu inançları doğrultusunda hareket etme isteği sınandı. Egemenliğin -yani, tanımlanmış bir bölge içindeki nihai otoritenin- anlamını koruması için harekete geçmesi gerekiyordu. Daha sonra yazdığı gibi, Arjantin saldırısı 'Britanya'nın onur krizi'ni içeriyordu. [38]

Ancak, kurucu belgelerinde Vestfalya devletler arası egemen eşitliğini benimsemiş olan BM içinde, Thatcher'ın egemenlik savunması yine de tartışmalıydı. Sömürgeciliğe karşı çıkarak bağımsızlıklarını kazanmış birçok yeni BM üyesi için, Arjantin'in Falkland Adaları'nı ele geçirmesi, uzun zamandır gecikmiş bir sömürgesizleştirme olayı gibi görünüyordu. Bu nedenle, Vestfalya sisteminin birçok üyesinin bile, Güney Atlantik'teki az nüfuslu bazı adalarda söz konusu olan mesele hakkındaki Thatcher'ın görüşünü desteklemesi olası değildi. Dahası, Ronald Reagan'ın Thatcher'a duyduğu büyük saygıya ve İngiltere ile uzun süredir devam eden ilişkiye rağmen, Amerikan yönetimi kararsızdı ve NATO içindeki destek de ılımlıydı. Buna karşılık, Fransız Cumhurbaşkanı François Mitterrand, Thatcher'ın argümanının geçerliliğini gördü ve ona şu güvenceyi verdi: 'Bu tür saldırganlığa karşı muhalefetinizi başkalarının da paylaştığını anlamalısınız.' [39]

Eleştirmenler, Thatcher'ın Falkland krizi sırasındaki davranışını uzlaşmacı olmayan, her türlü uzlaşma çabasına kulak tıkayan ve kendi iradesini dayatma konusunda inatçı olarak nitelendirdiler. Aslında, Thatcher'ın bu çatışma sırasındaki davranışı, ilkelere bağlı kalma kararlılığına dayanıyordu, ancak aynı zamanda özellikle Washington ile

ilişkilerde, nesnel gerçekliğin diplomatik esneklik gerektirdiği durumları zekice anladığını da yansıtıyordu.

Falkland Adaları, Arjantin anakarasından yaklaşık 300 mil açıkta yer almaktadır. Stratejik önemi, Amerikan kıtasının güney ucu olan Cape Horn'a yakınlığından ve Macellan Boğazı ile birlikte Atlantik ve Pasifik arasında tarihi bir geçit olmasından kaynaklanmaktadır. 18. yüzyılda, adaların kontrolü Fransa, İngiltere ve İspanya arasında bir anlaşmazlık konusuydu; koloni, çeşitli Avrupa savaşlarının sonucuna bağlı olarak sık sık el değiştirdi. 1830'ların başlarında, adalar yeni bağımsız Arjantin'in başkenti Buenos Aires'ten yönetiliyordu. İngiltere, Ocak 1833'te adaları işgal etti ve o tarihten sonra sürekli olarak elinde tuttu. Bu nedenle, 1980'lerin başlarında, Falkland Adalılar, Arjantin egemenlik iddiasını sürdürürken bile, uluslararası hukuka göre yaklaşık 150 yıldır İngiliz Krallığı'nın tebaasıydı.

Aralık 1981'de ekonomik kaos ve iç savaşa varan şiddet olayları ortamında askeri darbeyle Arjantin'in başkanı olan General Leopoldo Galtieri, ülkenin Falkland Adaları üzerindeki uzun süredir devam eden iddiasını kesin bir dille savunarak halk desteğini artırmaya karar verdi. 2 Nisan 1982'de Arjantin, az savunulan adaları işgal etti ve hızla ele geçirdi.

İşgal haberi İngiliz hükümetini şok etti. Thatcher daha sonra, "İnanamadım," diye yazdı ve ısrarla, "Bunlar bizim halkımız, bizim adalarımızdı." dedi. [40] Ancak harekete geçme içgüdüsü danışmanlarından pek destek görmedi. Dışişleri Bakanlığı diplomatik bir yol görmedi ve Savunma Bakanı John Nott, yaklaşık 7.000 mil uzaklıktaki adaları geri almak için askeri harekatın imkansız olduğunu belirtti.

Liderliğin nihai işlevi, çalışanları mümkün olduğunu düşündüklerinin ötesine taşımaktır. Kendine özgü içsel güvenini kullanarak Thatcher,

hükümetini ileriye doğru itti. Nott'a 'Onları geri almak zorunda kalacaksın' dedi. Nott bunun yapılamayacağında ısrar edince, Thatcher sadece 'Yapmak zorunda kalacaksın' diye tekrarladı. [41]

Thatcher'ın "hayır" cevabını kabul etmeme kararlılığı, Birinci Deniz Lordu Sir Henry Leach'in bir çözüm yolu bulmasıyla doğrulandı. Leach, önemli riskler taşısa da, işi yapabilecek bir deniz görev gücü oluşturmasını tavsiye etti. Thatcher da gerekli hazırlıkları yapması için ona talimat verdi. Bu karar onu hiçbir şekilde askeri bir çözüme bağlamasa da, Thatcher'ın şüpheci kabine üyeleri ve Amerikalı müttefikleri tarafından ortaya atılan diplomatik seçenekleri tüketirken böyle bir olasılığı korudu.

Bir strateji belirledikten sonra Thatcher, bunu uygulamaya koymakta hiç vakit kaybetmedi. İlkelerini kamuoyuna açıkladı ve onları savunmak için ciddi bir yemin etti. İşgalden sonraki gün, bir Cumartesi günü, Avam Kamarası'nda acil bir tartışma düzenlendi. Thatcher düşüncelerini açık bir şekilde şöyle ifade etti: 'Uzun yıllardan beri ilk kez, İngiliz egemen toprakları yabancı bir güç tarafından işgal edildi... Meclise Falkland Adaları ve bağlı bölgelerinin İngiliz toprakları olarak kaldığını söylemeliyim.' Kısacası, bu bir sömürge meselesi değil, Britanya'nın ulusal öz saygısına ve egemenliğine yönelik bir meydan okumaydı. Meydan okurcasına şu sonuca vardı: 'Hiçbir saldırganlık ve hiçbir işgal bu basit gerçeği değiştiremez. Hükümetin amacı, adaların işgalden kurtarılmasını ve mümkün olan en kısa sürede İngiliz yönetimine geri verilmesini sağlamaktır.' [42]

Thatcher, geri çekilme olasılığını ortadan kaldırarak kararlılığını kesin bir şekilde ortaya koymuştu.

Thatcher, Britanya'nın en güçlü ve önemli müttefiki olan Amerika Birleşik Devletleri'nden olumlu bir tepki bekliyordu. Ancak Washington'ın

tutumu, bundan çok daha çelişkili çıktı.

1980'de Ronald Reagan'ın başkan seçilmesiyle güçlenen İngiliz-Amerikan ilişkisi, 1982'nin başlarında iyi bir durumdaydı. Reagan ve Thatcher ilk kez 1975'te, Thatcher parti lideri olduktan kısa bir süre sonra ve Reagan 1976 Cumhuriyetçi başkanlık ön seçimlerinde kampanya yapmaya hazırlanırken bir araya geldiler. Bu görüşme büyük bir başarı oldu. Benzer ideolojik yörüngelerin ürünleri olan iki lider adayı, birçok politika konusunda hemfikir olduklarını gördüler. Ayrıca kişisel düzeyde de bağlantı kurdular: Reagan, kısa bir süre sonra ona şöyle yazdı: "Lütfen bilin ki, burada, 'kolonilerde' coşkulu bir destekçiniz var." [43]

Reagan göreve geldikten sonra transatlantik bağlar daha da güçlendi. Şubat 1981'de Thatcher, Reagan'ın Washington'ını ziyaret eden ilk Avrupalı müttefik oldu ve Beyaz Saray'da görkemli bir devlet yemeğine katıldı; ve alışılmadık bir diplomatik onur olarak, Thatcher ertesi akşam İngiliz büyükelçiliğinde Reagan için bir iade yemeği düzenledi. Reagan, günlüğünde o geceyi hatırlayarak, bunun 'gerçekten sıcak ve güzel bir olay' olduğunu belirtti ve ekledi: 'Başbakan, ailesi ve bizim aramızda gerçek bir dostluk olduğuna inanıyorum - kesinlikle biz böyle hissediyoruz ve eminim onlar da öyle hissediyorlar.' [44] Görev süresinin başlarında Reagan, Thatcher'ın ekonomik reformlarını destekledi ve ikisi Doğu-Batı ilişkilerine daha iddialı bir yaklaşım benimsemekte birlikte hareket etti.

Washington ve Londra arasındaki yenilenen sıcaklığa rağmen, ABD Arjantin ile de önemli bağlarını sürdürdü. Reagan döneminde Arjantin cuntasıyla ilişkiler geliştirildi ve Buenos Aires, Nikaragua'daki Sovyet destekli Sandinista rejimine karşı anti-komünist muhalif güçlere (Kontralar) yardım etmek için açık ve daha sonra gizli çabalarda Washington'a katıldı.

Bazı ABD liderleri, Falkland çatışmasında İngiltere'ye herhangi bir destek gösterisinin Arjantin ile bu ortak girişimi tehlikeye atacağından ve Amerika'nın az gelişmiş Üçüncü Dünya ile olan konumunu zayıflatacağından korkuyordu. Bu durum, CIA'nın Galtieri hükümetinin askeri bir yenilgiye uğraması durumunda, muhtemelen 'SSCB ile askeri bağlar kuracak son derece milliyetçi bir askeri rejim' tarafından değiştirileceği uyarısıyla daha da karmaşık hale geldi. [45]

Bu çelişkili baskılar karşısında, ABD yönetimi bölünmüş ve bazen çelişkili bir yol izledi. Kararlı bir muhafazakâr olan Caspar Weinberger'in yönetiminde, Pentagon, çatışmanın başından itibaren İngiltere'ye çok ihtiyaç duyulan geniş bir askeri malzeme tedariki sağladı. Bu yardımın büyük bir kısmı gizlice gerçekleşti; bunun en önemli nedenlerinden biri de Dışişleri Bakanı Alexander Haig liderliğindeki Dışişleri Bakanlığı'nın İngiltere'ye kamuoyu önünde destek verilmesine karşı çıkmasıydı. Arjantin ile bir kopuşu önlemek isteyen Haig, arabuluculuk girişiminde bulundu. Sempatisi İngilizlerden yana olsa da, Reagan, Haig'in Londra ve Buenos Aires arasındaki mekik diplomasisine razı oldu.

Haig bana planlarını anlattığında, Ortadoğu'da mekik diplomasisi yürütme geçmişime rağmen, içten içe ciddi şüphelerimi dile getirdim. O zamanlar mekikler sadece birkaç yüz mil uzaklıktaki başkentler arasındaydı; Güney Atlantik krizinde ise başkentler neredeyse 7.000 mil uzaklıktaydı. Ortadoğu'da kararlar bir gecede alınabiliyor, beklenmedik durumlara göre ayarlamalar yapılabiliyordu ve her iki taraftaki yetkililer de ilerleme kaydetmeye kararlıydı. Buna karşılık, hem Thatcher hem de cunta Falkland krizinde uzlaşmayı engelleyen sabit pozisyonlar almıştı. Büyük olasılıkla Thatcher, arabuluculuğu büyük ölçüde Amerikan isteklerini

karşılamak ve filosuna Falkland açıklarındaki sulara ulaşması için zaman tanımak amacıyla kabul etti. Arabuluculuk, İngiliz egemenliğine dair görüşünü zedeleyecek bir tehdit oluşturduğunda, şüphesiz ki bunu reddederdi.

Thatcher, Amerika Birleşik Devletleri'nin sorgusuz sualsiz İngiltere'nin tarafını tutacağını bekliyordu. Bu nedenle Haig'in çabaları, hoş karşılanmayan bir şok etkisi yarattı. İngiliz egemenliğinin Falkland Adaları'na iade edilmesi gerektiği yönündeki görüşünün doğruluğuna ikna olmuş olsa da, artık uzlaşma önlemlerini değerlendirmek zorundaydı. Arabuluculuk yoluyla bir çözüm için Amerikan önerilerini dinlemeyi ve çözümün mutlaka askeri nitelikte olması gerektiği konusunda kamuoyu önünde ısrar etmemeyi kabul etti. Ancak, bu tür diplomatik girişimler sürdürülürken bile, 5 Nisan'da İngiliz deniz kuvvetlerinin görev gücünün gönderilmesi, Arjantin üzerindeki baskının artmasını sağladı. Amerikan kamuoyunun -ve ayrıca geniş desteği koruma ve ülke içinde esneklik görünümünü sürdürme ihtiyacının- son derece farkında olan Thatcher, Falkland Adaları'nı BM vesayeti altına alma gibi çeşitli seçenekleri değerlendirdi.

Nisan ayı sonunda, Arjantin'in uzlaşmaz tavrı nedeniyle mekik diplomasisi çöktü. Askeri çatışma olasılığı arttıkça, müzakere yoluyla bir çözüm bulma baskısı da yoğunlaştı. Mayıs ayı başlarında Londra'ya yaptığım bir ziyarette, Thatcher'ın diplomatik esnekliğinin sınırlarını deneyimledim.

Falkland krizinden aylar önce, Dışişleri Bakanı Lord Carrington tarafından İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın kuruluşunun 200. yıldönümünü kutlamak üzere bir konuşma yapmaya davet edilmiştim. Ancak belirlenen

tarihte Carrington artık görevde değildi. Dışişleri Bakanlığı'nın Falkland işgalini öngörememesi veya önleyememesi, Muhafazakar Parti'nin arka sıralarında büyük bir öfkeye yol açmıştı. Uzun süredir devam eden ancak evrensel olarak uygulanmayan bir geleneği yansıtarak, Carrington hükümetin başarısızlıklarının sorumluluğunu üstlenmeyi ve böylece başbakanı ve kabineyi bir bütün olarak korumayı seçmişti. Onurun özü olan Carrington'ın kişisel olarak bir suçu yoktu. Görev anlayışına göre, istifa tek uygun hareket tarzıydı. [*]

Aslında, krize yol açan yılda Carrington, Arjantin saldırganlığını davet eden İngiliz kararına kararlılıkla karşı çıkmıştı: Savunma Bakanı Nott tarafından yılda yaklaşık 2,5 milyon dolar tasarruf sağlayacak bir maliyet düşürme önlemi olarak önerilen, buz kıran gemi HMS *Endurance'ın* Falkland bölgesinden çekilmesi planı. Carrington, Arjantin'in bu kararı 'Falkland Adaları'na desteği azaltmaya yönelik kasıtlı bir İngiliz politikasının aşaması' olarak yorumlayacağını savundu. [46] 9 Şubat 1982'de Avam Kamarası'nda HMS *Endurance* üzerine yapılan bir tartışmada Thatcher, Carrington'ın görüşünden ziyade Nott'un görüşünü destekleyerek akıllıca davranmadı. Ancak Güney Atlantik'teki caydırıcılığı zayıflatmanın bedeli ağır oldu; Falkland Savaşı'nın maliyeti toplamda 7 milyar doları aştı. Tarihçi Andrew Roberts'ın karar hakkında yazdığı gibi: 'Gerçeğin, nispeten yüksek savunma harcamalarının paranın karşılığını fazlasıyla verdiğini bu kadar açık bir şekilde gösterdiği nadirdir, çünkü savaş her zaman caydırmadan çok daha pahalıdır.' [47]

Carrington'ın ayrılmasının ardından, Dışişleri Bakanlığı'nın iki yüzüncü yıl kutlamaları yeni dışişleri bakanı Francis Pym'in yönetiminde gerçekleşti. Beş yıl önce görevimden ayrılmış olduğum için özel bir sıfatla ziyarette

bulunuyordum, ancak yine de resmi nezaket gösterildi – Pym ve üst düzey yetkililerle öğle yemeği, ardından Thatcher ile ikindi çayı.

Öğle yemeğinde, Haig görüşmelerinden ortaya çıkan olası uzlaşmalar üzerine odaklanıldı. Ayrıntılar konusunda bir fikir birliği yoktu ve bir tür uzlaşma dışında alternatif bir yol önerisi de yoktu. 10 Downing Street'te çay içerken, Thatcher'a yeni yaklaşımlardan hangisini tercih ettiğini sordum. "Hiçbir uzlaşma kabul etmeyeceğim!" diye gürledi, "Nasıl söylersin, eski dostum? Nasıl böyle şeyler söyleyebilirsin?" O kadar öfkeliydi ki, bu fikrin benim değil, baş diplomatının fikri olduğunu açıklamaya cesaret edemedim.

Thatcher, pozisyonunun ilke ve strateji meselesi olduğunu açıkladı. Bu nedenle, en yakın müttefikinin İngiliz topraklarına yönelik sebepsiz bir saldırıya karşılık arabuluculuk teklif etmesinden duyduğu hayal kırıklığını dile getirdi. O akşamki "Ortaklık Üzerine Düşünceler" başlıklı konuşmamda, Falkland krizi konusunda Thatcher'ın pozisyonunu destekledim. Amerika Birleşik Devletleri'nin, 1956'da Süveyş konusunda yaptığı gibi, yakın bir müttefikini terk etmesi akıllıca olmazdı:

> Yakın bir müttefikin hayati önem taşıdığını düşündüğü bir konuda stratejik konumu veya özgüveni zayıflatılmamalıdır. Bu, günümüzde de azımsanmayacak bir öneme sahip bir ilkedir. Bu anlamda Falkland krizi sonunda Batı'nın birliğini güçlendirecektir. [48]

Yine de, Thatcher'da zaman zaman olduğu gibi, başlangıçta direndiği fikirler daha sonra görünürde kabul görme noktasına ulaşıyordu. Bu, Falkland Adaları konusundaki tutumu için de geçerliydi. Arjantin'in karşılık verme konusunda aptalca bir şekilde çok az işaret göstermesine rağmen, müzakere pozisyonunun adım adım gelişmesine izin verdi. 17 Mayıs'ta BM Genel Sekreteri Javier Pérez de Cuéllar aracılığıyla iletilen ve son İngiliz

teklifi olarak tanımlanan teklife gelindiğinde, [49] Thatcher, Arjantin'in çekilmesi karşılığında adaların BM yönetimine bırakılmasına izin vermeyi kabul etmişti; Falkland egemenliğinin kendisi gelecekteki bir müzakere konusu olacaktı. Büyük ölçüde Amerikan desteğini korumak için yapılan bu tavizler, onu başlangıçtaki statüko ante'yi geri getirme konusundaki ısrarından önemli ölçüde uzaklaştırmıştı.

"Nihai" teklifi soğuk, rasyonel bir analize mi dayanıyordu? Yoksa Thatcher'ın tavrında Makyavelci bir unsur mu vardı? Müzakereler boyunca Arjantin'in uzlaşmaz tavrına tanık olduktan sonra, Galtieri'nin teklifini kabul etme olasılığının düşük olduğu sonucuna varmış olabilir. Teklif ayrıca, o zamana kadar Falkland Adaları'na yaklaşan filonun kabul edilemez kayıplar vermesi durumunda bir yedek plan da olabilirdi. Böylesine belirsiz bir sonuçla ve BM arabuluculuğunda bir çözümün sağlayacağı üstünlüğü elde etme arayışında, önemli bir risk üstlendi.

Buenos Aires teklifini kabul etmiş olsaydı, Avam Kamarası'nı böyle bir anlaşmayı kabul etmeye veya BM'yi anlaşmazlık çözüldükten sonra yönetimini İngiltere'ye devretmeye ikna etmek için çok büyük bir mücadele vermek zorunda kalacaktı. Bu gerçekleşmiş olsaydı, inanıyorum ki müzakereleri, İngiliz görev gücünün İngiliz egemenliğini yeniden tesis etme yönündeki ilk hedefine ulaşmasını sağlayacak bir zemine oturtabilirdi. Neyse ki, bu kumar işe yaradı: 18 Mayıs'ta Arjantinliler İngiliz teklifini kesin bir dille reddetti. Üç gün sonra İngiliz kuvvetleri saldırıya geçti.

Çatışmalar başladıktan sonra, İngiliz zaferi hiçbir şekilde garanti değildi. Olağanüstü uzun ikmal hatları ve sınırlı yerel kaynaklarla, İngiliz görev gücü oldukça savunmasızdı. Dahası, Arjantin Fransa'dan bir dizi Exocet füzesi edinmişti ve bu da İngiliz gemilerine ağır kayıplar verdiriyordu.

HMS *Hermes* veya HMS *Invincible* uçak gemilerinden herhangi birinin kurban gitmesi durumunda, İngilizlerin durumu tehlikeli bir hal alacaktı.

Thatcher bu tehlikelerin ve olası insan kayıplarının fazlasıyla farkındaydı. Kamuoyuna amansız bir sertlik imajı yansıtırken, özel hayatında her kaybı derinden hissediyordu. Yetkili biyografi yazarı, bir Arjantin saldırısı haberinin ardından Denis Thatcher'ın karısını yataklarının kenarında oturmuş, ağlarken bulduğunu kaydediyor: 'Ah hayır, ah hayır! Bir gemi daha! Bütün genç adamlarım!' [50] Savaşın sonuna kadar, İngiltere'nin şehit düşen askerlerinin ailelerine 255 el yazısı mektup göndermişti. [51]

Thatcher'ın savaş zamanı lideri olarak çalışma biçimi, parametreler belirlemek ve ardından amirallerin kampanyayı uygun gördükleri şekilde yönetmelerine izin vermek, aynı zamanda da sarsılmaz bir siyasi destek sağlamaktı. Bu parametrelerden biri, İngiliz hükümeti tarafından 30 Nisan'da ilan edilen Falkland Adaları'nı çevreleyen 200 deniz mili yasak bölgesiydi. Bu bölge içinde, herhangi bir Arjantin gemisine önceden haber verilmeksizin saldırılabilirdi. Bu kural kısa süre sonra test edildi ve bir karar verilmesi gerekti: 1 Mayıs'ta, Arjantin kruvazörü *General Belgrano'nun* yasak bölgenin kenarından geçtiği görüldü. Ertesi gün, Thatcher, *Belgrano'nun* o zamandan beri bölgenin yaklaşık 40 mil dışına çıkmış olmasına rağmen, batırılmasını emretti. [52] 300'den fazla Arjantinli denizci öldürüldü. Kararı büyük tartışmalara yol açsa da, *Belgrano'nun* konumu, Falkland Adaları'na yaklaşan İngiliz görev gücü için gizli bir tehdit oluşturuyordu.

Kara savaşının ilk günü olan 21 Mayıs'ın sonuna kadar 5.000 İngiliz askeri adalara çıkarma yapmıştı. Bu noktadan itibaren, ateşkes için artan uluslararası baskıya rağmen Thatcher'ın tutumu sertleşti. İngiliz kanı artık

karada olduğu kadar denizde de dökülmüşken, temel tutumuna geri döndü ve egemenliğin tam olarak iade edilmesinden başka hiçbir şeye razı olmadı.

Bu tutum, yönetimin Latin Amerika müttefiklerinden çatışmayı sona erdirme yönünde artan baskı altında olduğu Washington'da hoş karşılanmadı. Bir an için, İngiliz egemenliğinin talepleri ABD ulusal çıkarlarının sınırlarını aşmış gibi görünüyordu. 31 Mayıs'ta, İngiliz kuvvetleri adaların başkenti Port Stanley'e doğru ilerlerken, Başkan Reagan, Thatcher'ı arayıp merhamet göstermesi için yalvarmaya ikna edildi. Thatcher taviz vermedi: "Adaları şimdi teslim etmiyorum," dedi Reagan'a. "Arjantinliler geri çekilmeden sessizce ateşkes altında ayrılmak için en iyi gemilerimden ve en iyi canlarımdan bazılarını kaybetmedim." [53] Söylem bombardımanı devam ederken, Reagan argümanın özüne itiraz etmemeyi seçti. ABD, İngiliz ilerlemesini yavaşlatmak için daha fazla çaba göstermedi. ABD-İngiltere ilişkisinin temelindeki gücün bir başka göstergesi olarak, eski ABD Deniz Kuvvetleri Bakanı John Lehman tarafından daha sonra ortaya çıkarıldı ki, Reagan, Kraliyet Donanması'nın bir uçak gemisinin kaybı durumunda, ABD'nin, İngiltere'nin dikey kalkış yapabilen Sea Harrier savaş uçaklarını barındırabilecek amfibi bir saldırı gemisi (veya helikopter gemisi) olan USS *Iwo Jima'yı* ödünç vereceğini bile kabul etmişti. Reagan, Savunma Bakanı Caspar Weinberger'e, 'Maggie'ye işini halletmesi için gereken her şeyi verin' demişti. [54]

Şiddetli çatışmaların ardından Arjantin işgal güçleri 14 Haziran'da teslim oldu. Britanya'nın zaferi tamdı ve paha biçilmez bir sembolik değere sahipti. Thatcher'ın ülke içinde uygulamaya koyduğu kararlı ekonomik reformlarla birlikte ele alındığında, Falkland zaferi Britanya'nın dünya sahnesindeki konumunu fiilen dönüştürdü. Kendi ifadesiyle:

> Artık geri çekilen bir ulus değiliz. Bunun yerine, yurt içindeki ekonomik mücadelelerde doğan ve 8.000 mil ötede test edilip doğruluğu kanıtlanan yeni bir güvene sahibiz... Britanya'nın geçmiş nesiller boyunca onu ateşleyen ve bugün eskisi kadar parlak bir şekilde yanmaya başlayan o ruhu yeniden canlandırdığına seviniyoruz. [55]

Amerika Birleşik Devletleri'nde tepki daha kararsızdı. Reagan'ın Thatcher'ın politikasına boyun eğmesi, Arjantin ile ilişkileri zedeledi ve Arjantin Washington ile işbirliğini aniden sonlandırdı. Ancak diğer ülkeler için genel tablo daha olumluydu. Thatcher, savaş alanında güvenilirliğini göstererek Batı'nın Soğuk Savaş'taki elini de güçlendirmişti. Politikası, sömürge sorunları ile stratejik zorluklar arasında önemli bir ayrım yapmış ve Falkland Adaları'nı açıkça ikinci kategoriye yerleştirmişti.

HONG KONG ILE ILGILI MÜZAKERELER

Falkland Savaşı'ndan kısa bir süre sonra Thatcher, Britanya'nın açıkça sömürgeci geçmişinden kaynaklanan bir sorunla yüzleşmek zorunda kaldı: Hong Kong'un geleceği.

Hong Kong adası 1842'den beri İngiliz toprağı olarak kurulmuş olsa da, onu çevreleyen Yeni Bölgeler, Çin'den alınan doksan dokuz yıllık bir kira sözleşmesinin parçası olarak İngiltere tarafından yönetiliyordu ve bu sözleşme 1997'de sona erecekti. Pekin, bu düzenlemelerle ilgili İngiltere'nin tarihsel iddialarını reddederek, *her iki* bölgenin de 1997 yılına kadar Çin kontrolüne geçmesi konusunda ısrar etti; bu tarih, Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) Chiang Kai-shek'in milliyetçi güçlerine karşı kazandığı zaferin ellinci yıldönümünü kutlamasından iki yıl öncesine denk geliyordu.

Çin, Hong Kong ve Yeni Bölgeler'deki İngiliz yönetimini tarihsel bir sapma olarak görüyordu. İngilizlerin pozisyonu üç anlaşmaya dayanıyordu: Çin'in Hong Kong adasını süresiz olarak devrettiği Nanjing Antlaşması (1842); Çin'in benzer şekilde komşu bir yarımadayı devrettiği Kowloon Sözleşmesi (1860); ve Yeni Bölgeler'in doksan dokuz yıllığına kiralandığı Hong Kong Bölgesi Genişletme Sözleşmesi (1898). Bu nedenle Thatcher, İngiltere'nin iddialarının uluslararası hukuka göre haklı olduğuna inanıyordu. Ancak Çin'in bakış açısına göre, bu anlaşmalar baskı altında imzalanmıştı ve bu da İngiltere'nin iddialarını, Londra'nın adaları zorla ele geçirmesinden daha meşru kılmıyordu.

Çin'in bu konudaki düşüncesine aşinaydım; bunu, 1949-1975 yılları arasında Mao Zedong döneminde Çin'in baş diplomatı ve sembolik hükümet başkanı olan Zhou Enlai ile yaptığım görüşmelerde ve daha kapsamlı olarak 1978-1989 yılları arasında Çin'in en üst düzey lideri olan Deng Xiaoping ile yaptığım görüşmelerde duymuştum. Esas olarak ABD-Çin ilişkilerini ele alan bu görüşmelerde Hong Kong konusu sadece yüzeysel olarak gündeme geldi. Deng, Çin'in müzakerelerde sabırlı olacağını ancak egemenlik konusunda taviz vermeyeceğini, bunu Çin topraklarının dokunulmazlığıyla özdeşleştirdiğini açıkladı. Bununla birlikte, Tayvan ile yeniden birleşmeyi kolaylaştıracaksa, Hong Kong için bir dereceye kadar özerkliğe razı olabileceğini belirtti.

1982 yılına gelindiğinde, Yeni Bölgeler kira sözleşmesinin 1997 son tarihi yaklaşırken, Çin, müzakereleri Hong Kong adasını da kapsayacak şekilde genişletme niyetini kamuoyuna açıkladı. Falkland Adaları'ndaki başarısından güç alan Thatcher, özellikle Hong Kong'un kendisiyle ilgili

olarak, İngiliz egemenliğinin herhangi bir şekilde teslim edilmesine karşı kesin bir tavır almıştı.

Thatcher, İngiliz vatandaşlarının Komünist Parti yönetimine teslim edilmesine de kesinlikle karşıydı. Çin, Sovyet veya başka herhangi bir komünist sistemin bireysel özgürlüğü baltaladığına olan inancı nedeniyle, Pekin'in Hong Kong vatandaşlarının haklarını koruyacağına güvenilemeyeceğini düşünüyordu. Bir keresinde bana Deng Xiaoping'in yapabileceği büyük zulümden şikayet etmişti; [56] Hong Kong'da (kulak misafiri olmaktan kaçınmak için özel bir uçakta yapılan) başka bir toplantıda, Çin liderliğine genel olarak olumsuz bakış açısı konusunda bana hiçbir şüphe bırakmadı.

Ancak Thatcher'ın siyasi seçenekleri sınırlıydı. Falkland Adaları'nın aksine, askeri bir çözüm olasılığı yoktu; Halk Kurtuluş Ordusu'na karşı Hong Kong savunulamazdı. Bir çözüm müzakereler yoluyla bulunmalıydı; ancak arka planda, iki tarafın çıkmaza girmesi durumunda Çin'in sorunu tek taraflı olarak çözme gücüne sahip olduğu gerçeği de vardı.

Thatcher'ın taktiği, esnekliği her zaman saklı tutmaktı. İlk görüşmelerde egemenlik konusunu tartışmaktan kaçındı ve bunun yerine İngiltere'nin Hong Kong'u yönetmeye devam edeceğine dair Çin'den bir taahhüt istedi. Bu düzenlemenin, o dönemde Hong Kong'un refahı için hayati önem taşıyan ve 1997'den sonra da önemli olmaya devam edecek olan uluslararası işletmelerin güvenini korumanın tek yolu olduğunu savundu.

Eylül 1982'de Thatcher bu duyguları Pekin'e taşıdı. Ancak Deng ve Başbakan (ve daha sonra Komünist Parti Genel Sekreteri) Zhao Ziyang ile gergin geçen görüşmelerde Çin gerçekleri hakkında bir ders aldı. Hem kamuoyu önünde hem de özel olarak, egemenlik meselesinin müzakere

edilemez olduğu ve İngiliz yönetiminin devamının da söz konusu olmadığı kendisine bildirildi. Pekin, Hong Kong'un kapitalist sisteminin devam etmesine izin verecekti, ancak yalnızca Çin'in himayesi altında. Bir İngiliz yetkilinin daha sonra belirttiği gibi, Çinliler için, 'İşin özüne inildiğinde, egemenlik refahtan daha öncelikliydi.' [57]

Thatcher'ın tutunabileceği pek fazla umut ışığı yoktu. Deng ile yaptığı görüşmeden sonra, Halk Büyük Salonu'nun merdivenlerinden sendeleyerek indi. Çin batıl inancına göre bu kötü bir alametti. On gün içinde Hong Kong borsası yaklaşık yüzde 25 oranında düştü.

Thatcher'ın ilk tepkisi, Kasım ayında 10 Downing Street'te yapılan bir çalışma yemeğinde şahit olduğum üzere, daha da derine inmek oldu. Toplantının amacı, İngilizlerin 'Hong Kong'un geleceği konusunda Çinlilerle müzakerelerimizde nasıl en iyi şekilde hareket edebileceğimiz' hakkındaki görüşlerimi öğrenmekti. [58]

Hatırladığım kadarıyla, tartışmanın özü oldukça farklıydı. İngiliz yetkililer daha önce Thatcher'a Hong Kong üzerindeki egemenliğin devredilmesi gerektiği görüşlerini bildirmiş olsalar da, Thatcher bunun farkında olduğunu kesinlikle göstermedi. Başlangıçta, egemenliğin devredilmesini kesinlikle reddetti ve Hong Kong'dan asla vazgeçmeyeceğini ısrarla belirtti. Adanın kendine özgü İngiliz-Çin yaşam tarzıyla birlikte teslim edilmesine karşı her içgüdüsü direniyordu. Bu pozisyonunda yaptığı ilk değişiklik, İngiltere'nin yalnızca Yeni Bölgeler üzerinde müzakere edeceği yönündeydi; burada, Hong Kong üzerindeki mülkiyet hakkının aksine, İngiltere'nin yalnızca süresi dolmak üzere olan bir kira hakkı bulunuyordu.

Bu vesileyle akşam yemeği arkadaşlarımız arasında Dışişleri Bakanı Pym, Dışişleri Bakanlığı Daimi Müsteşarı Sir Antony Acland ve Hong Kong Valisi Sir Edward Youde vardı. Diplomatlar Thatcher'ın argümanlarını ele aldılar. Başbakanın şiddetli eleştirilerinin dalga dalga yemek masasına yansımasına rağmen, diplomatların kararlı ısrarlarına hayran kaldım. Ne Dışişleri Bakanlığı heyeti ne de Youde geri adım atmadı. İngiliz iç tartışmasına katılmasam da, Thatcher'ın olası özerklik hakkındaki sorusuna cevap verdim. Deng ile yaptığım görüşmeleri yansıtarak, Çin'in Tayvan'ın geleceği için "Tek Ülke, İki Sistem" ilkesinin güvenilirliğini sağlamak amacıyla Hong Kong için bir miktar özerklik korumakta çıkarı olabileceğini belirttim. Ancak Deng, bence egemenlik ilkesinden taviz vermezdi. Akşamın büyük bir kısmı geçtikten sonra, yavaş yavaş, başbakanın geri adım attığına dair birkaç ipucu fark edildi. Yemeğin sonunda Thatcher, çok isteksizce de olsa, tüm paketin görüşmeye açık olacağını, yani Hong Kong adası ve Kowloon'un geleceğinin Yeni Bölgeler'in geleceğiyle birlikte müzakere edilebileceğini kabul etti.

Bu akşam yemeğini, Thatcher'ın Hong Kong müzakereleri sırasındaki evriminin bir özeti olarak hatırlıyorum. Falkland krizinde olduğu gibi, her türlü tavizden kaçınmaya çalıştı, ancak nihayetinde tavizleri araştırmayı kabul etti. Bu seferki fark, tavizlerinin sadece beceriksiz bir düşmana karşı taktiksel manevralar olmaması ve Hong Kong'da hiçbir İngiliz filosunun günü kurtaramayacak olmasıydı.

Mart 1983'te Thatcher kararını verdi. Zhao'ya özel olarak yazdığı mektupta, İngiltere ve Çin arasında Hong Kong'un refahı ve istikrarını sağlayacak gelecekteki idari düzenlemeler konusunda bir anlaşmaya varılabilirse, Hong Kong'un tamamının egemenliğinin Çin'e geri verilmesini

İngiliz parlamentosuna tavsiye etmeye hazır olduğunu belirtti. Bu yazışma, ardı ardına gelen ve zorlu tavizler gerektiren resmi görüşmelerin önünü açtı; bu tavizler arasında İngiltere'nin, Çin'in 1997'de Hong Kong ile olan idari bağının tamamen kesilmesi şartını kabul etmesi de yer alıyordu.

Thatcher anılarında, Deng Xiaoping ile yaptığı ve müzakerelerinin gerginliğini ortaya koyan bir konuşmayı şöyle aktarmıştır:

> Çinlilerin isterlerse bugün Hong Kong'u geri alabileceklerini söyledi. Ben de bunu gerçekten yapabileceklerini, onları durduramayacağımı söyledim. Ancak bu, Hong Kong'un çöküşüne yol açacaktı. Dünya, İngiliz yönetiminden Çin yönetimine geçişin ardından neler olacağını görecekti... İlk defa şaşırmış gibi görünüyordu. [59]

Aralık 1984'te Thatcher ve Zhao, egemenliğin 30 Haziran 1997'de devredilmesini öngören Çin-İngiliz Deklarasyonu'nu imzaladılar. Anlaşma, egemenliğin sabit koşullarını ele almanın yanı sıra, benzersiz bir şekilde, bölgenin bir İngiliz malıdırından Çin devletinin teorik olarak özerk bir bileşenine dönüşmesini sağlayacak elli yıllık bir süreci de içeriyordu. Anlaşmaya göre, devir teslimin tamamlanmasıyla birlikte, Çin'in Hong Kong üzerindeki egemenliği, elli yıllık bir süre boyunca "özerklik"in koşullu ve öznel şartıyla birlikte var olacaktı. Ancak ikisi arasında herhangi bir çatışma olması durumunda, Çin egemenliğinin üstün gelmesi kaçınılmazdı. Dolayısıyla, elli yıllık Hong Kong anlaşmasının işlevsel başarısı, tüm tarafların şartlarına uyduğu algısına bağlıydı.

Ancak anlaşma taslağı hazırlanırken bile iki tarafın algıları farklıydı ve bu farklılıklar zaman geçtikçe daha da pekişti. Elli yıllık özerklik döneminin sonunda nihai geçişin sorunsuz olup olmayacağı, Çin'in o noktaya kadar olan evriminin İngiliz mirasıyla uzlaştırılabilir olup

olmadığına bağlıydı. Çin ise, sömürgeciliğin kalıntıları olarak gördüğü siyasi kurumlarla Hong Kong'un nihai olarak geri dönüşünü kabul etmeye pek yanaşmıyordu.

Hong Kong'un kurumlarının geçici olarak korunması, sakinleri için bir düzeyde demokratik katılımı sağladı ve bölgenin zenginliğinin temeli olan finans merkezine olan güveni yeniden tesis etti. Anlaşma kesinlikle Thatcher'ın istediği şey olmasa da, durumu makul bir şekilde değerlendirmişti. Daha sert bir tutum, İngilizleri önemsizliğe mahkum etme riskini taşırdı; daha uzlaşmacı bir yaklaşım ise Hong Kong'un özerklik umutlarını muhtemelen tamamen baltalardı.

İngiliz müzakereciler için Thatcher'ın uzlaşmazlığı önemli bir avantajdı. Deneyimli müzakereciler, herhangi bir anlaşmanın onayını alması gereken, görünüşte mantıksız bir üçüncü tarafı kendi taraflarına almaktan başka çareleri yoktur. Thatcher bu rolü ustaca oynadı ve müzakerecilerinin, güçlü bir başbakanla ters düşme korkusunu dile getirirken, belirli noktalarda anlaşmaya varma isteklerini Çinli muhataplarına güvence vermelerine olanak sağladı – ki başbakanın bu konudaki inançları iyi biliniyordu.

Thatcher'ın yöntemi – müzakerecilerinin elini güçlendirmek için kamuoyunda sergilediği uzlaşmaz tavır ve iki tarafın da müreffeh bir Hong Kong'a olan ortak çıkarlarını güvence altına almak için yaptığı özel diyalog – kırılgan bir durum üzerinde İngiliz etkisinin bir ölçüde korunmasını sağladı. Bu duruşu ayrıca, İngiltere'nin çok daha zayıf bir konumda olduğu anlaşmazlıklarda bile, daha fazla zorlanamayacağı bir nokta olduğunu gösterdi. İngiliz yönetiminin son yıllarında, görevden ayrıldıktan sonra sık sık Hong Kong'a döndü ve Hong Kong'un devredilmesinden önce kolonide

daha temsili kurumlar ve süreçler oluşturma çabalarında Hong Kong'un son İngiliz valisi Chris Patten'i güçlü bir şekilde destekledi.

Diplomatik anlaşmalar genellikle uzun ömürlülük güvenceleriyle tamamlanır. Hong Kong'un özerkliğinin evrimi, İngiliz beklentilerini karşılamadı. Thatcher ve baş müzakerecileri, İngiliz tipi kurumları ve yasal süreç kavramlarını korumaya derinden bağlıydılar ve bunları beceri ve Thatchervari bir kararlılıkla takip ettiler. Öngörülen elli yılın yirmi iki yılı boyunca süren bir özerklik tanımı elde ettiler. Özerklik düzenlemesi, Çin'in iç siyasi evriminin, Deng tarafından "Tek Ülke, İki Sistem" kavramı formüle edildiğinde hakim olan beklentilerden giderek uzaklaşması nedeniyle sona erdi. Ve herhangi bir sömürge toprak devrinde, alıcı ülke sömürgecilerden kalan mirastan ziyade kendi gidişatına daha çok odaklanır.

Egemenlik ve özerklik arasındaki bu çatışmada, özerklik ciddi şekilde kısıtlanmıştır. Hong Kong'un geleceği üzerinde beliren belirsizlikler, Thatcher'ın Deng'e yaptığı uyarıyı hatırlatıyor: Özgürlük tehdit edildiğinde, ekonomik dinamizm uzun süre devam edebilir mi? Diğer sorular da kaçınılmaz olarak ortaya çıkıyor. Anlaşmalar erken feshedildiğinde, stratejik güven devam edebilir mi? Hong Kong'un evrimi, Çin ile Batı demokrasileri arasındaki gerilimleri daha da artıracak mı? Yoksa Hong Kong'un dünya düzeni ve siyasi birlikte yaşama üzerine bir diyalogda yer bulabileceği bir yol bulunacak mı?

ŞIDDET MIRASIYLA YÜZLEŞMEK: KUZEY İRLANDA

Margaret Thatcher'ı en çok etkileyen devlet meselelerinden biri, 1921'de İrlanda'nın bölünmesinden sonra Birleşik Krallık'ın bir parçası olarak kalan altı bölgeden oluşan Kuzey İrlanda'daki çatışmaydı. Ancak paradoksal olarak, başbakanlığı döneminde hiçbir büyük mesele bu kadar çok özgüven eksikliğine yol açmadı.

Thatcher, İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun (IRA) yıldırma taktiklerine boyun eğmeyi reddetti ve Kuzey İrlanda'nın İrlanda Cumhuriyeti'ne (yirmi altı güney bölgesinden oluşuyordu) dahil edilmesi talebini boşa çıkardı. Zirve diplomasisi yoluyla, Britanya ve İrlanda Cumhuriyeti arasındaki ilişkileri büyük ölçüde onardı. 1985'te, Kuzey İrlanda'nın çoğunlukla Protestan Birlikçileri ile çoğunlukla Katolik Milliyetçileri arasındaki şiddetli, on yıllarca süren çatışma olan 'Sorunlar'a son vermeyi amaçlayan dönüm noktası niteliğindeki İngiliz-İrlanda Anlaşması'nı sağladı.

Thatcher'ın eylemleri, Mayıs 1979'da başbakan olmadan sadece birkaç hafta önce, Kuzey İrlanda'dan sorumlu devlet sekreteri olacak olan Airey Neave'in IRA'nın bir ayrılıkçı grubu tarafından suikaste uğraması göz önüne alındığında daha da dikkat çekiciydi. Bu yakın kişisel dostunun ve İkinci Dünya Savaşı kahramanının öldürülmesi, Thatcher'ın Kuzey İrlanda'ya nasıl yaklaşılacağına dair temel içgüdülerini yeniden teyit etti: güvenliği güçlendirirken İrlanda Cumhuriyeti'ni terörizmle mücadele etmeye zorlamak. Teröristlerin stratejik bir mantık izlediğini anlamıştı. Daha sonra durumu değerlendirirken, yaklaşımlarını 'siyasi amaçlara ulaşmak için şiddetin ve şiddet tehdidinin hesaplı kullanımı' olarak tanımladı ve şunları belirtti: 'IRA örneğinde bu amaçlar, Birleşik Krallık

içinde kalma isteğini gösteren Kuzey İrlanda halkının çoğunluğunu, tüm İrlanda'yı kapsayan bir devlete zorlamaktır.' [60]

Kuzey İrlanda'da, diğer yerlerde olduğu gibi, terörizm zayıfların yöntemiydi. IRA'nın destekçileri, İngiliz hükümetini ya taviz vermeye ya da Kuzey İrlanda'daki Katolik azınlığı daha da Milliyetçi kampa itecek acımasız bir aşırı tepkiye kışkırtmak için gösterişli şiddet kullanarak bunu yapmaya çalışan azınlığın da azınlığıydı. Neave'in öldürülmesi Thatcher'ı sarsamadı; onun sempatisi Kuzey İrlanda'nın Protestan ve Birlikçi çoğunluğuyla sıkı sıkıya birlikteydi - bu görüş, İkinci Dünya Savaşı sırasında tarafsızlığı nedeniyle İrlanda Cumhuriyeti'ne karşı süregelen kininden kaynaklanıyordu. [61]

27 Ağustos 1979'da IRA, yeni başbakanı iki ek sınava tabi tuttu: önce Kuzey İrlanda'daki Warrenpoint kasabası dışında bir pusu kurarak on sekiz İngiliz askerini öldürdü, ardından Kraliçe'nin kuzeni ve eski savunma kurmay başkanı Lord Mountbatten'ı suikastle öldürdü. Bu saldırının kurbanları arasında sadece Mountbatten değil, aynı zamanda on dört yaşındaki torunu, on beş yaşındaki kayıkçısı ve Dul Leydi Brabourne da vardı. Ölenler için yas tutmasına rağmen, Thatcher kışkırtılmayı reddetti. Bunun yerine, hükümetine barışçıl bir sonuca ulaşmak için İrlanda hükümetiyle düzenli görüşmelerine devam etme yetkisi verdi.

Bir yıl sonra, IRA bu devam eden müzakerelere bir engel daha çıkardı. 27 Ekim 1980'de, Kuzey İrlanda'daki Maze hapishanesindeki IRA mahkumları açlık grevine başladı. İşçi Partisi hükümetinin, Heath'in iki yıl önce bu mahkumlara verdiği 'özel kategori statüsünü' ellerinden aldığı 1976 yılından beri çeşitli protestolar devam ediyordu. Belki de mahkumlar şimdi Thatcher'ın Muhafazakar selefinin örneğini izleyeceğini umuyorlardı, ancak

Thatcher hemen tehlikenin ne olduğunu kavradı: mahkumların 'siyasi mahkum' olarak muamele görme talebine boyun eğmek, davalarını meşrulaştıracak ve hapishanenin etkin kontrolünü zorlaştıracaktı. [62]

Birleşik Krallık'ın dış istihbarat servisi (MI6), Aralık 1980'in başlarında IRA ile olan gizli bağlantısını sessizce yeniden etkinleştirdiğinde, bazı IRA liderlerinin grevin sona ermesinden yana olduğunu öğrendi. Bu bilgi Thatcher'a iletildi. IRA ile doğrudan konuşmaya istekli olmasa da, açlık grevi sona ererse, IRA üyesi olsun ya da olmasın, Kuzey İrlanda'daki *tüm* mahkumlara hafta sonları bir araya gelme özgürlüğü ve iş günlerinde "sivil tipte kıyafetler" giyme özgürlüğü gibi "insani" tavizler vermeye hazır olduğunu söyledi. [63] 18 Aralık'ta mahkumlar grevi sonlandırdı ve Thatcher hükümeti yeni önlemleri duyurdu. Grev sonucunda hiçbir mahkum ölmedi ve Thatcher'ın baskı altında istikrarlı olma konusundaki itibarı arttı.

Ancak bu sakinlik uzun sürmedi. 1 Mart 1981'de, Maze'in IRA mahkumlarının yirmi altı yaşındaki lideri Bobby Sands, IRA mahkumlarının siyasi mahkum olarak muamele görmesi talebini yineleyerek bir açlık grevi daha ilan etti. Thatcher bundan etkilenmedi. Thatcher, 5 Mart'ta Belfast'ta yaptığı bir konuşmada, "Siyasi cinayet, siyasi bombalama veya siyasi şiddet diye bir şey yoktur," diyerek ısrar etti ve "Sadece suç teşkil eden cinayet, suç teşkil eden bombalama ve suç teşkil eden şiddet vardır. Bu konuda taviz vermeyeceğiz. Siyasi statü olmayacak." dedi. [64] Savaş hatları çizilmişti.

Ardından, IRA için olağanüstü bir şans eseri, Kuzey İrlanda'da milliyetçi ağırlıklı bir seçim bölgesinde bir parlamento koltuğu boşaldı. Sands adaylığını açıkladı ve hapishane hücresinden, 1955'ten beri İngiliz Parlamentosu'nda koltuk kazanan milliyetçi Sinn Féin partisine bağlı ilk

aday oldu. İkinci açlık grevi 5 Mayıs'ta ölümüyle sonuçlandığında, Kuzey İrlanda genelinde isyanlar çıktı ve Thatcher hükümeti üzerindeki baskı arttı. Belfast'taki cenaze törenine on binlerce kişi katıldı.

Diğer mahkumların açlık grevi yaz boyunca devam etti. Katolik Kilisesi ve ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Tip O'Neill'in ek baskısına rağmen Thatcher, İngiliz kamuoyunun geniş desteğini alan tutumunu korudu. Avam Kamarası'ndaki soru-cevap oturumunda Sands'in kaderi hakkında sorulan sorulara, sert bir şekilde şu yanıtı verdi: 'Bay Sands hüküm giymiş bir suçluydu. Kendi hayatına son vermeyi seçti. Bu, örgütünün kurbanlarının çoğuna izin vermediği bir seçimdi.' [65] Toplamda on mahkum öldü ve geri kalanlar 3 Ekim'de pes etti. Thatcher, büyük bir metanetle merhameti göreve feda etmişti.

1981-1982 yılları arasında BM Güvenlik Konseyi'nin geçici üyesi olan İrlanda, BM'de Falkland Savaşı'nı sert bir şekilde eleştirerek Birleşik Krallık ile ilişkilerine zarar vermişti. Buna rağmen Thatcher, güven artırıcı müzakereleri sürdürmek için üst düzey kamu görevlilerine yetki verdi. İrlanda'nın kabine sekreterleri Dermot Nally ve İngiltere'nin kabine sekreterleri Robert Armstrong, Thatcher ve İrlandalı mevkidaşı tarafından 1981'de kurulan İngiliz-İrlanda Hükümetlerarası Konseyi'nin yönetim kuruluna başkanlık etti. Nally ve Armstrong'un azmi ve özverisi, ilişkinin zorlu dönemlerden geçmesine yardımcı oldu. Başlangıçta pek bir şey başarılamadı, ancak Haziran 1983 seçimleri Muhafazakarların parlamentodaki çoğunluğunu genişlettikten sonra, Thatcher ve İrlanda başbakanı Garret FitzGerald düzenli olarak iletişim kurarak, Eylül ayında Maze hapishanesinden otuz sekiz mahkumun kaçması ve Aralık ayında IRA'nın Londra merkezindeki Harrods mağazasına düzenlediği ve üçü polis

memuru olmak üzere altı kişinin öldüğü, doksan kişinin de yaralandığı bombalı saldırı gibi zorlukların üstesinden gelmeyi başardılar.

12 Ekim 1984 sabahının erken saatlerinde IRA tarafından yerleştirilen bir başka bomba Brighton'daki Grand Hotel'i yerle bir ettiğinde, Thatcher, ertesi günkü Muhafazakar Parti konferansı için konuşmasını düzenlemeyi yeni bitirmiş olarak süitinde uyanıktı. Yara almamış ama toz içinde kalmış halde, lacivert bir takım elbise giydi ve saat 4'te kameralara konuşuyordu. Ulusa, "Konferans her zamanki gibi devam edecek" diye bilgi verdi. [66] Ertesi öğleden sonra kürsüde bulunması, saldırının başarısızlığının kanıtıydı:

> Bu, sadece konferansımızı bozmak ve sona erdirmek için yapılan bir girişim değil; Majestelerinin demokratik olarak seçilmiş hükümetini sakatlamak için yapılan bir girişimdi. Hepimizin paylaştığı öfkenin boyutu buydu ve şimdi burada -şok olmuş ama sakin ve kararlı bir şekilde- toplanmış olmamız, bu saldırının başarısız olduğunun değil, terörizm yoluyla demokrasiyi yok etme girişimlerinin de başarısız olacağının bir işaretidir. [67]

Olay yerine koşan ilk müdahale ekiplerine teşekkür ettikten sonra Thatcher, acı çekenlere başsağlığı dileklerini iletti ve ardından, tipik olarak lafı dolandırmayan bir üslupla, konuşmasının 'her zamanki gibi işler'i kapsayacağını duyurdu: 'bir iki dışişleri meselesi' ve 'özel olarak ele alınmak üzere seçilen iki ekonomik konu - işsizlik ve madenciler grevi'. [68] Konuşmasının hemen ardından, hastaneye kaldırılan bombalama kurbanlarını ziyaret etti.

IRA, saldırının sorumluluğunu üstlendiği açıklamasında, "Bugün şanssızdık," dedi, "ama unutmayın, biz sadece bir kez şanslı olmalıyız. Siz her zaman şanslı olmalısınız." [69] Saldırıda bir milletvekili de dahil olmak

üzere beş kişi öldü ve otuz kişi yaralandı, bazılarının durumu çok ağırdı. Bombacılar onun yeri hakkında daha doğru istihbarata sahip olsaydı, başbakan muhtemelen aralarında olurdu.

Thatcher, IRA'nın kendisine yönelik suikast girişiminin İrlanda Cumhuriyeti ile müzakereleri tehlikeye atmasına izin vermeyi reddetti. Kısa bir aradan sonra zirveler yeniden başladı. 25 Temmuz 1985'e kadar İngiliz kabinesi, Anglo-İrlanda Anlaşması taslağını onaylamıştı. Temel formül, İngiltere'nin İrlanda'ya Kuzey İrlanda işlerinde resmi bir danışma rolü vermesine karşılık, Dublin'in (1937 İrlanda Anayasası'nın 2. ve 3. maddelerinde kodlanmış olan) eyaleti geri alma hırsını dizginlemeyi kabul etmesiydi.

Anlaşmayı imzalayarak FitzGerald ve Thatcher gerçeği kabul ediyorlardı. İrlanda, "Kuzey İrlanda'nın statüsündeki herhangi bir değişikliğin ancak Kuzey İrlanda halkının çoğunluğunun rızasıyla gerçekleşebileceğini" resmen kabul etti ve şu anda bu çoğunluğun Birleşik Krallık'ta kalmayı tercih ettiğini belirtti. [70] Britanya, eyaletin önemli Katolik azınlığı nedeniyle İrlanda Cumhuriyeti'ne Kuzey İrlanda'da önemli bir etki uygulama fırsatı verileceğini kabul etti. Anlaşmanın önemi, İrlanda'nın etkisini İngiliz egemenliğini zayıflatmadan meşru kanallara - yeni Hükümetlerarası Konferans gibi - yönlendirmesinde yatıyordu.

Avam Kamarası, anlaşmayı 473'e 47 oyla onayladı; bu da Kuzey İrlanda Birlikçilerinin anlaşmayı reddetmesi kadar ezici bir İngiliz desteğini gösteriyordu. Thatcher ve FitzGerald, belgeyi 15 Kasım 1985'te Kuzey İrlanda'daki Hillsborough Kalesi'nde resmen imzaladılar. Sonraki aylarda, Protestan çoğunluğa sahip Ulster bölgelerinde gösteriler patlak verdi ve en sert eleştiriler Thatcher'a yöneltildi. [*] İngiliz parlamentosundaki Kuzey

İrlanda Birlikçileri protesto amacıyla topluca istifa ettiler. Bu arada, Washington'daki Dublin destekçileri, İrlanda Cumhuriyeti'ne Kuzey İrlanda işlerinde resmi bir danışma rolü verilmesini sevinçle karşıladılar. Thatcher'ın daha sonra FitzGerald'a "Zafer sende, sorunlar bende" demesi boşuna değildi. [71]

Anlaşma, İngiliz-İrlanda ilişkilerini kalıcı olarak daha dostane bir düzeye yükseltmiş olsa da, IRA'nın şiddetini azaltmayı başaramadı; bu şiddet 1980'lerin sonlarında yoğunlaştı ve 1990'ların başlarına kadar aralıksız devam etti. Thatcher, anılarında İrlanda'yı değerlendirirken yaklaşımını 'hayal kırıklığı' olarak nitelendirdi. 1993'te yazdığı yazıda, 'Verdiğimiz tavizler, beklemeye hakkımız olan güvenlik işbirliği düzeyini elde edemeden Birlikçileri yabancılaştırdı' diyerek, 'Bu deneyim ışığında, alternatif bir yaklaşımı düşünmenin zamanı geldi' sonucuna vardı. [72]

Eyalette barış ancak 1998'deki İyi Cuma Anlaşması ile sağlandı. Thatcher'ın Anglo-İrlanda Anlaşması'nın halefi olan bu anlaşma çok daha iddialıydı, ancak dört önemli Birlikçi partiden üçünün kabul etmesiyle Birlikçilerin daha az kızgınlığına yol açtı. [*] Anlaşma, Kuzey İrlanda'da özerk bir yasama organı ve güç paylaşımına dayalı bir yürütme organı kurarak hem Milliyetçilerin hem de Birlikçilerin bölgesel hükümette temsil edilmesini garanti altına aldı. Ve anlaşmanın kendi tarafını yerine getiren İrlanda Cumhuriyeti, Kuzey İrlanda'ya ilişkin toprak iddiasını anayasasından kaldırdı.

Thatcher'ın İrlanda mirası ironilerle doludur. Kuzey İrlanda için kendine özgü bir vizyon geliştirmedi ve müzakerelerin, görevi devrettiği kabine sekreteri Robert Armstrong tarafından yürütülmesine izin verdi; ancak Anglo-İrlanda Anlaşması büyük bir diplomatik başarıydı. Anlaşma, eğer

Birlikçi liderleri müzakerelerin içeriği hakkında karanlıkta tutmasaydı mümkün olmazdı; eğer bilselerdi, muhtemelen Protestan işçilerin grevine yol açar ve eyaleti felç ederdi. [73]

Sonunda, aradığı barış, Kuzey İrlanda'daki gruplar arasında doğrudan görüşmeler yoluyla geldi; bu görüşmeler için Thatcher'ın çabaları gerekli koşulların oluşturulmasına yardımcı olmuştu. Dolayısıyla, hükümetinin İrlanda Denizi'nde uyguladığı politika konusunda daha sonra dile getirdiği pişmanlık yersiz görünüyor. Vizyonu, dini çizgiler boyunca derinden bölünmüş ve şiddetin acı mirasıyla silinmez bir şekilde damgalanmış bir bölgede mümkün olanın sınırlarına yaklaştı. Görünüşte aşılmaz zorluklara rağmen, Kuzey İrlanda'da bir nesil boyunca göreceli bir barışın temellerini attı.

TEMEL GERÇEKLER: 'ÖZEL İLIŞKI' VE SOĞUK SAVAŞ

Thatcher döneminde, Doğu-Batı ilişkileri büyük ölçüde mutlak doğrular üzerinden tartışılıyordu. Gerçekçiler için Soğuk Savaş, Sovyet liderlerini NATO ittifakını bölme ve yenme çabalarının boşuna olduğuna ikna etmekle sona erecekti. İdealistler ise meselenin ideolojik olduğunu, komünizmin felsefesinin entelektüel olarak iflas etmiş ve siyasi olarak verimsiz olduğu kanıtlandığında yenilgiye uğrayacağını savunuyorlardı.

Thatcher, gerçekçilerin ve idealistlerin rekabet eden doğrularını sentezleyerek Soğuk Savaş'ın sonucunu büyük ölçüde etkiledi. Ulusal savunmanın, bağımsız bir nükleer caydırıcılığın ve müttefikler arası birliğin her şeyden üstün olduğu konusunda ısrar etti – bu ilkelerden asla sapmadı –

ancak düşüncesi, barışın en iyi şekilde korunabileceği ve Batı değerlerinin Sovyetler Birliği ile birlikte yaşama yoluyla savunulabileceği inancını da içerecek şekilde gelişti. Yatıştırma olasılığına asla kapılmadı; Münih'ten dersler çıkaran bir kuşağın çocuğu olarak, güçlü savunmayı yapıcı müzakerelerle birleştirmeyi amaçladı. Dahası, kamu diplomasisinin önemini anladı ve Macaristan ve Polonya gibi Doğu Bloku ülkelerine yaptığı resmi ziyaretlerde coşkulu bir halk karşılamasıyla karşılaştı.

Thatcher döneminin en önemli dış politika sorunu olan Doğu-Batı ilişkilerinin yönetimi, liderliğinin öncelikle İngiliz çıkarlarını korumaya yönelik olduğu Falkland Adaları veya Hong Kong'a kıyasla daha geniş bir yaklaşım gerektiriyordu. Muhafazakar lider olarak ilk günlerinde, yönetimsel varsayımı Sovyetlerin Batı için giderek artan bir tehdit oluşturduğu yönündeydi. Başbakan olmadan üç yıl önce, 1976'nın başlarında, Sovyetleri şaşırtıcı bir şekilde eleştirdi. "Ruslar dünya egemenliğine odaklanmış durumdalar," diye ısrar etti, "ve dünyanın gördüğü en güçlü emperyal ulus olmak için gereken araçları hızla ediniyorlar." Gerilimlerin azaltılması yerine, Moskova'nın askeri bir yığılma içinde olduğunu ve "tüm yaşam biçimimizi tehdit eden" bir şekilde dünya çapında etkisini genişlettiğini savundu. Sovyetlerin "ilerlemesinin, şimdi gerekli önlemleri almamız koşuluyla geri döndürülemez olmadığını" belirterek sözlerine devam etti. [74]

Bu coşkulu savaş çağrısında Thatcher, Soğuk Savaş için kişisel bir manifesto ortaya koyuyordu. Sovyet liderliğine dair sert bir eleştiri de içeriyordu:

> Sovyet Politbürosundaki adamların kamuoyunun iniş çıkışlarından endişe etmelerine gerek yok. Onlar tereyağından önce silahı koyuyorlar, biz ise hemen hemen her şeyi silahtan önce koyuyoruz. Sadece tek bir anlamda, yani askeri anlamda süper güç olduklarını biliyorlar. İnsanî ve ekonomik açıdan başarısızlar. [75]

Sovyet Savunma Bakanlığı'nın gazetesi *Kızılyıldız* , Thatcher'ı "Demir Leydi" olarak adlandırarak karşılık verdi. Bismarck ile aşağılayıcı bir karşılaştırma olarak tasarlanan bu lakap ters tepti; nitekim propaganda tarihinde bu kadar çarpıcı ve uzun süreli bir kendi kendine gol örneği az bulunur. Thatcher, bu hakareti bir onur nişanı olarak benimsedi ve bu ifade onun tanımlayıcı lakabı haline geldi. Başbakan seçilmesinden üç yıl önce, Sovyetler Birliği istemeden de olsa daha önce tanınmayan bir muhalefet liderini küresel öneme sahip bir figür haline getirmişti.

Thatcher'ın Sovyetler Birliği'ne karşı muhalefeti yalnızca Britanya'nın Sovyet saldırganlığından duyduğu korkudan kaynaklanmıyordu; daha derinlerde, komünist sistemde var olan devlet kontrolüne ve insan onurunun inkarına yönelik belirgin bir ahlaki itirazdan kaynaklanıyordu. Gençliğinde, Demir Perde'nin dayatılmasından derinden etkilenmişti. Sovyet güneşi etrafında dönen uydu devletlerin oluşumu, Doğu-Batı ilişkilerini tiranlık ve özgürlük arasında belirleyici bir mücadele olarak görme görüşünü pekiştirmişti. Sovyet Komünist Partisi lideri Leonid Brejnev'in 1968'de kamuoyuna açıkladığı doktrin, Sovyetlerin her yerde -özellikle Doğu Avrupa'nın totaliter yöneticilerine- kendi halklarına karşı zor durumdaki komünist partileri savunma hakkına sahip olduğunu ileri sürüyordu. [76] Thatcher'ın dinleyicilerine hatırlatmayı sevdiği gibi, Brejnev pozisyonunu acımasız bir dürüstlükle tanımlamış ve 'sosyalizmin tüm dünyada mutlak

zaferinin kaçınılmaz olduğunu' savunmuştu. [77] Thatcher, bu aşırı hırsı Batı'nın siciliyle karşılaştırmaktan asla çekinmedi:

> Dünyanın hiçbir yerinde egemenlik kurmayı, hegemonya kurmayı hedeflemiyoruz... Elbette, elimizdeki tüm güçle fikir savaşını vermeye hazırız, ancak sistemimizi başkalarına dayatmaya çalışmıyoruz. [78]

Thatcher, yalnızca söylemin Soğuk Savaşı sona erdirmeyeceğini veya Batı'yı bir arada tutmayacağını anlamıştı. Doğu-Batı ilişkilerinin yeniden şekillendirilmesi gerekiyordu; bu da Amerika Birleşik Devletleri'nin desteği ve liderliği olmadan düşünülemez bir görevdi. Bu, belki de transatlantik bağları yeniden canlandırmaya olan temel bağlılığının ve dış politikasının kalbindeki yerinin en önemli nedenlerinden biriydi.

Eylül 1975'te, parti lideri olduktan kısa bir süre sonra Thatcher Amerika Birleşik Devletleri'ni ziyaret etti. Amerikan topraklarında, iki ülke arasındaki ilişkiye dair vizyonunun temelini oluşturan ortak idealleri – özellikle bireysel özgürlüğün kullanımını – vurguladı. Washington'daki Ulusal Basın Kulübü'nde yaptığı bir konuşmada, özgür dünyayı felç etmekle tehdit eden karamsarlığı ortadan kaldırmaya çalışarak, hem ahlaka hem de etkinliğe dayalı bir mesajla moralleri yükseltmeyi hedefledi:

> Britanya ve Amerika'nın geleceğine inanmamın asıl sebebi, anayasalarımızın özü olan kanun önünde özgürlüğün hem insan onurunu yücelten hem de halkımıza daha büyük refah getirecek ekonomik fırsatı sağlayan bir şey olmasıdır - bireysel tercihe dayalı kişisel refah. Kısacası, diğer sistemlere kıyasla kıyaslanamayacak kadar daha iyi işliyor. [79]

Bahsettiği başlıca 'öteki' sistem elbette komünizmdi. Soğuk Savaş hakkındaki düşüncesi, Amerikan gücünün önceliğini anlama ile kırk yılı

aşkın süredir Amerikan dış politikasının zaman zaman dalgalanan karakterine denge sağlayan Britanya'nın hâlâ hayati bir uluslararası rol oynayabileceğine dair güçlü bir inancı birleştiriyordu.

Britanya'nın uluslararası duruşu uzun zamandır hem insan doğasının ham halinin açık ve net bir değerlendirmesi hem de tarihe yaptığı katkıların yüksek bir değerlendirmesiyle tanımlanıyordu. [80]

İngiliz siyasi geleneğinde, güç dengesi kavramı aksiyomatik olarak ele alınmıştır. İngiliz etkisinin zirve noktası olan on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın başlarındaki İngiliz liderler, Avrupa kıtasının en azından bir kısmında ittifakları sürdürmenin yanı sıra dünyanın diğer bölgelerinde de üsler kurmanın önemini fark etmişlerdir. Uluslararası düzenin çok kutuplu anlayışını haklı çıkarmak için gerekli olduğunu düşündükleri yerlerde müdahale etmekten çekinmemişlerdir. [81] Bu, İngiltere'nin baskın deniz gücüyle birlikte, vatandaşlarında küresel bir bakış açısı ve politikacılarında sürekli yurtdışı katılımı ahlakı yaratmıştır. [82] Buna karşılık, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Amerikan bakış açısı, dış politika başarılarını geleceğe yönelik kural koyucu değeri olmayan, bağlantısız, pratik 'çözümler' olarak görmekti. Bu inançtan, kalıcı sorumluluklardan kaçınma ve dış taahhütlerde kararsızlık gelişmiştir.

Thatcher, göreve geldiğinde, İkinci Dünya Savaşı'ndaki İngiliz-Amerikan dayanışmasıyla en iyi şekilde örneklendirilen ortaklık temasını yeniden vurgulamaya kararlıydı. Soğuk Savaş'ta Amerikan diplomatik çabalarını desteklemeye hazırdı, ancak aynı zamanda İngiliz hükümetinin ABD politikasının yönüne ilişkin görüş bildirmesi konusunda da ısrarcıydı. Bu amaçla, Başkan Carter'ın Aralık 1979'da Sovyetlerin Afganistan'ı

işgaline verdiği yanıtı destekledi. Ancak gerçek bir ortaklık, Reagan başkanlığı döneminde gelişti ve yeşerdi.

Reagan'ın Sovyetlere yaklaşımı son derece basitti: 'Biz kazanırız, onlar kaybeder.' [83] Thatcher'ın görüşü daha incelikliydi, ancak yine de Reagan'ın mücadeleye getirdiği kararlılığı, enerjiyi ve iyimserliği takdir ediyordu. Her şeyden önce, demokratik değerlere olan bağlılığını paylaşıyordu. Elinden geldiğince onu cesaretlendirdi, Reagan ise kendi payına, güvenilir ve ideolojik olarak uyumlu bir dışarıdan gelen tavsiyenin değerini anlıyordu.

Komünist doktrinler Sovyet politikasında hakimiyetini sürdürdü ve Aralık 1979'daki Afganistan işgali, süregelen maceracılığın bir hatırlatıcısı oldu. Thatcher, güçlü bir ulusal savunmanın ve NATO'nun bütünlüğünün güçlendirilmesinin önemine odaklanmaya devam etti. Reagan'ın İttifakın güvenilirliğini güçlendirme çabalarını destekledi.

1982'de Thatcher, İngiltere'nin bağımsız nükleer caydırıcılığının geleceğini garanti altına alma umuduyla, Reagan'ı İngiltere'ye yeni Trident II denizaltıdan fırlatılan balistik füzeyi uygun mali koşullarla tedarik etmeye ikna etti. Aynı inançlarla, Sovyetler Birliği'nin Avrupa'yı hedef alan orta menzilli SS-20 füzelerinin konuşlandırılmasına NATO'nun verdiği yanıtı ve bunun sonucunda İttifak içinde ABD'nin Pershing ve seyir füzelerini karşı güç olarak kabul etme konusundaki tartışmayı yönlendirmeye yardımcı oldu. 14 Kasım 1983'e kadar Amerikan orta menzilli seyir füzeleri İngiltere'ye ulaşmıştı; bu silahlar aynı ayın ilerleyen günlerinde Batı Almanya'ya da gönderilecekti. Thatcher'ın Sovyet füze konuşlandırmasına karşı etkili bir karşı güç oluşturma çabaları meyve vermişti.

Nükleer karşıtı hareket taktiksel bir yenilgiye uğramış olsa da, Reagan'da beklenmedik bir sempatizan buldu; bir zamanlar nükleer silahları 'tamamen akıl dışı, tamamen insanlık dışı ve öldürmekten başka bir işe yaramayan' olarak tanımlayan başkan, onlara karşı sarsılmaz bir tiksinti besliyordu. Başkan olarak en büyük yükümlülüğünün, nükleer silahlardan arınmış bir dünya yaratmak olduğuna inanıyordu. Mart 1983'te, dünyanın şaşkınlığına, Reagan, gelen Sovyet kıtalararası balistik füzelerini (ICBM'ler) önleyebilecek ve etkisiz hale getirebilecek uzay tabanlı silahlardan oluşan bir savunma kalkanı geliştirme planı olan Stratejik Savunma Girişimi'ni (SDI) duyurdu. Reagan'ın sözleriyle, SDI, dünyanın 'stratejik nükleer füzelerin oluşturduğu tehdidi ortadan kaldırma nihai hedefimize ulaşmaya başlamasına' yardımcı olacaktı. [84]

Thatcher, SDI sisteminin teknolojik olarak uygulanabilir olup olmadığı veya Reagan'ın ona atfettiği büyük potansiyeli gerçekleştirebileceği konusunda şüpheler besliyordu. Reagan'ın planının makul sınırları aştığından endişeleniyor ve çabalarını Avrupa'nın savunmasını güvence altına almanın daha pratik görevine yönlendiriyordu. Dahası, kusurlu bir SDI sisteminin bile İngiltere'nin bağımsız nükleer caydırıcılığının gerekçesini zayıflatabileceğinden korkuyordu.

Reagan'ın kişisel bağlılığı ile kendi şüpheleri arasında denge kurmaya çalışan Thatcher, ilk kez olmasa da, yapıcı bir belirsizlik yolunu seçti. Kamuoyu önünde SDI'yı övmek için büyük çaba sarf etti; ancak odak noktasını, ilkesel olarak desteklediği araştırma bileşenine sıkı sıkıya bağlı tuttu. Daha tartışmalı bir konu olan SDI'nın fiili konuşlandırılmasını uzak geleceğe, İttifak içinde ve Sovyetler Birliği ile yapılacak nihai bir müzakere konusuna bıraktı.

Aralık 1984'te Camp David'de Reagan ile yaptığı samimi görüşmelerde endişelerini açıkça dile getirdi. Reagan temel görüşünden geri adım atmaya niyetli olmasa da, önemli bir taviz verdi. Toplantılarının sonunda yaptığı basın açıklamasında Thatcher, Reagan'ın "SDI ile ilgili test ve konuşlandırmanın, antlaşma yükümlülükleri göz önüne alındığında, müzakere konusu olması gerektiği" konusundaki mutabıklığını duyurdu. [85] Pentagon, yönetimin daha önce kabul ettiği her şeyin ötesine geçen bu söze şiddetle karşı çıktı. Ancak bu önlem, endişeli NATO üyelerine bir dereceye kadar güvence sağlamakla kalmadı, aynı zamanda ABD-İngiltere ilişkisinin kalıcı yakınlığını da gösterdi. Diğer tüm Avrupalı liderlerden daha çok Thatcher, Atlantik'in her iki yakasındaki müttefikler arasında tercümanlık yapmayı kendi görevi olarak gördü. Aynı zamanda, ülke içinde artan savunma harcamalarını desteklemeye devam etti.

Thatcher'ın SDI'ye (Özel Savunma İnovasyonu) yönelik tutumu, Avrupa müttefiklerinin kararsızlığı ile İngiltere'nin özel koşullarını yansıtıyordu. Tüm NATO müttefikleri, Amerikan nükleer garantisine güvenirken, topraklarını harap edebilecek bir nükleer savaştan da korkuyorlardı. Amerikan'ın garantisini yerine getirme hazırlığını sınırlayabilecek veya nükleer denklemi etkileyebilecek herhangi bir yeni silah sisteminden rahatsızdılar. Thatcher'ın özel endişesi, İngiltere'nin bağımsız nükleer caydırıcılığını koruma taahhüdünden kaynaklanıyordu. Amerika Birleşik Devletleri'nde nükleer silahların geliştirilmesi, İkinci Dünya Savaşı sırasında İngiliz bilim camiasının işbirliğiyle gerçekleşmişti. Bu nedenle İngiltere, kendi nükleer silahlarını geliştirme veya Amerika'dan nükleer silah edinme kararlılığında Amerikan yardımına ahlaki bir hak iddia ediyordu. Eylül 1944'te Roosevelt ve Churchill, savaştan sonra nükleer

konularda işbirliğine devam etmek için New York, Hyde Park'ta gizli bir anlaşma yapmışlardı. Savaş sonrası dönemde ilişkilerde bazı çalkantılar yaşandıktan sonra, 1958'de iki ülke, devletler arasında nükleer silah işbirliği için altın standart olmaya devam eden ABD-İngiltere Karşılıklı Savunma Anlaşması'nı imzaladı. ABD, İngiliz nükleer caydırıcılığı yeterli büyüklüğe ulaşana kadar Kraliyet Hava Kuvvetlerine nükleer silah tedarik etmeyi, nükleer denizaltı teknolojisi konusunda İngiltere ile işbirliği yapmayı ve zenginleştirilmiş uranyum ve plütonyum transferine izin vermeyi kabul etti. Anlaşma halen yürürlüktedir.

İngiltere'nin nükleer role olan bağlılığı, her iki partinin kabinelerinde de sürekli olarak mevcuttu. Bu, İngiltere'ye, 1956'daki Süveyş krizi sırasında Sovyetler Birliği'nin nükleer tehdit ima etmesi gibi durumlarda olduğu gibi, nükleer şantaja direnme yeteneği kazandırdı. Ayrıca İngiltere'ye silah kontrolü görüşmelerinde yetkin bir şekilde müzakere etme kapasitesi de verdi. Amerikan tarafında ise, ABD'nin nükleer yayılma konusundaki endişeleri nedeniyle bu tutum her zaman aynı şekilde paylaşılmadı. Bununla birlikte, azınlığımız, İngiliz nükleer yeteneğinin uzun vadede Amerikan çıkarına olduğuna inanıyordu çünkü bu, Atlantik'in diğer tarafında ortak hedeflere sahip bir ortağı güçlendiriyordu. Ayrıca, Sovyetlerin olası bir krizde NATO'nun tepkisini okuma veya tahmin etme girişimlerini de zorlaştırıyordu.

GRENADA'DA BIR SORUN

Thatcher'ın yakın İngiliz-Amerikan ilişkilerine duyduğu arzu, Reagan'a duyduğu büyük saygıya rağmen, İngiliz çıkarlarını savunma isteğinin önüne geçmedi. Bunun çarpıcı bir örneği, Ekim 1983'te ABD'nin Karayip adası Grenada'yı işgal etmesinin ardından yaşandı. İngiliz Milletler Topluluğu üyesi olan adada sertlik yanlısı Marksist bir fraksiyonun iktidarı ele geçirmesinin ardından, Reagan yönetimi askeri müdahale yoluyla darbeyi tersine çevirmeye çalıştı. İlk yoklamalar İngilizlerin böyle bir yola karşı çıkacağını gösterdiğinden, Beyaz Saray Thatcher'ı görüşmelerden dışlamayı tercih etti. Amerikan planları kendisine ancak uygulanmalarından saatler önce bildirildi.

Grenada, Şubat 1974'te bağımsızlığını seçtikten sonra İngiliz sömürgesi statüsünden kurtulmuştu. Ancak, İngiliz Milletler Topluluğu içinde kaldığı için Kraliçe devlet başkanı olarak görevine devam etti ve İngiliz hükümeti egemenliği konusunda hala bir sorumluluk duygusu taşıyordu. Daha da yakıcı olan itiraz ise, Thatcher'ın en yakın müttefikinin anlamlı bir istişare yapmadan bir İngiliz Milletler Topluluğu ülkesine karşı hareket ettiğini öğrenmesiyle hissettiği aşağılanmaydı. Daha da kötüsü, işgal, ABD'nin orta menzilli nükleer füzelerinin İngiltere'ye konuşlandırılmasından sadece birkaç gün önce gerçekleşti. ABD'nin küçük bir Karayip adasının işgalinden önce İngiltere'ye danışmasına güvenilemiyorsa, İngiliz topraklarında füze kullanımı konusunda nasıl istişare edeceğine güvenilebilirdi?

Reagan'ın yapmacık özrünü reddeden Thatcher, anlaşmazlığı kamuoyuna açıkladı: 'Biz Batı ülkelerinde, Batı demokrasilerinde, gücümüzü yaşam tarzımızı savunmak için kullanıyoruz... [ama] başkalarının ülkelerine

girmek için değil,' dedi BBC'ye, açıklarken hiç çekinmeden, 'Eğer Komünizmin hüküm sürdüğü her yerde... Amerika Birleşik Devletleri'nin gireceğine dair yeni bir yasa ilan ediyorsanız, o zaman dünyada gerçekten korkunç savaşlar yaşayacağız.' [86] Thatcher'ın yorumları, ABD ulusal güvenlik danışmanı Robert 'Bud' McFarlane'den İngiliz kabine sekreterine, açıklamasını 'alışılmadık derecede sert' olarak kınayan ve yönetimin bu tutumundan duyduğu 'derin hayal kırıklığını' vurgulayan bir not gelmesine neden oldu. [87]

Bu arada Grenada'daki olaylar hızla gelişti. 25 Ekim'deki işgalden dört gün sonra Amerikalılar Grenada'nın iktidardaki askeri cuntasını devirdi; Aralık ayına gelindiğinde ise ABD adadan tamamen çekilmişti. Devrim öncesi anayasa yeniden yürürlüğe konulmuş ve demokratik seçimler ufukta görünüyordu.

ABD yönetimine Britanya'yı hafife almamaları gerektiğini hatırlatan Thatcher, Grenada olayının uzun sürmesine izin vermemeyi tercih etti. Britanya topraklarına orta menzilli füzelerin konuşlandırılması devam etti.

STRATEJIK BIR DEĞIŞIM: DOĞU-BATI İŞBIRLIĞI

Aralık 1983'te, Noel'den dört gün önce, Thatcher beni 10 Downing Street'te akşam yemeğine davet etti. Karayipler'deki son olaylara değinmesek de, Doğu-Batı ilişkilerinin durumundan dolayı moralinin bozuk olduğunu gördüm. Moskova'nın 'yönünü kaybetmiş' gibi göründüğünü söyledi ve 'aynı anda bu kadar çok belirsizliğin ve bu kadar az temasın olduğu bir durumu' neredeyse hatırlayamadığını belirtti. [88]

O Eylül ayında Sovyetler, yanlışlıkla hava sahalarına giren bir Güney Kore sivil yolcu uçağını (KAL Sefer 007) düşürmüştü. Moskova'nın bu trajediye karşı duyarsız tepkisi gerilimi artırdı ve Batı'yı, sağlığının kötüleştiği bilinen Sovyet Genel Sekreteri Yuri Andropov ile diyalogdan pek bir şey kazanılamayacağına ikna etti. Kasım ayında, ABD'nin orta menzilli füzeleri Avrupa topraklarına ulaşmaya başlayınca, Sovyetler Cenevre silah kontrolü müzakerelerinden çekildi. Sovyet izolasyonu, Sovyet uzlaşmazlığı kadar tam anlamıyla gerçekleşmişti.

O akşam yemekte Thatcher'ın huzursuzluğuna karşılık olarak, yeni bir Doğu-Batı diyaloğunu teşvik etmeyi düşünüp düşünmediğini ve eğer öyleyse, bunu başlatmanın en iyi yolunun ne olduğunu sordum. Anlaşıldığı üzere, zihni zaten o yönde ilerliyordu.

Brejnev döneminin son günlerinde, Sovyet yaşlılar yönetiminin en katı olduğu dönemde, Thatcher bilinçli olarak diyalogdan kaçınmıştı. Ancak Haziran 1983'teki ikinci seçim zaferinden sonra Doğu-Batı ilişkilerini resmen yeniden değerlendirmeye ve bu yönde ilerlemeye başladı.

8 Eylül hafta sonu boyunca Thatcher, başbakanın resmi kır evi olan Chequers'da Sovyet akademisyenlerden oluşan bir seminere ev sahipliği yaptı. Toplantının belirtilen amacı iddialıydı: 'Önümüzdeki birkaç yıl için net hedefler belirlemek amacıyla Hükümetin uluslararası ilişkilerdeki stratejisini değerlendirmek'. [89] Dışişleri Bakanlığı başlangıçta bu toplantıya kendi saflarından deneyimli isimler getirmeye çalıştı, ancak Thatcher bunu kabul etmedi. Önerilen katılımcı listesine verdiği cevapta şöyle yazdı: 'Ben... Rusya'yı -Rus zihniyetini- gerçekten incelemiş ve orada yaşama deneyimi olan bazı insanları istiyorum. Listedeki kişilerin yarısından fazlası benden daha az şey biliyor.' [90] Sonunda, sekiz Sovyet

uzmanı -biri hariç hepsi üniversite profesörü- davet edildi. Oxford'da Sovyet kurumları üzerine ders veren Archie Brown adlı bir katılımcı, Thatcher'ın Politbüro'nun en iyi eğitimli üyesi ve muhtemelen en açık fikirli kişisi olarak tanımladığı Mihail Gorbaçov gibi Sovyet liderliğinin genç kademesindeki gelecek vadeden bir liderle temas kurmasını önerdi. [91] Thatcher bu öneriye olumlu yaklaştı; seminerin resmi kaydında şu ifade yer aldı: "Önümüzdeki birkaç yıl içinde yavaş yavaş temaslar kurmayı hedefledik." [92]

Thatcher, Eylül ayının sonlarında Washington'da Reagan'ı ziyaret ettiğinde düşüncelerini paylaştı. Başkan'a, "Sovyetlerin gerçek karakteri konusunda kendimizi kandırmamalıyız" derken, "aynı zamanda Sovyetlerle aynı gezegende yaşamak zorundayız. Bu nedenle kilit soru, gelecekteki ilişkilerimizin ne olacağıdır" dedi. "Normal ilişkiler" kurulmasını destekliyordu. Reagan, onun görüşlerini paylaştığını söyledi. [93]

Thatcher gibi Reagan da Sovyetlerle yüzleşmeye kararlı bir şekilde göreve gelmişti. Ancak destekçilerinin ve bazı çalışanlarının aksine, nükleer silahlara olan karşıtlığı onu silah kontrolü müzakerelerine olumlu bakmaya yöneltmişti. 1981 Mart'ında, bir suikast girişiminden kurtulduktan kısa bir süre sonra, Reagan hastaneden Brejnev'e bir mektup yazarak diyalog başlatmayı önermişti.

Temmuz 1982'de Dışişleri Bakanı olan George Shultz, böyle bir bağlantıyı teşvik etti. Ertesi Şubat ayında, Shultz'un ısrarı üzerine ve ulusal güvenlik danışmanı ve savunma bakanının şiddetli muhalefetine rağmen, Reagan Sovyet Büyükelçisi Anatoly Dobrynin ile görüşmeyi kabul etti. Reagan, Nisan ayında günlüğüne şöyle yazdı: "Ulusal Güvenlik Konseyi personelinin bazıları çok katı ve Sovyetlere herhangi bir yaklaşım

yapılmaması gerektiğini düşünüyor. Ben de katı olduğumu ve asla uzlaşmayacağımı düşünüyorum," diye devam etti Reagan, "ama denemek ve eğer özgür dünyayla geçinmek istediklerini eylemleriyle gösterirlerse daha iyi bir dünya olduğunu görmelerini sağlamak istiyorum." [94]

Bu düşünceye tamamen katılan Thatcher, Reagan yönetimi içinde bunu geliştirmeye çalıştı. Ancak Sovyetler Birliği ile daha yapıcı bir ilişki, Moskova'da istekli bir ortağa ihtiyaç duyuyordu. Andropov'un Şubat 1984'teki ölümü Konstantin Chernenko'yu liderliğe taşıdı, ancak amfizem ve kalp rahatsızlığı olan yetmiş iki yaşındaki bürokrat, Thatcher'a ilişkilerde hemen bir iyileşme umudu vermedi.

Thatcher'ın en önemli öngörüsü, Çernenko ve onun kuşağını bir kenara bırakıp, muhtemel haleflerinin saflarına bakmaktı. Onun talimatıyla, İngiliz Dışişleri Bakanlığı, Politbüro'nun üç genç üyesinden oluşan bir kısa liste oluşturdu: Grigory Romanov, Viktor Grishin ve Mihail Gorbaçov. Zaten haberdar olduğu Gorbaçov'u davet etmek, Sovyet yasama organının Dış İlişkiler Komitesi başkanı olması nedeniyle en mantıklı seçenekti. [95] Çernenko hâlâ devlet başkanı olduğundan, diplomatik protokole uyulması gerekiyordu. Thatcher, Gorbaçov'un, kendisini tanımasına ve onu değerlendirmesine olanak sağlayacak, uygun derecede zararsız bir girişim olan, ziyaretçi bir Sovyet parlamento heyetinin başı olarak İngiltere'ye davet edilmesini sağladı.

Gorbaçov, teklifi kabul ederek Aralık 1984'te eşi Raisa ile birlikte Britanya'ya geldi. Chequers'taki öğle yemeğinde, Gorbaçov ve Thatcher, kapitalist ve komünist sistemlerin göreceli faydaları üzerine sert bir tartışmaya girdiler. Özel görüşmelerinin kaydı, Thatcher'ın "herkesin nerede çalışması ve ne alması gerektiğine karar verme gücüne sahip olmak

istemediğini" anlatıyor. Gorbaçov ise "İngiliz sistemini anladığını, ancak Sovyet sisteminin üstün olduğunu" söyledi. [96] Tartışma bu şekilde devam etti ve hiçbir taraf geri adım atmadı. Toplantıları sona erdiğinde, yeni bir girişim veya anlaşma ortaya çıkmamıştı. Ancak görünürdeki çıkmaza rağmen, bu öğle yemeği Thatcher'ın başbakanlığının en önemli toplantılarından biri olacaktı.

Daha sonra yazdığı gibi, Thatcher, Gorbaçov'un açıklamalarının tanıdık Marksist dogmaları tekrarladığını kabul ederken, 'kişiliğinin ortalama Sovyet bürokratının tahta kuklacılığından daha farklı olamayacağını' fark etti. Günün ilerleyen saatlerinde Thatcher, 'kişiliğin özünü ifade eden şeyin Marksist retorikten çok üslup olduğunu' anladı. [97] Gorbaçov'un seleflerinden daha esnek olduğunu hissetti. Ve her zamanki gibi, görüşlerini dile getirmekten çekinmedi. Ertesi gün BBC'ye 'Temkinli bir iyimserlik içindeyim' dedi ve meşhur olan bir sözle ekledi: 'Sayın Gorbaçov'u seviyorum. Birlikte iş yapabiliriz.' [98]

Ancak Aralık ayında Reagan ile Camp David'de yaptığı görüşmede temkinli bir tavır takındı. Evet, Gorbaçov çekiciydi ve "tartışmaya ve müzakereye açıktı", Beyaz Saray'ın görüşme kayıtlarında anlatıldığı gibi, ancak Thatcher ayrıca "rakip ne kadar çekiciyse o kadar tehlikelidir" diye düşündü. [99] Yine de bu endişe, temel sonucundan sapmadı. Reagan'ın daha sonra belirttiği gibi, "Bana büyük bir fırsat olduğuna inandığını söyledi. Elbette, tamamen haklı olduğu ortaya çıktı." [100]

Mart 1985'te Çernenko'nun ölümünün ardından Gorbaçov'un genel sekreter olmasıyla birlikte, Thatcher'ın yeni Sovyet liderine yönelik olumlu değerlendirmesine destek arttı; aynı zamanda Reagan'ın onunla erken bir zirveye katılması yönündeki baskı da arttı. Reagan yönetimindeki sertlik

yanlıları bu yaklaşıma şiddetle karşı çıktılar. Sürekli baskının sonunda Sovyet sisteminin çökmesine neden olacağını savunan bu kişiler, diyalog yoluyla müttefikler arasındaki uyumun büyük ölçüde kaybedilebileceğini iddia ettiler. Tartışmanın diğer tarafını savunan Shultz ise Reagan'ın yeni Sovyet lideriyle görüşme içgüdüsünü güçlendirmeye çalıştı.

Thatcher'a ifade ettiğim kendi görüşüm, Reagan'ın ilk döneminde ABD'nin gücünü artırmak ve Sovyetlerin saygısını kazanmak için yaptığı çabaların, ikinci döneminde onu güçlü bir müzakere pozisyonuna getirdiği yönündeydi. [101] Yaz başlarında Reagan kararını vermiş ve Kasım ayında Cenevre'de Gorbaçov ile bir zirve planladığını duyurmuştu. Bu bir dönüm noktası oldu. 'Özel ilişki'nin en iyi geleneğinde, Margaret Thatcher, yönetime bağımsız ve iyi bilgilendirilmiş bir değerlendirme sağlayan güvenilir bir ortak ve danışman olarak görev yaptı. Reagan, Cenevre'deki müzakere yaklaşımının büyük bir kısmını, Thatcher'ın 12 Eylül 1985 tarihli, Gorbaçov ile nasıl ilişki kurulacağına dair tavsiyelerde bulunduğu, kendiliğinden ve alışılmadık derecede ayrıntılı bir mektubuna dayandırdı. [102] Bu dönemde Reagan ve Gorbaçov arasında arabuluculuk yapan Thatcher, uluslararası etkisinin zirvesindeydi.

Thatcher'ın Gorbaçov ile diyalog kurma konusundaki hevesi, Gorbaçov'un kapsamlı bir iç reform programına giriştiği 1980'lerin sonlarında arttı. Avrupa solu için Gorbaçov'un reform ve açıklık söylemleri – *glasnost* ve *perestroyka* – Thatcher'ın sürekli bir Sovyet tehdidi olduğu önermesini baltalamaya yetti. Nükleer karşıtı hareket, tam silahsızlanma davası için yeni bir dayanak buldu. Bu tür söylemler, diplomatik esnekliği güçlü bir savunma ihtiyacı ve sürekli bir Sovyet tehdidinin farkındalığıyla

birleştirmenin erdemlerini Avrupalı meslektaşlarına tekrar tekrar yineleyen Thatcher için kabul edilemezdi.

Bu ortamda, transatlantik ilişkilerde ciddi bir kriz patlak verdi. Ekim 1986'da Reagan ve Gorbaçov, İzlanda'nın Reykjavik kentinde bir araya gelerek Amerikan başkanının nükleer silahlardan arınmış bir dünya vizyonunu takip etmeye karar verdiler. Washington'da yapılacak tam teşekküllü bir zirveye hazırlık amacıyla gayri resmi bir toplantı olarak lanse edilen bu görüşme, uluslararası sahnede nadiren planlanan – hatta doğaçlama olarak yapılan – bir görüş alışverişine dönüştü.

Gorbaçov, Reykjavik'e Sovyet nükleer cephaneliğinde dramatik kesintiler yapmayı kabul etmeye hazır bir şekilde gelmişti ve Reagan'ı sadece aynı şeyi yapmaya değil, aynı zamanda Stratejik Savunma Girişimi'nden (SDI) vazgeçmeye de ikna etmeyi umuyordu. Kapalı kapılar ardında, iki lider giderek daha büyük kesintileri tartıştılar ve Reagan'ın nükleer silahların tamamen ortadan kaldırılması konusunda anlaşmaya varmaları önerisiyle doruk noktasına ulaştılar. Gorbaçov, "Bunu yapabiliriz," diye onayladı. "Onları ortadan kaldırabiliriz." [103] Diyalog, bu yönde bir mutabakat zaptı taslağı hazırlama noktasına ulaştı.

Görüşmeler sonunda SDI meselesi yüzünden çıkmaza girdi. Gorbaçov, SDI'nin on yıl boyunca laboratuvarda kalması konusunda ısrar etti. Reagan ise, nükleer silahların olmadığı bir dünyada bile SDI'nin bir önlem olarak gerekli olduğuna ve uzayda test edilmesinin şart olduğuna inanarak bunu reddetti. Amerikan başkanı, toplantıyı aniden terk ederek çıkmazı sona erdirdi ve böylece daha önce taslak haline getirilmiş olan tüm nükleer silahların ortadan kaldırılmasına ilişkin geçici anlaşmayı da bozdu.

Yaklaşık on yıl sonra, Reykjavik sırasında Gorbaçov'un dış politika danışmanı olan Anatoly Dobrynin'e, Sovyet müzakerecilerinin ana maddeyi - silah sayısını dondurmayı ve ardından karşılıklı ve radikal bir şekilde azaltmayı - neden kabul etmediklerini sordum; uzayda test yapma konusu, örneğin Cenevre'de yapılacak bir sonraki teknik konferansa bırakılabilirdi. 'Çünkü odada nükleer strateji hakkında fazla bilgisi olan kimse yoktu,' diye yanıtladı, 've Reagan'ın odadan çıkıp gideceği aklımıza hiç gelmemişti.' [*]

Thatcher son derece huzursuzdu. Reagan'ı Gorbaçov'la iş yapmaya teşvik ederken, böyle bir ilişkinin mevcut ABD ve İngiliz savunma politikasının tamamen alt üst olmasına yol açabileceğini düşünmemişti. Reykjavik'ten iki ay sonra onunla görüştüğümde, olayların gidişatından büyük ölçüde rahatsız olduğunu gördüm. Zirvenin, ABD ile Avrupalı müttefikleri arasındaki ilişkileri iyileştirmek için Reagan yönetiminin yaptığı "tüm iyi çalışmaları" tehlikeye atacak bir "deprem" olduğunu söyledi. Reagan, nükleer silahların rolü konusunda uzun süredir devam eden NATO anlaşmasını baltalamaya çalışarak, transatlantik ittifakın bir sütununu gayrimeşrulaştırmaya yaklaşmıştı.

Thatcher, başkanı daha sağlam bir zemine oturtmaya yardımcı olmak için şimdi meydan okumayı tasarladı. Bana söylediğine göre, 'Reykjavik'i bir kenara bırakmaya kararlıydı'. [104] İlk yaklaşımı, mesajını en sıcak övgülerle sarmaktı. Zirveden bir gün sonra Beyaz Saray'da Reagan'ı arayarak, samimiyetsiz bir şekilde ona 'Reykjavik'te harika iş çıkardığını' söyledi. Zirvenin 'Sovyet düzenine benzediğini' ve 'çıkmazın sorumluluğunu Gorbaçov'a yüklemenin' şart olduğunu değerlendirdi. Ardından saldırıya geçti ve Reagan'ı nükleer silahların tamamen ortadan

kaldırılmasını savunmanın 'teslim olmaya eşdeğer olacağı, bu yüzden çok, çok dikkatli olmamız gerektiği' konusunda uyardı.

Onun yalvarışları Reagan'ı etkilemedi. Thatcher, nükleer silahların ortadan kaldırılması halinde 'Sovyetlerin -konvansiyonel üstünlükleriyle- Avrupa'yı kolayca ele geçirebileceği' endişesini yinelediğinde, Reagan 'Sovyetleri yenmek için bir strateji geliştirebileceğimizden emin olduğunu' söyleyerek, görevin konvansiyonel askeri araçlarla başarılabileceğine inandığını ima etti. [105]

Bunların hiçbiri Thatcher'ın duymak istediği şeyler değildi. Reagan'ın zihninde nükleer silahların kaldırılması gibi derinden yer etmiş bir konuda geri adım atmayacağını – en azından doğrudan atmayacağını – fark etti. Bu yüzden taktik değiştirdi. Yeni ikna aracı, Reykjavik'ten bir ay sonra, Kasım 1986'da Camp David'e önceden ayarlanmış bir ziyaretti. Uzun süredir yardımcısı olan Charles Powell'ın teşvikiyle, Reagan'dan Reykjavik'te kabul ettiği herhangi bir şeyi reddetmesini istemekten kaçınmaya karar vermişti. Bunun yerine, hedefi "Reykjavik'in kabul edebileceğimiz ve öncelik verilmesi gerektiğini savunabileceğimiz unsurlarını seçmekti" diye bana o zaman söylemişti. "Dolayısıyla, diğer her şey bir kenara bırakılmalıydı, ancak açıkça terk edilmemeliydi." [106]

Büyük bir rahatlamayla, Reagan'ın olumlu yaklaştığını gördü. İkisi, stratejik saldırı silahlarında %50'lik bir kesintiyi ve kimyasal silahların yasaklanmasını da içeren Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler (INF) anlaşmasına öncelik verilmesi konusunda anlaştılar. Reykjavik paketinin daha kapsamlı unsurlarından ise hiç bahsedilmedi ve bu unsurlar artık aktif değerlendirme alanının dışında kaldı.

Bu yaklaşımın da bedelleri vardı. INF anlaşmasını destekleyerek Thatcher, Reagan'ın Avrupa'dan nükleer silahları tamamen ortadan kaldırma nihai amacına onay veriyor gibi görünüyordu - bu, onun tercih ettiği sonuçtan çok uzaktı. Yine de, kararı bana açıklarken, 'Nükleer caydırıcılığı korumak, ABD'nin stratejik nükleer silahlarından vazgeçmesini engellemek ve Trident [füzeleri] alacağımızdan emin olmak için, sıfır INF anlaşmasının daha az kötü olanını kabul ettik.' [107]

Thatcher, ne zaman derinden bağlı olduğu bir inanca sıkıca tutunacağını ve ne zaman yeni bir gerçeği kabul edeceğini biliyordu – ve kendi sözleriyle, 'en iyi yüzünü gösteriyordu'. [108] Camp David ziyaretinin sonunda hazırlanan ortak bildiri, NATO'nun etkili nükleer caydırıcılığa olan bağımlılığını ve Reagan'ın İngiltere'nin Trident sistemine verdiği desteği de yeniden teyit etti. Nükleer caydırıcılık konusundaki kamuoyu duruşu açısından bu bildiri, aslında Reykjavik öncesi normlara retorik bir dönüşü temsil ediyordu. O zamanlar Thatcher'a söylediğim gibi, o, 'Başkanın dinlediği Amerika Birleşik Devletleri dışındaki tek kişiydi'. [109] Ona tavsiyelerini sunmaya devam etmesi önemliydi – sempatik bir şekilde, ancak her zaman aynı fikirde olmasa da.

Thatcher'ın argümanları, İran-Kontra skandalının ardından yönetimin zayıflamasından da faydalandı; zira yetkililer, İran'a yapılan yetkisiz Amerikan silah satışlarından elde edilen gelirleri, Nikaragua'daki Marksist-Leninist Sandinista rejimine karşı Kontra isyanını finanse etmek için kullandıkları ortaya çıkmıştı. Reagan'ın dostu ve sadık destekçisi olarak Thatcher, rolünün ona ileriye doğru bir yol bulmasında yardımcı olmak olduğunu gördü. Ayrıca NATO'nun savunma doktrininin temellerini yeniden teyit ederek Batı'ya büyük bir hizmette bulundu. Ancak Reykjavik olayı,

İngiliz-Amerikan ilişkilerinin yakınlığını göstermenin yanı sıra, sınırlarını da ortaya koydu. Müttefikler arasındaki güç dengesizliğinin önemli bir faktör olduğu ve özellikle başkanlık inançlarının güçlü olduğu konularda, duygu ve tarih bağları zayıflayabilir ve Amerika tek taraflı olarak tercihlerini takip etmekte ısrar edebilir.

KUVEYT EGEMENLIĞINI SAVUNMAK: KÖRFEZ KRIZI

Thatcher'ın liderliğinde, İngiliz sesi sadece NATO ve Soğuk Savaş ile ilgili konularda değil, aynı zamanda dünya çapındaki anlaşmazlıklarda da duyuldu. Saddam Hüseyin'in Irak'ı Ağustos 1990'da komşu ülke Kuveyt'i işgal ettiğinde, İngiltere'nin özel bir rol oynayacağı hemen belli değildi. İngiltere'nin operasyonel kapasitesi, Irak monarşisini devirdikten sonra iktidara yükselen ordu tuğgenerali Abdülkerim Kasım'ın yeni bağımsız Kuveyt'in toprak bütünlüğünü tehdit ettiği 1961'deki benzer bir olaydan bu yana belirgin şekilde azalmıştı. O zamanlar İngiltere, Kasım'ı caydırmak için başarılı bir şekilde asker ve gemi konuşlandırmış ve eski sömürgesinin savunmasını garanti altına alma anlaşmasını yerine getirmişti.

Thatcher'ın zihninde Saddam Hüseyin, General Galtieri'nin kalıbında pervasız bir diktatördü; Arjantinli liderde olduğu gibi, Hüseyin'i yatıştırmak onu yalnızca cesaretlendirecekti. Saldırganlığı karşılıksız kalırsa, uluslararası sistemin bütünlüğü ciddi şekilde zedelenecekti. İngiltere'nin saldırganları yatıştırmayı seçtiği tarihi olaylara olumsuz bakıyordu. İkinci Dünya Savaşı'nı hızlandırmaya yardımcı olan 1938 Münih Anlaşması'nı düşünürken şöyle yorumladı: 'İngiliz dış politikası, Sudetenland ve

Çekoslovakya'da olduğu gibi, başkalarının topraklarını verdiğinde en kötü halindedir.' [110] Kuveyt'teki çatışmanın başından itibaren - Falkland Adaları'nda olduğu gibi - Thatcher, tek onurlu yolun statüko ante'yi geri getirmek olduğuna karar verdi; getirdiği ahlaki netlik, kriz sırasında Amerikan yönetiminin karar alma süreçlerinde önemli bir etkiye sahip oldu.

Başkan George HW Bush'un krize ilk tepkisi temkinliydi. 2 Ağustos sabahı Beyaz Saray'dan basına konuşan Bush, bölgeye asker göndermeyi 'düşünmediğini' ancak 'üzerlerinde anlaşmış olsak bile herhangi bir askeri seçeneği tartışmayacağını' belirterek temkinli davrandı. [111] Bush'un açıklamalarının hemen ardından Ulusal Güvenlik Konseyi konuyu görüşmek üzere toplandı. Görüşler, işgali oldubitti olarak kabul etme yönündeydi. [112]

Kriz patlak vermeden çok önce, Thatcher'ın 2 Ağustos öğleden sonra Colorado, Aspen'deki bir konferansta Başkan Bush'un yanında görünme davetini kabul etmesi tesadüf eseriydi. Aspen'de birlikte geçirdikleri zaman, Orta Doğu, ABD-İngiltere ilişkisi ve dünya düzeninin ilkeleri açısından son derece önemli sonuçlar doğuracaktı. Thatcher'ın Bush ile ilişkisi, Reagan ile geliştirdiği kadar sıcak değildi, ancak Bush bunun değerini anlıyordu. Thatcher'a Aspen'de eşlik eden Charles Powell, iki liderin Kuveyt konusunda 'çok yakın bir görüş birliği içinde' olduklarını, ancak Thatcher'ın askeri bir yanıtın aciliyetinden Bush'tan daha çok etkilendiğini belirtti. [113]

O öğleden sonra Thatcher ile ortak basın toplantısında ilk konuşan Bush oldu. Kaşları çatık, sesi ölçülü ve elleri takım elbisesinin ceplerine gömülmüş olan Amerikan başkanı ihtiyatlı bir tavır sergiledi. Ortadoğu liderleriyle telefonda görüştüğünü anlattı, Irak'ın saldırganlığı konusundaki 'endişesini' dile getirdi ve 'barışçıl bir çözüm' çağrısında bulundu. [114]

Bush'a Colorado'ya hoş geldin dediği için teşekkür ettikten sonra Thatcher, otuz yıl önce Parlamento'ya yaptığı ilk konuşmasında olduğu gibi, 'ana soruya' geçmekte hiç vakit kaybetmedi:

> Irak, Birleşmiş Milletler'in tam üyesi olan bir ülkenin topraklarını ihlal etti ve ele geçirdi. Bu tamamen kabul edilemez. Ve eğer buna izin verilirse, birçok başka küçük ülke asla kendini güvende hissedemeyecektir. [115]

Thatcher bu kelimeleri özenle seçmiş olsa da, asıl etkiyi yaratan sözlerinin içeriği değil, bunları iletme biçimiydi. Kesik kesik, büyük bir vurgu ve tam bir inançla konuştu. Bir lider olarak tam anlamıyla kendi elementindeydi.

Bush, 5 Ağustos'ta Beyaz Saray'a döndüğünde görüşü önemli ölçüde sertleşmişti: 'Bu saldırganlığı tersine çevirme kararlılığımızı çok ciddiye alıyorum,' dedi ve 'Bu böyle kalmayacak' diye ilan etti. [116] Bir hafta sonra Charles Powell ile konuşurken, başkanın tonundaki bu değişimin büyük ölçüde Thatcher'ın varlığına bağlı olduğunu düşündüm: 'Beyaz Saray heyeti Aspen'e yapılacak pek bir şey olmadığı görüşüne eğilimli olarak gitmişti, ancak geri döndüklerinde daha güçlü ve kararlıydılar.' [117]

Geriye dönüp baktığımda, Bush'un Aspen'e varmadan önce daha sert bir tepki vermeye doğru evrildiğine inanıyorum, ancak orada Thatcher ile yaptığı görüşmeler içgüdülerini güçlü bir şekilde pekiştirdi. O ayın ilerleyen günlerinde, Irak'a karşı yaptırımları ihlal etmeye çalışan petrol tankerlerini durdurmak için güç kullanımına izin veren bir BM kararının kabul edilmesinin ardından Thatcher, Bush'a benzer bir cesaretlendirme sundu. "Bu, tereddüt etmenin zamanı değil," diye ısrar etti. Thatcher'ın çatışmanın ilk günlerinde belirlemeye yardımcı olduğu kararlı tavır, Kuveyt'in nihai kurtuluşunda önemli bir faktör oldu.

Thatcher, Kuveyt'in egemenliğini savunmakta hızlı davranırken, Birleşmiş Milletler'e ülkenin kurtuluşunda büyük bir rol vermekte isteksizdi. Kuveyt'in işgalinden bir gün sonra kabul edilen ve Irak saldırganlığını kınayarak derhal geri çekilmeyi talep eden BM Güvenlik Konseyi'nin 660 sayılı kararını memnuniyetle karşıladı; ancak, BM'nin daha fazla müdahalesi olasılığına belirgin bir şüpheyle baktı. Irak'ın geri çekilmesinin yalnızca diplomatik yollarla sağlanamayacağı anlaşıldığında, güç kullanımına izin verecek ek bir Güvenlik Konseyi kararı arama çabalarına direndi. Herhangi bir askeri eylemin Güvenlik Konseyi yetkisi gerektirdiği şeklinde değerlendirilmesinin, ulusal egemenlik ilkesinde var olan öz savunma hakkını zayıflatacak bir emsal teşkil edeceğini savundu.

Pratik açıdan bakıldığında, Kuveyt'in kurtuluş şekli konusunda azami hareket özgürlüğünü de korumak istiyordu. Bu noktada başlangıçta Başkan Bush'un desteğini almıştı: 'O, güç kullanımı konusunda BM'ye geri dönmek istemiyor; ben de istemiyorum,' diye yazmıştı Bush Eylül başlarında günlüğüne. [118]

Ancak sonunda, niyetleri Amerika Birleşik Devletleri'ndeki iç siyasi duruma kurban gitti. Bush, BM desteği olmadan askeri harekât düzenlemeye karşı Kongre'de ve kamuoyunda var olan direnişi anlamıştı. Thatcher, Birleşik Krallık'ta benzer kısıtlamalarla karşılaşmadı ve bu nedenle özel olarak ek bir BM kararına karşı yoğun bir şekilde mücadele etti. Ancak ABD siyasetinin iç ihtiyaçları ağır bastı. Kasım 1990'ın başlarında, bu tartışmadan geri adım attı. Ancak tamamen alakasız nedenlerle, sadece birkaç hafta sonra görevinden ayrılmak zorunda kaldı.

LIDERLIĞIN SINIRLARI: ALMANYA VE AVRUPA'NIN GELECEĞI

Büyük devlet adamları, yaygın olarak mümkün olduğu düşünülenin sınırlarında hareket ederler; zamanın tanımladığı ortodoks görüşleri papağan gibi tekrarlamak yerine, sınırlarını araştırırlar. Thatcher, kariyeri boyunca geleneksel bilgeliğin dayatmalarına meydan okuyarak, tartışmanın şartlarını değiştiren bir liderlik sergiledi.

Ancak zaman zaman, imkansız gibi görüneni başarabileceğine olan inancı yersiz çıktı. 9 Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından Thatcher, genellikle kendisine fayda sağlayan ihtiyat ve esneklikten sapmıştı. Batı'yı Alman birleşmesi politikasına doğru yönlendirmek ve birleşik bir Almanya'yı NATO içinde sağlam bir temele oturtmak yerine, kendisini Atlantik'teki meslektaşlarıyla giderek daha fazla anlaşmazlığa düşmüş halde buldu.

Thatcher için Berlin Duvarı'nın yıkılması gerçekten de kutlanacak bir olaydı. Benzer şekilde, Doğu Avrupa'daki komünist rejimlerin çöküşü, görev süresi boyunca başarmaya çalıştığı Sovyet uydu devletinin dağılmasının doruk noktasıydı. Ancak Demir Perde'nin yıkılmasının mantıksal sonucu onu derinden rahatsız etti: İkinci Dünya Savaşı'ndan beri yapay olarak bölünmüş olan Doğu ve Batı Almanya'nın şimdi birleşmesi.

Thatcher'ın Alman birleşmesiyle ilgili endişelerinin meşru bir temeli vardı. 1871'de, yeni birleşmiş Almanya'nın uluslararası sisteme son kez girmesinde, Benjamin Disraeli bunu Fransız Devrimi'nden 'daha büyük bir siyasi olay' olarak değerlendirmişti. [119] İngiliz devlet adamının öngörüsü,

Bismarck'ın 1890'daki emekliliğinin ardından patlak veren ve Ağustos 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla sonuçlanan bir dizi krizle kanıtlandı. Birleşik bir Almanya, Avrupa'daki güç dengesini kaçınılmaz olarak yeniden değiştirecekti ve Thatcher, böyle bir değişikliğin sonuçlarının dikkatlice değerlendirilmesi gerektiğine inanan tek kişi değildi.

İkinci Dünya Savaşı'nın çocukluğunun acısıyla yoğrulmuş olan Thatcher, Almanya'nın iddialı ve yayılmacı davranışlarının Hitler'in yenilgisiyle sona erdiğinden şüphe duyuyordu. Değişmez olarak algıladığı Alman ulusal karakterine güvenmiyordu; karamsar anlarında, Almanya'nın geçmişinin tüm şeytanlarının kovulmadığından korkuyordu. Napolyon'un, "Bir insanı anlamak için, yirmi yaşındayken dünyaya bakın" dediği söylenir. Thatcher 1945'te yirmi yaşına girmişti.

Bu şüpheci duygularını dile getirmekten çekinmiyordu. Haziran 1988'deki G-7 zirvesinin [120] kenarında Toronto'da katıldığımız bir akşam yemeğinde, ona kadeh kaldırırken Bismarck'tan alıntı yaptım ve bir devlet adamının yapabileceği en iyi şeyin Tanrı'nın pelerininden tutunup O'nunla birkaç adım yürümek olduğunu öne sürdüm. Sadece yarım yamalak dinleyen Thatcher, kimin pelerinine tutunmayı önerdiğimi sordu. Ev sahibi Bismarck'tan alıntı yaptığımı açıklayınca, "Bismarck, Alman mı?" diye sordu. Ev sahibinin olumlu yanıtına karşılık, "Eve gitme zamanı" dedi.

Hızlı bir birleşme için ivme kazanırken, Thatcher kararlı bir şekilde karşıtlığını sürdürdü. Diğer liderler şüphelerini dile getirmekte tereddüt ederken, o aykırı bir tavır takındı. Birleşmeyi düşünmek yerine, dikkatlerin Doğu Almanya'da gerçek bir demokrasi kurmaya odaklanması gerektiğini savundu ve iki demokratik Alman devletinin süresiz olarak yan yana var olmaya devam edebileceğinde ısrar etti. Birleşik bir Almanya'nın bir kez

daha Avrupa'ya hükmetme arzusuna kapılabileceği endişesini vurgulamaya çalışarak, başka bir argüman daha ekledi: Alman birleşmesi, Mihail Gorbaçov'un tarihi reform deneyimini raydan çıkarabilir ve Moskova'daki sertlik yanlısı grupları cesaretlendirerek onu görevden uzaklaştırabilir.

Bu argümanlar Thatcher'ın müttefikleri arasında bile pek rağbet görmedi. Bush yönetimi, yeniden birleşmeyi Soğuk Savaş'ta Batı'nın zaferinin doğal bir sonucu olarak görüyordu. Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sadece birkaç gün önce Bush, pozisyonu konusunda hiçbir şüphe bırakmadı: 'Bazı Avrupa ülkelerinin yeniden birleşmiş bir Almanya hakkındaki endişelerini paylaşmıyorum,' dedi *New York Times'a* , 'çünkü Almanya'nın ittifaka olan bağlılığının ve ittifakın önemini kabul etmesinin sarsılmaz olduğunu düşünüyorum.' [121]

Başlangıçta onun tereddüdünü paylaşan Fransız Cumhurbaşkanı François Mitterrand gibi Avrupalı liderler, birleşmenin gerçekleşeceği koşulları şekillendirmeye çalışırken birleşmeyi kabul etmeye doğru temkinli adımlar atmaya başladılar. 10 Ocak'ta Londra'da Thatcher ile görüştüğümde, tam da böyle bir yol izlenmesini önerdim. İkna edilemez olduğunu kanıtladı. Görüşmemizin kaydı, onun kararlı tutumunu gösteriyor: 'Başbakan, uluslararası ilişkilerde hiçbir şeyin kaçınılmaz olarak görülmemesi gerektiğini söyledi. Başlangıç noktası, İngiliz çıkarlarına neyin hizmet edeceğini belirlemek ve ardından bunu gerçekleştirmeye çalışmaktı.' [122]

Bunlar övgüye değer düşüncelerdi, ancak Ocak 1990'da Avrupa'da ortaya çıkan gerçekliğe sıkıca bağlı bir politikanın yerini tutamazlardı. Sıklıkla yaratıcı çeviklik ve gerçeklere sıkı sıkıya bağlılığıyla öne çıkan liderliği, şimdi katılık unsurları sergiliyordu. Daha önceki krizlerde kendisine çok iyi

hizmet etmiş olan pragmatik dürtüden yoksun kalan Thatcher, etkisiz bir muhalefetten başka bir şey olmayan bir politikayla baş başa kaldı. Birleşmeden sonra Doğu Almanya'yı istikrara kavuşturmak için bazı Sovyet güçlerini geride bırakma önerisi başarısız oldu. [123] Almanlar, ABD'nin desteği ve Fransızların rızasıyla ilerledi. Thatcher kenara itildi ve önemi azaldı.

Alman birleşmesi, daha geniş Avrupa entegrasyonu projesine daha da iç içe geçmişti. Kıta genelinde hakim görüş, birleşik bir Almanya'nın Avrupa Topluluğu'na sıkıca bağlanarak en iyi şekilde yönetilebileceği yönündeydi. Şansölye Helmut Kohl bu görüşü benimsedi ve bu girişime Alman fedakarlıklarını getirmeye hazırdı; dışişleri bakanı Hans-Dietrich Genscher, romancı Thomas Mann'ın 'Alman Avrupa'sı değil, Avrupa Almanya'sı yaratma' çağrısını tekrarladı. [124]

Thatcher bu stratejiye temelden karşıydı. Almanya'nın büyük nüfusu ve ekonomik potansiyeli, herhangi bir bütünleşik Avrupa yapısında baskın olmasa bile önemli bir ağırlığı garanti ediyordu. Fiili Alman gücünün yasal veya kurumsal yollarla etkisiz hale getirilemeyeceğini anlıyordu. Yine de Almanya'yı Avrupa'ya dahil etmenin Alman gücünü sınırlamak yerine pekiştireceğine inanıyordu. Sonuçta, Almanya'nın ekonomik ilerlemesi ona AB içinde diğer üye devletlerden daha fazla etki alanı sağladığı için kısmen haklı çıktı. Ancak Alman karakteri ve politikası konusundaki temel soruda yanılmıştı; Almanya, Adenauer ve mirası tarafından dönüştürüldü ve Ekim 1990'daki birleşmeden bu yana Batı İttifakı'nın ayrılmaz bir üyesi olarak kaldı.

AVRUPA, SONSUZ ZORLUK

Sadece Alman birleşmesi değil, Avrupa entegrasyonunun tüm gündemi Thatcher'ın dünya görüşüyle çelişiyordu. Parlamenter egemenliğin savunucusu olarak, ulus devletlerden seçilmemiş bürokratların görev yaptığı Avrupa ulusüstü kurumlarına yetki devrini, demokratik ve egemen hakların ihlali olarak görüyordu.

Thatcher'ın stratejisi, siyasi entegrasyonu ilerletmeden Avrupa'da ekonomik liberalleşmeyi teşvik etmekti. Bu dengeyi koruma çabası, onun nihai dış politika ikilemi haline geldi. 1984'te, yıllarca süren titiz müzakerelerin ardından, Brüksel'e karşı büyük bir siyasi zafer kazanarak, İngiltere'nin Avrupa bütçesine katkısını üçte iki oranında azaltan yıllık bir "indirim" sağladı. 1986'da, tek bir pazar arayışında Tek Avrupa Yasası'nı benimsedi (aslında bu yasa esas olarak İngilizler tarafından hazırlanmıştı). Ancak, yasanın Avrupa Konseylerinde "Nitelikli Çoğunluk Oylaması"nı genişletmek için kullanılacağını ve böylece gücün ulusal başkentlerden uzaklaşmasını hızlandıracağını öngöremedi. Daha sonra anılarında da kabul ettiği gibi:

> Başbakan olarak ikinci dönemimi, Avrupa Topluluğu'nun incelikli ama kesin bir şekilde yönünü açık ticaret, hafif düzenleme ve serbestçe işbirliği yapan egemen ulus devletler topluluğu olmaktan devletçiliğe ve merkeziyetçiliğe doğru kaydırdığı dönem olarak görmek artık mümkün. [125]

Hem Londra ile Brüksel arasında hem de Muhafazakar Parti içinde bir nesilden fazla sürecek bir çatışmanın zemini hazırlanmıştı.

Britanya'nın Avrupa ile ilişkisini nasıl yöneteceği, sürekli gündemde olan ve Muhafazakar Parti lideri için tehlikeli bir sorudur. Kasım 1990'daki Margaret Thatcher'dan Temmuz 2019'daki Theresa May'e kadar dört Muhafazakar başbakanlık dönemi, Avrupa ilişkilerinin sığ sularında başarısız oldu. [126]

Thatcher'ın partisinin Avrupa konusundaki bölünmelerini yönetme mücadelesinin ilk belirtisi, Ocak 1986'da Savunma Bakanı Michael Heseltine'in istifasıyla ortaya çıktı. Tartışma görünüşte İngiltere'nin kalan tek helikopter üreticisi Westland ile ilgiliydi, ancak özünde Heseltine'in Thatcher'ın yerine başbakan olma hırsıyla ilgiliydi. Amerikan şirketi Sikorsky, kârsız İngiliz üreticiyi sermaye enjekte ederek yeniden ayağa kaldırmayı umarak Westland'da azınlık hissedarı olmakla ilgilendiğini ifade etmişti; bu seçenek, Thatcher'ın serbest piyasa ve Atlantikçi inançlarına da hitap ediyordu.

Ancak Heseltine devletçi ve Avrupa merkezli bir çözümü tercih ediyordu. Heseltine planına göre, zor durumdaki İngiliz şirketi, İngiliz, Fransız, Alman ve İtalyan savunma şirketleriyle bir konsorsiyuma katılacaktı. Bunun üzerine Downing Street, Heseltine'i itibarsızlaştırmaya çalıştı ve bu durum, Thatcher'ın Muhafazakar Parti üzerindeki etkisini tehdit eden kısa süreli bir çalkantı dönemine yol açtı. Sonunda Heseltine istifa etti ve Sikorsky, Westland'ı kurtardı.

Karizmatik, varlıklı ve son derece hırslı olan Heseltine, kendisini Thatcher'ın Avrupa yanlısı halefi olarak konumlandırdı. Onun incelikten yoksun isyanı, yıllarca arka sıralarda sessizce devam etti ve Kasım 1990'da aniden bir yangına dönüştü.

O zamana kadar bol miktarda tutuşturucu malzeme birikmişti. Muhafazakâr siyasi devler, Avrupa'ya ilişkin duruşlarına bağlı olarak yükselip düştüler. Birleşik Krallık, 1973'te Heath yönetiminde Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) katılmıştı. Ancak 1979'da Britanya, katılımcı ülkelerin döviz kurlarını Avrupa Para Birimi'nin (AÜ) değerinin belirli bir aralığında tutmasını gerektiren, avro para biriminin gevşek bir öncüsü olan yeni gelişmekte olan Avrupa Kur Mekanizması'na (ERM) katılmayı reddetti. AÜ'nün değeri ise üye ülkelerin para birimlerinin ekonomilerinin büyüklüğüne göre ağırlıklandırılmasıyla belirleniyordu.

Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Para Sistemi ve Avrupa Para Birliği üzerindeki şiddetli tartışmalar İngiliz kabinesini bölmüş ve Thatcher'ın liderliğini sürekli olarak zayıflatmıştı. Thatcher, 1985'te İngiltere'nin Avrupa Para Sistemi'ne katılma olasılığını reddetmişti, ancak 1987'nin başlarında Maliye Bakanı Nigel Lawson bir çözüm yolu bulmuştu: Thatcher'ın onayı olmadan, sterlinin Batı Alman markını belirli bir oranda 'gölgelemesini' sağlamıştı. Ancak Kasım 1987'de Thatcher bu zımni anlaşmanın farkına vardı ve 1988'in başlarında bu politikayı iptal etti .[127]

Giderek daha iddialı hale gelen Avrupa entegrasyonu planları ve iyileşmesi mümkün olmayan bir şekilde bölünmüş Muhafazakar Parti bağlamında, Thatcher, Belçika'nın Bruges kentindeki Avrupa Koleji'nde kıtanın geleceği hakkında bir konuşma yapma davetini kabul etti. Avro bürokrat adaylarından oluşan dinleyici kitlesinin, Avrupa şüphecisi mesajı için doğal bir seçmen kitlesi olmadığının farkında olan Thatcher, konuşmasının açılışını bir şakayla renklendirdi. Geniş bir gülümsemeyle, "Avrupa hakkındaki görüşlerim hakkında söylenen ve yazılan bazı şeylere inanıyorsanız," dedi, "bu, Cengiz Han'ı barış içinde bir arada yaşamanın

erdemleri hakkında konuşmaya davet etmek gibi görünmelidir!" [128] Ancak Cengiz Han gibi, Thatcher da fethetmeye gelmişti. Şaka, nezaketinin sınırını belirleyecekti.

Thatcher, Avrupa fikrine övgüler sunmak yerine, sınırlarını belirlemeye girişti. Bu şekilde, 'Bruges Konuşması' kabinesindeki eleştirmenlerden bağımsızlık ilanı olarak okunabilir. Thatcher'ın görüşüne göre, Avrupa Topluluğu beş 'yol gösterici ilke' izlemeliydi: 'bağımsız egemen devletler arasında istekli ve aktif işbirliğine' dayanmak; 'mevcut sorunları *pratik* bir şekilde ele almak'; 'girişimciliği teşvik etmek'; 'korumacı olmamak'; ve 'NATO aracılığıyla sağlam bir savunma sağlamak'. [129]

Thatcher, 'pratik' derken, hafif bir dokunuşla düzenleme yapacak ve büyük planlardan ziyade acil sorunlara odaklanacak, sadeleştirilmiş, politik olarak hesap verebilir, piyasa yanlısı bir Avrupa bürokrasisini kastediyordu. Buna paralel olarak, Avrupa vizyonu, ayrı ulus devletlerin korunmasına dayanıyordu:

> Ulusçuluğu bastırmaya ve gücü merkezde yoğunlaştırmaya çalışmak son derece zararlı olur ve ulaşmayı hedeflediğimiz amaçları tehlikeye atar. Avrupa, tam olarak Fransa'nın Fransa, İspanya'nın İspanya, Britanya'nın Britanya olarak, her birinin kendi gelenekleri, görenekleri ve kimliğiyle var olması nedeniyle daha güçlü olacaktır. Onları bir tür özdeş Avrupa kişiliğine uydurmaya çalışmak aptallık olurdu. [130]

Bu, Charles de Gaulle'ün kelimesi kelimesine onaylayacağı bir pasajdı.

Bruges konuşmasında bu kadar belirgin olan Thatcher'ın merkeziyetçiliğe karşı şüpheciliği, başbakan olmadan önce Hayek üzerine yaptığı çalışmalardan kaynaklanıyordu. Bruges'te konuştuğu sırada, sanayinin ve kamu konutlarının özelleştirilmesi gibi İngiltere'de reformları

uygulama deneyimine sahipti; bu girişimler büyük ölçüde devletin gücünü özel teşebbüse geri verdikleri için başarılı olmuştu. Ona göre, Avrupa projesinin savunucuları çağın önemli ekonomik derslerini göz ardı ediyorlardı. Konuşmasında onları doğrudan hedef alarak şunları gözlemledi:

> Gerçekten de, Sovyetler Birliği gibi her şeyi merkezden yönetmeye çalışan ülkelerin, başarının gücü ve kararları merkezden uzaklaştırmaya bağlı olduğunu öğrenmeye başladığı bir dönemde, Topluluk içinde tam tersi yönde hareket etmek isteyenlerin olması ironiktir. Britanya'da devletin sınırlarını başarıyla geri çekmeyi başaramadık, ancak Brüksel'den yeni bir egemenlik kuran bir Avrupa süper devletiyle Avrupa düzeyinde yeniden dayatıldığını görüyoruz. [131]

Bu açıklama şok yaratmak amacıyla hazırlanmıştı ve istenen etkiyi yarattı. Bu, Avrupa Komisyonu Başkanı Jacques Delors'un üç ay önce yaptığı ve Fransız sosyalistin on yıl içinde ulusal yasama organlarının ekonomik karar alma yetkisinin yüzde 80'ini Avrupa Parlamentosu'na devredeceğini öne sürdüğü konuşmasına doğrudan bir yanıt niteliğindeydi. [132] Thatcher bundan daha fazla öfkelenemezdi.

Bruges konuşması, Avrupa uygarlığının anlamı ve Britanya'nın bu uygarlıktaki yeri üzerine bilgece ama daha az hatırlanan bir düşünceyi de içeriyordu. Konuşma, onun iki büyük inancına değiniyordu: Doğu Avrupa'da özgürlük için mücadele edenlere duyduğu sempati ve Amerika Birleşik Devletleri'ne duyduğu derin hayranlık. Avrupa Topluluğu'nun 'Avrupa kimliğinin bir tezahürü' olduğunu, ancak 'tek tezahürü' olmadığını belirtti. Tarafsız analizden tutkulu bir teşvike geçerek şöyle devam etti:

> Demir Perdenin doğusunda, bir zamanlar Avrupa kültürünün, özgürlüğünün ve kimliğinin tamamından yararlanan insanların köklerinden koparıldığını asla unutmamalıyız. Varşova,

> Prag ve Budapeşte'ye her zaman büyük Avrupa şehirleri olarak bakacağız. Ayrıca, Avrupa değerlerinin Amerika Birleşik Devletleri'ni özgürlüğün cesur savunucusu haline getirmesine yardımcı olduğunu da unutmamalıyız. [133]

Thatcher'ın sözleri kehanet niteliğindeydi. Varşova, Prag, Budapeşte ve Doğu Berlin kısa süre sonra Avrupa'ya yeniden kabul edildi ve kıtanın refahı, o zaman da şimdi de, Avrupa medeniyetinin büyük bir uzantısı olan Amerika Birleşik Devletleri'nin sağladığı güvenliğe bağlı olmuştur.

Bu nedenle Thatcher'ın Bruges konuşması sonunda İngiliz hitabet geleneğinde yerini aldı: sadece kendi biyografisindeki kilit yeri nedeniyle değil, aynı zamanda öngörüsü ve İngiliz kimliği ile Avrupa entegrasyonu arasındaki kalıcı gerilimleri açık bir şekilde ifade etmesi nedeniyle de.

SONBAHAR

Ancak Bruges konuşmasının anlık etkisi, Thatcher ve kabine üyelerini daha da birbirinden uzaklaştırmak oldu. Bu, ekonomi politikası konusunda farklılıkların sertleştiğini ve dış ve savunma politikasıyla ilgili benzer olaylar kadar endişe verici olduğunu gösteren, küçümsenemeyecek bir meseleydi. Daha önce de belirtildiği gibi, İngiliz sistemi kabine üyelerini partilerinin en üst kademelerine yükseltir; bu da yetkinin başbakan ve kabine arasında her iki yönde de hareket ettiği anlamına gelir. Bu nedenle, etkili bir hükümetin işleyişi için ikisi arasında kişisel bir iyi niyet unsuru hayati önem taşır.

Haziran 1989'da, Thatcher'ın Madrid'deki Avrupa Topluluğu zirvesinde konuşma yapmasından saatler önce, Maliye Bakanı Nigel Lawson ve Dışişleri Bakanı Geoffrey Howe, Pazar sabahı 10 Numara'da ona bir ziyaret

gerçekleştirdiler. Bu, İngiliz hükümetinde nadir görülen bir manzaraydı: Thatcher hükümetinin en güçlü iki bakanı, başbakanın ERM'ye resmi olarak katılmak için bir son tarih önermeyi reddetmesi ve böylece ülkesinin bağımsız para politikasından vazgeçmesi durumunda istifa etmekle tehdit ediyordu. Thatcher, taleplerini dikkatlice kaydetti ve konu hakkındaki tutumunu değiştirmeye istekli olduğunu ifade etti, ancak kamuoyuna açık bir son tarih vermeyi reddetti.

Madrid'den döndükten kısa bir süre sonra, Howe'u Avam Kamarası liderliğine düşürdü, ancak ona belirsiz bir unvan olan başbakan yardımcılığı vererek darbeyi yumuşattı. Thatcher, Lawson'a daha merhametli davrandı ve görevinde kalmasına izin verdi. Ancak Lawson, döviz kuru politikası ve Lawson'ın yetkisini zayıflattığını iddia ettiği kamuoyuna açık görüşleri nedeniyle baş ekonomi danışmanı Alan Walters'ı görevden almayı reddetmesi üzerine kısa süre sonra istifa etti.

Ancak Ekim 1990'a gelindiğinde, Thatcher, yeni atanan Maliye Bakanı John Major tarafından İngiltere'nin Avrupa Para Sistemi'ne (ERM) katılmasına razı olmak zorunda kalmıştı. 30 Ekim'de Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmada, bu adımı savunurken, "federal bir Avrupa'ya açılan arka kapı" olarak gördüğü ekonomik ve parasal birliği "tamamen ve kesinlikle" reddetti. Kabinesine öfkelenen ve politikalarına yönelik ek meydan okumaları önlemeye kararlı olan Thatcher, retorik ipuçlarını Tanrı'nın Eyüp'e verdiği uyarı sözlerinden almış gibi görünüyordu: "Buraya kadar geleceksin, daha ileri gidemezsin." Jacques Delors'u karşısına alan Thatcher, "Avrupa Parlamentosu'nun Topluluğun demokratik organı, Komisyonun Yürütme organı ve Bakanlar Konseyi'nin Senato olmasını istiyordu" diye anlattı. Cevabı ise açık ve netti: "Hayır, hayır, hayır!" [134]

Sessizce ama kesin bir şekilde söylenen "Hayır, hayır, hayır" sözü, Thatcher'ın ölümsüzleşmiş bir diğer ifadesi olacaktı; ancak bu, zaten popüler olmayan "topluluk vergisi" (yerel yönetimler için uygulanan bir vergi) nedeniyle destek kaybeden hükümetinin devrilmesine yardımcı olmadan önce değildi.

İki gün sonra, Geoffrey Howe, 13 Kasım'da Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmada açıklayacağı gibi, "hem öz hem de üslup meseleleri" nedeniyle kabine görevinden istifa etti. İstifa konuşmasında, Thatcher'ın ekonomik ve parasal birlik politikasının "kendisini ve başkalarını giderek daha fazla yanlış yola sürükleme riski taşıdığını" savundu. Howe'un konuşması, dolaylı övgülerle dolu bir başyapıttı. Büyülenmiş bir şekilde dinleyen Avam Kamarası önünde Thatcher'ın "cesaretini ve liderliğini" selamladıktan sonra, Harold Macmillan'ın Britanya'nın

> Kendimizi AB içinde konumlandırmak ve orada tutmak zorundaydık. O zaman da, bugün de, iktidarın gerçeklerinden kopmamayı; geçmişimizle ilgili duygusallık gettosuna çekilip gelecekteki kendi kaderimiz üzerindeki kontrolümüzü azaltmamayı elzem görüyordu. [135]

Giderek daha da öfkelenen Howe, Thatcher'ın Avrupa hakkındaki söylemini 'trajik' ve 'rahatsız edici' olarak nitelendirdi. Ardından öfkeden çok üzüntü dolu bir tona geçti:

> Trajedi şu ki – ve bu benim şahsen, partim için, tüm halkımız için ve saygıdeğer arkadaşımın kendisi için çok gerçek bir trajedidir – Başbakan'ın Avrupa'ya karşı algılanan tutumu, ulusumuzun geleceği için giderek daha ciddi riskler taşıyor. Etkimizi en aza indirgeme ve bir kez daha dışlanma şansımızı en üst düzeye çıkarma riski taşıyor. Geçmişte Avrupa'da geç başlamalar ve boşa harcanan fırsatlar için ağır bedeller ödedik. Bunun tekrar olmasına izin vermeye cesaret edemeyiz. Eğer bir parti veya bir ulus olarak Avrupa'nın orta yolundan tamamen ayrılırsak, etkileri hesaplanamaz ve düzeltilmesi çok zor olacaktır. [136]

Howe'un vardığı sonuç, Thatcher'ın liderliğinde ulus için yapıcı bir gelecek görmediğini açıkça ortaya koydu. Arkadaşı başbakana olan sadakati ile "ulusun gerçek çıkarları olarak algıladığım şeye" olan bağlılığı arasında bir "çatışma" olduğunu ima ederek, hükümette hizmet etmeye devam etmenin artık mümkün olmadığı sonucuna vardı. Bu kararla uzun süre "mücadele ettiğini" iddia eden Howe, partideki diğerlerini "kendi tepkilerini gözden geçirmeye" ve "partim ve ülkem için doğru olanı" yapma konusunda kendisini takip etmeye çağırdı. [137] Muhafazakar Partideki "diğerlerinin" Thatcher hükümetine olan sadakatlerini yeniden gözden geçirmeleri yönündeki bu çağrı, onun devrilmesini dolaylı olarak kutsadı. Michael Heseltine ertesi sabah liderlik mücadelesini ilan etti.

Zamanlama Thatcher için son derece elverişsizdi. 16 Kasım'da Kuzey İrlanda'yı ziyaret etmesi ve ardından Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Komisyonu'nun (AGİK) üç günlük konferansı için (19-21 Kasım tarihleri arasında) Paris'e gitmesi gerekiyordu; bu dönem, yeni Muhafazakar Parti liderlik kampanyasının son günlerine denk geliyordu. Zorluğa rağmen, Thatcher seyahat taahhütlerine uymayı tercih etti.

(Dışarıdan bir gözlemci için) şaşırtıcı olan bu liderlik yarışını uzaktan izlerken, Thatcher'ın kararına şaşırdım. Belki de daha önceki sınırları aşarak –ki bu sınırlar her zaman yargılarımı dış politikayla sınırlamıştı– artık yakın bir arkadaşım olan Charles Powell'ı aradım ve savaşın en yoğun olduğu anda neden sahadan uzak duruyor gibi göründüğünü sordum. Konferansın Soğuk Savaş sonrası büyük umut vadeden bir anı temsil ettiği doğruydu: Bush ve Gorbaçov, Avrupalı mevkidaşlarıyla bir araya gelip kıtanın geleceğini belirleyeceklerdi. Ancak Thatcher için, daha ihtiyatlı bir yol, İngiltere'de kalıp kararsız destekçileriyle davasını savunmak olurdu.

Önerim kabul görmedi: Thatcher, görevinin dünya sahnesinde olduğuna inanıyordu. Muhafazakar Parti içindeki bir tartışmayı yürütmek için konferansı boykot etmek, ona göre tehlikeli bir özgüven eksikliğinin işareti olurdu. Karakter dolu olan bu kararı felaketle sonuçlandı.

Thatcher, seçim kampanyasının yönetimini, ancak yarı adanmış yetersizlerden oluşan bir grup olarak tanımlanabilecek kişilere bıraktı. 20 Kasım akşamı, yardımcıları Paris'teki İngiliz büyükelçiliğinde ona ilk oylamanın sonucunu bildirdi: 'Umut ettiğimiz kadar iyi değil ve yeterince iyi de değil.' [138] 16 çekimser oyla Heseltine'in 152 oyuna karşılık 204 oy almıştı. Ancak, eski Muhafazakar Parti kurallarına göre, gerekli süper çoğunluğa ulaşamamıştı; Heseltine'in iki destekçisi onu desteklemiş olsaydı, kazanacaktı. Şimdi ikinci bir oylama gerekecekti. Kameraların önünde cesur bir tavır takınarak, gazetecilere bu oylamaya itiraz edeceğini söyledi.

Sonraki kırk sekiz saat içinde yaşanan olumsuz olaylar, Shakespeare trajedilerini andırıyordu. Yıllar içinde kabinesinde biriken iyi niyet stokları tükenmeye başlamıştı; daha önce müttefikler kazandıran aynı inanç, mücadeleci ruh ve çekicilik, şimdi ona dostlarını ve destekçilerini kaybettiren bir inatçılıkla birleşmişti. Heseltine medyanın ilgi odağı olurken, Thatcher'ın sadıklarından bazıları titremeye ve taraf değiştirmeye başladı. Kabine, "Heseltine'i durduracak" bir aday – ya John Major ya da Dışişleri Bakanı Douglas Hurd – belirleme konusunda mırıldanıyordu.

Bütün gece ve ertesi gün boyunca Thatcher, şansın geri çekildiğine şahit oldu. Kabine üyeleriyle tek tek görüştü ve hepsi ona, elbette şahsen onu desteklediklerini ancak ne yazık ki başka bir oylamada başarılı olamayacağını söyledi. 21 Kasım gece yarısına gelindiğinde, karaya

oturmuş bir halde, istifa etmeye karar verdi. Ertesi sabah saat 9'da, kararını kabinesine resmen duyurdu. O sırada Powell'a söylediğim gibi, istifası 'aileden birinin ölümünden daha kötü' hissettirdi. [139]

Çoğu Amerikalı gözlemci için Thatcher'ın düşüşü gizemliydi. Dünya sahnesindeki başarılarının büyüklüğü ve Amerika'da sahip olduğu önemli güven, muhafazakâr arkadaşlarının onu neden görevden almak istediklerini anlamayı zorlaştırıyordu. Başkan Bush, Irak güçlerini Kuveyt'ten püskürtmek için toplanan koalisyon birliklerini ziyaret ettiği Suudi Arabistan gezisi sırasında haberi duyduğunda çok üzüldü. General Norman Schwarzkopf, İngiliz mevkidaşına "Savaşın ortasında Başbakanı görevden alan bir ülke nasıl bir ülkedir?" diye sorduğunda, Britanya'nın birçok dostunu dile getirdi. [140]

Gözlemciler için aynı derecede dikkat çekici olan şey, Thatcher'ın özel hayatındaki üzüntüsüne rağmen sergilediği kamuoyu önündeki zarafetti. Sabah istifa niyetini açıklamıştı; aynı öğleden sonra ise parlamentoda güvensizlik oylamasıyla yüzleşmek zorunda kaldı. İşçi Partisi, Muhafazakar saflardaki karışıklıktan yararlanmak için oylamayı talep etmişti. Thatcher'ın o öğleden sonra sergilediği performans, Liberal Demokrat lider Paddy Ashdown'ın deyimiyle, 'muhteşem bir gösteriydi'. Hükümetinin politikalarını ve dolayısıyla kendi liderliğini coşkulu bir şekilde savunarak, 'İşçi Partisi'nin boş lafları uçup gittiğine göre, bu önergeyi Meclise getirmelerinin gerçek nedenleri nelerdir?' diye sordu. Cevabı tavizsizdi:

> Bu, Britanya'nın dünyadaki konumuna dair bir şikayet olamaz. Bu konum haklı olarak yüksektir, özellikle de Soğuk Savaş'ın sona ermesine ve Doğu Avrupa ile Sovyetler Birliği'nde demokrasinin yayılmasına yaptığımız katkılar nedeniyle; bu başarılar dün döndüğüm Paris'teki tarihi toplantıda kutlandı.

> Bu, ülkenin mali durumu olamaz. İşçi Partisi'nin biriktirdiği borçlar da dahil olmak üzere borçlarımızı ödüyoruz...
>
> Karar verilmesi gereken asıl mesele... 1980'lerin kazanımlarının üzerine en iyi nasıl inşa edileceği, Muhafazakar politikaların 1990'lar boyunca nasıl sürdürüleceği ve üç genel seçim zaferine dördüncü bir zaferin nasıl ekleneceğidir ki, bunu kesinlikle kazanacağız. [141]

Bu konuda da Thatcher tamamen öngörülüydü. John Major, yaklaşan liderlik yarışında Heseltine'i alt edecek ve 1992 genel seçimlerinde Muhafazakarlar için üst üste dördüncü zaferi kazanacaktı.

Ertesi hafta Thatcher, parlamentoda son kez sorularla karşı karşıya kaldı. Bu oturumu tekrar gözden geçirirken en çok dikkat çeken şey, Muhafazakar Parti dışındaki politikacıların ona yönelik övgüleridir. Örneğin, Kuzey İrlandalı Birlikçi politikacı James Molyneaux, İngiliz-İrlanda Anlaşması konusundaki önceki tartışmalarına biraz pişmanlıkla değinme fırsatını kullandı:

> Başbakan, aramızdaki ilişkilerin biraz gergin olduğu Kasım 1985'teki önemli bir tartışmayı hatırlıyor mu? Ona şöyle seslendiğimi hatırlıyor mu: 'Milyonlarca İngiliz vatandaşımız, Başbakanın ulusun kaderine kalıcı bir katkı yapabileceğine inanıyor'? Başbakan şimdi bu insanların büyük çoğunluğunun bu katkının devam etmesini istediğinin farkında mı? [142]

Rakibine karşı gol atma fırsatını kaçıran Thatcher, nezaketle şu yanıtı verdi: "Sayın beyefendi gerçekten çok cömert."

Ertesi gün, 28 Kasım 1990'da, Margaret ve Denis Thatcher 10 Downing Street'ten ayrıldılar. Başbakan olarak yaptığı son açıklamada, her zamanki gibi, konutun bakımını üstlenen personele teşekkür etti.

EPILOG

Thatcher'ın İngiltere'de gerçekleştirdiği canlanma, hem ekonomik hem de manevi bir girişimdi. Başbakan olduğunda, ulusal gerileme sadece aksayan bir ekonomi meselesi değildi. Gerileme, kolektif, kendi kendini güçlendiren ve nihayetinde yıpratıcı bir inançtı. Belirgin özellikleri yüksek enflasyon, yavaş büyüme ve felç edici işçi çatışmalarıydı. 1970'lerin İngiltere'sinin siyasi merkezi basitçe işlevsizdi.

Bu tükenmiş uzlaşmayı reddeden Thatcher, muhalefet lideri olarak gelecek için olumlu bir vizyon ortaya koydu. Ve daha sonra, başbakan olduktan sonra, toplumunu daha önce hiç olmadığı bir yere götürdü. Bu hem cesaret hem de karakter gerektiriyordu: cesaret, zamanın kabul görmüş bilgeliğinden bu kadar dramatik bir şekilde ayrılmak; karakter ise, sert yaklaşımı hastadan şiddetli şikayetler almasına rağmen, tutarlı bir şekilde yoluna devam etmek.

Thatcher, koşullar belirsizleştiğinde, olumsuz riskler büyük boyutlara ulaştığında ve kamuoyu desteği azalıyor gibi göründüğünde bile, sakinliğini ve inançlarına olan sarsılmaz bağlılığını defalarca sergiledi. Göreve başladığı dönemde enflasyonu dizginlemek için para arzını sıkılaştırma stratejisinden asla geri adım atmadı. Falkland Adaları'ndaki saldırganlığa karşı güçlü bir yanıt verdi. Ve madenciler grevi sırasında İngiltere'nin elektrik arzını güvence altına aldı, kamuoyu politikalarına karşı dönme tehdidinde bulunduğunda bile politikalarını sürdürdü.

Elbette, azim tek başına nadiren başarı için yeterlidir. Britanya'yı yenileme stratejisini sürdürmek için Thatcher, özellikle dış düşmana karşı seferberlikten doğası gereği daha kutuplaştırıcı olan iç reformlar için Muhafazakar Parti içindeki destekçilerini bir araya getirmek zorundaydı. Söyleminin destekçileri üzerindeki etkisi, Isaiah Berlin'in İkinci Dünya Savaşı sırasında Churchill'in ulusu coşturan sözlerinin tasvirini hatırlatıyor:

> Sözlerinin hipnotik gücü, inancının sağlamlığı o kadar güçlüydü ki, belagatinin yoğunluğuyla onları büyüledi ve sanki gerçekten kalplerinde ve zihinlerinde olanı söylüyormuş gibi hissettiler. Şüphesiz ki oradaydı; ancak o onları uyandırana kadar büyük ölçüde uykudaydı. [143]

Benzer şekilde, Thatcher zamanında, Britanya'nın işlevsizliğine duyulan hayal kırıklığı zaten havada hissediliyordu; onun başarısı, bunu iç reform davasına yönlendirmekti. Söylemi, iddialı gündemini sürdürmek için Muhafazakar Parti'nin kendi kanadından yeterli desteği harekete geçirdi ve siyasi merkezi on yıllarca yeniden hizaladı. Toplumda güçlü bir hükümet varlığını ekonomide bireysel özgürlükle dengeledi – belki de çağdaş Muhafazakarların çoğunluğunun savunduğu program değildi, ancak kesinlikle partinin tarihinin önceki dönemlerinde izlediği ideallerdi. [144] Bu süreçte, geleneksel olarak Muhafazakarlara oy vermeyen seçmenlerden oluşan yeni koalisyonlar kurdu ve art arda üç seçim kazanmasını ve emekliliğinden kısa bir süre sonra dördüncü bir zaferin temelini atmasını sağladı. Geleceği görmüş ve bunu başarmıştı.

Düşmanlarının az olduğu söylenemezdi; hatta Muhafazakarlar bile zaman zaman Thatcher'ı partisinin temel ilkelerine ihanet etmekle

suçladılar. Elbette o bir yabancıydı: hem bilim insanı olarak eğitim almış bir kadın olarak, hem de babası bakkal olan orta sınıf bir aileden gelmesi nedeniyle. Yine de eylemleri, kesinlikle yıkıcı olsa da, partisine olan tam bağlılığını gösteriyordu. İlkelerine ihanet etmek yerine, onları yeniden tesis etmek için azimle çalışıyordu.

Thatcher'ın idealleri, Disraeli'den bu yana en büyük Muhafazakâr liderlerin ideallerini yansıtıyordu: Birleşik Krallık'ın korunması, demokratik ilkeler temelinde uluslararası ilişkiler ve bireysel öz yeterliliğe dayalı iç yönetim; bunlara ek olarak, Britanya'nın savaş sonrası dönemde istikrarlı bir sağlık hizmeti ve refah devletine duyulan ihtiyaç konusunda vardığı uzlaşmanın kabulü.

Uluslararası ilişkilerde, başlangıçta Sovyetler Birliği ile diplomatik temasın pek bir değeri olmadığını düşünse de, Mihail Gorbaçov ile karşılaştığında ve ilerleme kaydetmenin zamanının geldiğine karar verdiğinde rotasını değiştirdi. Uzun vadeli hedeflere odaklanarak, Gorbaçov ile önemli konularda görüşmelere başladı ve bu tür bir diyaloğun nihayetinde demokratik Batı'nın konumunu güçlendireceğine inandı.

Thatcher ayrıca serbest piyasa ilkeleri ile çevresel sorumluluk yükümlülüğü arasında bir çatışma görmüyordu. Hem evrensel olarak övgü alan hem de son derece etkili olan nadir uluslararası anlaşmalardan biri olan Montreal Protokolü'nün büyük bir savunucusu olan Thatcher, son on yıllarda ozon tabakasının kayda değer iyileşmesinde pay sahibidir. Başbakanlığının sonlarına doğru, iklim değişikliğinin tehlikeleri konusunda güçlü bir şekilde konuşan ilk dünya liderlerinden biri oldu. 1988'de Kraliyet Cemiyeti'ne hitaben yaptığı konuşmada, sanayi devriminin tüm faydalarına

rağmen, insanlığın "bu gezegenin sistemiyle istemeden büyük bir deney başlattığı" gerçeğini de kabul etti. [145] Bu büyük ve giderek daha belirgin hale gelen sorunu çözmek genç nesillere bırakılmış olsa da, Thatcher en azından yolu göstermeye çalışmıştı.

Thatcher'ın dış politikası, Atlantik İttifakı içindeki İngiliz-Amerikan ortaklığının önemine dair çok önemli bir kanıt niteliğindeydi. 'Özel ilişki'nin yeniden canlandırılması, küresel sahnedeki etkisini sağlamlaştırdı. Büyük Britanya'nın doğal kaynakları, ekonomik performansı veya askeri gücü, 1980'lerde onu süper güç statüsüne layık kılacak hiçbir şey içermiyordu. Ancak güçlü kişiliği, gerektiğinde gösterdiği becerikli desteği ve Başkan Reagan ile olan temel ilişkisi sayesinde Thatcher, Britanya'nın Amerika Birleşik Devletleri ile aynı seviyede olduğu izlenimini verdi. Ve büyük ölçüde, Reagan yönetimi de bu şüpheciliği memnuniyetle kabul etti.

Bazı liderler siyasetten emekliliğe nispeten kolay ve zarif bir şekilde uyum sağlarlar. Hatta saygınlıkları artabilir ve hayat hikayelerine yeni, etkileyici bir bölüm yazmayı başarabilirler. Kısa süre sonra Lady Thatcher olarak anılacak olan kişi, bu liderlerden biri değildi. Vizyonu için yaşadı ve görevden ayrıldıktan sonra, 10 Downing Street'teki yıllarında karşılaştığı zorluklar kadar anlamlı bir şey bulmakta zorlandı.

Londra'ya yaptığım her seyahatte, hastalığı zihnini bulandırdığı yıllardan sonra bile onu ziyaret etmeye devam ettim. Prensip tartışmalarındaki davranışlarından kaynaklanan korkutucu ününe rağmen, bana karşı her zaman son derece nazik ve saygın davrandı. Son ziyaretimize kadar onu her zaman zarif, düşünceli ve vakarlı buldum.

Son görüşmelerimizde, otuz yılı aşkın süredir değer verdiğim bir arkadaşımla karşılıklı otururken, hayatın zorluklarının üstesinden cesaret ve zarafetle gelmiş bir lider gördüm. Siyasette sadece bir gözlemci konumuna düşmüş olsa da, milyonlarca hemşehrisi ve yurtdışındaki sayısız hayranı için her zaman büyük ve tarihi bir figür olacaktı: kalıcı öneme sahip bir ekonomik reformcu, İngiliz egemenliği tehdit edildiğinde kararlılığı ve cesaretiyle yüceltilmiş bir başbakan, Batı dünyasının Demir Leydisi. Onunla muhatap olan herkes dış görünüşünün sertliğini fark etti; herkes onu liderliğin sıkıntıları boyunca taşıyan içsel gücü hissedebiliyordu. Onun yanında, kişisel çekiciliğinden ve sıcaklığından kaçabilecek çok az kişi vardı.

Eleştirmenlerine göre, Thatcher'ın metaneti zaman zaman insani niteliklerini gölgede bırakıyordu. Ancak olağanüstü çelik gibi sağlamlığı, liderliğinin özünde yatan ve gözden kaçan bir özellik olan vatan sevgisiyle birlikte var oluyordu. Olağanüstü güçlü inanç ve rekabetçi azim, Margaret Thatcher'ın iktidarı kazanmasında şüphesiz başarısının bir parçasıydı; disiplin ve hesapçılık ise iktidarı korumasına yardımcı oldu. Ancak sadece ülkesine ve halkına duyduğu sevgi, iktidarı nasıl kullandığını ve onunla neler başardığını açıklayabilir. Kraliçe II. Elizabeth'in cenazesine bizzat katılma kararı – Winston Churchill dışında hiçbir önceki başbakana gösterilmeyen bir onur – Lady Thatcher'ın tarihi etkisine tanıklık etmektedir.

17 Nisan 2013'te St. Paul Katedrali'ndeki cenaze töreninde söylenen son ilahi, onun bakış açısını özetliyordu:

Ey ülkem, sana yemin ederim ki, yeryüzündeki her şeyden üstün tutarım, Tam, eksiksiz ve kusursuz, sevgimin hizmeti: Sorgulamayan aşk, sınavlardan geçen aşk, Bu, en değerli ve en iyi olanı sunağa koyar. [146]

Sonuç: Liderliğin Evrimi

ARISTOKRASIDEN LIYAKAT SISTEMINE

Bu sayfalar, altı liderin tarihsel koşullar üzerindeki karşılıklı etkisini ve tarihsel koşulların her birinin rolü üzerindeki etkisini incelemiştir. Konrad Adenauer, Charles de Gaulle, Richard Nixon, Enver Sadat, Lee Kuan Yew ve Margaret Thatcher: her biri kendi toplumunu dönüştürdü ve hepsi yeni bir dünya düzeninin ortaya çıkmasına katkıda bulundu.

Altı lider, 400 yıl boyunca tarihi şekillendirirken dünyanın giderek artan bir bölümüne hükmeden Avrupa'nın, aslında bir Avrupa iç savaşı olan iki dünya savaşında kendi öz kaynaklarının büyük bir kısmını tükettiği dramatik yarım yüzyıldan derinden etkilendi. Daha sonra, ekonomilerin yeniden düzenlenmesi, iç yapıların yeniden tanımlanması ve uluslararası ilişkilerin yeniden düzenlenmesi gereken bu savaşın ardından gelen dönemi şekillendirmeye yardımcı oldular. Altı lider ayrıca Soğuk Savaş'ın zorluklarıyla ve sömürgeciliğin sona ermesi ve küreselleşmenin getirdiği aksaklıklarla da karşı karşıya kaldı; bunların hepsi bugün bile yankı bulmaya devam ediyor.

Bu liderlerin yetiştiği dönem, kültürel anlamda dönüştürücüydü: Batı'nın hem siyasi hem de sosyal yapıları, kalıtsal ve aristokratik bir liderlik

modelinden, orta sınıf ve liyakat temelli bir modele doğru geri dönülmez bir şekilde değişiyordu. Onlar yetişkinliğe eriştikçe, aristokrasinin kalıntıları, ortaya çıkan liyakat paradigmasıyla birleşerek, toplumsal yaratıcılığın temelini genişletirken aynı zamanda kapsamını da genişletiyordu.

Günümüzde liyakat esaslı ilkeler ve kurumlar o kadar tanıdık hale geldi ki, dilimize ve düşüncemize hakim oldular. Özellikle sorumluluk gerektiren görevlere atamalarda akrabaları ve arkadaşları kayırmayı ima eden 'nepotizm' kelimesini ele alalım. Liyakat öncesi dünyada nepotizm her yerde mevcuttu – hatta alışılmış bir yaşam biçimiydi – ancak bu uygulama haksız bir avantaj anlamına gelmiyordu: aksine, kan bağı meşruiyetin bir kaynağıydı.

Antik Yunan filozoflarının ilk olarak tasavvur ettiği şekliyle aristokrasi, 'en iyilerin yönetimi' anlamına geliyordu. Kesinlikle kalıtsal *olmayan* bu yönetim, insan yaşamının verilmiş olduğu varsayılan bir yönünü – yeteneklerin doğal eşitsizliğini – alıp kamu yararına kullanarak ahlaki olarak haklı çıkarılıyordu. Platon'un 'metaller miti', günümüzde 'sosyal hareketlilik' olarak adlandırılan şeye dayalı aristokratik bir siyasi düzeni tasvir ediyordu. Onun anlatımında, 'altın' ruhlu gençler (kızlar da dahil), 'pirinç' veya 'gümüş' ebeveynlerden doğmuş olsalar bile, doğal yeteneklerine göre yükselebiliyorlardı. [1]

Yüzyıllar boyunca Avrupa tarihini şekillendiren bir sosyal sistem olarak aristokrasi, tamamen farklı bir anlam kazandı: liderlerine güç ve statü kazandıran kalıtsal bir soyluluk. Kalıtsal anlamda aristokrasinin kusurları – yolsuzluğa veya verimsizliğe kayma riski gibi – bugün kolayca hatırlanmaktadır. Erdemleri ise daha az hatırlanmaktadır.

Öncelikle, aristokratlar statülerini bireysel çabalarla kazandıklarını düşünmüyorlardı. Konum doğuştandı, kazanılmış değildi. Bu nedenle, savurganlar ve beceriksizler olsa da, aristokrasinin yaratıcı yönü, "çok şey verilen kişiden çok şey beklenir" ifadesinde olduğu gibi, *soyluluk yükümlülüğü* etiğiyle bağlantılıydı. Aristokratlar konumlarını elde etmedikleri için, en iyileri kamu hizmetine veya toplumsal iyileştirmeye katılma yükümlülüğü hissediyorlardı.

Uluslararası ilişkiler alanında, farklı uluslardan liderler bu sosyal sınıfa mensuptu ve ulusal sınırları aşan bir duyarlılığı paylaşıyorlardı. Bu nedenle, meşru bir uluslararası düzenin ne olduğu konusunda genellikle hemfikirdiler. Bu, çatışmaları önlemedi, ancak şiddetini sınırlamaya ve çözümlerini kolaylaştırmaya yardımcı oldu. Egemenlik, denge, devletlerin yasal eşitliği ve güç dengesi kavramları – Vestfalya sisteminin ayırt edici özellikleri – aristokratik uygulamaların hüküm sürdüğü bir dünyada gelişti.

Aristokratik dış politikanın belaları, sezgiye aşırı güven ve durgunluğa yol açan öz saygıydı. Yine de, konumun doğuştan gelen bir hak olarak görüldüğü müzakerelerde, rakipler ve hatta düşmanlar arasında karşılıklı saygı beklenirdi (her zaman garanti edilmese de) ve esneklik, konu ne kadar kısa vadeli olursa olsun, sürekli başarıya yönelik önceden belirlenmiş bir taahhütle kısıtlanmazdı. Politikalar, geçici aksaklıkları bile önleme zorunluluğundan ziyade, geleceğe dair ortak bir anlayış açısından değerlendirilebilirdi.

Sonuç olarak, en iyi halindeki bir aristokrasi, halk demokrasisini zaman zaman etkileyen demagojik eğilimlere karşıt bir mükemmellik anlayışını koruyabilirdi. Bir aristokrasi, ölçülülük ve özverili kamu hizmeti değerlerine ne kadar sadık kalırsa, liderleri de kişisel yönetimin keyfiliğini

reddetme eğiliminde olur ve bunun yerine statü ve ahlaki ikna yoluyla yönetirlerdi.

19. ve 20. yüzyılın başlarında, kalıtsal aristokrasiyi destekleyen varsayımlar, dini inancın zayıflaması, Fransız Devrimi'nin daha büyük siyasi eşitliğe yönelik hareketleri tetiklemesi ve gelişen piyasa ekonomisinden kaynaklanan zenginlik ve statüdeki değişimlerle birlikte istikrarlı bir şekilde ortadan kalktı. Ardından, aniden ve beklenmedik bir şekilde, Birinci Dünya Savaşı, bir yandan azalan aristokratik siyasi değerler ile diğer yandan ortaya çıkan teknolojik gerçekler arasındaki uyumsuzluğu ortaya koydu. İlki, kısıtlama ve barışçıl evrimin gerekliliğini vurgularken, ikincisi savaşın yıkıcılığını artırdı. Sistem, yükselen ulusal tutkuların önceki güvenceleri bir kenara bırakmasıyla 1914'te çöktü ve teknoloji, dört yıldan fazla süren yıpratıcı savaşta mevcut kurumları zayıflatarak sürekli artan bir çatışma düzeyine zemin hazırladı.

Winston Churchill, *Fırtınanın Yaklaşması* (1948) adlı eserinde Birinci Dünya Savaşı'nın 'hükümetlerin değil, halkların' bir çatışması olduğunu ve Avrupa'nın can damarının 'öfke ve katliam içinde döküldüğünü' gözlemlemiştir. [2] Savaşın sonunda Churchill şunları yazabilmiştir:

> Utrecht ve Viyana Antlaşmaları günleri geride kalmıştı; o zamanlar aristokrat devlet adamları ve diplomatlar, galip ve mağlup, kibar ve saygılı bir şekilde tartışıyor ve demokrasinin gürültüsünden ve karmaşasından uzak, üzerinde hemfikir oldukları temeller üzerine sistemleri yeniden şekillendirebiliyorlardı. Halklar, çektikleri acılar ve kendilerine ilham veren kitle öğretileriyle coşarak, intikamın tam olarak alınmasını talep etmek için on milyonlarca kişi halinde bir araya geldiler. [3]

Avrupa liderleri yaklaşan felaketi önleyemedikleri veya patlak verdikten sonra kontrol altına alamadıkları için, Birinci Dünya Savaşı siyasi elitlere

olan güveni zedeledi ve geride, kilit ülkelerde totaliter yöneticiler tarafından devrilecek zayıflamış bir liderlik bıraktı. Aynı zamanda, 1918 barış anlaşması, yeni düzene bağlılığı sağlamak için yaygın olarak benimsenen değerlerle yeterince uyumlu olmadığı gibi, yenilen tarafları intikam alma kapasitelerini ortadan kaldıracak kadar zayıflatmada da stratejik olarak yetersiz kaldı. Bunun birçok sonucu oldu; en önemlisi İkinci Dünya Savaşı'ydı.

Her iki dünya savaşında da, halkların topyekün seferber edilmesi, enerjilerinin yönlendirilmesi ve karşılıklı düşmanlıklarının istismar edilmesi, orta sınıfın yükselişinin en erken ve en kasvetli sonucu olarak ortaya çıktı. Ancak İkinci Otuz Yıl Savaşları'nın (1914-45) kargaşası geçtikten sonra, bu toplumsal dönüşümün uluslararası istikrar ve devlet adamlığıyla uyumlu olduğu ortaya çıktı. Orta sınıfın siyasi ve kültürel gücün büyük bir kısmını elinde bulundurduğu, kendine güvenen ulus devletlerden oluşan bir dünya, sorumlu ve yaratıcı siyaset yürüten liderler yetiştirebildiğini kanıtladı.

Liyakat sistemi ve demokratikleşme olmak üzere iki ilişkili toplumsal güç, orta sınıf liderlerinin yükselişini mümkün kıldı ve kurumsallaştırdı. Fransız Devrimi'nin sloganlarından biri "yeteneklere açık kariyerler" idi. 19. yüzyılın ortalarından itibaren, Batı'da liyakatçi ilkelerin ve kurumların (giriş sınavları, seçici ortaokullar ve üniversiteler, mesleki standartlara dayalı işe alım ve terfi politikaları gibi) benimsenmesi, orta sınıf kökenli yetenekli bireylerin siyasete girmesi için yeni fırsatlar yarattı. Eş zamanlı olarak, oy hakkının genişlemesi hem toplumsal hem de siyasi ağırlık merkezini orta sınıfa doğru kaydırdı.

Bu ciltte incelenen altı liderden hiçbiri üst sınıf bir geçmişe sahip değildi. Konrad Adenauer'in babası Prusya ordusunda astsubay, daha sonra da memurdu; oğlu ise Alman İmparatorluğu'nda standart eğitim seviyelerinde yükseldi. Charles de Gaulle'ün büyük anne ve babası hem iyi eğitimli hem de varlıklıydı, ancak babası bir öğretmendi; oğlu ise ailesinde yüksek devlet kademelerinde görev yapan ilk kişi oldu. Richard Nixon, Güney Kaliforniya'da alt orta sınıf bir ailede büyüdü. Bir memurun oğlu olan Enver Sadat, Mısır askeri akademisine başvurusu için referans almakta zorlandı. Sosyal statüsü düşmüş Çinli Singapurlu ebeveynlerin çocuğu olan Lee Kuan Yew, eğitimini sürdürmek için Singapur ve İngiltere'deki burslara güvendi. Margaret Thatcher, ortaokul mezunu ve bir bakkalın kızıydı – orta sınıf bir geçmişe sahip ikinci kişi (Edward Heath'ten sonra) ve İngiltere'nin Muhafazakar Partisi'nin lideri olan ilk kadındı. Hiçbirinin başlangıç noktası, daha sonraki başarılarını işaret etmiyordu.

Mütevazı geçmişleri, geleneksel "içeriden" ve "dışarıdan" siyasi kategorilerine meydan okumalarına olanak sağladı. Sadat ve de Gaulle, ülkelerindeki bir kriz sayesinde iktidara gelen askeri subaylardı; Nixon ve Adenauer ise deneyimli ve tanınmış politikacılardı, ancak yine de yıllarca siyasi arenadan uzak kaldılar. Altı kişiden Thatcher ve Lee, en ortodoks şekilde –parlamenter sistemde parti siyaseti yoluyla– iktidara geldiler, ancak sürekli olarak hakim ortodoksluğu sorguladılar. 19. yüzyıldaki aristokrat seleflerine çok benzeyen, ancak 20. yüzyıldaki birçok çağdaşlarından farklı olarak, öncelikle kısa vadeli, taktiksel avantajla ilgilenmediler. Bunun yerine, iktidardan uzak kökenleri ve deneyimleri onlara bakış açısı kazandırdı ve ulusal çıkarları dile getirmelerine ve günlerinin geleneksel bilgeliğini aşmalarına olanak sağladı.

Genç yaştan itibaren yeteneklerini geliştirmelerine olanak tanıyan, giderek liyakate dayalı hale gelen kurumlar, aristokrasinin gölgesinde ve çoğu zaman savaşın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı. Almanya'nın Genelkurmay Başkanlığı ve verimli, kayırmacılığa yer vermeyen bürokrasisinin kökenleri, Napolyon Savaşları'ndaki savaş alanı yenilgilerinin şokundan sonra benimsenen Prusya reformlarına dayanıyordu. De Gaulle, profesyonel bir subay kadrosu geliştirmek için Napolyon tarafından 1802'de kurulan askeri *akademi* Saint-Cyr'e gitti. Bir diğer seçkin ve elit Institut d'études politiques ('Sciences Po'), Fransa-Prusya Savaşı'ndan (1870-71) sonra Fransız siyasi ve idari liderliğinin yetersizliklerini ortaya çıkardıktan sonra kuruldu; bu yetersizlikler, gelecek neslin yeteneklerini geliştirerek giderilecekti.

Sanayi devrimi, ekonomik tarihçi David Landes'in de belirttiği gibi, eğitime verilen önemin artmasında da rol oynadı: 'Tüm eski avantajlar – kaynaklar, zenginlik, güç – değersizleştirildi ve zihin maddeye üstün geldi. Bundan böyle gelecek, karaktere, ellere ve zekaya sahip olan herkese açıktı.' [4] Başarı giderek doğuştan gelen haklardan ziyade zekâ ve çabaya atfedilirken, eğitim ilerlemenin en önemli yolu haline geldi.

Bu değişiklikler sayesinde, altı lider de zorlu ortaokullara (çoğu seçici ve hepsi devlet tarafından yönetilmese bile kamu yararına çalışan okullar) gidebildiler. Sınavlarda yüksek notlar ve burslar için rekabet, yaşamın önemli bir yönüydü. Liseden başlayarak ve bazı durumlarda üniversiteye kadar devam ederek, özellikle beşeri bilimler olmak üzere geniş bir yelpazede dersler aldılar; sanki tarih bilinci ve trajediyle başa çıkma yeteneğinin vazgeçilmez olduğu liderlik zorluklarına hazırlık gibiydi bu.

Her şeyden önce, dünyayı, başkalarının ve kendilerinin psikolojisini anlamalarına yardımcı olacak bir eğitim aldılar.

Liyakatçi devrim, başarıyı ve kişinin aile kökenlerini aşan kariyerlere olan özlemini yücelterek hayatın neredeyse her yönünü etkiledi. [5] Mükemmellik ideali, önceki aristokratik çağdan korunmuş ve hatta yeni ve daha güçlü, daha bireyselci bir vurgu kazanmıştır. Thatcher'ın 1975'te belirttiği gibi, 'fırsat, eşitsiz olma hakkını ve farklı olma özgürlüğünü içermedikçe hiçbir anlam ifade etmez'. [6] Üniversiteler ve kariyerler, kadınlara, etnik ve ırksal azınlıklara ve elit olmayan geçmişe sahip olanlara kademeli olarak (ancak yine de kusurlu bir şekilde) açıldı. Toplumlar, ortaya çıkan entelektüel çeşitlilikten ve farklı liderlik tarzlarına açık olmaktan fayda gördü.

Bu faktörler, bu ciltte anlatılan liderlerin aristokratik nitelikleri liyakatçi hırslarla birleştirmelerini sağladı. Bu sentez, kamu hizmetini değerli bir çaba olarak yüceltti ve liderlik özlemlerini teşvik etti. Hem okul sistemi hem de yetiştikleri daha geniş toplum, akademik performansa büyük önem veriyordu, ancak her ikisi de her şeyden önce karaktere güçlü bir vurgu yapıyordu. Buna paralel olarak, altı lider de notlarının ve sınav sonuçlarının ötesinde önceliklerle yetiştirildi; bunlar önemli olmakla birlikte, kendi başlarına bir amaç olarak görülmedi. Bu nedenle Lee'nin *junzi'ye* , yani Konfüçyüsçü beyefendiye yaptığı tekrarlayan göndermeler ve de Gaulle'ün 'karakter sahibi bir insan' olma çabası ortaya çıktı. Eğitim, gençlikte elde edilip bir kenara bırakılacak bir belge olmaktan öte, hem entelektüel hem de ahlaki boyutları olan bitmeyen bir çabaydı.

Altı liderin çocukluklarından itibaren içine işlendiği orta sınıf değerleri arasında kişisel disiplin, kendini geliştirme, hayırseverlik, vatanseverlik ve

özgüven yer alıyordu. Geçmişe duyulan minnettarlığı ve geleceğe olan güveni kapsayan toplumlarına olan inanç, doğal bir durum olarak kabul ediliyordu. Kanun önünde eşitlik, yerleşik bir beklenti haline geliyordu.

Aristokrat atalarının aksine, bu liderler derinden kök salmış bir ulusal kimlik duygusuna sahiptiler; bu duygu, en yüce amacın devlet yönetimi yoluyla yurttaşlarına hizmet etmek olduğuna dair inançlarını besliyordu. Kendilerini 'dünya vatandaşı' olarak tanımlamadılar. Lee üniversite eğitimini Britanya'da almış olabilir ve Nixon başkan olmadan önce yaptığı seyahatlerin kapsamıyla övünmüş olabilir, ancak ikisi de kozmopolit bir kimlik benimsemedi. Onlar için vatandaşlık ayrıcalığı, kendi uluslarının özel erdemlerini örnekleme sorumluluğunu ima ediyordu. Halklarına hizmet etmek ve toplumlarının en büyük geleneklerini somutlaştırmak büyük bir onurdu. Bu değer sisteminin Amerikan bağlamında tezahür eden olumlu etkileri, tarihçi ve sosyal eleştirmen Christopher Lasch tarafından iyi bir şekilde açıklanmıştır:

> Her ne kadar kusurları olsa da, orta sınıf milliyetçiliği, toplumun Amerika'nın Kurucu Babalarının çok iyi anladığı gibi, çekişen gruplardan başka bir şeye dönüşmediği, herkesin herkese karşı savaşı olmadığı bir ortak zemin, ortak standartlar, ortak bir referans çerçevesi sağladı. [7]

Liderlerin (Lee hariç) ortak bir diğer özelliği de dindar bir yetiştirilme tarzına sahip olmalarıydı: Adenauer ve de Gaulle Katolik, Nixon Quaker, Sadat Sünni Müslüman ve Thatcher Metodist. Bu inançlar arasındaki tüm farklılıklara rağmen, hepsi belirli seküler amaçlara hizmet ediyordu: öz denetim eğitimi, hatalar üzerinde düşünme ve geleceğe yönelme. [*] Bu dini alışkanlıklar, öz denetimi ve uzun vadeli bakış açısını benimsemeyi

aşılamaya yardımcı oldu; bu iki özellik, bu liderlerin örneklediği devlet adamlığının temel nitelikleriydi.

ACI GERÇEKLER

Bu altı şahsiyetin liyakat esaslı liderliğindeki ortak noktalar nelerdi? Onların deneyimlerinden hangi dersler çıkarılabilir?

Hepsi de doğrudanlıklarıyla tanınıyordu ve çoğu zaman acı gerçekleri dile getiriyorlardı. Ülkelerinin kaderini anketlerle test edilmiş, odak grup çalışmalarıyla desteklenmiş söylemlere emanet etmiyorlardı. Adenauer, Almanya'nın savaş sonrası işgalinde Müttefiklerin dayattığı şartlardan şikayet eden milletvekillerine, "Sizce savaşı kim kaybetti?" diye tavizsiz bir şekilde sordu. Siyasette modern pazarlama tekniklerinin kullanımına öncülük eden Nixon, dünya meselelerine hakimiyetine dayanarak, doğrudan ve açık sözlü bir şekilde, not almadan konuşmaktan hala gurur duyuyordu. Siyasi belirsizliği korumakta usta olan Sadat ve de Gaulle, halklarını nihai amaçlara doğru yönlendirmeye çalışırken olağanüstü bir açıklık ve canlılıkla konuşuyorlardı – tıpkı Thatcher gibi.

Bu liderlerin hepsinin derin bir gerçeklik algısı ve güçlü bir vizyonu vardı. Sıradan liderler önemli olanı sıradan olandan ayırt edemezler; tarihin kaçınılmaz yönü karşısında ezilme eğilimindedirler. Büyük liderler devlet yönetiminin zamansız gereksinimlerini sezerler ve gerçekliğin birçok unsuru arasında, yüce bir geleceğe katkıda bulunan ve teşvik edilmesi gerekenleri, yönetilmesi gerekenlerden ve en uç durumda belki de sadece katlanılması gerekenlerden ayırırlar. Bu nedenle, seleflerinden acı verici

savaşlar miras alan Sadat ve Nixon, yerleşik uluslararası rekabetlerin üstesinden gelmeye ve yaratıcı diplomasi başlatmaya çalıştılar. Thatcher ve Adenauer, Amerika ile güçlü bir ittifakın ülkeleri için en avantajlısı olacağını gördüler; Lee ve de Gaulle ise değişen koşullara uyum sağlamak için daha az bir ittifak derecesi seçtiler.

Altısının da cesur olabileceği söylenebilir. Koşullar -ister iç ister uluslararası olsun- kesinlikle elverişsiz görünse bile, ulusal öneme sahip konularda kararlı bir şekilde hareket ettiler. Thatcher, birçok uzman seferin uygulanabilirliğinden şüphe duyarken ve Britanya kendisi yıkıcı bir ekonomik krizin içinde boğuşurken bile, Falkland Adaları'nı Arjantin'den geri almak için Kraliyet Donanması Görev Gücü'nü görevlendirdi. Nixon, Vietnam'dan çekilme tamamlanmadan önce ve genel kanıların aksine, Çin'e diplomatik bir açılım ve Sovyetler Birliği ile silah kontrolü müzakereleri başlattı. Biyografi yazarı Julian Jackson'ın gözlemlediği gibi, De Gaulle'ün tekrarladığı söz, 'Her zaman sanki...' idi; yani, Fransa gerçekte olduğundan daha büyük, daha birleşik ve daha kendinden eminmiş gibi davrandı. [8]

Her biri yalnızlığın önemini anlamıştı. [9] Sadat, hapishanede tefekkür alışkanlıklarını geliştirmişti, tıpkı Adenauer'in iç sürgünü sırasında bir manastırda yaptığı gibi. Thatcher, en önemli kararlarından bazılarını sabahın erken saatlerinde yalnız başına belgelerini incelerken almıştı. De Gaulle'ün uzak Colombey-les-Deux-Églises köyündeki evi, hayatının ayrılmaz bir parçası haline gelmişti. Nixon sık sık Beyaz Saray'dan fiziksel olarak uzaklaşarak Eisenhower Yürütme Ofisi Binası'na, Camp David'e veya San Clemente'ye çekiliyordu. Işıklardan, kameralardan ve günlük komuta dayatmalarından uzakta, bu liderler özellikle büyük kararlar almadan önce dinginlikten ve tefekkürden faydalanıyorlardı.

Altı lider arasındaki çarpıcı ortak nokta – ve bir paradoks – bölünmüşlükleriydi. Halklarının kendi yollarından gitmesini istiyorlardı, ancak uzlaşma için çaba göstermediler veya beklemediler; aradıkları dönüşümlerin kaçınılmaz bir yan ürünü tartışmaydı. De Gaulle'ün başkanlığından bir örnek bunu açıklayıcı niteliktedir. Ocak 1960'taki Cezayir'deki "barikatlar haftası" olarak bilinen ayaklanmalar sırasında, Paris'te Fransız savunma teşkilatının üyeleriyle görüşüyordum. De Gaulle'ün durumu ele alış biçimine atıfta bulunarak, bir subay bana şöyle dedi: "Ne zaman ortaya çıksa, ülkeyi bölüyor." Ancak sonunda Cezayir krizinin üstesinden gelen ve ülkesini ortak bir ulusal amaç görüşüne geri döndüren de Gaulle oldu; tıpkı İkinci Dünya Savaşı'nda teslim olmanın utancından Fransız ulusunu geri getirdiği gibi.

Benzer şekilde, bir lider, Thatcher'ın yaptığı gibi temel ekonomik reformlar yapmadan, Sadat gibi tarihi düşmanlarıyla barış aramadan veya Lee gibi sıfırdan başarılı bir çok etnikli toplum kurmadan, yerleşik çıkarları incitmeden ve önemli seçmenleri yabancılaştırmadan bunu başaramaz. Adenauer'in Almanya'nın savaş sonrası işgaline eşlik eden kısıtlamaları kabul etmesi, siyasi eleştirmenlerinden sert eleştiriler aldı. De Gaulle sayısız çatışmadan sağ çıktı -ve hatta bunlara yol açtı-, ancak son büyük kamuoyu eylemi, Mayıs 1968'de Fransa'yı devrimin eşiğine getiren öğrenci ve sendika protestolarını yatıştırmak oldu. Sadat, sadece halkı ile İsrail halkı arasında barışı sağlamakla kalmadı, her şeyden önce bunu bazıları tarafından sapkın olarak kabul edilen ilkelerle gerekçelendirdiği için şehit edildi. Hem hükümette oldukları yıllarda hem de sonrasında, herkes bu altı lideri takdir etmedi veya politikalarına katılmadı. Her durumda, çoğu zaman

onurlu nedenlerle ve bazen de seçkin muhalif figürler tarafından gerçekleştirilen direnişle karşılaştılar. Tarih yazmanın bedeli budur.

ZAYIFLAYAN LIYAKAT SISTEMI

En azından Batı'da, bu kitapta profili çıkarılan altı liderin ortaya çıkmasına yardımcı olan koşulların kendi evrimsel çöküşleriyle karşı karşıya olduğuna dair işaretler var. Bir zamanlar kamu hizmetine prestij kazandıran yurttaşlık duygusu, kimlik temelli bir hizipçilik ve rakip bir kozmopolitizm tarafından geride bırakılmış gibi görünüyor. Amerika'da, giderek artan sayıda üniversite mezunu, dünyayı gezen şirket yöneticileri veya profesyonel aktivistler olmayı hedefliyor; çok daha azı ise bölgesel veya ulusal düzeyde siyaset veya kamu hizmetinde lider rolü üstlenmeyi düşünüyor. Liderlik sınıfı ile halkın büyük bir kısmı arasındaki ilişkinin karşılıklı düşmanlık ve şüpheyle tanımlanması, bir şeylerin ters gittiğinin göstergesidir.

Batı'nın ortaokulları ve üniversiteleri aktivist ve teknisyen yetiştirmede hâlâ çok başarılı; ancak vatandaş yetiştirme – aralarında potansiyel devlet adamları da bulunan – misyonlarından sapmış durumdalar. Hem aktivistler hem de teknisyenler toplumda önemli roller oynayarak, kusurlarına ve bunların düzeltilebileceği çeşitli yollara dikkat çekiyorlar; ancak önceki nesil liderleri şekillendiren geniş ve titiz hümanist eğitim gözden düşmüş durumda. Teknisyen eğitimi genellikle meslek öncesi ve nicel; aktivist eğitimi ise aşırı uzmanlaşmış ve siyasallaşmış durumda. İkisi de devlet adamının hayal gücünün geleneksel kaynakları olan tarih veya felsefeye pek yer vermiyor.

Siyasi kuramcı Yuval Levin'e göre, mükemmel sınav puanları ve parlak özgeçmişler, günümüz elitlerinin 'güçlerini hak ettiklerine ve ayrıcalıktan ziyade hak yoluyla sahip olduklarına inanmalarına' yol açıyor; bu, günümüzün tökezleyen meritokrasisinin keskin bir gözlemcisidir. [*]__' Değerin ölçüsü olarak karakterin sıcak ve canlı bir anlayışının yerine soğuk ve kısır bir zekâ anlayışını' koyuyoruz. [10] Ona göre en derin sorun, elitlerin davranış alanında yer almaktadır:

> Amerikalılar, elitlerimizin meşruiyet iddialarına karşı şüpheci hale geldiler; bunun nedeni, Amerikan yaşamının üst kademesine girmenin çok zor olması (ki öyle olsa bile) değil, o kademedekilerin istediklerini yapmalarına izin verilmiş gibi görünmeleridir... Başka bir deyişle, sorun, giriş standartları değil, *girişte* standart eksikliğidir. Elitlerimiz kendilerini bir aristokrasi olarak görmedikleri için, standartlara veya kısıtlamalara ihtiyaç duyduklarına inanmazlar. [11]

Ondokuzuncu yüzyıl aristokratları kendilerinden çok şey bekleneceğinin farkındayken ve yirminci yüzyılın meritokratları hizmet değerlerini benimserken, günümüzün elitleri yükümlülükten ziyade kendini ifade etme veya kendi ilerlemelerinden bahsediyor. Dahası, tarihsel olarak liderleri halklarına bağlayan karakter ve zekâ niteliklerini sorgulayan teknolojik bir ortamda şekilleniyorlar.

DERIN OKURYAZARLIK VE GÖRSEL KÜLTÜR

Günümüz dünyası, neredeyse fark edilemeyecek kadar yaygın bir insan bilinci dönüşümünün ortasında bulunuyor. Dünyayı deneyimleme biçimimizi ve bilgi edinmemizi şekillendiren yeni teknolojiler tarafından

yönlendirilen bu değişim, liderlik üzerindeki etkileri de dahil olmak üzere uzun vadeli etkileri büyük ölçüde anlaşılmadan gelişti. Bu koşullar altında, karmaşık bir kitabı dikkatlice okumak ve eleştirel bir şekilde değerlendirmek, eski basılı yayın çağında destansı bir şiiri ezberlemek kadar karşı kültürel bir eylem haline geldi.

İnternet ve beraberindeki yenilikler tartışmasız teknik harikalar olsa da, yeni teknolojinin teşvik ettiği yapıcı ve aşındırıcı zihinsel alışkanlıklar arasındaki dengeye yakından dikkat edilmelidir. [12] Daha önceki sözlü kültürden yazılı kültüre geçiş, okuryazarlığın faydalarını sağlarken sözlü şiir ve öykü anlatımı sanatlarını da azalttığı gibi, basılı kültürden görsel kültüre geçiş de hem kayıplar hem de kazanımlar getiriyor.

Görüntünün egemen olduğu bir çağda kaybolma riski taşıyan nedir? Bu nitelik birçok isimle anılır – bilgi birikimi, öğrenim, ciddi ve bağımsız düşünme – ancak bunun için en uygun terim, deneme yazarı Adam Garfinkle tarafından “bir yazarın yönünü ve anlamını önceden tahmin edecek şekilde uzun bir yazı parçasıyla etkileşim kurmak” olarak tanımlanan “derin okuryazarlık”tır. [13] Her yerde mevcut ve nüfuz edici, ancak görünmez olan derin okuryazarlık, bu kitapta profili çıkarılan altı liderin yetiştiği dönemin “arka plan radyasyonu” idi.

Siyasi kaygıları olanlar için, derin okuryazarlık, Max Weber'in 'oran' veya 'gerçeklerin sizi etkilemesine izin verirken içsel bir sakinlik ve soğukkanlılığı koruma yeteneği' olarak adlandırdığı niteliği sağlar. [14] Yoğun okuma, liderlerin orantı duygusunu sürdüren dış uyaranlardan ve kişiliklerden zihinsel mesafeyi geliştirmelerine yardımcı olabilir. Yansıma ve hafıza eğitimiyle birleştiğinde, liderlerin analojik olarak akıl yürütebilecekleri ayrıntılı ve incelikli bir bilgi deposu da sağlar. Daha da

önemlisi, kitaplar makul, sıralı ve düzenli bir gerçeklik sunar; yansıma ve planlama yoluyla ustalaşılabilecek veya en azından yönetilebilecek bir gerçeklik. [15] Ve belki de liderlik için en önemlisi, okuma, bir perspektif duygusuyla öğrenmeyi teşvik eden bir 'nesiller arası konuşma ağı' yaratır. [16] Son olarak, okuma bir ilham kaynağıdır. [*] Kitaplar, bir zamanlar büyük cesaret gösteren liderlerin yanı sıra, bir uyarı olarak çok fazla cesaret gösterenlerin eylemlerini de kaydeder.

Ancak yirminci yüzyılın sonundan çok önce, matbaa eski hakimiyetini kaybetmişti. Bu durum, diğer şeylerin yanı sıra, Lee Kuan Yew'in 2000 yılında gözlemlediği gibi, 'kendini ve programlarını cilalı bir şekilde sunabilen farklı bir tür insanın lider olarak seçilmesine' yol açtı ve ekledi:

> Uydu televizyonu, Amerikan başkanlık kampanyasını takip etmeme olanak sağladı. Medya profesyonellerinin bir adaya yeni bir imaj kazandırıp onu, en azından yüzeysel olarak, farklı bir kişiliğe dönüştürme biçimine hayran kaldım. Bir seçimi kazanmak büyük ölçüde ambalajlama ve reklamcılık yarışına dönüşüyor. [17]

Basılı yayın çağının faydaları, maliyetlerinden ayrılamaz olduğu gibi, görsel çağ için de durum böyledir. Her evde ekran bulunmasıyla eğlence her yerde mevcuttur ve can sıkıntısı nadirdir. Daha da önemlisi, görselleştirilen adaletsizlik, anlatılan adaletsizlikten daha derinden hissedilir; televizyon, Amerikan sivil haklar hareketinde çok önemli bir rol oynamıştır. Ancak televizyonun maliyetleri de büyüktür; duygusal gösterişe, öz denetimin önüne geçerek, kamusal hayatta ciddiye alınan insan ve argüman türlerini değiştirir.

İnternetin ve sosyal medyanın günümüzdeki yaygınlaşmasıyla birlikte, basılı kültürden görsel kültüre geçiş devam ediyor ve bu durum, liderlerin

yeteneklerini geliştirmelerini basılı yayın çağına göre daha zor hale getiren dört önyargıyı beraberinde getiriyor. Bunlar: anlık olma, yoğunluk, kutuplaşma ve uyumluluk.

İnternet, haberlere ve verilere her zamankinden daha hızlı erişim sağlasa da, bu bilgi bolluğu bizi bireysel olarak daha bilgili – hatta daha bilge – yapmadı. İnternet gibi, bilgiye erişmenin 'maliyeti' önemsiz hale geldikçe, onu hatırlama teşvikleri zayıflıyor gibi görünüyor. Herhangi bir gerçeği unutmak önemli olmasa da, bilgiyi içselleştirmedeki sistematik başarısızlık, algıda bir değişikliğe ve analitik yeteneğin zayıflamasına yol açar. Gerçekler nadiren kendiliğinden açıklayıcıdır; önemleri ve yorumları bağlama ve alaka düzeyine bağlıdır. Bilginin bilgeliğe yaklaşan bir şeye dönüşmesi için, daha geniş bir tarih ve deneyim bağlamına yerleştirilmesi gerekir.

Genel bir kural olarak, görüntüler kelimelerden daha yoğun bir duygusal tonda "konuşur". Televizyon ve sosyal medya, tutkuları alevlendiren, liderliği kişisel ve kitlesel duyguların birleşimiyle altüst etme tehdidinde bulunan görüntülere dayanır. Özellikle sosyal medya, kullanıcıları görüntü odaklı propaganda uzmanları olmaya teşvik etmiştir. Tüm bunlar, televizyon çağının cilalı kısa ve özlü sözlerine, hatta yazılı basının daha analitik çıktısına kıyasla, otantik olduğu düşünülen söylemleri yücelten daha popülist bir siyaseti doğurmaktadır.

İnternetin mimarları, icatlarını dünyayı birbirine bağlamanın dahiyane bir yolu olarak düşündüler; gerçekte ise, insanlığı savaşan kabilelere bölmenin yeni bir yolunu da ortaya çıkardı. Kutuplaşma ve uyum birbirine dayanır ve birbirini güçlendirir; kişi bir gruba itilir ve sonra o grup kişinin düşüncelerini denetler. Günümüzdeki birçok sosyal medya platformunda

kullanıcıların 'takipçiler' ve 'etkileyiciler' olarak ayrılması, 'lider' olmaması şaşırtıcı değil.

Liderlik açısından sonuçları nelerdir? Mevcut koşullarımızda, Lee'nin görsel medyanın etkilerine ilişkin karamsar değerlendirmesi geçerlidir: 'Böyle bir süreçten bir Churchill, bir Roosevelt veya bir de Gaulle'ün ortaya çıkacağından şüpheliyim.' [18] İletişim teknolojisindeki değişikliklerin ilham verici liderliği ve dünya düzeni hakkında derin düşünmeyi imkansız kıldığı anlamına gelmez; ancak televizyon ve internetin egemen olduğu bir çağda, düşünceli liderler akıntıya karşı mücadele etmek zorundadır.

TEMEL DEĞERLER

Günümüzde liyakat, dar anlamda zekâ ve çabanın birleşimi olarak anlaşılmaktadır. Ancak Thomas Jefferson'ın daha önceki 'doğal aristokrasi' anlayışı, farklı ve belki de daha sürdürülebilir bir temele dayanıyordu: 'erdem ve yeteneklerin' birleşmesi. [19] Siyasi bir elitin anlamlı kamu hizmeti sunabilmesi için hem eğitim hem de karakter şarttır.

Gördüğümüz gibi, dünya tarihine damgasını vuran liderler, titiz ve insancıl bir eğitimden faydalanmışlardır. Bu tür bir eğitim, resmi bir ortamda başlar ve okuma ve başkalarıyla tartışma yoluyla ömür boyu devam eder. Bu ilk adım günümüzde nadiren atılmaktadır – çok az üniversite açık veya örtülü olarak devlet yönetimi eğitimi sunmaktadır – ve teknolojik gelişmelerin derin okuryazarlığı aşındırmasıyla ömür boyu süren bu çaba daha da zorlaşmaktadır. Dolayısıyla, liyakat sisteminin yeniden canlanması için, insancıl eğitimin felsefe, siyaset, beşeri coğrafya, modern

diller, tarih, ekonomik düşünce, edebiyat ve hatta belki de uzun zamandır devlet adamlarının yetişme alanı olan klasik antik çağ gibi konuları kapsayarak önemini yeniden kazanması gerekmektedir.

Ve karakter esas olduğundan, liyakate dayalı liderliğin daha derin bir anlayışı, siyaset bilimci James Q. Wilson'ın sağladığı erdem tanımını da içerecektir: 'ılımlı eylem alışkanlıkları; daha spesifik olarak, dürtülerine gereken kısıtlamayı göstererek, başkalarının haklarına gereken özeni göstererek ve uzak sonuçları makul bir şekilde dikkate alarak hareket etmek'. [20] Gençlikten yaşlılığa kadar, en vazgeçilmez niteliklerden biri olan *karakterin* mutlak merkeziliği, liderler için olduğu kadar liderlik öğrencileri için de bitmeyen bir meydan okumadır. İyi karakter dünyevi başarıyı veya devlet yönetiminde zaferi garanti etmez, ancak zaferde sağlam bir temel ve başarısızlıkta teselli sağlar.

Bu altı lider, kendileriyle özdeşleşen ve etkilerini tanımlayan nitelikleriyle hatırlanacak: Adenauer dürüstlüğü ve azmiyle, de Gaulle kararlılığı ve tarihsel vizyonuyla, Nixon iç içe geçmiş uluslararası durumu kavrayışı ve karar alma gücüyle, Sadat barışı şekillendirirken sergilediği manevi yükselişle, Lee yeni çok etnikli bir toplumun kuruluşundaki hayal gücüyle, Thatcher ise ilkeli liderliği ve azmiyle. Hepsi olağanüstü cesaret gösterdi. Hiç kimse aynı anda bu erdemlerin hepsine sahip olamazdı; altı lider bunları farklı oranlarda birleştirdi. Liderlikleri, başarıları kadar nitelikleriyle de özdeşleşti.

LIDERLIK VE DÜNYA DÜZENI

Bu sayfalarda İkinci Otuz Yıl Savaşı (1914-1945) olarak tanımlanan dönemin sona ermesinden bu yana, anlık iletişim ve teknolojik devrim, liderlerin karşı karşıya kaldığı iki önemli soruya yeni bir anlam ve aciliyet kazandırdı: Ulusal güvenlik için ne şarttır? Ve barışçıl uluslararası bir arada yaşama için ne gereklidir?

Bu sorular tarih boyunca farklı şekillerde yanıtlanmıştır. Çok sayıda imparatorluk var olmuş olsa da, dünya düzenine yönelik özlemler coğrafya ve teknoloji nedeniyle belirli bölgelerle sınırlı kalmıştır; bu durum, kendi içlerinde çok çeşitli toplum ve kültürleri barındıran Roma ve Çin imparatorlukları için bile geçerliydi. Bunlar, kendilerini dünya düzeni olarak sunan bölgesel düzenlerdi.

On altıncı yüzyıldan itibaren teknoloji, tıp ve ekonomik ve siyasi örgütlenmedeki patlama, Batı'nın gücünü ve yönetim sistemlerini dünya çapında yansıtma kapasitesini genişletti. [21] On yedinci yüzyılın ortalarından itibaren, egemenliğe ve uluslararası hukuka saygıya dayalı Vestfalya sistemi Avrupa içinde gelişti. Sömürgeciliğin sona ermesinden sonra dünya çapında yerleşen bu sistem, Batı egemenliğinden kurtulan ve kurulu dünya düzeninin kurallarını tanımlamada ve bazen de bunlara meydan okumada kendi rollerini ısrarla savunan devletlerin yükselişine olanak sağladı.

Filozof İmmanuel Kant, üç yüzyıl önce yazdığı *"Sürekli Barış"* adlı denemesinde, insanlığın ya insan kavrayışı yoluyla ya da başka bir alternatif bırakmayacak büyüklükte ve yıkıcılıkta çatışmalar yoluyla evrensel barışa mahkum olduğunu yazmıştı. Belirtilen olasılıklar çok mutlaktı; uluslararası

düzen sorunu ya da/ya da şeklinde bir önerme olarak ortaya çıkmadı. Yakın tarihin tamamında insanlık, liderleri tarafından kurulan ve yorumlanan göreceli güvenlik ve meşruiyet arasında bir denge içinde yaşamıştır.

Tarihte hiçbir dönemde bu dengenin yanlış kurulmasının sonuçları bu kadar vahim veya felaket boyutunda olmamıştır. Çağımız, insanlığın kendi uygarlığını yok etmesine olanak tanıyan bir yıkıcılık düzeyi getirmiştir. Bu durum, dönemin ünlü "karşılıklı güvence altına alınmış yıkım" (MAD) ifadesiyle özetlenen ve kavramsallaştırılan büyük stratejilerinde yansıtılmaktadır. Bunlar, geleneksel zaferden ziyade savaşın önlenmesi amacıyla geliştirilmiş ve görünüşte potansiyel olarak intihar anlamına gelen çatışmadan ziyade caydırıcılık için tasarlanmıştır. Hiroşima ve Nagasaki'den kısa bir süre sonra, nükleer silahların konuşlandırılmasının riskleri hesaplanamaz hale geldi, riskler sonuçlardan kopuklaştı.

Yetmiş yılı aşkın bir süredir, gelişmiş silahlar güç, karmaşıklık ve isabetlilik açısından büyürken, hiçbir ülke bunları – nükleer olmayan ülkelerle olan çatışmalarda bile – gerçekten kullanmaya ikna olmamıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, hem Sovyetler Birliği hem de Amerika Birleşik Devletleri, kendi en ölümcül silahlarına başvurmadan nükleer olmayan ülkeler karşısında yenilgiyi kabul etmiştir. Nükleer stratejinin bu ikilemleri hiçbir zaman ortadan kalkmamıştır; bunun yerine, daha fazla devlet gelişmiş silahlar geliştirdikçe ve esasen iki kutuplu Soğuk Savaş yıkıcı kapasite dağılımı, daha karmaşık ve potansiyel olarak daha az istikrarlı bir yüksek teknoloji seçenekleri yelpazesiyle değiştirildikçe, bu ikilemler değişime uğramıştır.

Siber silahlar ve yapay zeka uygulamaları (otonom silah sistemleri gibi) mevcut tehlike yelpazesini daha da kötüleştiriyor. Nükleer silahlardan farklı

olarak, siber silahlar ve yapay zeka her yerde mevcut, geliştirilmesi nispeten ucuz ve kullanımı cazip. Siber silahlar, büyük etki kapasitesini saldırıların faillerinin belirlenmesini engelleme olasılığıyla birleştiriyor. Yapay zeka, insan operatörlerine olan ihtiyacı bile ortadan kaldırarak, silahların kendi hesaplamalarına ve neredeyse mutlak bir ayrımcılıkla hedef seçme yeteneklerine dayanarak kendilerini fırlatmalarına olanak tanıyor. Kullanım eşiği çok düşük ve yıkıcı kapasiteleri çok büyük olduğundan, bu tür silahlara başvurmak - hatta resmi tehdit bile - bir krizi savaşa dönüştürebilir veya sınırlı bir savaşı istenmeyen veya kontrol edilemeyen bir tırmanma yoluyla nükleer bir savaşa dönüştürebilir. Devrim niteliğindeki teknolojinin etkisi, bu silahların tam kullanımını felaket boyutuna getirirken, sınırlı kullanımını yönetilemez hale getiriyor. Karşılık olarak önleyici saldırı riski olmadan, bunların kullanımını açıkça tehdit etmek için henüz bir diplomasi yöntemi icat edilmedi. Silah kontrolüne yönelik araştırmalar, bu devasa olayların yanında oldukça önemsiz kalmış gibi görünüyor.

Yüksek teknoloji çağının paradoksu, gerçek askeri operasyonların geleneksel silahlara veya insansız hava aracı saldırılarından siber saldırılara kadar küçük ölçekli yüksek teknoloji silahlarının taktiksel konuşlandırılmasına sınırlı kalması olmuştur. Aynı zamanda, gelişmiş silahların karşılıklı güvence altına alınmış imha ile sınırlandırılması beklenmektedir. Bu model, uzun vadeli gelecek için çok kırılgandır.

Teknolojik devrimin siyasi bir dönüşümle birlikte gerçekleşmesiyle tarih, acımasız bir öğretmen olmaya devam ediyor. Bu yazıyı yazarken, dünya, şaşırtıcı teknolojilerin yayılması ve gelişmesiyle daha da büyüyen büyük güç rekabetinin geri dönüşüne tanık oluyor. 1970'lerin başlarında Çin

uluslararası sisteme yeniden giriş yaparken, insan ve ekonomik potansiyeli muazzamdı, ancak teknolojisi ve gerçek gücü nispeten sınırlıydı. Bu arada, Çin'in yükselen ekonomik ve stratejik kapasiteleri, Amerika Birleşik Devletleri'ni tarihinde ilk kez, kaynakları potansiyel olarak kendininkine denk bir jeopolitik rakiple mücadele etmeye zorladı; bu, Washington için olduğu kadar, tarihsel olarak yabancı ulusları Çin gücünün ve kültürünün birer vasalı olarak gören Pekin için de alışılmadık bir durum.

Her iki taraf da kendisini istisnai olarak görüyor, ancak farklı şekillerde. Amerika Birleşik Devletleri, değerlerinin evrensel olarak uygulanabilir olduğu ve nihayetinde her yerde benimseneceği varsayımıyla hareket ediyor. Çin ise medeniyetinin benzersizliğinin ve etkileyici ekonomik performansının diğer toplumları önceliklerine saygı göstermeye teşvik edeceğini umuyor. Hem Amerika Birleşik Devletleri'nin misyoner dürtüsü hem de Çin'in kültürel üstünlük duygusu, birinin diğerine bir tür boyun eğmesini ima ediyor. Ekonomilerinin ve yüksek teknolojilerinin doğası gereği, her iki ülke de – kısmen ivmeyle, daha da önemlisi kasıtlı olarak – diğerinin şimdiye kadar temel çıkarları olarak gördüğü şeylere müdahale ediyor.

Yirmi birinci yüzyılda Çin, binlerce yıllık başarılarıyla hak ettiğini düşündüğü uluslararası bir role girişmiş gibi görünüyor. Amerika Birleşik Devletleri ise, savaş sonrası deneyimine dayanan küresel bir dengeyi korumak için dünya çapında güç, amaç ve diplomasi sergilemeye çalışıyor ve bu düzene yönelik somut ve kavramsal meydan okumalara yanıt veriyor. Her iki tarafın liderleri için de bu güvenlik gereksinimleri apaçık ortada görünüyor. Ve kamuoyu tarafından da destekleniyorlar. Ancak güvenlik denklemin sadece bir parçası. Dünyanın geleceği için kilit mesele, bu iki

devin kaçınılmaz stratejik rekabeti bir arada yaşama kavramı ve pratiğiyle birleştirmeyi öğrenip öğrenemeyeceğidir.

Rusya'ya gelince, Çin'in piyasa gücünden, demografik ağırlığından ve çeşitlendirilmiş sanayi tabanından belirgin bir şekilde yoksundur. On bir zaman dilimine yayılan ve doğal savunma sınırlarının azlığına sahip olan Rusya, kendi coğrafi ve tarihi zorunluluklarına göre hareket etmiştir. Rus dış politikası, mistik bir vatanseverliği emperyalist bir hak iddiasına dönüştürür ve temelde ülkenin Doğu Avrupa ovası boyunca işgale karşı uzun süredir devam eden savunmasızlığından kaynaklanan kalıcı bir güvensizlik algısına sahiptir. Yüzyıllar boyunca, otoriter liderleri Rusya'nın geniş topraklarını, dağınık sınırının etrafına yerleştirilen bir güvenlik kuşağıyla yalıtmaya çalışmıştır; bugün aynı öncelik Ukrayna'ya yapılan saldırıda bir kez daha kendini göstermektedir.

Bu toplumların birbirleri üzerindeki etkisi, tarihlerinden kaynaklanan stratejik değerlendirmeleriyle şekillenmiştir. Ukrayna çatışması buna örnek teşkil etmektedir. Doğu Avrupa'daki Sovyet uydu devletlerinin dağılmasının ve bağımsız uluslar olarak ortaya çıkmasının ardından, Avrupa'nın merkezindeki yerleşik güvenlik hattından Rusya'nın ulusal sınırına kadar olan tüm bölge yeni bir stratejik tasarıma açıldı. İstikrar, ortaya çıkan düzenin, Rus egemenliğine dair tarihi Avrupa korkularını yatıştırıp yatıştıramayacağına ve Batı'dan gelebilecek saldırılara ilişkin geleneksel Rus endişelerini giderebileceğine bağlıydı.

Ukrayna'nın stratejik coğrafyası bu endişeleri özetliyor. Ukrayna NATO'ya katılırsa, Rusya ile Avrupa arasındaki güvenlik hattı Moskova'ya 300 mil mesafede yer alacak; bu da yüzyıllar boyunca Fransa ve Almanya'nın Rusya'yı işgal etme girişimlerine karşı Rusya'yı koruyan tarihi

tampon bölgeyi ortadan kaldıracaktır. Güvenlik sınırı Ukrayna'nın batı tarafında kurulursa, Rus kuvvetleri Budapeşte ve Varşova'ya saldırı mesafesinde olacaktır. Şubat 2022'deki Ukrayna işgali, uluslararası hukukun açık bir ihlali olup, büyük ölçüde başarısız bir stratejik diyalogun veya yetersiz bir diyaloğun sonucudur. İki nükleer gücün -nihai silahlarına başvurmadan bile- askeri olarak karşı karşıya gelmesi, temel sorunun aciliyetini vurgulamaktadır.

Amerika, Çin ve Rusya arasındaki üçlü ilişki eninde sonunda yeniden başlayacak; ancak Rusya, Ukrayna'da askeri sınırlarının gösterilmesi, davranışlarının yaygın olarak reddedilmesi ve kendisine karşı uygulanan yaptırımların kapsamı ve etkisiyle zayıflayacak. Fakat kıyamet senaryoları için nükleer ve siber yeteneklerini koruyacak.

ABD-Çin ilişkilerinde, iki farklı ulusal büyüklük anlayışının barış içinde yan yana var olup olamayacağı ve bunun nasıl gerçekleşebileceği sorusu önemli bir muammadır. Rusya ile ilgili zorluk ise, bu ülkenin kendi benliğine dair görüşünü, uzun zamandır yakın çevresi olarak tanımladığı (çoğunlukla Orta Asya ve Doğu Avrupa'da) ülkelerin kendi kaderini tayin etme ve güvenlik anlayışıyla uzlaştırıp uzlaştıramayacağı ve bunu egemenlik yoluyla değil, uluslararası bir sistemin parçası olarak yapıp yapamayacağıdır.

Liberal ve evrensel kurallara dayalı bir düzenin, kavramsal olarak ne kadar değerli olursa olsun, pratikte belirsiz bir süre için en azından kısmen ayrışmış bir dünya ile değiştirilmesi artık mümkün görünüyor. Bu tür bir bölünme, sınır bölgelerinde etki alanları arayışını teşvik eder. Eğer öyleyse, küresel davranış kuralları konusunda anlaşamayan ülkeler, üzerinde

uzlaşılmış bir denge tasarımı içinde nasıl faaliyet gösterebilecekler? Egemenlik arayışı, birlikte yaşama analizinin önüne geçecek mi?

İnsan uygarlığını ya yükseltebilecek ya da yıkabilecek, giderek daha güçlü hale gelen teknolojinin hüküm sürdüğü bir dünyada, büyük güç rekabetine, hele ki askeri bir çözüm, nihai bir çözüm bulunmamaktadır. Her iki tarafın da diğerinin kötü niyetli olduğuna ikna olduğu, dış politikanın ideolojileştirilmesiyle haklı çıkarılan dizginsiz bir teknolojik yarış, Birinci Dünya Savaşı'nı başlatan karşılıklı şüphe döngüsüne benzer, ancak kıyaslanamayacak kadar büyük sonuçlar doğuracak yıkıcı bir döngü yaratma riski taşımaktadır.

Bu nedenle tüm taraflar, uluslararası davranış ilkelerini yeniden gözden geçirmek ve bunları birlikte yaşama olasılıklarıyla ilişkilendirmek zorundadır. Özellikle yüksek teknoloji toplumlarının liderleri için, hem kendi içlerinde hem de potansiyel düşman ülkelerle, teknolojinin etkileri ve askeri uygulamalarının nasıl sınırlandırılabileceği konusunda sürekli bir tartışma yürütmek ahlaki ve stratejik bir zorunluluktur. Bu konu, krizler ortaya çıkana kadar ihmal edilemeyecek kadar önemlidir. Nükleer çağda kısıtlamaya katkıda bulunan silah kontrolü diyaloglarında olduğu gibi, ortaya çıkan teknolojilerin sonuçlarına ilişkin üst düzey araştırmalar, karşılıklı stratejik öz denetim alışkanlıklarını geliştirebilir ve tefekkür ortamı yaratabilir.

Çağdaş dünyanın ironik yanlarından biri de, en büyük başarılarından biri olan devrim niteliğindeki teknolojik patlamanın o kadar hızlı ve iyimser bir şekilde ortaya çıkmış olmasıdır ki, tehlikeleri hakkındaki düşünceler geride kalmış ve kapasitesini anlamak için yetersiz sistematik çabalar gösterilmiştir. Teknoloji uzmanları şaşırtıcı cihazlar geliştiriyorlar, ancak

bunların tarihsel bir çerçeve içinde karşılaştırmalı etkilerini inceleme ve değerlendirme fırsatları çok az olmuştur. Siyasi liderler de çoğu zaman ellerindeki makinelerin ve algoritmaların stratejik ve felsefi etkilerini yeterince kavrayamamaktadırlar. Aynı zamanda, teknolojik devrim insan bilincini ve gerçekliğin doğasına ilişkin algıları etkilemektedir. Son büyük karşılaştırılabilir dönüşüm olan Aydınlanma Çağı, inanç çağını tekrarlanabilir deneyler ve mantıksal çıkarımlarla değiştirmiştir. Şimdi ise, tam tersi yönde çalışan ve açıklama arayışında sonuçlar sunan algoritmalara güvenme ile yer değiştirilmektedir. Bu yeni sınırları keşfetmek, liderlerin teknoloji, siyaset, tarih ve felsefe dünyaları arasındaki mevcut boşlukları daraltmak ve ideal olarak kapatmak için kararlı bir çaba göstermelerini gerektirecektir.

Bu sayfaların ilk bölümünde, liderliğin ölçütü analiz, strateji, cesaret ve karakter kapasitesi olarak tanımlanmıştı. Burada anlatılan liderlerin karşılaştığı zorluklar, günümüzdekilerle kıyaslanabilir derecede karmaşık, ancak daha az kapsamlıydı. Tarihteki lideri değerlendirme ölçütü değişmeden kalmıştır: vizyon ve özveriyle koşulların ötesine geçmek.

Çağdaş büyük güçlerin liderlerinin burada açıklanan ikilemleri nasıl çözeceklerine dair ayrıntılı bir vizyon geliştirmeleri hemen gerekli değildir. Ancak, neyden kaçınılması gerektiği ve neyin hoş görülemeyeceği konusunda net olmaları gerekir. Bilge liderler, zorluklar kriz olarak ortaya çıkmadan önce önlem almalıdırlar.

Ahlaki ve stratejik bir vizyondan yoksun olan günümüz çağı, rotasından sapmış durumda. Geleceğimizin enginliği henüz kavranamıyor. Tepelerin giderek daha keskin ve kafa karıştırıcı dikliği, çukurların derinliği, sığlıkların tehlikeleri – tüm bunlar, toplumları henüz bilinmeyen, ancak

daha umut verici hedeflere yönlendirecek yaratıcılığa ve azme sahip denizciler gerektiriyor.

LIDERLIĞIN GELECEĞI

Konrad Adenauer'in 1967'deki son görüşmemizde, ölümünden üç ay önce bana yönelttiği iki soru, günümüzde yeni bir önem kazanıyor: Hâlâ gerçek anlamda uzun vadeli bir politika yürütebilecek liderler var mı? Gerçek liderlik bugün hâlâ mümkün mü?

Yirminci yüzyılın altı önemli şahsiyetinin yaşamlarını ve başarılarını mümkün kılan koşulları inceledikten sonra, liderlik üzerine çalışan bir araştırmacı doğal olarak benzer performansların tekrarlanıp tekrarlanamayacağını merak eder. Liderler, dünya düzeninin karşı karşıya olduğu zorluklarla başa çıkmak için gereken karakter, zeka ve dayanıklılığa sahip olarak mı ortaya çıkıyorlar?

Bu soru daha önce de soruldu ve bu duruma uygun davranan liderler ortaya çıktı. Adenauer sorularını sorduğunda, Sadat, Lee ve Thatcher büyük ölçüde tanınmıyordu. Benzer şekilde, 1940'ta Fransa'nın düşüşüne tanık olanların çok azı, otuz yılı aşkın bir kariyer boyunca de Gaulle'ün yönetiminde ülkenin yeniden canlanmasını hayal edebiliyordu. Nixon Çin ile diyaloğu başlattığında, çağdaşlarının çok azı bunun olası sonuçları hakkında bir fikre sahipti.

Machiavelli, *Livy Üzerine Söyleşiler* adlı eserinde, liderliğin gevşemesini uzun süreli sakinlik dönemlerinin yol açtığı toplumsal uyuşukluğa bağlar. Toplumlar barışçıl zamanlarla kutsandığında ve standartların yavaş yavaş

bozulmasına izin verdiğinde, insanlar ya "ortak öz aldatmacayla iyi olduğuna inanılan bir adamı ya da ortak iyilikten çok özel iyilikler arzulayan kişiler tarafından öne sürülen birini" takip edebilirler. [22] Ancak daha sonra, her zaman gerçeklerin öğretmeni olan "olumsuz zamanların" etkisi altında, "bu aldatmaca ortaya çıkar ve zorunluluktan insanlar, sakin zamanlarda neredeyse unutulmuş olanlara yönelirler." [23]

Burada açıklanan vahim koşullar, nihayetinde toplumların anlamlı liderlik konusunda ısrar etmeleri için itici güç sağlamalıdır. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında Friedrich Engels, 'kişilerin yönetimi'nin 'nesnelerin yönetimi' ile değiştirileceğini öngörmüştü. [24] Ancak tarihteki büyüklük, muazzam kişisel olmayan güçlere boyun eğmeyi reddetmekte yatar; tanımlayıcı unsurları insan tarafından yaratılır ve yaratılmaya devam etmelidir. Max Weber, dönüştürücü liderlik için gerekli temel nitelikleri şöyle tanımlamıştır:

> Siyaset için 'mesleği' olan tek kişi, dünyanın kendi bakış açısından bakıldığında, sunmak istediği şeyi kabul edemeyecek kadar aptal veya aşağılık olduğunu kanıtlaması halinde ruhunun kırılmayacağından emin olan ve tüm bu inatçılıkla karşı karşıya kaldığında her şeye rağmen hâlâ 'Yine de!' diyebilen kişidir. [25]

Burada ele alınan altı lider, toplumları arasındaki derin farklılıklara rağmen paralel nitelikler geliştirmişlerdir: toplumlarının içinde bulunduğu durumu anlama kapasitesi, bugünü yönetmek ve geleceği şekillendirmek için bir strateji geliştirme yeteneği, toplumlarını yüce amaçlara doğru yönlendirme becerisi ve eksiklikleri gidermeye hazır olma. Geleceğe olan inanç onlar için vazgeçilmezdi. Hala da öyledir. Hiçbir toplum, kendine olan inancını kaybederse veya kendi algısını sistematik olarak zedelerse

büyük kalamaz. Bu, her şeyden önce, ilgi alanını kendinden toplumun geneline genişletme ve fedakarlık ve hizmete ilham veren kamusal ruhun cömertliğini uyandırma isteğini gerektirir.

Büyük liderlik, soyut olanla şekillendirilebilir olanın, verilenle uygulananın çarpışmasından doğar. Tarihsel anlayışı derinleştirmek, stratejiyi geliştirmek ve karakteri iyileştirmek için bireysel çabaya yer vardır. Stoacı filozof Epiktetos çok uzun zaman önce şöyle yazmıştı: 'Dış koşullarımızı seçemeyiz, ancak onlara nasıl yanıt vereceğimizi her zaman seçebiliriz.' [26] Liderlerin rolü, bu seçime rehberlik etmek ve insanlarına bunu uygulamada ilham vermektir.

Resimler Listesi

Bu sayfa. Konrad Adenauer, 1954. *Arnold Newman/Getty Images.*

Bu sayfa. Charles de Gaulle, 1967. *Telif Hakkı © Raymond Depardon/Magnum Photos.*

Bu sayfa. Richard Nixon, 1967. *Telif hakkı © Burt Glinn/Magnum Photos.*

Bu sayfa. Enver Sadat, 1978. *Sahm Doherty/Getty Images.*

Bu sayfa. Lee Kuan Yew, 1968. *Telif hakkı © Hulton-Deutsch Koleksiyonu/Corbis via Getty Images.*

Bu sayfa. Margaret Thatcher, 1987. *Telif hakkı © TASS via Getty Görseller.*

Notlar

GIRIIŞ

1. Winston S. Churchill, *Yaklaşan Fırtına* (Winston S. Churchill, *İkinci Dünya Savaşı Kitap 1*) (Boston: Houghton Mifflin, 1948), 284.

   NOT REFERANSI 1'E GERİ DÖN

2. Andrew Roberts'ın *Savaşta Liderlik* (New York: Viking, 2019) adlı eserinin 221. sayfasından alıntılanmıştır.

   NOT REFERANSI 2'YE GERİ DÖN

3. Oswald Spengler, *Batı'nın Çöküşü* , çev. Charles Francis Atkinson (Oxford: Oxford University Press, 1932), 383.

   NOT REFERANSI 3'E GERİ DÖN

4. Charles de Gaulle, *Kılıcın Ucu* , çev. Gerard Hopkins (New York: Criterion Books, 1960), 20-21. Tam pasaj şöyledir: 'Bir askeri komutanın bir eylemi planlarken zihninde olup bitenler ile sanatçının bir eseri tasarladığı anda olanlar arasında yakın bir benzerlik vardır. İkincisi, zekâsını kullanmaktan vazgeçmez. Ondan dersler, yöntemler ve bilgiler edinir. Ancak yaratma gücü, ancak ek olarak, ilham dediğimiz belirli bir içgüdüsel yeteneğe sahip olması durumunda işleyebilir; çünkü yalnızca bu, hayati kıvılcımın sıçraması gereken doğayla doğrudan teması sağlayabilir. Askeri sanat için, Bacon'ın diğer sanatlar için söylediğini söyleyebiliriz: “Onlar, doğaya eklenmiş insanın ürünüdür.”'

   NOT REFERANSI 4'E GERİ DÖN

5. Alıntı: Karl Joachim Weintraub, 1984 Ryerson Konferansı, 'Uzun Bir Zaman Duygusu ile. . . ', *Chicago Üniversitesi Dergisi* 96, no. 5 (Haziran 2004),

https://magazine.uchicago.edu/0406/features/weintraub.shtml . Huizinga için bkz.: Johan Huizinga, *Het Aesthetishche Bestanddeel van Geschiedkundige Voorstellingen* (Haarlem: HD Tjeenk Willink & Zoon, 1905), 31–2.

NOT REFERANSI 5'E GERİ DÖN

6. Isaiah Berlin, 'Gerçeklik Duygusu', *Gerçeklik Duygusu: Fikirler ve Tarihleri Üzerine Çalışmalar* , ed. Henry Hardy (Princeton: Princeton University Press, 2019), 29–30.

NOT REFERANSI 6'YA GERİ DÖN

7. Thomas Mann, *Büyülü Dağ* (çev. 1927), Charles Hill, *Büyük Stratejiler: Edebiyat, Devlet Yönetimi ve Dünya Düzeni* (New Haven: Yale Üniversitesi Yayınları, 2010), 211'de alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 7'YE GERİ DÖN

8. Norman Angell, *Büyük Yanılsama: Askeri Gücün Ulusal Avantajla İlişkisi Üzerine Bir Çalışma* (New York: GP Putnam's Sons, 1910), 186, Project Gutenberg aracılığıyla şu adresten erişildi : https://www.gutenberg.org/files/38535/38535-h/38535-h.htm .

NOT REFERANSI 8'E GERİ DÖN

9. Aynı eser, s. 314.

NOT REFERANSI 9'A GERİ DÖN

10. Nadège Mougel, 'Birinci Dünya Savaşı Kayıpları', çev. Julie Gratz, 2011, Avrupa Merkezi Robert Schuman, http://www.centre-robert-schuman.org/userfiles/files/REPERES%20%E2%80%93%20module%201-1-1%20-%20explanatory%20notes20%E2%80%93%20World%20War%20I%20casualties%20%E2%80%93%20EN.pdf .

NOT REFERANSI 10'A GERİ DÖN

11. François Héran, 'Kayıp Nesiller: Büyük Savaşın Demografik Etkisi', *Nüfus ve Toplumlar* 2014/4 (Sayı 510), 1–4.

NOT REFERANSI 11'E GERİ DÖN

12. WH Auden, '1 Eylül 1939', https://poets.org/poem/september-1-1939 .

NOT REFERANSI 12'YE GERİ DÖN

13. Ulusal İkinci Dünya Savaşı Müzesi – New Orleans, 'Araştırma Başlangıçları: İkinci Dünya Savaşı'nda Dünya Çapında Ölümler', https://www.nationalww2museum.org/students-teachers/student-resources/research-starters/research-starters-worldwide-deaths-world-war .

    NOT REFERANSI 13'E GERİ DÖN

14. Roberts, *Savaşta Liderlik* , xii.

    NOT REFERANSI 14'E GERİ DÖN

15. Bu tipoloji, 1966 yılında *Daedalus dergisinde yayınlanan bir makaleden kaynaklanmaktadır ve* bazı ifadeleri burada da tekrar karşımıza çıkmaktadır. Bkz. Henry A. Kissinger, 'İç Yapı ve Dış Politika', *Daedalus* 95, no. 2 (Bahar 1966), 503–29.

    NOT REFERANSI 15'E GERİ DÖN

16. Tukidid, *Peloponnes Savaşı* , I, 138. Vurgular eklenmiştir.

    NOT REFERANSI 16'YA GERİ DÖN

17. Fernand Braudel, Oswyn Murray'in 'Giriş' bölümünde, Fernand Braudel, *Antik Dünyada Akdeniz* (Londra: Penguin, 2001) adlı eserinde alıntılanmıştır.

    NOT REFERANSI 17'YE GERİ DÖN

1. KONRAD ADENAUER

1. Eugene Davidson, *Almanya'nın Ölümü ve Yaşamı* (Columbia: University of Missouri Press, 1999), 85. Richard Dominic Wiggers, 'İkinci Dünya Savaşı Sonrası Amerika Birleşik Devletleri ve Alman Sivilleri Beslemeyi Reddetme', Béla Várdy ve T. Hunt Tooley, eds., *Yirminci Yüzyıl Avrupa'sında Etnik Temizleme* (New York: Columbia University Press, 2003), 286.

    NOT REFERANSI 1'E GERİ DÖN

2. Konrad Adenauer, *Anılar 1945–53* , çev. Beate Ruhm von Oppen (Chicago: Henry Regnery Company, 1965), 56.

    NOT REFERANSI 2'YE GERİ DÖN

3. Charles Williams, *Adenauer: Yeni Almanya'nın Babası* (New York: Wiley, 2000), 1–13, 16–17.

NOT REFERANSI 3'E GERİ DÖN

4. Aynı eser, s. 29.

NOT REFERANSI 4'E GERİ DÖN

5. Aynı eser, 220–23.

NOT REFERANSI 5'E GERİ DÖN

6. Aynı eser, 222–4.

NOT REFERANSI 6'YA GERİ DÖN

7. Aynı eser, s. 237.

NOT REFERANSI 7'YE GERİ DÖN

8. Aynı eser, 238, 232–5.

NOT REFERANSI 8'E GERİ DÖN

9. Aynı eser, 250.

NOT REFERANSI 9'A GERİ DÖN

10. Joseph Shattan, *Zaferin Mimarları: Soğuk Savaşın Altı Kahramanı* (Washington, DC: The Heritage Foundation, 1999), 95.

NOT REFERANSI 10'A GERİ DÖN

11. Williams, *Adenauer* , 284–90.

NOT REFERANSI 11'E GERİ DÖN

12. Aynı eser, 304–6.

NOT REFERANSI 12'YE GERİ DÖN

13. Aynı eser, s. 314. Ayrıca bkz. Jeffrey Herf, *Bölünmüş Hafıza: İki Almanya'da Nazi Geçmişi* (Cambridge, MA: Harvard Üniversitesi Yayınları, 1997), s. 213.

NOT REFERANSI 13'E GERİ DÖN

14. Williams, *Adenauer* , 312–13.

NOT REFERANSI 14'E GERİ DÖN

15. CDU'nun Britanya Bölgesindeki Bölge Komitesi (*Zonenausschuß*), 'Aufraf!', 3 Ocak 1946, Konrad Adenauer Vakfı, https://www.konrad-adenauer.de/download_file/view_inline/831 [aktif değil].

    NOT REFERANSI 15'E GERİ DÖN

16. Henry A. Kissinger, Başkan için Muhtıra, 'Konu: Şansölye Adenauer'in Ziyareti – Bazı Psikolojik Faktörler', 6 Nisan 1961, 2, https://www.jfklibrary.org/asset-viewer/archives/JFKPOF/117a/JFKPOF-117a-008 .

    NOT REFERANSI 16'YA GERİ DÖN

17. *Volkszählungsergebnisse von 1816 bis 1970, Beiträge* zur Statistik des Rhein-Sieg-Kreises, (Siegburg: Archivbibliothek, 1980), Grup 17 [1816'dan 1970'e Nüfus Sonuçları, Rhein-Sieg-Kreises İstatistikleri Gönderileri, cilt. 17].

    NOT REFERANSI 17'YE GERİ DÖN

18. Williams, *Adenauer* , 326–30.

    NOT REFERANSI 18'E GERİ DÖN

19. 'Batı Bölgeleri Askeri Valileri ve Başkomutanları Tarafından 12 Mayıs 1949'da İlan Edilen İşgal Tüzüğü Metni', *Müttefiklerin Almanya Yüksek Komiserliği Resmi Gazetesi, 23.09.1949* , sayı 1 (Bonn-Petersberg: Müttefiklerin Almanya Yüksek Komiserliği), 13-15.

    NOT REFERANSI 19'A GERİ DÖN

20. Williams, *Adenauer* , 332–3. Ayrıca bkz. Amos Yoder, 'Ruhr Otoritesi ve Alman Sorunu', *Siyaset İncelemesi* 17, sayı 3, (Temmuz 1955), 352.

    NOT REFERANSI 20'YE GERİ DÖN

21. 'Konrad Adenauer'in, Müttefik Yüksek Komiserleri tarafından verilen bir resepsiyonda Federal Almanya Cumhuriyeti Şansölyesi olarak yaptığı konuşma (21 Eylül 1949)', *Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı, Almanya 1947–1949: Belgelerdeki Hikaye* (Washington, DC: ABD Hükümeti Matbaası, 1950), 321, Beata Ruhm von Oppen, ed., *İşgal Altındaki Almanya'ya İlişkin Belgeler, 1945–1954* (Londra ve New York: Oxford University Press, 1955), 417–19'da yeniden basılmıştır; burada alıntılandığı gibi: http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/docpage.cfm?docpage_id=3194 .

NOT REFERANSI 21'E GERİ DÖN

22. Dean Acheson, *Yaratılışta Hazır Bulunmak: Dışişleri Bakanlığındaki Yıllarım* (New York: Norton, 1969), 341.

NOT REFERANSI 22'YE GERİ DÖN

23. George C. Marshall, 'Harvard Mezuniyet Konuşması', 5 Haziran 1947. https://www.marshallfoundation.org/marshall/the-marshall-plan/marshall-plan-speech/ .

NOT REFERANSI 23'E GERİ DÖN

24. Adenauer, *Anılar 1945–53* , 147. Konuşma 23 Mart 1949'da Bern'de yapılmıştır.

NOT REFERANSI 24'E GERİ DÖN

25. Thomas Hörber, *Avrupa'nın Temelleri: 1950'lerde Fransa, Almanya ve Britanya'da Avrupa Entegrasyon Fikirleri* (Heidelberg: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006) 141.

NOT REFERANSI 25'E GERİ DÖN

26. Ronald J. Granieri, *Çelişkili İttifak* (New York: Berghahn Books, 2004), 34, Herbert Blankenhorn'un *Anlama ve İletişim adlı eserine atıfta bulunarak: Siyasi bir günlüğün sayfaları* (Frankfurt: Propyläen Verlag, 1980), 15 Kasım 1949 tarihli kayıt, 40.

NOT REFERANSI 26'YA GERİ DÖN

27. Alıntı: Hans-Peter Schwarz, *Konrad Adenauer* , cilt. 1, çev. Louise Willmot (New York: Berghahn Books, 1995), 450.

NOT REFERANSI 27'YE GERİ DÖN

28. Konrad Adenauer'den Robert Schuman'a mektup, 26 Temmuz 1949, Centre erdeml de la connaissance sur l'Europe, Lüksemburg Üniversitesi (bundan böyle CVCE), https://www.cvce.eu/obj/letter_from_konrad_adenauer_to_robert_schuman_26_july_1949-en-a03f485c-0eeb-4401-8c54-8816008a7579.html .

NOT REFERANSI 28'E GERİ DÖN

29. Ernst Friedlaender, 'Federal Şansölyenin haftalık gazete muhabiriyle yaptığı röportaj', *Die Zeit* , 3 Kasım 1949, https://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/63e25bb4-c980-432c-af1c-53c79b77b410/publishable_en.pdf .

NOT REFERANSI 29'A GERİ DÖN

30. *New York Times* , 5 Aralık 1949.

NOT REFERANSI 30'A GERİ DÖN

31. 'Alman Federal Meclisi – 18. Oturum. Bonn, 24 ve 25 Kasım 1949', Konrad Adenauer Vakfı, https://www.konrad-adenauer.de/seite/24-november-1949/ .

NOT REFERANSI 31'E GERİ DÖN

32. Adenauer, *Anılar 1945–53* , 256.

NOT REFERANSI 32'YE GERİ DÖN

33. Robert Schuman, 9 Mayıs 1950 Bildirisi. Robert Schuman Vakfı, *Avrupa Sayısı* , No. 204, 10 Mayıs 2011, https://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-204-en.pdf .

NOT REFERANSI 33'E GERİ DÖN

34. Adenauer, *Anılar 1945–53* , 260.

NOT REFERANSI 34'E GERİ DÖN

35. 'Bay Jean Monnet ile Şansölye Adenauer arasında 23 Mayıs 1950 tarihli röportaj', CVCE, 5, https://www.cvce.eu/obj/compte_rendu_de_l_entrevue_entre_jean_monnet_et_konrad_adenauer_23_mai_1950-fr-24853ee7-e477-4537-b462-c622fadee66a.html .

NOT REFERANSI 35'E GERİ DÖN

36. Konrad Adenauer, Robert Schuman'a mektup, 23 Mayıs 1950, Bonn, CVCE, https://www.cvce.eu/de/obj/brief_von_konrad_adenauer_an_robert_schuman_23_mai_1950-de-7644877d-6004-4ca6-8ec6-93e4d35b971d.html .

NOT REFERANSI 36'YA GERİ DÖN

37. Konrad Adenauer, 'Şu Anda Neredeyiz?', Bonn Üniversitesi öğrencilerine yaptığı konuşma, Şubat 1951, Konrad Adenauer Vakfı, https://www.konrad-adenauer.de/seite/10-februar-1951-1/ .

NOT REFERANSI 37'YE GERİ DÖN

38. 'ATVK Antlaşması'nın Onaylanması', *Schuman Planından Paris Antlaşmasına (1950–1952)* adlı yayında, CVCE, https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/5cc6b004-33b7-4e44-b6db-f5f9e6c01023/3f50ad11-f340-48a4-8435-fbe54e28ed9a .

NOT REFERANSI 38'E GERİ DÖN

39. Aynı kaynak .

NOT REFERANSI 39'A GERİ DÖN

40. Michael Moran, 'Modern Askeri Güç Yapıları', *Dış İlişkiler Konseyi* , 26 Ekim 2006, https://www.cfr.org/backgrounder/modern-military-force-structures#:~:text=Division.,on%20the%20national%20army%20involved .

NOT REFERANSI 40'A GERİ DÖN

41. Adenauer, *Anılar 1945–53* , 193.

NOT REFERANSI 41'E GERİ DÖN

42. 'Yardımcı, Adenauer'in Tutumunu Savunuyor', *New York Times*, 25 Kasım 1950.

NOT REFERANSI 42'YE GERİ DÖN

43. Granieri, *Çelişkili İttifak* , 56.

NOT REFERANSI 43'E GERİ DÖN

44. Arnulf Baring, *Adenauer'in Şansölye Demokrasisinde Dış Politika* (Berlin: R. Oldenbourg, 1969), 161–4.

NOT REFERANSI 44'E GERİ DÖN

45. Aynı kaynak .

NOT REFERANSI 45'E GERİ DÖN

46. Sovyet Dışişleri Bakanlığı'nın Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliğine yazdığı mektup, Moskova, 24 Mayıs 1952, *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1952–1954* , cilt 7: kısım 1, belge 102, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v07p1/d102 .

NOT REFERANSI 46'YA GERİ DÖN

47. Granieri'nin *"Çelişkili İttifak" adlı* eserinin 79. sayfasında alıntılanmıştır.

47 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

48. Gordon Alexander Craig, *Bismarck'tan Adenauer'e: Alman Devlet Yönetiminin Yönleri* (Baltimore: The Johns Hopkins Press, 1958), 110, *Der Spiegel'e* atıfta bulunarak, 6 Ekim

1954, 5.

NOT REFERANSI 48'E GERİ DÖN

49. Thomas A. Schwartz, 'Eisenhower ve Almanlar', Gunter Bischof ve Stephen E. Ambrose, eds., *Eisenhower: Bir Yüzüncü Yıl Değerlendirmesi* (Baton Rouge: LSU Press, 1995), 215.

NOT REFERANSI 49'A GERİ DÖN

50. Adenauer, *Anılar 1945–53* , 456.

NOT REFERANSI 50'YE GERİ DÖN

51. Leo J. Daugherty, 'Mızrağın Ucu: Bundeswehr'in Oluşumu ve Genişlemesi, 1949–1963', *Slav Askeri Çalışmaları Dergisi* 24, sayı 1 (kış 2011).

NOT REFERANSI 51'E GERİ DÖN

52. Williams, *Adenauer,* 392–409.

NOT REFERANSI 52'YE GERİ DÖN

53. Aynı eser, 410–23.

NOT REFERANSI 53'E GERİ DÖN

54. Jeffrey Herf, *Bölünmüş Hafıza: İki Almanya'da Nazi Geçmişi* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1997), 282, Konrad Adenauer'den alıntı yaparak, 'Yahudi Sorunu ve Tazminatlar Hakkında Hükümet Bildirisi', *Alman-İsrail Diyaloğu: Alman Dış Politikasının Heyecan Verici Bir Bölümünün Belgelenmesi, Bölüm 1, Politika,* cilt 1 (Münih: KG Sauer, 1987), 46–7.

NOT REFERANSI 54'E GERİ DÖN

55. Aynı eser, 1:47.

NOT REFERANSI 55'E GERİ DÖN

56. Herf, *Bölünmüş Hafıza* , 288.

NOT REFERANSI 56'YA GERİ DÖN

57. Age., 288, Michael W. Krekel'den alıntı, *Tazminatlar: 10 Eylül 1952 tarihli Lüksemburg Anlaşması* (Bad Honnef-Rhöndorf: SBAH, 1996), 40.

NOT REFERANSI 57'YE GERİ DÖN

58. Williams, *Adenauer* , 534.

NOT REFERANSI 58'E GERİ DÖN

59. 'Adenauer, Eshkol Tarafından Övgüyle Karşılandı; Yahudilerin Bonn'un İyi Niyetini Tanımasını İstiyor', *Yahudi Telgraf Ajansı* , 5 Mayıs 1966, https://www.jta.org/archive/adenauer-feted-by-eshkol-wants-jews-to-recognize-bonns-good-will .

NOT REFERANSI 59'A GERİ DÖN

60. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 60'A GERİ DÖN

61. James Feron, 'Adenauer İsrail'e 8 Günlük Ziyaretine Başladı', *New York Times* , 3 Mayıs 1966.

NOT REFERANSI 61'E GERİ DÖN

62. 'Adenauer, Eshkol Tarafından Onurlandırıldı'.

NOT REFERANSI 62'YE GERİ DÖN

63. Williams, *Adenauer* , 442.

NOT REFERANSI 63'E GERİ DÖN

64. Felix von Eckardt, *Düzensiz Bir Yaşam* (Düsseldorf: Econ-Verlag, 1967), 466.

NOT REFERANSI 64'E GERİ DÖN

65. Keith Kyle, *Süveyş* (New York: St Martin's Press, 1991), 467.

NOT REFERANSI 65'E GERİ DÖN

66. Dışişleri Bakanlığı Tarih Dairesi, *Almanya Belgeleri, 1944–1961* (Washington, DC, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Matbaası, 1961), 585.

NOT REFERANSI 66'YA GERİ DÖN

67. Kissinger, 'Şansölye Adenauer'in Ziyareti', 4. Bu, Kennedy'nin 12 Nisan'da gerçekleşen Adenauer ile ilk görüşmesine hazırlıktı.

NOT REFERANSI 67'YE GERİ DÖN

68. Henry A. Kissinger, 'Amerikan Almanya Konseyi John J. McCloy Ödülleri Yemeğinde Yaptığı Konuşma', 26 Haziran 2002, Yale Üniversitesi Kütüphanesi Dijital Deposu, Henry A. Kissinger belgeleri, bölüm II, seri III: Hükümet Sonrası Kariyer, kutu 742, klasör 10.

NOT REFERANSI 68'E GERİ DÖN

69. Niall Ferguson, *Kissinger 1923–1968: İdealist* (New York: Penguin Press, 2015), 490–91, 906.

NOT REFERANSI 69'A GERİ DÖN

70. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 70'E GERİ DÖN

71. Walter C. Dowling, Almanya Büyükelçiliğinden Dışişleri Bakanlığına telgraf, Bonn, 17 Şubat 1962, saat 14:00, *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1961–1963* , cilt XIV: *Berlin Krizi, 1961–1962* , https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v14/d298 .

NOT REFERANSI 71'E GERİ DÖN

72. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 72'YE GERİ DÖN

73. Neil MacGregor, *Almanya: Bir Ulusun Anıları* (New York: Knopf, 2015), bölüm 1, 'Almanya Nerede?'.

NOT REFERANSI 73'E GERİ DÖN

74. *Ostpolitik'in* kesin tarihçesi için Timothy Garton Ash'in *"In Europe's Name: Germany and the Divided Continent"* (New York: Vintage, 1994) adlı eserine bakınız.

NOT REFERANSI 74'E GERİ DÖN

75. Williams, *Adenauer* , 503–19.

NOT REFERANSI 75'E GERİ DÖN

76. Konrad Adenauer, Avrupa Birleşmesinin Olasılıkları Üzerine Konuşma, Brüksel, 25 Eylül 1956, CVCE, https://www.cvce.eu/content/publication/2006/10/25/ea27a4e3-4883-4d38-8dbc-5e3949b1145d/publishable_en.pdf .

NOT REFERANSI 76'YA GERİ DÖN

77. Barbara Marshall, *Willy Brandt: Siyasi Bir Biyografi* (Londra: Macmillan, 1997), 71–3.

NOT REFERANSI 77'YE GERİ DÖN

78. Helmut Schmidt, *Erkekler ve Güçler: Siyasi Bir Geriye Bakış* , çev. Ruth Hein (New York: Random House, 1989), 4.

NOT REFERANSI 78'E GERİ DÖN

79. Marion Gräfin Dönhoff, *Düşmandan Dostluğa: Konrad Adenauer'den Helmut Schmidt'e Yeni Almanya'nın Kurucuları* , çev. Gabriele Annan (New York: St. Martin's Press, 1982), 159.

NOT REFERANSI 79'A GERİ DÖN

80. Helmut Schmidt 2015 yılında vefat etti. Hamburg'da düzenlenen resmi bir devlet töreninde taziye konuşmalarından birini ben yaptım. O günkü ana konuşmacı, Hristiyan Demokrat Birliği lideri ve CDU-SPD koalisyonunun başkanı olan Şansölye Angela Merkel'di; bu birlik, Adenauer döneminden bu yana Almanya'daki iç bölünmelerin nasıl aşıldığını gösteriyordu. Schmidt'in katkısını şu şekilde özetledim: 'Helmut [Schmidt] bir geçiş çağında yaşadı: Almanya'nın işgal edilmiş ve bölünmüş bir ülke olarak geçmişi ile en güçlü Avrupa ülkesi olarak geleceği arasında; güvenlik kaygısı ile küresel bir ekonomik dünya düzeninin inşasına katılma ihtiyacı arasında...' Bkz. Henry A. Kissinger, 'Helmut Schmidt için Taziye Konuşması', 23 Kasım 2015. https://www.henryakissinger.com/speeches/eulogy-for-helmut-schmidt/ .

NOT REFERANSI 80'E GERİ DÖN

81. Blaine Harden, 'Macaristan'ın Hamleleri Honecker'ın Görevden Alınmasının Habercisiydi', *Washington Post* , 19 Ekim 1989, https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1989/10/19/hungarian-move-presaged-honecker-ouster/4c7ff7bd-c0de-4e82-86ab-6d1766abec3c/ .

NOT REFERANSI 81'E GERİ DÖN

82. Jeffrey A. Engel, *Dünya Yeni Göründüğünde: George HW Bush ve Soğuk Savaşın Sonu* (New York: Mariner Books, 2017), 371–5.

82 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

83. Angela Merkel, 'Konrad Adenauer'in ölümünün 50. yıldönümünde Konrad Adenauer Vakfı'nda yaptığı konuşma', 25 Nisan 2017, https://www.kas.de/de/veranstaltungen/detail/-/content/-wir-waehlen-die-freiheit-1 .

NOT REFERANSI 83'E GERİ DÖN

84. 'Veda', *UFA Haftalık Haber Bülteni* , Federal Arşivler içeriği. 'Dileğim gerçekleşti...', https://www.filmothek.bundesarchiv.de/video/584751?q=bundeswehr&xm=AND&xf%5B0%5D=_fulltext&xo%5B0%5D=CONTAINS&xv%5B0%5D=&set_lang=de .

NOT REFERANSI 84'E GERİ DÖN

2. CHARLES DE GAULLE

1. ABD Başkanı Richard Nixon'ın Orly Havaalanı'na gelişi üzerine General de Gaulle tarafından 28 Şubat 1969'da yapılan konuşma.

NOT REFERANSI 1'E GERİ DÖN

2. 1967'de Fransız büyükelçisi beni cumhurbaşkanlığı görüşmesine davet etmişti, ancak tipik Gaullist tarzıyla kararı bana bırakmıştı: 'Eğer Fransa'da bulunursanız, cumhurbaşkanı sizi kabul etmeye hazır olacaktır.' Bu, Fransız birliklerinin NATO komutanlığından çekilmesinden kısa bir süre sonraydı. Başkan Johnson yönetimini gücendirmek istemediğim için daveti reddettim – bu da ömür boyu pişmanlığım oldu.

NOT REFERANSI 2'YE GERİ DÖN

3. Bkz. Charles de Gaulle, *Complete War Memoirs* (New York: Simon and Schuster, 1964), 80.

NOT REFERANSI 3'E GERİ DÖN

4. Aynı eser , 84.

NOT REFERANSI 4'E GERİ DÖN

5. Roger Hermiston, 'Artık İki Ulus Değil, Tek Ulus', *The Lion and Unicorn* blogu , 4 Haziran 2016, https://thelionandunicorn.wordpress.com/2016/06/04/no-longer-two-nations-but-one/ .

NOT REFERANSI 5'E GERİ DÖN

6. De Gaulle'ün *Tam Savaş Anıları* , 74-80 sayfalarına ve Hermiston'ın 'Artık İki Ulus Değil, Tek Ulus' adlı eserine bakınız.

NOT REFERANSI 6'YA GERİ DÖN

7. Hermiston, 'Artık İki Ulus Değil, Tek Ulus'.

   NOT REFERANSI 7'YE GERİ DÖN

8. Julian Jackson, *De Gaulle* (Cambridge: Harvard Belknap Press, 2018), 128–33. De Gaulle, sonraki günlerde birkaç takip yayını yaptı.

   NOT REFERANSI 8'E GERİ DÖN

9. De Gaulle'ün Londra'dan Pétain'e verdiği cevaptan. Bkz. aynı eser, s. 134.

   NOT REFERANSI 9'A GERİ DÖN

10. Aynı eser. Jackson'ın yararlandığı kaynak René Cassin'dir, *Les Hommes partis de rien* : *Le reveil de la France abattue (1940–1941)* (Paris: Plon, 1975), 76.

    NOT REFERANSI 10'A GERİ DÖN

11. Bernard Ledwidge, *De Gaulle* (New York: St Martin's Press, 1982), 76. Jackson, *De Gaulle* , 135'te alıntılanmıştır.

    NOT REFERANSI 11'E GERİ DÖN

12. Jackson, *De Gaulle* , 41'de alıntılanmıştır.

    NOT REFERANSI 12'YE GERİ DÖN

13. Aynı kaynakta alıntılanmıştır, s. 17.

    NOT REFERANSI 13'E GERİ DÖN

14. *Vers l'Armée de Métier* , 1934; ilk İngilizce çevirisi 1940'ta *The Army of the Future adıyla yayımlandı.*

    NOT REFERANSI 14'E GERİ DÖN

15. Charles de Gaulle'ün Temmuz 1940 tarihli bildirisi, *Discours et Messages* , cilt 1 (Paris: Librairie Plon, 1970), 19: Ayrıca Christopher S. Thompson'ın 'Çatışmaya Giriş: De Gaulle ve Amerika Birleşik Devletleri, İlk İzlenimlerden 1940'a Kadar' başlıklı yazısında da alıntılanmıştır, Robert O. Paxton ve Nicholas Wahl, eds., *De Gaulle ve Amerika Birleşik Devletleri: Yüzüncü Yıl Yeniden Değerlendirmesi* (Oxford: Berg, 1994), 19. Bu düşünce, Churchill'in 4 Haziran 1940 tarihli 'Sahillerde savaşacağız' konuşmasında dile getirdiği,

'Tanrı'nın uygun zamanında, Yeni Dünya, tüm gücü ve kudretiyle', 'eski dünyanın kurtarılmasını ve özgürleştirilmesini' sağlayacağı inancıyla tamamen tutarlıydı.

NOT REFERANSI 15'E GERİ DÖN

16. Henry Kissinger, 'İllüzyonist: De Gaulle'ü Neden Yanlış Anlıyoruz?' *Harper's Magazine* , Mart 1965.

NOT REFERANSI 16'YA GERİ DÖN

17. Charles de Gaulle, '1939, Paul Reynaud'un askeri fikirleri üzerine notlar', *Mektuplar, Notlar ve Defterler, 1905–1941* (Paris: Éditions Robert Laffont, 2010)886.

NOT REFERANSI 17'YE GERİ DÖN

18. Jackson, *De Gaulle* , 44'te alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 18'E GERİ DÖN

19. Walter Benjamin, *Pasajlar Projesi* (New York: Belknap Press, 2002).

NOT REFERANSI 19'A GERİ DÖN

20. Paul Kennedy, *Büyük Güçlerin Yükselişi ve Düşüşü* (New York: Random House, 1987), 99, 199.

NOT REFERANSI 20'YE GERİ DÖN

21. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 21'E GERİ DÖN

22. Ulrich Pfister ve Georg Fertig, 'Almanya Nüfus Tarihi: Araştırma Stratejisi ve Ön Sonuçlar', çalışma makalesi (Rostock: Max-Planck-Institut für demografische Forschung, 2010), 5.

NOT REFERANSI 22'YE GERİ DÖN

23. Rondo E. Cameron, 'Fransa'da Ekonomik Büyüme ve Durgunluk, 1815–1914', *Modern Tarih Dergisi* 30, sayı 1 (Mart 1958), 1.

NOT REFERANSI 23'E GERİ DÖN

24. Nadège Mougel, 'Birinci Dünya Savaşı Kayıpları', Robert Schuman Merkezi Raporu (2011).

NOT REFERANSI 24'E GERİ DÖN

25. De Gaulle, *Vers l'armée de métier* , 1934 . De Gaulle, yayınlandığı sırada yarbaydı.

    NOT REFERANSI 25'E GERİ DÖN

26. Kissinger, 'İllüzyonist', 70; ayrıca bkz. 'Başkan Charles de Gaulle'ün 14 Haziran 1960'ta Fransız Radyo ve Televizyonunda Yayınlanan Fransız, Afrika ve Cezayir Gerçekleri Hakkındaki Konuşması', *General Charles de Gaulle'ün Önemli Konuşmaları, Bildirileri ve Basın Konferansları: 19 Mayıs 1958–31 Ocak 1964* (New York: Fransız Büyükelçiliği, 1964), 79, https://bit.ly/3rEDU8w .

    NOT REFERANSI 26'YA GERİ DÖN

27. Molotov-Ribbentrop Paktı.

    NOT REFERANSI 27'YE GERİ DÖN

28. Charles de Gaulle, *Umut Anıları: Yenilenme ve Çaba* (New York: Simon and Schuster, 1971), 3.

    NOT REFERANSI 28'E GERİ DÖN

29. Aynı eser, 4.

    NOT REFERANSI 29'A GERİ DÖN

30. Dorothy Shipley White, *Anlaşmazlık Tohumları* (Syracuse: Syracuse Üniversitesi Yayınları, 1964), 87.

    NOT REFERANSI 30'A GERİ DÖN

31. Jackson, *de Gaulle*, 138.

    NOT REFERANSI 31'E GERİ DÖN

32. Charles de Gaulle, radyo yayını, 27 Ağustos 1940, https://enseignants.lumni.fr/fiche-media/00000003432/le-general-de-gaulle-salue-le-ralliement-du-tchad-a-la-france-libre-audio.html#infos .

    NOT REFERANSI 32'YE GERİ DÖN

33. Jackson, 'De Gaulle'ün daha sonra bir veya iki vesileyle intiharı düşündüğünü ima ettiğini' belirtiyor (*De Gaulle* , 149).

NOT REFERANSI 33'E GERİ DÖN

34. Yemin metninin tamamı şöyledir: 'Silahlarımızı ancak güzel bayraklarımız Strasbourg Katedrali üzerinde dalgalandığında bırakacağıma yemin ederim.'

NOT REFERANSI 34'E GERİ DÖN

35. Jackson, *De Gaulle* , 170'te alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 35'E GERİ DÖN

36. De Gaulle, *Tam Savaş Anıları* , 192.

NOT REFERANSI 36'YA GERİ DÖN

37. Aynı eser, s. 206.

NOT REFERANSI 37'YE GERİ DÖN

38. Aynı eser, 195.

NOT REFERANSI 38'E GERİ DÖN

39. Aynı eser, s. 206.

NOT REFERANSI 39'A GERİ DÖN

40. Jackson, *De Gaulle* , 183.

NOT REFERANSI 40'A GERİ DÖN

41. Aynı eser, s. 254.

NOT REFERANSI 41'E GERİ DÖN

42. Charles de Gaulle, 'Saint-Pierre-et-Miquelon'daki Koramiral Muselier'e Telgraf', 24 Aralık 1941, *Mektuplar, Notlar ve Defterler* , 1360.

NOT REFERANSI 42'YE GERİ DÖN

43. Bkz. Jean Lacouture, *De Gaulle, the Rebel 1890–1944* (New York: Norton, 1990), 317.

NOT REFERANSI 43'E GERİ DÖN

44. Benjamin Welles, *Sumner Welles* (New York: St Martin's Press, 1997), 288.

NOT REFERANSI 44'E GERİ DÖN

45. Jackson, *De Gaulle* , 209.

NOT REFERANSI 45'E GERİ DÖN

46. Charles de Gaulle, 18 Haziran 1942'de Londra'daki Albert Hall'da, Özgür Fransızların kuruluşunun ikinci yıldönümünde yaptığı konuşma, *Discours et Messages* , cilt 1 (Paris: Librairie Plon, 1970), 207–15.

NOT REFERANSI 46'YA GERİ DÖN

47. Jackson, *De Gaulle* , 210–11.

47 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

48. Washington'daki Konferanslar, 1941–1942 ve Kazablanka'daki Konferanslar, 1943. *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri* , 4 Şubat 1943.

NOT REFERANSI 48'E GERİ DÖN

49. De Gaulle'ün *Tam Savaş Anıları adlı eserinin* 410. sayfasına bakınız.

NOT REFERANSI 49'A GERİ DÖN

50. Jackson, *De Gaulle,* 215.

NOT REFERANSI 50'YE GERİ DÖN

51. Aynı eser, s. 277.

NOT REFERANSI 51'E GERİ DÖN

52. Aynı eserde, s. 266'da alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 52'YE GERİ DÖN

53. Jackson, *De Gaulle,* 269–73. Ayrıca bkz. Lacouture, *De Gaulle, the Rebel* , 446–50.

NOT REFERANSI 53'E GERİ DÖN

54. Bkz. Jackson, *De Gaulle* , 276.

NOT REFERANSI 54'E GERİ DÖN

55. De Gaulle, *Tam Savaş Anıları* , 429.

NOT REFERANSI 55'E GERİ DÖN

56. Jackson, *De Gaulle* , 341.

NOT REFERANSI 56'YA GERİ DÖN

57. Aynı kaynak, 315, Henry L. Stimson ve McGeorge Bundy'nin " *Barış ve Savaşta Aktif Hizmet Üzerine"* (New York: Harper & Brothers, 1947), 549 (14 Haziran 1944) adlı eserinden alıntı yapmaktadır.

NOT REFERANSI 57'YE GERİ DÖN

58. De Gaulle'ün Bayeux'deki konuşması, 14 Haziran 1944.

NOT REFERANSI 58'E GERİ DÖN

59. Jackson, *De Gaulle* , 317.

NOT REFERANSI 59'A GERİ DÖN

60. De Gaulle, *Tam Savaş Anıları* , 648.

NOT REFERANSI 60'A GERİ DÖN

61. Jackson, *De Gaulle* , 326.

NOT REFERANSI 61'E GERİ DÖN

62. Aynı eserde, sayfa 327'de alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 62'YE GERİ DÖN

63. Aynı eser, s. 326.

NOT REFERANSI 63'E GERİ DÖN

64. Aynı eser, s. 331. Direnişin dağılması hakkında daha fazla bilgi için bkz. Jean Lacouture, *De Gaulle, the Ruler 1945–1970* (New York: Norton, 1992), s. 25.

NOT REFERANSI 64'E GERİ DÖN

65. Jackson, *De Gaulle* , 336.

NOT REFERANSI 65'E GERİ DÖN

66. Aynı eser, s. 350.

NOT REFERANSI 66'YA GERİ DÖN

67. Bkz. Jean Laloy, 'Moskova'da: Stalin ve de Gaulle arasında, Aralık 1944', *Revue des études slaves* 54, sayı 1–2 (1982), 152. Bkz. Jackson, *De Gaulle* , 350 .

NOT REFERANSI 67'YE GERİ DÖN

68. De Gaulle, *Umut Anıları* , 3.

NOT REFERANSI 68'E GERİ DÖN

69. Edmund Burke, *Fransa Devrimi Üzerine Düşünceler* (1790), *Sayın Edmund Burke'ün Eserleri* (1899) cilt 3, 359.

NOT REFERANSI 69'A GERİ DÖN

70. De Gaulle, *Tam Savaş Anıları* , 771.

NOT REFERANSI 70'E GERİ DÖN

71. Aynı eser, 771–2.

NOT REFERANSI 71'E GERİ DÖN

72. Aynı eser, 776.

NOT REFERANSI 72'YE GERİ DÖN

73. Aynı eser, 778.

NOT REFERANSI 73'E GERİ DÖN

74. *Plutarch'ın Hayatları* , çev. John Dryden (New York: Penguin, 2001), cilt 1, 'Solon'un Hayatı', 118.

NOT REFERANSI 74'E GERİ DÖN

75. De Gaulle, *Umut Anıları* , 6.

NOT REFERANSI 75'E GERİ DÖN

76. Jackson, *De Gaulle* , 381'de alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 76'YA GERİ DÖN

77. Aynı kaynakta alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 77'YE GERİ DÖN

78. De Gaulle, *Tam Savaş Anıları* , 993.

NOT REFERANSI 78'E GERİ DÖN

79. Aynı eser, 977.

NOT REFERANSI 79'A GERİ DÖN

80. Jackson, *De Gaulle* , 499.

NOT REFERANSI 80'E GERİ DÖN

81. Aynı eser, 418.

NOT REFERANSI 81'E GERİ DÖN

82. De Gaulle, *Tam Savaş Anıları* , 996–7.

82 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

83. Charles G. Cogan, *Charles de Gaulle: A Brief Biography with Documents* (Boston: Bedford Books, 1996), 183'te alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 83'E GERİ DÖN

84. Aynı eser, 185.

NOT REFERANSI 84'E GERİ DÖN

85. Aynı eser, 186–7.

85 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

86. Aynı kaynak.

86 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

87. Aynı eser, 187.

87 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

88. Aynı eserde, s. 185'te alıntılanmıştır.

88 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

89. JFK Kütüphanesi, Başkanlık Ofisi Dosyası, 'Görüşme Notu, Başkanın Paris Ziyareti, 31 Mayıs–2 Haziran 1961', Kennedy ve de Gaulle arasında Elysée Sarayı'nda 31 Mayıs 1961'de gerçekleşen görüşme notu, https://www.jfklibrary.org/asset-viewer/archives/JFKPOF/116a/JFKPOF-116a-004 .

    89 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

90. Henry Kissinger, *Diplomasi* (New York: Touchstone, 1994), 541–3.

    90 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

91. 'Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN) Bildirisi, 1 Kasım 1954', https://middleeast.library.cornell.edu/content/proclamation-algerian-national-liberation-front-fln-november-1-1954 [etkin değil].

    91 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

92. Alistair Horne'un " *A Savage War of Peace: Algeria 1954–1962"* (New York: Penguin, 1978), 99. sayfasından alıntılanmıştır.

    92 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

93. Merkezi İstihbarat Teşkilatı, 'NIE 71.2-56'nın Geçerlilik Çalışması: Cezayir'e Bakış, 5 Eylül 1956'da yayınlandı', CDG.P.CIA.1957.08.16.

    93 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

94. Jackson, *De Gaulle* , 447'de alıntılanmıştır.

    94 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

95. 'Müttefiklere Gözümüzü Kapatalım: De Gaulle Kilit Rolde', *New York Times* , 20 Mayıs 1962.

    95 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

96. *Önemli Konuşmalar* , 6.

    96 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

97. Jackson, *De Gaulle* , 463.

    97 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

98. De Gaulle, *Umut Anıları* , 26.

98 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

99. Horne, *Vahşi Barış Savaşı*, 301.

99 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

100. Bkz. aynı eser, L6333.

NOT REFERANSI 100'E GERİ DÖN

101. De Gaulle, *Umut Anıları* , 54.

NOT REFERANSI 101'E GERİ DÖN

102. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 102'YE GERİ DÖN

103. Henry Kissinger'dan Başkan'a Muhtıra, 16 Mayıs 1969, 'de Gaulle Sonrası Afrika', Richard Nixon Kütüphanesi, kutu 447 [218].

NOT REFERANSI 103'E GERİ DÖN

104. Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Arşivi, 'Başkan Mao'nun Başbakan Abbas ile 30 Eylül 1960'taki Görüşmesinin Ana Noktaları', çev. David Cowhig, 4 Ekim 1960, Wilson Center Tarih ve Kamu Politikası Programı Dijital Arşivi, http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/117904 .

NOT REFERANSI 104'E GERİ DÖN

105. JFK Kütüphanesi, 'Personel Notları: Kissinger, Henry, Şubat 1962: 13–28', https://www.jfklibrary.org/asset-viewer/archives/JFKNSF/320/JFKNSF-320-025 .

NOT REFERANSI 105'E GERİ DÖN

106. Jackson, *De Gaulle*, 501.

NOT REFERANSI 106'YA GERİ DÖN

107. Aynı eser, s. 518.

NOT REFERANSI 107'YE GERİ DÖN

108. Aynı eser, s. 519.

NOT REFERANSI 108'E GERİ DÖN

109. 'Charles de Gaulle Tarafından Verilen Konuşma (29 Ocak 1960)', Centre erdeml de la connaissance sur l'Europe, Lüksemburg Üniversitesi, https://www.cvce.eu/en/obj/address_given_by_charles_de_gaulle_29_january_1960-en-095d41dd-fda2-49c6-aa91-772ebffa7b26.html .

NOT REFERANSI 109'A GERİ DÖN

110. 'Cezayir Darbesini Kınayan Konuşma: 23 Nisan 1961', Cogan, *Charles de Gaulle* , 196.

NOT REFERANSI 110'A GERİ DÖN

111. '"Pieds-noirs": kalmayı seçenler", *La Dépêche* , 10 Mart 2012.

NOT REFERANSI 111'E GERİ DÖN

112. '40 Yıllık Acı ve Sessizliğin Ardından, Cezayir'in "Harki"leri Duruşma Talep Ediyor', *Irish Times* , 31 Ağustos 2001.

112 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

113. Cogan, *Charles de Gaulle* , 119'da alıntılanmıştır.

113 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

114. Jackson, *De Gaulle* , 585.

114 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

115. De Gaulle, *Umut Anıları*, 176.

115 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

116. Cumhurbaşkanı de Gaulle'ün 31 Mayıs 1960'taki konuşması, *Önemli Konuşmalar* , 75, 78.

116 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

117. General de Gaulle'ün Fransa Cumhuriyeti Başkanı sıfatıyla düzenlediği sekizinci basın toplantısı [Paris'te, Elysée Sarayı'nda, 29 Temmuz 1963], aynı kaynak, s. 234.

117 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

118. *Önemli Adresler* , 159.

118 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

119. Kissinger, *Diplomasi* , 606'da alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 119'A GERİ DÖN

120. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 120'YE GERİ DÖN

121. Aynı eser, 605.

121 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

122. Aynı eserde, s. 575'te alıntılanmıştır.

122 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

123. ABD politikası için bkz. McGeorge Bundy, 'NSAM 294 ABD'nin Fransa'ya Nükleer ve Stratejik Teslimat Sistemi Yardımı', 20 Nisan 1964, Ulusal Güvenlik Eylem Muhtıraları, NSF, kutu 3, LBJ Başkanlık Kütüphanesi, https://www.discoverlbj.org/item/nsf-nsam294 .

123 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

124. Bkz. Wilfrid Kohl, *Fransız Nükleer Diplomasisi* (Princeton: Princeton Üniversitesi Yayınları, 2016), 79.

124 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

125. Bu organ, dünya güvenliğini etkileyen tüm siyasi konularda ortak kararlar alma ve özellikle nükleer silahların kullanımını içeren stratejik planları hazırlama ve gerekirse uygulamaya koyma sorumluluğunu taşımalıdır. Ayrıca, uygun olduğu durumlarda, Arktik, Atlantik, Pasifik ve Hint Okyanusu gibi bireysel operasyonel bölgelerin savunmasının örgütlenmesinden de sorumlu olmalıdır. Bkz. Kissinger, *Diplomasi,* 611.

125 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

126. Henry Kissinger ve Françoise Winock, 'L'Alliance atlantique et l'Europe', *Esprit* , ns 359, no. 4 (Nisan 1967), 611.

126 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

127. Mark Howell, 'Geçmişe Bakış: De Gaulle Amerikan Kuvvetlerine Fransa'yı Terk Etmelerini Söylüyor', https://www.mildenhall.af.mil/News/Article-Display/Article/272283/looking-back-de-gaulle-tells-american-forces-to-leave-france/ . Ağustos 1958'de ABD nükleer silahları ilk

kez (anakara) Fransız topraklarına konuşlandırıldı, ancak daha önce Fransız Fas'ına konuşlandırılmışlardı. Robert Norris, William Arkin ve William Burr, 'Nerede Oldukları', *Atom Bilim İnsanları Bülteni* , Kasım/Aralık 1999, 29.

127 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

128. *Önemli Adresler* , 226.

128 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

129. Henry Kissinger, 'Askeri Politika ve “Gri Alanların” Savunması', *Foreign Affairs* 33, no. 3 (1955), 416–28, doi:10.2307/20031108.

129 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

130. Savunma Bakanı McNamara'nın 9 Temmuz 1962 tarihli "Şehirlere Hayır" konuşması, https://robertmcnamara.org/wp-content/uploads/2017/04/mcnamara-1967-22no-cities22-speech-p.pdf .

130 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

131. Kissinger, *Diplomasi* , 615'te alıntılanmıştır.

131 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

132. Aynı kaynak.

132 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

133. De Gaulle, *Tam Savaş Anıları*, 81.

133 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

134. Aynı kaynak.

134 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

135. Aynı kaynak.

135 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

136. Julia Lovell, *Maoizm: Küresel Bir Tarih* (New York: Knopf, 2019), 273.

136 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

137. Jackson, *De Gaulle* , 721.

137 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

138. Aynı eser, 737.

138 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

139. 'Dünya: Bir Bakışta Görkem, Bir Ürperti', *Time* , 23 Kasım 1970'te yayınlandı.

139 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

140. Charles de Gaulle, *Kılıcın Ucu*, çev. Gerard Hopkins (Westport, Conn.: Greenwood, 1960), 65–6. Cogan, *Charles de Gaulle* , 218'de alıntılanmıştır.

140 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

141. Jackson, *De Gaulle* , 41'de alıntılanmıştır.

141 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

142. De Gaulle, *Tam Savaş Anıları* , 997–8.

142 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

143. 'Anne olmasaydı, belki de yaptığım şeyi asla yapamazdım. Bana cesaret ve ilham verdi.' Pierrick Geais, 'Hikaye: Generalin engelli kızı Anne de Gaulle'ün gerçek hikayesi', *Vanity Fair* (Fransa), 3 Mart 2020.

143 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

3. RICHARD NIXON

1. David Shambaugh, *Çin Küreselleşiyor: Kısmi Güç* (New York: Oxford University Press, 2013), 39.

   NOT REFERANSI 1'E GERİ DÖN

2. Dale Van Atta, *Onurla: Melvin Laird Savaşta, Barışta ve Politikada* (Madison: Wisconsin Üniversitesi, 2008), 271–3.

   NOT REFERANSI 2'YE GERİ DÖN

3. 'Başkan Nixon'dan Ulusal Güvenlik İşlerinden Sorumlu Yardımcısına Muhtıra', *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri* , cilt 17: *Çin, 1969–1972* , sayı 147, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d147 .

   NOT REFERANSI 3'E GERİ DÖN

4. Goodpaster ulusal güvenlik danışmanı değildi, ancak *Ulusal Güvenlik Konseyi'nin prosedürlerinin geliştirilmesine yardımcı oldu. Bkz. C. Richard Nelson, The Life and Work of General Andrew J. Goodpaster: Best Practices in National Security Affairs* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2016).

   NOT REFERANSI 4'E GERİ DÖN

5. 'Ulusal Güvenlik Konseyi Tarihi, 1947–1997', Beyaz Saray Arşivleri, https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/history.html#nixon . David Rothkopf, *Dünyayı Yönetmek: Ulusal Güvenlik Konseyi'nin İç Yüzü ve Amerikan Gücünün Mimarları* (New York: PublicAffairs, 2006), 84–5. 2017 itibariyle, Ulusal Güvenlik Konseyi personeli yasal olarak 200 kişiyle sınırlandırılmıştır. Bkz. 'Ulusal Güvenlik Konseyi: Arka Plan ve Kongre İçin Sorunlar', Kongre Araştırma Servisi, 3 Haziran 2021, 8, https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R44828 .

   NOT REFERANSI 5'E GERİ DÖN

6. Richard Nixon, *RN: Richard Nixon'ın Anıları* (New York: Grosset & Dunlap, 1978), 390.

   NOT REFERANSI 6'YA GERİ DÖN

7. Richard Nixon, 'Kansas City, Missouri'de İç Politika Hakkında Bir Bilgilendirme Toplantısına Katılan Orta Batı Haber Medyası Yöneticilerine Yaptığı Açıklamalar', 6 Temmuz 1971, https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-midwestern-news-media-executives-attending-briefing-domestic-policy-kansas-city .

NOT REFERANSI 7'YE GERİ DÖN

8. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 8'E GERİ DÖN

9. *Time dergisi* , 3 Ocak 1972.

NOT REFERANSI 9'A GERİ DÖN

10. Henry Kissinger, *Diplomasi* (New York: Simon and Schuster, 1994), 38–40.

NOT REFERANSI 10'A GERİ DÖN

11. Woodrow Wilson, 'Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'nın Senato'ya Hitabı', 22 Ocak 1917, https://www.digitalhistory.uh.edu/disp_textbook.cfm?smtID=3&psid=3898 .

NOT REFERANSI 11'E GERİ DÖN

12. Kissinger, *Diplomasi* , 709.

NOT REFERANSI 12'YE GERİ DÖN

13. 'Başkan Nixon'ın BM'nin 25. Yıldönümü Oturumunda Yaptığı Konuşmanın Metni', *New York Times* , 24 Ekim 1970.

NOT REFERANSI 13'E GERİ DÖN

14. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 14'E GERİ DÖN

15. Henry Kissinger, *Beyaz Saray Yılları* (Boston: Little, Brown, 1979), 135–6.

NOT REFERANSI 15'E GERİ DÖN

16. Richard Nixon'dan Melvin Laird'e, 4 Şubat 1969. *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1969–1976,* cilt 1: *Dış Politikanın Temelleri, 1969–1972* , Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v01/d10 .

NOT REFERANSI 16'YA GERİ DÖN

17. Richard Nixon, 'Brüksel'deki Kuzey Atlantik Konseyi'ne Yaptığı Konuşma', 24 Şubat 1969, https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-the-north-atlantic-council-brussels .

    NOT REFERANSI 17'YE GERİ DÖN

18. Jeffrey Garten, *Camp David'de Üç Gün: 1971'deki Gizli Bir Toplantı Küresel Ekonomiyi Nasıl Dönüştürdü* (New York: HarperCollins, 2021), 4.

    NOT REFERANSI 18'E GERİ DÖN

19. Aynı eser, 9-10.

    NOT REFERANSI 19'A GERİ DÖN

20. Aynı eser, 77.

    NOT REFERANSI 20'YE GERİ DÖN

21. Aynı eser, s. 255.

    NOT REFERANSI 21'E GERİ DÖN

22. Aynı kaynak, s. 250. Önde gelen Alman gazeteleri, 'neredeyse Amerikan ticaret savaşı ilanı var' ve 'Nixon'ın programı... dünyanın en güçlü ekonomik gücünün milliyetçiliğe ve korumacılığa geri dönüşünü belgeliyor' şeklinde makaleler yayınladı.

    NOT REFERANSI 22'YE GERİ DÖN

23. Aynı eser, s. 308.

    NOT REFERANSI 23'E GERİ DÖN

24. Richard H. Immerman, ' “Delilerden Oluşan Bir Hükümetle Başa Çıkmak”: Eisenhower, Kennedy ve Ngo Dinh Diem', David L. Henderson, ed., *Vietnam Savaşı'nın Columbia Tarihi* (New York: Columbia Üniversitesi Yayınları, 2011), 131.

    NOT REFERANSI 24'E GERİ DÖN

25. Harrison Salisbury, *Cephe Gerisinde – Hanoi* (New York: Harper & Row, 1967), 137.

    NOT REFERANSI 25'E GERİ DÖN

26. John W. Finney, 'Vietnam'la İlgili Plan Barışseverler Tarafından Tasarlandı', *New York Times* , 24 Ağustos 1968.

    NOT REFERANSI 26'YA GERİ DÖN

27. Savunma Kayıp Analiz Sistemi (DCAS) Veri Çıkarma Dosyaları, yaklaşık 2001-29/04/2008 *tarihleri arasında* oluşturulmuş olup, 28/06/1950-28/05/2006 dönemini belgelemektedir, https://aad.archives.gov/aad/fielded-search.jsp?dt=2513&cat=GP21&tf=F&bc=,sl .

    NOT REFERANSI 27'YE GERİ DÖN

28. Richard Nixon, 'Guam'da Gazetecilerle Yaptığı Gayri Resmi Açıklamalar', 25 Temmuz 1969, UC Santa Barbara Amerikan Başkanlığı Projesi, https://www.presidency.ucsb.edu/documents/informal-remarks-guam-with-newsmen .

    NOT REFERANSI 28'E GERİ DÖN

29. Aynı kaynak. Vurgu eklenmiştir.

    NOT REFERANSI 29'A GERİ DÖN

30. Richard Nixon, 'Vietnam Savaşı Hakkında Ulusa Sesleniş Konuşması', 3 Kasım 1969, UC Santa Barbara Amerikan Başkanlığı Projesi. https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-the-nation-the-war-vietnam .

    NOT REFERANSI 30'A GERİ DÖN

31. 'Görüşme Notu', Washington, 20 Ekim 1969, 15:30 , *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1969–1976* , cilt 12: *Sovyetler Birliği, Ocak 1969–Ekim 1970* , sayı 93, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v12/d93 .

    NOT REFERANSI 31'E GERİ DÖN

32. Nixon, 'Vietnam Savaşı Hakkında Ulusa Sesleniş Konuşması'.

    NOT REFERANSI 32'YE GERİ DÖN

33. Muhtıranın tam metni, 1480-82 yılları arasındaki *Beyaz Saray Yılları'nda* , 1482. sayfada yer alan şu pasajla birlikte bulunabilir: 'Son birkaç yıldır Vietnam hakkında aşırı iyimser raporların geçmişi göz önüne alındığında, Amerikan halkını diğer tarafın acı çektiğine ve bu nedenle sabırla *zamanın bizim lehimize olabileceğine* ikna etmek pratikte imkansız olacaktır. Her şeyden önce, göreceli konumumuzdan emin değiliz - daha önce birçok kez göstergeleri yanlış

yorumladık. İkincisi, müttefik askeri pozisyonunun sağlam olduğu sonucuna varsak bile, bunu siyasi terimlere nasıl çevireceğimizi bilmiyoruz - ve Güney Vietnam'daki siyasi beklentiler çok daha sallantılı. Üçüncüsü, Yönetim son derece şüpheci ve alaycı bir Amerikan kamuoyuyla karşı karşıya - Başkan haklı olarak iyimser görünmekten ve kendi güvenilirlik açığını üstlenmekten çekiniyor.' Son olarak, bu ülkedeki muhaliflerin büyük ve sesli bir kesimi için müttefiklerin konumunun gücü önemsizdir; onlar her ne pahasına olursa olsun savaşın sona ermesini istiyorlar.' Bkz. Kissinger, *Beyaz Saray Yılları* , 1482 ve 'Başkanın Ulusal Güvenlik İşlerinden Sorumlu Yardımcısı (Kissinger)'dan Başkan Nixon'a Muhtıra', Washington, 11 Eylül 1969, *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1969–1976* , cilt 6: *Vietnam, Ocak 1969–Temmuz 1970* , no. 119, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v06/d119 .

NOT REFERANSI 33'E GERİ DÖN

34. 'Ulusa Sesleniş Konuşması', 25 Ocak 1972, *Amerikan Başkanlığı Projesi* , UC Santa Barbara, https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-the-nation-making-public-plan-for-peace-vietnam .

NOT REFERANSI 34'E GERİ DÖN

35. 'Vietnam Savaşı ABD Askeri Ölümcül Kayıp İstatistikleri', Ulusal Arşivler, https://www.archives.gov/research/military/vietnam-war/casualty-statistics#toc—dcas-vietnam-conflict-extract-file-record-counts-by-incident-or-death-date-year-as-of-april-29-2008—2 .

NOT REFERANSI 35'E GERİ DÖN

36. Richard Nixon, 'Güneydoğu Asya'daki Durum Hakkında Ulusa Sesleniş Konuşması', 8 Mayıs 1972.

NOT REFERANSI 36'YA GERİ DÖN

37. Kissinger'ın *Beyaz Saray Yılları adlı* eserinin 1345. sayfasından alıntı.

NOT REFERANSI 37'YE GERİ DÖN

38. 'Kissinger'ın Ateşkes Görüşmelerinin Durumuna İlişkin Basın Konferansının Metni', *New York Times* , 27 Ekim 1972.

NOT REFERANSI 38'E GERİ DÖN

39. 'Vietnam Uluslararası Konferansı Bildirisi', *The American Journal of International Law* 67, no. 3 (1973), 620–22, https://doi.org/10.2307/2199198 . Ayrıca bkz. Henry Kissinger, *Years of Renewal* (New York: Simon & Schuster, 1999), 485: 'On iki katılımcı vardı: Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Çin, Birleşik Krallık, Kanada, Sovyetler Birliği, Macaristan, Polonya, Endonezya, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti (DRV, yani Kuzey Vietnam), Vietnam Cumhuriyeti (GVN, yani Güney Vietnam) ve Güney Vietnam Cumhuriyeti Geçici Devrimci Hükümeti (PRG, yani Güney Vietnam Komünistleri).'

NOT REFERANSI 39'A GERİ DÖN

40. Bkz. Henry A. Kissinger, *Years of Upheaval* (Boston: Little, Brown, 1982), 316–27.

NOT REFERANSI 40'A GERİ DÖN

41. 'Vietnam – Ek Askeri Yardım (2)', Gerald R. Ford Başkanlık Kütüphanesi, kutu 43, John Marsh Dosyaları, 28 ve 20–21, https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/document/0067/12000897.pdf : 'Tasarı... 30 Haziran 1975'ten sonra Kamboçya'ya daha fazla askeri yardım veya satış (teslimatlar dahil) yapılmasını yasaklıyor'. '1974 mali yılı için askeri yardım amacıyla ABD yaklaşık 823 milyon dolar (önceki yıl yetkilendirmelerinden 235 milyon dolar daha) sağladı; bu, önceki yılın fonlamasının yaklaşık üçte biri ve yönetim tarafından talep edilen 1,6 milyar doların yaklaşık yarısıdır...' 1974 mali yılı için ekonomik yardım amacıyla ABD, 333 milyon dolar (49 milyon dolarlık ek ödenek dahil) sağladı; bu miktar, Yönetim tarafından talep edilen 475 milyon dolarlık miktarın yaklaşık üçte biri kadar daha azdır.' HJ Res. 636 (93.): '1974 mali yılı için devam eden ödenekleri ve diğer amaçları içeren ortak karar', 1 Temmuz 1973, https://www.govtrack.us/congress/bills/93/hjres636/text .

NOT REFERANSI 41'E GERİ DÖN

42. Jeffrey P. Kimball, *Vietnam Savaşı Dosyaları: Nixon Dönemi Stratejisinin Gizli Tarihini Ortaya Çıkarma* (Lawrence, KS: Kansas Üniversitesi Yayınları, 2004), 57–9.

NOT REFERANSI 42'YE GERİ DÖN

43. Hal Brands, 'Görünmeyen İlerleme: ABD Silah Kontrol Politikası ve Yumuşamanın Kökenleri, 1963–1968', *Diplomatik Tarih* 30, sayı 2 (Nisan 2006), 273.

NOT REFERANSI 43'E GERİ DÖN

44. 20 Nisan 1964'te ABD ve Sovyetler Birliği'nin nükleer reaktör sayısını ve bölünebilir malzeme miktarını ortaklaşa azaltmak için mütevazı bir anlaşmaya varılmıştı, ancak bu bir antlaşmaya dahil edilmediği ve nükleer silahlara ilişkin herhangi bir sınırlama içermediği için büyük bir başarı değildi. Bkz. Brands, 'Görünmeyen İlerleme', 257–8; *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri Özeti, 1964–1968* , cilt 11: *Silah Kontrolü ve Silahsızlanma* , Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v11/summary .

    NOT REFERANSI 44'E GERİ DÖN

45. Kissinger, *Beyaz Saray Yılları* , 813.

    NOT REFERANSI 45'E GERİ DÖN

46. 'Editör Notu', *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1969–1976* , cilt 13: *Sovyetler Birliği, Ekim 1970–Ekim 1971*, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v13/d234 .

    NOT REFERANSI 46'YA GERİ DÖN

47. Hans M. Kristensen ve Matt Korda, 'Dünya Nükleer Kuvvetlerinin Durumu', Amerikan Bilim Adamları Federasyonu, son güncelleme Mayıs 2021, https://fas.org/issues/nuclear-weapons/status-world-nuclear-forces/ .

    47 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

48. Sana Krasikov, 'Gizliliği Kaldırılmış KGB Çalışması Sovyet Yahudi Göçünün İlk Yıllarını Aydınlatıyor', *The Forward* , 12 Aralık 2007.

    NOT REFERANSI 48'E GERİ DÖN

49. Mark Tolts, 'Eski Sovyetler Birliği'nden Yahudi Göçünün Yarım Asrı: Demografik Yönler', 20 Kasım 2019'da Harvard Üniversitesi, Davis Rus ve Avrasya Çalışmaları Merkezi, Rus ve Avrasya Yahudiliği Projesi'nde sunulan bildiri.

    NOT REFERANSI 49'A GERİ DÖN

50. Aynı kaynak.

    NOT REFERANSI 50'YE GERİ DÖN

51. Richard Nixon, 'Vietnam Sonrası Asya', *Foreign Affairs* 46, no. 1 (Ekim 1967), 121, https://cdn.nixonlibrary.org/01/wp-content/uploads/2017/01/11113807/Asia-After-Viet-

Nam.pdf .

NOT REFERANSI 51'E GERİ DÖN

52. Kissinger, *Beyaz Saray Yılları* , 181.

NOT REFERANSI 52'YE GERİ DÖN

53. '99. Başkanın Ulusal Güvenlik İşlerinden Sorumlu Yardımcısı (Kissinger)'dan Başkan Nixon'a Muhtıra', *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1969–1976* , cilt 17: *Çin, 1969–1972* , Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d99 .

NOT REFERANSI 53'E GERİ DÖN

54. 'Görüşme Notu', 25 Ekim 1970, *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1969–1976*, cilt E-7: *Güney Asya Belgeleri, 1969–1972* , Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve07/d90 .

NOT REFERANSI 54'E GERİ DÖN

55. Richard Nixon, 'Orta Batı Haber Medyası Yöneticilerine Yaptığı Açıklamalar', 6 Temmuz 1971, *Amerikan Başkanlığı Projesi* , UC Santa Barbara, https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-midwestern-news-media-executives-attending-briefing-domestic-policy-kansas-city .

NOT REFERANSI 55'E GERİ DÖN

56. Kissinger'ın *Beyaz Saray Yılları adlı* eserinin 1062. sayfasında alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 56'YA GERİ DÖN

57. 'Çin Halk Cumhuriyeti Liderleriyle Yapılan Görüşmelerin Ardından Ortak Bildiri', 27 Şubat 1972, *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1969–1972* , cilt 17: *Çin, 1969–1972* , Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d203 .

NOT REFERANSI 57'YE GERİ DÖN

58. 'Görüşme Notu', 17-18 Şubat 1973, *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1969-1976* , cilt 18: *Çin, 1973-1976* , Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v18/d12 .

NOT REFERANSI 58'E GERİ DÖN

59. Lee Kuan Yew, 'Güneydoğu Asya'nın Yeni Dünya Güç Dengesinin Oluşumuna Bakışı', Jacob Blaustein Konferansı no. 1, 30 Mart 1973, 1–3.

NOT REFERANSI 59'A GERİ DÖN

60. Richard Nixon, 'Orta Batı Haber Medyası Yöneticilerine Yaptığı Konuşma', 6 Temmuz 1971

NOT REFERANSI 60'A GERİ DÖN

61. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı 242, 22 Kasım 1967, https://unispal.un.org/unispal.nsf/0/7d35e1f729df491c85256ee700686136 .

NOT REFERANSI 61'E GERİ DÖN

62. Martin Indyk, *Oyunun Ustası: Henry Kissinger ve Orta Doğu Diplomasisinin Sanatı* (New York: Knopf, 2021), 162–3.

NOT REFERANSI 62'YE GERİ DÖN

63. Kissinger, *Beyaz Saray Yılları* , 579–80.

NOT REFERANSI 63'E GERİ DÖN

64. Bkz. aynı eser, 601.

NOT REFERANSI 64'E GERİ DÖN

65. Indyk, *Oyunun Ustası*, 66–8.

NOT REFERANSI 65'E GERİ DÖN

66. Kissinger, *Beyaz Saray Yılları* , 605'e bakınız.

NOT REFERANSI 66'YA GERİ DÖN

67. 'Görüşme Notu', 10 Ekim 1973. Washington, 09:05–10:36, *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1969–1976* , cilt 25: *Arap-İsrail Krizi ve Savaşı, 1973* , no. 143, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v25/d143 .

NOT REFERANSI 67'YE GERİ DÖN

68. 'Başkan Nixon ve Dışişleri Bakanı Kissinger Arasındaki Telefon Görüşmesinin Transkripti', 14 Ekim 1973, *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1969–1976* , cilt 25: *Arap-İsrail Krizi ve*

Savaşı, 1973 , no. 180, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v25/d180 .

NOT REFERANSI 68'E GERİ DÖN

69. BM Güvenlik Konseyi Kararı 338, 22 Ekim 1973, https://undocs.org/S/RES/338(1973) .

NOT REFERANSI 69'A GERİ DÖN

70. Ulusal Arşivler, Nixon Başkanlık Belgeleri, NSC Dosyaları, Kissinger Ofisi Dosyaları, kutu 69, Ülke Dosyaları – Avrupa – SSCB, Dobrynin / Kissinger, cilt 20, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v15/d146 .

NOT REFERANSI 70'E GERİ DÖN

71. Bkz. Eqbal Ahmad ve diğerleri, 'Editöre Mektuplar: Bengal İçin Özerklik', *New York Times* , 10 Nisan 1971; Chester Bowles, 'Pakistan'ın ABD Yapımı Silahları', *New York Times* , 18 Nisan 1971; ve Benjamin Welles, 'Senato Birimi Pakistan'dan Silahların Kesilmesini İstiyor', *New York Times* , 7 Mayıs 1971.

NOT REFERANSI 71'E GERİ DÖN

72. Margaret MacMillan, *Nixon ve Mao: Dünyayı Değiştiren Hafta* (New York: Random House, 2007), 222-7.

NOT REFERANSI 72'YE GERİ DÖN

73. 'Başkanın Ulusal Güvenlik İşlerinden Sorumlu Yardımcısı (Kissinger)'dan Başkanın Ulusal Güvenlik İşlerinden Sorumlu Yardımcısı Vekili (Haig)'e Muhtıra', 9 Temmuz 1971, *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri 1969–1976* , cilt 11: *Güney Asya Krizi, 1971* , no. 97, 242, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v11/d97 .

NOT REFERANSI 73'E GERİ DÖN

74. Syed Adnan Ali Shah, 'Rusya-Hindistan Askeri Teknik İşbirliği', https://web.archive.org/web/20070314041501/http://www.issi.org.pk/journal/2001_files/no_4/article/4a.htm .

NOT REFERANSI 74'E GERİ DÖN

75. 'Görüşme Notu, Washington, 9 Ağustos 1971, 13:15–14:30', *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1969–1976* , cilt 11: *Güney Asya Krizi, 1971* , sayı 117, 316–17, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v11/d117 .

NOT REFERANSI 75'E GERİ DÖN

76. 'Görüşme Notu, Washington, 11 Eylül 1971, 09:30–10:10', *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1969–1976* , cilt 11: *Güney Asya Krizi, 1971* , sayı 146, 408, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v11/d146 .

NOT REFERANSI 76'YA GERİ DÖN

77. BM Güvenlik Konseyi'nin 21 Aralık 1971 tarihli 307 sayılı Kararı, https://digitallibrary.un.org/record/90799?ln=en .

NOT REFERANSI 77'YE GERİ DÖN

78. Benjamin Welles, 'Bangladeş ABD'den Tanınma ve Yardım Sözü Aldı', *New York Times* , 4 Nisan 1972.

NOT REFERANSI 78'E GERİ DÖN

79. 'Ekonomik, Ticari, Bilimsel, Teknolojik, Eğitimsel ve Kültürel İşbirliği Ortak Komisyonu Anlaşması', 28 Ekim 1974, https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/6134/Agreement+on+Joint+Commission+on+Economic+Commercial+Scientific+Technological+Educational+and+Cultural+Cooperation .

NOT REFERANSI 79'A GERİ DÖN

80. 'Başkan Nixon'ın Moskova'daki Görüşmeler Hakkında Kongreye Yaptığı Konuşmanın Metni', *New York Times* , 2 Haziran 1972.

NOT REFERANSI 80'E GERİ DÖN

4. ENVER SADAT

1. Eugene Rogan, *Araplar: Bir Tarih* (New York: Basic Books, 2009), 65–71, 82.

NOT REFERANSI 1'E GERİ DÖN

2. Genel olarak bkz. Albert Hourani, *Arabic Thought in the Liberal Age: 1798–1939* (Cambridge: Cambridge University Press, 1983); Rogan, *The Arabs: A History* , 88–9.

   NOT REFERANSI 2'YE GERİ DÖN

3. Bkz. John McHugo, *Suriye: Son Yüz Yılın Tarihi* (New York: The New Press, 2015), 39–40; Tarek Osman, *İslamcılık* (New Haven: Yale University Press, 2016), 50–52; Majid Fakhry, *İslam Felsefesi Tarihi* (New York: Columbia University Press, 2004), 349.

   NOT REFERANSI 3'E GERİ DÖN

4. Rogan, *Araplar: Bir Tarih* , 124-31.

   NOT REFERANSI 4'E GERİ DÖN

5. Lawrence Wright, *Eylül Ayında On Üç Gün* (New York: Vintage Books, 2015), 13–4.

   NOT REFERANSI 5'E GERİ DÖN

6. Edward RF Sheehan, 'Gerçek Sadat ve Efsanelerden Arındırılmış Nasır', *New York Times* , 18 Temmuz 1971.

   NOT REFERANSI 6'YA GERİ DÖN

7. Mohamed Heikal, *Öfkenin Sonbaharı: Sadat'ın Suikastı* (New York: Random House, 1983), Bölüm 2, 'Kökenler', 7–11.

   NOT REFERANSI 7'YE GERİ DÖN

8. Enver Sadat, James Reston ile yaptığı röportaj, *New York Times* , 28 Aralık 1970.

   NOT REFERANSI 8'E GERİ DÖN

9. Sheehan, 'Gerçek Sadat'.

   NOT REFERANSI 9'A GERİ DÖN

10. Aynı kaynak.

    NOT REFERANSI 10'A GERİ DÖN

11. Anwar Sadat, *Kimlik Arayışı* (New York: Harper & Row, 1977), 4.

    NOT REFERANSI 11'E GERİ DÖN

12. Eric Pace, Anwar el-Sedat'ın ölüm ilanı, *New York Times* , 7 Ekim 1981.

NOT REFERANSI 12'YE GERİ DÖN

13. Mark L. McConkie ve R. Wayne Boss, 'Kişisel Hikayeler ve Değişim Süreci: Enver Sadat Örneği', *Kamu Yönetimi Dergisi* 19, sayı 4 (kış 1996), 493–511.

NOT REFERANSI 13'E GERİ DÖN

14. Örneğin, Sir Alfred Milner'ın *England in Egypt* (Londra: Edward Arnold, 1902) adlı eserine bakınız .

NOT REFERANSI 14'E GERİ DÖN

15. Rogan, *Araplar: Bir Tarih* , 151, 164.

NOT REFERANSI 15'E GERİ DÖN

16. Aynı eser, 169.

NOT REFERANSI 16'YA GERİ DÖN

17. Aynı eser, 196.

NOT REFERANSI 17'YE GERİ DÖN

18. Aynı eser, 208–10.

NOT REFERANSI 18'E GERİ DÖN

19. Steven A. Cook, *Mısır İçin Mücadele* (New York: Oxford University Press, 2012), 30–31.

NOT REFERANSI 19'A GERİ DÖN

20. Aynı eser, s. 117.

NOT REFERANSI 20'YE GERİ DÖN

21. 1952'de Sadat, el-Banna'yı "dürüst ve onurlu bir adam, Kardeşler'in işlediği aşırılıkları onaylamadığına inandığım biri" olarak anmıştır (Anwar Sadat, *Nil'de İsyan* (New York: The John Day Company, 1952)). Ayrıca bkz. Richard Paul Mitchell, *Müslüman Kardeşler Cemiyeti* (New York: Oxford University Press, 1969, 1993'te yeniden basıldı), 24.

NOT REFERANSI 21'E GERİ DÖN

22. Cihan Sadat, *Mısırlı Bir Kadın* (New York: Simon and Schuster, 1987), 92–3.

NOT REFERANSI 22'YE GERİ DÖN

23. Sadat, *Kimlik Arayışında* , 18–19, 24–6.

NOT REFERANSI 23'E GERİ DÖN

24. Aynı eser, s. 27.

NOT REFERANSI 24'E GERİ DÖN

25. Raphael Israeli, *Asi Adam: Enver Sadat'ın Siyasi Biyografisi* (Totowa: Barnes and Noble Books, 1985), 16–25.

NOT REFERANSI 25'E GERİ DÖN

26. Rogan, *Araplar: Bir Tarih* , 267–8.

NOT REFERANSI 26'YA GERİ DÖN

27. Sadat, *Kimlik Arayışında* , 303.

NOT REFERANSI 27'YE GERİ DÖN

28. Aynı eser, s. 303.

NOT REFERANSI 28'E GERİ DÖN

29. 'Kahire'deki Ayaklanmaların Ardından Mısır'da Gerginlik Artıyor', Avustralya Associated Press, 28 Ocak 1952.

NOT REFERANSI 29'A GERİ DÖN

30. Sadat, *Kimlik Arayışında* , 108.

NOT REFERANSI 30'A GERİ DÖN

31. Cook'un " *Mısır İçin Mücadele"* adlı eserinin 11-12. sayfalarında yer alan Sadat'ın bağımsızlık bildirgesinden alıntı.

NOT REFERANSI 31'E GERİ DÖN

32. Selma Botman, 'Mısırlı Komünistler ve Özgür Subaylar', *Orta Doğu Çalışmaları* 22 (1986), 362–4.

NOT REFERANSI 32'YE GERİ DÖN

33. Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA), 'Direktöre Muhtıra: Konu: Mısır'daki Halefiyet Üzerine Düşünceler', 29 Eylül 1970, 1, https://www.cia.gov/readingroom/document/cia-rdp79r00904a001500020003-3 . Birkaç Müslüman Kardeş, iddia edilen involvement'ları nedeniyle idam edildi. Steven A. Cook, 'Nasser'in Yankıları', *Foreign Policy* , 17 Temmuz 2013, https://foreignpolicy.com/2013/07/17/echoes-of-nasser/ .

NOT REFERANSI 33'E GERİ DÖN

34. Cook, *Mısır İçin Mücadele* , 60–61.

NOT REFERANSI 34'E GERİ DÖN

35. Bkz. Don Peretz, 'Mısır'da Demokrasi ve Devrim', *Middle East Journal* 13, no. 1 (1959), 27.

NOT REFERANSI 35'E GERİ DÖN

36. Yeni Mısır Anayasası, *Orta Doğu Dergisi* 10, sayı 3 (1956), 304; ayrıca bkz. Mona El-Ghobashy, 'Otoriteleri Rahatsız Etmek: Mısır'da Anayasal Reform', Orta Doğu Araştırma ve Bilgi Projesi (MERIP) (2003), https://merip.org/2003/03/unsettling-the-authorities/ .

NOT REFERANSI 36'YA GERİ DÖN

37. Bkz. Anthony F. Lang, Jr, 'Devrimlerden Anayasalara: Mısır Örneği', *Uluslararası İlişkiler* 89, sayı 2 (2013), 353–4.

NOT REFERANSI 37'YE GERİ DÖN

38. Robert L. Tignor, *Enver el-Sadat: Orta Doğu'yu Dönüştürmek* (New York: Oxford University Press, 2015), 45–51.

NOT REFERANSI 38'E GERİ DÖN

39. Jon B. Alterman, 'Giriş', *Sadat ve Mirası* (Washington, DC: Washington Enstitüsü, 1998) içinde, x, https://www.washingtoninstitute.org/media/3591 .

NOT REFERANSI 39'A GERİ DÖN

40. Steven A. Cook, 'Geçişin Kahramanı mı?: Enver Sadat Yeniden Değerlendiriliyor', *Dış İlişkiler Konseyi* , 7 Ekim 2013, https://www.cfr.org/blog/hero-crossing-anwar-sadat-reconsidered .

NOT REFERANSI 40'A GERİ DÖN

41. Peretz, 'Mısır'da Demokrasi ve Devrim', 32.

NOT REFERANSI 41'E GERİ DÖN

42. Sadat, *Kimlik Arayışı* , 75.

NOT REFERANSI 42'YE GERİ DÖN

43. Genel olarak bakınız: Joseph Finklestone, *Anwar Sadat: Visionary Who Dared* (Londra: Frank Cass, 1996), 38–61; Tignor, *Transforming the Middle East* , 38–59.

NOT REFERANSI 43'E GERİ DÖN

44. Nicholas Breyfogle, 'İslami Köktenciliğin Çok Yönlü Yüzleri: Mısır Profili', *Origins* (1993), 15, https://origins.osu.edu/sites/origins.osu.edu/files/origins-archive/Volume1Issue2Article3.pdf [etkin değil].

NOT REFERANSI 44'E GERİ DÖN

45. Jacob M. Landau, *Pan-İslam: Tarih ve Politika* (Londra: Routledge, 2015), 279; Martin Kramer, 'Anwar Sadat'ın Kudüs Ziyareti, 1955', Meir Litvak ve Bruce Maddy-Weizman, eds., *Milliyetçilik, Kimlik ve Politika: İsrail ve Orta Doğu* (Tel Aviv: Moshe Dayan Orta Doğu ve Afrika Çalışmaları Merkezi, 2014), 29–41, https://scholar.harvard.edu/files/martinkramer/files/sadat_jerusalem_1955.pdf .

NOT REFERANSI 45'E GERİ DÖN

46. Tawfig Y. Hasou, *Arap Dünyası İçin Mücadele* (Londra: Routledge, 1985), 75–84; Arthur Goldschmidt, Jr, *Orta Doğu'nun Kısa Tarihi* (New York: Routledge, 1979) 73'e bakınız. Nasır, Bağdat Paktı'nın İngiliz ve Amerikan güçlerinin Orta Doğu'yu kontrol etme ve etkileme girişimlerini temsil ettiğine şahsen inanıyordu. Bkz. 'Birleşik Arap Cumhuriyeti Başkanı Cemal Abdül Nasır ile Röportajdan Alıntılar', *New York Times* , 15 Şubat 1970.

NOT REFERANSI 46'YA GERİ DÖN

47. Kramer, 'Anwar Sadat'ın Kudüs Ziyareti, 1955', not 12 (Heath Mason, birinci sekreter, 31 Aralık 1955 tarihli yazışma, Dışişleri Bakanlığı: Referans 371, Belge 121476; https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C2878966).

47 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

48. 1958'de İran'a yapacağı ziyaret hazırlığı sırasında Sadat, Farsça bir atasözünü ezberledi. Şah ile görüşmesinin sonunda bu atasözünü okudu; ikisi ömür boyu dost oldular. (Camelia Anwar Sadat, 'Anwar Sadat ve Vizyonu', *Sadat ve Mirası* (Washington, DC: Washington Yakın Doğu Politikası Enstitüsü, 1998) 5, https://www.washingtoninstitute.org/media/3591 .) NOT REFERANSI 48'E GERİ DÖN
49. Malcolm Kerr, ' “Nasser ile Uzlaşma”: Girişimler ve Başarısızlıklar', *Uluslararası İlişkiler* 43, no. 1 (1967), 66.

    NOT REFERANSI 49'A GERİ DÖN

50. Rogan, *Araplar: Bir Tarih* , 287.

    NOT REFERANSI 50'YE GERİ DÖN

51. Bu, 1955 Bandung Konferansı'nda Nasır ile Zhou Enlai arasında gerçekleşen bir görüşmenin sonucuydu; Zhou, Nasır ile Sovyetler ve Çekler arasında arabuluculuk yapmayı teklif etmişti. Finklestone, *Enver Sadat: Cesur Bir Vizyoner* , Sadat'ın Nasır dönemindeki görüş ve tavsiyelerine dair bölümler, 38–44, 46–47, 49, 53, 55–61.

    NOT REFERANSI 51'E GERİ DÖN

52. Cook, *Mısır İçin Mücadele* , 67.

    NOT REFERANSI 52'YE GERİ DÖN

53. William J. Burns, *Ekonomik Yardım ve Amerika'nın Mısır'a Yönelik Politikası: 1955–1981* (Albany: State University of New York Press, 1985), 106, Eugene Black'ten alıntı, John Foster Dulles Sözlü Tarih Koleksiyonu, Princeton Üniversitesi, 15, https://findingaids.princeton.edu/catalog/MC017_c0024 .

    NOT REFERANSI 53'E GERİ DÖN

54. Cook, *Mısır İçin Mücadele* , 68.

    NOT REFERANSI 54'E GERİ DÖN

55. Başbakan Eden'in Başkan Eisenhower'a mesajı, 5 Ağustos 1956, *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1955–1957* , cilt XVI: *Süveyş Krizi, 26 Temmuz–31 Aralık 1956* , no. 64, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v16/d163 .

NOT REFERANSI 55'E GERİ DÖN

56. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi, *Orta Doğu'daki Ekonomik Gelişmeler: Dünya Ekonomik Araştırması'na Ek, 1956* (1957), 106–7, https://www.un.org/en/development/desa/policy/wess/wess_archive/searchable_archive/1956_WESS_MiddleEast.pdf .

NOT REFERANSI 56'YA GERİ DÖN

57. Michael Laskier, 'Nasır Rejimi Altında Mısır Yahudiliği, 1956–70', *Orta Doğu Çalışmaları* 31, no. 3 (1995), 573–619.

NOT REFERANSI 57'YE GERİ DÖN

58. Aynı eser, 103–4.

NOT REFERANSI 58'E GERİ DÖN

59. Aynı eser, 106–7.

NOT REFERANSI 59'A GERİ DÖN

60. Karen Holbik ve Edward Drachman, 'Mısır'ın Sovyet Yardımı Alıcısı Olması, 1955–1970', *Kurumsal ve Teorik Ekonomi Dergisi* (Ocak 1971), 154 ('artan bağımlılık'); John Waterbury, *Nasır ve Sadat'ın Mısırı* (Princeton: Princeton Üniversitesi Yayınları, 1983), 86, 397.

NOT REFERANSI 60'A GERİ DÖN

61. 'Aswan Barajı Sadat ve Podgorny Tarafından Hizmete Açıldı', *New York Times* , 16 Ocak 1971; Holbik ve Drachman, 'Mısır Sovyet Yardımının Alıcısı Olarak', 143–4.

NOT REFERANSI 61'E GERİ DÖN

62. Holbik ve Drachman, 'Sovyet Yardımı Alan Mısır', 139–40; Dünya Bankası, 'GSYİH Büyümesi (Yıllık %) – Mısır, Arap Cumhuriyeti', https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=1989&locations=EG&start=1961 .

NOT REFERANSI 62'YE GERİ DÖN

63. Waterbury, *Nasır ve Sadat'ın Mısır'ı* , 298.

NOT REFERANSI 63'E GERİ DÖN

64. Aynı eser, s. 97.

NOT REFERANSI 64'E GERİ DÖN

65. Sadat, *Kimlik Arayışında* , 128; Tignor, *Orta Doğu'yu Dönüştürmek* , 64.

NOT REFERANSI 65'E GERİ DÖN

66. Dana Adams Schmidt, 'Kahire ABD yanlısı bir tavrı reddetti', *New York Times* , 7 Haziran 1961.

NOT REFERANSI 66'YA GERİ DÖN

67. Sadat, *Kimlik Arayışı* , 128.

NOT REFERANSI 67'YE GERİ DÖN

68. Peter Mansfield, 'Nasser ve Nasserizm', *Uluslararası Dergi* 28, sayı 4 (sonbahar 1973), 674.

NOT REFERANSI 68'E GERİ DÖN

69. Fouad Ajami, 'Mısır'ın Ruhunun Mücadelesi', *Foreign Policy* , 15 Haziran 1979, https://foreignpolicy.com/1979/06/15/the-struggle-for-egypts-soul/ .

NOT REFERANSI 69'A GERİ DÖN

70. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 70'E GERİ DÖN

71. Cook, *Mısır İçin Mücadele* , 110.

NOT REFERANSI 71'E GERİ DÖN

72. 'Birleşik Arap Cumhuriyeti Büyükelçiliğinden Dışişleri Bakanlığına Telgraf, Kahire, 17 Aralık 1959', *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri* , cilt XIII: *Arap-İsrail Anlaşmazlığı* , no. 252, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v13/d252 .

NOT REFERANSI 72'YE GERİ DÖN

73. 'Dışişleri Bakanlığı'ndan Dışişleri Bakanı Rusk'a New York, Washington'a gönderilen telgraf, 27 Eylül 1962', *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri* , cilt XVIII: *Yakın Doğu, 1962–1963* , no. 59, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi,

https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v18/d59 ; 'Birleşik Arap Cumhuriyeti Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen telgraf, Kahire, 10 Ekim 1962', aynı kaynak, no. 77, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v18/d77 ; 'Suudi Arabistan Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen telgraf, Cidde, 30 Kasım 1963', aynı kaynak, no. 372.

NOT REFERANSI 73'E GERİ DÖN

74. Waterbury, *Nasır ve Sadat'ın Mısırı* , 320.

NOT REFERANSI 74'E GERİ DÖN

75. Bkz. 'Görüşme tutanağı, Washington, 23 Şubat 1966, 11.30', *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri* , cilt XVIII: *Arap-İsrail Anlaşmazlığı, 1964-1967* , no. 274, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v18/d274 (not: Sadat, Başkan Johnson ile görüştü); 'Görüşme tutanağı, Washington, 25 Şubat 1966, 17.05', *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, Yakın Doğu Bölgesi* , cilt XXI, no. 391, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v21/d391 ; 'Birleşik Arap Cumhuriyeti Büyükelçiliğinden Dışişleri Bakanlığına Telgraf, Kahire, 28 Mayıs 1966', *Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri, 1964–1968* , cilt XVIII: *Arap-İsrail Anlaşmazlığı, 1964–1967* , no. 296, Dışişleri Bakanlığı: Tarihçi Ofisi https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v18/d296 .

NOT REFERANSI 75'E GERİ DÖN

76. Cihan Sadat, *Mısırlı Bir Kadın* , 282.

NOT REFERANSI 76'YA GERİ DÖN

77. Sadat, *Nil'de İsyan* , (1952) 103.

NOT REFERANSI 77'YE GERİ DÖN

78. Sadat, James Reston ile yaptığı röportajda, *New York Times* , 28 Aralık 1970.

NOT REFERANSI 78'E GERİ DÖN

79. Raphael Israeli, *Cumhurbaşkanı Sadat'ın Kamu Günlüğü* , cilt 1: *Savaşa Giden Yol (Ekim 1970–Ekim 1973)* (Leiden: EJ Brill, 1978), 19, '8 Ocak 1971 – Üniversiteler ve Yüksek Öğrenim Kurumları Fakültesine Hitap'tan alıntı yapmaktadır.

NOT REFERANSI 79'A GERİ DÖN

80. Sadat, *Nil'de İsyan* , 1952 27.

NOT REFERANSI 80'E GERİ DÖN

81. Thomas W. Lippmann, 'Her Rol İçin Bir Adam', *Washington Post* , 26 Aralık 1977; James Piscatori, 'Arap Dış Politikasında Batı', Robert O'Neill ve RJ Vincent, eds., *Batı ve Üçüncü Dünya* (New York: St. Martin's Press, 1990), 141.

NOT REFERANSI 81'E GERİ DÖN

82. İsrail, *Cumhurbaşkanı Sadat'ın Kamu Günlüğü* , cilt 1, 11, '19 Ekim 1970 – Sadat'ın cumhurbaşkanı olarak ilk kamuoyu konuşması – Süveyş Kanalı cephesindeki askeri subaylara hitaben konuşma'dan alıntı yapıyor .

82 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

83. Aynı kaynak, 28-30, '15 Ocak 1971 - Aswan Barajı'nın tamamlanmasını kutlayan konuşma - törene katılan Sovyet Devlet Başkanı Podgorny'nin huzurunda yapıldı' ifadesinden alıntı yapmaktadır .

NOT REFERANSI 83'E GERİ DÖN

84. Aynı kaynak, s. 32–3, ' *Newsweek* Dergisi ile 16 Şubat 1971'de yapılan ve 22 Şubat 1971'de İngilizce olarak yayınlanan röportajdan' alıntı yapmaktadır.

NOT REFERANSI 84'E GERİ DÖN

85. Finklestone, *Anwar Sadat: Cesur Bir Vizyoner* , 61.

85 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

86. Aşağıdaki metin, " *Yıllarca Süren Kargaşa"* ve *"Yıllarca Yenilenme"* adlı eserlerden esinlenmekte ve bazı durumlarda bu eserlerdeki ifadeleri tekrarlamaktadır.

86 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

87. 'Nasır, başkan yardımcılığı görevini tehdit oluşturmayan adaylar arasında dönüşümlü olarak yürüttü ve böylece Sadat... beklenmedik bir şekilde Mısır'ın geçici Cumhurbaşkanı oldu' (Kiki M. Santing, *Müslüman Kardeşler Günlüklerinde Mükemmel Toplumu Hayal Etmek* (Berlin: de Gruyter, 2020), 119); 'Cumhurbaşkanı olmadan önce Sadat'ın "Albay Evet Evet" lakabıyla anıldığı söyleniyor' (Robert Springborg, *Mısır'da Aile Gücü ve Siyaset* (Philadelphia: Pennsylvania Üniversitesi Yayınları, 1982, yeniden basım 2016), 187); Edward R. Kantowicz,

Ayrılmak, Bir Araya Gelmek (Grand Rapids: William B. Eerdmans, 2000), 371; David Reynolds, *Bölünebilir Tek Dünya* (New York: Norton, 2001), 370.

87 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

88. 'ABD'den Bir Jest: Başkan Kaybı Trajik Olarak Nitelendirdi – İtalya Açıklarındaki Filoya Katıldı', *New York Times* , 29 Eylül 1970.

88 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

89. Merkezi İstihbarat Teşkilatı, 'Mısır'daki Halefiyet Üzerine Düşünceler'.

89 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

90. Harold H. Saunders'tan Henry Kissinger'a, 'Konu: UAR Başkanlığı', 8 Ekim 1970, 1. https://www.cia.gov/readingroom/document/loc-hak-292-3-14-9 .

90 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

91. Merkezi İstihbarat Teşkilatı, 'Mısır'daki Halefiyet Üzerine Düşünceler'.

91 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

92. Sadat, *Kimlik Arayışı* , 125.

92 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

93. Cook, *Mısır Mücadelesi* , 114.

93 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

94. Raymond H. Anderson, 'Mısır Partisi Sadat'ı Başkan Olarak Seçti', *New York Times* , 6 Ekim 1970.

94 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

95. Raymond H. Anderson, 'Mısır'da Hesaplaşma: Sadat Nasıl Galip Geldi', *New York Times* , 23 Mayıs 1971. Sadat'ın tahmin ettiği gibi, federasyon hiçbir zaman pratikte hayata geçmedi.

95 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

96. Cook, *Mısır Mücadelesi* , 122.

96 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

97. Anderson, 'Hesaplaşma'.

    97 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

98. Cook, *Mısır İçin Mücadele* , 117.

    98 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

99. Sadat, Ulusa Sesleniş Konuşması, 13 Ocak 1972. https://sadat.umd.edu/resources/presidential-speeches

    99 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

100. Enver Sadat, Mısır Halk Meclisi İkinci Oturumunda yaptığı konuşma, 15 Ekim 1972, 1-3, https://sadat.umd.edu/resources/presidential-speeches .

    NOT REFERANSI 100'E GERİ DÖN

101. Sadat'ın 17 Ocak 1971 tarihli Barış Girişimi'ne bakınız, http://sadat.umd.edu/archives/speeches/AADD%20Peace%20Announcement%202.4.71.pdf [aktif değil].

    NOT REFERANSI 101'E GERİ DÖN

102. John L. Hess, 'Son Tarih Geliyor ve Kahire Bekliyor', *New York Times* , 16 Ağustos 1971.

    NOT REFERANSI 102'YE GERİ DÖN

103. Martin Indyk, *Oyunun Ustası: Henry Kissinger ve Orta Doğu Diplomasisinin Sanatı* (New York: Alfred A Knopf, 2021), 91.

    NOT REFERANSI 103'E GERİ DÖN

104. Edward RF Sheehan, 'Sadat Rusları Neden Geri Çekti?', *New York Times* , 6 Ağustos 1972.

    NOT REFERANSI 104'E GERİ DÖN

105. Thomas W. Lippman, *Hero of the Crossing: How Anwar Sadat and the 1973 War Changed the World* (Sterling: Potomac Books, 2016), 62, Sadat'tan alıntı, *Kimlik Arayışı* , Ek I. Sadat, Brejnev'e mektup, Ağustos 1972, 321.

    NOT REFERANSI 105'E GERİ DÖN

106. Sadat, *Kimlik Arayışında* , 231.

NOT REFERANSI 106'YA GERİ DÖN

107. Tam metin: 'Cumhurbaşkanının görüşüne göre, büyük mesele Mısır egemenliği ile İsrail güvenliği arasındadır. İki tarafın da birbirinden çok uzak ve pozisyonlarının çok sert olduğunu düşünüyordu. Cumhurbaşkanı, Ortadoğu sorununun tamamının bir anda çözülmesinin mümkün olmadığını, hatta belki de hiç çözülemeyeceğini düşünüyordu. Sayın İsmail'in ara çözümlerin nihai çözümlere dönüşmesi konusundaki görüşünü anladığını ifade etti. Cumhurbaşkanı, amacının kalıcı bir çözüm olduğunu söyledi, ancak taraflar arasındaki uçurum göz önüne alındığında, böyle bir çözüme bir anda ulaşmanın mümkün olmadığını yineledi. Bu nedenle, süreç boyunca ara adımların değerlendirilmesi gerekebilir. Mısırlıların böyle bir yaklaşımı reddedebileceğini söyledi, ancak Sayın İsmail'i bunu Dr. Kissinger ile görüşmeye çağırdı ve soruna uzun vadeli bir çözüm bulmaya kararlı olduğumuzu vurguladı. Hedefimize doğru ilerlemenin bir yolunu ararken hiçbir olasılık göz ardı edilmemelidir. Cumhurbaşkanı, bunun sadece ilk görüşme olmasını ve son görüşme olmamasını umduğunu söyledi.' Bu, bir diyaloğun başlangıcı olmalı ve eğer somut bir sonuç çıkmazsa, Sayın İsmail'in Sadat'a bu çabanın başarısız olduğunu bildirmemesini umuyordu. Cumhurbaşkanı bir kez daha özel kanal görüşmelerinin hassasiyetine dikkat çekti; başarılı olmaları için gizli ve özel tutulmaları gerekiyordu.

NOT REFERANSI 107'YE GERİ DÖN

108. Başkanın Günlük Özeti, 24 Temmuz 1971, 3, https://www.cia.gov/readingroom/document/0005992769 .

NOT REFERANSI 108'E GERİ DÖN

109. Cihan Sadat, *Mısırlı Bir Kadın* , 282–3.

NOT REFERANSI 109'A GERİ DÖN

110. *Yedioth Aharonoth* gazetesinde 11 Haziran 1987 tarihinde yayınlanan röportaj.

NOT REFERANSI 110'A GERİ DÖN

111. David Tal, '1973 Ekim Savaşı'na Kimin İhtiyacı Vardı?', *Orta Doğu Çalışmaları* 52, no. 5 (2016), 748, Jehan Sadat'ın *Yedioth Aharonoth'ta* 6 Kasım 1987'de verdiği röportajdan alıntı.

NOT REFERANSI 111'E GERİ DÖN

112. Sheehan, 'Sadat Neden Rusları Kovdu?'.

112 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

113. Cihan Sadat, *Mısırlı Bir Kadın* , 282.

113 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

114. Anthony Lewis, 'Sadat, Batı Şeria ve Gazze'nin Barış Adımı Olarak Geri Verilmesini Öneriyor', *New York Times* , 11 Mayıs 1978.

114 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

115. David Hirst ve Irene Beeson, *Sadat* (Londra: Faber and Faber, 1981), 144; Israeli, *Man of Defiance* , 79.

115 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

116. Moshe Shemesh, 'Sadat'ın Stratejik Uzlaşmasının Kökenleri: Sadat'ın Kasım 1977'deki İsrail'e Tarihi Ziyaretinin 30. Yıl Dönümü', *İsrail Çalışmaları* 13, sayı 2 (yaz 2008), 45.

116 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

117. Bkz. Elizabeth Monroe ve Anthony Farrar-Hockley, *Arap-İsrail Savaşı, Ekim 1973: Arka Plan ve Olaylar* (Londra: Uluslararası Stratejik Çalışmalar Enstitüsü, 1975), 17; Henry Kissinger, *Çalkantılı Yıllar* (Boston: Little, Brown, 1982), 465.

117 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

118. Sadat, *Kimlik Arayışında* , 241–2.

118 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

119. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 119'A GERİ DÖN

120. 'Sayın Henry Kissinger'ın Konuşması', 4 Mayıs 2000, Anwar Sadat Barış ve Kalkınma Kürsüsü, Maryland Üniversitesi, https://sadat.umd.edu/events/remarks-honorable-henry-kissinger .

NOT REFERANSI 120'YE GERİ DÖN

121. William B. Quandt, 'Sovyet Politikası Ekim 1973 Savaşı'nda', Rand Corporation (1976), vi, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2006/R1864.pdf .

121 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

122. 'Kissinger'ın Orta Doğu'daki Krizle İlgili Basın Toplantısının Metni', *New York Times* , 26 Ekim 1973.

122 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

123. Indyk, *Oyunun Ustası* , 138.

123 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

124. Sadat, *Kimlik Arayışında* , 244.

124 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

125. Cook, *Mısır Mücadelesi* , 131, Saad el Shazly'nin *Süveyş Geçişi* (San Francisco: Amerikan Orta Doğu Araştırmaları, 1980), 106'ya atıfta bulunarak.

125 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

126. 'Hem sizin hem de dünyanın önünde şunu söylemek isterim ki, yumuşama politikasının başarılı olmasını ve geliştirilmesini istiyoruz... [Başkan Nixon'a] bu savaşı yürütmedeki amaçlarımızın iyi bilindiğini ve daha fazla açıklamaya gerek olmadığını söylemek isterim; ve eğer barış taleplerimizi bilmek isterse, barış projemizi ona sunacağım.' Bkz. 'Arap-İsrail Barış Konferansı Çağrısı Yapan Konuşmadan Alıntılar', 16 Ekim 1973, 91, https://sadat.umd.edu/resources/presidential-speeches .

126 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

127. ABD Dışişleri Bakanlığı, Tarihçi Ofisi, 'OPEC Petrol Ambargosu 1973–1974', https://history.state.gov/milestones/1969-1976/oil-embargo .

127 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

128. 3 Kasım 1973 Cumartesi, 22:45-01:10 saatleri arasında Washington'daki Blair House'da yapılan görüşmenin notu, https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB98/octwar-93b.pdf .

128 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

129. Aynı eser, 1031–38.

129 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

130. Sadat, *Kimlik Arayışında* , 43.

130 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

131. Aynı eser, 291–2.

131 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

132. 'Başkanın ulusal güvenlik işlerinden sorumlu asistanı [Kissinger]'dan Başkan Nixon'a, Washington, 6 Ocak 1974 tarihli muhtıra', https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v26/d1#fn:1.5.4.4.8.9.12.4 .

132 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

133. Mekik yolculuğuma Mısır'da (11-12 Ocak) başladım; ardından İsrail'e (12-13 Ocak); sonra tekrar Mısır'a (13-14 Ocak); sonra İsrail'e (14-15 Ocak); sonra tekrar Mısır'a (16 Ocak); sonra tekrar İsrail'e (16-17 Ocak); ve son olarak da Mısır'a (18 Ocak) geçtim. Bkz. Dışişleri Bakanlığı, Tarihçi Ofisi, 'Bakan Henry A. Kissinger'ın Seyahatleri', https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/kissinger-henry-a .

133 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

134. Kissinger, *Çalkantılı Yıllar* , 824.

134 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

135. Aynı eser, 836.

135 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

136. Aynı eser, 844.

136 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

137. Bilim insanı ve diplomat Martin Indyk, Ekim ayındaki zirveden önce böyle bir anlaşmaya varılma olasılığının bulunduğunu öne sürüyor. Bkz. *Oyunun Ustası* , 413–44.

137 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

138. Yitzhak Rabin, *Rabin Anıları* (Berkeley: Kaliforniya Üniversitesi Yayınları, 1979), 421–2.

138 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

139. Yitzhak Rabin'den Enver Sedat'a mektup, 12 Mart 1975, https://catalog.archives.gov.il/wp-content/uploads/2020/02/12-3-1975- לסאדאת - רבין - מכתב -HZ-5973_13.pdf .

139 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

140. El yazısı notlardan yeniden oluşturuldu.

140 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

141. 'On Yedinci Hükümet', *Knesset Tarihi* , https://knesset.gov.il/history/eng/eng_hist8_s.htm .

141 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

142. 'Konuşma tutanağı, Kissinger, Peres, Allon ve Rabin, 22 Mart 1975, 18:35–20:14, Başbakanlık Ofisi, Kudüs', Gerald R. Ford Başkanlık Kütüphanesi ve Müzesi, https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/document/0331/1553967.pdf .

142 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

143. Henry Kissinger, *Yenilenme Yılları* (New York: Simon and Schuster, 1990), 437.

143 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

144. Aynı eser, 1054.

144 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

145. Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın İran gazetesi *Etlaat'a* verdiği röportaj, 13 Haziran 1976, sayfa 722.

145 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

146. Sadat, *Kimlik Arayışında* , 297–8.

146 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

147. Carter'dan Sadat'a Mektup, 21 Ekim 1977, https://sadat.umd.edu/sites/sadat.umd.edu/files/Letter%20from%20President%20Jimmy%20Carter%20to%20Egyptian%20President%20Anwar%20Sadat1.pdf .

147 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

148. Sadat, *Kimlik Arayışında* , 302.

148 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

149. Eric Pace, Anwar el-Sedat'ın ölüm ilanı, *New York Times* , 7 Ekim 1981.

149 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

150. 'Sayın Cumhurbaşkanı Muhammed Enver el-Sadat'ın 9 Kasım 1977'de Halk Meclisi'ne yaptığı konuşmadan alıntılar', https://sadat.umd.edu/resources/presidential-speeches .

NOT REFERANSI 150'YE GERİ DÖN

151. 'Madem “Cenevre'ye gitmek üzereyiz”, yeni strateji belirlemek için [Arap] zirvesine gerek yoktu', 'Mısır Büyükelçiliğinden Dışişleri Bakanlığına, Kahire, 10 Kasım 1977 tarihli telgraf, Konu: Sadat'ın 9 Kasım Konuşmasının Arap-İsrail Yönleri', https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v08/d145 .

151 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

152. 'Mısır Büyükelçiliğinden Dışişleri Bakanlığına Telgraf, Kahire, 10 Kasım 1977', https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v08/d145 .

152 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

153. Sadat'ın konuşmasından önce Fas'ta yapılan gizli bir görüşmede, Dışişleri Bakanı Dayan'a Sadat'ın danışmanı Tuhami'ye Sina'dan tamamen çekilmeye hazır olduğunu iletmesini emretti.

153 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

154. 'Başbakan Begin'in Cumhurbaşkanı Sadat'a Davet Mektubu', 15 Kasım 1977, *İsrail'in Dış Politikası – Tarihi Belgeler* , cilt 4–5: *1977–1979* , https://www.mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook3/Pages/69%20Prime%20Minister%20Begin-s%20letter%20of%20invitation%20to.aspx .

154 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

155. William E. Farrell, 'Sadat İsrail'de Sıcak Bir Karşılamayla Karşılandı, Barış İçin Somut Önerileri Olduğunu Söyledi', *New York Times* , 20 Kasım 1977.

155 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

156. Anwar Sadat, 'Mısır-İsrail İlişkileri: Mısır Cumhurbaşkanı Anwar Sadat'ın Knesset'e Hitabı', 20 Kasım 1977, https://www.jewishvirtuallibrary.org/address-by-egyptian-president-anwar-sadat-to-the-knesset .

156 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

157. Aynı kaynak.

157 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

158. Aynı kaynak.

158 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

159. Aynı kaynak.

159 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

160. *Barışın Oluşturulması: Menachem Begin-Anwar El-Sadat Kişisel Yazışmaları* , Harry Hurwitz ve Yisrael Medad tarafından düzenlenmiştir (Kudüs: Gefen Yayınevi, 2011), 'Begin, Sadat'tan Sonra Knesset'e Hitap Ediyor', 20 Kasım 1977, 35.

NOT REFERANSI 160'A GERİ DÖN

161. Abraham Rabinovich, *Yom Kippur Savaşı: Orta Doğu'yu Dönüştüren Destansı Karşılaşma* (New York: Schocken Books, 2004), 497–8.

161 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

162. Henry Kissinger, 'Sadat: Barışa Tutkulu Bir Adam', *TIME* , 19 Ekim 1981, http://content.time.com/time/subscriber/article/0,33009,924947,00.html .

NOT REFERANSI 162'YE GERİ DÖN

163. Sabri Jiryis, 'Arap Dünyası Yol Ayrımında: Sadat Girişimine Arap Muhalefetinin Analizi', *Filistin Çalışmaları Dergisi* 7, sayı 2 (kış 1978), 26.

163 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

164. Aynı eser, s. 30–40.

164 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

165. Kissinger, *Yenilenme Yılları* , 456.

165 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

166. Fahmy, 'Sadat'ın, Mısır ordusunun büyük çaba ve fedakarlıkla kazandığı her şeyi, kimseye danışmadan tek başına dağıttığına' inanıyordu (Tignor, *Orta Doğu'yu Dönüştürmek* , 144, Fahmy'den alıntı).

166 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

167. ABD Dışişleri Bakanlığı, Tarihçi Ofisi, 'Telefon Görüşmesi Notu (Carter ve Begin), 17 Kasım 1977', https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v08/d147 .

167 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

168. Joseph T. Stanik, *El Dorado Kanyonu: Reagan'ın Kaddafi ile İlan Edilmemiş Savaşı* (Annapolis: Naval Institute Press, 2003), 64.

168 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

169. Jiryis, 'Arap Dünyası Yol Ayrımında', 29-30, 19 ve 24 Kasım 1977 tarihlerinde *al-Safir'de* yayımlanan Genel Halk Kongresi bildirisinden alıntı yapmaktadır.

169 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

170. Marvin Howe, 'Trablus'ta Sertlik Yanlısı Arap Bloğu Kuruldu', *New York Times* , 6 Aralık 1977.

170 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

171. Jiryis, 'Arap Dünyası Yol Ayrımında', 30–35.

171 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

172. Kissinger, *Yenilenme Yılları* , 1057.

172 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

173. Aynı eser, s. 354.

173 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

174. James Feron, 'Menachem Begin, Barışsever Bir Gerilla Lideri Oldu', *New York Times* , 9 Mart 1992.

174 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

175. Kissinger, 'Barışa Tutkuyla Bağlı Bir Adam'.

175 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

176. Sadat'ın sözleri, Finklestone'un " *Anwar Sadat: Visionary Who Dared"* adlı eserinde (sayfa 249) yer almaktadır.

176 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

177. Thomas Lippmann, 'Sadat, Barışçıl Bir Mısır'ı Yönetmek İçin Yeni Bir Hükümet Kurdu', *Washington Post* , 6 Ekim 1978.

177 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

178. İsrail, *Cumhurbaşkanı Sadat'ın Kamu Günlüğü* , 354–5, '1 Mayıs 1973 – Mahalla-al-Kubra stadyumunda düzenlenen kitlesel mitingde 1 Mayıs konuşması'.

178 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

179. Enver Sadat, Nobel Konuşması, 10 Aralık 1978, https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1978/al-sadat/lecture/ .

179 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

180. Aynı kaynak.

180 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

181. Finklestone, *Anwar Sadat: Visionary Who Dared* , 251; Wright, *Thirteen Days in September* , 354.

181 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

182. Begin'den Sadat'a, 18 Kasım 1979, İsrail Dışişleri Bakanlığı, cilt 6: 1979–1980, https://www.mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook4/Pages/53%20Letter%20from%20Prime%20Minister%20Begin%20to%20President%20S.aspx .

182 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

183. Hedrick Smith, 'Camp David Zirvesi Sonrası Zorlu Pazarlık Vadisi', *New York Times* , 6 Kasım 1978.

183 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

184. *Barışın Oluşturulması* , 95–7, Sadat'ın Begin'e yazdığı mektup, 30 Kasım 1978.

184 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

185. Aynı eser, 85–6, 105.

185 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

186. Aynı kaynak, 209, Sadat'tan Begin'e 15 Ağustos 1980'de alınan mektup; 224, Begin'den Sadat'a 18 Ağustos 1980'de alınan mektup.

186 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

187. Aynı eser, s. 216.

187 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

188. M. Cherif Bassiouni, 'İsrail'e Yönelik Mısır Barış Politikasının Analizi: 242 Sayılı Karardan (1967) 1979 Barış Antlaşmasına', 12 Case W. Res. J. Int'l L. 3 (1980), https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol12/iss1/2 .

188 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

189. Judith Miller, 'Hüseyin, Mısır Parlamentosunda Camp David Anlaşmalarını Kınadı', *New York Times* , 3 Aralık 1984.

189 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

190. Smith, 'Camp David Zirvesi Sonrası'.

190 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

191. Jason Brownlee, 'Özgürlükten Önce Barış: Sadat'ın Mısır'ında Diplomasi ve Baskı', *Siyaset Bilimi Dergisi* 126, sayı 4 (kış 2011–12), 649.

191 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

192. Burns, *Ekonomik Yardım ve Amerika'nın Mısır'a Yönelik Politikası* , 192.

192 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

193. Dünya Bankası, 'GSYİH büyümesi (yıllık %) – Mısır, Arap Cumhuriyeti' https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=1989&locations=EG&start=1961 . EVET

193 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

194. Henry F. Jackson, 'Sadat'ın Tehlikeleri', *Dış Politika* 42 (Bahar 1981), 59–69.

194 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

195. Marvin G. Weinbaum, 'Mısır'ın *İnfitahı* ve ABD Ekonomik Yardımının Politikası', *Orta Doğu Çalışmaları* 21, sayı 2 (Nisan 1985), 206; Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın 13 Haziran 1976'da İran gazetesi *Etlaat'a* verdiği röportaj.

195 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

196. Tignor, *Orta Doğu'nun Dönüşümü* , 140; Brownlee, 'Özgürlükten Önce Barış', 651.

196 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

197. Saad Eddin Ibrahim, 'Mısır'daki Militan İslamcı Grupların Anatomisi: Metodolojik Not ve Ön Bulgular', *Uluslararası Orta Doğu Çalışmaları Dergisi* 12, sayı 4 (Aralık 1980), 439.

197 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

198. Saad Eddin Ibrahim, 'Tartışma' bölümünde, *Sadat ve Mirası* (Washington, DC: Washington Enstitüsü, 1998), 103, https://www.washingtoninstitute.org/media/3591 .

NOT REFERANSI 198'E GERİ DÖN

199. İbrahim, 'Anatomi', 445.

NOT REFERANSI 199'A GERİ DÖN

200. Jiryis, 'Arap Dünyası Yol Ayrımında', 35–6.

NOT REFERANSI 200'E GERİ DÖN

201. 'Orta Doğu: Söz Savaşları, Barış Umudu,' *TIME* , 7 Ağustos 1978, http://content.time.com/time/subscriber/article/0,33009,948219,00.html .

NOT REFERANSI 201'E GERİ DÖN

202. Jackson, 'Sadat'ın Tehlikeleri', 64.

NOT REFERANSI 202'YE GERİ DÖN

203. İbrahim, 'Tartışma: Sadat'ın Stratejisi ve Mirası' başlıklı oturumda (sayfa 102) konuşurken.

NOT REFERANSI 203'E GERİ DÖN

204. Cihan Sadat, *Mısırlı Bir Kadın* , 415.

NOT REFERANSI 204'E GERİ DÖN

205. Jackson, 'Sadat'ın Tehlikeleri', 65; Don Schanche ve *LA Times* , 'Arap Yaptırımları Mısır'ı Sarsmadı', *Washington Post* , 2 Nisan 1979.

NOT REFERANSI 205'E GERİ DÖN

206. '1969'da akıl sağlığı yerinde olmayan bir turistin Mescid-i Aksa'yı yakmasının ardından Nasır, İsrail işgali altındaki kutsal yerleri korumak için atılacak adımları görüşmek üzere Mısır temsilcisi olarak Enver'i diğer Müslüman liderlerle görüşmeye göndermişti. Kocam, Şah'ın bu konudaki önerilerini zayıf bulmuş ve bunu Arapça olarak liderlere söylemişti. Şah öfkeyle karşılık vermişti. Enver, sözlerinin Şah'ın anlayabileceği şekilde Fransızcaya çevrildiğinde daha kışkırtıcı olduğunu fark edince, zirve üyelerine Farsça hitap ederek tartışmayı yatıştırmıştı. Gülmesiyle pek tanınmayan ve nadiren tebessüm eden Şah, bu vesileyle Enver'i alkışlamak için ayağa kalkmış ve gülümseyerek onu tebrik etmişti. Ömür boyu sürecek bir dostluğun tohumları ekilmişti. Enver, Şah'a Arap atasözlerinden birini alıntılayarak, "Düşmanlıktan sonra aşk olur" demeyi severdi' (Cihan Sadat, *Mısırlı Bir Kadın* , 340-42).

NOT REFERANSI 206'YA GERİ DÖN

207. Cihan Sadat şöyle hatırlıyordu: "Şah, kocama, 'Suudi Arabistan'a gidip Kral Halid'e ve Suudi prenslerine neden sana desteklerini geciktirdiklerini soracağım' dedi. 'Senin tüm bölge için, kapsamlı ve adil bir barış için ve Arap haklarının iadesi için çalıştığını anlamaları gerekiyor.' Şah'ın Cidde'ye yaptığı yolculuk sonuçsuz kalacaktı, ancak Enver, arkadaşının kendisi için istenmeden yaptığı bu çabaları asla unutmayacaktı" (aynı eser, 384-386).

NOT REFERANSI 207'YE GERİ DÖN

208. Aynı eser, 424–5.

NOT REFERANSI 208'E GERİ DÖN

209. Richard L. Homan, 'Muhalefet Partileri Sadat'ın Baskılarını Protesto Etmek İçin Dağılıyor', *Washington Post* , 6 Haziran 1978. Brownlee, 'Özgürlükten Önce Barış', 661, Jackson, 'Sadat'ın Tehlikeleri', 64.

NOT REFERANSI 209'A GERİ DÖN

210. William E. Farrell, 'Sadat, Düşmanlarına Karşı Baskısını Öfke ve Alaycılıkla Savunuyor', *New York Times* , 10 Eylül 1981.

NOT REFERANSI 210'A GERİ DÖN

211. Brownlee, 'Özgürlükten Önce Barış', 664.

211 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

212. Raphael Israeli, 'Sadat'ın Mısırı ve Teng'in Çin'i: Devrim ve Modernleşme', *Siyaset Bilimi Dergisi* 95, sayı 3 (1980), 364.

NOT REFERANSI 212'YE GERİ DÖN

213. Camelia Anwar Sadat, 'Anwar Sadat ve Vizyonu', Alterman, ed., *Sadat ve Mirası* içinde.

NOT REFERANSI 213'E GERİ DÖN

214. *Barışın Oluşturulması* , 244–5.

NOT REFERANSI 214'E GERİ DÖN

215. Henry Kissinger, *ABC News Nightline* programında, 6 Ekim 1981, https://www.youtube.com/watch?v=N1nCpbUKc4E .

NOT REFERANSI 215'E GERİ DÖN

216. Howell Raines, 'Cenaze Törenine 3 Eski Başkan Katıldı Ama Reagan Katılmadı', *New York Times* , 8 Ekim 1981; 'Dünyanın Dört Bir Yanından Yetkililer Sadat'ın Cenaze Törenine Katıldı', *New York Times* , 10 Ekim 1981.

216 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

217. Kissinger, 6 Ekim 1981'de *ABC News Nightline* programında.

NOT REFERANSI 217'YE GERİ DÖN

218. David B. Ottaway, 'Sadat'ın Cenazesi Sıkı Kontrollü Bir Cenaze Töreniyle Toprağa Kondu', *Washington Post* , 11 Ekim 1981, https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1981/10/11/body-of-sadat-is-laid-to-rest-in-tightly-controlled-funeral/c72f4903-7699-42a8-b0c7-77f063695e81/ .

218 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

219. Anwar Sadat, 'Ben-Gurion Üniversitesi'ndeki Konuşması', 26 Mayıs 1979, https://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook4/Pages/15%20Statements%20by%20Presidents%20Navon%20and%20Sadat-%20and%20P.aspx .

NOT REFERANSI 219'A GERİ DÖN

220. https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-president-carter-president-anwar-al-sadat-egypt-and-prime-minister-menahem-begin .

NOT REFERANSI 220'YE GERİ DÖN

221. Sadat, *Kimlik Arayışında* , 79, 84–5.

221 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

222. Kissinger, *Yenilenme Yılları* , 458.

222 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

223. Başbakan Yitzhak Rabin, 'Amerika Birleşik Devletleri Kongresi'ne Hitabı, 26 Temmuz 1994', https://mfa.gov.il/MFA/MFA-Archive/Pages/ADDRESS%20BY%20PM%20RABIN%20TO%20THE%20US%20CONGRESS%20-%2026-Jul-94.aspx .

223 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

224. Kissinger, *Çalkantılı Yıllar* , 651.

224 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

225. 'Sayın Henry Kissinger'ın Konuşması', 4 Mayıs 2000, Anwar Sadat Barış ve Kalkınma Kürsüsü, Maryland Üniversitesi, https://sadat.umd.edu/events/remarks-honorable-henry-kissinger .

225 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

5. LEE KUAN YEW

1. Lee Kuan Yew, 'Collins Ailesi Uluslararası Burs Konferansı', 17 Ekim 2000'de Harvard Üniversitesi John F. Kennedy Kamu Yönetimi Okulu'nda verildi, https://www.nas.gov.sg/archivesonline/data/pdfdoc/2000101706.htm . Ayrıca bakınız: Richard Longworth, 'Asya Lideri Kısa Bir Araya Giriyor', *The Harvard Crimson* , 14 Kasım 1968, https://www.thecrimson.com/article/1968/11/14/asian-leader-begins-brief-sabbatical-plee/ .

NOT REFERANSI 1'E GERİ DÖN

2. Longworth, 'Asyalı Lider Kısa Bir Süreliğine İzin Almaya Başladı'.

NOT REFERANSI 2'YE GERİ DÖN

3. Lee Kuan Yew'in " *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya"* (New York: HarperCollins, 2000), 460-61. sayfalarına bakınız.

NOT REFERANSI 3'E GERİ DÖN

4. Richard Nixon, *Liderler: Modern Dünyayı Şekillendiren Adamların Profilleri ve Anıları* (New York: Warner Books, 1982), 319.

NOT REFERANSI 4'E GERİ DÖN

5. Margaret Thatcher, *Devlet Yönetimi: Değişen Bir Dünya İçin Stratejiler* (New York, HarperCollins, 2002), 117.

NOT REFERANSI 5'E GERİ DÖN

6. Lee, 'Collins Ailesi Uluslararası Burs Konferansı'.

NOT REFERANSI 6'YA GERİ DÖN

7. John Curtis Perry, *Singapur: Beklenmedik Güç* (New York: Oxford University Press, 2017), 6.

NOT REFERANSI 7'YE GERİ DÖN

8. Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 3.

NOT REFERANSI 8'E GERİ DÖN

9. Han Fook Kwang ve diğerleri, editörler, *Lee Kwan Yew: Singapur'u Ayakta Tutmanın Zor Gerçekleri* (Singapur: Straits Times Press, 2011), 19.

NOT REFERANSI 9'A GERİ DÖN

10. Aynı eser, 18.

NOT REFERANSI 10'A GERİ DÖN

11. Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 690.

NOT REFERANSI 11'E GERİ DÖN

12. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 12'YE GERİ DÖN

13. 'Aspen Toplantısı, 6 Mayıs 1979, 15:00, Singapur', Henry A. Kissinger belgeleri, bölüm III, kutu 169, klasör 4, 12, Yale Üniversitesi Kütüphanesi, http://findit.library.yale.edu/catalog/digcoll:1193313 .

NOT REFERANSI 13'E GERİ DÖN

14. Han ve diğerleri, editörler, *Zor Gerçekler* , 390. Lee'nin röportajcıları, Rachel Lin ve Robin Chan adlı iki genç Singapurlu gazeteciydi.

NOT REFERANSI 14'E GERİ DÖN

15. Ezra Vogel, *Deng Xiaoping ve Çin'in Dönüşümü* (Cambridge, MA: Belknap Press, 2011), 290–91.

NOT REFERANSI 15'E GERİ DÖN

16. Perry, *Singapur* , 37.

NOT REFERANSI 16'YA GERİ DÖN

17. Aynı eser, 124.

NOT REFERANSI 17'YE GERİ DÖN

18. Aynı eser, 121.

NOT REFERANSI 18'E GERİ DÖN

19. Aynı eser, tarih için sayfa 124. Fred Glueckstein, 'Churchill ve Singapur'un Düşüşü', *Uluslararası Churchill Derneği* , 10 Kasım 2015, https://winstonchurchill.org/publications/finest-hour/finest-hour-169/churchill-and-the-fall-of-singapore/ .

NOT REFERANSI 19'A GERİ DÖN

20. Lee Kuan Yew, *Singapur Öyküsü* (Singapur: Times Editions, 1998), 51.

NOT REFERANSI 20'YE GERİ DÖN

21. Aynı eser, s. 35.

NOT REFERANSI 21'E GERİ DÖN

22. Aynı eser, 34. Lee anılarını, babasının onu böyle bir kayıptan sonra kulaklarından tutarak balkondan aşağı sarkıttığı unutulmaz görüntüyle açıyor.

NOT REFERANSI 22'YE GERİ DÖN

23. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 23'E GERİ DÖN

24. Aynı eser, s. 35-38.

NOT REFERANSI 24'E GERİ DÖN

25. Aynı eser, s. 36.

NOT REFERANSI 25'E GERİ DÖN

26. Aynı eser, 43.

NOT REFERANSI 26'YA GERİ DÖN

27. Aynı eser, s. 38.

NOT REFERANSI 27'YE GERİ DÖN

28. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 28'E GERİ DÖN

29. Aynı eser, s. 39–40.

NOT REFERANSI 29'A GERİ DÖN

30. Lee, 'Collins Ailesi Uluslararası Burs Konferansı'nda, Perry, *Singapur* , 146'da, savaş sonrası İngiliz kuvvetlerinin dönüşü üzerine Singapur'da bulunan bir Malay kadının benzer bir duygusunu şöyle aktarıyor: 'İngilizlerin bizi Japonlardan kurtarmak için geri dönmelerine elbette sevindik, ancak gelecekte bizi koruyacaklarına dair verdikleri söze çok az önem verdik... Tanrılarımızın ayakları kildendi.'

NOT REFERANSI 30'A GERİ DÖN

31. Perry, *Singapur* , 138.

NOT REFERANSI 31'E GERİ DÖN

32. Aynı eser, 140.

NOT REFERANSI 32'YE GERİ DÖN

33. Aynı eser, 61–6.

NOT REFERANSI 33'E GERİ DÖN

34. Aynı eser, s. 66.

NOT REFERANSI 34'E GERİ DÖN

35. Aynı eser, s. 115.

NOT REFERANSI 35'E GERİ DÖN

36. Lee Kuan Yew, 'Bayan Lee Kuan Yew'in Cenaze Töreninde Bakan Danışmanı Lee Kuan Yew Tarafından Yapılan Övgü Konuşması', Singapur Başbakanlık Ofisi, 6 Ekim 2010.

NOT REFERANSI 36'YA GERİ DÖN

37. Aynı eser, 113–14.

NOT REFERANSI 37'YE GERİ DÖN

38. Lee, 'Collins Ailesi Uluslararası Burs Konferansı', 17 Ekim 2000.

NOT REFERANSI 38'E GERİ DÖN

39. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 39'A GERİ DÖN

40. Lee Kuan Yew, 'Eğer İngiliz Olsaydım' (David Widdicombe adına yaptığı konuşma, Şubat 1950 başları), *Lee Kuan Yew: Adam ve Fikirleri* , editörler Han Fook Hwang, Warren Fernandez ve Sumiko Tan (Singapur: Times Editions, 1998), 255.

NOT REFERANSI 40'A GERİ DÖN

41. Constance Mary (CM) Turnbull, *Modern Singapur Tarihi* (Singapur: Singapur Ulusal Üniversitesi Yayınları, 2020), 371–2.

NOT REFERANSI 41'E GERİ DÖN

42. Aynı eser, s. 382.

NOT REFERANSI 42'YE GERİ DÖN

43. 1879'da kurulan bir komisyon, polis teşkilatındaki yaygın rüşvet olaylarını kınamıştı. Bkz. Jon ST Quah, 'Singapur'da Yolsuzlukla Mücadele – Neler Öğrenilebilir?', *Kriz ve Acil Durum Yönetimi Dergisi* 9, sayı 1 (Mart 2001), 29–31.

NOT REFERANSI 43'E GERİ DÖN

44. Aynı eser, s. 30.

NOT REFERANSI 44'E GERİ DÖN

45. Cyril Northcote Parkinson, *Kendilerine Göre Bir Kanun: On İki Portre* (Boston: Houghton Mifflin, 1966), 173.

NOT REFERANSI 45'E GERİ DÖN

46. Perry, *Singapur* , 157.

NOT REFERANSI 46'YA GERİ DÖN

47. Lee, *Singapur Öyküsü* , 305–9, 319.

47 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

48. Turnbull, *Singapur* , 449–50.

NOT REFERANSI 48'E GERİ DÖN

49. Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 96.

NOT REFERANSI 49'A GERİ DÖN

50. Aynı eser, s. 105.

NOT REFERANSI 50'YE GERİ DÖN

51. Quah, 'Singapur'da Yolsuzlukla Mücadele'.

NOT REFERANSI 51'E GERİ DÖN

52. Turnbull, *Singapur* , 429.

NOT REFERANSI 52'YE GERİ DÖN

53. Lee Kuan Yew, 'İyi Bir Bakanın Değeri Ne Kadar?', Parlamento önünde yaptığı konuşma, 1 Kasım 1994, *Lee Kuan Yew: Adam ve Fikirleri* , 331.

NOT REFERANSI 53'E GERİ DÖN

54. Beng Huat Chua, *Liberalizmin Reddedilmesi: Singapur'da Toplulukçuluk ve Devlet Kapitalizmi* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2017), 3.

NOT REFERANSI 54'E GERİ DÖN

55. Muhammed Ali, 'Yolsuzluğun Ortadan Kaldırılması – Singapur Deneyimi', İyi Yönetişim ve Yolsuzlukla Mücadele Konusunda Uluslararası Deneyimler Semineri'nde sunuldu, Şubat 2000, 2.

NOT REFERANSI 55'E GERİ DÖN

56. Quah, 'Singapur'da Yolsuzlukla Mücadele', 29.

NOT REFERANSI 56'YA GERİ DÖN

57. Lee, 'İyi Bir Bakanın Değeri Ne Kadardır?', 338.

NOT REFERANSI 57'YE GERİ DÖN

58. Turnbull, *Singapur* , 450.

NOT REFERANSI 58'E GERİ DÖN

59. Aynı eser, 495.

NOT REFERANSI 59'A GERİ DÖN

60. Aynı eser, 450.

NOT REFERANSI 60'A GERİ DÖN

61. George P. Shultz ve Vidar Jorgensen, 'Tıp Alanında Gerçek Bir Piyasa mı? Singapur Yol Gösteriyor', *The Wall Street Journal* , 15 Haziran 2020, https://www.wsj.com/articles/a-real-market-in-medical-care-singapore-shows-the-way-11592264057 .

NOT REFERANSI 61'E GERİ DÖN

62. Lim Meng-Kim, 'Geçiş Halindeki Sağlık Sistemleri II. Singapur, Bölüm 1. Singapur'daki Sağlık Sistemlerine Genel Bakış', *Halk Sağlığı Dergisi* 20, sayı 1 (1988), 19.

NOT REFERANSI 62'YE GERİ DÖN

63. Turnbull , *Singapur* , 510–11.

NOT REFERANSI 63'E GERİ DÖN

64. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 64'E GERİ DÖN

65. Turnbull, *Singapur* , 511.

NOT REFERANSI 65'E GERİ DÖN

66. Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 112.

NOT REFERANSI 66'YA GERİ DÖN

67. Perry, *Singapur* , 160, 250, 252.

NOT REFERANSI 67'YE GERİ DÖN

68. Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 112.

NOT REFERANSI 68'E GERİ DÖN

69. Fareed Zakaria, 'Kültür Kaderdir: Lee Kuan Yew ile Bir Söyleşi', *Foreign Affairs* 73, sayı 2 (Mart/Nisan 1994), 111.

NOT REFERANSI 69'A GERİ DÖN

70. Lee, *Singapur Öyküsü* , 16, 401–2.

NOT REFERANSI 70'E GERİ DÖN

71. Aynı eser, 394–6.

NOT REFERANSI 71'E GERİ DÖN

72. Perry, *Singapur* , 157.

NOT REFERANSI 72'YE GERİ DÖN

73. Aynı eser, 164.

NOT REFERANSI 73'E GERİ DÖN

74. Lee, *Singapur Hikayesi* , 23.

NOT REFERANSI 74'E GERİ DÖN

75. Arnold Toynbee, *Hareket Halindeki Şehirler* (New York: Oxford University Press, 1970), 55.

NOT REFERANSI 75'E GERİ DÖN

76. Perry, *Singapur* , 197.

NOT REFERANSI 76'YA GERİ DÖN

77. Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 7.

NOT REFERANSI 77'YE GERİ DÖN

78. Seth Mydans, 'Singapur'u Tanımlayan Adam İçin Düşünme Günleri', *New York Times* , 11 Eylül 2010.

NOT REFERANSI 78'E GERİ DÖN

79. Lee Kuan Yew, '9 Ağustos 1965'te Düzenlenen Basın Konferansının Metni', Singapur Ulusal Arşivleri, 32–3, https://www.nas.gov.sg/archivesonline/speeches/record-details/740acc3c-115d-11e3-83d5-0050568939ad .

NOT REFERANSI 79'A GERİ DÖN

80. Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 6.

NOT REFERANSI 80'E GERİ DÖN

81. Aynı eser, 14.

NOT REFERANSI 81'E GERİ DÖN

82. Aynı eser, 11.

82 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

83. Aynı eser, 15.

NOT REFERANSI 83'E GERİ DÖN

84. Aynı eser, 19.

NOT REFERANSI 84'E GERİ DÖN

85. Aynı eser, s. 228.

85 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

86. Başbakanın, Doğu Asya Hristiyan Konferansı'nın sponsorluğunda 10 Nisan 1967'de Queen Street Metodist Kilisesi'nde düzenlenen Gençlik ve Liderlik Eğitimi Danışma Toplantısı'nda yaptığı konuşmanın metni.

86 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

87. 'Aspen Toplantısı, 30 Ocak 1980, 15:30, Almanya', Henry A. Kissinger belgeleri, bölüm III, kutu 169, klasör 11, 10–11, Yale Üniversitesi Kütüphanesi, http://findit.library.yale.edu/catalog/digcoll:1193221 .

87 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

88. Lee Kuan Yew, *Hayat Boyu Süren Mücadelem: Singapur'un İki Dilli Yolculuğu* (Singapur: Straits Times Press, 2012).

88 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

89. Aynı eser, s. 53.

89 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

90. Singapur Cumhuriyeti Anayasası, Madde 153A.

90 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

91. Zakaria, 'Kültür Kaderdir', 120.

91 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

92. Perry, *Singapur* , 166. Lee, heykelin polimermermer bir kopyasını bile yaptırıp Singapur sahil şeridinde göze çarpan bir yere yerleştirmişti.

92 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

93. Lee'ye bakın, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 50.

93 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

94. Aynı eser, 3.

94 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

95. Lee Kuan Yew, 'Her Düğmenin Çalıştığından Emin Olun', 20 Eylül 1965'te Victoria Tiyatrosu'nda üst düzey devlet memurlarına yaptığı konuşma, *Lee Kuan Yew: Adam ve Fikirleri kitabında.*

    95 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

96. Lee Kuan Yew, 31 Ağustos 1963'te Padang'da düzenlenen Malezya Dayanışma Günü kitlesel mitingi ve yürüyüşünde yaptığı konuşma, 4, https://www.nas.gov.sg/archivesonline/speeches/record-details/740957c6-115d-11e3-83d5-0050568939ad .

    96 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

97. 'Aspen Toplantısı, 17 Ocak 1978', Henry A. Kissinger belgeleri, bölüm III, kutu 168, klasör 31, 12–13, Yale Üniversitesi Kütüphanesi, http://findit.library.yale.edu/catalog/digcoll:1193335 .

    97 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

98. Lee Kuan Yew, 'Başbakanın 1 Mayıs Mesajı, 1981', 1 Mayıs 1981, https://www.nas.gov.sg/archivesonline/speeches/record-details/73b03d18-115d-11e3-83d5-0050568939ad .

    98 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

99. Perry, *Singapur* , 152; ve Rudyard Kipling, 'Recessional', The Poetry Foundation, https://www.poetryfoundation.org/poems/46780/recessional .

    99 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

100. 'İngilizlerin Singapur'dan Çekilmesi', *Singapur Bilgi Ansiklopedisi* , Singapur Ulusal Kütüphane Kurulu, http://eresources.nlb.gov.sg/infopedia/articles/SIP_1001_2009-02-10.html .

    NOT REFERANSI 100'E GERİ DÖN

101. Perry, *Singapur* , 165.

    NOT REFERANSI 101'E GERİ DÖN

102. Aynı eser, 157.

    NOT REFERANSI 102'YE GERİ DÖN

103. Aynı kaynak, s. 167. Lee, tersaneleri incelemek için Malta, Britanya ve Japonya'ya seyahat etti.

NOT REFERANSI 103'E GERİ DÖN

104. *Lee Kuan Yew: The Man and His Ideas* adlı kitaptan alıntı, 109.

NOT REFERANSI 104'E GERİ DÖN

105. 'Aspen Toplantısı, 18 Ocak 1978', Henry A. Kissinger belgeleri, bölüm III, kutu 168, klasör 32, 2, Yale Üniversitesi Kütüphanesi, http://findit.library.yale.edu/catalog/digcoll:1193198 .

NOT REFERANSI 105'E GERİ DÖN

106. Perry, *Singapur* , 196.

NOT REFERANSI 106'YA GERİ DÖN

107. Memcon, Kabine Konferans Salonu, Istana, Singapur, 18 Ocak 2003, 15:40

NOT REFERANSI 107'YE GERİ DÖN

108. 'Dünya Ekonomik Araştırması, 1971', BM Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi (New York: BM, 1972), http://www.un.org/en/development/desa/ policy/ wess/wess_archive/1971wes.pdf.

NOT REFERANSI 108'E GERİ DÖN

109. Turnbull, *Singapur* , 491.

NOT REFERANSI 109'A GERİ DÖN

110. Aynı eser, 491.

NOT REFERANSI 110'A GERİ DÖN

111. *Lee Kuan Yew: Adam ve Fikirleri* , 111–12.

NOT REFERANSI 111'E GERİ DÖN

112. Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya,* 691.

112 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

113. Aynı eser, s. 63.

113 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

114. Lee Kuan Yew, 'Ulusal Gün Arifesi Konuşması 1987', 8 Ağustos 1987, https://www.nas.gov.sg/archivesonline/speeches/record-details/73fa03f6-115d-11e3-83d5-0050568939ad .

114 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

115. Lee, 'Başbakanın 1 Mayıs Mesajı, 1981'.

115 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

116. Başbakan Lee Kuan Yew'in 9 Ekim 1984'te SBC'de beş yabancı muhabirle yaptığı görüşmenin transkripti, https://www.nas.gov.sg/archivesonline/speeches/record-details/7422b2ea-115d-11e3-83d5-0050568939ad .]

116 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

117. Lyndon Johnson, 17 Ekim 1967'de Beyaz Saray'da Singapur Başbakanı Lee'yi karşılama konuşması, https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-welcome-the-white-house-prime-minister-lee-singapore .

117 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

118. Hubert Humphrey, 'Başkan Yardımcısı Humphrey'den Başkan Johnson'a Muhtıra: Singapur Başbakanı Lee Kuan Yew ile Görüşme', 18 Ekim 1967, Dışişleri Bakanlığı, Tarihçi Ofisi.

118 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

119. Zakaria, 'Kültür Kaderdir', 115.

NOT REFERANSI 119'A GERİ DÖN

120. Lee Kuan Yew, 'Singapur Cumhurbaşkanı ve Başbakanı Lee Kuan Yew Arasında Kadeh Kaldırma Töreni', 4 Nisan 1973, 7, https://www.nas.gov.sg/archivesonline/speeches/record-details/7337d52d-115d-11e3-83d5-0050568939ad .

NOT REFERANSI 120'YE GERİ DÖN

121. Lee, 'Başbakanın 1 Mayıs Mesajı, 1981'.

121 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

122. Zakaria, 'Kültür Kaderdir', 124–5.

122 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

123. Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 451.

123 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

124. 'Ölüm İlanı: Lee Kuan Yew', *The Economist* , 22 Mart 2015, https://www.economist.com/obituary/2015/03/22/lee-kuan-yew

124 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

125. Zakaria, 'Kültür Kaderdir', 112.

125 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

126. *Lee Kuan Yew: Adam ve Fikirleri* , 230, 233.

126 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

127. Lee Kuan Yew, 'Yeni Çağda Doğu Asya: İşbirliği Beklentileri', Harvard Fairbank Center Konferansı'nda verdiği konuşma, New York, 11 Mayıs 1992. Graham Allison ve Robert D. Blackwill, eds., *Lee Kuan Yew: Büyük Üstadın Çin, Amerika Birleşik Devletleri ve Dünya Hakkındaki Görüşleri* (Cambridge, MA: Belfer Center for Science and International Affairs/The MIT Press, 2012), 41'de alıntılandığı gibi.

127 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

128. 'Lee Kuan Yew'in ABD Savunma Politikası Kurulu'na yaptığı açıklamalar, 2 Mayıs 2002', Dr. Henry Kissinger'ın özel dosyaları, 3.

128 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

129. Han ve diğerleri, eds., *Hard Truths*, 313.

129 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

130. Lee Kuan Yew, 'Güneydoğu Asya'nın Yeni Dünya Güç Dengesinin Oluşumuna Bakışı', Jacob Blaustein Konferansı no. 1, 30 Mart 1973, 12, https://www.nas.gov.sg/archivesonline/speeches/record-details/73377f87-115d-11e3-83d5-0050568939ad

130 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

131. 'Aspen Toplantısı, 7 Mayıs 1979, Singapur', Henry A. Kissinger belgeleri, bölüm III, kutu 169, klasör 5, 3, Yale Üniversitesi Kütüphanesi, http://findit.library.yale.edu/catalog/digcoll:1193268

131 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

132. Aynı eser, s. 6.

132 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

133. Aynı eser, 4.

133 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

134. Peter Hicks, ' “Uyuyan Çin” ve Napolyon', Fondation Napoléon, https://www.napoleon.org/en/history-of-the-two-empires/articles/ava-gardner-china-and-napoleon/ .

134 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

135. Nicholas D. Kristof, 'Çin'in Yükselişi', *Foreign Affairs* 72, no. 5 (Kasım/Aralık 1993), 74.

135 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

136. Lee Kuan Yew, '21. Yüzyılda Asya ve Dünya', 21. Yüzyıl Forumu'nda yaptığı konuşma, Pekin, 4 Eylül 1996.

136 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

137. Han ve diğerleri, eds., *Hard Truths* , 310.

137 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

138. Lee, 'Collins Ailesi Uluslararası Burs Konferansı'.

138 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

139. Vogel, *Deng Xiaoping* , 292.

139 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

140. Han ve diğerleri, eds., *Hard Truths* , 389.

140 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

141. Vogel, *Deng Xiaoping* , 291.

141 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

142. Aynı kaynak.

142 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

143. Emrys Chew ve Chong Guan Kwa'nın *"Goh Heng Swee: Kamu Hizmetinin Mirası"* (Singapur: World Scientific Publishing Co., 2012) adlı eserinde alıntılanmıştır, 17.

143 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

144. Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 626.

144 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

145. Aynı eser, 627–8.

145 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

146. Lee Kuan Yew ve John Thornton arasında 11 Temmuz 2001'de Singapur'da düzenlenen FutureChina Küresel Forumu'nda gerçekleşen bir konuşmanın özeti. Allison ve Blackwill, eds., *Lee Kuan Yew* , 42'de alıntılandığı gibi.

146 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

147. Nathan Gardels, 'Doğu Asya Tarzı – Klimalı', *Yeni Perspektifler Dergisi* 26, sayı 4 (sonbahar 2009), 116.

147 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

148. Henry A. Kissinger, *Years of Renewal* (New York: Simon and Schuster, 1999), 1057'de alıntılanmıştır.

148 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

149. Lee Kuan Yew ile Lee Kuan Yew Kamu Politikası Okulu'nun beşinci yıl dönümü gala yemeğinde yapılan soru-cevap oturumu, Singapur, 2 Eylül 2009, Allison ve Blackwill, eds., *Lee Kuan Yew* , s. 47–8'de alıntılandığı gibi.

149 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

150. Yazar röportajı, Allison ve Blackwill, editörler, *Lee Kuan Yew* , 43.

NOT REFERANSI 150'YE GERİ DÖN

151. Aynı eser, s. 45.

151 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

152. Lee Kuan Yew, 'Amerika ve Asya', 11 Kasım 1996'da Washington, DC'de düzenlenen Yeni Yüzyılın Mimarı ödül töreninde yaptığı konuşma, Allison ve Blackwill, eds., *Lee Kuan Yew'de* alıntılandığı gibi. 41.

152 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

153. Lee Kuan Yew, 'Şanghay'ın Çin Rönesansındaki Rolü', 17 Mayıs 2005'te Şanghay Forumu'nda verdiği konuşma, Allison ve Blackwill, eds., *Lee Kuan Yew* , 48'de alıntılandığı gibi.

153 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

154. 'Aspen Toplantısı, 10 Haziran 1978, İran', Henry A. Kissinger belgeleri, bölüm III, kutu 169, klasör 2, 61–2, Yale Üniversitesi Kütüphanesi, http://findit.library.yale.edu/catalog/digcoll:1193349 .

154 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

155. 'Aspen Toplantısı, 6 Mayıs 1979, Singapur', Henry A. Kissinger belgeleri, bölüm III, kutu 169, klasör 3, 11, Yale Üniversitesi Kütüphanesi, http://findit.library.yale.edu/catalog/digcoll:1193222 .

155 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

156. Aynı kaynak.

156 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

157. Lee'nin ABD Savunma Politikası Kurulu'na yaptığı konuşma, 2 Mayıs 2002, 1.

157 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

158. Dünya Bankası Açık Verileri, 'Kişi başına GSYİH (cari ABD doları) – Singapur', https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=SG .

158 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

159. Dünya Bankası açık verileri, 'GSYİH büyümesi (yıllık %) – Singapur', https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=SG .

159 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

160. Nixon, *Liderler* , 310.

NOT REFERANSI 160'A GERİ DÖN

161. 'Aspen Toplantısı, 9 Haziran 1978, İran', Henry A. Kissinger belgeleri, bölüm III, kutu 169, klasör 1, 33–4, Yale Üniversitesi Kütüphanesi, http://findit.library.yale.edu/catalog/digcoll:1193199 .

161 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

162. Aynı eser, s. 336.

NOT REFERANSI 162'YE GERİ DÖN

163. Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 688.

163 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

164. Aynı eser, 687.

164 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

165. Alexander Pope, *İnsan Üzerine Bir Deneme (1733–4) adlı eserinin* üçüncü mektubu.

165 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

166. José Ortega y Gasset, *Tarih Bir Sistem Olarak ve Tarih Felsefesine Doğru Diğer Denemeler* , çev. Helene Weyl (New York: WW Norton & Company, Inc., 1962), 217.

166 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

167. Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 9.

167 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

168. Han ve diğerleri, eds., *Hard Truths* , 388.

168 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

169. Tom Plate, *Lee Kuan Yew ile Söyleşiler* (Singapur: Marshall Cavendish Editions, 2015), 203.

169 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

170. Colin Campbell, 'Singapur Konfüçyüsçülük Çalışmalarını Yeniden Başlatmayı Planlıyor', *New York Times* , 20 Mayıs 1982.

170 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

171. Tom Plate, *Lee Kuan Yew ile Sohbetler: Yurttaş Singapur: Bir Ulus Nasıl İnşa Edilir* (Singapur: Marshall Cavendish, 2010), 177.

171 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

172. 1978'de İran'da (ilk 'Aspen Yuvarlak Masa Toplantısı'nda Kissinger, Lee ve Shultz ile, ancak Schmidt olmadan); 1979'da Singapur'da (Kissinger, Lee ve Shultz ile, ancak Schmidt olmadan); 1980'de Almanya'da (Kissinger, Lee ve Schmidt ile, ancak Shultz olmadan); ve 1982'de Tokyo'da (Kissinger, Lee ve Schmidt ile, ancak Shultz olmadan) toplantılar yapıldı. Dördünün ilk kez bir araya geldiği toplantı ise 1982 yazında Kaliforniya'da gerçekleşti. Bkz. Matthias Nass, 'Dört Çok Güçlü Dost: Lee Kuan Yew, Helmut Schmidt, Henry Kissinger, George Shultz', *The Straits Times* , 21 Temmuz 2012, https://www.straitstimes.com/singapore/4-very-powerful-friends-lee-kuan-yew-helmut-schmidt-henry-kissinger-george-shultz .

172 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

173. Matthias Nass, 'Vier Freunde', *Die Zeit* , 5 Temmuz 2012, 4, https://www.zeit.de/2012/28/Vier-Freunde/seite-4 .

173 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

174. Perry, *Singapur* , 237; ve Seth Mydans, 'Singapur'u Tanımlayan Adam İçin Düşünme Günleri', *New York Times* , 11 Eylül 2010. Bu, Lee'nin 1968'deki şu açıklamasına rağmen böyledir: 'Şiir, karşılayamayacağımız bir lükstür.'

174 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

175. Seth Mydans, 'Singapur'u Tanımlayan Adam İçin Düşünme Günleri', *New York Times* , 11 Eylül 2010.

175 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

176. Ne yazık ki, bu durum şu anda Lee ailesi içinde kamuoyuna yansıyan bir çekişmenin konusu haline geldi.

176 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

177. Lee Kuan Yew, Mark Jacobson ile 6 Temmuz 2009'da yaptığı röportajdan alıntı, Allison ve Blackwill, eds., *Lee Kuan Yew* , s. 149.

177 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

178. Mydans, 'Düşünme Günleri'.

178 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

179. Aynı kaynak.

179 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

180. Lee, 'İyi Bir Bakanın Değeri Ne Kadardır?', 331.

180 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

6. MARGARET THATCHER

1. Ferdinand Mount, 'Thatcher'ın On Yılı', *The National Interest* 14 (kış 1988/9), 15. Vurgu eklenmiştir.

   NOT REFERANSI 1'E GERİ DÖN

2. Margaret Thatcher, Muhafazakar Siyasi Merkez Konferansı, 11 Ekim 1968, https://www.margaretthatcher.org/document/10163 [etkin değil].

   NOT REFERANSI 2'YE GERİ DÖN

3. Margaret Thatcher, Muhafazakar Parti liderliğini kazandıktan sonra düzenlediği basın toplantısı, 11 Şubat 1975, https://www.margaretthatcher.org/document/102487 .

   NOT REFERANSI 3'E GERİ DÖN

4. Margaret Thatcher, *Downing Street Yılları* (Londra: HarperCollins, 1993), 5.

   NOT REFERANSI 4'E GERİ DÖN

5. Philip Larkin, *Toplu Şiirler* (New York: Farrar, Straus ve Giroux, 2003), 141.

   NOT REFERANSI 5'E GERİ DÖN

6. Peter Hennessy'nin " *Having It So Good: Britain in the Fifties"* (Londra: Penguin, 2007) adlı eserinin 12. ve 13. bölümlerine bakınız.

   NOT REFERANSI 6'YA GERİ DÖN

7. Kathleen Burk, *Old World, New World: The Story of Britain and America* (Londra: Little Brown, 2007), 608'de alıntılanmıştır.

   NOT REFERANSI 7'YE GERİ DÖN

8. Wilson da Johnson'ın taleplerine rağmen Vietnam'a asker göndermeyi reddetmişti.

   NOT REFERANSI 8'E GERİ DÖN

9. Nixon kayıtları, 3 Şubat 1973, 840-12, Richard M. Nixon Başkanlık Kütüphanesi, Yorba Linda, Kaliforniya.

NOT REFERANSI 9'A GERİ DÖN

10. Odd Arne Westad, *Soğuk Savaş: Bir Dünya Tarihi* (New York: Basic Books, 2017), 520–21.

NOT REFERANSI 10'A GERİ DÖN

11. BBC Haberleri, '1974: Madenciler Grevi Sona Erdi', *Bugün* : 6 Mart 1974, http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/march/6/newsid _4207000/4207111.stm [etkin değil].

NOT REFERANSI 11'E GERİ DÖN

12. Christopher Kirkland, *Krizdeki Britanya'nın Siyasi Ekonomisi: Sendikalar ve Bankacılık Sektörü* (Londra: Palgrave Macmillan, 2017), 76.

NOT REFERANSI 12'YE GERİ DÖN

13. BBC News, 'Alıntılar İçinde: Margaret Thatcher', 8 Nisan 2013, https://www.bbc.com/news/uk-politics-10377842 .

NOT REFERANSI 13'E GERİ DÖN

14. İsa'nın aktardığına göre Levililer 19:18, Markos 12:31 ve Matta 22:39.

NOT REFERANSI 14'E GERİ DÖN

15. Margaret Thatcher, Avam Kamarası'nda yaptığı konuşma, 5 Şubat 1960, https://www.margaretthatcher.org/document/101055 .

NOT REFERANSI 15'E GERİ DÖN

16. Aynı kaynak. Franks Komitesi, 1957'de İngiliz mahkemelerinde açıklık, adalet ve tarafsızlık ilkelerinin uygulanmasının gerekliliğini vurgulayan bir rapor sundu. Komite, Crichel Down skandalına ve genel yönetim sistemi eksikliğine yanıt olarak kurulmuştu; Komitenin özel tavsiyelerinin çoğu daha sonra 1958 tarihli Mahkemeler ve Soruşturmalar Yasası'nda uygulandı.

NOT REFERANSI 16'YA GERİ DÖN

17. Thatcher, Muhafazakar Siyasi Merkez Konferansı, 11 Ekim 1968.

NOT REFERANSI 17'YE GERİ DÖN

18. 9 Mayıs 1975 tarihli görüşme notu, Ford, Kissinger, kutu 11, Ulusal Güvenlik Danışmanı, Ford Kütüphanesi, Ann Arbor, MI.

NOT REFERANSI 18'E GERİ DÖN

19. Charles Moore, *Margaret Thatcher: Grantham'dan Falkland Adalarına* (New York: Knopf, 2013), 367.

NOT REFERANSI 19'A GERİ DÖN

20. Powell'ın kardeşi Jonathan da Tony Blair için benzer bir rol üstlenecekti.

NOT REFERANSI 20'YE GERİ DÖN

21. Thatcher, Brian Walden ile Londra Weekend Television için yaptığı röportaj, 16 Ocak 1983, https://www.margaretthatcher.org/document/105087 .

NOT REFERANSI 21'E GERİ DÖN

22. Thatcher, *Downing Street Yılları* , 821.

NOT REFERANSI 22'YE GERİ DÖN

23. Bkz. Charles Powell'dan Anthony C. Galsworthy'ye, 'Başbakanın Dr. Kissinger ile Görüşmesi: Siyasi Konular', 3 Aralık 1986, Birleşik Krallık Ulusal Arşivleri, PREM 19/3586, 1, https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16481832 .

NOT REFERANSI 23'E GERİ DÖN

24. Charles Powell ile 4 Ocak 2021 tarihli kişisel yazışma.

NOT REFERANSI 24'E GERİ DÖN

25. Margaret Thatcher, Muhafazakar Parti Konferansı'nda yaptığı konuşma, 10 Ekim 1980, https://www.margaretthatcher.org/document/104431 .

NOT REFERANSI 25'E GERİ DÖN

26. Yazarın kişisel hatırası.

NOT REFERANSI 26'YA GERİ DÖN

27. Samuel Taylor Coleridge, *Devlet Adamının El Kitabı* (Londra: Gale ve Fenner, JM Richardson ve Hatchard, 1816), 16.

NOT REFERANSI 27'YE GERİ DÖN

28. Chris Edwards, 'Margaret Thatcher'ın Özelleştirme Mirası', *Cato Dergisi* 37, sayı 1 (2017), 95.

NOT REFERANSI 28'E GERİ DÖN

29. Thatcher, Brian Walden ile Londra Weekend Televizyonu için yaptığı röportajda, 16 Ocak 1983.

NOT REFERANSI 29'A GERİ DÖN

30. Margaret Thatcher, Muhafazakar Parti Konferansı'nda yaptığı konuşma, 12 Ekim 1984, https://www.margaretthatcher.org/document/105763 .

NOT REFERANSI 30'A GERİ DÖN

31. Dünya Bankası Açık Verileri.

NOT REFERANSI 31'E GERİ DÖN

32. Birleşik Krallık Ulusal İstatistik Ofisi, 'Birleşik Krallık'ta İş Uyuşmazlıkları: 2018', https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/workplacedisputesandworkingconditions/articles/labourdisputes/2018 .

NOT REFERANSI 32'YE GERİ DÖN

33. Henry Kissinger'dan Margaret Thatcher'a, 6 Mayıs 1997.

NOT REFERANSI 33'E GERİ DÖN

34. Margaret Thatcher'dan Henry Kissinger'a, 20 Mayıs 1997.

NOT REFERANSI 34'E GERİ DÖN

35. Rachel Borrill, 'Thatcher ve Blair arasındaki görüşme sol kanat milletvekillerini "endişelendiriyor"', *Irish Times* , 26 Mayıs 1997, https://www.irishtimes.com/news/meeting-between-thatcher-and-blair-worries-left-wing-mps-1.75866 .

NOT REFERANSI 35'E GERİ DÖN

36. Simon Jenkins, *Thatcher ve Oğulları* : *Üç Perdelik Bir Devrim* (Londra: Penguin, 2006), 205.

NOT REFERANSI 36'YA GERİ DÖN

37. Mark Tran, 'Thatcher, Başbakanlık Konutu'nda Brown'ı Çay İçmek İçin Ziyaret Etti', *Guardian* , 13 Eylül 2007.

NOT REFERANSI 37'YE GERİ DÖN

38. Margaret Thatcher, 'Falkland Savaşı Anıları', https://bit.ly/3nFSvQO .

NOT REFERANSI 38'E GERİ DÖN

39. Moore, *Margaret Thatcher: From Grantham to the Falklands* , 678'de alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 39'A GERİ DÖN

40. Thatcher, *Downing Street Yılları* , 179.

NOT REFERANSI 40'A GERİ DÖN

41. Moore, *Margaret Thatcher: From Grantham to the Falklands* , 666'da alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 41'E GERİ DÖN

42. Margaret Thatcher, 3 Nisan 1982, Hansard: 21/633.

NOT REFERANSI 42'YE GERİ DÖN

43. Ronald Reagan'dan Margaret Thatcher'a, 30 Nisan 1975, THCR 6/4/1/7, Churchill College, Cambridge, Margaret Thatcher Vakfı aracılığıyla erişilebilir, https://www.margaretthatcher.org/document/110357 .

NOT REFERANSI 43'E GERİ DÖN

44. Ronald Reagan, *Reagan Günlükleri* , ed. Douglas Brinkley (New York: HarperCollins, 2007), 27 Şubat 1981, 5.

NOT REFERANSI 44'E GERİ DÖN

45. 'Aylık Uyarı Değerlendirmesi: Latin Amerika', 30 Nisan 1982, CREST Programı, CIA Arşivleri, NARA, College Park, MD adresinden erişildi.

NOT REFERANSI 45'E GERİ DÖN

46. 'Franks Raporu' (Falkland Adaları İncelemesi), Ocak 1983'te parlamentoya sunulmuştur, 114-18. paragraflar.

NOT REFERANSI 46'YA GERİ DÖN

47. Andrew Roberts, *Savaşta Liderlik* (New York: Viking, 2019), 183.

47 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

48. Henry A. Kissinger, 'Bir Ortaklık Üzerine Düşünceler: Savaş Sonrası Dış Politikaya İlişkin İngiliz ve Amerikan Tutumları', *Gözlemler: Seçilmiş Konuşmalar ve Denemeler, 1982–1984* (New York: Little, Brown, 1985), 21.

NOT REFERANSI 48'E GERİ DÖN

49. Moore, *Margaret Thatcher: Grantham'dan Falkland Adaları'na* , 727.

NOT REFERANSI 49'A GERİ DÖN

50. Aynı eser, 735.

NOT REFERANSI 50'YE GERİ DÖN

51. Roberts, *Savaşta Liderlik* , 193.

NOT REFERANSI 51'E GERİ DÖN

52. Aynı eser, s. 192.

NOT REFERANSI 52'YE GERİ DÖN

53. Ronald Reagan ve Margaret Thatcher arasındaki telefon görüşmesi, 31 Mayıs 1982, https://www.margaretthatcher.org/document/205626 .

NOT REFERANSI 53'E GERİ DÖN

54. Sam LaGrone, 'Reagan, '82 Falkland Savaşı İçin ABD Savaş Gemisini Hazırladı', *ABD Deniz Enstitüsü Haberleri* , 27 Haziran 2012, https://news.usni.org/2012/06/27/reagan-readied-us-warship-82-falklands-war-0 .

NOT REFERANSI 54'E GERİ DÖN

55. Margaret Thatcher, 3 Temmuz 1982'de Cheltenham'daki Muhafazakar Parti mitinginde yaptığı konuşma, https://www.margaretthatcher.org/document/104989 .

NOT REFERANSI 55'E GERİ DÖN

56. John Coles'tan John 'JE' Holmes'a, 15 Kasım 1982, Birleşik Krallık Ulusal Arşivleri, PREM 19/3586.

NOT REFERANSI 56'YA GERİ DÖN

57. Roger Bone'dan John Coles'a, 'Dikkate Alınması Gereken Noktalar', 11 Kasım 1982, Birleşik Krallık Ulusal Arşivleri, PREM 19/1053, Margaret Thatcher Vakfı aracılığıyla erişilebilir, https://www.margaretthatcher.org/document/138863 [aktif değil].

NOT REFERANSI 57'YE GERİ DÖN

58. Roger Bone'dan John Coles'a, 'Hong Kong'un Geleceği: Son Gelişmeler ve Başbakanın 12 Kasım'da Dr. Kissinger ile Yemeği', 11 Kasım 1982, Birleşik Krallık Ulusal Arşivleri, PREM 19/1053, Margaret Thatcher Vakfı aracılığıyla erişilebilir, https://www.margaretthatcher.org/document/1388 .

NOT REFERANSI 58'E GERİ DÖN

59. Thatcher, *Downing Street Yılları* , 262.

NOT REFERANSI 59'A GERİ DÖN

60. Aynı eser, s. 383.

NOT REFERANSI 60'A GERİ DÖN

61. Charles Powell ile 4 Ocak 2021 tarihli kişisel yazışma.

NOT REFERANSI 61'E GERİ DÖN

62. Moore, *Margaret Thatcher: Grantham'dan Falkland Adaları'na* , 597–601.

NOT REFERANSI 62'YE GERİ DÖN

63. Bu tartışmalı bir noktadır, zira Thatcher teröristlerle asla müzakere etmediğini iddia etse de, MI6'nın IRA ile olan bağlantısına müsamaha gösterdi ve işine yaradığını düşündüğünde bundan yararlandı. Bu bilgi aynı kaynaktan, 599-600. sayfalardan alınmıştır.

NOT REFERANSI 63'E GERİ DÖN

64. Margaret Thatcher, Belfast'ta yaptığı konuşma, 5 Mart 1981, https://www.margaretthatcher.org/document/104589 .

NOT REFERANSI 64'E GERİ DÖN

65. Margaret Thatcher, Avam Kamarası Soru-Cevap Oturumu, 5 Mayıs 1981, https://www.margaretthatcher.org/document/104641 .

NOT REFERANSI 65'E GERİ DÖN

66. Margaret Thatcher, BBC için verdiği televizyon röportajı, 12 Ekim 1984, https://www.margaretthatcher.org/document/133947 .

NOT REFERANSI 66'YA GERİ DÖN

67. Thatcher, Muhafazakar Parti Konferansı'nda yaptığı konuşma, 12 Ekim 1984, https://www.margaretthatcher.org/document/105763 .

NOT REFERANSI 67'YE GERİ DÖN

68. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 68'E GERİ DÖN

69. Charles Moore'un *Margaret Thatcher: At Her Zenith: In London, Washington, and Moscow* (New York: Vintage, 2015) adlı eserinin 315. sayfasından alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 69'A GERİ DÖN

70. İngiliz-İrlanda Anlaşması'nın 1. Maddesi, https://cain.ulster.ac.uk/events/aia/aiadoc.htm#a .

NOT REFERANSI 70'E GERİ DÖN

71. Aynı eserde, s. 336'da alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 71'E GERİ DÖN

72. Thatcher, *Downing Street Yılları* , 415.

NOT REFERANSI 72'YE GERİ DÖN

73. Moore'un *Margaret Thatcher: Zirvesinde adlı eserine* bakınız, 333-338.

NOT REFERANSI 73'E GERİ DÖN

74. Margaret Thatcher, Kensington Belediye Binası'nda yaptığı konuşma, 19 Ocak 1976, https://www.margaretthatcher.org/document/102939 .

NOT REFERANSI 74'E GERİ DÖN

75. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 75'E GERİ DÖN

76. Leonid Brejnev, 13 Kasım 1968 tarihli konuşması, https://loveman.sdsu.edu/docs/1968BrezhnevDoctrine.pdf .

NOT REFERANSI 76'YA GERİ DÖN

77. 'Thatcher'ın Konuşmasından Alıntılar', *New York Times* , 21 Şubat 1985.

NOT REFERANSI 77'YE GERİ DÖN

78. Margaret Thatcher, Kongre'nin Ortak Meclislerine yaptığı konuşma, 20 Şubat 1985, https://www.margaretthatcher.org/document/105968 .

NOT REFERANSI 78'E GERİ DÖN

79. Margaret Thatcher, Ulusal Basın Kulübü'ne yaptığı konuşma, 19 Eylül 1975, https://www.margaretthatcher.org/document/102770 .

NOT REFERANSI 79'A GERİ DÖN

80. Henry A. Kissinger, 'Özel İlişki: “İngilizleri Dışişleri Bakanlığından Daha İyi Bilgilendirdim”', *Listener* , 13 Mayıs 1982.

NOT REFERANSI 80'E GERİ DÖN

81. Henry A. Kissinger, Açılış Konuşması, Hong Kong Ticaret Fuarı, Hong Kong, 1983.

NOT REFERANSI 81'E GERİ DÖN

82. Henry A. Kissinger, 'Geçiş Çağında Yaşıyoruz', *Daedalus* 124, no. 3, Dünya Düzeni Arayışı (Yaz, 1995), 99–110.

82 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

83. Richard V. Allen, 'Soğuk Savaşı Kazanan Adam', *Hoover Digest* 2000 (1), https://www.hoover.org/research/man-who-won-cold-war .

NOT REFERANSI 83'E GERİ DÖN

84. Ronald Reagan, Savunma ve Ulusal Güvenlik Üzerine Ulusa Sesleniş Konuşması, 23 Mart 1983, Başkanların Kamu Belgeleri, Amerikan Başkanlığı Projesi,

http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=41093&st=&st1= .

NOT REFERANSI 84'E GERİ DÖN

85. Margaret Thatcher, Camp David görüşmelerinin ardından düzenlediği basın toplantısı, 22 Aralık 1984, https://www.margaretthatcher.org/document/109392 .

85 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

86. Geoffrey Smith, *Reagan ve Thatcher* (Londra: Bodley Head, 1990), 131.

86 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

87. Robert McFarlane'den Robert Armstrong'a, 7 Kasım 1983, Birleşik Krallık: Cilt V (11/1/83–30/6/84) [3/3], kutu 91331, Yürütme Sekreteri, NSC: Ülke Dosyası, Reagan Kütüphanesi, Simi Valley, CA.

87 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

88. Bu alıntı, görüşmemizin İngiliz kayıtlarından alınmıştır. Bkz. John Coles'tan Brian Fall'a, 21 Aralık 1983, Birleşik Krallık Ulusal Arşivleri, PREM 19/3586.

88 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

89. Archie Brown'ın *"İnsan Faktörü: Gorbaçov, Reagan ve Thatcher ve Soğuk Savaşın Sonu"* (New York: Oxford University Press, 2020) adlı eserinde alıntılanmıştır, s. 113.

89 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

90. Aynı eserde, sayfa 114'te alıntılanmıştır.

90 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

91. Moore'un *Margaret Thatcher: At Her Zenith adlı* eserinden alıntı, 110.

91 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

92. Aynı kaynak.

92 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

93. Margaret Thatcher ve Ronald Reagan arasındaki görüşme tutanağı, 29 Eylül 1983, 'UK-1983-09/24/1983–10/10/1983', kutu 90424, Peter Sommer Dosyaları, Reagan Kütüphanesi, Simi Valley, CA.

93 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

94. Reagan, *Reagan Günlükleri* , 6 Nisan 1983, 142.

94 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

95. Moore, *Margaret Thatcher: Zirvesinde* , 229.

95 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

96. Mihail Gorbaçov ile 16 Aralık 1984 tarihli özel öğle yemeği görüşmesinin kaydı, Birleşik Krallık Ulusal Arşivleri, PREM 19/1394, Margaret Thatcher Vakfı aracılığıyla erişilebilir, https://www.margaretthatcher.org/document/134729 .

96 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

97. Thatcher, *Downing Street Yılları* , 461.

97 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

98. Margaret Thatcher, BBC için verdiği televizyon röportajı, 17 Aralık 1984, https://www.margaretthatcher.org/document/105592 .

98 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

99. Margaret Thatcher ve Ronald Reagan arasındaki görüşme tutanağı, 22 Aralık 1984, Thatcher Ziyareti – Aralık 1984 [1], RAC kutusu 15, NSC: EASD, Reagan Kütüphanesi, Simi Valley, CA.

99 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

100. *Newsweek* , 3 Aralık 1990.

NOT REFERANSI 100'E GERİ DÖN

101. Bkz. Charles Powell'dan Len Appleyard'a, 31 Temmuz 1985, Birleşik Krallık Ulusal Arşivleri, PREM 19/3586.

NOT REFERANSI 101'E GERİ DÖN

102. Moore, *Margaret Thatcher: Zirvesinde* , 266–8.

NOT REFERANSI 102'YE GERİ DÖN

103. Hofdi Evi'ndeki görüşme tutanağı, 12 Ekim 1986 (15:25-16:30 ve 17:30-18:50), Reykjavik Dosyası, Ulusal Güvenlik Arşivi, George Washington Üniversitesi, DC, https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB203/Document15.pdf .

NOT REFERANSI 103'E GERİ DÖN

104. Bu, görüşmemizin İngiliz kayıtlarından alınmıştır. Bkz. Charles Powell'dan Anthony C. Galsworthy'ye, 3 Aralık 1986, 'Başbakanın Dr. Kissinger ile Görüşmesi: Silah Kontrolü', Birleşik Krallık Ulusal Arşivleri, PREM 19/3586.

NOT REFERANSI 104'E GERİ DÖN

105. Başbakan Thatcher ile 13 Ekim 1986 tarihli telefon görüşmesinin özeti, 'UK-1986-10/07/1986–10/19/1986', kutu 90901, Peter Sommer Dosyaları, Reagan Kütüphanesi, Simi Valley, CA.

NOT REFERANSI 105'E GERİ DÖN

106. Powell'ın Galsworthy'ye yazdığı, 3 Aralık 1986 tarihli, 'Başbakanın Dr. Kissinger ile Görüşmesi: Silah Kontrolü' başlıklı mektubuna bakınız.

NOT REFERANSI 106'YA GERİ DÖN

107. Charles Powell'dan Anthony C. Galsworthy'ye, 13 Eylül 1987, Birleşik Krallık Ulusal Arşivleri, PREM 19/3586.

NOT REFERANSI 107'YE GERİ DÖN

108. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 108'E GERİ DÖN

109. Powell'ın Galsworthy'ye yazdığı "Başbakanın Dr. Kissinger ile Görüşmesi: Siyasi Konular" başlıklı mektubuna bakınız.

NOT REFERANSI 109'A GERİ DÖN

110. Charles Moore'un *Margaret Thatcher: Herself Alone* (New York: Knopf, 2019) adlı eserinde, 599. sayfada alıntılanmıştır.

NOT REFERANSI 110'A GERİ DÖN

111. Jon Meacham'ın " *Kader ve Güç: George Herbert Walker Bush'un Amerikan Destanı"* (New York: Random House, 2015) adlı eserinin 424. sayfasında alıntı yapılmıştır.

NOT REFERANSI 111'E GERİ DÖN

112. Aynı eser, 425.

112 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

113. Moore, *Margaret Thatcher: Kendi Başına* , 602–3.

113 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

114. George HW Bush ve Margaret Thatcher, Başkan Bush ile ortak basın toplantısı (Irak'ın Kuveyt'i işgali), 2 Ağustos 1990, https://www.margaretthatcher.org/document/108170 .

114 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

115. Aynı kaynak.

115 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

116. George H.W. Bush, 'Irak'ın Kuveyt'i İşgaline İlişkin Açıklamalar ve Gazetecilerle Görüşüşme', 5 Ağustos 1990, Başkanların Kamu Belgeleri.

116 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

117. Charles Powell'dan Margaret Thatcher'a, 12 Ağustos 1990, Birleşik Krallık Ulusal Arşivleri, PREM 19/3075, Moore'un *Margaret Thatcher: Herself Alone adlı* eserinde 607. sayfada alıntılanmıştır.

117 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

118. George H.W. Bush'un Günlüğü, 7 Eylül 1990, George H.W. Bush, *All the Best* (New York: Scribner, 2013), 479'da alıntılanmıştır.

118 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

119. Benjamin Disraeli, 'Alman Devrimi Üzerine', 9 Şubat 1871, http://ghdi.ghi-dc.org/sub_document.cfm?document_id=1849 .

NOT REFERANSI 119'A GERİ DÖN

120. Conrad Black, *İlke Meselesi* , Google Kitaplar versiyonu, 1966–7, https://bit.ly/3wk42YL .

NOT REFERANSI 120'YE GERİ DÖN

121. *New York Times* , 25 Ekim 1989.

121 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

122. Charles Powell'dan Stephen Wall'a, Başbakanın Dr. Kissinger ile görüşmesi, 10 Ocak 1990, Birleşik Krallık Ulusal Arşivleri, PREM 19/3586.

122 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

123. Moore, *Margaret Thatcher: Yalnız Başına Kendisi* , 512–22.

123 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

124. Donald Edwin Nuechterlein'in *"America Recommitted: A Superpower Assesses Its Role in a Turbulent World"* (Lexington: University Press of Kentucky, 2000) adlı eserinde, 187. sayfada alıntılanmıştır.

124 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

125. Thatcher, *Downing Street Yılları* , 536.

125 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

126. Theresa May, Brexit anlaşmasının başarısız olmasının ardından istifa etti ve David Cameron da Brexit referandumunda 'AB'de Kalma' kampanyası yürütmesinin ardından istifa etti. İç isyanlar John Major'ı istifaya zorlamasa da, hükümeti 1992'deki sterlin devalüasyonundan sonra ciddi şekilde zarar gördü ve yıllar boyunca 'Maastricht isyancıları' tarafından fiilen felç edildi.

126 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

127. Moore, *Margaret Thatcher: Herself Alone* , Bölüm 4: 'Lawson'ın Gölgesi', 94–111.

127 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

128. Margaret Thatcher, 'Avrupa Koleji'ne Konuşma', 20 Eylül 1988, https://www.margaretthatcher.org/document/107332 .

128 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

129. Aynı kaynak.

129 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

130. Aynı kaynak.

130 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

131. Aynı kaynak.

131 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

132. Jacques Delors, Avrupa Parlamentosu'na yaptığı konuşma, 6 Temmuz 1988, https://www.margaretthatcher.org/document/113689 .

132 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

133. Aynı kaynak.

133 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

134. Margaret Thatcher, 30 Ekim 1990'da Roma Avrupa Konseyi'nde Avam Kamarası'na yaptığı konuşma, https://www.margaretthatcher.org/document/108234 .

134 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

135. Geoffrey Howe, Avam Kamarası önünde verdiği kişisel ifade, 13 Kasım 1990, https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1990/nov/13/personal-statement .

135 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

136. Aynı kaynak. Howe'un buradaki iddiaları, 2016 Brexit referandumu sırasında 'AB'de Kalma' kampının argümanlarını neredeyse önceden haber veriyor.

136 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

137. Aynı kaynak.

137 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

138. Moore, *Margaret Thatcher: Kendi Başına* , 683.

138 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

139. 'Powell Telefon Görüşmesi Kaydı (Powell–Kissinger)', 22 Kasım 1990, https://www.margaretthatcher.org/document/149456 .

139 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

140. Moore'un *Margaret Thatcher: Herself Alone* adlı eserinde (sayfa 716) alıntılanmıştır.

140 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

141. Margaret Thatcher, Majestelerinin Hükümetine duyduğu güvene ilişkin açıklamaları, 22 Kasım 1990, https://www.margaretthatcher.org/document/108256/ .

141 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

142. Aynı kaynak.

142 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

143. Isaiah Berlin, 'Winston Churchill in 1940', Henry Hardy ve Roger Hausheer, eds., *The Proper Study of Mankind: An Anthology of Essays* (New York: Farrar, Straus and Giroux, 1998), 618.

143 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

144. Ivor Crewe ve Donald Searing, 'İngiliz Muhafazakar Partisinde İdeolojik Değişim', *The American Political Science Review* 82, no. 2 (Haziran 1988), özellikle 362–8.

144 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

145. Margaret Thatcher, Kraliyet Cemiyeti'ne yaptığı konuşma, 27 Eylül 1988, https://www.margaretthatcher.org/document/107346 .

145 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

146. 'Sayın Barones Thatcher of Kesteven'in Cenaze Töreni, St Paul Katedrali, 17 Nisan 2013', https://www.stpauls.co.uk/documents/News%20stories/BTOOS.pdf [etkin değil].

146 NUMARALI NOTA GERİ DÖN

ÇÖZÜM

1. *Platon'un Devlet'i* , çev. Allan Bloom (New York: Basic Books, 1991), 93–6.

NOT REFERANSI 1'E GERİ DÖN

2. Winston S. Churchill, *Yaklaşan Fırtına* (Boston: Houghton Mifflin, 1948), 4.

NOT REFERANSI 2'YE GERİ DÖN

3. Aynı kaynak.

   NOT REFERANSI 3'E GERİ DÖN

4. David Landes, *Milletlerin Zenginliği ve Yoksulluğu* (New York: Norton, 1998), 285.

   NOT REFERANSI 4'E GERİ DÖN

5. Genel olarak, Adrian Wooldridge'in *"Yetenek Aristokrasisi: Liyakat Sistemi Modern Dünyayı Nasıl Şekillendirdi"* (New York: Skyhorse Publishing, 2021) adlı eserine bakınız.

   NOT REFERANSI 5'E GERİ DÖN

6. Margaret Thatcher, 'Sosyoekonomik Çalışmalar Enstitüsü'ne Konuşma', 15 Eylül 1975, https://www.margaretthatcher.org/document/102769 .

   NOT REFERANSI 6'YA GERİ DÖN

7. Christopher Lasch, *Elitlerin İsyanı ve Demokrasinin İhaneti* (New York: Norton, 1995), 48–9.

   NOT REFERANSI 7'YE GERİ DÖN

8. Julian Jackson, *De Gaulle* (Cambridge: Harvard Belknap Press, 2018), 772.

   NOT REFERANSI 8'E GERİ DÖN

9. William Deresiewicz'in "Yalnızlık ve Liderlik" başlıklı makalesine bakınız, *The American Scholar* , 1 Mart 2010, https://theamericanscholar.org/solitude-and-leadership/ .

   NOT REFERANSI 9'A GERİ DÖN

10. Yuval Levin, 'Liyakatçileri Ahlaklı Hale Getirmek', *American Purpose* , 7 Aralık *2021*. Ayrıca bkz. Yuval Levin, *İnşa Etme Zamanı: Aileden ve Topluluktan Kongreye ve Kampüse, Kurumlarımıza Yeniden Bağlılık Amerikan Hayalini Nasıl Canlandırabilir* (New York: Basic Books, 2020).

    NOT REFERANSI 10'A GERİ DÖN

11. Aynı kaynak.

    NOT REFERANSI 11'E GERİ DÖN

12. Genel olarak Marshall McLuhan'ın *"Medya Anlayışı: İnsanın Uzantıları"* (New York: Signet Books, 1966) adlı eserine bakınız.

NOT REFERANSI 12'YE GERİ DÖN

13. Garfinkle, bilişsel bilimci Maryanne Wolf'un 'derin okuma' kavramına atıfta bulunuyor ve bunu detaylandırıyor. Bkz. Adam Garfinkle, 'Derin Okuryazarlığın Aşınması', *National Affairs* no. 43 (bahar 2020), https://nationalaffairs.com/publications/detail/the-erosion-of-deep-literacy .

NOT REFERANSI 13'E GERİ DÖN

14. Max Weber, 'Siyaset Bir Meslek Olarak', *Meslek Dersleri* içinde, ed. David Owen ve Tracy B. Strong, çev. Rodney Livingstone (Indianapolis: Hackett Publishing Company, 2004), , 77.

NOT REFERANSI 14'E GERİ DÖN

15. Neil Postman'ın " *Kendimizi Eğlenceyle Öldürmek: Şov Dünyası Çağında Kamuoyu Tartışması"* (New York: Penguin, 1985), s. 10 adlı eserine bakınız. Emekli Deniz Piyadeleri generali ve eski savunma bakanı James Mattis de bu noktalara değinmiştir: "Yüzlerce kitap okumadıysanız, işlevsel olarak cahilsiniz ve yetersiz olacaksınız, çünkü kişisel deneyimleriniz tek başına sizi ayakta tutmaya yetecek kadar geniş değildir. 'Okumaya vaktim yok' diyen herhangi bir komutan, askerlerini ceset torbalarına dolduracaktır." James Mattis, *"Çağrı İşareti Kaosu"* (New York: Random House, 2019), s. 42.

NOT REFERANSI 15'E GERİ DÖN

16. Garfinkle, 'Derin Okuryazarlığın Aşınması'.

NOT REFERANSI 16'YA GERİ DÖN

17. Lee Kuan Yew, 'Collins Ailesi Uluslararası Burs Konferansı', 17 Ekim 2000 tarihinde Harvard Üniversitesi John F. Kennedy Kamu Yönetimi Okulu'nda sunulmuştur, https://www.nas.gov.sg/archivesonline/data/pdfdoc/2000101706.htm .

NOT REFERANSI 17'YE GERİ DÖN

18. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 18'E GERİ DÖN

19. Thomas Jefferson'ın John Adams'a yazdığı mektup, 28 Ekim 1813, Adrienne Koch ve William Peden, eds., *The Life and Selected Writings of Thomas Jefferson* (New York: Random House, 1944), 632–3.

NOT REFERANSI 19'A GERİ DÖN

20. James Q. Wilson, *Karakter Üzerine* (Washington, DC: The AEI Press, 1995), 22.

NOT REFERANSI 20'YE GERİ DÖN

21. Niall Ferguson, *Uygarlık: Batı ve Geri Kalanlar* (New York: Penguin, 2012).

NOT REFERANSI 21'E GERİ DÖN

22. Niccolò Machiavelli, *Livy Üzerine Söylemler* , çev. Julia Conaway Bondanella ve Peter Bondanella (Oxford: Oxford University Press, 2009), 213.

NOT REFERANSI 22'YE GERİ DÖN

23. Aynı kaynak.

NOT REFERANSI 23'E GERİ DÖN

24. Friedrich Engels, *Herr Eugen Dühring'in Bilimdeki Devrimi (Anti-Dühring)* (New York: International Publishers, 1966), 307.

NOT REFERANSI 24'E GERİ DÖN

25. Weber, 'Siyaset Bir Meslek Olarak', 93–4.

NOT REFERANSI 25'E GERİ DÖN

26. Epiktetos, *Enchiridion* , *Yaşam Sanatı: Erdem, Mutluluk ve Etkinlik Üzerine Klasik El Kitabı* , çev. Sharon Lebell (New York: HarperCollins, 1995), 10.

NOT REFERANSI 26'YA GERİ DÖN

İndeks

Bu dizindeki sayfa numaraları, kitabın basılı versiyonuna aittir. Her bağlantı sizi ilgili basılı sayfanın başına götürecektir. E-okuyucunuzda ilgili referansı bulmak için o konumdan ileriye doğru kaydırmanız gerekebilir.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

A

Abbas, Ferhat 100

Abduh, Muhammed 207

İbrahim Anlaşmaları (2020) 275–6

Acheson, Dean 14 , 35 , 42 , 108 , 142 , 328

Acland, Sir Antony 354

Adenauer, Helene 6

Adenauer, Johann 6 , 398

Adenauer, Konrad **5–48** , 395

görünüm 9 , 30

ve Brandt 45

karakter ve kişilik 9 , 30–31 , 408

Colombey-les-Deux-Églises'te 27–8 , 88 , 104–5 , 118 , 317

demokratik ilkelere bağlılık 41

ve Komünizm 7

Nükleer stratejiye ilişkin endişe 31–2 , 33–5 , 36–8 , 40 , 43

de Gaulle üzerine 34–5

Sovyetler Birliği ile yumuşama 43–4

bölücülük 403

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında xxi

eğitim 398

Almanya'nın seçilmiş şansölyesi 10 , 11-13

Erhard 43'te

Ölümünün ellinci yıldönümü (2017) 48

CDU 8–9'un temeli

Alman koalisyon hükümeti hakkında 42

ve Alman yeniden silahlanması 19–22

HK'nin 29-38 ile yaptığı görüşmeler

ve yalnızlığın önemi 402

Naziler tarafından hapsedildi 7-8

ve Kennedy 31 , 36–7 , 38

ve Kruşçev 28–9

ve Kiesinger 146

CDU'nun lideri olarak 9-10

382'nin mirası

Köln belediye başkanı olarak xxi , 5 , 6-7 , 8

Maria Laach Manastırı'nda 7

Acheson ile görüşme 14

Hong Kong ile 29-38 arası toplantılar

ve NATO 22–3 , 105

ve nükleer strateji 165

ve Almanya'nın işgali 401–2 , 403

Paris'te 23

Alman birleşmesi politikası 35 , 39-42 , 44 , 46

siyasi deneyim 399

halka açık konuşmacı olarak 9

Liderliğin geleceğine dair sorular 414–15

Hitler'in reddi 7 , 9

Berlin konusunda ABD'nin önerilerinin reddedilmesi 35 , 36

Müttefiklerle ilişkiler üzerine 16 , 401

ve ABD ile ilişkiler 14 , 21–2 , 107 , 402

dini görüşler ve değerler xxi , 6 , 7 , 10 , 36 , 401

ve Nazilerin Yahudi halkına karşı işlediği suçlar için tazminatlar 23–6

Şansölye görevinden istifa 42

ve Schuman Planı 17–18

liderlik tarzı 9

44–8'in halefleri

ve Süveyş Krizi 26–7

de Gaulle ile Dostluk Antlaşması 53

Vietnam Savaşı üzerine 43

Yeni Avrupa vizyonu 12–14

İsrail ziyareti 25–6

Washington'a ziyaret 22

Sovyetler Birliği ile Batı ilişkileri üzerine 31

Adenauer, Max 8

el-Afgani, Cemal el-Din 207

Afganistan, Sovyetlerin 112 , 149 , 165 , 329 , 366 yıllarındaki işgali

Afrika 113 , 119 , 221

sömürgecilikten kurtulma 191

Afrikalılar, Özgür Fransızların 66. savaşında

Afrika Kolordusu 66

Agnew, Spiro 183 , 184 , 236 , 237

Air France 85

Akhenaten, Firavun XXIV , 275

Arnavutluk 168

Büyük İskender 206

İskenderiye 207

Cezayir (bölüm) 71*n*

Cezayir 56 , 77

71-74 yılları arasında İngiliz-Amerikan kuvvetleri

Churchill, Oran 65'in bombalanması emrini verdi.

90 , 93–5 , 97–104 , 114 , 118 krizi

de Gaulle, 34 , 52 , 60 , 92 , 100 , 101–2

gerilla faaliyeti 93

isyanlar (1960) 403

Cezayir 71 , 72 , 83 , 109

101–2'deki barikatlar

Ali Bey el-Kabir 207

İkinci Dünya Savaşı Müttefik Devletleri 3 , 4 , 8 , 10 , 11–12

Adenauer 15 , 34'te

ve Cezayir 71

Kuzey Afrika'daki kampanya 71–4 , 75

de Gaulle ve 64–5

ve de Gaulle'ün Orta Avrupa'ya ilişkin önerileri 81

Dört Güç Kontrol Konseyi 39

ve Almanya'nın yeniden silahlanması 19 , 20–21

Yüksek Komisyon 18

İtalyan seferi 77

Avrupa'ya inişler 74 , 75

ve Paris'in kurtuluşu 77-78

ve Nazi suçları 23

Normandiya çıkarmaları 75

İşgal Otoritesi 16

ve Berlin'in durumu 34

Alon, Yigal 257

Alsace 4 , 53 , 80 , 83

Amerikan İç Savaşı 127

Andrews, Helen 404*n*

Andropov, Yuri 370 , 371

Angell, Norman, *Büyük Yanılsama* xx

Anglo-Mısır Petrol Şirketi 219

İngiliz-Mısır Antlaşması (1936) 210 , 213 , 217

İngiliz-İrlanda Anlaşması 357 , 360–61 , 362 , 390

Anglo-İrlanda Hükümetlerarası Konseyi 359–60

Angola 329

Balistik Füze Karşıtı Sistemler (ABM) 166–7

antlaşma 144 , 168

Arap Birliği 212 , 254

Mısır'a yapılan yardımları, kredileri ve ihracatı sonlandırıyor 270

Genel merkez Tunus'a taşındı 268

Hartum zirvesi (1967) 228 , 246

Mısır'ı üyelikten askıya alıyor 268

Arap İsyanı (Osmanlı İmparatorluğu'na karşı, 1916–18) 211

Arap Sosyalist Birliği (ASU) 226 , 233

Arap birliği, kavram olarak 212 , 219–20 , 221 , 226 , 227

Arap-İsrail barış süreci xxii , 158 , 177 , 183–4 , 188 , 189–91 , 231–2 , 241–4 , 246–7 , 254–7

Arap-İsrail savaşı (Yom Kippur Savaşı, Ekim Savaşı) (1973) 136 , 141 , 142 , 182–91 , 233–9

sonrası 239–70 , 268

ateşkes 238–9

271'in sekizinci yıldönümü

263 can kaybı yaşandı

Meir ve 255

ikmal koşulları 241 , 245

Araplar 126 , 127

Cezayir'de 94

Pan-Arap milliyetçiliği 94

Singapur'da 284

Ayrıca bakınız: Mısır ; Ürdün ; Suriye

Arafat, Yasir 222 , 260

Ardennes Offensive 80 , 83–4

Arjantin

Falkland Adaları'nın işgali üzerine kriz 343–51 , 402

Falkland Savaşı'nda teslimiyet 351

ABD ile bağlar 341 , 346

aristokrasi

ve meritokrasi 395–405

'doğal' 408

Arlington Ulusal Mezarlığı, Virginia 22 , 27

Ermeniler 284

Ateşkes Günü 66

Saint Jean d'Acre Ateşkesi 67

silah kontrolü

savunma sistemlerine karşı hücum sistemleri 166–7

nükleer çağda 413

Ayrıca nükleer silahlar ve strateji konusuna da bakınız.

Armstrong, Robert 359 , 362

Aron, Raymond 101 , 133

yapay zeka (YZ) 410 , 414

ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği) 305 , 307

Lee Kuan Yew 311'de

Ashdown, Paddy 390

Asya, sömürgecilikten kurtulma 191

Aspen, Colorado, konferansı (1990) 377–8

Esad, Hafız 186 , 206 , 234 , 237 , 251–4

Sadat'ın müttefiki olarak 246 , 251

Suriye'nin ihanetleri üzerine 252

HK ve 251

Hong Kong'un 252-4 ile yaptığı görüşmeler

Cenevre konferansına katılmayı reddetme 189 , 246

Sadat 263'te

Aswan 247

Aswan Barajı projesi 217–18

Atlantik İttifakı (*bkz.* NATO - Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

Atlantik Şartı 148

Atlantik Topluluk projesi 36 , 38

Atlantikçilik 328 , 329

Attlee, Clement 4 , 55 , 287 , 341

Auden, WH xx–xxi

Austen, Jane 287

Avustralya 237 , 286 , 311 , 337–8

Avusturya 60 , 61

Almanya tarafından ilhak 3 , 331–2

19. yüzyılda demokrasi

ve Birinci Dünya Savaşı'nın kökenleri 63

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu xx , 60

Awami Ligi 193 , 194 , 195

Mihver devletleri 3 , 59

Azorlar 198

B

Baden-Baden 115

Bağdat Paktı 216

Bahr, Egon 44

Bahreyn 205

Standart 80

güç dengesi düşüncesi 140 , 202 , 327 , 380 , 396

İngilizlerin 61 , 140 , 365 , 380 kavramı

de Gaulle 105'te

Fransa'da 60-61

Lee Kuan Yew 175 , 301

Nixon 139 , 140

Theodore Roosevelt ve 140

Woodrow Wilson 140'ta

Ball, George 150

balistik füzeler 366–8 , 369 , 370 , 375 , 376

Bandung Konferansı (1955) 217

Bangkok 194

Bangladeş 192–3 , 195 , 197 , 198 , 199–200

200 yılında bağımsızlığını kazandı

ve gerillalar 193 , 196

193'ten gelen mülteciler

el-Banna, Şeyh Hasan 210

Bar-Lev Hattı 229 , 235

Bastiat, Frédéric 333

Bavyera 4 , 11 , 33 , 81

Bayeux 76 , 88–90

BBC (British Broadcasting Corporation) 54–5 , 56 , 65 , 78 , 369 , 372

Begin, Menachem 191 , 260–61 , 263–7 , 275

ve Camp David Anlaşmaları 267–8

266. Nobel Barış Ödülü'nü alıyor

Sadat 271'de

Sadat'ın cenaze töreninde 272

Sadat'ın 262. konuşmasına cevaben Knesset'te yapılan konuşma

İsmailiye'ye seyahatler 264

Pekin 171

Halkın Büyük Salonu 353

HK'nin gizli ziyaretleri (1971) 171 , 172 , 173–4

Nixon-Mao/Zhou zirvesi (1972) 142 , 144 , 198 , 199 , 200 , 230

Belfast, Kuzey İrlanda 359

Belçika 21 , 51

Ben-Gurion, David 212

Ben-Gurion havaalanı 260

Beng Huat Chua 288–9*n*

Bengaliler 192

Berlin 10

Müttefiklerin 28-9 , 35 , 40'ı işgali

3'lü Savaş

Sovyetler Birliği'nin ablukası ve hava köprüsü 18 , 126

35. Duvarın inşası

1958-62 Krizleri 44

Doğu 28*n* , 385

Surların düşüşü 47 , 168 , 379 , 381

Kruşçev ve 28 , 35 , 36 , 39 , 126

Nixon ve 148

Berlin, İşaya xviii , 391–2

Bidault, Georges 77 , 78

Bismarck, Otto von 4 , 53 , 364 , 380

Siyah, Eugene 218

'Kara Eylül' 179

Blair, Tony 339*n*

Thatcher'ı Downing Street'te çaya davet ediyor 343

'Yeni İşçi Partisi' hükümeti 342

Bône, Cezayir 71*n*

Bonn 317 , 335

Almanya'nın başkenti olarak 10

Palais Schaumburg 23 , 30 , 33 , 37*n*

6 kişilik üniversite

Bordeaux 54 , 55

Bork, Robert 183

Brabourne, Doreen, Dul Leydi 358

Bradley, Omar 77 , 83

Brandt, Willy 28*n* , 44–5 , 146 , 164

Braudel, Fernand xxv–xxvi

Brezilya 332

Brazzaville, Fransız Kongo 66 , 99

Brentano, Heinrich von 34 , 39

Brentano Doktrini 39

Brittany (savaş gemisi) 61

Bretton Woods anlaşması (1944) 147

Brezhnev, Leonid 82 , 142 , 143 , 163 , 364 , 370 , 371

ve Mısır 220 , 230

Mısır ile Dostluk Antlaşması 230

ve HK'nin Moskova ziyareti 186–7 , 236 , 238

Nixon ile görüşme (1972) 159–60

ve Orta Doğu Savaşı 186–7 , 188 , 189

ve SALT anlaşması 168

ve Test Yasağı Anlaşması 166

Brighton, Grand Hotel'e IRA tarafından düzenlenen bombalı saldırı 360

Britanya

Amirallik 284

ve Arap-İsrail Savaşı 237

ve silah kontrolü görüşmeleri 168

ve Aswan Barajı projesi 217–18

İngiltere Bankası 339*n*

XXII. Muharebe

ve Berlin görüşmeleri 172

ve 'Büyük Patlama' 341

Yerel meclis toplantılarına halkın katılımına getirilen engeller 332–3

dolap sistemi 324

ve ABD Lend-Lease programının iptali 326

Singapur'daki deniz üssünün kapatılması 298

sömürge eğitim sistemi 285

'toplumsal katkı payı' (kişi başı vergi) 342 , 387

ve güç dengesi kavramı 365

Muhafazakar Parti 323 , 325–6 , 328–9 , 398–9 ; konferans (1980) 339 ; konferans (1984) 360 ; bölünmeler 383–4 ; seçim zaferleri 242 , 359 ; Howe'un çağrısı 387–8 ; liderlik kampanyası (1990) 387–91 ; manifesto 324 ; ve Avrupa ile ilişkiler 382–3 ; Thatcher'ın reformlarına yönelik şüphecilik 229 ; Thatcher'a destek 391–2

ve de Gaulle'ün Orta Avrupa'ya ilişkin önerileri 81

düşüş (1970'ler) 326–8 , 391

ve Kuveyt'in savunması 376–7

19. yüzyılda demokrasi

298.327 sterlinlik devalüasyon

ekonomik kriz 330–31 , 340 , 402

İkinci Dünya Savaşı'nın etkileri xxi

ve Mısır xxii , 206 , 207–8 , 209 , 210

Fransa ile İtilaf Cordiale 63

AET'ye giriş 328

Zahran'ın idamı 271

ve Falkland çatışması 343–51

Fas ve Cezayir'deki güçler 71

Dışişleri Bakanlığı 335 , 344 , 347 , 348 , 354 , 370 , 371

ve Özgür Fransızca 57

GSYİH 339

Genel seçimler: (1970) 325 , 333 ; (Şubat 1974) 325 , 330 ; (Ekim 1974) 325 , 334 ; (1979) 138 , 139 ; (1983) 359 ; (1997) 342–3

ve Alman yeniden silahlanması 19 , 21

ve Alman birleşmesi 47

sağlık hizmeti ve refah devleti 392

Avam Kamarası 298 , 345 , 349 , 361 , 386–8

ve Çinhindi 91

endüstriyel üretim 62

enflasyon 330 , 342 , 391

AET'ye katılıyor (1973) 383

ERM 386–7'ye katılıyor

İşçi Partisi 138 , 287 , 327 , 328 , 329 , 330 , 333 , 342–3 , 358 , 389–90

Liberal Demokratlar 390

ve Bayeux ve Paris'in kurtuluşu 76 , 78

IMF'den 330 kredi

İkinci Dünya Savaşı sonrası statü kaybı 326–8

MI6 (dış istihbarat servisi) 358

ve Orta Doğu 127 , 186 , 237

Asya'da askeri strateji 284

Madencilerin grevi 330 , 340 , 360 , 391

para politikası 339

ve Nassau Anlaşması 111

ve Nasser 217

Ulusal Kömür Kurulu 340

Ulusal Sağlık Hizmeti (NHS) 341–2

Ulusal Madenciler Sendikası (NUM) 330 , 340

Hong Kong ile ilgili müzakereler 351–7

nükleer enerji olarak 126

ve nükleer strateji 109 , 110–11 , 328 , 367–8

ve Almanya'nın işgali 4 , 9 , 11

ve 'eski dostlar ağı' 285

siyasi sistem 324–5 , 386

Birinci Dünya Savaşı sonrası xx

341 ve 385'te özelleştirme

Kamu Kurumları (Toplantılara Giriş) Yasası (1960) 332–3

durgunluk 339

Fransa ile ilişkiler 80

Hindistan (Raj) ile ilişkiler 192

Japonya ile ilişkiler 284

ABD ile ilişkiler 344

Kraliyet Hava Kuvvetleri 368

Kraliyet Donanması 351

Kraliyet Cemiyeti 393

İkinci Dünya Savaşı'nda 60

Falkland Adaları'na deniz kuvvetleri gönderiyor 347

tersaneler 298*n*

ve Singapur 284–6 , 298

ve Tek Avrupa Yasası (1986) 382

ve Skybolt programı 110–11

Japonlar tarafından esir alınan 286 asker

ABD ile 'özel ilişki' 93 , 111 , 303–4 , 327 , 328 , 336 , 337 , 373 , 393

ve Sudan 208 , 210

ve Süveyş Kanalı 210 , 213

ve Süveyş Krizi 26–7 , 92–3 , 218–19 , 327 , 328 , 368

ve Suriye 252

Hazine 339

Kamyon şoförlerinin grevi 330

342 , 360'ta işsizlik

ücret ve fiyat kontrolleri 330

British Airways 341

British Gas 341

İngiliz Çeliği 341

British Telecom 341

Brown, Archie 370

Brown, George 303

Brown, Gordon 343

Bruges, Avrupa Koleji 384

Brüksel 335

NATO karargahı 146

Avrupa Birliği'nin merkezi olarak 382

Brzezinski, Zbigniew 335

Budapeşte 385 , 412

Buenos Aires 344

Bulganin, Nikolai 26–7

Bundy, McGeorge 36 , 135

Burke, Edmund 83

Burma, bağımsızlık mücadelesi 287

Burns, Arthur 147

Bush, George HW 168–9 , 377–9 , 388 , 389

Alman birleşmesi üzerine 381

Bizans dönemi 206

C

Kahire 67 , 80 , 179 , 208 , 209 , 211 , 231 , 238

Abdeen Sarayı olayı (1942) 210

223 numaralı hava saldırısı

Arap Birliği genel merkezi Tunus'a taşındı 268

'Kara Cumartesi' 213

269'da ekmek isyanları

Kraliyet Askeri Akademisi 209

Tahra Sarayı 242 , 245 , 246

ABD Büyükelçiliği 213 , 225

Kalküta 284

Callaghan, James 272 , 328 , 330

Kamboçya 91 , 136 , 149 , 151 , 160*n* , 162

ABD'nin (1970) 171'e müdahalesi

Cambridge, Birleşik Krallık, 283 , 303 Üniversitesi

Kamerun 99

Camp David, Maryland 147 , 148 , 172 , 367 , 372 , 402

Thatcher'ın Reagan ile nükleer strateji görüşmesi için yaptığı ziyaret 375–6

Camp David Anlaşmaları (1978) 265–8 , 275

Barış antlaşmasının imzalanması 273 , 274

Kanada 87 , 337

Cape Horn, Şili 344

kapitalizm 229 , 313

Carrington, Peter Carington, Baron 272

HK'yi Londra'da konuşmaya davet ediyor 347–8

istifa 347–8

Carter, Jimmy 191 , 335

yönetim 168 , 175 , 259

ve Camp David Anlaşmaları 265–7

açılış 259

Cenevre konferansı 260'ı öneriyor

Sadat'ın cenazesinde 271 , 272

ve Sadat'ın barış planı 259

Sadat'ın Kudüs ziyaretine ilişkin 263

ve Sovyetlerin Afganistan'ı işgali 366

Kazablanka Konferansı (1943) 3 , 72–3

Hazar Denizi 80

Katolik Kilisesi 6 , 7 , 8 , 61 , 359 , 401

CDU *(* Hristiyan Demokrat Birliği)

Çavuşesku, Nikolay 163 , 170

Merkez Parti (Almanya) 8

Merkezi İstihbarat *Teşkilatı* (CIA)

Cézanne, Paul 62

CFLN (Fransız Ulusal Kurtuluş Komitesi) 73–4

Çad 65 , 66

Challe, Maurice 98

Chamfort, Nicolas 79

Şampanya, Fransa 88

Charles, Galler Prensi 272

Kutsal Roma İmparatoru V. Charles 61

Chartwell, Kent 121*n*

Chauvel, Jean 104

Chequers, Buckinghamshire 370 , 372

Çernenko, Konstantin 371 , 372

Çan Kay-şek 352

Çin xxi , 31 , 91 , 163

antik imparatorluk 409

Kültür Devrimi 126 , 170 , 310

411'de istisnai durum

HK'nin 132'ye gizli ziyareti, 194–5

ve Hong Kong 351–7

Lee Kuan Yew ve 301 , 303 , 305–12

ve Maoist gerilla hareketi 126

'Orta Krallık' olarak 306

Nixon ve 140 , 149

Nixon 137 , 153

nükleer enerji olarak 126 , 154

Tek Çin, İki Sistem 354

xxii , 125 , 137 , 141 , 149 , 157 , 170–76 , 192 , 201 , 307 , 402'ye açılan

Halk Kurtuluş Ordusu 353

Halk Cumhuriyeti 217 olarak

Mao sonrası reformlar 284

propaganda yayınları 307

170-71. büyükelçileri hatırlatıyor

yükselen ekonomik ve stratejik kapasiteler 411

ve Singapur 280 , 282 , 297

ve Sovyetler Birliği 174

Tiananmen Meydanı protestoları 308–9

Rusya ve ABD ile üçgen ilişkiler içinde 412–13

ABD'nin 244 , 411 , 412 ile ilişkileri

ve Vietnam 306

ve Vestfalya sistemi 191–2

Hristiyan Demokrat Parti (Fransa) 94

Hristiyan Demokrat Birliği (CDU) (Almanya) 8–9 , 25 , 47

koalisyon hükümetinde 42

ve demokrasi 9 , 10–11

ve Demokratik Uyanış Partisi 48

ve birleşmenin amacı 40

10 kişilik program

42-3'ün zayıflığı

Hristiyanlık 8 , 36 , 209

Ayrıca bakınız: Katolik Kilisesi ; Protestanlık

Chua Jim Neo (Lee Kuan Yew'in annesi) 285–6

Churchill, Winston xxiv , 65 , 334

Lee Kuan Yew tarafından beğenilen 307

ve Ardennes Saldırısı 84

ve Atlantik Şartı 148

Cezayir deniz üssüne saldırı 65

de Gaulle ile karşılaştırıldığında 119–21

Lee Kuan Yew ile karşılaştırıldığında 303–4

ve de Gaulle 57 , 75 , 76 , 117

de Gaulle'ün 'Joan of Arc kompleksi' üzerine 69

demokrasi üzerine 397

Birinci Dünya Savaşı üzerine 397

ve Özgür Fransızca 119

cenaze 394

ve Giraud 71 , 72–3

ve Hitler 55

'Demir Perde' üzerine 327 , 364

İşaya Berlin, 391–2

Japonya'nın Singapur'u fethi üzerine 286

120-21'lik liderlik

de Gaulle ile görüşme (1941) 68

ve Karşılıklı Savunma Anlaşması 368

ve Kuzey Afrika seferi 71–4

Potsdam konferansı 4'te

retorik 391–2

Sadat ve 210

ve Britanya ile ABD arasındaki 'özel ilişki' 303–4 , 327 , 337

ve Stalin 80

Tahran Konferansı 75 , 80'de

Thatcher 341'de

savaş zamanı yayınları xxii

Roosevelt ile savaş zamanı görüşmesi 68

'vahşi yaşam yılları' xxiv

Yaklaşan Fırtına xvii , 397

CIA (Merkezi İstihbarat Teşkilatı) 94 , 134 , 194 , 225 , 258 , 346

Kil, Lucius 35

iklim değişikliği 393

Clinton, Bill 318

Frankların Kralı Clovis 60

Colby, William 258

Soğuk Savaş xxii , 29 , 81 , 82*n* , 92 , 115 , 125 , 159 , 166 , 201 , 395

48 , 140 , 280 , 395'in ardından

Müttefik stratejisi 329

Arap dünyası ve 127

Britanya 323'te

ve Çin 176

ve Fransa 115

ve Alman birleşmesi 381

ve Almanya 29

ve Hindistan 199

Indira Gandhi ve 194

Lee Kuan Yew 303'te

Nixon ve xxi–xxii , 125 , 159

313'te hizalanmama

Sovyetler Birliği ve 81–2 , 166–7

Thatcher ve 351 , 362–6 , 376

159 , 173 , 200 , 410'un dönüşümü

ABD'nin 92 , 194 , 201 , 337 numaralı maddelerle ilgili politikası

Coleridge, Samuel Taylor, *Devlet Adamının El Kitabı* 340

Köln 21 , 5

kamu hizmeti 6

9. Üniversite

ABD kuvvetleri 8'de

Colombey-les-Deux-Églises 27–8 , 94 , 104 , 116 , 118 , 121n , *122* , 123 , 402

La Boisserie 123

sömürgecilik

Arap dünyasında 221

Çin ve 355

Mısır'da xxii

191 , 327 , 409'un sonu

Fransızca 94

Lee Kuan Yew 300'de

Sadat 228'de

Singapur'da xxii

BM ve 343

Ortak Pazar *(bkz.* Avrupa Ekonomik Topluluğu)

Komünizm

Adenauer ve 7

Asya'da 150*n*

Fransa'da 85

150 *n'nin idealist görüşü*

Lee Kuan Yew ve 288 , 297 , 303

Ayrıca, anti-komünist olarak Margaret Thatcher'a (evlilik öncesi soyadı Roberts) da bakınız .

Komünist Parti (Çin) 308 , 352–3

Komünist Parti (Fransa) 78 , 85 , 86

Komünist Parti (Almanya) 25

Komünist Parti (Çinhindi) 91

Komünist Parti (Malaya) 288

Komünist Parti (Romanya), Kongre (1969) 163

Concarneau 55

Avrupa Konseri 415

Konfüçyüsçülük 285 , 303 , 308 , 314 , 316–17 , 400

Kongo 217 , 222

Connally, John 147

uzlaşma politikası 13 , 42 , 120 , 127 , 166 , 167 , 240 , 333 , 339 , 342 , 348 , 391 , 392 , 403

Konstantin, Cezayir 71*n* , 98

sınırlama politikası 35 , 41 , 142

Kıptiler 270

Corbin, Charles 55

Corneille, Pierre 58

Korsika 93 , 95

Coty, Rene 94 , 95

Avrupa Konseyi 16 , 17

Couve de Murville, Maurice 116

Coventry xxi

Cox, Archibald 183

seyir füzeleri 367

Küba

füze krizi 41 , 108

ve Sovyetlerin Angola'ya müdahalesi 329

siber silahlar 410 , 411

Kıbrıs 131

Çekoslovakya 3 , 60 , 126 , 166 , 217 , 377

D

Dakar 66

Daladier, Edouard 54 , 56–7

Şam 186 , 251 , 252 , 253

havaalanı rehine krizi 131–2

Darlan, François 72

Darwinizm 298

Dayan, Moshe 186 , 235 , 237 , 247–8

de Gaulle, Anne 54 , 58 , 122–3

de Gaulle, Charles **51–125** , 395

başarılar 114 , 118 , 415

Paris'teki göstericilere hitap ediyor 115–16

ve Adenauer 27–8 , 46 , 104–5 , 317

Kurucu Meclis tarafından 86. yılda hükümet başkanı olarak onaylandı.

Cezayir stratejisi 94–5 , 97–104 , 114 , 118 , 403

ve Ardennes Offensive 83–4

ve Atlantik İttifakı 105–6 , 111

Washington'da Eisenhower'ın cenazesine katılıyor 116–17

57. kez Croix de Guerre ödülüne layık görüldü.

BBC yayınları 54–5 , 56 , 65–6 , 78

cesaret 402

Britanya'da 84

karakter ve kişilik 64–5 , 79 , 103 , 117 , 121–2 , 408

ve Churchill 68 , 69 , 75 , 119

Colombey-les-Deux-Églises'te 27–8 , 88–90 , 94 , 104 , 116 , 317 , 402

Churchill 119–21 ile karşılaştırıldığında

Konstantin Planı 98

ABD ile yaşanan tartışmalar 68–9

ve Cordell Hull 69

ve Lorraine Haçı 64

ve Küba füze krizi 108 , 111

ve kızı Anne 54 , 58 , 122–3

ölüm 117 , 123

demokrasi ve diktatörlük üzerine 89–90 , 96

Bismarck'ın HK 53 ile ilgili tartışması

bölücülük 403

seçim başarısı (1968) 116

Beşinci Cumhuriyet'i kurar 59

Avrupa üzerine 52–3

aile geçmişi 398

Birinci Dünya Savaşı'nda XXI , 57

Rassemblement du Peuple Français'i (Fransız Halkı Mitingi, RPF) kurdu 90

Fransa'nın nükleer güç olarak rolü üzerine 109–10

Fransız-Alman ortaklığı 104–5

Özgür Fransız 79'da

ve Fransız direniş hareketi 54–5

ve Giraud 73–4 , 75

Fransa için 60 gol

ihtişam , 60 , 64 , 69 , 79 , 99 , 120 kavramı

büyüklük üzerine 121

HK'nin 52 , 53 ile yaptığı görüşmeler

devlet fikri 82–3 , 86

Çinhindi üzerine 91–2

'Jeanne d'Arc kompleksi' 64 , 68 , 70

İkinci Dünya Savaşı hakkındaki yargılar 118

ve Kruşçev 107–8

Almanca bilgisi 58

Özgür Fransızların lideri olarak xxiv , 57 , 59 , 64–70 , 82–3 , 89 , 115 , 119

ve Lee Kuan Yew 309

Londra'da 54 , 60 , 64-5 , 70 , 77 , 79 , 88 , 103

referandumu kaybediyor (1969) 116

94–6 güçlenmeye dönüş hazırlığı manevraları

Baden-Baden'de Massu ile görüşme 115

Nixon ile yapılan görüşmeler 51–3

Mers-el-Kébir saldırısı 65'te

askeri eğitim ve deneyim 399

Moskova'da 80-82 , 104

Stalin ile karşılıklı yardım anlaşması 81–2

Napolyon üzerine 61–2

NATO politikası 100 , 106–7 , 108–9

ve Kuzey Afrika seferi 71–4

Nükleer müdürlük önerisi 108–10

ve nükleer strateji 165

OAS'ın 102'ye yönelik suikast girişimi

Stuttgart'ı işgal etmeleri için kuvvetlere emir veriyor 84

Dördüncü Cumhuriyet'in devrilmesi üzerine 96-7

Paris'te 75 , 77–9

ve Pétain 56 , 58

Mevsimlerin geçişi üzerine şiir 122

Fransız geçici hükümetinin başkanı olarak 79–80 , 82–7

basın konferansı (1958) 94–5

Almanya'da savaş esiri olarak 57-8 , 122

Orta Avrupa'ya yönelik öneriler 81–2

ve Fransız ve İngiliz egemenliğinin birleştirilmesi önerisi 55

halka açık konuşmacı olarak 402

Evian Anlaşmaları üzerine referandum 102–3

ve referandum prosedürü 97 , 98 , 99

Britanya ile ilişkiler 119

Almanya ile ilişkiler 104–5

ABD ile ilişkiler 51–3 , 77 , 91–2 , 96 , 106–8 , 402

dini yetiştirme 401

istifa (1946) 87 , 88

istifa (1969) 53 , 116

iktidara dönüş: başbakan olarak 27 , 96 ; cumhurbaşkanı olarak 97 , 100

Richelieu ve halefleri hakkında 61

Roma'da 77

ve Roosevelt 69 , 75 , 117 , 119

ve Rueff reform planı 100

ve Rusya 69–70

ve İkinci Dünya Savaşı xxi , 54–7 , 64–70 , 403

bağımsız nükleer caydırıcılık arayışı 112–13

Fransa'nın lideri olarak otorite kurmaya çalışıyor 75–9

güçler ayrılığı üzerine 89

Paris'te 102 numaralı keskin nişancı saldırısı

Sovyet meydan okumaları üzerine 108

Albert Hall mitinginde yapılan konuşma 70 , 79

Bayeux'deki konuşmalar 76 , 88-90 , 97 , 103

Paris'teki konuşmalar 78 , 101–2 , 103

117-18. yüzyıl devlet adamlığı

ve Berlin'in durumu 28 , 113

ve Mayıs 1968 öğrenci protestoları 114 , 403

müzakere tarzı 119 , 230

Britanya'nın Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılımını veto etmesi 40 , 111–12 , 146 , 328

Vietnam 52'de

Avrupa vizyonu 384

Washington 77'de , 116-17

Kılıcın Ucu xviii

Düşmanın Evi Bölündü 58

Umut Anıları 99

Profesyonel Bir Orduya Doğru 58–9 , 63–4

Savaş Anıları 88 , 112 , 122

de Gaulle, Elisabeth 54

de Gaulle, Henri 398

de Gaulle, Philippe 54

de Gaulle, Yvonne 54 , 58 , 102 , 122

Dean, John 162 , 182

dekolonizasyon 191 , 327

derin okuryazarlık 405–8

savunma hazırlık durumu (DEFCON) sistemi 188

Delors, Jacques 385 , 387

demokrasi

Adenauer ve 9 , 10–11 , 15 , 41

ve aristokrasi 397

CDU ve 9 , 10–11

Churchill 397'de

de Gaulle 89 , 96'da

Doğu Almanya'da 380

Mısır'da 214

serbest piyasa 313–14

Almanya'da 41

Hindistan'da 196

Lee Kuan Yew'in 302 hakkındaki görüşleri, 314–15

Singapur'da 315

SPD ve 15

Thatcher 333 , 335 , 341 , 360 , 380 , 390 numaralı hatlarda.

Demokratik Uyanış Partisi (Doğu Almanya) 48

demokratikleşme 398

Deng Xiaoping 356

ve Hong Kong 352 , 353 , 355

Açık Kapı politikası 308

tasfiyeler 173–4

Singapur'da 283–4 , 307

'Güney Turu' 309

Thatcher 353 , 355'te

Danimarka 60

Dentz, Henry 67

yumuşama politikası 144–5 , 189

ve silah kontrolü 164–9

ve Sovyetler Birliği'nden göç 169

Lee Kuan Yew 309*n'de*

11.384 Alman Markı

Dien Bien Phu 91 , 94

Dinant, Belçika 57

Dinitz, Simcha 186 , 236–7

yerinden edilmiş kişiler 3–4

Disraeli, Benjamin 380 , 392

Dobrynin, Anatoly 153 , 156 , 164 , 167 , 169 , 181–2 , 186 , 188

Hong Kong ile ateşkes görüşmeleri üzerine görüşme 238

Nixon'ı Moskova'ya davet ediyor 172

Reagan ile görüşme 371

Reykjavik'teki Reagan-Gorbaçov görüşmesi hakkında 374

Dolar-altın dönüştürülebilirliği 147–8

Donilon, Tom 318

Douala, Kamerun 66

Douglas-Home, Sir Alec 237

Douthat, Ross 404*n*

Dowling, Walter 37–8

du Cann, Edward 326

Vietnam'da askeri tırmanmayı öngören 'Ördek Kancası' planı 152

Duke Üniversitesi, Kuzey Carolina 129

Dulles, John Foster 35 , 110 , 142 , 194

Dunkirk tahliyesi 65

E

Doğu Asya 126

Doğu Almanya *(bkz.* Alman Demokratik Cumhuriyeti)

Doğu Pakistan 192–9

Éboué, Félix 65

Eden, Anthony 21 , 22 , 218 , 328 , 334

eğitim

ve karakter 408–9

ve vatandaşlık 404

hümanistik 408 ,

ve liderlik 399–400

orta sınıf ve 398

AET *(* Avrupa Ekonomik Topluluğu)

Mısır

Arap Sosyalist Birliği (ASU) 226

210 yılında bağımsız bir devlet olarak krallık haline gelir.

Monarşinin kaldırılmasıyla cumhuriyet olur 214

Britanya yönetimi xxii , 207–8 , 209–10

Anayasa 224

270'te Kıptiler

Bakanlar Kurulu 226

Faruk'a karşı darbe (1952) 213 , 228 , 229

214'te demokrasi

İsrail ile ayrılma anlaşması 190

Mısır Rönesansı 207

268–9'a yabancı yardım

Dışişleri Bakanlığı 265

Sovyetler Birliği ile Dostluk Antlaşması 230

GSYİH büyüme oranı 268–9

206–8'in tarihi

İslam Devleti 207 olarak

Mao ve 170

Arap Birliği üyeliği askıya alındı 268

ve Orta Doğu savaşı (1973) 182–4 , 186–7 , 189–91

askeri akademi 398

Ulusal Meclis 221 , 226 , 227 , 228 , 270

Ulusal Birlik 215

milliyetçilik 92 , 207–8 , 225

Rabin ile müzakereler 257–9

Filistin Savaşı 212'de

Halk Meclisi 215 , 267

Devrimci Komuta Konseyi (RCC) 214–15 , 225 , 226

İkinci Ordu 243

ve Altı Gün Savaşı 220

ve Sovyetler Birliği 92 , 219 , 220 , 220–24

ve Süveyş Kanalı 26 , 92 , 178 , 207 , 210

Üçüncü Ordu 237–8 , 239 , 240 , 241 , 242 , 244 , 245

Wafd Partisi 210

Libya ile savaş 264

Ayrıca bakınız: Arap-İsrail Savaşı ; İsrail ; Orta Doğu ; Sadat, Enver

Mısır-İsrail Barış Antlaşması 273 , 274

Ehrlichman, Yuhanna 133 , 134

Eilts, Hermann 248 , 259

Eisenhower, Dwight D. 19 , 21–2 , 32 , 132

HK 137'ye tavsiye

ve Ardennes Saldırısı 84

ve Çin 174

ve Darlan 72

ve de Gaulle 107

ve Eden 218

cenaze 116–17

Kruşçev'i ABD turuna davet ediyor 28

ve ulusal güvenlik prosedürleri 134–6 , 137

Kruşçev ile Berlin konusunda müzakereler 28-9

ve Nixon 51 , 134–5 , 136 , 164

ve nükleer strateji 109

ve Süveyş Krizi 92 , 107 , 219 , 327

ve Vietnam 91 , 149–50

Elazar, David 186 , 237

Elbe Nehri, 3 , 4

elit davranış 404–5

Kraliçe II. Elizabeth 358 , 369 , 394

Yetkilendirme Yasası (Almanya, 1933) 6–7

Dayanıklılık , HMS 348

Engels, Friedrich 415

Aydınlanma 414

Enterprise , USS 198

Epiktetos 416

Erhard, Ludwig 11 , 43

Eshkol, Levi 26

Euratom (Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu) 26

Avrupa

19. ve 20. yüzyılların küresel etkisi

çok taraflılık 52

Nixon'ın 145-6'ya yaptığı ziyaret

Yeni kimlik arayışı 145

Sovyetler Birliği ile ilişkiler 145

ABD ile ilişkiler 145

22 ve 46'nın birleştirilmesi

dünya gücü olarak 140*n*

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) 17–18

Avrupa Para Birimi (ECU) 383

Avrupa Savunma Topluluğu (EDC) 19–22

Paris Antlaşması 19–21 , 22

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) (daha sonra Avrupa Topluluğu, AT, ayrıca Ortak Pazar olarak da bilinir) 23 , 40 , 111–12 , 146 , 328 , 381–6

Britanya 383 ülkeye katıldı.

Britanya'nın AB üyeliğine ilişkin referandum (1975) 334*n*

Avrupa Döviz Kuru Mekanizması (ERM) 383–4 , 386–7

Avrupa Güvenlik Konferansı (1975) 46

Avrupa Birliği (AB) 55 , 328 , 382

Evian Anlaşmaları 102–3

istisnai olma

Amerikan 151 , 203 , 309 , 411

Çin 411

Singapurlu 316

Exocet füzeleri 350

Hong Kong Bölgesinin Genişletilmesi, 352 sayılı Sözleşme

F

Fehmi, İsmail 245 , 248 , 263 , 265

Faysal, Emir (sonradan Irak Kralı) 263

Falkland Adaları

Arjantin'in işgali üzerine kriz 343–51 , 354 , 391

yasak bölge 350

HK 348–9

Britanya tarafından işgal 344

Savaş 350–51 , 352 , 353 , 359 , 361*n* , 363 , 377 , 402

Mısır Kralı Faruk 210 , 213

Fawzi, Mohamed 226

Birinci Dünya Savaşı xix , 4 , 5 , 32 , 71 , 210

xx , 21 , 67 , 127'nin ardından

ve aristokratik değerler 397

ateşkes 57

Churchill 397'de

Fransız-İngiliz ittifakı 119

340 numaralı Macmillan

kökenler 63 , 380 , 413

barış anlaşması 397–8

197 salgınından hemen önceki dönem

71'deki toplama kampları

311'e giden yol

ABD'nin 107'deki rolü

FitzGerald, Garret 359–60 , 361

Beş Göz istihbarat ittifakı 337

FLN (Ulusal Kurtuluş Cephesi) 93 , 94 , 100 , 102 , 103

Florida 131

Ford, Gerald 46 , 144 , 168 , 254 , 334

yönetim 259

karakter ve kişilik 254–5

Sadat ve Rabin ile yapılan görüşmeler 258

Sadat'ın cenazesinde 271 , 272

Ford Motor Şirketi 330

Dış İlişkiler (dergi) 170

Fransa

Napolyon savaşlarından sonra 13

Hava Kuvvetleri 100

Rusya ile ittifak (1894) 62–3

ve silah kontrolü görüşmeleri 168

ordu 63 , 94 , 95 , 97

ve Berlin görüşmeleri 172

sömürge toprakları 90–91 , 93–6

Kurucu Meclis 86 , 87 , 89

Anayasa 96 , 97 , 98

kültürel ve diğer başarılar 62

Savunma Bakanlığı 54

demokrasi xix , 96

ve dolar-altın dönüştürülebilirliği 147 , 199

Britanya ile Cordiale Antlaşması 63

ve Falkland Adaları 344

(1940) 90 , 211 , 415'in düşüşü

Beşinci Cumhuriyet 59 , 97 , 103 , 113 , 115

Birinci Ordu 83

Birinci Dünya Savaşı'nda 63 , 107

Dördüncü Cumhuriyet 89 , 90 , 93 , 96 , 97 , 104 , 115

Fransız Topluluğu 98 , 99

Fransız Devrimi 61

Sivil Muhafız 27

ve Alman yeniden silahlanması 19 , 21

ve Alman birleşmesi 47

Atom Enerjisi Yüksek Komisyonu 85

endüstriyel üretim 62

liderlik zayıflıkları 399

ve Orta Doğu 127

Napolyon Savaşları 62

Ulusal Meclis 21 , 89 , 94 , 95 , 97

Ulusal Planlama Komisyonu 17

Ulusal Yönetim Okulu 85

Geçici hükümet döneminde millileştirme 85

ve nükleer strateji 34–5 , 112–13

nükleer testler 103 , 109 , 110

ve Almanya'nın işgali 4 , 11 , 115

107'nin işgali

Almanya politikası 15–16

nüfus 62

Birinci Dünya Savaşı sonrası xx

savaş sonrası yoksunluklar 84–5

97 başkanlık seçimleri

geçici hükümet 85 , 118

Almanya ile ilişkiler 27–8

ABD ile ilişkiler 34 , 84

Vietnam ile ilişkiler 155 , 170

Direnç hareketi 54–7 , 59 , 75 , 76 , 77 , 79 , 80 , 83 , 85 , 115

Avrupa'daki rolü 60-64

ve Rusya 412

ve Saar bölgesi 15 , 23 , 81

İkinci Cumhuriyet 77

hizmet silahları 62*n*

Almanya ile ateşkes imzaladı 56

öğrenci isyanı (1968) 114 , 403

Sahra altı kolonileri 93

ve Süveyş Krizi 26–7 , 92–3 , 107 , 218 , 327

ve Suriye 252

Üçüncü Cumhuriyet xxi , 56 , 62 , 75 , 77 , 79 , 80 , 86 , 87 , 97 , 115

sendikalar 114'ü greve götürdü

ve Versay Antlaşması 63

kısmi işgal altında 64

ve Avrupa'nın birleşmesi 46

genel oy hakkı 85

Vichy hükümeti 56–7 , 65 , 66 , 67 , 71 , 72 , 75–6 , 79 , 83 , 90

Savaş Koleji 58

Fransa-Prusya Savaşı 53 , 399

Fransız-Rus ittifakı (Birinci Dünya Savaşı öncesi) 81

Frankfurt 11

Franks Komitesi (idari hukuk üzerine), Rapor (1957) 333

Özgür Fransızca xxiv , 56–7 , 64–70 , 77 , 79 , 83 , 89

ve Cezayir 71

Ulusal Komite (CNF) 65 , 68 , 70 ; *Resmi Dergi* 70

Özgür Subaylar (Mısır) 210–14 , 270

Kurucu Konsey 212

serbest piyasa sistemleri 302 , 313–14 , 341

Fransız Ulusal Kurtuluş Komitesi (CFLN) 73–4

Fransız Ekvator Afrikası 66

Fransız Devrimi 380 , 397 , 398

Fransız Batı Afrika 66

Friedman, Milton 333

Fuad I, Mısır Kralı (eski Sultanı) 210

Mısır Kralı II. Fuad (213–14)

Fuller, Lon 129

Fulton, Mississippi 326–7

köktencilik 269–70

Fürth, Bavyera 3

G

G5/G7 toplantıları 46

Gabon 66

Galatea , HMS 55

Galbraith, John Kenneth 32*n*

Galtieri, Leopoldo 344 , 346 , 349 , 377

el-Gamasy, Muhammed Abdülgani 248–9

Gandhi, Indira 195 , 196

ve Doğu Pakistan'ın işgali 198

Nixon ve 194 , 197–8

ve Sovyetler Birliği 196

Washington'da 197

Gandhi, MK (Mahatma) xxiv , 208

Garfinkle, Adam 405

Gazze Şeridi 212 , 220 , 223 , 267–8

GDR (*bkz.* Alman Demokratik Cumhuriyeti)

General Belgrano , ARA (kruvazör) 350

Cenevre

silah kontrolü müzakereleri (1983) 370

Vietnam Konferansı (1954) 91 , 170

Orta Doğu Barış Konferansı (1973) 189–90 , 246

Reagan-Gorbaçov zirvesi (1985) 373–4

Cengiz Han 384

Genscher, Hans-Dietrich 272 , 381

Alman Demokrat Partisi (DDP) 8

Alman Demokratik Cumhuriyeti (GDR, DDR) 39 , 47

ve Brentano Doktrini 39

oluşturuldu (1949) 11

380'de demokrasi

özgür seçimler 47

ve Berlin'in yönetimi 28

Nixon ve 164

ve Nazilerin Yahudi halkına karşı işlediği suçlar için tazminat 24

ve yeniden birleşme 10 , 47 , 380

SPD'nin 40 ile müzakereleri

Alman Ulusal Halk Partisi (DVP) 8

Almanya

endüstriyel üretim 62

milliyetçilik 9

ve Rusya 412

Almanya, Federal Cumhuriyeti (FRG) 5 , 48

Temel Kanun 10 , 11

ve Berlin görüşmeleri 172

kara pazarlar 4

Federal Konsey 17–18

Bundestag 11 , 16 , 17 , 20 , 23 , 24 , 40

Alman Silahlı Kuvvetleri 22

koalisyon hükümeti 40

İkinci Dünya Savaşı'nda yenilgi 3

19. yüzyılda demokrasi

Nazilerden arındırma süreci 24

11.384 Alman Markı

Dolar-altın dönüştürülebilirliği 147–8

Ekonomik Konsey 11

İkinci Dünya Savaşı'nın etkileri xxi , 3–5

federal cumhuriyet olarak 10 , 11-12 , 22

22 bayrak

gıda ve yakıt kıtlığı 4

Genelkurmay ve bürokrasi 399

İmparatorluk (Wilhelmine) xix , xxi

milliyetçilik 9 , 13 , 15 , 16 , 25 , 42 , 44

ve NATO 23 , 44–5

Nixon ve 164

Nixon 51'de

İşgal ve dört bölgeye bölünme 4 , 8 , 11 , 16 , 30 , 402

Meslek Tüzüğü 12 , 23

Parlamento Konseyi 10

11 , 18 , 38'in bölümlenmesi

ve Polonya 45

yeniden silahlanma 19–22

11-14'te yeniden yapılandırma

Fransa ile ilişkiler 27–8

İsrail ile ilişkiler 25

ve Nazilerin Yahudi halkına karşı işlediği suçlar için tazminatlar 24–5

yeniden birleşme 10 , 47 , 379–82

Ruhr Otoritesi (1949) 12 , 14–15 , 16 , 17–18 , 20

Ruhr bölgesi 3 , 4 , 81

Saar bölgesi 12 , 15 , 23 , 81

Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) 15 , 164

ve Stalin'in birleşme önerisi 20–21

ulaşım 4

birleşme, savaş sonrası, hedef olarak 39–42 , 45 , 46

Bismarck döneminde birleşme 5

Almanya, Nazi rejimi xxi , 9 , 22 , 29 , 38 , 42 , 48 , 118

Norveç'e saldırı 54

işbirlikçiler xxii , 56 , 72 , 74 , 83

toplama kampları 8 , 45

HK'nin 239'daki çocukluğu

Luftwaffe 45 , 54

sempatizanlar 80

Ayrıca bakınız: Holokost

Almanya (Weimar Cumhuriyeti) 5 , 48

Giap, Vo Nguyen 91

Cebelitarık 71

GIC (eski adıyla Singapur Hükümeti Yatırım Kurumu) 308

244 numaralı geçiş

Giraud, Henri 71–4 , 75

Giscard d'Estaing, Valéry 46 , 148 , 272

Gladstone, William Ewart xxiv

küreselleşme 311–12

Globke, Hans 24

Goetze, Roger 100

314, Goh Chok Tong

Goh Keng Swee 289 , 294 , 298–9

Golan Anlaşması 253

Golan Tepeleri 177 , 182 , 183 , 184 , 186 , 220 , 235 , 252

altın standardı 147–8 , 199

Goldmann, Nahum 25

Gomaa, Sharawi 226 , 227

Goodpaster, Andrew 134–5

Gorbachev, Mikhail 308 , 371–4

Britanya'da 372

Thatcher ile siyasi sistemler hakkında görüşüyor 372 , 392

Reagan ile Cenevre zirvesi 373–4

ve Alman birleşmesi 380

glasnost ve *perestroyka* 373

Paris konferansında (1990) 388

Reykjavik'te Reagan ile görüşme 373–5

Gorbaçov, Raisa 372

Gouin, Félix 87

Grantham, Lincolnshire 331

Kesteven ve Grantham Kız Okulu 331

Büyük Buhran (1929) 285

Antik Yunanistan 207 , 396

şehir devletleri xxiv

Grenada, ABD'nin 368-9 yılları arasındaki işgali

Grishin, Viktor 371

Gromyko, Andrei 159

Guam, Nixon'ın Güneydoğu Asya politikası hakkındaki açıklaması 153 , 154*n* , 157

Guangdong 284

gerilla faaliyeti

Cezayir 93

Pakistan karşıtı 193 , 196

Maoist 126

Kuzey Vietnam 150–51

Filistinli 220

Güneydoğu Asya 280

Gine 99

Gur, Mordechai 184–5 , 236

H

Habsburg monarşisi 60

Hayfa 260

Haig, Alexander 181 , 188 , 199 , 271 , 346 , 347

Haiphong limanı, Vietnam 144

Haldeman, HR 129 , 131 , 132 , 133 , 134 , 136 , 181 , 188

Hamburg 45

Hankins, James 404*n*

Hanoi

ve Vietnam Savaşı'nın başlangıcı 91

Ayrıca Kuzey Vietnam'a bakınız.

Hannover 81

Hansa devletleri 5

Harlow, Bryce 132

Harriman, Averell 80

Harvard Crimson 279

Harvard Üniversitesi 14 , 128 , 129 , 135

Hukuk Fakültesi 129

Lee Kuan Yew, 279–81 , 300

Littauer Merkezi (sonradan Kennedy Kamu Yönetimi Okulu) 279–80

yaz okulu 155

Haussmann, Baron Georges 62

Hayek, FA 333 , 339 , 384–5

Heath, Edward 146 , 325–6 , 328

Britanya başbakanı olur (1970) 328 , 333

ve İngiltere'nin ABD ile ilişkileri 328–9

Thatcher ile çatışmalar 333–4

üç günlük çalışma haftasını ilan ediyor 330

ve ekonomik kriz 330 , 340

ve AET 383

ve Avrupa 334

aile geçmişi 398

Genel seçimlerin kaybedilmesi (Şubat ve Ekim 1974) 325 , 329 , 334

ve Maze Hapishanesi mahkumları 358

Nixon ve 328–9

ABD ile ilişkiler 328–9 , 334 , 338

Helenistik dönem 207

Helsinki 335

Helsinki Anlaşmaları (1975) 144 , 168 , 191

Herf, Jeffrey 25

Herford, Vestfalya, CDU kongresi (1946) 9

Hermes , HMS 350

Herter Komitesi 145

Heseltine, Michael 383 , 388 , 389 , 390

Hewlett-Packard 299

Heykal, Muhammed 234

Hill, Charles 272*n* , 406*n*

Hillsborough Kalesi, Kuzey İrlanda 361

Hinduizm 192

Hiroşima 410

Asansör, Cezayir 138

tarih

xxv–xxvi'daki bireyler

xvii–xviii'te gerçek

Hitler, Adolf xxi , 3 , 64 , 118 , 239

Avusturya'nın ilhakı 3

54 ile ateşkes arandı

(1944) 7 , 8 numaralı suikast girişimi

Almanya şansölyesi olur 6–7

Churchill ve 55

Adenauer tarafından eleştirildi 7 , 9

380'in yenilgisi

Adenauer'in Köln belediye başkanlığından azledilmesi 5

8'e karşı direnç

ve Schumacher 15

Adenauer 12 tarafından takip edildi

5 yaş altı totalitarizm

Ho Chi Minh 91

Ho Chi Minh Yolu (tedarik yolları) 149 , 161

Holokost 24 , 25–6

Hong Kong 286

özerklik 352 , 354–7

352 , 354 adası

351–7 ile ilgili müzakereler

Yeni Bölgeler 352 , 353 , 354

Hong Kong/Çin egemenliği 352–7

Félix Houphouët-Boigny 98

Howe, Geoffrey 339 , 386 , 387–8

Huang Hua 198–9

Huizinga, Johan xviii

Hull, Cordell 69

Humboldt Üniversitesi, Berlin 48

Humphrey, Hubert 151 , 301

Macaristan 363

46-47 yıllarında Doğu Almanlar

Hurd, Douglas 389

Ürdün Kralı Hüseyin 179 , 180 , 181 , 182 , 222 , 254 , 268

I

Kıtalararası balistik füzeler (ICBM'ler) 366

IMF (Uluslararası Para Fonu) 218 , 330

Imperial Chemical Industries (ICI) 331

Denizdeki Olaylar Anlaşması 144

Hindistan 91 , 191 , 192

196'da demokrasi

HK 172 , 195'te

bağımsızlık mücadelesi 287

Doğu Pakistan'ın işgali 197-198

Lee Kuan Yew 311'de

192 , 193 , 194 , 198'in bölümlenmesi

199. yüzyılda ateşkes ilan etti.

ve Singapur 284 , 286 , 294

bireyler, tarihte xxv–xxvi

Çinhindi 90–92 , 150*n* , 151 , 162

ABD'nin 300'deki katılımı

Endonezya 282 , 284

Singapur'un diplomatik olarak tanınması 295

Konfrontasi 292 , 295

infitah (açık kapı) politikası 268

enflasyon

Britanya'da 330 , 342 , 391 , 391

Singapur'da 288

ABD'de 148

Weimar Almanyası'nda 5

Ekonomi İşleri Enstitüsü 333

Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler (INF),

anlaşma 46 , 375

füzeler 369

Uluslararası Para Fonu (IMF) 218 , 330

İnternet 405 , 407

407'nin aciliyeti ve yoğunluğu

Yenilmez , HMS 350

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) 357–61

suikastlar 357–8

açlık grevleri 358–9

İran 317

Devrim (1979) 270

İran-Kontra skandalı 376

Irak 112 , 149 , 165 , 179 , 212 , 216

Kuveyt'in işgali 376–9 , 389

İrbid, Ürdün 180

İrlanda Cumhuriyeti 357 , 359

Anayasa 361

ve Falkland Savaşı 359

İkinci Dünya Savaşı'nda 358

Irgun 261

İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) 357–62

'Demir Perde' 327 , 364 , 380 , 385

İslam, İslamcılık 93 , 101 , 103 , 126 , 192 , 210

Mısır'da 207 , 209 , 216 , 269

İran'da 270

militan gruplar 269

Ayrıca bkz. Müslümanlar

İslamabad 171 , 172 , 192 , 195

İslam Kongresi 216

İslam Kurtuluş Örgütü (militan İslamcı grup) 269

İsmail, Hafız 183 , 231 , 234 , 264–5

HK ve 232–3 , 243

İsmailia 213 , 264

İsrail

hava kuvvetleri 220

Arap-İsrail Savaşı (1948) 212 , 221 , 222 ; *ayrıca bkz.* Filistin Savaşı (1947-1949)

Arap-İsrail Savaşı (Altı Gün Savaşı) (1967) xxii , 177 , 220 , 222

Arap-İsrail Savaşı (Yom Kippur Savaşı) (1973) 136 , 141 , 142 , 178*n* , 183–4

Ben-Gurion Üniversitesi 274

Mısır ile yapılan ayrılma anlaşmaları 190 , 258

ayrılma önerileri 247–51

seçimler (1973) 183

212 numaralı devlet olarak kurulması

ve Cenevre konferansı (1973) 190

İsrail-Ürdün barış antlaşması (1994) 275

İsrail-Filistin Oslo Anlaşmaları (1993/1995) 205

ve Ürdün 181

ve Hartum zirvesi 228

Knesset 25 , 260–61 , 267 , 268 , 269 , 276 ; ve Camp David Anlaşmaları 267 ; 25'teki tartışmalar; ve Kudüs 268 ; Sadat'ın konuşması 260 , 261 , 269 , 271 , 276

Singapur'a askeri yardım 294–5

barış süreci 177–8 , 231–3

meşruiyetin tanınması 181 , 212 , 259 , 269

Arap ülkeleriyle ilişkiler 127 , 205

ve Yahudi halkına tazminatlar 24–6

ve Sadat'ın Dostluk Antlaşması 228 , 403

ve Süveyş Krizi 92 , 218 , 219

Suriye'nin 253'ü tanıması

Sina'dan çekilme 219

Ayrıca bakınız: Mısır ; Orta Doğu

İtalya 66 , 76 , 211

Fildişi Sahili 98

Iwo Jima , USS 351

J

Jackson, Henry 'Scoop' 169

Jackson, Julian 100–101

Japonya 60 , 140 , 147 , 191 , 318

Pearl Harbor saldırısı 68 , 69 , 286

ve Britanya 284

ve Avrupa 126

ve Çinhindi 90–91

Lee Kuan Yew 311'de

Mao 175'te

tersaneler 298*n*

Jefferson, Thomas 408

Kudüs 252

Mescid-i Aksa 261

İsrail'in başkenti olarak 268

Kutsal Kabir Kilisesi 261

Doğu 220

Knesset ve 268

Sadat'ın 259–63 , 264 , 265 , 270 yıllarına yolculuğu

Yad Vashem Holokost Anıtı, Herzl Dağı 26 , 261

Yahudi halkı

ve Araplar 271

Diaspora 239

Mısır'da 212 , 219

Sovyetler Birliği'nden göç 169

257'nin tarihi

Nazilerin 23-4'e karşı işlediği suçlar

Filistin savaşında 212

Polonya 45

23-6'ya tazminatlar

Roberts ailesi ve 331–2

Sadat ve 271 , 276

Singapur'da 284

Ayrıca bkz. İsrail

Jha, Lakshmi 196–7

Cihad (hareket olarak) 271

Jeanne d'Arc xxiv , 64

Eyüp, 387. Kitap

Johnson, Lyndon B.,

yönetim 135 , 151 , 153 , 177

ve silah kontrolü 166

de Gaulle ve 53 , 114 , 117

Lee Kuan Yew 280'de

ve Orta Doğu krizi 177

ve Vietnam 127 , 150 , 151 , 155

Jordan 178 , 179–82 , 222

ve Bağdat Paktı 216

ve Cenevre konferansı 246

ve İsrail 177 , 205

İsrail-Ürdün barış antlaşması (1994) 275

ve Altı Gün Savaşı 220

Suriye'nin 145 , 179-82 , 184 , 188 , 199'daki işgali

ve Batı Şeria 254

Ürdün, Nehir 254

Jorgensen, Vidar 291

Joseph, Keith 326

K

Kamel, Muhammed İbrahim 265

Kansas City, Missouri 172

Kant, Immanuel 409

Keşmir 198

Kaysen, Carl 32*n*

Kemal Atatürk, Mustafa xxiv , 209

Kennan, George 35 , 107 , 142

Kennedy, Edward 152

Kennedy, John F.

32 *n'nin yönetiminde akademisyenler*

ve Adenauer 29 , 31 , 36–7 , 38

suikast 127 , 150 , 166

ve de Gaulle 53 , 91–2 , 108 , 117

dış politika 29 , 32–3

ve Alman birleşmesi 41–2

HK'nin Almanya ile ilgili notu 29-30

ve Nassau Anlaşması 111

ve NSC 135

ve Berlin'in durumu 35

ve Test Yasağı Anlaşması 166

ve ABD savunma politikası 110–11

ve Vietnam 150

Kennedy, Robert 127

Han, Sultan 195

Hartum, Arap Birliği zirvesi (1967) 228 , 246 , 251

Khedives 207

Kızıl Khmerler 162

Humeyni, Ruhullah, Ayetullah 270

Kruşçev, Nikita 220

ve Aswan Barajı projesi 219

Berlin ültimatomları 28 , 35 , 36 , 39 , 40 , 108 , 113

ve Berlin Duvarı 35

Nasser 221'de

ve 29'unda Berlin'de zirve

ABD'ye ziyaret 28-9

Kiesinger, Kurt Georg 43 , 114 , 146

King, Martin Luther, Jr 127

Kipling, Rudyard, 'Durgunluk Dönemi' 298

Kirkpatrick, Jeane 271

Kissinger, Henry

Diplomasi 141

Nükleer Silahlar ve Dış Politika 101

'Bir Ortaklık Üzerine Düşünceler' (Londra'da verilen konuşma) 348–9

Kissinger, Nancy (kızlık soyadı Maginnes) 240 , 334 , 335

Knatchbull, Nicholas (Lord Mountbatten'in torunu) 358

Kohl, Helmut 46–7 , 381

Königstein Kalesi, Almanya 71

Kore 165

Kore Savaşı 19 , 91 ; Ateşkes Anlaşması 162*n*

Sovyetlerin sivil yolcu uçağı 370'e saldırısı

Ayrıca bakınız: Kuzey Kore ; Güney Kore

Kosygin, Alexei 220

Kowloon 354

352 Konvansiyonu

Kufra, Libya, 66 ve 83 yılları arasındaki savaş

Kuveyt 376–9 , 389

Kwa Geok Choo 285 , 286 , 287 , 316 , 317

ölüm 318

Lee Kuan Yew ile evlilik 287

L

La Rochelle 54

Laacher See 7

Lacouture, Jean 123

Laird, Melvin 131 , 143 , 157 , 165–6

Landes, David 399

Laos 91 , 149 , 151 , 162

Uluslararası Tarafsızlık Anlaşması 150

Larkin, Philip, 'Bir Hükümete Saygı' 327

Lasch, Christopher 401

Lattre, Jean de 83 , 84

Lawson, Nigel 383–4 , 386

Le Duc Tho, Hong Kong ile gizli müzakereler 155 , 158 , 160–61

Leach, Sör Henry 345

lider

devlet adamı veya peygamber olarak xxiii–xxv , 119

stratejist olarak xvi–xviii

xxiii–xxv tipleri

xv–xvi'nın hayati nitelikleri, 415–16

liderlik

Andrew Roberts xxii–xxiii üzerine

xv–xvi eksenleri

Churchill on xvii

414–16'nın geleceği

xv ihtiyacı

402'nin nitelikleri

ve sosyal medya 407

Spengler , xvii–xviii üzerine

ve dünya düzeni 409–15

Milletler Cemiyeti 67

Lübnan 179

ve Bağdat Paktı 216

(1941) 67 istilası

Leclerc de Hautecloque, Philippe 66 , 77 , 83 , 91

Lee Chin Koon (Lee Kuan Yew'in babası) 285–6

Lee Hsien Loong (Lee Kuan Yew'in oğlu) 313*n* , 314

Lee Kuan Yew **279–320** , 395 , 415

başarılar 281–4 , 403 , 408

Churchill'e duyulan hayranlık 307

de Gaulle'ün hayranlığı 307

ve ABD 402 ile uyum

Singapur'un karşılaştığı zorlukların analizi 280–81 , 282–3

Singapur'un başbakanı olarak atandı 289

doğum ve erken yaşam 284–5

Britanya'da 287–8 , 400

283 numaralı eserde İngiliz etkileri

Kültürün merkeziliği üzerine 314

karakter ve kişilik 281 , 283 , 301–3 , 312 , 316–19

ve Çin 301 , 303 , 305–12

Çin mirası 283 , 285 , 316–17

ve memurlar 290

ve Komünizm 288 , 297 , 303

Churchill 304 ile karşılaştırıldığında

Deng ve Gorbaçov'u karşılaştırıyor 308

ve Konfüçyüsçülük 285 , 303 , 308 , 314 , 316–17 , 400

Darwinizm üzerine 298

ölüm ve cenaze 318–19

ve Kwa Geok Choo'nun ölümü 318

demokratik sistemler üzerine 302 , 314–15

ve Deng Xiaoping 307–9

ABD ve Çin arasındaki yumuşama üzerine 309*n*

Japon birlikleri tarafından gözaltına alınma 286

Küçük sohbetlerden hoşlanmama 279 , 304 , 317

bölücülük 403

eğitim 283 , 285–7 , 398 , 400

ve kadınların istihdamı 297

Soğuk Savaş'ın sonunda 312

ve Malezya ile başarısız birleşme 293–4 , 296

aile geçmişi 398

ve Singapur'un Malaya/Malezya ile federasyonu 291–2

Halkın Eylem Partisi'ni (PAP) kurdu 288

serbest piyasa sistemi üzerine 302

HK ile dostluk 317–18

küreselleşme üzerine 311–12

Cambridge Üniversitesi mezunları 287 , 303

Zhou Enlai'nin Çin'i ziyaret etme davetini görmezden geliyor 307

ve Japonya'nın Singapur'u ele geçirmesi 286–7

'Harry' olarak bilinen 283

dil politikası 295–6

296 *kişi tarafından konuşulan diller*

313–16'nın mirası

Kwa Geok Choo ile evlilik 287

1 Mayıs konuşması (1981) 297–8

Schmidt, Shultz ve HK ile yapılan toplantılar 317–18

anılar 289

ahlak üzerine 304

Çin'in yeni nesil liderleri üzerine 310

Nixon yönetiminin diplomasisi üzerine 175

Nixon 281 yaşında.

nükleer silahlar üzerine 302 , 303

Parkinson 288'de

ve parti siyaseti 399

Hukuk okumayı planlıyor 286

İlk yıllardaki siyasi görüşler 287

Singapur'un bağımsızlığına ilişkin basın toplantısı 294

kamu düzeni üzerine 291–2

ve Kraliçe bursu 286–7

reformlar 289–92

ABD ve Çin arasındaki ilişkiler üzerine 309–12

Singapur başbakanlığından istifa ediyor 304 , 313

Sadat'ın cenaze töreninde 272

İkinci Dünya Savaşı'nda xxii

parapolitik kurumlar kurar 291

ve Singapur ekonomisi 298–9 , 313

Sovyetler Birliği 302'de

Harvard'da konuşma yapıyor (1992) 304–5

Devon'da Malaya'nın özerk yönetimi üzerine yapılan konuşma 287–8

Harvard seminerinde yapılan konuşma (1978) 279–81 , 300

Sri Lanka'da 314*n*

316 , 319–20 devlet adamlığı

Japonca çalışmaları 286

304 yılında Goh Chok Tong başbakan olarak göreve geldi.

Thatcher 281'de

ABD başkanlık kampanyası 406'da

Vietnam Savaşı üzerine 301 , 303

Devletlerin yönetimine ilişkin görüşler 297–8

ABD 301–5 , 309 hakkındaki görüşler

HK 317'nin evine yapılan ziyaretler

ABD'ye yapılan ziyaretler 300–301 , 302 , 317

kitle imha silahları hakkında 311

Çinli genç nesil hakkında 311

Lee Wei Ling (Lee Kuan Yew'in kızı) 317

Lee & Lee (hukuk bürosu) 287

Lehigh Üniversitesi, Pensilvanya 175

Lehman, John 351

Lenin, VI xxiv

Papa XIII. Leo 7

Levant 67 , 207

Levin, Yuval 404

Li Yuançao 318

Liberal Demokrat Parti (Özgür Demokrat Parti (ÖDP)) (Almanya) 40 , 41

Libya 66 , 199 , 211 , 217

Sadat ve 226 , 272

Mısır ile savaş 264

Lim Kim San 289

Lin Piao 150*n*

bağlantı politikası 45 , 143–4 , 149 , 152 , 166 , 190–91

Londra

Claridge's 335

de Gaulle , 54 , 60 , 64–5 , 70 , 77 , 79 , 88 , 103

60 , 70'teki göçmen toplulukları

Finchley (seçim bölgesi) 332

Harrods bombalaması 360

Avam Kamarası 332

Leicester Meydanı 330–31

Royal Albert Hall 70 , 79

Aziz Paul Katedrali 394

Waterloo İstasyonu 55

Lord, Winston 160

Lorraine 80

Fransa Kralı XIII. Louis 60 , 120

Fransa Kralı XIV. Louis 52 , 60 , 61

Fransa Kralı XV. Louis 61

Lüksemburg 21

Luksor 251

Lyttelton, Oliver 67

M

McFarlane, Robert 'Bud' 369

Machiavelli, Niccoló, *Livy Üzerine Söylemler* 415

Macmillan, Harold 28 , 34 , 73 , 104 , 109 , 111–12 , 328 , 334

de Gaulle ve 104 , 109 , 111–12

ve Avrupa Topluluğu 328 , 387

Birinci Dünya Savaşı'nda 340

Giraud 73'te

ve Kruşçev 28

ve Nassau Anlaşması 111

ve nükleer strateji 111

Sovyetler Birliği ile ilişkiler 34

Thatcher ve madenci grevi üzerine 340

Moskova ziyareti 28

McNamara, Robert 33 , 37 , 110–11

Madagaskar 69 , 99

Madrid, Avrupa Topluluğu Zirvesi (1989) 386

Magdeburg 3

Magellan, 344 Boğazı

Maginot Hattı 59 , 63

Maisky, Ivan 69–70

Binbaşı, John 386 , 389 , 390

Malakka Boğazı, 284

Malezya (önceki Malaya) 282 , 284 , 285 , 286

Komünist Parti 288

Singapur'un federasyondan çıkarılması 293–4 , 298

289 , 292–3 federasyonu

292'de terörizm

Malraux, André 120

Malta 298*n*

Memlükler 206 , 207

Mançurya 173

Mandel, Georges 56

Mann, Thomas 381

Büyülü Dağ xix

Mao Zedong

ölüm 175

Fransa'nın askeri gücü üzerine 100

Japonya ve Sovyetler Birliği üzerine 175

Nixon ve 141 , 171 , 173

170 büyükelçiyi hatırlatıyor

Nixon ile zirvede 174

ve Zhou Enlai 352

Maoizm 114 , 126 , 283–4 , 303

Maria Laach Manastırı, Almanya 7

Markovits, Daniel 404*n*

Marrane, Georges 78

Marshall, George C. 14

Marshall Planı 15 , 90 , 106 , 145

Marksizm 15 , 369 , 372

Maryland 236

el-Masri, Aziz 211

Massu, Jacques 94 , 115

Maxwell, Paul (Lord Mountbatten'ın kayıkçısı) 358

Mayıs, Theresa 383

Mazarin, Jules, Kardinal 61

Maze Hapishanesi, Kuzey İrlanda 358 , 359 , 360

Mekke 207

Meir, Golda 181 , 183 , 184 , 186 , 224 , 231 , 237 , 247 , 248–51 , 261

HK ve 239–41 , 244 , 250–51

ve Rabin 256

istifa 255

ve Sadat 275

Washington'da 239 , 240–41 , 245

Mendès Fransa, Pierre 21 , 91 , 93 , 94 , 114

meritokrasi 395–405

404 *n numaralı yol üzerindeki tartışma*

ve eğitim 408

tökezleyen 403–5

Merkel, Angela 48

Mers-el-Kébir deniz üssü, 65'e saldırı

Metodizm 331 , 401

Meuse Nehri, 57

Michigan 254

orta sınıf, 398-9 yılları arasındaki liderler

Orta Doğu 26–7 , 52 , 92–3 , 113 , 119 , 126–7 , 177–82

barış süreci *bkz.* Arap-İsrail barış süreci

145 sayılı maddeye ilişkin politika; ayrıca adım adım diplomasiye bakınız .

zirve konferansı (Cenevre, 1973) 189–90 , 246

(1973) Savaşı: Ateşkes önerileri 186–7 , 189 ; nükleer alarm seviyesi 188 ; bir dizi anlaşma 190–91 ; *ayrıca bkz.* Arap-İsrail Savaşı (1973)

Abu al-Kum ile birlikte, Mısır 208 , 209

Mitchell, John 129 , 131 , 136

Mitla geçidi 244

Mitterrand, François 94 , 114 , 272 , 344 , 381

Moch, Jules 87

Mogadişu, Somali, terörle mücadele baskını 45–6

Muhammed Rıza Pehlevi, İran Şahı 270

Mollet, Guy 26

Molotov, Vyacheslav 81–2

Molyneaux, James 390

Monet, Claude 62

Monnet, Jean 17 , 55

Montesquieu, Charles Louis de Secondat, Baron de 89

Montgomery, Bernard, General (sonradan Vikont) 76–7

Montreal Protokolü 392–3

Fas 71 , 72 , 93 , 205

Moskova 28 , 80–82 , 104 , 412

Kremlin 81

Nixon-Brezhnev zirvesi (1972) 82*n* , 143 , 144 , 168 , 198 , 199 , 200 , 230 , 243 , 246

Ferdinand Dağı 323

Mountbatten of Burma, Louis Mountbatten, 1. Kont 358

Muhammed Ali (Osmanlı Mısır komutanı) 207

Mühlbauer, Edith 331–2

Münih 10–11

Anlaşma (1938) 363 , 377

Murmansk 80

Müze, Émile 68

Müslüman Kardeşler 210–11 , 214 , 216 , 229 , 269

Supreme Guide 270

Müslüman-Koptik şiddeti 270

Müslümanlar

Cezayirli (*harkis*) 101 , 103

Mısır 216

Sunni 401

Ayrıca bakınız: İslam, İslamcılık

Mussolini, Benito 218

karşılıklı güvence altına alınmış imha, 164–5 kavramı, 410

Karşılıklı Savunma Anlaşması (ABD/Birleşik Krallık) 368

N

Nagasaki xxi , 165 , 410

Naguib, Muhammed 92 , 212

Mısır'ın cumhurbaşkanı ve başbakanı olarak 214

Nally, Dermot 359

Nanjing Antlaşması, 352

Nankin xxi

Fransa İmparatoru I. Napolyon 61–2 , 87 , 121 , 207 , 380 , 399

Çin 306'da

Napolyon Savaşları 399

Nassau Anlaşması 111

Nasser, Gamal Abdel

214 numaralı suikast girişimi

ve Bağdat Paktı 216

ABD ile ilişkilerini kesiyor 221 , 222 , 242

ve Britanya 217

Bulganin ve 26–7

karakter ve kişilik 217 , 224 , 229 , 270

karizmatik lider olarak 206 , 214 , 221 , 224 , 226

ve Arap birliği kavramı 219–20 , 221 , 226

ölüm xxii , 182 , 221 , 222 , 224 , 225

Mısır başbakan yardımcısı olarak 214

Eden 218 kişinin görevden alınmasını istiyor.

dış politika 206

ve Özgür Memurlar 210–11

cenaze 224

sanayileşme programı 220

askeri başarısızlık 235

Lee Kuan Yew, 294. bölgeden askeri yardım talebinde bulundu.

268'in mirası

Süveyş Kanalı Şirketi'nin millileştirilmesi 26 , 92 , 218 , 219 , 327

Yahudilerin zulmü 219

ve Filistin Savaşı 221

ve pan-Arabizm 212 , 220 , 221 , 228

Mısır cumhurbaşkanı olarak 214–21 , 229

rejim 92

Altı Gün Savaşı'ndan sonra istifa ve göreve dönüş 220

ve Sadat 210–11 , 217–21 , 227–8

Sadat 244'te

ve Altı Gün Savaşı 220

ve Sovyetler Birliği 217 , 220–21 , 222 , 230

ve Süveyş Kanalı 92 , 178

ve Süveyş Krizi 218–20

ve ABD 217 , 218–19 , 221 , 222

İsrail'e karşı yıpratma savaşı 220

Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN) (Cezayir) 93 , 94

Ulusal Kurtuluş Cephesi (Güney Vietnam) 154–5

milliyetçilik

Afrika 99

Arap 103 , 252

ekonomik 148

Mısır 92 , 207–8 , 225

Almanca 9

orta sınıf 401

Pan-Arap 94 , 206 , 220 , 221 , 222

NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) 18–19 , 23

Adenauer ve 22–3 , 105

Atlantik İttifakı xxi , 22–3 , 26–7 , 28 , 29 , 33 , 35 , 39 , 43–4 , 44 , 93 , 105–6 , 113 , 141 , 343 , 393

İngiliz İşçi Partisi ve 328

de Gaulle'ün 100 politikası

Avrupa ve 145

limitlerin genişletilmesi 412

ve Falkland çatışması 344

Fransa ve 52 , 155

Almanya'nın 40 ve 47. üyelik sayıları

ve Orta Doğu krizi 181 , 188

Nixon ve 146–7

ve nükleer strateji 31 , 33–4 , 46 , 112 , 329 , 366 , 368 , 374 , 375–6

ve *Ostpolitik* 164

ve Sovyet liderleri 363

ve Berlin'in durumu 35

ve Süveyş Krizi 92

Thatcher ve 366 , 376

ve Ukrayna 412

ABD'nin 113 kavramı

Navarre, Henri 91

Neave, Airey 357 , 358

Nehru, Jawaharlal xxiv , 287

akraba kayırmacılığı, kavram olarak 395–6

Hollanda 60 , 71

Yeni Delhi 194 , 200

New York

Pierre Oteli 128 , 149

BM karargahı 106

New York Times 151 , 319 , 381

Yeni Zelanda 311 , 337

Ngo Dinh Diem 150

Nikaragua, Sandinista rejimi ve Kontralar 346 , 376

Nil Nehri, 207 , 217

delta 208

vadi 206

Nixon, Richard **125–203** , 395

nükleer strateji konusunda pervasızlıkla suçlandı 165

Kuzey Vietnam'a karşı hava harekatı 161–2

antikomünist olarak 141

HK'yi devlet sekreteri olarak atar 182 , 187–8

ve Arap-İsrail savaşı 236–7

ve silah kontrolü 164–9 , 402

Foreign Affairs dergisinde Çin hakkında makale (1967) 170

ve Esad 253*n*

kendi niteliklerinin değerlendirilmesi 132–3

ve Atlantik İttifakı 141

güç dengesi üzerine 139–40

ve İngiliz İşçi Partisi 328 , 335

karakter ve kişilik 129–34 , 200 , 408

ve Soğuk Savaş 159

Pakistan kriziyle ilgili yönetim eleştirisi 193–4

ve de Gaulle 53

ve Nasır'ın ölümü 225

Kaliforniya valilik seçiminde yenilgi (1962) 51

Hong Kong'u Sovyetler Birliği ile iletişim kanalı olarak belirler 164 , 167–8

ve yumuşama politikası 144–5 , 191

ve diplomasi ve müzakereler 141–5

Indira Gandhi'ye duyulan hoşnutsuzluk 194 , 197

ve dolar döviz kurları 147–8

ve Duck Hook planı 152–3

ve Doğu Almanya 164

ekonomik politika üzerine 313

ve Edward Heath 328–9

ve Mısır 232–3

ABD başkanı olarak seçildi 126 , 128 , 166

'Müzakereler dönemi' üzerine 140 , 141

Vietnam savaşında önlemlerin artırılması 159

aile geçmişi 398

beş büyük güç üzerine 172–3

esneklik 202

dış politika 125 , 138–45

cenaze 201

Guam'da Güneydoğu Asya politikası üzerine düzenlenen basın toplantısı 153 , 154*n* , 157

ve Hafız İsmail 264–5

ve Herter Komitesi 145

Hong Kong, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ardından 128-9'luk skorla toplandı.

HK'nin de Gaulle'e yazdığı not 99

ve Hong Kong'un Vietnam'dan çekilmeye ilişkin muhtıraları 156-7

HK'nin 129–32 , 134 , 168 ile ilişkisi

ve HK'nin Hindistan ve Pakistan ziyaretine ilişkin raporu 195

HK'nin xix ile yaptığı çalışma

sağlık sorunları 188

183 ve 236 numaralı kişilere karşı azil işlemleri

ve yalnızlığın önemi 402

başkan olarak göreve başlama töreni 51 , 149

ve Hindistan 198 , 199

güvensizlikler 130 , 133–4

ve Jordan 179–80 , 180–82

liderlik nitelikleri 202–3 , 402

Lee Kuan Yew hakkında 281

Lee Kuan Yew 175 , 310'da

Lee Kuan Yew'in 302. yıl dönümü kutlaması

ve bağlantı politikası 45 , 143–4 , 149 , 152 , 166 , 190–91

Romanya'da Çavuşesku ile görüşme 163 , 170

de Gaulle ile yapılan görüşmeler 51–3 , 116–17

ve Orta Doğu çatışmaları 126 , 177–91 , 201 , 230 , 236

ve füze savunması 142 , 166–7

Brejnev ile Moskova zirvesi 168

ve NATO 148

müzakereci olarak 142–4

ve NSC 134–7

ve nükleer strateji 113 , 164–9

Hong Kong'a 128 ve 129 numaralı ulusal güvenlik danışmanı pozisyonu teklif ediliyor.

ve Çin'e açılma xxii , 125 , 132 , 137 , 141 , 143 , 149 , 157 , 163 , 170–76 , 192 , 201 , 402 , 415

ve *Ostpolitik* 44 , 147 , 164

Oval Ofis görüşmeleri 132 , 133

ve Paris Barış Anlaşmaları 161–2

siyasi deneyim 399

ve Pompidou 199

Güneydoğu Asya politikasını sunar ('Nixon Doktrini') 153–4

ve Başkanlık Günlük Özeti 134

'Avrupa Yılı'nı öneriyor 148

halka açık konuşmacı olarak 402

Quaker mirası 201

başkan olarak yeniden seçilmesi (1972) 161 , 182

Vietnam'dan tek taraflı çekilmenin reddi 152

İsrail ile ilişkiler 231 , 237

Sovyetler Birliği ile ilişkiler 141–5 , 146 , 159–60 , 163–70 , 178–9 , 184 , 201 , 402

dini yetiştirme 401

cumhurbaşkanlığından istifa xxi , 162 , 254 , 258

Sadat'ın cenazesinde 271 , 272

ve SALT görüşmeleri 137 , 166 , 167–8

ve 'Cumartesi Gecesi Katliamı' 183

İkinci Dünya Savaşı üzerine 139

İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş xxi–xxii'de 138

Hanoi ile gizli görüşmeler 158

Kansas City, Missouri'deki konuşma 172–3 , 176

Kongreye dış politika üzerine konuşma 202–3

Vietnam üzerine konuşma (Kasım 1969) 156

ve Berlin'in durumu 148

Ortadoğu krizine adım adım yaklaşım 184 , 232

Brejnev ile zirve (Moskova, 1972) 82*n* , 143 , 144

Avrupa'nın desteği 148–9

seyahatler 401

Avrupa gezisi (1969) 145–6

Orta Doğu savaşında askeri uçakların kullanımı 185

küfür kullanımı 133

başkan yardımcısı olarak 134 , 138 , 164

ve Vietnam Savaşı 127 , 136–7 , 138 , 149 , 151–62 , 166 , 201 , 328

barış vizyonu 200–201

Çin ziyareti (1972) 144 , 159 , 173–5 , 193 , 197

Avrupa başkentlerine ziyaret 51

Moskova ziyareti (1972) 159–60

Yugoslavya ve Polonya'ya yapılan ziyaretler 164

ve Watergate skandalı 183 , 201 , 203 , 236 , 258

ve Vestfalya sistemi 191–2

dünya görüşü 138–40

ve Yahya Han 192

noblesse oblige , 396'nın ahlakı

Bağlantısızlar Hareketi 217

Bağlantısızlık politikası 206 , 313

Normandiya, Fransa, Müttefik çıkarmaları 75

Kuzey Afrika 71–4 , 75 , 92 , 211

Müttefiklerin 1966'daki çıkarması

Ayrıca bakınız: Cezayir ; Fas ; Tunus

Kuzey Kore 153 , 311

Kuzey Vietnam

144'ün bombalanması

'Paskalya Saldırısı' (1972) 136 , 153 , 158–9

ABD'ye yönelik bir tehdit olarak 153

Kuzey İrlanda 388

İngiliz-İrlanda Anlaşması 357 , 360–61 , 362

Demokratik Ulster Birlikçileri 361*n* , 362*n*

İyi Cuma Anlaşması 362

Milliyetçiler (Katolik) 357 , 358 , 362

Sinn Féin (Milliyetçi parti) 359 , 362*n*

'Sorunlar' 357–63

Birlikçiler 357 , 361 , 362

Norveç 44

Almanların 54'e saldırısı

Nott, John 344 , 345 , 348

NSC (Ulusal Güvenlik Konseyi - Amerika Birleşik Devletleri)

nükleer silahsızlanma hareketi 329 , 373

nükleer silahlar ve strateji 31–5 , 103 , 107 , 110–11 , 112–13 , 164–9 , 176 , 311 , 366–9 , 409–10

balistik füzeler 366–8 , 369 , 370 , 375 , 376

Nyerere, Julius 309

O

OAS (Organizasyon Armée Secrète; Gizli Silahlı Örgüt) 102–3

Ekim Savaşı *(bkz.* Arap-İsrail Savaşı (1973))

Oder – Neisse hattı 4 , 20 , 35

O'Neill, TP 'İpucu' 359

OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) 238 , 247

Meşale Operasyonu 71–2

Oran 65, 71*n*

Ortega y Gasset, José 316

Oslo Anlaşmaları (1993) 255*n*

Osman, Amin xxii , 211

Ostpolitik 40 , 41 , 44 , 45 , 146 , 147 , 164

Osman, Amin xxii , 211

Osmanlı İmparatorluğu xx , 126 , 206 , 207 , 209

ve Arap İsyanı 211

Oxford Üniversitesi, 332 , 370

Muhafazakar Dernek 332

P

Paimpont, Bretonya 54

Paisley, Ian 361*n* , 362*n*

Pakistan 171 , 192–200

ve Bağdat Paktı 216

172'de Hong Kong

Ayrıca bakınız: Bangladeş ; Doğu Pakistan

Filistin

gerillalar 196

ve Orta Doğu barış süreci 232–3

Ürdün'deki mülteci kampları 179

terörizm 131 , 179 , 233

Filistin Kurtuluş Örgütü (PLO) 254 , 260 , 264

ve Camp David Anlaşmaları 268

Batılı uçakların kaçırılması 179 , 222

Filistin Savaşı (1947–9) 212 , 221

Palmerston, Henry John Temple, 3. Vikont 176

Palo Alto, Kaliforniya 317

pan-Arabizm xxii , 206 , 212 , 220 , 221 , 222 , 288

PAP *(* Singapur Halk Eylem Partisi)

Paris

Zafer Takı 78–9

bulvarlar 62

İngiliz Büyükelçiliği 388–9

Champs-Élysées 78 , 116

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Komisyonu (AGİK) 388

75 , 77–9 , 102'de de Gaulle

Savunma Bakanlığı 77

Deng Xiaoping 283'te

Élysée Sarayı 51 , 52

Gare Montparnasse 77

HK 147*n'de*

Belediye Binası 77–8

Hotel Majestic, Vietnam, 154–5 numaralı salonda görüşmelerde bulunuyor.

Latin Mahallesi 114

Kurtuluş Komitesi 78

77–8 , 79 , 80 , 96 , 116'nın kurtuluşu

Luftwaffe'nin 54 numaralı yere hava saldırıları

Kuzey Vietnam ile müzakereler 147*n* , 158

Notre Dame 78–9 , 102

Barış Anlaşmaları (1973) 158 , 161–2 , 231

Petit-Clamart 102

Place de la Concorde 78–9 , 115–16

155 rue de Rivoli

Sciences-Po (Siyasal Çalışmalar Enstitüsü) 399

Sorbonne 114

1968 Mayıs öğrenci protestoları 114 , 403

Berlin'deki zirve 29

66'da Özgür Fransızların desteklenmesi

68 Antlaşması

Parkinson, Cyril Northcote 288

Vatansever Milis 83

Patten, Christopher 356

barış, evrensel arayış 409–10

Pearl Harbor saldırısı 68 , 69 , 286

Péguy, Charles 70

Peres, Şimon 257 , 258

Pérez de Cuéllar, Javier 349

Pershing balistik füzeleri 366

Pers İmparatorluğu XXIV

Pétain, Philippe 55 , 56 , 58 , 64 , 69 , 71–2

Pflimlin, Pierre 94–5

Pham Van Dong 151

kara kara 93 , 94 , 98 , 101 , 103

Pineau, Christian 26

Papa Pius XI, 7.

Platon, Metallerin Efsanesi 396

Pleven Planı 19 , 21

PLO (Filistin Kurtuluş Örgütü)

Podgorny, Nicholas 160 , 220

Polonya

Başlangıç ve 261

Çin büyükelçisi 170–71

de Gaulle 105'te

45. yüzyıldaki Yahudiler

Lublin hükümeti 81

Nixon 164'te

Londra'daki Polonyalılar 60

Potsdam Konferansı ve 4

İkinci Dünya Savaşı'nda XXI

Thatcher 363'te

ve Varşova Gettosu Ayaklanması 45

Polaris denizaltıları 111

kutupluluk ve uyumluluk 407

Pompidou, Georges 114 , 115*n* , 116 , 146 , 199

Papa, Alexander 316

Port Stanley, Falkland Adaları 350

Portekiz 183

Potsdam Konferansı (1945) 4 , 8 , 18 , 80

İngiliz sterlini 298.327.384

Powell, Charles 335 , 338 , 375 , 377 , 378 , 388 , 389

Powell, Enoch 361*n*

Prag 385

Batı Almanya Büyükelçiliği 47

Prior, Jim 339

özelleştirme 341 , 385

Protestanlık 8 , 61

Prusya 7 , 9 , 22 , 61 , 81

10. eyalet olarak kaldırıldı

ordu 6

reformlar 399

Üst Meclis 7

Ptolemaios Hanedanlığı 206–7

Pencaplılar 192

Pym, Francis 348 , 354

Q

Kaddafi, Muammer 206 , 264 , 272

Qasim, Abd al-Karim 376

Quakerlar 201 , 401

Nitelikli Çoğunluk Oylaması 382

Quang Tri, Güney Vietnam 158 , 160

Quneitra 253

Kur'an 209 , 272–3

R

Rabin, Yitzhak 180 , 190 , 255–9 , 260

suikast 273

ve HK 256 , 258

barış kavramı 275

Raffles, Sir Stamford 284 , 286 , 296

Rahman, Mujibur 193

Rajaratnam, S. 289

Ras Mohammad, Mısır 190

Rassemblement du Peuple Français (Fransız Halkı Mitingi, RPF) 90

okuma, yoğun 405–6

Reagan, Ronald

yönetim 168 , 175

Thatcher'a Falkland Savaşı'nı durdurması için yapılan çağrılar 350–51

271 numaralı suikast girişimi

nükleer silahlara karşı duyulan nefret 366 , 371 , 375

ve Brejnev 371

ve Dobrynin 371

ABD başkanlığına seçilme (1980) 345

ve Falkland krizi 347 , 350–51

Thatcher ile ilk görüşme 346

Thatcher ile dostluk ve destek 344 , 366 , 373

Gorbaçov ile Cenevre zirvesi 373–4

ve Grenada'nın işgali 368–9

Sovyetler Birliği ile ilişkiler 366–7

Reykjavik'te Gorbaçov ile görüşme 373–5

Sadat ve 276

ve Stratejik Savunma Girişimi (SDI) 366–7 , 373–4

Kızılhaç 193

Kızıldeniz 62

Kızıl Yıldız (Sovyet gazetesi) 364

Reith Dersleri 107

din ve liderlik 401

Renault otomobil şirketi 85

Renoir, Pierre-Auguste 62

Tövbe ve Kutsal Kaçış (militan İslamcı grup) 269

Reykjavik, Reagan-Gorbachev toplantısı 373–5

Reynaud, Paul 54 , 55

Ren Nehri, 5

Renanya 21 , 4 , 8 , 9 , 46 , 63 , 81 , 104

Rhoendorf, Almanya 10

Ribbentrop, Joachim von 82

Richardson, Elliot 183

Richelieu, Armand-Jean du Plessis, Kardinal 60–61 , 114 , 120

Roberts, Alfred 331 , 398

Roberts, Andrew xxii–xxiii , 348

Roberts, Muriel 331

Robespierre, Maximilien xxiv

Rochefort 54

Rockefeller, Nelson 128 , 129 , 130 , 334

Rodin, Auguste 62

Rogers, William 143 , 178 , 180 , 182

Roma İmparatorluğu, Romalılar, antik 206 , 207 , 409

Romanya 163 , 170

Romanov, Grigory 371

Roma, 328 Antlaşması

Rommel, Erwin xxii , 66 , 211

Roosevelt, Franklin D. xxiv , 3 , 65 , 68 , 69

ve Ardennes Saldırısı 84

ve Atlantik Şartı 148

ve de Gaulle 69 , 117 , 119

de Gaulle 75'te

ve Giraud 71 , 72–3

ve Karşılıklı Savunma Anlaşması 368

ve Kuzey Afrika seferi 71–4

Tahran Konferansı 75 , 80'de

Roosevelt, Theodore 140

Rosetta Taşı 62

Rostow, Walt 135

Ruckelshaus, William 183

Rueff, Jacques 100

Rusk, Dean 37 , 114

Rusya

Federasyon 311 olarak

dış politika 411–12

endüstriyel üretim 62

güvensizlik 412–13

Napolyon 61'in işgali

Ukrayna'nın işgali 412

ve NATO 412

devrim öncesi xix

ve Prusya 10

Fransa ile ilişkiler 62–3

devrim xx , 63

ve Singapur 282

Çin ve ABD ile üçgen ilişkiler içinde 412–13

silah teknolojisi 412

Ayrıca Sovyetler Birliği'ne de bakınız.

S

Sabri, Ali 226 , 227 , 228

Sedat, Enver v , 186 , **205–76** , 395 , 415

ve Faruk'un tahttan çekilmesi 213

başarılar 273–6

Başkan olma yolundaki eylemler 226–7

Britanya'ya karşı düşmanlık 211

Camp David Anlaşması'ndan sonra Arapların düşmanlığı 268

ve Arap-İsrail Savaşı 233–9

İngilizler tarafından tutuklanma ve hapsedilme 211–13 , 224 , 243–4 , 275 , 402

suikast 205 , 271–3 , 275 , 403

ve Amin Osman'ın suikastı 211

Mısır'ın cumhurbaşkanı olur xxii

ve Begin 264–7

ve Brejnev 230

Arap-İsrail Savaşı'nda ateşkes çağrısı 238

ve Camp David Anlaşmaları 265–7 , 273

İslam Kongresi 216'nın başkanı olarak

karakter ve kişilik 206 , 209 , 223–4 , 225–6 , 245–6 , 408

ve Arap birliği kavramı 227

Kaddafi'ye duyulan küçümseme 264

'Düzeltici Devrim' 227

Kendi Dışişleri Bakanlığını eleştiren 265

'Nasır'dan arındırma' 229

Nasır'ın ölümü üzerine 221

ve ABD ile diplomatik ilişkiler 244–5

Arap-İsrail Savaşı üzerine Hong Kong ile yapılan görüşmeler 235

Hong Kong ile ayrılma anlaşması üzerine görüşmeler 241–6 , 249–50*n*

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında xxii

erken yaşam 208–11

ekonomik politikalar 268–9

ve Mısır devlet medyası 215

ve Mısır Halk Meclisi 215

İngilizce konuşan biri olarak 241–2

mezar yazıtı 272–3

Sovyet danışmanlarını kovuyor 229 , 230–31 , 234 , 235

aile 208–9

aile geçmişi 398

ve Özgür Subaylar hareketi 211–12 , 270

HK 276 ile dostluk

Nasır ile olan dostluğu üzerine 215–16

Nasır ile dostluk 22 , 225

İran Şahı ile dostluk 270

cenaze 271–2

ve Cenevre konferansı (1973) 189–90 , 250*n*

Golda Meir 224'te

aşamacılık 229

HK 250'de

HK'nin 241 , 242–6 ile yaptığı görüşmeler

ve yalnızlığın önemi 402

infitah (açık kapı) politikası 268

Hong Kong'dan Kahire'yi ziyaret etme daveti 231

ve İsrail xxii , 225 , 226 , 227 , 229 , 231–3 , 403

Yahudi halkı üzerine 276

ve Kruşçev 221

ve 'Kissinger Planı' 242 , 243 , 244 , 247 , 259

liderlik nitelikleri 205–6 , 402 , 403

gizli örgütler hakkındaki mevzuat 269

ve Libya 226 , 228

HK 245 ile görüşme hakkında

anılar 213 , 221 , 245

ve Orta Doğu barış anlaşması 191

Orta Doğu savaşında 186

askeri deneyim 399

Müslüman olarak 209

ve Nasser 217–21

Nasser 244'te

ve Nasır'ın mirası 224–8

HK 276 ile müzakereler

ve Süveyş Kanalı ile ilgili müzakereler 228 , 229

ve Filistin devlet önerileri 259

siyasi reformlar 270

Mısır cumhurbaşkanı olarak 216 , 223–4

Kadın haklarının teşvik edilmesi 269

peygamber önderi olarak xxiv , 276

halka açık konuşmacı olarak 402

ve Rabin 156–7

ve Reagan 276

Sovyetler Birliği ile ilişkiler 182–3 , 223–4 , 228–31 , 243

ABD ile ilişkiler 222–4 , 228 , 229 , 231–3 , 235 , 259–60

ve dini aşırıcılık 270

dini görüşler ve değerler 209 , 210 , 216 , 235 , 271 , 401

ve devrimci dava 211 , 213

zayıf ve etkisiz olarak görülüyor 225–6

ve mekik diplomasisi 247–9

İsrail ile barış antlaşmasının imzalanması 273 , 274

Ben-Gurion Üniversitesi'nde yapılan konuşma 274

Knesset'te barış süreci üzerine yapılan konuşma 261–2 , 269 , 271 , 276

Nobel Barış Ödülü'nü alırken yaptığı konuşma 266–7

ve Kudüs'ün durumu 268

Mısır başkanlığına 224-6 yılları arasında geçmiştir.

Süveyş Kanalı müzakereleri 228 , 229 , 265–6

ve Suriye 226 , 228

Sovyetler Birliği ile Dostluk Antlaşması (1971) 228

ve güç kullanımı 197

Mısır başkan yardımcısı olarak 215 , 224–5

barış vizyonu 205 , 223 , 266 , 273–5 , 276

Kudüs ziyareti 259–63 , 265 , 270 , 271

ve Zahran 271

Nil'de İsyan 223

Sadat, Atef (savaş pilotu) 263

Sadat, Camelia 271

Sadat, Cihan 234

kocanın güvenliğine dair endişe 269–70

anılar 269–70

'Sadat – Plana Başla' 264

Saddam Hüseyin 376–7

Saigon 194

201 sonbaharı

162'nin istilası

ABD büyükelçiliği 149

St Pierre ve Miquelon 68–9

Saint-Cyr askeri akademisi, Fransa 399

Sainteny, Jean 155

Sainteny, Madam 155

Salisbury, Harrison 151

SALT (Stratejik Silah Sınırlama Görüşmeleri) 160 , 167–8

Sovyetler Birliği ile anlaşma 137 , 167–8

TUZ I 144 , 168

SAM (yerden havaya füzeler) 178*n* , 186 , 237

San Clemente, Kaliforniya 402

San Francisco, Kaliforniya 317

Sandel, Michael 406*n*

Sands, Bobby 358–4

Saratoga , USS 225

Suudi Arabistan 216 , 223 , 389

Scargill, Arthur 340

Schlesinger, Arthur, Jr 32*n*

Schlesinger, James 258

Schmidt, Helmut 45–6 , 272 , 317–18

Schulz, Robert 137

Schumacher, Kurt 8 , 13 , 16 , 20

Schuman Planı 17–18

Schuman, Robert 15–16 , 17

Schwarzkopf, Norman 389

SDI (Stratejik Savunma Girişimi)

Sea Harrier (jet savaş uçağı) 351

SEATO (Güneydoğu Asya Antlaşma Örgütü) 194

'İkinci Otuz Yıl Savaşı' xix , xxii , 398 , 409

İkinci Dünya Savaşı

XXI , 21 , 105 , 142 , 145 , 147 , 213'ün ardından

Airey Neave 357'de

365 günde İngiliz-Amerikan dayanışması

de Gaulle ve 403

368 yılında nükleer silahların geliştirilmesi

xix'in sonu, 35

Kennedy 32'de

Lee Kuan Yew 297'de

Nixon 139 yaşında.

Kuzey Afrika'da 93 , 211

398'in kökenleri

xx salgını

Thatcher ve 380

ABD'nin 107 ve 118'deki rolü

Semenov, Vladimir 167

Senegal 66 , 98

Senghor, Léopold Sédar 98

Sırbistan 63

Shakespeare, William 285 , 318

Şanghay Bildirisi 174 , 200

Honor, Sami 226

Shastri, Lal Bahadur 294

Shaw, George Bernard, 'akıl dışı adamlar' üzerine xxiv

Shazli, Saad 238

Shell Petrol Şirketi 285

Shevardnadze, Eduard, Reykjavik zirvesinde 374*n*

Shultz, George 133 , 147 , 317 , 371 , 373

Reykjavik zirvesinde 374*n*

ve Vidar Jorgensen 291

mekik diplomasisi 247–9 , 252–3 , 258 , 347

Sikorsky Uçakları 383–4

Sina Yarımadası

silah sınırlama bölgeleri 249

El Ariş 190 , 243 , 259 , 267

Mısır ve Suriye'nin işgali 182 , 184 , 220 , 237 , 238 , 245

İsrail güçlerinin işgali 92

Sina Dağı 269 , 276

İsrail tarafından işgal 177 , 182 , 190

petrol sahası 267

İsrail'in 222 , 243 , 266 ve 276 numaralı anlaşmalardan çekilmesine ilişkin öneriler

Ras Mohammad Milli Parkı 243 , 259

Birleşmiş Milletler ve 257

190'daki ABD radar istasyonu

Sinclair, Sir Archibald 55

Singapur

296'da İngiliz hayranlığı

silahlı kuvvetler 294–5

Japonya tarafından saldırı, ele geçirme ve işgal 286–7

314'te otoriterlik

Changi Havalimanı 299

yolsuzluk sorunları 288 , 289–90

315'te demokrasi

ve İngilizlerin ayrılışı 298 , 300

Ekonomik Kalkınma Kurulu 299*n*

eğitim bütçesi 290

314'teki seçimler

seçim sistemi 291

İmparatoriçe Meydanı, Raffles heykeli 286 , 296

etnik çeşitlilik 281–2 , 284 , 295

etnik ayaklanmalar 292

Malaya/Malezya ile federasyon 291–2

299–300 , 307'deki yabancı yatırımlar

315'in geleceği

özerklik kazanır 279 , 288–9

GSYİH 298.313

yeşillendirme ve kamuoyunu bilinçlendirme kampanyaları 299

konut 288 , 289

Konut ve Geliştirme Kurulu (HDB) 289

bağımsızlık 293

Hint ordusu isyanı 284

288'deki enflasyon

Saray 317

Lee Kuan Yew'in dünya sıralamasındaki konumu 280-81

Lee Kuan Yew'in etkisi xxii

MacDonald Evi 292

295–6'da resmi diller

petrol rafinerisi 299 olarak

İlk Parlamento'nun açılışı 294

Oxley Yolu 319

Halkın Eylem Partisi (PAP) 288–90 , 291 , 292

Yolsuzluğun Önlenmesi Kanunu 289–90

verimlilik 300

halk sağlığı 291

Raffles Koleji (daha sonra Singapur Ulusal Üniversitesi) 286 , 287

Raffles Kurumu 285

ekonominin yeniden inşası 298–9 , 313

Çin Halk Cumhuriyeti'nin tanınması 307

Çin ile ilişkiler 307–9

ABD ile ilişkiler 280–81 , 297

Malezya'dan ayrılma (1965) 293

İngiliz yönetimi altında 284–5 , 286 , 288 , 289

Malay Üniversitesi 288

Gönüllü Birliği 294

Tek Avrupa Yasası (1986) 382

Çin-İngiliz Deklarasyonu 355

Sisco, Joseph 180 , 181 , 245 , 248

Skybolt programı 110–11

Smith, Adam 140

Smith, Gerard 167

Smithsonian Anlaşması 148

Soames, Christopher 334

Sosyal Demokrat Parti (Almanya) (SDP) 8 , 25 , 40 , 44 , 45

koalisyon hükümetinde 42

ve demokrasi 15

ve birleşme 40

sosyal medya 407

sosyalizm 103

Sosyalist Parti (Fransa) 94

Almanya Sosyalist Birlik Partisi (SED) (Doğu Alman Komünistleri) 42

Solon 85

Soustelle, Jacques 93

Güney Asya

çatışma (1971) 145

gerillalar 280

Güney Çin Denizi 172

Güney Kore 19 , 154 , 318

Lee Kuan Yew 311'de

Güney Vietnam 151

Quang Tri'nin Paskalya Taarruzu'nda ele geçirilmesi 158 , 160

149 ve 150 numaralı savunmalar

Hanoi'nin Paskalya Saldırısı 136 , 153 , 158–9

Ulusal Kurtuluş Cephesi 154–5

ve Paris görüşmeleri 155

Güney Yemen 329

Southampton 55

egemenlik

Arjantinli 344

Britanya 55 , 337 , 343–4 , 347 , 349 , 352–3 , 360 , 362 , 393–4

kavram 396 olarak

Mısırlı 206 , 213 , 217 , 223 , 232 , 233 , 248 , 265 , 268

Falkland 349

Fransızca 55 , 56 , 72 , 76

Almanca 11 , 12 , 13

Grenada 369

Hong Kong/Çince 352 , 352–7

İsrail 233

Kuveyt 378–9

Pakistanlı 192

13-14'ün restorasyonu

Thatcher ve *bkz.* Thatcher, Margaret (née Roberts) , ulus devletlerin egemenliğine olan inancı

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve 177–8

Ayrıca Vestfalya , devlet sistemi'ne bakınız.

Sovyetler Birliği

Hindistan ile ittifak 197

ABD ile silah kontrol anlaşması 46

ordu 107

Berlin ablukası 18 , 126

Brandt ve 44–5

ve Çin 31 , 140 , 176

ve ABD ile birlikte yaşama 182

ve Soğuk Savaş 362–6

42 , 189 , 201 , 302 , 304 , 308 , 311 , 313'ün çöküşü

ve Küba füze krizi 108

de Gaulle 52 , 73 , 107'de

nükleer füzelerin konuşlandırılması 329 , 366–7

Doğu Almanya uydu devletleri 38 , 42 , 47

Doğu-Batı diplomasisi 82*n*

İkinci Dünya Savaşı'nın etkileri xxi

ve Mısır 220–24 , 243

Dış İlişkiler Komitesi 372

Mısır ile Dostluk Antlaşması 230

ve Cenevre konferansı 246

ve Alman Demokratik Cumhuriyeti 11 , 28

ve Alman yeniden silahlanması 22

ve Alman birleşmesi 20 , 21 , 41–2

370'te yaşlılar yönetimi

ve Helsinki Anlaşmaları 144 , 168 , 191

Indira Gandhi ve 196

Angola'daki müdahale 329

Afganistan'ın işgali 165 , 366

Çekoslovakya'nın işgali 166

169'dan itibaren Yahudi göçü

ve Ürdün 180 , 181

ve Orta Doğu barış süreci 190–91 , 260

Fransa ile karşılıklı yardım anlaşması 81

Nasser ve 217 , 220–21

ve Nikaragua 346

Nixon ve 125

ve Nixon'ın bağlantı politikası 152 , 190–91

Almanya ile saldırmazlık paktı 64

ve nükleer silahlar 32–3 , 46 , 110–11 , 126 , 154 , 164 , 166–9 , 366–8

Çekoslovakya'nın işgali 126

ve Almanya'nın işgali 4 , 18

Polonya'nın işgali 81

ve Pakistan 192

Batı 327'ye yönelik algılanan tehdit

Politbüro 370

Reagan ve 366–8

ve Alman ekonomisinin yeniden inşası 18–21

Mısır ile ilişkiler 92 , 219 , 220–21

Hindistan ile ilişkiler 196

ve Nazilerin Yahudi halkına karşı işlediği suçlar için tazminat 24

İkinci Dünya Savaşı'ndaki rolü 118

Doğu Avrupa'da yönetim 46

ve SALT görüşmeleri 137 , 160 , 166 , 167–8

uydu devletler 412

Kore Havayolları'na ait 370 tipi uçağı düşürdü.

ve Güney Asya krizi 198

ve Berlin'in durumu 28 , 34 , 35 , 36 , 39 , 40 , 108 , 113 , 126 , 191

ve Süveyş Krizi 26–7 , 178 , 368

ve Suriye'nin Ürdün'ü işgali 181-2

ve Batı'nın çevreleme politikası 35 , 41 , 142

Doğu Almanya'dan birliklerin çekilmesi 47

Ayrıca bkz. Rusya

İspanya 183

ve Falkland Adaları 344

SPD *(* Sosyal Demokrat Parti, Almanya)

Spellman, Francis, Kardinal 72–3

Spengler, Oswald xvii–xviii

Der Spiegel 40–41

Sri Lanka 314*n*

SS-20 balistik füzeleri 366

Stalin, Joseph 4 , 18 , 65 , 71 , 80

ve Doğu Cephesi 85

de Gaulle ile görüşme 81–2

Almanya'nın birleşmesi için öneri 20

Stalingrad, 80'ler Savaşı

Stehlin, Paul 100

adım adım diplomasi 184 , 189–90 , 232–59 , 266

Stewart, Michael 328

Stimson, Henry L. 75

Stoessel, Walter 170–71

Strasbourg 83–4

Stratejik Silah Sınırlama Görüşmeleri *(SALT'a* bakınız)

Stratejik Silah Azaltma Anlaşması (START I) 169

Stratejik Savunma Girişimi (SDI) 366–7 , 373–4

Strauss, Franz Josef 33 , 40–41

Stuttgart 84

Sudan 199 , 205 , 208 , 210

Sudetenland 377

Süveyş (şehir) 238

Süveyş Kanalı 62 , 178 , 183 , 184 , 186 , 187 , 220

234 , 236–7 , 237 boyunca savaşlar

Britanya ve 207 , 213

tampon bölge 190

kapanış 220

62'nin yaratılması

ayrılma anlaşması 190

Mısır kuvvetleri 183 , 184 , 186'yı işgal etti.

Mısır'ın 26 , 92 , 218 , 219 , 327 numaralı ülkelerin millileştirilmesi

248–9'daki tanklar üzerindeki sınır

Nasser ve 178

235 numaralı duba köprüler üzerinden

Sadat'ın 228 , 229 , 265-266 ve 268 numaralı müzakereleri

BM güçleri ve 178 , 228 , 229 , 266

Ayrıca Süveyş Krizi'ne bakınız.

Süveyş Kanalı İdaresi 218

Süveyş Kanalı Şirketi 218 , 219

Süveyş Krizi 26–8 , 31 , 34 , 90 , 92–3 , 107 , 178 , 217–21 , 327 , 328 , 349 , 368

Sukarno 292

Sumatra 284

Suzhou, Singapur sanayi parkı 308

İsveç 44

Sykes-Picot Anlaşması 126

Suriye

Esad'ın müzakereleri 252–4

iç savaş 199

ayrılma anlaşması 253–4 , 275

ve Cenevre konferansı (1973) 190

251–2'nin tarihi

Britanya'nın işgali (1941) 67

Ürdün'ün işgali (1970) 142 , 179–82 , 199

ve İsrail 177

ve Orta Doğu savaşı (1973) 182–4 , 186 , 189 , 235–6 , 237 , 251

Filistin Savaşı 212'de

ve Sadat'ın Kudüs ziyareti 264

ve Altı Gün Savaşı 220

Mısır'ın desteğiyle 258

Mısır ile birlik 219–20

T

Tayvan 170 , 171 , 172 , 174 , 307 , 352 , 354

Tayvan Boğazı 175

Talleyrand, Charles-Maurice, 13

Tamiller 314*n*

dil 295 , 296

teknoloji 397 , 405 , 409

iletişim 407–8

409 , 411 , 413–14 numaralı patlama

silahlar 410–11 , 413

Tahran 80

Tahran Konferansı (1943) 75 , 80

Tel Aviv 212 , 260

televizyon 406–7

Temasek Holdings 308

terörizm

IRA 357–8 , 360

Malezya'da 292

Kaddafi ve 272

Nükleer Deneme Yasağı Anlaşması (1963) 166

Tayland 154

172'de Hong Kong

Thatcher, Denis 332 , 350 , 391

Thatcher, Margaret (evlilik öncesi soyadı Roberts) **323–95** , 395 , 415

1980 Muhafazakar Parti konferansında 339

anti-komünist olarak 337 , 352–3 , 363–4 , 365 , 369 , 379 , 385

Saldırganları yatıştırma üzerine 377

ve Atlantik İttifakı 343 , 393

331 kişiye soyluluk unvanı verildi.

avukat olarak 332

Muhafazakar Parti'nin ilk kadın lideri olur 326 , 330 , 334 , 335 , 338 , 391 , 398–9

323 , 334 , 391 kez başbakan oluyor

Ulus devletlerin egemenliğine olan inanç 336–7 , 343–4 , 347 , 350–51 , 354 , 361 , 382 , 393–4

doğum ve eğitim 331–2

ve Brejnev 364

ve Brighton bombalaması 360

İngiliz siyasi sistemi üzerine 324

İngiliz kamuoyunun 341'e yönelik çelişkili tepkileri

Bruges'te Avrupa'nın geleceği üzerine yapılan konuşma 384–6

Liderliğe meydan okuma 387–90

karakter ve kişilik 333 , 335–6 , 338 , 344 , 380 , 391 , 393 , 393–4 , 408

ve Charles Powell 335

Chequers Sovyet bilim insanları semineri 370–71

Churchill 341'de

iklim değişikliği üzerine 393

ABD ile yakın bağlar 335 , 336–8 , 402

ve Soğuk Savaş 362–6

ve 'toplumsal katkı payı' (kişi başı vergi) 342 , 387

kendini Cengiz Han'a benzetiyor 384

HMS *Endurance* 348 hakkındaki tartışmada

demokrasi üzerine 333 , 335 , 341 , 360 , 380 , 390

Çin liderliğini HK 353 ile görüşüyor

Downing Street'te Hong Kong ile Doğu-Batı diyaloğunu ele alıyor (369-70).

HK 381 ile Almanya'nın yeniden birleşmesini tartışıyor

Gorbaçov'u Reagan ile görüşüyor 372

Camp David'de Reagan ile SDI'yı görüşüyor 367

bölücülük 403

Downing Street'teki akşam yemeğinde Hong Kong'u HK 353–4 ile görüşmek üzere bir araya gelindi.

ve Doğu-Batı ilişkileri 362–8 , 370–76

ekonomik reformcu olarak 338–41 , 392 , 403

eğitim 398

Eğitim ve bilim bakanı olarak 333

Finchley milletvekili seçildi ve Avam Kamarası'nda ilk konuşmasını yaptı 332

seçim zaferleri 342

ve ERM 383–4 , 386–7

Avrupa Topluluğu üzerine 382–6

Madrid'deki Avrupa Topluluğu Zirvesi'nde 386

Euroskeptic 384 olarak

Imperial Chemical Industries (ICI)'de iş bulmayı başaramadı 331

ve Reykjavik'teki Reagan-Gorbaçov görüşmesinin başarısızlığı 374-6

Falkland işgali üzerine 344

ve Falkland Savaşı 343–51 , 352 , 353 , 361*n* , 363 , 377 , 391 , 402

ve Berlin Duvarı'nın yıkılması 379–80

ve dış politika 336–7 , 364–5 , 381–3 , 393

Reagan'ın dostu ve destekçisi olarak 346 , 366–8 , 376 , 393

HK 323–4 , 335 , 348 , 393 ile dostluk

cenaze 394

ve Gorbaçov 371–4 , 392

Hong Kong reformları tebrik ediyor 342–3

Hong Kong, Bismarck'ın 380'e yükseleceğini belirtiyor.

Hong Kong'un 334'ün geleceğine dair değerlendirmesi

HK'nin 334-6 ile yaptığı görüşmeler

ve Hong Kong 351–7

Ian Paisley 361*n'de*

idealizm 337 , 363 , 392

ve yalnızlığın önemi 402

enflasyon üzerine 339

ve Kuveyt'in işgali 376–9

ve IRA açlık grevleri 358–9

IRA şiddeti üzerine 359 , 360

ve 'Demir Perde' 364 , 380 , 385

'Demir Leydi' olarak 364 , 394

ve Jimmy Carter 366

İstifasının ardından Downing Street'ten ayrılıyor 391

görevden ayrılıyor (1990) 342 , 356 , 379

Lee Kuan Yew hakkında 281

Denis Thatcher ile evlilik 332

Reagan ve Gorbaçov arasında arabuluculuk yapıyor 373

Gordon Brown ile görüşme 343

Tony Blair ile görüşme 343

Pekin'de Çinli liderlerle görüşüyor 353

Aspen konferansında George HW Bush ile görüşüyor 377–8

'Süt Hırsızı' olarak 333

ve madencilerin grevi 340 , 391

Alman karakterine dair şüpheler 380 , 382

para politikası 339

ve Montreal Protokolü 392–3

ve Ulusal Sağlık Hizmeti (NHS) 341–2

ve NATO, Atlantik İttifakı 366

ve Kuzey İrlanda 357–63

Kuzey İrlanda 361'de

Kuzey İrlanda ve Paris'te (1990) 388–9

ve nükleer strateji 337 , 363 , 366–8 , 373 ; Camp David'de Reagan ile yapılan görüşmeler 375–6

fırsat ve eşitlik üzerine 400

Alman birleşmesine karşı muhalefet 47 , 380–82

Sovyetler Birliği'ne muhalefet 363–4

Belgrano 350'nin batırılması emri verildi.

ve parti siyaseti 399

soyluluk unvanı 331 , 393

siyasi inançlar ve görüşler 136–8 , 326 , 336

Falkland Adaları konusundaki tutum HK 348–9 tarafından onaylandı

ve özelleştirme 341 , 385

halka açık konuşmacı olarak 378 , 402

HK ile yapılan görüşmelerde Falkland Adaları konusunda uzlaşmayı reddediyor 348–9

Sovyetler Birliği ile ilişkiler 363–7 , 392

ABD ile ilişkiler 365–8 , 393

dini görüşler ve değerler 331 , 332 , 403

uzlaşmazlığıyla tanınan 356

istifa 389–90

retorik 335 , 357 , 364 , 387 , 387 , 391–2

'Satın alma hakkı' programı 341

Muhafazakar Parti'nin rolü üzerine 336

ve SDI dağıtımı 366–7

İkinci Dünya Savaşı'nda xxii

kendini 'inançlı politikacı' olarak tanımlayan 333

ve Sovyet yayılmacılığı 337

Avam Kamarası'nda güvensizlik oylaması hakkında konuşuyor 390

ve ABD ile 'özel ilişki' 393

Haig ile Falkland 347 hakkında görüşmeler

beklenmedik lider 323

ve ABD'nin Grenada'yı işgali 368–9

ve 'Viktorya dönemi değerleri' 341

Falkland Savaşı'ndaki zafer üzerine 351

Avrupa hakkındaki görüşler ve strateji 334 , 334*n* , 381–6

Washington ziyaretleri: (1975) 364–5 ; (1977) 335 ; (1983) 371

savaş zamanı lideri olarak 350

ve Westland olayı 383

Themistokles xxiv–xxv

Otuz Yıl Savaşları xxiv*n* , 61 , 104

Eşik Test Yasağı Anlaşması 144

Thucydides xxiv–xxv , 287

Time dergisi 139

Tiran Boğazı, 220

Tocqueville, Alexis de 401*n*

Tolkien, JRR 287

Toronto, G-7 zirvesi 380

Totnes, Devon 287

Touré, Ahmed Sekou 99

Toynbee, Arnold 293

Ürdün 212

Transparency International 290*n*

Trident II balistik füzesi 366 , 375 , 376

Truman, Harry S 4 , 19 , 41 , 84 , 149 , 212

Trump, Donald, yönetim 168 , 176

Tunus 268

Tunus 66 , 93

Türk-Çerkesler 214

Türkiye 252

U

Ukrayna

Rusya'nın işgali 412

ve NATO 412

Birleşik Arap Emirlikleri 205

Birleşik Arap Cumhuriyeti 219–20

Birleşik Krallık (BK) *bkz.* Britanya

Birleşmiş Milletler (BM) 171

ve Cezayir 34

ve Arap-İsrail Savaşı 240

Çin'in 198'deki büyükelçisi

239 kişilik Acil Gözlemci Gücü

ve Falkland krizi 349

Genel Kurul 26 , 92 , 141 , 142 , 192 , 218 ; ve Camp David Anlaşmaları 268

ve Hindistan 199

Sina'daki denetim sistemi 258

ve Irak'ın Kuveyt'i işgali 378–9

New York genel merkezi 106

Pentagon 166

Çözünürlük 340 239

Güvenlik Konseyi 92 , 177–8 , 186 , 187 ; ve Arap-İsrail ateşkes koşulları 241*n* ; ve Arap-İsrail Savaşı 236 , 237 , 238 ; İrlanda ve 359 ; Karar 660 378

ve Süveyş Kanalı 178 , 228 , 229 , 266

Amerika Birleşik Devletleri

ve Adenauer'in Almanya 13'ü

Adenauer'in 22'ye yaptığı ziyaret

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 151

Batı Berlin'e hava köprüsü 18

Sovyetler Birliği ile silah kontrol anlaşması 46

Ordu 8 ; 84. Piyade Tümeni 3

ve Aswan Barajı projesi 217–18

ve CDU 10

sivil haklar hareketi 406

Soğuk Savaş politikası 194 , 366

Kongre 69 , 138 , 166 , 167 , 171 , 202 , 329 , 379

geleneksel kuvvetler 112

ve de Gaulle'ün Orta Avrupa'ya ilişkin önerileri 81

Bağımsızlık Bildirgesi 55

Savunma Bakanlığı 130 , 135 , 295

ve demokrasi 89

Demokrat Parti 127 , 138 , 151–2 , 161 , 169 , 328

ve Mısır 217 , 218–19 , 221 , 222

151 , 203 , 309 , 411'de istisnailik

Fas ve Cezayir'deki güçler 71

Kurucu Babalar 401

ve Almanya'nın yeniden silahlanması 19 , 21–2

küresel rol 105–6

Temsilciler Meclisi Ödenekler Komitesi 165

Temsilciler Meclisi Silahlı Kuvvetler Komitesi 258

Temsilciler Meclisi 183

idealizm 36 , 151 , 303 , 304 , 306

ve Çinhindi 300

endüstriyel üretim 62

148'de enflasyon

ve Irak 165

ve Irak'ın Kuveyt'i işgali 377–9

128'de izolasyonculuk

Ödünç Verme-Kiralama programı 326

ve Bayeux ve Paris'in kurtuluşu 76 , 78

Marshall Planı (Avrupa Kurtarma Programı) 15 , 90 , 106

Orta Doğu politikası 145 ; *ayrıca bkz.* Orta Doğu

Ay inişleri 153

ve Nassau Anlaşması 111

ve Nasser 217 , 218–19 , 221

Ulusal Muhafız 35

Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) 134–7 , 137 , 178 , 188 , 194 , 371 , 377

ve NATO 106 , 108–9 , 113

Donanma: 82. Hava İndirme Tümeni 181 ; Yedinci Filo 198 ; Altıncı Filo 131 , 181

ve Kuzey Kore 165

ve nükleer strateji 31–2 , 33–4 , 46 , 108–9 , 110–11 , 112 , 126 , 164–9 , 329 , 366–8

'nükleer şemsiye' 329

ve Almanya'nın işgali 4 , 8 , 11 , 28–9

Stuttgart'ın işgali 84

ve Pakistan 192 , 193–200

Pentagon 185 , 346 , 367

Pentagon Belgeleri olayı 130

Bangladeş krizi politikası 199–200

İngiltere'nin 324-5 siyasi sistemiyle karşılaştırıldığında

Soğuk Savaş sonrası dönemde 201

başkanlık seçimi (1968) 128

başkanlık seçimi (1972) 160 , 161

İsrail üzerindeki baskı 263

Nükleer strateji önerisi 33–4

Suriye ile ilgili öneriler 253*n*

İsrail devletinin tanınması 212

Arjantin ile ilişkiler 346 , 351

Britanya ile ilişkiler 344

Çin ile ilişkiler 244 , 411 , 412

Avrupa ile ilişkiler 146 , 148–9

Fransa ile ilişkiler 51–3 , 80

Hindistan ile ilişkiler 200

İkinci Dünya Savaşı'ndaki rolü 107 , 118

ve Sadat 206

ve Sina Yarımadası 190

ve Singapur 280–81 , 297

ve Skybolt programı 110–11

Dışişleri Bakanlığı 170 , 194 , 223 , 346

ve Berlin'in durumu 28-9 , 35

ve Süveyş Krizi 26–7 , 31 , 34 , 92–3 , 217–19 , 349

Ticaret Yasası (1974) 169

Çin ve Rusya ile üçgen ilişki içinde 412–13

zafercilik 201–2 , 304

ve Vietnam Savaşı xxii , 43 , 52 , 125 , 145 , 149–63 , 165 , 193 , 194 , 328

Ayrıca Watergate skandalına da bakınız.

ABD-Hindistan İşbirliği Komisyonu 200

SSCB (*bkz.* Sovyetler Birliği)

Utrecht Antlaşması, 397

V

Vance, Cyrus 153 , 265

Örtü, Simone 272

Venezuela 129

Verdun, Almanların 56. saldırısı

Versay

- Grand Trianon 52
- 63 Antlaşması

Viyana

- 13 kişilik Kongre
- 397 Antlaşması
- ABD-Sovyet görüşmeleri 167. sırada

Vietminh 91. grup

Vietnam

- 91'de sömürge yönetimi
- 172'de Hong Kong
- Ayrıca Kuzey Vietnam'a bakınız.

Vietnam Savaşı

Adenauer 43'te

de Gaulle'ün Hong Kong'a 52. maddeyle ilgili sorusu

137 , 146 , 148 , 231'in sonu

Harvard öğretim üyelerinin 280 hakkındaki görüşleri

Indira Gandhi ve 194

Lee Kuan Yew 175 , 303'te

Nixon ve xxii , 125 , 127 , 135–7 , 142 , 178 , 201 , 402

ve 'Nixon Doktrini' 153–4

Paris Barış Anlaşmaları 158 , 161–2 , 231

Paris görüşmeleri 154–5

müzakereler üzerine basın toplantısı (1972) 161

127 , 136–7 , 149 , 151'e karşı protestolar

128 ve 165'in önemi

'Vietnamlaştırma' 154 , 157 , 158

Virgil 287

görsel kültür

407'nin önyargıları

405–7'ye geçiş

Vogel, Ezra 307–8

Volcker, Paul 148

Vosges Dağları 83

W

Walter Reed Hastanesi, Washington, DC 135

Walters, Alan 386

Warrenpoint, Kuzey İrlanda 358

Varşova 385 , 412

Çin Büyükelçiliği 170 , 171 , 172

Getto Ayaklanması 45

Varşova Paktı 35 , 163 , 329

Washington, DC 22 , 335

Blair House 241

İngiliz Büyükelçiliği 346

Eisenhower Yönetim Ofisi Binası 180 , 402

Eisenhower'ın cenazesi 116–17

İsrail Büyükelçiliği 240

Ulusal Basın Kulübü 365

Meçhul Askerin Anıtı 22

Beyaz Saray: Mısır-İsrail barış antlaşması 267. sayfada imzalandı; George H.W. Bush 377. sayfada konuşma yapıyor; çim alan 191. sayfa; Lee Kuan Yew 301 , 302. sayfalarda; Harita Odası 236. sayfa ; Nixon'ın özel ofisi 179. sayfa ; Oval Ofis 131 , 133 , 183 , 189 , 328. sayfalar ; Eisenhower'ın cenazesi vesilesiyle verilen resepsiyon 117. sayfa ; Durum Odası 180-181 , 187 , 188. sayfalar; Thatcher 346 , 372. sayfalarda

Washington Özel Eylem Grubu (WSAG), 179 ve 187. toplantılar

Watergate skandalı 132 , 162 , 182 , 183 , 201 , 203 , 236 , 258 , 329

Weber, Max

liderlik üzerine 415

'Oran' üzerine 405

Wehner, Herbert 40 , 42

Weinberger, Caspar 271 , 346 , 351

Weizman, Bin 261

Weizmann, Chaim 263

Weizsäcker, Richard von 47

Welles, Yaz 69

Batı Şeria toprakları 177 , 220 , 254 , 260 , 267–8

Batı Berlin 18

Westland olayı 383

Vestfalya

126 , 337 Barışı

devlet sistemi xxiv , xxiv*n* , 126 , 191–2 , 343–4 , 396 , 409 ; ayrıca *egemenliğe* bakınız

Wheeler, Earle 131

Whitelaw, William 326

II. Wilhelm, İmparator 5 , 6*n*

Wilkie, Wendell 80

Wilson, Harold 146 , 280 , 298 , 327 , 328 , 330

Wilson, James Q. 408

Wilson, Thomas Woodrow 63 , 140

Winsemius, Albert 298–9

kadınlar

(Mısır'da) 269 hakları

Singapur'da 297

Wooldridge, Adrian 404*n*

Dünya Bankası 217–18

Dünya Yahudi Kongresi 25

WSAG (Washington Özel Eylem Grubu'na bakınız)

X

Sincan 173

Xuan Thuy 153

Paris'te HK ile buluşuyor 155–6

Y

Yahya Han 171 , 172 , 192–3

HK'nin 195 ile görüşmesi

Washington'da 171 , 172 , 197

Yalta Konferansı (1945) 80

'Afrika Yılı' (1960) 99

Yemen 199 , 222 , 329

iç savaş 220

Yom Kippur Savaşı *(bkz.* Arap-İsrail Savaşı (1973))

Youde, Sir Edward 354

Yugoslavya 164 , 171

Z

Zahran (İngilizler tarafından idam edilen Mısırlı vatansever) 271

Zakaria, Fareed 291

Zaman 16

Zhao Ziyang308 , 353 , 355

Zhou Enlai 132 , 144 , 145 , 171 , 192

Nasır'ın ölümü üzerine 221

ve Hong Kong'un Pekin'e yaptığı gizli ziyaretler 172–4

ve Hong Kong 352

Lee Kuan Yew'i Çin'i ziyaret etmeye davet ediyor 307

Nixon'ı Çin'i ziyaret etmeye davet ediyor 171

Nixon ile zirvede 174

Siyonizm 269

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Yazar Hakkında

Henry Kissinger, İkinci Dünya Savaşı sırasında ABD Ordusu'nda görev yaptı ve ardından yirmi yıl boyunca Harvard Üniversitesi'nde tarih ve siyaset bilimi dersleri verdi. Richard Nixon ve Gerald Ford dönemlerinde ulusal güvenlik danışmanı ve dışişleri bakanı olarak görev yaptı ve birçok Amerikan başkanına dış politika konusunda danışmanlık yaptı. 1973 Nobel Barış Ödülü, Başkanlık Özgürlük Madalyası ve Özgürlük Madalyası da dahil olmak üzere birçok ödül aldı. Dış politika ve diplomasi üzerine çok sayıda kitap ve makalenin yazarıdır; en sonuncusu *"Çin* ve *Dünya Düzeni* Üzerine" adlı eseridir. Şu anda uluslararası bir danışmanlık firması olan Kissinger Associates, Inc.'in başkanıdır.

Penguin
Random House
PENGUIN PUBLISHING GROUP

Okuma listenizde sırada ne var?

Bir sonraki adımınızı keşfedin

Harika bir okuma!

Bu yazar hakkında kişiselleştirilmiş kitap önerileri ve güncel haberler alın.

Şimdi kaydolun.

[*] Otuz Yıl Savaşları'ndan sonra on yedinci yüzyılda kurulan Vestfalya sistemi, önceki ortaçağ döneminin dini veya hanedanlık temellerinin yerini almak üzere, bu çatışmadan sağ kalan devletleri ulusal çıkar ve egemenlik temelinde gruplandırdı.

* 'Akıllı insan kendini dünyaya uydurur; akılsız insan ise dünyayı kendine uydurmaya çalışır. Bu nedenle tüm ilerleme akılsız insana bağlıdır' (George Bernard Shaw, *İnsan ve Süpermen*).

* 1917'de Kaiser II. Wilhelm, Köln belediye başkanı unvanını lord belediye başkanı (*Oberbürgermeister*) olarak değiştirdi. Bkz. Dr Matthias Oppermann, 'Konrad Adenauer'in Biyografisi', Konrad Adenauer Vakfı (Konrad-Adenauer-Stiftung) çevrimiçi arşivleri https://www.kas.de/en/konrad-adenauer .

* Ertesi gün antlaşma Paris'te imzalandı.

* Bölüm 2'ye, bu sayfaya ve bu sayfaya bakınız.

* Bu sayfanın 2. Bölümüne bakınız.

* Adenauer döneminde, 1956'dan 1966'ya kadar Berlin'in batı kesiminin belediye başkanlığını yapan Willy Brandt, Batı Almanya'da ulusal bir figür haline geldi. Brandt, 1969'da başbakan seçildi ve bu dönemde Doğu Berlin, pratikte Doğu Almanya'nın bir parçası oldu.

Kennedy yönetimi [2] aralarında Arthur Schlesinger Jr., John Kenneth Galbraith ve Carl Kaysen'in de bulunduğu, başkana doğrudan erişimi olan eşi benzeri görülmemiş sayıda akademisyeni bünyesinde barındırıyordu. Diplomasiyi (ve ülkeyi) korumak için kullanılan karmaşık güvenlik soruşturma sistemlerinden ziyade, akademinin gayri resmi atmosferine daha aşina olan bu akademisyenler, bazen yurt dışında başkanın tercihleri olarak yorumlanan kamuoyuna açık açıklamalarda bulundular. Bu durum, yabancı liderlerle diyalogları zorlaştırdı.

* Bilgilendirme toplantısı Bonn'daki başbakanlık ofisinde gerçekleşti. Almanya'da doğmuş olmama rağmen, resmi görüşmelerde genellikle İngilizce konuşuyordum, ancak karşımdaki kişi Almanca konuşuyorsa tercüme istemiyordum.

* Bu sayfanın 2. Bölümüne bakınız.

* Bu sayfanın 3. Bölümüne bakınız.

* 6. Bölümde açıklandığı gibi, bu sayfa .

* 1897'de ilk kez kullanılan Fransız 75 mm sahra topu, uzun menzili aşırı isabetlilikle birleştiren çığır açan bir topçu silahıydı. 1866 Chassepot tüfeği gibi Fransız hizmet silahları, metalik fişeklere uyarlanabilen mükemmel sürgülü tüfeklerdi. (Chris Bishop, 'Canon de 75 modèle 1897', II. *Dünya Savaşı Silahları Resimli Ansiklopedisi'nde* (Londra: Amber Books, 2014); Roger Ford, *Dünyanın En Büyük Tüfekleri* (Londra: Brown Books, 1998).)

* Bu Fransız sömürgesi, Mayıs 1942'de İngilizler tarafından de Gaulle'e önceden haber verilmeksizin işgal edilmişti.

* *Resmi dergi*, İkinci İmparatorluğun sonlarından (1869) itibaren ve Üçüncü Cumhuriyet boyunca yayınlanmıştır; Vichy'nin de kendi versiyonu vardı. Günümüzde dijital bir versiyonu mevcuttur.

* Oran, Cezayir ve Konstantin'in üç kıyı bölgesi, 1848'den 1957'ye kadar Fransa'nın departmanları olarak yönetildi. Dördüncü bir departman olan Bône, 1955'ten 1957'ye kadar eklendi. Kıyıların ötesinde, Cezayir'in çöl bölgeleri hiçbir zaman 'Fransa anakarasının' bir parçası olarak kabul edilmedi.

[*] Amerikalı müzakereciler daha sonra benzer taktiklere maruz kalacaklardı; bu taktikler, Stalin'in intikamcı ünüyle özellikle uğursuz bir hal almıştı. Soğuk Savaş sırasında, rakibin psikolojik dayanıklılığını erteleme yoluyla test etmek, Sovyet Doğu-Batı diplomasisinde neredeyse standart hale gelmişti. Ve son aşamada anlaşmaya varmak için acele etmek de öyleydi (bunun iyi bir örneği, Mayıs 1972'deki Moskova'daki Nixon-Brezhnev zirvesidir) – sanki aylarca süren müzakereler boyunca özenle geliştirilen tasarım ve öz disiplin, rakibin dayanıklılığına dair ölümcül bir yanlış değerlendirme sonucu sabırla elde edilen meyvelerin elinden alınabileceği korkusuyla aniden altüst olmuş gibiydi.

* Frederick Forsyth'in 1971 tarihli *"Çakalın Günü" romanında dramatize edildiği gibi.*

[*] Baden-Baden gezisiyle ilgili gizem hâlâ çözülmemiş durumda. De Gaulle, Alman hükümetinin varlığından haberdar edilmesini emretmişti. Güvenilir tanıklar, ailenin bagajının uçakta olduğunu ifade etmişlerdir. Massu'yu ikna edememesi durumunda, de Gaulle, Pompidou müzakerelerinin ilerlemesine izin verirken bir süre daha kalmayı mı planlamıştı? De Gaulle'ün Almanya'da kalıcı olarak sürgüne gitmesi düşünülemez. Massu olmadan, Pompidou'nun müzakerelerinin sonucunu bekleyip daha sonra kaosla veya iç sürgünle (Pompidou bunu başarırsa) başa çıkmak için geri dönmesi daha olasıdır. Bkz. 'De Gaulle'ün Ziyareti Gizlilikle Anıldı', *New York Times* , 2 Haziran 1968; Henry Tanner, 'Elysée Sarayı'nda İki Gergin Gün', *New York Times* , 2 Haziran 1968.

* Benzer bir ayrım Churchill ve de Gaulle'ün kır evlerinde de görülebilir. Chartwell, rahat ve sosyal bir yaşamın entelektüel tatmini destekleyebileceği bir inziva yeriydi ve hoş ortam, güvenilir arkadaşlarla sohbeti teşvik ediyordu. Colombey-les-Deux-Églises ise yalnızlık ve tefekkür için sade bir inziva yeriydi.

Avrupa *genel olarak* güçlü olsa da , güçlü bir *birlik* değildi.

* Bu sayfanın 1. Bölümüne bakınız.

* O pazar günü, bu sayfanın 3. bölümünde anlatılan Kuzey Vietnamlılarla görüşmeler için Paris'e gidiyordum.

[*] Bunu yaparken Johnson, Asya'daki komünist tehditlerin 1940'lar ve 1950'lerde Avrupa'dakilerle aynı nitelikte olduğunu ve bu nedenle tehdit altındaki halkın özgürlük arayışında toplanabileceği güvenli sınırlar çizilerek karşı konulabileceğini savunan yaygın düşünce okuluna katıldı. Ne yazık ki, iki durum arasında kritik bir fark vardı: Avrupa toplumları esasen bütünleşikti ve bu nedenle güvenlik sağlandıktan sonra tarihi kimliklerini yeniden inşa edebiliyorlardı. Buna karşılık, Çinhindi etnik olarak bölünmüş ve iç savaşla parçalanmıştı. Dolayısıyla saldırganlık sadece coğrafi ayrım çizgileri boyunca değil, aynı zamanda sivil toplum içinde de gerçekleşiyordu. 1965'te Mao'nun yardımcısı Lin Biao, dünyanın kırsal nüfusunu ayaklanmaya ve şehirleri yenmeye çağıran bir manifesto yayınladı. Hem Kennedy hem de Johnson yönetimleri, komünist tehdidi Çinhindi'nin ilk aşamasını temsil ettiği küresel bir haçlı seferi olarak yorumladı.

[*] Bu kod adının neden veya kim tarafından seçildiğine dair hiçbir hatırlamam veya belgeleme bilgim yok.

[*] Haziran ayında, Nixon'ın dünya turuna çıkmasından hemen önce, 30.000 askerin geri çekilmesi duyurulmuştu. Bu azalma, Guam açıklamasına zemin hazırlamak için tasarlanmıştı, ancak stratejinin çok erken bir aşamasında gerçekleşmiş olması muhtemeldir.

* Bu sayfanın 3. Bölümüne bakınız.

[*] Winston, 1970'te ABD'nin Kamboçya'daki Hanoi üslerine yönelik müdahalesini protesto etmek için istifa etmemesi konusunda, Beyaz Saray önünde protesto pankartı taşımakla bu operasyonu birlikte bitireceğimiz zamana kadar kalmak arasında seçim yapması gerektiği yönündeki argümanımla ikna edilmişti.

* Benzer varsayımlar, 1953 Kore Ateşkes Anlaşması'nı da yönetmiş ve desteklemiştir.

Bu durum, Mısır'ın karadan havaya füzelerin (SAM) koruması altında güçlerini bir araya getirmesini ve üç yıl sonraki Ekim Savaşı'nın koşullarını yaratmasını sağladı.

* Bu olayların daha ayrıntılı anlatımı için bu sayfanın 4. bölümüne bakınız.

* Daha ayrıntılı bilgi için bu sayfanın 4. bölümüne bakınız.

* Daha ayrıntılı bilgi için bu sayfanın 4. bölümüne bakınız.

[*] Ancak Pakistan yönetiminin son dönemlerinde, daha önceki vahşetlerden bazıları tekrarlandı.

* Vafd Partisi, Mısır'ın önde gelen siyasi partisi ve bağımsızlık hareketinin öncüsüydü. "Din Tanrı içindir, millet herkes içindir" sloganını benimsemiş olmasıyla laikliğiyle dikkat çekiyordu.

* Kanalın yeniden açılması henüz gerçekleşmemişti çünkü bu, Mısır'a çok ihtiyaç duyduğu nakit parayı sağlayacak olsa da, Mısır'ın sahip olmadığı ekipman gerektiriyordu ve hem İsrail hem de Avrupa için önemli bir taviz anlamına geliyordu; zira her iki ülke de ucuz petrol taşımacılığı için kanala bağımlıydı.

* Krizin diplomasisine ilişkin ayrıntılar bu sayfanın 3. Bölümünde yer almaktadır.

[*] Altı madde şunlardı: A. Mısır ve İsrail, BM Güvenlik Konseyi tarafından çağrılan ateşkesi titizlikle gözlemlemeyi kabul eder. B. Her iki taraf da, BM himayesinde güçlerin ayrılması ve geri çekilmesi anlaşması çerçevesinde, 22 Ekim pozisyonlarına geri dönme meselesini çözmek için aralarında derhal görüşmelere başlamayı kabul eder. C. Süveyş kentine günlük olarak yiyecek, su ve ilaç tedarik edilecektir. Süveyş kentindeki tüm yaralı siviller tahliye edilecektir. D. Doğu Şeria'ya askeri olmayan malzemelerin taşınmasına hiçbir engel olmayacaktır. E. Kahire-Süveyş yolundaki İsrail kontrol noktalarının yerini BM kontrol noktaları alacaktır. Yolun Süveyş ucunda, İsrailli yetkililer BM ile birlikte kanal kıyısındaki kargonun askeri olmayan niteliğini denetleyebilirler. F. Kahire-Süveyş yolunda BM kontrol noktaları kurulur kurulmaz, yaralılar da dahil olmak üzere tüm savaş esirleri değiş tokuş edilecektir. (Kissinger, *Çalkantılı Yıllar* , 641.)

* Anlaşma, resmi bir dile dönüştürüldükçe daha karmaşık bir hal aldı. Bu durum, Sadat ve benim çalışma grubuna bu atılımı anlatma biçimimizde açıkça görüldü. Sadat benden onun adına konuşmamı istedi:

Sadat : Lütfen, siz çok daha zekisiniz.

Kissinger : Ama o kadar da akıllıca değil. Başkan ve ben sadece teknik hükümler hakkında değil, Cenevre'de hızlı hareket etmenin ve yavaş hareket etmenin artıları ve eksileri hakkında da görüşmeler yaptık. Teknik hükümler Cenevre'de yapılırsa daha iyi olabilir, ancak hızlı hareket etmenin avantajlarını değerlendirdik.

Sadat : Bizim değerlendirmemiz de bu yönde.

Kissinger : Mısır hattı Mısır'ı savunuyor; İsrail hattı İsrail'i savunmuyor. Dolayısıyla Mısırlıların kendi savunma hatlarını Mısır topraklarında geri çekmeleri siyasi olarak kabul edilemez. Bunun çok ikna edici bir argüman olduğunu söylemeliyim. Bu yüzden İsrail'e daha önce hiç duymadığım bir şeyle geri dönmeye hazırım – bölgeler arasındaki tüm bu ayrımları terk etmek. İsrail kuvvetleri bu hatta geri çekilecek, Mısır kuvvetleri de bu hatta geri çekilecek ve Mısır hattı burada tanımlanıyor – yani Mısır'ın geri çekilmesine gerek yok. Dolayısıyla herhangi bir sınırlamayı geri çekilme açısından değil, Mısır hattı ile Kanal ve İsrail hattı arasındaki mesafe açısından tanımlayacağız. Cumhurbaşkanı Sadat'ın söylediği ikinci nokta ise, Mısır'ın kendi topraklarındaki kuvvetlerin sınırlandırılmasına ilişkin bir belge imzalamasının çok zor olduğudur.

Sadat : Kesinlikle doğru.

(Kissinger, *Çalkantılı Yıllar* , 826).

* Bu hedefin karmaşıklığı, Amerika Birleşik Devletleri'nden gelen bu geç aşama önerisiyle ortaya konmaktadır: 'Kuneytra'nın tamamı Suriye yönetimi altında olurdu.'

Quneitra'nın 200 metre batısında, batı yolunun batı tarafındaki binaların hattından ölçülerek bir çizgi çizilecekti. Bu çizgi fiziksel bir bariyerle işaretlenecekti.

Bu hattın batısındaki alan askerden arındırılacaktı. BM, bu kurala uyulmasını sağlayacaktı. İsrailli sivillerin bu alandaki tarlaları ekip biçmelerine izin verilecekti.

İsrail askeri hattı, iki önemli tepenin doğu yamacında kurulacaktı, ancak Kuneytra'ya doğrudan ateş edebilecek hiçbir silahın tepelerin zirvesinde bulunmasına izin verilmeyecekti. Bu güvence, Başkan Nixon'ın Başkan Esad'a göndereceği bir mektupta yer alacaktı.

Kuneytra'nın kuzey ve güneyindeki hatlar düzeltilecek, böylece Kuneytra İsrail mevzileri tarafından kuşatılmayacaktı.' (Kissinger, *Kargaşa Yılları* , 1087.)

* Bu durum, Batı Şeria ve Gazze'den çekilmenin üç aşamasını öngören 1993 İsrail-Filistin Oslo Anlaşmaları'nda tam anlamıyla ifadesini buldu.

* Başlangıçta tartışmalı olan geçitlerin kapsamının belirlenmesi, BM danışmanları ile İsrail ve ABD temsilcilerinin geçitlerin tamamını yürüyerek geçmesiyle çözüldü.

* Örneğin, merhum profesör ve diplomat Charles Hill'in bana bir keresinde yazdığı gibi: 'Sadat'ın öldürülmesiyle Mısır, Filistinliler adına İsrail ile devlet arabulucusu rolünden çekildi'.

[*] Lee'nin yazdığı gibi: 'Göreve başladıktan kısa bir süre sonra, hükümette karşılaştığım sorunların çoğunun diğer hükümetler tarafından da ele alınıp çözüldüğünü fark ettim. Bu yüzden, karşılaştığımız sorunu kimin daha önce ele aldığını, nasıl çözdüklerini ve ne kadar başarılı olduklarını öğrenmeyi kendime prensip edindim' (Lee Kuan Yew, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* (New York: HarperCollins, 2000), 687).

Singapurlu sosyolog Beng Huat Chua'ya göre, onların amacı 'radikal solun çileciliğine ve özverili tavrına eşit, hatta ondan daha iyi olmak'tı. (Bkz. Beng Huat Chua, *Liberalizm Reddedildi: Singapur'da Toplulukçuluk ve Devlet Kapitalizmi* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2017), 3.)

[*] Lee daha sonra Goh, Rajaratnam ve diğer iki güvenilir yardımcısı hakkında şunları yazdı: 'Hepsi benden daha yaşlıydı ve özellikle yanıldığımda ne düşündüklerini söylemekten asla çekinmediler. Objektif ve dengeli kalmama yardımcı oldular' (Lee, *Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya* , 686).

* Berlin merkezli kar amacı gütmeyen kuruluş Transparency International, Singapur'u 2020 yılı için dünyanın en az yolsuzluğa sahip üçüncü ülkesi olarak sıraladı (bu yeri Finlandiya, İsviçre ve İsveç ile paylaşıyor. Yeni Zelanda ve Danimarka ise birinciliği paylaşıyor). (Bkz. 'Yolsuzluk Algılama Endeksi' 2020, Transparency International web sitesi, https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/sgp .)

* Lee çocukluğundan beri Malayca ve İngilizce konuşuyordu. Gençlik yıllarında Mandarin öğrenmekte zorlandı, yirmili yaşlarının sonlarında tekrar öğrenmeye başladı ve seksenli yaşlarına kadar özel bir öğretmenle çalışmaya devam etti. Siyasi tabanını genişletmek için otuzlu yaşlarının sonlarında Hokkien dilini öğrenmeye ve bu dilde konuşmalar yapmaya başladı. (Bkz. Perry, *Singapore* , 192; Lee, *My Lifelong Challenge: Singapore's Bilingual Journey,* 32-41; ve Lee Kuan Yew, 'Clean, Clear Prose', 27 Şubat 1979'da Bölgesel Dil Merkezi'nde üst düzey kamu görevlilerine yaptığı konuşma, *Lee Kuan Yew: The Man and His Ideas* , 327. *)*

* Hewlett-Packard, Singapur Ekonomik Kalkınma Kurulu'nun yer değiştiren işletmelere yardımcı olmak için sunduğu 'tek elden hizmet'ten özellikle etkilendi. Bir yönetici, 'Onlara bir şey sorduğunuzda, ertesi gün masanızda olurdu' diye belirtti (Edgar H. Schein, *Stratejik Pragmatizm: Singapur Ekonomik Kalkınma Kurulu Kültürü* (Cambridge, MA: MIT Press, 1996), 20'de alıntılanmıştır).

* 1973'te Lee, ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki yumuşama hakkında şunları söylemişti: 'Çıkarları etkilenebilecek orta ve küçük ülkelerin, doğrudan süper güç diplomasisinin tehlikelerinden endişe duymaları ve süper güçler arasındaki anlaşmazlıkların onların başlarının üzerinden çözülmesinin muhtemelen onların zararına olacağı beklenmelidir' (Lee, 'Güneydoğu Asya'nın Oluşum Halindeki Yeni Dünya Güç Dengesi Hakkındaki Görüşü', 8).

* İkincisi oğluydu, bu da emekliliğinin sembolik yönünü bir nebze zayıflattı.

[*] Sri Lanka örneği Lee için öğreticiydi: 'Eğer Amerikan liberallerinin veya İngiliz liberallerinin söylediklerine inanıyorsanız, Sri Lanka'nın gelişmesi gerekirdi. Ama gelişmedi. Tek kişi tek oy sistemi, çoğunluktaki Sinhala halkının azınlıktaki Tamil halkı üzerinde egemenliğine yol açtı...' (Lee, 'İyi Bir Bakanın Değeri Ne Kadar?', Parlamento önünde yaptığı konuşma, 1 Kasım 1994, *Lee Kuan Yew: Adam ve Fikirleri* , 338).

* Bu sayfanın 1. Bölümüne bakınız.

* Thatcher'ın Amerikan yanlısı görüşleri, kariyerinin ilerleyen dönemlerinde sergileyeceği tutumdan daha coşkulu bir Avrupa yanlısı tavırla bu dönemde bir arada var olmuştur. Örneğin, 1975 referandumunda Britanya'nın Ortak Pazar'da kalmasını desteklemiştir.

* İngiltere Merkez Bankası, 1997'de para politikasının kontrolünü ele geçirdi; bu da faiz oranlarını belirleme ve parasal gevşemeyi bağımsız olarak uygulama yetkisine sahip olduğu anlamına geliyordu. 1998'de ise Başbakan Tony Blair döneminde resmen bağımsız hale geldi.

Aylar sonra ona, gergin durumu neden arkadaşlarına bile anlatmadığını sordum. Şöyle cevap verdi: 'Sonrasında arkadaşlarına aslında sorumlu olmadığımı fısıldayacaksan, sorumluluk kabul etmenin bir anlamı yok.'

[*] Demokratik Ulster Birlikçilerinin lideri Ian Paisley, onu alenen 'İsrail'i bir günde yok etmeye çalışan bir Jezebel'e benzetti ve yüksek sesle şöyle dua etti: 'Ey Tanrı, öfkenle bu kötü, hain, yalancı kadından intikam al!' Hatta Thatcher'ın Falkland Adaları konusundaki duruşuna büyük hayranlık duyan ve onun için önemli olan Enoch Powell bile ona 'ihanetin cezasının kamuoyu önünde aşağılanmak olduğunu' anlayıp anlamadığını sordu. (Bkz. Moore, *Margaret Thatcher: Zirvesinde* , 333–8.)

* Dördüncü Birlikçi parti olan Paisley'in Demokratik Birlikçileri, resmen İyi Cuma Anlaşması'na karşı çıktı ancak seçimlere katılmaya devam etti ve Kuzey İrlanda'da seçimlerde en başarılı parti oldu. Sinn Féin de dahil olmak üzere iki Milliyetçi parti de anlaşmayı imzaladı.

* Odada bulunan Sovyetler arasında Gorbaçov ve Dışişleri Bakanı Eduard Şevardnadze; Amerikalılar arasında ise Reagan ve George Shultz yer alıyordu.

[*] Alexis de Tocqueville'in gözlemlediği gibi, dindarlar 'uzun yıllar boyunca sürekli ilerledikleri, hareket etmeyen bir nesneyi düşünmeye alışkındırlar ve farkında olmadan ilerleyen süreçlerle binlerce küçük, geçici arzuyu bastırmayı öğrenirler... Bu, dindar insanların neden sıklıkla bu kadar kalıcı şeyler başardıklarını açıklar. Öteki dünyayla meşgul olarak, bu dünyada başarılı olmanın büyük sırrını keşfettiler.' Bkz. Alexis de Tocqueville, *Amerika'da Demokrasi* , çev. Harvey C. Mansfield ve Delba Winthrop (Chicago: Chicago Üniversitesi Yayınları, 2000), 522.

* Günümüzde yaygın olarak uygulanan liyakat sisteminin erdemleri ve dezavantajları son zamanlarda geniş çaplı bir tartışma konusu olmuştur. Michael Sandel'in *"Liyakatın Tiranlığı"* ve Daniel Markovits'in *"Liyakat Tuzağı" adlı eserleri,* liyakat sisteminin -ister doğası gereği isterse evrimleşmiş haliyle- insanlık dışı ve dışlayıcı olduğunu savunmaktadır. Adrian Wooldridge'in *"Yetenek Aristokrasisi"* ise liyakat sisteminin toplumları organize etmenin takdire şayan, hatta dönüştürücü bir yolu olmaya devam ettiğini, ancak katılaştığını ve yeniden canlandırılması gerektiğini savunmaktadır. James Hankins'in *"Erdem Politikası"* ve Ross Douthat ile Helen Andrews'in makaleleri, elitlerin performansını şekillendirmede karakterin, değerlerin ve davranış kurallarının önemini vurgulamaktadır.

[*] Amerikalı kıdemli diplomat ve dışişleri bakanlarına danışmanlık yapmış Charles Hill, edebiyatın devlet yönetimi için önemine dair bir kitap yazmıştır: 'Edebiyatın sonsuz veya enfes ayrıntıları keşfetme, hayali karakterlerin düşüncelerini tasvir etme ve karmaşık olay örgüsüyle büyük temaları dramatize etme özgürlüğü, onu “dünyanın gerçekte nasıl işlediği” gerçeğine en çok yaklaştırıyor. Kurgunun bu boyutu, mesleğinin doğası gereği, bir karar verilmesi gereken anda, hazır olsun ya da olmasın, bir durumun tüm gerçeklerini, değerlendirmelerini ve potansiyel sonuçlarını bilemeyen stratejist için vazgeçilmezdir.' Bkz. Charles Hill, *Büyük Stratejiler: Edebiyat, Devlet Yönetimi ve Dünya Düzeni* (New Haven: Yale Üniversitesi Yayınları, 2010), 6.